

СТАНДАРТ ДЕРЖАВНОЇ МОВИ

УКРАЇНСЬКИЙ ПРАВОПИС

Офіційне видання

Київ

**Національна комісія
зі стандартів державної мови**

2026

ЗМІСТ

Передмова.....	8
Рішення Національної комісії зі стандартів державної мови від 01 березня 2026 року № 47 «Про затвердження Українського правопису як стандарту державної мови».....	13
Стандарт державної мови «Український правопис».....	16
1. Сфера застосування.....	16
2. Нормативні покликання.....	16
3. Загальні пояснення.....	16
4. Український правопис.....	17
4.1. Український алфавіт.....	17
4.2. Правопис частин основи слова.....	18
4.2.1. Буквені позначення деяких голосних звуків.....	18
§ 1. Букви на позначення наголошених і ненаголошених Е, И.....	18
§ 2. Букви І, И на початку слова.....	18
§ 3. Буква Ї.....	18
§ 4. Букви Я, Ю, Є.....	19
4.2.2. Буквені позначення деяких приголосних звуків.....	19
§ 5. Буква Г.....	19
§ 6. Буква Ґ.....	19
§ 7. Апостроф.....	20
§ 8. Буквосполучення ЙО, БО.....	20
4.2.3. Чергування голосних.....	21
§ 9. Чергування О – І, Е – І.....	21
§ 10. Чергування Е – О після Ж, Ч, Ш, ШЧ (букви Щ), ДЖ, Й.....	24
§ 11. Чергування голосних О – А, Е – І, Е – И в дієслівних коренях.....	25
4.2.4. Чергування приголосних.....	26
4.2.4.1. Чергування приголосних під час словозміни.....	26
§ 12. Чергування Г, К, Х із м'якими З, Ц, С.....	26
§ 13. Чергування Ґ із м'яким З.....	26
§ 14. Чергування Г, К, Х із Ж, Ч, Ш.....	26
§ 15. Чергування Д із ДЖ.....	27
§ 16. Чергування Т – Ч, З – Ж, С – Ш.....	27
§ 17. Чергування ЗД – ЖДЖ, СТ – ШЧ (буква Щ).....	27
§ 18. Чергування Б – БЛ, П – ПЛ, В – ВЛ, М – МЛ, Ф – ФЛ.....	27
4.2.4.2. Зміни приголосних перед наступним приголосним під час словотворення.....	27
§ 19. Зміни приголосних перед -СЬК-(-ИЙ), -СТВ-(-О).....	27
§ 20. Зміни приголосних у прикметниках і прислівниках вищого ступеня порівняння.....	28
§ 21. Зміни приголосних перед суфіксом -Н-.....	28
§ 22. Зміни приголосних перед суфіксальним голосним під час словотворення.....	29

4.2.5. Уживання деяких прийменників, префіксів, сполучників, часток і початкових букв.....	29
§ 23. Уживання прийменників У, В і початкових У-, В-.....	29
§ 24. Уживання сполучників, часток І, Й та початкових І-, Й-.....	31
§ 25. Уживання прийменника З та його варіантів ІЗ, ЗІ (ЗО).....	32
4.2.6. Уживання м'якого знака (Ь).....	34
§ 26. Пишемо Ь.....	34
§ 27. Не пишемо Ь.....	35
4.2.7. Спрощення в буквосполученнях.....	36
§ 28. Спрощення в буквосполученнях -ЖДН-, -ЗДН-, -СТН-, -СТЛ-, -ЗКН-, -СКН-, -СЛН-.....	36
4.2.8. Подвоєння букв.....	36
§ 29. Подвоєння букв як наслідок їх збігу.....	36
§ 30. Подвоєння букв як наслідок подовження приголосних.....	37
4.2.9. Правопис префіксів.....	38
§ 31. Правопис префіксів З-, ІЗ-, ЗІ-, ЗО-, БЕЗ-, ВІД-, МІЖ-, НАД-, ОБ-, ПЕРЕД-, ПІД-, ПОНАД-, РОЗ-, ЧЕРЕЗ-, ПРЕ-, ПРИ-, ПРІ-, АРХІ-, АНТИ-, КВАЗІ-.....	38
4.2.10. Правопис суфіксів.....	40
§ 32. Іменникові суфікси -ИК, -НИК / -ІВНИК, -ЛЬНИК, -ИВ(-О), -АЛЬ, -ЕНЬ, -ЕЦЬ / -ЄЦЬ, -ІСТЬ, -ТЕЛЬ, -К(-А), -ИЦ(-Я), -ИН(-Я), -ЕС(-А), -НН(-Я), -ІНН(-Я), -ЕНН(-Я), -ИНН(-Я), -ЕН(-Я) / -ЄН(-Я), -ЕЧОК / -ЄЧОК, -ЕЧК(-А) / -ЄЧК(-А), -ЕЧК(-О) / -ЄЧК(-О), -ЕНК(-О) / -ЄНК(-О), -ЕНЬК(-О, -А) / -ЄНЬК(-О), -ИСЬК(-О) / -ЇСЬК(-О), -ИЩ(-Е) / -ЇЩ(-Е), -ОВИЧ, -ІВН(-А) / -ЇВН(-А), -ІВК(-А), -ОК, -ИР, -ИСТ, -ИЗМ, -ІР, -ІСТ, -ІЗМ.....	40
§ 33. Прикметникові та дієприкметникові суфікси -Н(-ИЙ, -ІЙ), -ИЧН(-ИЙ), -ІЧН(-ИЙ) / -ЇЧН(-ИЙ), -ИН, -ІН, -ИН(-ИЙ), -ІН(-ИЙ), -ИСТ(-ИЙ), -ІСТ(-ИЙ), -ЕВ(-ИЙ) / -ЄВ(-ИЙ), -ОВ(-ИЙ), -УВАТ(-ИЙ) / -ЮВАТ(-ИЙ), -ОВАТ(-ИЙ), -ОВИТ(-ИЙ).....	42
§ 34. Дієслівні суфікси -УВА- (-ЮВА-), -ОВА- (-ЬОВА-), -ОВУВА- (-ЬОВУВА-), -ІР-, -ИР-.....	44
4.2.11. Правопис слів разом, із дефісом, окремо.....	45
§ 35. Загальні правила правопису складних слів.....	45
§ 36. Складні іменники.....	49
§ 37. Прикладка.....	51
§ 38. Складні числівники.....	52
§ 39. Складні займенники.....	53
§ 40. Складні прикметники.....	53
§ 41. Прислівники.....	56
§ 42. Прийменники.....	60
§ 43. Сполучники.....	60
§ 44. Частки.....	61
4.2.12. Уживання великої букви.....	64
§ 45. Велика буква на початку речення.....	64

§ 46. Велика буква у звертаннях і в ремарках.....	65
§ 47. Велика та мала букви в рубриках.....	65
§ 48. Велика буква після двокрапки, на початку прямої мови, цитати тощо.....	66
§ 49. Імена людей, міфологічних осіб, клички тварин.....	67
§ 50. Географічні та адміністративно-територіальні назви.....	69
§ 51. Астрономічні назви.....	71
§ 52. Назви історичних подій, епох, календарних періодів і свят, суспільних заходів.....	72
§ 53. Назви, пов'язані з релігією.....	72
§ 54. Назви органів влади, установ, організацій, товариств, партій, об'єднань, підприємств, фірм, агентств.....	74
§ 55. Назви документів, пам'яток історії та культури, творів літератури та мистецтва, друкованих органів.....	76
§ 56. Назви посад, звання, титули.....	76
§ 57. Назви орденів, медалей, відзнак, премій.....	77
§ 58. Назви товарних знаків, марок виробів.....	77
§ 59. Назви порід тварин, видів і сортів рослин.....	78
§ 60. Велика буква в особливому стилістичному вживанні.....	78
§ 61. Велика буква в складноскорочених назвах.....	79
4.2.13. Скорочення.....	79
§ 62. Графічні скорочення.....	79
4.2.14. Правила переносу.....	82
§ 63. Орфографічні правила переносу.....	82
§ 64. Технічні правила переносу.....	84
4.2.15. Знак наголосу (´).....	84
§ 65. Знак наголосу (´).....	84
4.3. Правопис закінчень змінюваних слів.....	85
4.3.1. Іменник.....	85
§ 66. Поділ на відміни.....	85
§ 67. Поділ на групи.....	86
§ 68. Зразки відмінювання іменників.....	88
4.3.1.1. Уваги до правопису відмінкових форм.....	94
4.3.1.1.1. І відміна.....	94
4.3.1.1.1.1. Однина.....	94
§ 69. Родовий відмінок.....	94
§ 70. Давальний відмінок.....	94
§ 71. Знахідний відмінок.....	94
§ 72. Орудний відмінок.....	94
§ 73. Місцевий відмінок.....	95
§ 74. Кличний відмінок.....	95
4.3.1.1.1.2. Множина.....	95
§ 75. Називний відмінок.....	95
§ 76. Родовий відмінок.....	95
§ 77. Давальний відмінок.....	96

§ 78. Знахідний відмінок.....	96
§ 79. Орудний відмінок.....	97
§ 80. Місцевий відмінок.....	97
§ 81. Кличний відмінок.....	97
4.3.1.1.2. II відміна.....	97
4.3.1.1.2.1. Однина.....	97
§ 82. Родовий відмінок.....	97
§ 83. Давальний відмінок.....	102
§ 84. Знахідний відмінок.....	103
§ 85. Орудний відмінок.....	103
§ 86. Місцевий відмінок.....	104
§ 87. Кличний відмінок.....	106
4.3.1.1.2.2. Множина.....	107
§ 88. Називний відмінок.....	107
§ 89. Родовий відмінок.....	107
§ 90. Давальний відмінок.....	108
§ 91. Знахідний відмінок.....	108
§ 92. Орудний відмінок.....	109
§ 93. Місцевий відмінок.....	109
§ 94. Кличний відмінок.....	109
4.3.1.1.3. III відміна.....	109
§ 95. Однина.....	109
§ 96. Множина.....	110
§ 97. Відмінювання слова МА́ТИ.....	111
4.3.1.1.4. IV відміна.....	111
§ 98. Однина.....	111
§ 99. Множина.....	112
4.3.1.2. Відмінювання іменників, що мають тільки форму множини... 112	
§ 100. Відмінювання іменників, що мають тільки форму множини.....	112
4.3.2. Прикметник.....	114
§ 101. Тверда група прикметників.....	114
§ 102. М'яка група прикметників.....	114
§ 103. Відмінювання прикметників.....	115
§ 104. Ступенювання прикметників.....	116
4.3.3. Числівник.....	117
§ 105. Відмінювання кількісних числівників.....	117
§ 106. Відмінювання порядкових числівників.....	119
§ 107. Відмінювання дробових числівників.....	119
4.3.4. Займенник.....	120
§ 108. Особові займенники.....	120
§ 109. Зворотний займенник.....	120
§ 110. Присвійні займенники.....	120
§ 111. Вказівні займенники.....	121
§ 112. Питальні займенники.....	121

§ 113. Означальні займенники.....	122
§ 114. Неозначені й заперечні займенники.....	122
4.3.5. Дієслово.....	123
§ 115. Дійсний спосіб.....	123
§ 116. Наказовий спосіб.....	128
§ 117. Умовний спосіб.....	129
§ 118. Неозначена форма дієслова (інфінітив).....	130
§ 119. Дієприкметник.....	130
§ 120. Дієприслівник.....	130
4.4. Правопис слів іншомовного походження.....	131
4.4.1. Приголосні звуки і букви на позначення приголосних.....	131
§ 121. Звук [l].....	131
§ 122. Звуки [g], [h].....	131
§ 123. Буквосполучення TH у словах грецького походження.....	132
§ 124. Буква W та буквосполучення TH у словах англійського походження.....	132
§ 125. Буквосполучення LL та ILL у словах французького походження.....	133
§ 126. Звук [j].....	133
§ 127. Кінцеві буквосполучення -DR, -TR.....	133
§ 128. Неподвоєні й подвоєні букви на позначення приголосних.....	133
4.4.2. Голосні звуки і букви на позначення голосних.....	133
§ 129. Звук [i].....	134
§ 130. Звуки [e], [u].....	136
§ 131. Буквосполучення AU, OU.....	137
§ 132. Букви та буквосполучення Ö, Ø, EU, OE.....	137
§ 133. Дифтонги [au], [ei], [ou] у словах англійського походження.....	137
§ 134. Звук [æ] в словах англійського походження.....	137
§ 135. Звук [ə:] в словах англійського походження.....	138
§ 136. Буквосполучення EI, EU у словах німецького походження. Буквосполучення IJ та буква Y у словах нідерландського походження.....	138
§ 137. Подвоєння букв на позначення голосних.....	138
4.4.3. Апостроф.....	138
§ 138. Апостроф.....	138
4.4.4. М'який знак (ь).....	139
§ 139. М'який знак (ь).....	139
4.4.5. Відмінювання слів іншомовного походження.....	139
§ 140. Відмінювані й невідмінювані слова іншомовного походження.....	139
4.5. Правопис власних назв.....	141
4.5.1. Українські та інші слов'янські прізвища й імена.....	141
§ 141. Українські прізвища.....	141

§ 142. Відмінювання прізвищ.....	141
§ 143. Відмінювання імен.....	144
§ 144. Слов'янські прізвища та імена.....	147
§ 145. Неслов'янські прізвища та імена.....	151
4.5.2. Складні і складені особові імена та прізвища й похідні від них прикметники.....	151
§ 146. Імена та прізвища (прізвиська).....	151
§ 147. Похідні прикметники.....	153
4.5.3. Географічні назви.....	154
§ 148. Українські географічні назви.....	154
§ 149. Географічні назви інших країн.....	154
§ 150. Географічні назви з прикметниковими закінченнями.....	157
§ 151. Апостроф, м'який знак.....	158
§ 152. Відмінювання географічних назв.....	158
§ 153. Правопис прикметникових форм від географічних назв і від назв народів.....	161
§ 154. Правопис складних і складених географічних назв.....	162
4.6. Уживання розділових знаків.....	165
§ 155. Крапка (.).....	165
§ 156. Знак питання (?).....	167
§ 157. Знак оклику (!).....	168
§ 158. Кома (,).....	170
§ 159. Крапка з комою (;).....	188
§ 160. Двокрапка (:).....	190
§ 161. Тире (—).....	191
§ 162. Три крапки, або крапки (...).....	200
§ 163. Дужки (), [], < >.....	201
§ 164. ЛАПКИ (« », “ ”, „ „, „ „).....	204
§ 165. СКІСНА РИСКА (/).....	206
§ 166. Комбіноване вживання розділових знаків.....	207
§ 167. Розділові знаки для оформлення прямої мови та цитат....	207
§ 168. Правила рубрикації тексту і розділові знаки для оформлення пунктів переліку.....	211
Показчик.....	214

ПЕРЕДМОВА

1. Цей Український правопис підготувала робоча група Української національної комісії з питань правопису з підготовки проєкту Українського правопису в такому складі:

1) Єрмоленко Світлана Яківна, доктор філологічних наук, професор, член-кореспондент Національної академії наук України (голова робочої групи);

2) Ажнюк Богдан Миколайович, доктор філологічних наук, професор (член робочої групи);

3) Гнатюк Лідія Павлівна, доктор філологічних наук, професор (член робочої групи);

4) Городенська Катерина Григорівна, доктор філологічних наук, професор (член робочої групи);

5) Загнітко Анатолій Панасович, доктор філологічних наук, професор, член-кореспондент Національної академії наук України (член робочої групи);

6) Клименко Ніна Федорівна, доктор філологічних наук, професор, член-кореспондент Національної академії наук України (член робочої групи);

7) Лучик Василь Вікторович, доктор філологічних наук, професор (член робочої групи);

8) Німчук Василь Васильович, доктор філологічних наук, професор, член-кореспондент Національної академії наук України (член робочої групи);

9) Пономарів Олександр Данилович, доктор філологічних наук, професор (член робочої групи);

10) Тараненко Олександр Онисимович, доктор філологічних наук, професор, член-кореспондент Національної академії наук України (член робочої групи);

11) Шевченко Лариса Леонідівна, кандидат філологічних наук (секретар робочої групи).

2. Цей Український правопис пройшов громадське обговорення з 15 серпня 2018 року до 01 жовтня 2018 року.

3. Цей Український правопис схвалила Українська національна комісія з питань правопису (протокол від 22 жовтня 2018 року № 5).

4. Цей Український правопис схвалили Колегія Міністерства освіти і науки України та Президія Національної академії наук України (протокол від 24 жовтня 2018 року № 10/4-13 / 22/10).

5. Із пропозицією Міністерства освіти і науки України та Національної академії наук України щодо схвалення цього Українського правопису в новій редакції, розробленій Українською національною комісією з питань правопису, погодився Кабінет Міністрів України (постанова від 22 травня 2019 року № 437).

6. Цей Український правопис до Національної комісії зі стандартів державної мови за результатами узгоджувальної наради від 04 лютого 2025 року надіслало Міністерство освіти і науки України (лист від 26 лютого 2025 року № 1/3664-25) на виконання резолюції Прем'єр-міністра України від 24 січня 2025 року № 2336/1/1-25 до листа Уповноваженого із захисту державної мови від 20 січня 2025 року № 341/02-Вих. та резолюції Віцепрем'єр-міністра України з інновацій, розвитку освіти, науки та технологій – Міністра цифрової трансформації України від 20 лютого 2025 року № 2336/3/1-25 до листа Міністерства освіти і науки України від 11 лютого 2025 року № 1/2540-25, зважаючи на відповідь Голови Верховної Ради України від 02 січня 2025 року № 07/8-2025-1111 на лист Уповноваженого із захисту державної мови від 16 грудня 2024 року № 5924/08/6-Вих.

7. Цей Український правопис опрацювала та схвалила (протокол від 25 грудня 2025 року № 5) робоча група Національної комісії зі стандартів державної мови із внесення редакційно-технічних виправлень до його тексту в такому складі:

1) Ажнюк Богдан Миколайович, доктор філологічних наук, професор, академік Національної академії наук України, директор Інституту мовознавства імені О. О. Потебні Національної академії наук України, академік-секретар Відділення літератури, мови та мистецтвознавства Національної академії наук України (голова робочої групи);

2) Бирик Світлана Павлівна, доктор філологічних наук, професор, член-кореспондент Національної академії наук України, провідний науковий співробітник відділу стилістики, культури мови та соціолінгвістики Інституту української мови Національної академії наук України (член робочої групи);

3) Гнатюк Лідія Павлівна, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри української мови та прикладної лінгвістики Навчально-наукового інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка (член робочої групи);

4) Голікова Наталія Сергіївна, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української мови Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (член робочої групи);

5) Ковалевська Тетяна Юріївна, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української мови та мовної підготовки іноземців Одеського національного університету імені І. І. Мечникова (член робочої групи);

6) Тараненко Олександр Онисимович, доктор філологічних наук, професор, член-кореспондент Національної академії наук України, завідувач відділу загального мовознавства Інституту мовознавства імені О. О. Потебні Національної академії наук України (член робочої групи);

7) Шевченко Лариса Леонідівна, доктор філологічних наук, завідувач відділу лінгвістики Українського мовно-інформаційного фонду Національної академії наук України (секретар робочої групи).

8. Верховна Рада України рекомендувала Національній комісії зі стандартів державної мови відповідно до пункту 1 частини першої статті 44 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» у встановленому законодавством порядку, з урахуванням пропозицій наукових установ Національної академії наук України та інших наукових і освітніх установ опрацювати і затвердити Український правопис як стандарт державної мови до 01 березня 2026 року (Постанова Верховної Ради України від 15 січня 2026 року № 4764-IX «Про посилення ролі української мови в утвердженні Української держави»).

9. Цей Український правопис пройшов громадське обговорення з 16 січня 2026 року до 16 лютого 2026 року.

10. Цей Український правопис отримав висновки та пропозиції від:

1) Українського інституту національної пам'яті (лист від 29 січня 2026 року № 211/2.1-07-26);

2) Інституту української мови Національної академії наук України (лист від 19 лютого 2026 року № 307/57);

3) Інституту мовознавства імені О. О. Потебні Національної академії наук України (лист від 20 лютого 2026 року № 131/49);

4) Національної академії наук України (лист від 20 лютого 2026 року № 129/330-12);

5) Національної академії мистецтв України (лист від 30 січня 2026 року № 45/01-14);

6) Національної академії аграрних наук України (лист від 27 січня 2026 року № 811);

7) Бердянського державного педагогічного університету (лист від 18 лютого 2026 року № 63-27/130);

8) Волинського національного університету імені Лесі Українки (лист від 10 лютого 2026 року № 03-24/01/70-26);

9) Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (лист від 17 лютого 2026 року № 301);

10) Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет» (лист від 20 лютого 2026 року № 534/01-14);

11) Державного закладу «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (лист від 17 лютого 2026 року № 1/144);

12) Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (лист від 27 лютого 2026 року № 88-552/116);

13) Житомирського державного університету імені Івана Франка (лист від 09 лютого 2026 року № 69-01-09/2026);

14) Ізмаїльського державного гуманітарного університету (лист від 18 лютого 2026 року № 1-4/74);

15) Карпатського національного університету імені Василя Стефаника (лист від 23 лютого 2026 року № 2026-01-26/06-07/420);

16) Київського національного університету імені Тараса Шевченка (лист від 26 лютого 2026 року № 01/269-12);

17) Київського столичного університету імені Бориса Грінченка (лист від 27 лютого 2026 року № 14);

18) Комунального закладу вищої освіти «Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія» Полтавської обласної ради (лист від 13 лютого 2026 року № 13-20/115);

19) Львівського національного університету імені Івана Франка (лист від 16 лютого 2026 року № 395-P);

20) Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (лист від 20 січня 2026 року № 08/01-16);

21) Національного університету «Острозька академія» (лист від 11 лютого 2026 року № 064);

22) Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (лист від 17 лютого 2026 року № 124/01);

23) Університету Григорія Сковороди в Переяславі (лист від 09 лютого 2026 року № 157);

24) Херсонського державного університету (лист від 20 лютого 2026 року № 03-32/301);

25) Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (лист від 19 лютого 2026 року № 463/01-14);

26) Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (лист від 11 лютого 2026 року № 20/40-587-26);

27) Чорноморського національного університету імені Петра Могили (лист від 16 лютого 2026 року № 2/4-89-08).

11. Цей Український правопис спільно з робочою групою Національної комісії зі стандартів державної мови із внесення редакційно-технічних виправлень до його тексту опрацьовувала (протокол від 05 січня 2026 року № 2, протокол від 06 січня 2026 року № 3, протокол від 12 січня 2026 року № 6, протокол від 15 січня 2026 року № 8, протокол від 16 січня 2026 року № 9, протокол від 22 січня 2026 року № 11, протокол від 29 січня 2026 року № 14, протокол від 04 лютого 2026 року № 16, протокол від 05 лютого 2026 року № 18, протокол від 09 лютого 2026 року № 20, протокол від 11 лютого 2026 року № 21, протокол від 13 лютого 2026 року № 25, протокол від 16 лютого 2026 року № 26, протокол від 18 лютого 2026 року № 28, протокол від 19 лютого 2026 року № 30, протокол від 23 лютого 2026 року № 31, протокол від 26 лютого 2026 року № 33, протокол від 27 лютого 2026 року № 35, протокол від 28 лютого 2026 року № 36, протокол від 01 березня 2026 року № 37) Національна комісія зі стандартів державної мови в такому складі:

1) Чернобров Юлія Анатоліївна – Голова Національної комісії зі стандартів державної мови;

2) Мирончук Олександр Якович – заступник Голови Національної комісії зі стандартів державної мови, співкоординатор робочої групи

Національної комісії зі стандартів державної мови із внесення редакційно-технічних виправлень до тексту Українського правопису;

3) Гриценко Ольга Вікторівна – член Національної комісії зі стандартів державної мови;

4) Ковтунець Оксана Степанівна – член Національної комісії зі стандартів державної мови;

5) Новікова Ольга Олександрівна – член Національної комісії зі стандартів державної мови;

6) Мазур Наталія Василівна – член Національної комісії зі стандартів державної мови, співкоординатор робочої групи Національної комісії зі стандартів державної мови із внесення редакційно-технічних виправлень до тексту Українського правопису;

7) Мазурик Данута Володимирівна – член Національної комісії зі стандартів державної мови;

8) Пономаренко Катерина Вікторівна – член Національної комісії зі стандартів державної мови.

12. Цей Український правопис після відповідного опрацювання погодила й рекомендувала Національній комісії зі стандартів державної мови розглянути й затвердити робоча група Національної комісії зі стандартів державної мови із внесення редакційно-технічних виправлень до його тексту (протокол від 01 березня 2026 року № 6).

13. Справа стандарту державної мови «Український правопис» пройшла перевірку в апараті Національної комісії зі стандартів державної мови (висновок від 01 березня 2026 року).

14. Цей Український правопис затвердила Національна комісія зі стандартів державної мови (рішення Національної комісії зі стандартів державної мови від 01 березня 2026 року № 47 «Про затвердження Українського правопису як стандарту державної мови»).

15. Цей Український правопис як стандарт державної мови після здійснення відповідної підготовки в апараті Національної комісії зі стандартів державної мови рекомендувала до опублікування Національна комісія зі стандартів державної мови (протокол від 27 березня 2026 року № 47).

16. Цей Український правопис чинний із 28 березня 2026 року.

НАЦІОНАЛЬНА КОМІСІЯ ЗІ СТАНДАРТІВ ДЕРЖАВНОЇ МОВИ**РІШЕННЯ**

01 березня 2026 року

Київ

№ 47

**Про затвердження
Українського правопису
як стандарту державної мови**

Відповідно до частини п'ятої статті 43, підпункту «а» пункту 1 частини першої та частини другої статті 44 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», пункту 1 резолютивної частини Постанови Верховної Ради України від 15 січня 2026 року № 4764-IX «Про посилення ролі української мови в утвердженні Української держави», абзацу першого підпункту 1 пункту 4 Положення про Національну комісію зі стандартів державної мови, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 листопада 2019 року № 911, Порядку напрацювання, затвердження, введення в дію, перегляду стандартів державної мови та внесення змін до них, затвердженого рішенням Національної комісії зі стандартів державної мови від 16 листопада 2023 року № 421, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 04 грудня 2023 року за № 2107/41163, на виконання резолюції Прем'єр-міністра України від 24 січня 2025 року № 2336/1/1-25 до листа Уповноваженого із захисту державної мови від 20 січня 2025 року № 341/02-Вих. та резолюції Віцепрем'єр-міністра України з інновацій, розвитку освіти, науки та технологій – Міністра цифрової трансформації України від 20 лютого 2025 року № 2336/3/1-25 до листа Міністерства освіти і науки України від 11 лютого 2025 року № 1/2540-25, зважаючи на відповідь Голови Верховної Ради України від 02 січня 2025 року № 07/8-2025-1111 на лист Уповноваженого із захисту державної мови від 16 грудня 2024 року № 5924/08/6-Вих., з урахуванням результатів громадського обговорення, що відбулося з 16 січня 2026 року до 16 лютого 2026 року, отриманих висновків і пропозицій від Українського інституту національної пам'яті (лист від 29 січня 2026 року № 211/2.1-07-26), Інституту української мови Національної академії наук України (лист від 19 лютого 2026 року № 307/57), Інституту мовознавства імені О. О. Потебні Національної академії наук України (лист від 20 лютого 2026 року № 131/49), Національної академії наук України (лист від 20 лютого 2026 року № 129/330-12), Національної академії мистецтв України (лист від 30 січня 2026 року № 45/01-14), Національної академії аграрних наук України (лист від 27 січня 2026 року № 811), Бердянського державного педагогічного університету (лист від 18 лютого 2026 року № 63-27/130), Волинського національного

університету імені Лесі Українки (лист від 10 лютого 2026 року № 03-24/01/70-26), Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (лист від 17 лютого 2026 року № 301), Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет» (лист від 20 лютого 2026 року № 534/01-14), Державного закладу «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (лист від 17 лютого 2026 року № 1/144), Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (лист від 27 лютого 2026 року № 14), Житомирського державного університету імені Івана Франка (лист від 09 лютого 2026 року № 69-01-09/2026), Ізмаїльського державного гуманітарного університету (лист від 18 лютого 2026 року № 1-4/74), Карпатського національного університету імені Василя Стефаника (лист від 23 лютого 2026 року № 2026-01-26/06-07/420), Київського національного університету імені Тараса Шевченка (лист від 26 лютого 2026 року № 01/269-12), Київського столичного університету імені Бориса Грінченка (лист від 27 лютого 2026 року № 88-552-116), Комунального закладу вищої освіти «Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія» Полтавської обласної ради (лист від 13 лютого 2026 року № 13-20/115), Львівського національного університету імені Івана Франка (лист від 16 лютого 2026 року № 395-Р), Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (лист від 20 січня 2026 року № 08/01-16), Національного університету «Острозька академія» (лист від 11 лютого 2026 року № 064), Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (лист від 17 лютого 2026 року № 124/01), Університету Григорія Сковороди в Переяславі (лист від 09 лютого 2026 року № 157), Херсонського державного університету (лист від 20 лютого 2026 року № 03-32/301), Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (лист від 19 лютого 2026 року № 463/01-14), Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (лист від 11 лютого 2026 року № 20/40-587-26), Чорноморського національного університету імені Петра Могили (лист від 16 лютого 2026 року № 2/4-89-08), на підставі рішення робочої групи із внесення редакційно-технічних виправлень до тексту Українського правопису, схваленого Українською національною комісією з питань правопису (протокол від 22 жовтня 2018 року № 5), спільним рішенням колегії Міністерства освіти і науки України та постановою Президії Національної академії наук України від 24 жовтня 2018 року № 10/4-13 / 22/10, надісланого листом Міністерства освіти і науки України від 26 лютого 2025 року № 1/3664-25 (протокол від 01 березня 2026 року № 6), діючи в умовах уведеного в Україні воєнного стану, Національна комісія зі стандартів державної мови на засіданні (протокол від 01 березня 2026 року № 38)

ВИРІШИЛА:

1. Затвердити Український правопис як стандарт державної мови, що додається.

2. Апаратів Національної комісії зі стандартів державної мови (Карбовська Ю. С.) забезпечити підготовку до опублікування Українського правопису як стандарту державної мови, затвердженого згідно з пунктом 1 цього рішення, на офіційному вебсайті Національної комісії зі стандартів державної мови.

3. Це рішення набирає чинності одночасно з набранням чинності постанови Кабінету Міністрів України про визнання такою, що втратила чинність, постанови Кабінету Міністрів України від 22 травня 2019 року № 437 «Питання українського правопису».

4. Контроль за виконанням цього рішення покласти на заступника Голови Національної комісії зі стандартів державної мови Мирончука О. Я. та члена Національної комісії зі стандартів державної мови Мазур Н. В.

**Голова
Національної комісії
зі стандартів державної мови**

Юлія ЧЕРНОБРОВ

ЗАТВЕРДЖЕНО
Рішення Національної комісії
зі стандартів державної мови
01 березня 2026 року № 47

Стандарт державної мови «Український правопис»

1. Сфера застосування

1. Дія та обов'язкове застосування цього Українського правопису поширюється на всі сфери суспільного життя, визначені в законодавстві, зокрема в Законі України «Про забезпечення функціонування української мови як державної».

2. Нормативні покликання

1. Підставою для цього Українського правопису є такі нормативні документи:

- 1) Конституція України;
- 2) Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної»;
- 3) Постанова Верховної Ради України від 15 січня 2026 року № 4764-IX «Про посилення ролі української мови в утвердженні Української держави»;
- 4) Положення про Національну комісію зі стандартів державної мови (постанова Кабінету Міністрів України від 06 листопада 2019 року № 911);
- 5) Порядок напрацювання, затвердження, уведення в дію, перегляду стандартів державної мови та внесення змін до них (рішення Національної комісії зі стандартів державної мови від 16 листопада 2023 року № 421, зареєстроване в Міністерстві юстиції України 04 грудня 2023 року за № 2107/41163);
- 6) Програма робіт із напрацювання, затвердження, перегляду стандартів державної мови чи внесення змін до них (рішення Національної комісії зі стандартів державної мови від 14 лютого 2024 року № 34, зі змінами);
- 7) рішення Національної комісії зі стандартів державної мови від 03 квітня 2025 року № 139 «Про правопис української мови».

3. Загальні пояснення

1. Цей Український правопис кодифікує орфографічні, словозмінні та пунктуаційні норми української мови.

2. Цей Український правопис складається зі 168 параграфів, розподілених між відповідними розділами та підрозділами, а кожний із параграфів – з відповідних частин, пунктів, підпунктів та абзаців, деякі – з примітками.

4. Український правопис

4.1. Український алфавіт

1. Український алфавіт складається з тридцяти трьох букв, кожен з яких можна вживати у формі великої і малої букви відповідно до визначених правил.

Порядковий номер	Велика буква	Мала буква	Назва букви
1	А	а	а
2	Б	б	бе
3	В	в	ве
4	Г	г	ге
5	Ґ	ґ	ґе
6	Д	д	де
7	Е	е	е
8	Є	є	є
9	Ж	ж	же
10	З	з	зе
11	И	и	и
12	І	і	і
13	Ї	ї	ї
14	Й	й	йот
15	К	к	ка
16	Л	л	ел
17	М	м	ем
18	Н	н	ен
19	О	о	о
20	П	п	пе
21	Р	р	ер
22	С	с	ес
23	Т	т	те
24	У	у	у
25	Ф	ф	еф
26	Х	х	ха
27	Ц	ц	це
28	Ч	ч	че
29	Ш	ш	ша
30	Щ	щ	ща
31	Ь	ь	м'який знак
32	Ю	ю	ю
33	Я	я	я

4.2. Правопис частин основи слова

4.2.1. Буквені позначення деяких голосних звуків

§ 1. Букви на позначення наголошених і ненаголошених Е, И

1. Наголошені голосні **е** та **и** у вимові виразні, тому їх передаємо відповідними буквами: *далéко, вíсоко*.

2. Ненаголошені голосні **е** та **и**, невиразні у вимові, передаємо тими самими буквами, що й під наголосом: *вели́кий, величéзний*, бо *véлич*; *держу́*, бо *одéржати*; *клекоті́ти*, бо *клéкит*; *несу́*, бо *принéсений*; *селó*, бо *сéла*; *шепоті́ти*, бо *шéпит*; *кривé*, бо *крíво*; *тримáти*, бо *стрíмувати*; *широ́кий*, бо *ши́роко* та ін.

3. У словах із постійним наголосом невиразні у вимові звуки перевіряємо за словником: *кише́ня, левáда, мину́лий*.

§ 2. Букви І, И на початку слова

1. **І** пишемо на початку слова відповідно до вимови: *Іва́н, і́грашка, і́дол, і́кати* ('вимовляти *і* замість *и*'), *іко́на, і́менувáти, ім'я́, і́ндік, і́ноді, і́ржа́, і́снува́ти, і́стина, і́ті*.

2. Деякі слова мають варіанти з початковим голосним **и**: *і́рій* і *і́рій*, *і́род* і *і́род* ('дуже жорстока людина').

3. **И** пишемо на початку окремих вигуків (*ич!*), часток (*ич який хитрий*), дієслова *і́кати* ('вимовляти *и* замість *і*') та похідного від нього іменника *і́кання*.

4. **И** на початку слова вживаємо в деяких загальних і власних назвах, що походять із тюркських та інших мов, відповідно до їх вимови в цих мовах: *ийбе́н, ир; Ич-оба́, Пак Чен Ин, Кім Ий Тхе*.

§ 3. Буква Ї

1. Букву **ї**, що позначає звуки **й** + **і**, пишемо:

1) на початку слова та після букви, що позначає голосний: *і́жа, і́жа́к, і́здець, і́здити, і́сти, їх, і́хати; герої́зм, краї́на, мої́, наї́вний, руї́на, твої́*;

2) після м'якого знака: *Віньі́, (в) ескадрі́льї, піра́ньї* (у множині);

3) після апострофа: *в'і́зд, з'і́зд, об'і́хати, під'і́зд, пір'і́на*;

4) в іншомовних словах після букви на позначення голосного: *архаї́чний, еґої́зм, еліпсóїд, мозаї́ка, прозаї́к, целулої́д* (див. ще § 126 і § 129).

§ 4. Букви Я, Ю, Є

1. **Я, ю, є** пишемо:

1) на початку слова, після букви на позначення голосного та після апострофа для позначення звукосполучень **й + а, й + у, й + є**: *які́сть, юроді́вий, єство́; мо́я, зна́ю, твоє́; п'я́ть, м'я́та, в'ю́н, б'ю́ть, п'ємо́;*

2) після букви на позначення приголосного для передавання його м'якості: *дя́дько, ря́д, ря́сно; лю́ди, рю́кза́к, рю́ш, сю́ді; остáннє.*

4.2.2. Буквені позначення деяких приголосних звуків

§ 5. Буква Г

1. Буква **г** передає на письмі глотковий щілинний приголосний як в українських словах: *берегті́, вогóнь, га́дка, гукáти, дорогі́й, жага́, згин, крі́га, могу́тній, пагіне́ць*, так і в загальних і власних назвах іншомовного походження на місці **h, g**: *аборигéн, агіта́ція, агрéсія, бага́ж, болгарин, брига́да, газéта, генерáл, геоло́гія, горизóнт, гра́мота, делега́т, кілогра́м, логопéд, магази́н, педаго́г, фотогра́фія; Англі́я, Гаа́га, Гоме́р, Єва́нгеліє* (див. ще § 122).

§ 6. Буква Г

1. Буква **г** передає на письмі задньоязиковий зімкнений приголосний:

1) в українських та в давно запозичених і зукраїнізованих словах: *а́грус, га́ва, га́зда, гандж, га́нок, га́тунок, гвалт, те́гати, гедзь, телгoта́ти, телгoті́ти, герте́лі, гергoта́ти, гергoті́ти, гі́гнути, гирлі́га, глей, гні́т (у лампі), го́гель-мо́гель, гонт(а), грасува́ти, гра́ти (іменник), грéчний, гринджо́ли, гру́нт, гудзик, гу́ля, гура́льня, джигу́н, дзі́га, дзі́глик, дри́гати і дрі́гати, реми́гати* та ін., а також у похідних від них: *а́грусовий, га́здува́ти, гвалтува́ти, ге́ргіт, гратча́стий, гру́нтовий, гру́нтува́ти(ся), гудзиковий, гу́лька, прога́вити* та ін.;

2) у власних назвах – топонімах України: *Горга́ни* (гірський масив), *Горóнда, У́гтя* (села на Закарпатті), прізвищах українців: *Галага́н, Галято́вський, Ге́ник, Герза́нич, Герда́н, Гжі́цький, Гі́га, Го́га, Го́йдич, Го́нта, Грі́га, Гудзь, Гу́ла, Лома́га.*

§ 7. Апостроф¹

1. Роздільність вимови попереднього твердого приголосного перед звуками, переданими буквами **я, ю, є, ї**, на письмі позначаємо апострофом.

2. Апостроф пишемо перед **я, ю, є, ї**:

1) після букв на позначення губних приголосних **б, п, в, м, ф**: *б'ю; п'ять, п'є; в'язи, солов'ї; м'ясо, рум'яний, (на) тім'ї; жирáф'ячий, мерeф'янський; П'яста; В'ячеслáв; Дeм'я́н, Максим'ю́к; Стеф'ю́к.*

Примітка. Апостроф не пишемо, коли перед буквою на позначення губного звука є інша буква (крім **р**), що належить до кореня: *дзв'я́кнути, духмя́ний, ма́впячий, медвя́ний, морквя́ний, різдвя́ний, свя́то, тьмя́ний, цвях*, але: *арф'я́р, ве́рб'я, торф'я́ний, черв'я́к.*

Коли така буква належить до префікса, то апостроф пишемо, як і в спільнокоренових словах без префікса: *зв'язо́к, зв'я́лити, підв'язáти, розм'я́кнути, сп'яні́ти;*

2) після **р**: *бур'я́н, міжсгі́р'я, пі́р'я, ма́тір'ю, кур'е́р, (на) подві́р'ї; Валeр'я́н, Мар'я́на, Мар'я́ненко.*

Примітка. Апостроф не пишемо, коли **ря, рю, рє** позначають сполучення м'якого **р** із наступними **а, у, є**: *бу́ря́к, бу́ряний, кря́кати, ря́бий, рю́мcати;*

3) після **к** у слові *Лук'я́н* і похідних від нього: *Лук'я́ненко, Лук'я́ню́к, Лук'я́нець;*

4) після префіксів і першої частини складних слів, що закінчуються на твердий приголосний: *без'ядeрний, без'язи́кий, від'і́зд, з'є́днаний, з'і́хати, з'я́витися, між'я́р'я, напів'європе́йський, об'є́м, пан'європе́йський, під'і́хати, під'ю́дити, роз'ю́шити; дит'я́сла, Мін'ю́ст.*

§ 8. Буквосполучення ЙО, ЇО

1. Буквосполучення **йо** передає звукосполучення **й + о**:

1) на початку слова та після букви на позначення голосного: *йо́го, йо́му; завойо́ваний, привілейо́ваний, райо́н, чийо́го;*

2) після букви на позначення приголосного, переважно на початку складу: *бата́льйо́н, бульйо́н, вйо́кати, курйо́з, мі́льйо́н.*

2. Буквосполучення **ьо** пишемо для позначення м'якості приголосного перед **о**: *всьо́го, льо́н, льо́х, сьо́го́дні, сьо́мий, трьо́х, тьо́хкати, цьо́го; Ковальо́в, Линьо́в.*

¹ Про апостроф у словах іншомовного походження див. § 138; у прізвищах і географічних назвах – § 144 і § 151.

4.2.3. Чергування голосних

§ 9. Чергування О – І, Е – І

1. У сучасній українській мові звуки **о**, **е** у відкритих складах чергуються з **і** в закритих складах під час:

1) словозміни:

а) *водопі́й – водопо́ю, дохі́д – дохóду, кінь – ко́ня, ка́мінь – ка́меня, лі́д – льо́ду, мій – мо́го, сі́м – се́мі, у́стрій – у́строю, ні́ч – но́чі – ні́ччю, півні́сть – півно́сті (півно́сти) – півні́стю, ра́дість – ра́дості (ра́дости) – ра́дістю, ві́селок – ві́сілка, о́сінь – о́сені (о́сени) – о́сінню, (у) вели́кому – (у) вели́кім;*

б) *гі́р – го́ра, ні́г – но́га, о́сіб – о́соба, слі́в – сло́во, сі́л – се́ло;*

в) *ба́тьків – ба́тькового, ба́тькова; бра́тів – бра́тового, бра́това; Васи́лів – Васи́левого, Васи́лева; ковалі́в – ковалі́евого, ковалі́ева; Петро́в – Петро́вого, Петро́ва; шевці́в – шевці́евого, шевці́ева;*

г) *Ка́нів – Ка́нева, Ки́їв – Ки́єва, Фа́стів – Фа́стова, Ха́рків – Ха́ркова, Черні́гів – Черні́гова;*

ґ) *ві́вса – ове́с, ві́вця – ове́ць, ві́сь – о́сі;*

д) *бі́йся – бо́юся, сті́й – сто́яти;*

е) *ві́в, ві́вши – ве́ла (вести́); замі́в, замі́вши – замелá (замести́); мі́г, мі́гли – мо́жу (могла́, могли́); ні́с, ні́си – несóу (несла́, нести́); плі́в, плі́вши – плелá (плести́), а також рі́с, рі́си – росла́ (рости́);*

2) словотворення: *буді́вник (пор. будо́ва), ві́льний (пор. во́ля), кі́лля (пор. ко́ла), підні́жжя (пор. но́га), подві́р'я (пор. дво́ру, дво́ра), робі́тник (пор. робо́та); зі́лля (пор. зе́лений), сі́льський (пор. се́ло) та ін.*

2. **О, е** не переходять в **і** в закритому складі за таких умов:

1) коли ці звуки вставні або випадні: *ві́кно – ві́кон, землі́а – земéль, ка́зка – казо́к, со́тня – со́тень; ві́тер – ві́тру, ві́тер – ві́тру, вогóнь – вогні́ю, де́нь – дня, розде́р – розідра́ти, сму́ток – сму́тку, со́н – сну, тра́вень – тра́вня.*

Примітка 1. У формах окремих слів **о**, **е** не випадають: *лоб – ло́ба, мо́х – мо́ху, рот – ро́та, лев – ле́ва.*

Примітка 2. За аналогією до таких форм, як *книжо́к, казо́к*, маємо **о** між приголосними в родовому відмінку множини й у деяких іншомовних словах: *а́рка – а́рок, ма́рка – ма́рок, па́пка – па́пок* та ін., але: *па́рт, са́кль, фо́рм* та ін.;

2) у групах **-ор-**, **-ер-**, **-ов-** між приголосними: *торг – то́ргу, хорт – хорта́, смерть – сме́рті (сме́рти), вовк – во́вка, шовк – шóвку*, але: *погі́рдний* (пор. пого́рда);

3) у групах із повноголоссям **-оро-, -оло-, -ере-**, а також **-еле-**: *горóд, морóз, пóдорóж, пóрох, стóрож; вóлос, сóлод; бéрег, пéред, сéред, чéрез; зéлень, пéлех, шéлест* та ін., але: *морі́г, оборі́г, порі́г, смóрід*;

4) у родовому відмінку множини іменників середнього роду на **-енн-(-я)**: *знáчень (знáчення), полóжень (полóження), твéрджень (твéрдження), твóрень (твóрення)*;

5) в аббревіатурах і похідних від них словах: *соцстра́х – соцстра́хівський, спецвíпуск, спецóр, спецóдяг, торгфлóт* та ін.;

6) у словах іншомовного походження: *агронóм, інженéр, студéнт, том* та ін.

Примітка. За аналогією до слів української мови, у яких **о, е** чергуються з **і**, таке саме чергування з'явилося й у деяких давно засвоєних словах іншомовного походження: *Анті́н – Анто́на, гні́т – гнотá, ко́лір – ко́льору, Прóкiп – Прóкóпа; курі́нь – куреня́, папі́р – папéру.*

3. **О, е** не чергуються з **і** у відкритих і закритих складах, а саме:

1) **і** наявне у відкритому складі:

а) у формах називного відмінка однини: *гребі́нець (гребі́нця), дзвіно́к (дзві́нка), камі́нець (камі́нця), кі́готь (кі́гтя), кіло́к (кі́лка), кінéць (кінця́), ні́готь (ні́гтя), олі́вець (олі́вця), ремі́нець (ремінця́), рі́вень (рі́вня), сті́жок (сті́жка), фахі́вець (фахі́вця)* та ін.;

б) у формах родового відмінка множини: *ві́кон (ві́кно), ві́чок (ві́чко), гіло́к (гі́лка), зі́рок (зі́рка), кіле́ць (кі́льце), лі́жок (лі́жко), ні́жок (ні́жка), плі́ток (плі́тка)*;

в) у формах іменників зі значенням зменшеності за аналогією до таких форм, як *кіл – кі́лка, міст – мі́стка, гі́рка* (де **і** – у закритому складі): *кіло́чок, місто́чок, ні́женька, гі́ронька*, але: *слі́вце – словéчко*;

2) у групах із повноголоссям **-оро-, -оло-, -ере-** звуки **о, е** переходять в **і**:

а) у родовому відмінку множини іменників жіночого роду (із рухомих наголосом) і в похідних від них іменниках на **-к-(-а)** зі значенням зменшеності: *борода́ – борі́д – борі́дка, борона́ – борі́н – борі́нка, сторона́ – сторі́н – сторі́нка* (пестл. до *сторона́*); *голова́ – голі́в – голі́вка (голо́вка – з іншим значенням); череда́ – чері́д – чері́дка*;

б) у родовому відмінку множини іменників середнього роду та в множинних іменниках зі значенням зменшеності: *воро́та – ворі́т – ворі́тця; боло́то – боли́т – боли́тце, долото́ – доли́т – доли́тце*, але: *де́рево – дере́в – деревце́, джерело́ – джерéл – джерéльце*;

в) у деяких похідних іменниках середнього роду з подовженим приголосним: *бездорі́жжя, Запорі́жжя, підборі́ддя, роздорі́жжя* (але: *лівобері́жжя, узбері́жжя*), а також без подовження: *безголі́в'я, поголі́в'я*, хоч: *безголю́ся, повноголю́ся*;

3) **і** в закритому складі в дієсловах минулого часу у формах чоловічого роду однини й дієприслівниках із повноголоссям, якщо відповідні форми жіночого і середнього роду однини й форма множини мають наголос на кінцевому складі: *волі́к, волі́киши (волокти́)*; *збері́г, збері́гиши (зберегти́)*; *стері́г, стері́гиши (стерегти́)*, бо: *волокла́, зберегла́, стерегла́*; *волокло́, зберегло́, стерегло́* та ін., але: *колю́в, молю́в, поборю́в, полю́в, порю́в*; *колю́ла, молю́ла, поборю́ла, полю́ла, порю́ла* та ін.;

4) **і** у віддієслівних іменниках середнього роду на **-нн-(-я)** – лише під наголосом, а без наголосу – **е**: *носі́ння, ході́ння; вра́ження, заве́ршення, збі́льшення, зна́чення, поясне́ння*, але: *варе́ння* (і *варі́ння, ва́рення* – ‘процес’), *вче́ння*; так само **-енн-(-я)**, а не **-інн-(-я)** мають іменники, похідні від слів з основою на **-ен-**: *іме́ння, найме́ння*;

5) **о, е** наявні в закритому складі:

а) у непрямих відмінках іменників чоловічого роду з вирівняною за називним відмінком основою: *борця́, борце́ві, борце́м* та ін. – *боре́ць; ви́борця – ви́борець; ловця́ – лове́ць; творця́ – творе́ць; мотка́ – мото́к; носка́ – носо́к; вóдню – вóдень; котла́ – котéл*;

б) у групах із повноголоссям **-оро-, -оло-** зі сталим наголосом іменників переважно жіночого роду: *колю́д (колю́дка), долю́нь (долю́нька), соро́к, огоро́ж, моро́к, нагоро́д* (від них немає зменшених форм з **і**), але: *дорі́г, дорі́жка, корі́в, корі́вка, бері́з, бері́зка* (проте *бере́зка* – ‘виткий бур’ян’);

в) у родовому відмінку множини деяких іменників переважно жіночого роду: *будо́в, вод, істо́т, осно́в, підпо́р, про́б, субо́т, топо́ль, шко́д; леле́к, меж, озе́р, потре́б*, але: *осі́б, підкі́в*;

г) у прикметниках, утворених від власних імен на **-ов (-ьов, -йов), -ев (-єв)**: *Ма́лишев – ма́лишевський, Па́влов – па́вловський*, але в прикметниках, утворених від власних імен на **-ів (-їв)**, зберігаємо **і (ї)**: *Андрі́їв – андрі́ївський, Гаврі́лів – гаврі́лівський, Демі́дів – демі́дівський* (див. ще § 153, ч. 2);

г) у префіксальних безсуфіксних іменниках на зразок *зато́н, перебо́р, пото́н* (під впливом родового відмінка однини: *зато́ну, перебо́ру, пото́ну*), але: *поті́к, розгі́н, уди́й*.

Зрідка, навпаки, під впливом називного відмінка однини **і** поширене на решту форм: *о́пік* (родовий однини *о́піку*);

д) під наголосом у словотворчих частинах **-вод, -воз, -нос, -роб** складних слів, що позначають людей за професією, видом занять, і в похідних від них словах: *екскурсово́д, ляльково́д; водово́з; дровоно́с; хліборо́б, хліборо́бство, чорноро́б* та ін.

Проте у словах, що позначають предмети, і в похідних від них утвореннях, незалежно від наголосу, **о** переходить в **і**: *водопрові́д, газопрові́д, газопрові́дний, електропрові́д, трубопрові́д*.

У словах із частиною **-воз** зберігаємо **о**: *електрово́з, лісово́з, теплово́з*.

Незалежно від значення слова у словотворчих частинах **-хід, -ріг** уживаємо тільки **і**: *всюдихі́д, місяцехі́д, пісохі́д, пісохі́дний, самохі́д, самохі́дний, стравохі́д, швидкохі́д, швидкохі́дний; козері́г і Козері́г (сузір'я), носорі́г* та ін.;

е) **о, е** пишемо в деяких словах книжного й церковного походження та в похідних від них: *Бо́г, верхо́вний, виробні́цтво, ві́рок, зако́н, зако́нний, наро́д, наро́дний, основні́й, пото́п, пра́пор, проро́к, словні́к*, а також за традицією в деяких прізвищах: *Артемо́вський, Боровико́вський, Грабо́вський, Котляре́вський, Пісемський* та ін., але: *Верикі́вський, Желехі́вський, Минькі́вський*.

§ 10. Чергування Е – О після Ж, Ч, Ш, ШЧ (букви Щ), ДЖ, Й

1. Після **ж, ч, ш, шч** (букви **щ**), **дж, й** перед м'яким приголосним, а також перед складами з **е** та **и** (яке походить від давньоукраїнського **и**) пишемо **е**: *вече́ря, віше́нь, джерело́, жені́ти, ніженька, пи́ніця, ста́єнь, увече́рі, у́чень, черне́тка, четве́ртий, шестиде́нка, щемі́ти, щети́на*.

2. Після **ж, ч, ш, шч** (букви **щ**), **дж, й** перед твердим приголосним, а також перед складами з **а, о, у, и** (яке походить від давньоукраїнського **ы**) пишемо **о**: *бджола́, буди́ночок, вече́рі* (пор. *вече́ря*), *жона́тий* (пор. *жені́ти*), *іграшо́к, копі́юк, пио́но* (пор. *пи́ніця*), *чолові́к, чому́сь, чо́рний* (пор. *черне́тка*), *чоти́ри* (пор. *четве́ртий*), *шо́стий* (пор. *шесті́*), *щока́*.

Примітка. У словах *ло́жечка – ло́жечок, кні́жечка – кни́жечок, лі́чка – лі́чок* та ін. зберігаємо **е** (є).

3. **О** вживаємо після шиплячих і **й** перед м'яким приголосним:

1) в іменниках жіночого роду III відміни на **-ість**, у родовому відмінку – **-ост** (-і, -и): *безкра́йості (безкра́йости), ме́нишості (ме́нишости), пеку́чості (пеку́чости), сві́жості (сві́жости)* та ін., відповідно до *ві́чності (ві́чности), ра́дості (ра́дості)* та ін., де **о** стоїть не після шиплячих;

2) у давальному й місцевому відмінках однини деяких іменників: *бджо́лі, (на) бджо́лі, ве́чорові (ве́чору), (на) ве́чорі, пио́ну́, (у) пио́ні, щоці́, (на) щоці́* відповідно до більшості відмінкових форм із наступним твердим приголосним: *бджола́, бджолу́, ве́чора, вече́рі* та ін.;

3) у закінченнях родового та орудного відмінків прикметників і займенників та числівників прикметникового типу жіночого роду: *безкра́йої, безкра́йою, гарячо́ї, гарячо́ю, на́шої, на́шою, пе́ршої, пе́ршою* та ін., відповідно до *безкра́його, безкра́йому, на́шого* та ін. або до *дру́гої, молоді́ї* та ін., де **о** закономірне;

4) у похідних утвореннях *вечорі́ти, вечорі́є*, відповідно до *вече́ра, вече́ророві* та ін., *чорні́ти, чорні́є, чорні́ці, чорні́ти, чорні́ло* та ін., відповідно до *чо́рний, чо́рного*.

Примітка. У прислівниках *воро́же, га́ряче* після шиплячих пишемо **є**, але: *тво́рчо, законода́вчо, хи́жо* та ін.

§ 11. Чергування голосних О – А, Е – І, Е – И в дієслівних коренях

1. Чергування **о** з **а** відбувається в коренях дієслів і змінює їхні значення: дієслова з **о** позначають тривалу, нерозчленовану або одноразову, закінчену дію, а дієслова з **а** – повторювану, багаторазову дію: *допомо́гти – допомага́ти, гони́ти – ганя́ти, крби́ти – кра́яти, ломі́ти – лама́ти, скби́чити – скака́ти, схопі́ти – хапа́ти; сто́яти – ста́ти*.

Проте багато дієслів має кореневий **о**, який не чергується з **а**: *ви́мовити – вимовля́ти, ви́ростити – вироби́увати, про́стити – проща́ти, винби́шувати, відгори́бджувати, договори́увати, заспоко́увати, переко́нувати, устанби́влювати* та ін., але: *ви́провадити – випроводжа́ти*.

2. Чергування невинпадного **є** з **і** відбувається в коренях дієслів і змінює їхні значення: **є** вживаємо у префіксальних дієсловах доконаного виду, а **і** – в утворених від них дієсловах недоконаного виду: *ви́гребти – вигри́бати, ви́коренити – викорі́нювати, ви́пекти – випі́кати, замес́ти – замі́мати, збере́гти – збері́гати, наре́кти – нарі́кати, перелеті́ти – перелі́мати, причепі́ти – причі́пляти, спостере́гти – спостері́гати*, так само *ви́волокти – виволі́кати*, де **о** чергується з **і**.

Е чергується з **і** в дієсловах із суфіксом **-ува- (-юва-)**, коли наголос падає на кореневий **і**, та в похідних від цих дієслів іменниках на **-нн-(-я)**: *бреха́ти – набрі́хувати, ви́коренити – викорі́нювати, заверті́ти – заві́рчувати, теса́ти – заті́сувати, чека́ти – очі́кувати; ви́коренення – викорі́нювання, чека́ння – очі́кування*, так само *ви́полоскати – виполі́скувати*, де **о** чергуємо з **і**, але: *виве́ришувати, заве́ришувати, переве́ришувати, потре́бувати, прище́плювати*.

3. Винпадный **є** чергується з **и** перед **л, р**: *беру́ – бра́ти – виби́рати, ви́стелю – ви́слати – вистилáти, завме́р – замри́ – завми́рати, запе́р – запри́ – запи́рати, стер – зітри́ – стирáти* та ін.

4.2.4. Чергування приголосних

У сучасній українській мові під час утворення форм слів і нових слів відбуваються чергування приголосних, спричинені різними історичними змінами її фонетичної системи.

4.2.4.1. Чергування приголосних під час словозміни

§ 12. Чергування Г, К, Х із м'якими З, Ц, С

1. Чергування г, к, х із м'якими з, ц, с відбувається:

1) у давальному і місцевому відмінках однини іменників жіночого роду І відміни: *дуга* – *дузі*, (на) *дузі*; *перемога* – *перемози*, (у) *перемози*; *квітка* – *квітці*, (на) *квітці*; *сваха* – *свасі*, (на) *свасі*;

2) у місцевому відмінку однини іменників чоловічого та середнього роду ІІ відміни: *терпуг* – (на) *терпузі*; *байрак* – (у) *байраці*, *друк* – (у) *друці*; *кожух* – (у) *кожуці*, *вух* – (у) *вусі*.

§ 13. Чергування Г із м'яким З

1. Г чергується з м'яким з у давальному і місцевому відмінках однини іменників жіночого роду І відміни: *дзига* – *дзізі*, (на) *дзізі*; *гирліга* – *гирлізі*, (на) *гирлізі*; *Ломіга* (прізвище) – *Ломізі*, (на) *Ломізі*.

§ 14. Чергування Г, К, Х із Ж, Ч, Ш

1. Г, к, х чергуються із ж, ч, ш:

1) в іменниках перед суфіксами **-к-**, **-ок-**, **-ин-** зі значеннями зменшеності та пестливості: *нога* – *ніжка*, *плуг* – *плужок*; *гак* – *гачок*, *рука* – *ручка*; *муха* – *мушка*, *горох* – *горошина*;

2) у кличному відмінку іменників чоловічого роду ІІ відміни перед закінченням **-е**: *друг* – *друже*, *луг* – *луже*; *козак* – *козаче*, *юнак* – *юначе*; *пастух* – *пастуше*;

3) в усіх особових формах дієслів теперішнього часу, майбутнього часу доконаного виду, у формах наказового способу та в пасивних дієприкметниках перед суфіксом **-ен-**: *берегти* – *бережу*, *бережеш*, *береже*, *бережемо*, *бережете*, *бережуть*, *бережі*, *бережімо*, *бережіть*, *хай (нехай) бережуть*; *зберегти* – *збережу*, *збережеш*, *збереже*, *збережемо*, *збережете*, *збережуть*, *збережі*, *збережімо*, *збережіть*, *хай (нехай) збережуть*; *зберіжений*; *пекти* – *печу*, *печеш*, *пече*, *печемо*, *печете*, *печуть*, *печі*, *печімо*, *печіть*, *хай (нехай) печуть*; *печений*; *спекти* – *спечу*, *спечеш*, *спече*, *спечемо*, *спечете*, *спечуть*, *спечі*, *спечімо*, *спечіть*, *хай (нехай) спечуть*; *спечений*; *колихати* – *колишу*, *колишеш*, *колише*, *колишемо*, *колишите*, *колишуть*, *колиші*, *колишімо*, *колишіть*, *хай (нехай) колишуть*; *поколихати* – *поколишу*,

поколі́шеш, поколі́ше, поколі́шемо, поколі́шете, поколі́шуть, поколиши́, поколиши́мо, поколиши́ть, хай (нехай) поколі́шуть.

§ 15. Чергування Д із ДЖ

1. Д із **дж** чергуються в першій особі однини дієслів теперішнього часу, майбутнього часу доконаного виду та в пасивних дієприкметниках перед суфіксом **-ен-**: *саді́ти – саджу́; посади́ти – посаджу́, поса́джений; ра́дити – ра́джу; сходи́ти – сходжу́, сход́жений.*

§ 16. Чергування Т – Ч, З – Ж, С – Ш

1. Чергуються **т** із **ч**, **з** із **ж**, **с** із **ш** у першій особі однини дієслів теперішнього часу, майбутнього часу доконаного виду та в пасивних дієприкметниках минулого часу перед суфіксом **-ен-**: *крути́ти – кручу́ – кру́чений, лети́ти – лечу́; ла́зити – ла́жу; коси́ти – кошу́ – ко́шений, покоси́ти – покошу́ – покóшений.*

§ 17. Чергування ЗД – ЖДЖ, СТ – ШЧ (буква Щ)

1. Чергуються **зд** із **ждж**, **ст** із **шч** (буква **щ**) у першій особі однини дієслів теперішнього часу, майбутнього часу доконаного виду та в пасивних дієприкметниках минулого часу перед суфіксом **-ен-**: *і́здити – і́жджу – і́жджений; запу́стити – запу́щу – запу́щений, мости́ти – мо́щу – мо́щений, прости́ти – про́щу – про́щений.*

§ 18. Чергування Б – БЛ, П – ПЛ, В – ВЛ, М – МЛ, Ф – ФЛ

1. У першій особі однини і третій особі множини дієслів теперішнього часу, майбутнього часу доконаного виду та в пасивних дієприкметниках минулого часу перед суфіксом **-ен-** відбувається чергування **б** із **бл**, **п** із **пл**, **в** із **вл**, **м** із **мл**, **ф** із **фл**: *люби́ти – люблю́ – любля́ть; лі́пити – ліплю́ – лі́плять – лі́плений; злови́ти – ловлю́ – зловля́ть – зловлений; стоми́ти – стомлю́ – сто́млять – сто́млений; розгра́фити – розгра́флю́ – розгра́фля́ть – розгра́флений.*

4.2.4.2. Зміни приголосних перед наступним приголосним під час словотворення

§ 19. Зміни приголосних перед **-СЬК-(-ИЙ)²**, **-СТВ-(-О)**

1. Під час утворення нових слів деякі приголосні перед **-ськ-(-ий)**, **-ств-(-о)** зазнають звукових змін, що зафіксовані й на письмі:

² Про творення прикметників за допомогою суфікса **-ськ-(-ий)** від географічних назв і назв народів див. § 153, ч. 3.

1) **к, м'який ц, ч** + **-ськ-(-ий), -ств-(-о)** → **-цьк-(-ий), -цтв-(-о)**: *гірнік* – *гірніцький* – *гірніцтво*, *коза́к* – *коза́цький* – *коза́цтво*, *па́рубок* – *па́рубоцький* – *па́рубоцтво*; *молоде́ць* – *молоде́цький* – *молоде́цтво*, *стріле́ць* – *стріле́цький* – *стріле́цтво*; *ткач* – *тка́цький* – *тка́цтво*;

2) **г, ж, з** + **-ськ-(-ий), -ств-(-о)** → **-зьк-(-ий), -зтв-(-о)**: *Пра́га* – *пра́зький*, *убо́гий* – *убо́зтво*; *Запорі́жжя* – *запорі́зький*, *Зба́раж* – *зба́разький*; *боягу́з* – *боягу́зький* – *боягу́зтво*, але: *ге́рцог* – *ге́рцогський*;

3) **х, ш, с** + **-ськ-(-ий), -ств-(-о)** → **-ськ-(-ий), -ств-(-о)**: *воло́х* – *воло́ський*, *чех* – *че́ський*; *това́риш* – *това́ріський* – *това́ріство*; *зали́сся* – *зали́ський*, але: *шах* – *ша́хський*, *Цю́рих* – *цю́рихський*.

2. Інші приголосні перед суфіксами **-ськ-(-ий), -ств-(-о)** на письмі зберігаємо: *аге́нт* – *аге́нтство*, *бага́тий* – *бага́тство*, *брат* – *бра́тський* – *бра́тство*, *заво́д* – *заво́дський*, *інтеле́гент* – *інтеле́гентський*, *люд* – *лю́дський* – *лю́дство*, *сирота́* – *сирі́тський* – *сирі́тство*, *пропагандіст* – *пропагандістський*, *студе́нт* – *студе́нтський* – *студе́нтство*.

§ 20. Зміни приголосних у прикметниках і прислівниках вищого ступеня порівняння

1. Під час творення прикметників і прислівників вищого ступеня порівняння **г, ж, з** змінюємо на **жч, а с** – на **шч** (буква **щ**): *дорогі́й* – *доро́жчий* (*доро́жче*); *ду́жий* – *ду́жчий* (*ду́жче*); *вузькі́й* – *ву́жчий* (*ву́жче*); *ни́зькі́й* – *ні́жчий* (*ні́жче*); *висо́кий* – *ви́щий* (*ви́ще*), але: *до́вгий* – *до́вший* (*до́вше*), *легкі́й* – *ле́гший* (*ле́гше*).

§ 21. Зміни приголосних перед суфіксом -н-

1. Приголосні **к, м'який і твердий ц** перед суфіксом **-н-** змінюємо на **ч**: *безпе́ка* – *безпе́чний*, *ві́к* – *ві́чний*, *рі́к* – *рі́чний*; *мі́сяць* – *мі́сячний*, *око́лиця* – *око́личний*, *пшени́ця* – *пшени́чний*, *со́нце* – *со́нячний*, *яйце́* – *яє́чня*.

2. Звуки **г, х** перед суфіксом **-н-** змінюємо на **ж, ш**: *доро́га* – *доро́жній*, *перемо́га* – *перемо́жний*; *поті́ха* – *поті́шний*, *слух* – *слу́шний*.

3. Приголосний твірної основи **ч** зберігаємо в похідних словах перед суфіксом **-н-**: *помі́чний* (від *по́міч*), *ні́чний* (від *ні́ч*).

Виняток становлять слова *двору́шник*, *міро́шник*, *рушні́к*, *рушні́ця*, *серде́шний* (зі значенням 'бідолашний'), *со́няшник*, *торі́шний*.

§ 22. Зміни приголосних перед суфіксальним голосним під час словотворення

1. Під час словотворення зазнають змін такі буквосполучення та окремі приголосні перед суфіксальним голосним:

1) буквосполучення **-цьк-** змінюємо на **-чч-**, а **-ськ-** — на **ч** в іменниках перед суфіксом **-ин-**: *вояцький* — *вояччина*, *козацький* — *Козаччина*, *німецький* — *Німецьчина*, *турецький* — *Туреччина* (але *галицький* — *Галичина*); *рекрутський* — *рекрутчина*, *солдатський* — *солдатчина*;

2) буквосполучення **-ськ-**, **-ск-** змінюємо на **щ** в іменниках перед суфіксом **-ин-**: *полтавський* — *Полтавщина*; *віск* — *вощина*, *пісок* (*піску*) — *піщина*;

3) буквосполучення **-ск-**, **-шк-** змінюємо на **щ** у прикметниках перед суфіксом **-ан-**: *віск* — *вощаний*, *пісок* (*піску*) — *піщаний*; *дощка* — *дощаний*;

4) буквосполучення **-ськ-**, **-зьк-** змінюємо на **щ**, **жч** у прізвищах перед суфіксами **-енк-**, **-ук-**: *Васько* — *Ващенко* — *Ващук*, *Ісько* — *Іщенко* — *Іщук*, *Онисько* — *Оніщенко* — *Онищук*; *Водоласький* — *Водолажченко*, *Кузько* — *Кужченко*.

Примітка. У присвійних прикметниках від власних імен із буквосполученнями **-ск-**, **-ськ-** букву **с** на письмі зберігаємо, а букву **к** змінюємо на **ч** перед суфіксом **-ин-**: *Параска* — *Парасчин*; *Ониська* — *Онисьчин*; **-шк-** змінюємо на **щ**: *Мелашка* — *Мелашчин*;

5) приголосні **г**, **к**, **х** змінюємо на **ж**, **ч**, **ш** у присвійних прикметниках перед суфіксом **-ин-**: *Ольга* — *Ольжин*; *Наталка* — *Наталчин*, *Одарка* — *Одарчин*, *дочка* — *доччін*; *Домаша* — *Домашин*, *сваха* — *свашин*, а також у відіменних дієсловах перед суфіксами **-и-**, **-а-**: *бати́г* — *батожіти*, *друг* — *дружіти*; *крик* — *крича́ти*; *сухий* — *суши́ти*.

4.2.5. Уживання деяких прийменників, префіксів, сполучників, часток і початкових букв

§ 23. Уживання прийменників У, В і початкових У-, В-

1. Щоб уникнути важкого для вимови збігу приголосних та задля милозвучності, уживають на письмі прийменник **у** й початковий **у-**:

1) між буквами, що позначають приголосні: *Де́сь у житі́ кричав перепел*; *На́ш учи́тель*;

2) на початку речення або слова перед буквою на позначення приголосного: *У пи́шому са́ду за́гальнолю́дської ку́льтури кві́тне дере́во украї́нської ду́ховності* (М. Степаненко); *У лісі па́хло кві́тами*; *У́горі яскра́во ся́яло со́нце*; *Уна́слідок зли́ви пошко́джено до́роги*.

Примітка 1. На початку речення і слова можна вживати **в** та **в-**: *В лісі пахло квітами; Вгорі яскраво сяяло сонце; Внаслідок зливи пошкоджено дороги.*

Примітка 2. Перед сполученням букв на позначення приголосних можливі варіанти прийменників **уві**, **вві** та початкових **уві-**, **вві-**: ...*уві* сні бачив [Артем] батька (А. Головка); Згасала зірка *уві* млі (П. Воронько); Юрій *уві*мкнув світло (В. Собко); Чемні гості спершу прохають дозволу *ввійти* в кімнату (Василь Барка); ...*обидва* довго і пильно *вдивлялися* в ту сонячну панораму, ніби хотіли *ввібрати* її у свої серця... (О. Гончар).

У художніх творах трапляється варіант прийменника **ув**, що вживають перед голосним: *Петриків батько був ув економії за корівника, а мама за доярку* (Остап Вишня); *Це наш, – дівча ступа охоче і сміло дивиться ув очі, щоб не хитнувся, не поблід* (А. Малишко);

3) на початку речення перед словами, що починаються на **є**, **ї**, **ю**, **я**: *У Європі нечувані повені* (Л. Костенко); *У їхньому товаристві* [Василь] *почувався вільно – як рідний серед рідних* (Р. Коваль); *У Юрія тьохнуло серце* (В. Винниченко); *У Японії випускник коледжу не вступить до університету, якщо не знатиме 100 народних пісень* (Л. Маменько);

4) на початку речення або слова перед двома чи трьома буквами, що позначають приголосні: *У присмерку літають ластівки низько* (Д. Павличко); *У структурі слова таких морфем немає; Утроє склали папір; Упритул підійшли до юрби;*

5) незалежно від кінця попереднього слова перед **в**, **ф**, а також перед буквосполученнями **льв-**, **зв-**, **св-**, **дв-**, **тв-**, **гв-**, **хв** та ін.: *Сидимо у вагоні; Не спитавши броду, не лізь у воду* (укр. прислів'я); *Хлопчик уволу награвся; Велике значення у формуванні характеру має самовиховання; Забіг у фое; Діти побували у Львові; Він жив у Львові; Поринути у звучання пісні; Лікар глянув у звужені зіниці хворого; Прожили рік (роки) у своїй хаті; Постукали у двері; Юнак переміг у двоборстві; Коріння вросло у тверду землю; Чужинці живуть у твоєму будинку; Хлопці служили у гвардії; Лікар побував у Гвінеї; Схили гори одягнені у хвою; Промінчик заграв у хвилях.*

Примітка. Після слова, що закінчується на голосний, у деяких дієсловах, прикметниках (дієприкметниках), прийменниках і прислівниках перед **в** пишемо префікс **в-**: *Невипадково поезію, насамперед ліричну, справедливо вважають станом душі* (В. Калашник); *Гості ввійшли до зали; Діти ввічливі; Вони ввісьмох вийшли на Говерлу; Дитина вві сні посміхається;*

6) після паузи, що на письмі позначена комою, крапкою з комою, двокрапкою, тире, дужкою й крапками, перед буквою, що передає приголосний: *До мене зайшла товаришка, учителька із сусіднього села; Справжньою долею є не час, у якому живемо, а місце* (Т. Прохасько); *Стоїть на видноколі мати – у неї вчись* (Б. Олійник); *Це було ... у Києві.*

2. Щоб уникнути збігу букв, що передають голосні, та щоб досягти милозвучності, в українській мові на письмі вживають прийменник **в** між словами і **в-** на початку слів:

1) між буквами на позначення голосних: *У нього в очах засвітилась відрада* (Панас Мирний); *Вона побувала в Одесі*;

2) на початку речення перед словом, що починається на голосний: *В очах дівчини бриніла сльоза*; *В Антарктиді працюють наукові експедиції*;

3) після слова, яке завершує буква на позначення приголосного, перед словом, яке починає буква, що передає голосний: *Вартовий поглянув в отвір*;

4) перед аббревіатурою, у назві першої букви якої вимовляють голосний: *в НБУ* [*в ен бе у*], *в МВФ* [*в ем ве еф*];

5) після скороченого слова на приголосний, яке вимовляють повністю з кінцевим голосним: *1990 р. в місті сталася незвичайна подія*;

6) після букви на позначення голосного перед більшістю букв, що передають приголосні (крім **в**, **ф** і буквосполучень **льв-**, **зв-**, **св-**, **дв-**, **тв-**, **гв-**, **хв-** та ін.): *Пішла в садок вишневий* (Т. Шевченко); *З гір приходять дівчатка в коротких спідничках і приносять перші білі і сині проліски* (У. Самчук); *Пора втішатися врожаєм* (В. Калашник); *Вона прожила в Японії десять років*; *Вантажівка повернула вбік*.

Примітка 1. У деяких церковнослов'янських висловах перед кількома буквами, а також перед іменником ім'я можливий варіант **во**: *Во здоровіє, во спасеніє, многая літа* (здравиця); *Во ім'я Отця і Сина, і Святого Духа. Амінь* (молитва).

Примітка 2. У художньому тексті трапляються відхилення від правил уживання прийменників **у**, **в** і початкових **у-**, **в-**, що спричинено вимогами ритмомелодики.

3. Деякі слова вживаємо або тільки з **у-**: *ува́га, увертю́ра, уда́рник, узбе́режжя, ука́з, ультимáтум, умо́ва, уста́лення, устанóва, уто́пія, уя́ва; Уго́рщина, Ума́нь*, або тільки з **в-**: *взає́мини, вла́да, влас́ний, властíвість, впли́в, впливо́вий; Врубле́вський* та ін.

У кількох словах уживання початкових **у-**, **в-** залежить від їхнього значення: *уда́ча і вда́ча, укла́д і вкла́д, упра́ва і впра́ва, усту́п і вступ*.

Примітка. У поезії, крім узвичаєної назви *Украї́на*, уживали й уживають *Вкраї́на*: *Тихо та любо... чи се Вкраї́на? Так, се Вкраї́на... Он і садок, батьківська хата і луки зеленії, темнії вільхи, ставочок із ряскою... Так, се Вкраї́на...* (Леся Українка).

§ 24. Уживання сполучників, часток **і**, **й** та початкових **і-**, **й-**

1. Щоб уникнути важкого для вимови збігу приголосних та задля милозвучності вживаємо **і**:

1) між буквами на позначення приголосних: *Вірю в пам'ять і серце людське* (Б. Олійник); *Він іде; Тут ідеться про народні звичаї*;

2) після паузи, що на письмі позначена крапкою, комою, крапкою з комою, двокрапкою, крапками, перед словом або складом, які починає буква,

що передає приголосний: *Нема вже тієї хатини. І я в сивині, як у сні* (Д. Павличко); *Він, імовірно, нічого не зробить;*

3) на початку речення та слова: *І долом геть собі село понад водою простяглось* (Т. Шевченко); *І приковують [гори] до себе очі, і ваблять у свою далечінь імлісту* (М. Коцюбинський); *Імовірне водопілля цього року.*

2. Щоб уникнути збігу букв, що передають голосні, уживаємо **й**:

1) між буквами на позначення голосних: *У садку співали Ольга й Андрій; Оце й уся врода* (Панас Мирний); *Квітли вишні й одцвітали* (Ф. Малицький);

2) між буквами, що передають голосний і приголосний: *Навчає басчка великого й малого* (Л. Глібов); *На траві й квітках росинки, шелестіння й гомін гілки, щебетання й пісня пташки* (Я. Щоголів); *Висока ймовірність захворіти; Вона йде; Високе ймення – патріот.*

Примітка. Можливі відхилення від правил уживання сполучників, часток **і**, **й** та **і-**, **й-** на початку слів, що зумовлено вимогами ритму.

3. Тільки **і** вживаємо:

1) якщо зіставляємо поняття: *батьки і діти; дні і ночі; правда і кривда; просте і складне речення;*

2) перед словом, на початку якого стоять букви **й**, **є**, **ї**, **ю**, **я**: *Ольга і Йосип – друзі; Світлана і Єва навчаються в коледжі; Василь і Юрій повернулися додому; Куди, для чого, хто і як?* (М. Рильський).

4. Після букв **й**, **я**, **ю**, **є**, **ї** вживаємо єднальні сполучники **і** або **та**: *Неподалік вони побачили зелений гай і (та) широку долину; Нехай збудуться моя і твоя мрії; Юнак грає і (та) співає; Випускники висловили свої найпотаємніші мрії і (та) обережні прогнози.*

§ 25. Уживання прийменника **з** та його варіантів **із**, **зі** (**зо**)

1. Прийменник **з** уживаємо:

1) на початку речення перед буквою, що позначає голосний: *З одним рибалкою він дуже подружив* (Л. Глібов); у середині речення перед такою самою буквою незалежно від закінчення попереднього слова чи паузи: *Диктант з української мови; Контрольна робота з української мови; На додаткових заняттях учитель працює по-різному: з усіма учнями або з одним-двома;*

2) на початку речення перед буквою, що позначає приголосний (крім свистячих **з**, **с**, **ц** і шиплячих **ж**, **ч**, **ш**): *З лісу потягло прохолодою; З її приїздом якось повеселіла хата* (Леся Українка); рідше – перед початковим буквосполученням: *З другого боку простягалися поля, чи буквосполученням*

наступного слова, якщо попереднє слово закінчує буква, що передає голосний: *Вона відвідала з друзями Київ; Плугатарі з плугами йдуть* (Т. Шевченко);

3) між двома буквами, перша з яких позначає голосний, а друга – приголосний: *Як сонях той до сонця, до Вкраїни свій погляд я з любов'ю повертав* (Ф. Малицький).

2. **Із, зі (зо)** як варіанти прийменника **з** уживаємо перед буквами, що передають важкі для вимови збіги приголосних звуків та для досягнення милозвучності.

3. **Із** уживаємо:

1) переважно перед одиничними буквами, що позначають свистячі **з, с, ц** та шиплячі **ж, ч, ш**, незалежно від закінчення попереднього слова та на початку речення: *Перстень виготовлено із золота; Гнат... запряг коні й так їх гнав із села, що вони із шкури вилазили* (М. Стельмах); *Родина із семи душ; Циліндр зроблено із цупкого паперу; Павук скотивсь із жовтого листка і завис у повітрі...* (Валерій Шевчук); *Рибалка вискочив із човна; Із шовку виготовили вітрила;*

2) між буквами, які позначають один або два приголосних, що не належать до свистячих чи шиплячих: *Біг із бар'єрами спортсмени здолали успішно; Лист із Бразилії* (І. Франко); *Вони сплели вінок із хвої*, або попередня буква є позначенням свистячого чи шиплячого звука: *І місив новий заміс із тіста старого* (І. Драч); *Бабуся вийшла босоніж із хати*. Але в позиції між такими приголосними можливе також уживання прийменника **з**: *Він зістрибнув з коня*.

4. **Зі** вживаємо, якщо буквосполучення наступного слова має переважно початкові **з, с, ш**, а також у деяких інших випадках, незалежно від закінчення попереднього слова чи паузи: *Ви зустріли ворога... зі зброєю в руках* (Ю. Яновський); *Балада зі знаком запитання* (І. Драч); *Бере книжку зі стола* (Леся Українка); *Зі школи на майдан вивалила дітвору* (А. Головка); *Прибув зі Львова*.

5. У позиції перед деякими буквосполученнями варіанти **із** та **зі** можуть бути взаємозамінними: *Тихович разом із сходом сонця зірвався на рівні ноги* (М. Коцюбинський) і *Він устав разом зі сходом сонця; А вже весна, а вже красна! Із стріх вода капле* (народна пісня) і *Хат зі стріхами мало в українських селах*.

Примітка. Трапляються відхилення від правил уживання прийменника **з** і його варіантів **із, зі**, що спричинено вимогами ритмомелодики.

6. **Зо** як фонетичний варіант прийменника **зі** вживаємо:

1) із числівниками **два**, **три**: *Позичив зо дві сотні; Проснав зо три години;*

2) із займенником **мною**: *Він був зі (зо) мною.*

4.2.6. Уживання м'якого знака (ь)³

§ 26. Пишемо Ь

1. Буквою **Ь** позначаємо на письмі м'якість приголосних звуків.

2. **Ь** пишемо:

1) після букв **д, т, з, с, дз, ц, л, н** у кінці слова та складу: *мідь, суть, наморозь, вісь, гедзь, палець, крохмаль, кінь; дядько, молотьба, близько, восьмий, Грицько, кільце, ганьба;*

2) після **д, т, з, с, дз, ц, л, н і р** у середині слова перед **о**: *двоготь, тьохкати, Базьо, сьомий, дзьоб, цього, льон, синього, трьох;*

3) після **л** перед наступною буквою на позначення приголосного: *Гальченко, Гуцульщина, ідальня, кільце, ковальський, пальці, рибальство, сільський, спільник.*

Примітка. Не пишемо **Ь** після **л** у буквосполученнях **лц, лч**, коли вони походять із **лк**: *балка – балиці, галка – галиці, галчєня, монголка – монгольці, Наталка – Натальці, Наталчин, рибалка – рибальці, рибалчин, спілка – спільці, спільчанський*, але: *гулька – гольці, кулька – кульці, шпілька – шпильці.*

3. Пишемо **Ь** також:

1) у словах із суфіксами **-зьк-, -ськ-, -цьк-**: *близький, близькість, близько, вузький, по-французьки, по-французькому; військо, волинський, людськість, по-українськи, по-українському; донецький, по-німецьки, по-німецькому, хвацько.*

Примітка. **Ь** не пишемо в словах *баский, боязкий, в'язкий, дерзкий, жаский, ковзкий, плаский (плоский), порський, різкий* і в похідних від них утвореннях *боязкість, в'язкість, баско, різко* та ін.;

2) у словах із суфіксами **-еньк-, -оньк-, -есеньк-, -ісіньк-, -юсіньк-**: *гарненький, рученька, батенько; голівонька, соколонько; малесенький; свіжісінький; тонюсінький* (див. ще § 32);

3) у родовому відмінку множини іменників жіночого роду м'якої групи І відміни на **-я**: *грівень, друкáрень, ідалень, пісень, стаєнь; крамни́ць,*

³ Про вживання **Ь** у словах іншомовного походження див. § 139; у прізвищах – § 144, у географічних назвах – § 151.

ма́триць, робо́тніць, також середнього роду II відміни на **-нн-(-я)**, **-ц-(-е)**: *бажа́нь, зна́нь, кі́лець, місць, серде́ць і серце́*, але: *бур, зір, Мотр* (після **р**);

4) у дієслівних формах дійсного та наказового способу: *буди́ть, будять, ко́сить, ко́сять, робо́ить, робо́лять, хо́дить, хо́дять; будь, будьте, будьмо; лізь, лізьте, лізьмо; кинь, киньте, киньмо; трать, тратьте, тратьмо* (див. ще § 118, ч. 1, прим. 1).

§ 27. Не пишемо Ъ

1. **Ъ** не пишемо:

1) після **р** у кінці складу або слова: *ві́р, ві́рте, гі́рка, гі́ркий, кобза́р, ліка́р, монасти́р, переви́р, секрета́р, тепе́р, тюрма́, школя́р, Ха́рків*;

2) після **н** перед **ж, ч, ш, щ** і перед суфіксом **-ськ-(-ий)**: *кі́нчик, промі́нчик, ме́ниий, то́ниий, Ўмани́чина; воли́нський, громадя́нський, освітя́нський, селя́нський*.

Примітка. **Ъ** пишемо в буквосполученні **-ньч-**: *бри́ньча́ти, до́ньчин, ня́ньчин, ня́ньчити* та ін., бо буквосполучення **-ньк-** у твірних словах містить **ь**: *бри́нькати, до́нька, ня́нька*;

3) після всіх букв на позначення приголосних, крім **л**, якщо за ними стоять інші букви, що передають м'які або напівпом'якшені приголосні: *Бе́риадь – бе́риадський, ві́нця, дзв'я́кнути, кі́нці́вка, ко́ристю, ланцю́жо́к, При́п'ять – при́п'ятський, ра́дість, рі́здвя́ний, сві́т, свя́то, слі́д, смі́х, сні́г, сні́п, сьо́годо́ні, танцюва́ти, цвях, ща́стя*, але: *рі́зб'я́р* (і *рі́зб'я́р*), *тьма́ний* і похідні від них: *рі́зб'я́рство, тьма́ність*.

Примітка. Коли **ь** наявний у формі називного відмінка іменника, то його зберігаємо в усіх інших відмінках; коли ж у називному відмінку **ь** немає, то й в інших відмінках його не пишемо: *ку́лька – ку́льці, дівчи́нонька – дівчи́ноньці, письмо́ – (на) письмі́, ре́дька – ре́дьці*, але: *га́лка – га́лці, гі́лка – гі́лці, сторі́нка – сторі́нці, па́смо – (у) па́смi*;

4) після **л** в іменникових суфіксах **-лн-(-о)**, **-илн-(-о)**: *де́ржално, ну́жално; ці́пiльно* та ін., але в іменниках зі значенням зменшеності **ь** пишемо: *де́ржальце, ну́жальце* та ін.;

5) між двома однаковими буквами, що позначають м'які приголосні: *бу́ття, воло́сся, галу́ззя, гілля́стий, жити́тя, ка́мі́ння, лле́ться, прила́ддя, сі́ллю*;

6) після букв **д, н, т** перед суфіксами **-ченк-(-о)**, **-чук, -чишин**: *безха́тченко, Па́нченко, Фе́дченко; Радчу́к, Степа́нчу́к; Гринчи́шин, Федчи́шин*, але після **л** пишемо **ь**: *Га́льченко, Га́льчу́к; Миха́льченко, Миха́льчу́к, Миха́льчи́шин*;

7) після букви **ц** у деяких вигуках (звуконаслідувальних словах): *бац*, *буц*, *гоц*, *клац*, а також у кінці іменників чоловічого роду іншомовного походження: *кварц*, *палац*, *паяц*, *Суєц*, *шприц* (див. ще § 139).

4.2.7. Спрощення в буквосполученнях

§ 28. Спрощення в буквосполученнях -ЖДН-, -ЗДН-, -СТН-, -СТЛ-, -ЗКН-, -СКН-, -СЛН-

1. У буквосполученнях **-ждн-**, **-здн-**, **-стн-**, **-стл-** випадають **д** і **т** на письмі: *тіждень* – *тіжня* – *тижнёвий*, *виїздити* – *виїзний*, *проїзд* – *проїзний*, *вість* – *вісник*, *користь* – *корісний*, *пёрстень* – *пёрсня*, *честь* – *чёсний*, *якість* – *якісний*, *лестоці* – *улёсливий*, *стеліти* – *слати*, *щастя* – *щасливий*, але букву **т** зберігаємо в словах: *дев'яностники*, *зап'ястний*, *кістлявий*, *пестливий*, *хвастливий*, *хвастнути*, *хворостняк*, *шістна́дцять*.

Примітка. У прикметниках, утворених від іменників іншомовного походження, що закінчуються на **-ст**, букву **т** зберігаємо в буквосполученні **-стн-**: *аванпóст* – *аванпóстний*, *балáст* – *балáстний*, *компóст* – *компóстний*, *контрáст* – *контрáстний*, *форпóст* – *форпóстний*.

2. У буквосполученнях **-зкн-**, **-скн-** перед дієслівним суфіксом **-ну-** випадає **к**: *бри́зки* – *бри́знути*, *бря́зк* – *бря́знути*, *бли́ск* – *блі́снути*, *пи́ск* – *пі́снути*, *плю́ск* – *плі́снути*, *трі́ск* – *трі́снути*, але: *ви́пуск* – *ви́пускний*, *ви́ск* – *ві́скнути*.

3. У буквосполученні **-слн-** випадає **л**: *ма́сло* – *масні́й*, *ми́сль* – *умі́сний*, *навмі́сне*, *ремесло́* – *ремі́сний*.

4.2.8. Подвоєння букв

§ 29. Подвоєння букв як наслідок їх збігу

1. Подвоєння букв на позначення приголосних маємо, якщо збігаються однакові приголосні:

1) префікса й кореня: *беззвучний*, *ві́дда́ти*, *ві́дділ*, *вві́чливий*, *вві́ч*, *завві́шки*, *зза́ду*, *оббі́ти*, *роззб́ро́їти*, *роззя́ва*.

Примітка. Немає подвоєння букв у таких словах, як *ото́й*, *оту́т*, *ота́к*, *ота́м*, *отепе́р*, *отоди́*, а також у слові *оце́й*;

2) кінця першої та початку другої частини складноскорочених слів: *військко́ма́т* (військовий комісаріат), *міськко́м* (міський комітет);

3) кореня або основи й суфіксів прикметників чи іменників: *де́нь* – *де́нний*, *зако́н* – *зако́нний*, *кінь* – *кі́нний*, *о́сінь* – *осі́нний*, *тума́н* – *тума́нний*;

баи́танний, віко́нниця, Ві́нниця, годі́нник, письме́нник; **-нн-** зберігаємо також перед суфіксом **-ість** в іменниках і прислівниках, утворених від прикметників із **-нн-**: *зако́нний – зако́нність – зако́нно, тумáнний – тумáнність – тумáнно*.

2. Подвоєння букв на позначення приголосних маємо, якщо збігається буква **с** основи дієслова минулого часу й постфікса **-ся**: *віні́сся, па́сся, розрі́сся, тря́сся*.

3. Подвоєння букв на позначення приголосних маємо також:

1) у наголошених суфіксах **-анн-(-ий) / -яnn-(-ий), -енн-(-ий)** прикметників, що вказують на вищу за звичайну міру якості або можливість чи неможливість дії: *неблагáнный, недоторка́нный, нездола́нный, несказáнный, незрівня́нный, височéнный, здоровéнный, нездійснённый, незлі́чений, непримирéнный, нескінчéнный, силéнный, страше́нный, числéнный*, та в суфіксах похідних від них іменників і прислівників: *неблагáнно, недоторка́нність, нездола́нність, нездола́нно, незрівня́нно, височéнно, незлі́ченність, непримирéнно, нескінчéнно, страше́нно, числéнність, числéнно* та ін.;

2) у суфіксах **-енн-(-ий), -яnn-(-ий)** прикметників старослов'янського походження: *благослове́нный, блаже́нный, огне́нный, ока́янный, свяще́нный, спасéнный* і в суфіксі прикметника *боже́ственный*, а також у суфіксах похідних від них іменників і прислівників: *блаже́нно, свяще́нник* та ін., *боже́ственно*.

Примітка. Немає подвоєння **н** у дієприкметниках: *ві́вершений, ві́хований, зро́блений, по́браний, ска́заний, спéчений*; у прикметниках на **-ен-(-ий)**, співвідносних із відповідними дієприкметниками (що мають інший наголос): *варéний* (пор. дієприкметник *ва́рений*), *пече́ний* (пор. дієприкметник *пе́чений*), а також у прикметниках віддієприкметникового походження: *довгождáний, жадáний, наві́жéний, скаже́ний, шале́ний*.

Треба розрізняти такі слова, як *здійснё́ний* ('який може здійснюватися' – прикметник) і *здійснений* ('який здійснився' – дієприкметник), *нездола́нный* ('непереможний') і *нездо́ланий* ('якого не подолали'), *незлі́чений* ('представлений у дуже великій кількості') і *незлі́чений* ('не порахований') та ін.

4. Маємо подвоєння букв у словах *бовва́н, Га́нна, ля́ній, овва́, сса́ти*, а також у похідних від них словах *бовва́ніти, Га́ннин, ві́ссати, ссавці́* та ін.

§ 30. Подвоєння букв як наслідок подовження приголосних

1. Приголосні **д, т, з, с, л, н, ж, ш, ц, ч** подовжуються (на письмі їх позначаємо двома буквами), коли вжиті після букви на позначення голосного:

1) перед **я, ю, і, є** в усіх відмінкових формах іменників середнього роду II відміни (крім форми родового відмінка множини): *зна́ряддя, зна́ряддю, (на) зна́рядді...*; *життя́, життю́, (у) житті́...*; *моту́ззя, (у) моту́ззі; коло́сся, коло́сся, (у) коло́ссі...*; *гілля́, гіллю́, (на) гіллі́...*; *зна́ння, знанню́, (у) знанні́...*;

збі́жся, збі́жся, (у) збі́жжі...; підда́шся, підда́шся, (на) підда́шші...; сторі́ччя, сторі́ччю, (у) сторі́ччі...; а також у похідних від них словах гілля́ – гілля́стий, гілля́чка; житт́я – житт́євий (і житт́ьовий), житт́єпис та ін., але: знан́ь, зна́рядь, підда́ш, сторі́ч, угі́дь.

Якщо в родовому відмінку множини іменники середнього роду закінчуються на **-ів**, то подовження зберігаємо: *відкрит́тя – відкрит́тів, почув́тя – почув́тів*;

2) перед **я, ю, і, е** в усіх відмінкових формах деяких іменників чоловічого, жіночого та спільного роду I відміни (за винятком родового відмінка множини на **-ей**): *судд́я, судд́і, судд́ю, судд́ів* та ін.; *стат́тя, стат́ті, стат́тєю* (але в родовому відмінку множини – *стат́ей*); *рілл́я, рілл́і, рілл́ю, рілл́єю* та ін.; *Ілл́я, Ілл́і, Ілл́ю, Ілл́єю, Ілле* та ін.;

3) перед **ю** в орудному відмінку однини іменників жіночого роду III відміни, якщо в називному відмінку їхня основа має один м'який або шиплячий приголосний: *мо́лодь – мо́лоддю, мит́ь – мит́тю, маз́ь – ма́ззю, вісь – ві́ссю, мі́ць – мі́ццю, сі́ль – сі́л्लю, ті́нь – ті́нню, по́дорож – по́дорожжю, ніч – ні́ччю, ро́зкіш – ро́зкішшю*.

Примітка. Якщо основа закінчується на два приголосні, губний або **р**, їх подовження немає: *мо́лодість – мо́лодістю, прі́язнь – прі́язню, по́вість – по́вістю, кров – кро́в'ю, ма́тір – ма́тір'ю, не́хворощ – не́хворощю*;

4) перед **я, ю** в прислівниках *зра́ння, навма́ння, спросо́ння, попі́двіко́нню, попі́дті́нню*;

5) перед **ю, є** у формах теперішнього часу дієслів *лі́ти, лі́тисся: ллю́, ллє́ш, ллє́мо, ллє́те, ллю́ть; ллє́ться, ллю́ться*, а також у похідних від них: *ві́ллю, віді́ллю, на́ллю, розі́ллю; розі́ллється, розі́ллю́ться* та ін.

Примітка. Немає подвоєння приголосних в іменниках *ку́тя, попа́дя, свин́я* і в порядкових числівниках *тре́тя, тре́тє* та ін.

4.2.9. Правопис префіксів

§ 31. Правопис префіксів З-, ІЗ-, ЗІ-, ЗО-, БЕЗ-, ВІД-, МІЖ-, НАД-, ОБ-, ПЕРЕД-, ПІД-, ПОНАД-, РОЗ-, ЧЕРЕЗ-, ПРЕ-, ПРИ-, ПРІ-, АРХІ-, АНТИ-, КВАЗІ-

1. Префікс **з-** перед буквами на позначення глухих приголосних **к, п, т, ф, х** переходить у **с-**: *ска́зати, спалахну́ти, стовкту́, сфотографува́ти, схилі́ти*.

Перед усіма іншими буквами пишемо **з-** (зрідка **із-**): *зба́вити, звесті́, зжі́тисся, ззирну́тисся, зса́дити, зці́пити, зче́пити, зши́ток; ізжов́кнути, ізно́в, ізсерéдини*.

Префікс **з-** (**с-**) уживаємо переважно перед коренем, що починається голосним або сполученням приголосного й голосного: *зеконóмити, зігнóрувати, зорієнтува́тися, зумóвити; здрібні́ти, зсу́нути; скла́сти, скрі́пити* та ін.

2. Коли ж корінь слова починають дві букви на позначення приголосних, пишемо префікс **зі-**: *зібга́ти, зігну́ти, зігра́ти, зідра́ти, зізна́тися, зіпсува́ти, зіста́вити, зіткне́ння, зіщу́литися* та ін.

Префікс **зі-** вживаємо також у словах із коренем, перший склад якого становить звукосполучення губний + **й**: *зів'я́лий, зім'я́ти, зіп'я́стися* (і *сп'я́стися*) та ін.

У деяких словах можна паралельно вживати префікси **зі-**, **зо-**: *зігріва́ти* і *зогріва́ти, зімліва́ти* і *зомліва́ти, зіпріва́ти* і *зопріва́ти, зітлі́ти* і *зотлі́ти*.

3. У префіксах **без-**, **від-**, **між-**, **над-**, **об-**, **перед-**, **під-**, **понад-**, **роз-**, **через-** кінцевий дзвінкий приголосний перед наступним глухим приголосним не змінюємо: *безко́рисливий, безкра́йї; відкриття́, ві́дстань; міжконтинента́льний, міжплане́тний; надпóту́жний; обпалі́ти, обтрусі́ти; передплаті́ти, передча́сний; підтрі́мка; понадпла́новий; розтягну́ти, ро́зчин, розхита́ти; черезплі́чник*.

4. Префікс **пре-** вживаємо в якісних прикметниках і похідних від них прислівниках для вираження найвищого ступеня вияву ознаки: *прега́рний, презавзя́тий, прекра́сний, премуд́рий, препогáно, пречудо́во*, а також у словах *презі́рливий, презі́рство* та словах старослов'янського походження *преосвяще́нний, преподо́бний, престі́л*.

5. Префікс **при-** пишемо:

1) у дієсловах, що позначають наближення, приєднання, частковість дії, результат дії тощо, а також у похідних від них словах: *прибі́гти, прибо́ркати, прибудува́ти, прива́бити, прикруті́ти, пришві́дишити, прибо́рканий, прибудо́ваний, прива́бливий, прикру́чений, пришві́дження*;

2) в іменниках і прикметниках, що вказують на просторове прилягання: *при́гірок, при́ярок, прибере́жний, прикордо́бний*;

3) у прикметниках на позначення неповноти ознаки: *приста́ркуватий*.

6. Префікс **прі-** зберігся тільки в словах *прі́звисько, прі́звище, прі́рва*.

7. В іменниках і прикметниках уживаємо префікс **архі-**: *архіважлі́вий, архімі́льйоне́р, архіскла́дний*.

Примітка. У церковних званнях, титулах, назвах санів і чинів можна вживати префікси **архи-** та **архі-**: *архиєре́й* і *архієре́й, архимандрі́т* і *архімандрі́т, архистраті́г* і *архістраті́г* та ін.

8. Голосний **и** у префіксі **анти-** та голосний **і** в префіксі **квазі-** не зазнають змін: **анти**алкогольний, **анти**ароматичний, **анти**аргумент, **анти**естетичний, **анти**європейський, **анти**інфляційний, **анти**науковий, **анти**урядовий, **анти**ядерний; **квазі**глобальний, **квазі**обертання, **квазі**оптика, **квазі**плоский, **квазі**пружність, **квазі**рінок, **квазі**стійкість, **квазі**частинка.

4.2.10. Правопис суфіксів

§ 32. Іменникові суфікси **-ИК, -НИК / -ІВНИК, -ЛЬНИК, -ИВ(-О), -АЛЬ, -ЕНЬ, -ЕЦЬ / -ЄЦЬ, -ІСТЬ, -ТЕЛЬ, -К(-А), -ИЦ(-Я), -ИН(-Я), -ЕС(-А), -НН(-Я), -ІНН(-Я), -ЕНН(-Я), -ИНН(-Я), -ЕН(-Я) / -ЄН(-Я), -ЕЧОК / -ЄЧОК, -ЕЧК(-А) / -ЄЧК(-А), -ЕЧК(-О) / -ЄЧК(-О), -ЕНК(-О) / -ЄНК(-О), -ЕНЬК(-О, -А) / -ЄНЬК(-О), -ИСЬК(-О) / -ЇСЬК(-О), -ИЩ(-Е) / -ЇЩ(-Е), -ОВИЧ, -ІВН(-А) / -ЇВН(-А), -ІВК(-А), -ОК, -ИР, -ИСТ, -ИЗМ, -ІР, -ІСТ, -ІЗМ**

1. В українських суфіксах **-ик, -ник / -ів-ник, -льник** пишемо **и**: *братик, вузлик; колядник, лірник, мрійник, наставник; газівнік, працівнік; верстальник, регулювальник, уболівальник.*

Примітка. Від українського суфікса **-ик** потрібно відрізнати іншомовні суфікси **-ик, -ік (-їк)**, у яких пишемо **и** або **і (ї)** відповідно до правил уживання **и** та **і (ї)** в загальних назвах іншомовного походження: *історик, медик, романтик, фізик*, але: *академік, механік, прозаїк, хімік.*

У суфіксі **-льник** після **л** перед **н** завжди пишемо **ь**: *волочільник, мастільник, полільник, постачальник, уболівальник.*

2. Суфікс **-ив(-о)** в словах на позначення збірних і речовинних понять пишемо з **и**: *вариво, добриво, куриво, меливо, мерезживо, місиво, морозиво, паливо, печиво, прядиво*, але: *марево* (з іншим значенням).

3. В усіх словах із суфіксами **-аль, -ень, -ець / -єць, -ість, -тель** пишемо **ь**: *коваль, скрипаль; велетень, учень; борець, італієць, мовознавець, переможець; здатність, свіжість; вихователь, любитель.*

4. За допомогою суфіксів **-к(-а), -иц(-я), -ин(-я), -ес(-а)** та ін. від іменників чоловічого роду утворюємо іменники на позначення осіб жіночої статі.

Найуживанішим є суфікс **-к(-а)**, бо він поєднуваний із різними типами основ: *авторка, дизайнерка, директорка, редакторка, співачка, студентка, фігуристка* та ін.

Суфікс **-иц(-я)** приєднуємо до основ на **-ник**: *верстальниця, набірниця, пора́дниця* та **-ень**: *уче́ниця*.

Суфікс **-ин(-я)** сполучаємо з основами на **-ець**: *кравчі́ня, плавчі́ня, продавчі́ня* та приголосний: *бойкі́ня, майстрі́ня, лемкі́ня.*

Суфікс **-ес-(-а)** рідковживаний в українській мові: *патронéса, поетéса*.

5. Суфікси **-нн-(-я)**, **-іnn-(-я)**, **-енн-(-я)** пишемо з буквами **-нн-**.

Суфікс **-нн-(-я)** мають віддієслівні іменники середнього роду, утворені від дієслів із голосним основи **-а- (-я-)**: *гукáти – гукáння, гуля́ти – гуля́ння, зроста́ти – зроста́ння, сприя́ти – сприя́ння*.

Суфікс **-іnn-(-я)** вживаємо в іменниках середнього роду, утворених від дієслів із голосними основи **-и-, -і-**: *бурі́ти – бурі́ння, горі́ти – горі́ння, носі́ти – носі́ння, ході́ти – ході́ння, шаруді́ти – шаруді́ння*.

Суфікс **-енн-(-я)** мають віддієслівні іменники середнього роду, у яких наголос падає на корінь: *звє́рнення, напру́ження, підне́сення, удоскона́лення*.

6. Суфікс **-инн-(-я)** вживаємо в іменниках середнього роду, що називають збірні поняття: *бобові́ння, гарбузі́ння, картоплі́ння, павуті́ння*.

7. Суфікс **-ен-(-я) / -єн-(-я)** вживаємо в іменниках середнього роду, що називають малих істот: *вовче́ня, гусе́ня, сове́ня, чає́ня*.

8. У суфіксах зі зменшено-пестливим значенням **-ечок / -єчок, -ечк-(-а) / -єчк-(-а), -ечк-(-о) / -єчк-(-о)** пишемо **е (є)**: *верше́чок, міше́чок; кра́єчок; ді́жечка, рі́чечка; копі́єчка, Марі́єчка; віко́нечко, словéчко; я́єчко*.

Ці суфікси потрібно відрізнати від суфіксів **-ичок, -ичк-(-а)** в словах на зразок *но́жичок, траві́чка*.

9. Правопис суфіксів **-енк-(-о) / -єнк-(-о), -еньк-(-о, -а) / -єньк-(-о)** залежить від значень іменників, які вони утворюють: суфікс **-енк-(-о) / -єнк-(-о)** вживаємо здебільшого в іменниках, що позначають прізвища: *Ада́менко, Кра́вченко; Мусі́єнко, Олексі́єнко*, зрідка – у загальних назвах: *безха́тченко, ковалéнко*; суфікс **-еньк-(-о, -а) / -єньк-(-о)** – для утворення пестливих назв: *ба́тенько, коничéнько, се́рдéнько, ні́женька, топо́ленька; за́єнько*.

10. За допомогою суфіксів **-иськ-(-о) / -їськ-(-о), -ищ-(-е) / -їщ-(-е)** утворені слова з емоційно-негативним забарвленням від іменників усіх родів, причому після букви на позначення приголосного пишемо **и**, а на позначення голосного – **ї**: *дівчи́сько, хлопчи́сько; гно́їсько; во́гнище; побóїще*.

11. Суфікс **-ович** уживаємо для утворення чоловічих імен по батькові: *Ві́кторович, Васи́льович, Іва́нович, Микі́тович, Олексі́йович, Петро́вич, Ю́рійович*.

Примітка. Від особових імен *Ігор, Ла́зар*, які належать до іменників м'якої групи на **-р**, утворюємо чоловічі імена по батькові *Ігорьович, Ла́зарьович*.

12. Суфікс **-івн-(-а) / -ївн-(-а)** вживаємо для утворення жіночих імен по батькові від особових імен на приголосний і на **-й**: *Борісівна, Васілівна, Ігорівна; Валеріївна, Гордіївна, Сергіївна, Юріївна*.

Від таких імен, як *Григорій, Ілля, Кузьма, Лука, Микола, Сава, Хома, Яків*, відповідні імена по батькові будуть: *Григорович, Григорівна; Ілліч, Іллівна; Кузьмович (і Кузьміч), Кузьмівна; Лукіч, Луківна; Миколайович (і Миколович), Миколіївна (і Миколівна); Савович (і Савич), Савівна; Хомович (і Хоміч), Хомівна; Якович, Яківна*.

Примітка. В основі особового імені чергується **і** з **о** в імені по батькові: *Антін – Антонович, Антонівна; Федір – Федорович, Федорівна*.

13. В іменниках жіночого роду, утворених від іменників та інших частин мови, уживаємо суфікс **-івк-(-а)**: *долівка, ножівка, полівка, спиртівка, шалівка, шихтівка*.

14. В іменниках чоловічого роду після приголосних уживаємо суфікс **-ок**, голосний **о** якого в непрямих відмінках випадає: *вершók, гайók, кийók, кілók, лужók, стручók*.

Після букв на позначення м'яких приголосних перед суфіксом **-ок** пишемо **ь**: *деньók, пеньók*.

15. **И** пишемо в іншомовних суфіксах **-ир, -ист, -изм**, ужитих після **д, т, з, с, ц, ж, ч, ш, р**: *бригадір, касір, командір; бандурист, пейзажіст, хоріст; класицизм, романтизм, педантизм, тероризм*.

І пишемо після інших приголосних у суфіксах **-ір, -іст, -ізм**: *банкір, пломбір; ідеаліст, піаніст, романіст; модернізм, реалізм*, а також у словах, утворених від українських коренів: *боротьбіст, побутовізм, речовізм* та ін.

Після голосних у суфіксах **-ір, -іст, -ізм** пишемо **ї**: *конвоїр, ліцеїст, героїзм*.

§ 33. Прикметникові та дієприкметникові суфікси -Н-(-ИЙ, -ІЙ), -ИЧН-(-ИЙ), -ІЧН-(-ИЙ) / -ІЧН-(-ИЙ), -ИН, -ІН, -ИН-(-ИЙ), -ІН-(-ИЙ), -ИСТ-(-ИЙ), -ІСТ-(-ИЙ), -ЕВ-(-ИЙ) / -ЄВ-(-ИЙ), -ОВ-(-ИЙ), -УВАТ-(-ИЙ) / -ЮВАТ-(-ИЙ), -ОВАТ-(-ИЙ), -ОВИТ-(-ИЙ)

1. За допомогою суфікса **-н-(-ий)** від іменникових і дієслівних основ утворено основний склад якісних і відносних прикметників: *влучний, дружний (спів), західний, згубний, мільйонний, напускний, народний, прина́дний, природний, холодний*.

Суфікс **-н-(-ий)** — один з основних прикметникових суфіксів, приєднуваний до основ іншомовних іменників на **-ія**: *гармоні́йний, емоці́йний, категорі́йний, коаліці́йний, традиці́йний, пропорці́йний* та ін.

Суфікс **-н-(-ий)** уживаємо в небагатьох прикметниках (переважно відносних): *братні́й, всесві́тній, горóдній, да́вній, жи́тній, за́дній, кра́йній*,

літній, майбутній, матері́й, незабу́тній, осві́тній, пі́зній, ра́нній, самобу́тній, субо́тній, ха́тній та ін.

Суфікс **-н(-ий)** – типовий для всіх прикметників відприслівникового й відіменникового походження, що мають перед цим суфіксом **ж, ш**: *блі́жній, вчора́шній, давні́шній, дома́шній, дорóжній, дру́жній* (потиск руки), *зóвнішній, коли́шній, му́жній, поздóвжній, порóжній, прийдéшній, ра́нішній, сінéшній, спра́вжній, сьогóднішній, тутéшній, худóжній*, але: *поту́жний*.

2. Після букв **д, т, з, с, ц, ж, ч, ш, р** у прикметниках, утворених від основ іншомовного походження, пишемо похідний суфікс **-ичн(-ий)**: *демократі́чний, історі́чний, ортопеді́чний, синтаксі́чний*, після інших приголосних – **-ічн(-ий)**: *академі́чний, анархі́чний, археологі́чний, географі́чний, ідилі́чний, симфоні́чний*, після голосних – **-їчн(-ий)**: *прозаї́чний*.

3. У присвійних прикметниках, утворених від іменників І відміни, після букв на позначення приголосних (крім **й**) пишемо суфікс **-ин**: *ба́ба – ба́бин, Га́нна – Га́ннин, Ка́тря – Ка́трин, ма́ма – ма́мин, Мару́ся – Мару́син, свекру́ха – свекру́шин, ті́тка – ті́тчин*, а після голосних – **-їн**: *Зо́я – Зо́їн, Марі́я – Марі́йн, Соломі́я – Соломі́йн, Софі́я – Софі́йн*.

4. У прикметниках зі значенням присвійності, утворених від назв тварин, після букв на позначення приголосних (крім **й**) пишемо суфікс **-ин(-ий)**: *бджолі́ний, голубі́ний, горобі́ний, качі́ний, орлі́ний*, а після букв, що передають голосний, та апострофа – **-їн(-ий)**: *змі́їний; солов'ї́ний*.

5. Прикметникові суфікси **-ист(-ий), -їст(-ий)** вказують на інтенсивний вияв ознаки. Суфікс **-ист(-ий)** пишемо після букв, що позначають приголосні: *барві́стий, голосі́стий, іскрі́стий, пері́стий* (але *пері́стий* – ‘рябий’), *промені́стий*, а суфікс **-їст(-ий)** – після букв на позначення голосних: *вибо́їстий, гно́їстий, олі́їстий, тро́їстий*.

6. Суфікс **-ев(-ий)** уживаємо в прикметниках, що мають перед цим суфіксом букву на позначення м'якого або шиплячого приголосного **і** в яких наголос падає переважно на основу слова: *березне́вий, груше́вий, овоче́вий, сітце́вий*.

Якщо перед суфіксом **-ев(-ий)** стоять букви на позначення приголосних **н, т** та **й**, тоді пишемо **-єв(-ий)**: *значенне́вий, мисленне́вий; життє́вий, поняттє́вий, суттє́вий; алюмініє́вий, діє́вий, каліє́вий*.

7. Суфікс **-ов(-ий)** незалежно від наголосу вживаємо в прикметниках, що мають перед цим суфіксом букву, яка передає твердий приголосний: *вітрові́й, казко́вий, кварцо́вий, палацо́вий, святко́вий, службо́вий*.

Суфікс **-ов(-ий)** пишемо в прикметниках, що мають перед ним букви на позначення шиплячих (**ж, ч, ш**), м'яких приголосних або **й**, причому наголос

у них падає на закінчення: *біржовій, речовій, грошовій, дощовій; нульовій, стильовій; бойовій, гайовій, крайовій*.

За цими правилами пишемо суфікси **-ов-**, **-ев-** (**-єв-**) у присвійних прикметниках жіночого і середнього роду:

1) суфікс **-ов-** уживаємо в присвійних прикметниках, утворених від іменників II відміни чоловічого роду твердої групи: *батько – батькова, батькове; майстер – майстрова, майстрове; Петро – Петрова, Петрове; сусід – сусідова, сусідове; Шевченко – Шевченкова, Шевченкове*;

2) суфікс **-ев-** (після букви на позначення голосного – **-єв-**) уживаємо в присвійних прикметниках, утворених від іменників II відміни чоловічого роду м'якої та мішаної груп: *Андрій – Андрієва, Андрієве; Ігор – Ігорєва, Ігорєве; кобзар – кобзарєва, кобзарєве; пісняр – піснярєва, піснярєве; скрипаль – скрипалєва, скрипалєве; сторож – сторожева, сторожеве; товариш – товаришева, товаришеве*.

Голосні **о**, **е** суфіксів **-ов-**, **-ев-** (**-єв-**) чергуються з **і** в закритому складі: *Василєва – Василів, майстрова – майстрів, Олексієва – Олексійв*.

8. Суфікс **-уват-(-ий)**, а після букв на позначення м'яких приголосних – **-юват-(-ий)**, уживаємо в прикметниках для вираження неповного ступеня вияву ознаки: *білуватий, горбуватий, круглуватий, темнуватий; синюватий*, а також властивості, подібності, схильності до чогось: *дуплуватий, злодійкуватий, остюкуватий, піскуватий*.

9. Суфікс **-оват-(-ий)** із наголошеним **о** маємо в небагатьох прикметниках: *плискóватий, стовбóватий*.

10. Суфікс **-овит-(-ий)** уживаємо в прикметниках для передання високого ступеня вияву ознаки: *гордові́тий, грошові́тий, таланові́тий*.

§ 34. Дієслівні суфікси **-УВА-** (**-ЮВА-**), **-ОВА-** (**-ЬОВА-**), **-ОВУВА-** (**-ЬОВУВА-**), **-ІР-**, **-ІР-**

1. У багатьох дієсловах української мови пишемо суфікс **-ува-** (**-юва-**): *будувати, керувати, міркувати, гостювати, лікарювати, учителювати*.

У віддієслівних іменниках і дієприкметниках пишемо **-ува-** (**-юва-**) тоді, коли на перший голосний цього суфікса не падає наголос: *викру́чувати – викру́чування, викру́чуваний; очі́кувати – очі́кування, очі́куваний; підсі́нювати – підсі́нювання, підсі́нюваний*.

Якщо в дієприкметникові й зрідка у віддієслівному іменникові наголос падає на перший голосний дієслівного суфікса, то пишемо **-ова-** (**-ьова-**): *друко́ваний, ма́льований, підпорядко́ваний, ри́штований, ри́штвання* (предметне значення), *упако́ваний, упако́вання* (предметне значення).

2. Суфікс **-овува-** (**-ьовува-**) вживаємо в дієсловах і похідних від них іменниках та дієприкметниках, якщо перший голосний його наголошений:

завойбувати – *завойбування*, *завойбуваний*; *перемальбувати* – *перемальбування*, *перемальбуваний*; *скупбувати* – *скупбування*, *скупбуваний*.

3. Дієслова іншомовного походження, що мають у мові-джерелі буквосполучення **-ir-**, утрачають його в похідних від них формах: *дотувати* – *дотобаний*, *дотування*; *загітувати* – *загітований*; *закомпостувати* – *закомпостований*; *зареєструвати* – *зареєстрований*; *конструювати* – *конструйований*, *конструювання*; *лобіювати* – *лобійований*, *лобіювання*; *поінформувати* – *поінформований*.

Лише в деяких дієсловах для усунення небажаної омонімії зберігаємо **-ir-**, а після **д, т, з, с, ц, ж, ч, ш, р** – **-ир-**, що поєднуються з дієслівним суфіксом **-ува-**: *буксірувати* (бо є *буксувати*), *парірувати* (бо є *парувати*), *репетірувати* (бо є *репетувати*).

Суфікси **-ірува-**, **-ирува-** пишемо в поодиноких дієсловах: *драгірувати*, *котірувати*, *лавірувати*, *марширувати*, *підірувати*.

4.2.11. Правопис слів разом, із дефісом, окремо

§ 35. Загальні правила правопису складних слів

1. Складні слова можна утворювати з двох і більше основ (слів) за допомогою сполучних голосних звуків і без них.

2. Коли перша частина складного слова – основа прикметника твердої групи, тоді вживаємо сполучний звук **о**: *важкоатлét*, *гірничопромисловий*, *чорно́зем*, *яснозо́рий*.

Якщо перша частина складного слова – основа прикметника м'якої групи, тоді перед **о** пишемо **ь**: *верхньо́лу́жицький*, *давньо́ру́ський*, *задньо́языко́вий*, *нижньо́гірський*, *передньо́боко́вий*, *ранньо́сті́глий*, *середньо́ві́ччя*, *середньо́добовий*, *синьо́о́кий*.

3. Коли перша частина складного слова – основа іменника, числівника або займенника, тоді сполучним звуком буває:

1) **о** після твердого приголосного, зокрема й шиплячого: *водоза́бір*, *Водохре́стя*, *грушоподі́бний*, *дощомі́р*, *душогу́б*, *кашовáр*, *країнозна́вство*, *одноде́нний*, *рибокомбіна́т*, *самовихова́ння*, *самовчи́тель*, *сировáр*, *торфорі́з*, *цементово́з*;

2) **о** в числівниковій основі **дво-** перед наступним приголосним, голосним та **й** у прикметниках та іменниках: *дво́вімірний*, *двоелектро́дний*, *двоєді́ний*, *двоосьо́вий*, *дво́ярусний*, *двобі́й*, *двоголо́сся*, *двоєбо́рство*;

3) **е** після м'якого приголосного (неподовженого), яким закінчується основа іменника м'якої групи: *бурелом, землемір, землетрус, киснетерапія, краплеподібний, працездатний, скелелаз*, а в деяких словах – і після шиплячого: *дружелюбний, овочесховище*, але традиційно: *конів'язь, коногін, костогриз, костоправ, повітродув, повітрозабірник, свиноматка, свинопас*;

4) **е** після **й**, яким закінчується основа іменника м'якої групи, та після м'якого подовженого приголосного першої частини графічно передаємо буквою **є**: *боєздатність, життєздатний, життєпис, краєзнавство, націєтворення, сміттєзбиральний, хімієтерапія*.

4. Роль сполучного звука в складних словах виконують також:

1) останній голосний першого невідмінюваного іменника чи першої незмінної основи іншомовного походження, переважно **о**, **а**: *автовокзал, відеозапис, дискотек, Європарламент, Євросоюз, кінофільм, наночастинки, радіокомітет, стереоапаратура; медіалінгвістика, медіастилістика*;

2) голосний, яким закінчується перше слово:

а) **и**: *всюди́хід, двадцятири́чний, триа́томний, трикілометрóвий, трині́жок, триоксид, чотириба́льний, чотирикúтник, чотириосóвий, семиде́нний*;

б) **е**: *морепроду́кти, сонцестоя́ння*;

в) **а** (графічно **а** і **я**): *кількаповерхóвий, кількаразóвий, півтораметрóвий, сорокарі́чний; сім'ядо́ля, сім'япро́від*;

г) **о**: *дев'яносторі́чний, стометрóвий, сторі́ччя*;

г) **у** (графічно **ю**): *двою́ридний, трою́ридний*.

5. Складні слова утворюємо без сполучного голосного, якщо:

1) перша основа закінчується на приголосний: *Болгра́д, Вішгоро́д, Міргоро́д, крайне́бо, південь, хлорбензо́л, хлорвіні́л*; на **-ох**, що є закінченням родового відмінка числівників **два, три, чотири** в порядкових числівниках і співвідносних із ними іменниках: *двохсо́тий, трьохті́сячний, чотирьохмі́льйо́нний, чотирьохмі́лья́рдний; двохсотрі́ччя, трьохсотрі́ччя, чотирьохсотрі́ччя*;

2) першу основу скорочено до приголосного: *артпо́лк, будмайдáнчик, драмтеáтр, завка́федри, літстуді́я, медза́клад, міськра́да, педуніверситéт*.

6. Разом пишемо:

1) складноскорочені слова (мішані та складові аббревіатури) й похідні від них: *адмінресу́рс, адмінрефо́рма, академвідпу́стка, багатве́чир, бухоблі́к*,

власко́р, вико́нро́б, держмі́то, держуста́но́ва, елі́тжитло́, епіде́мситуа́ція, інвалю́та, інофі́рма, інвестпро́єкт, інте́рбрига́да, інфо́рмповідо́млення, інфо́рмице́нтр, Кабмі́н, Ки́ївзеле́нбу́д, ко́мба́т (ко́мба́тівський), лісго́сп, ме́дперсо́на́л, му́льтифі́льм, на́рде́н, На́цба́нк, о́щадкні́жка, про́фспі́лка (про́фспі́лковий), Св'я́твече́р, со́цзабезпе́чення, со́цстра́х (со́цстра́хівський), спе́цві́пуск, спе́цзавда́ння, спо́ртмайдáнчик, фа́рмпрепа́ра́т, штри́хко́д;

2) слова з першими часто вживаними іншомовними частинами на голосний і приголосний: **абро-**, **авіа-**, **авто-** ('само', 'автоматичний'), **агро-**, **аеро-**, **аква-**, **алко-**, **арт-**, **астро-**, **аудіо-**, **біо-**, **боди-**, **боді-** (перед голосним), **веб-**, **геліо-**, **гео-**, **гідро-**, **дендро-**, **екзо-**, **еко-**, **економ-**, **етно-**, **євро-**, **зоо-**, **-ізо-**, **кібер-**, **медіа-**, **мета-**, **метео-**, **моно-**, **мото-**, **нарко-**, **нео-**, **онко-**, **палео-**, **пан-**, **пара-**, **поп-**, **прес-**, **псевдо-**, **смарт-**, **соціо-**, **теле-**, **фіто-**, **фолк-** (фольк-), **фоно-** та ін.: *аброморфе́ма; авіаре́йс; авто́відповіда́ч; агробі́знес; аероме́то́д; акватехні́ка; алкоте́ст; артрі́нок; астро́корекці́я; аудіоальбо́м; біоци́кл; бодіа́рт, бодібі́лдинг; вебсто́рінка; геліоце́нтр; геополі́тика; гідропáрк; дендропáрк; екопроду́кти; економклас́; етногу́рт; єврозо́на; євроремóнт; зооса́д; кібермаши́на; медіагра́мотність; метамóва; метеостáнція; моновистáва; мотокро́с; наркобі́знес; неомодерні́ст; онколіка́рня; панамерика́нський; паранау́ка, паранормáльний; попгу́рт, попму́зика; пресконфе́ренція; псевдогрома́дянський, псевдонау́ка; смартгоди́нник, смартка́рта; соціосфе́ра; телехро́ніка; фітоте́рапія; фолкгу́рт, фолькму́зика; фоноза́пис*, так само з питомими українськими частинами **іно-** (іншо-, інако-), **лже-**: *інові́рець, ішові́рець, ішоду́мець, інакоду́мець; лжепроро́к, лжесві́док.*

Примітка. Якщо іншомовні частини приєднані до власної назви або аббревіатури, то між ними ставимо дефіс: *пан-Євро́па, псе́вдо-Фа́уст; веб-API, псе́вдо-ФОП;*

3) слова з першою іншомовною частиною, що визначає кількісний вияв чого-небудь (вищий від звичайного, дуже високий, слабкий, швидкий та ін.): **архі-**, **архи-**, **бліц-**, **гіпер-**, **екстра-**, **макро-**, **максі-**, **міді-**, **мікро-**, **міні-**, **мульти-**, **нано-**, **полі-**, **прем'єр-**, **преміум-**, **супер-**, **топ-**, **ультра-**, **флеш-**: *архіскладні́й, архішахра́й; архи́дияко́н; бли́цнові́ни, бли́цопі́тування; гіперзву́к, гіперма́ркет; екстра́клас; макроеконо́міка, макромо́лекула; максіо́дяг; мідіо́дяг; мікрооргані́зми, мікрохві́лі, мікроча́стинка; мініблóк, мініді́ск, мінікомп'ю́тер; му́льтимільйоне́р; нано́комп'ю́тер, наноча́стинки; полімотива́ція, поліцу́кріди; прем'єрлі́га; преміумклас́; суперма́ркет, супермо́дель, супермо́дний; топме́неджер, топмо́дель; ультразву́к, ультрамо́дний; флешінтерв'ю.*

Примітка 1. У частинах **максі-**, **міді-** кінцевий **і** перед приголосним наступного слова не переходить в **и**: *максімо́да, максісу́кня, мідімо́да, мідіспі́дниця.*

Примітка 2. Частину **топ-** із числівниками не поєднуємо.

Примітка 3. Якщо такі іншомовні частини приєднані до власної назви або аббревіатури, то їх пишемо з дефісом: *су́пер-Шмі́дт, мі́кро-ЕОМ, міні́-ПК, флеш-BIOS;*

4) слова з першою іншомовною частиною **анти-, віце-, екс-, контр-, лейб-, обер-, штабс-, унтер-**: *антивірус; віцеконсул, віцепрем'єр; ексміністр, експрезидент, експрем'єр-міністр, ексчемпіонка; контрадмірал, контрудар; лейбгвардієць, лейбмédик; оберлейтенант, обермайстер, оборофіцér, оберпрокурóр; штабскапітан; унтерофіцér.*

Примітка 1. Із власними назвами та аббревіатурами частини **анти-, екс-** пишемо з дефісом: *«Анти-Дюринг»; екс-Югославія; анти-АВН, екс-НДР.*

Примітка 2. У частині **анти-** кінцевий **и** перед голосним наступного слова не переходить в **і**: *антиелектрón, антиімперіалістичний, антиінфекційний, антиінфляційний, антиісторичний, антиокислювач, антиурядовий* (див. § 31, ч. 8);

5) слова, першою частиною яких є кількісний числівник, записаний словом: *двадцятип'ятиповерховий, двобічний, двоокий, півтораметровий, п'ятсотдвадцятип'ятиріччя, сімдесятиріччя, сімсотсорокаріччя, сорокарічний, сторіччя, тривідсотковий, трикутник, триярусний, чотириактний, чотиримісячний.*

7. З дефісом пишемо:

1) слова, утворені повторенням того самого дієслова, що виражають інтенсивну дію: *писав-писав, робів-робів, ходів-ходів*, або прикметника чи прислівника, що передають високий ступінь вияву ознаки: *білий-білий, багато-багато, далеко-далеко, легенький-легенький, ледве-ледве, синьо-синьо, тихо-тихо;*

2) слова, утворені внаслідок поєднання:

а) слів-синонімів: *гідко-брідко, зрóду-ві́ку, ти́шком-ні́шком, ча́сто-гу́сто;*

б) слів-антонімів: *більш-мéнш, ві́димо-неві́димо, купі́вля-прóдаж;*

в) близьких за значенням слів, що передають єдине поняття: *ба́тько-ма́ти* ('батьки'), *хлі́б-сі́ль* ('їжа');

г) слів із тим самим коренем, але з різними закінченнями, префіксами чи суфіксами: *вели́кий-превели́кий, з да́вніх-даве́н, з ді́да-праді́да, ма́ло-пома́лу, пові́к-ві́ки, ра́дий-радісі́нький, сі́ла-силе́нна, ти́хий-тихе́сенький.*

Примітка. Два однакові іменники або числівники, один з яких має форму називного відмінка, а другий – орудного, пишемо окремо: *кіне́ць кінце́м, одні́м одна́, че́сть че́стю, чин чи́ном;*

3) слова, що позначають приблизність: *день-дру́гий, годи́на-дві, не сьо́годні-за́втра, три-чоти́ри.*

Примітка. Поєднання слів зі значенням приблизності або певних числових меж можуть складатися також і з двох числівників, позначених цифрами, між якими ставимо тире: *3–4 дні, у́чні 8–10 класі́в;*

4) вигуки і звуконаслідування, утворені повторенням того самого звукосполучення: *ій-бо́гу, їй-пра́во; гей-ге́й, ге-ге-ге́, дзень-дзелéнь, кру-кру́, ку-ку́, курлі-курлі́, ого-го-го́, ой-ой-ой́, ох-хо-хо́, тук-ту́к, тьох-тьо́х;*

5) скорочення з належними до них цифрами: *Ан-124, Ан-225, БУ-1, ДС-3, ЖЕК-9, Зеленбу́д-4;*

6) числівниково-буквені найменування класів, будинків, корпусів, поштових відділень та ін.: *7-А клас, 10-В клас; буди́нок № 28-Г; ко́рпус 3-А; Ки́їв-1;*

7) буквені нарощення на цифри: *90-ті роки́ ХХ ст., 40-ві роки́ ХХ ст.; 2-й ряд, 2-га програ́ма, 2-ге повідо́млення; 7-й ряд, 7-ма виста́ва, 7-ме завда́ння; 3-й рядо́к, 3-тя осо́ба, 3-тє завда́ння; 1-й абза́ц, 1-ша осо́ба, 1-ше зве́рнення; 1,5%-й прибу́ток, 1,5%-ва компенса́ція, 1,5%-ве підви́щення;*

8) ініціальну аббревіатуру, написану великими або малими буквами кирилиці чи латиниці, з будь-яким словом: *ВІЛ-інфе́кція, ВІП-за́ла, ДНК-ана́ліз, ДНК-експерти́за, е-декларува́ння, е-деклара́ція; пін-код, PIN-код, смс-повідо́млення, sms-повідо́млення;*

9) дві ініціальні аббревіатури, написані великими буквами: *ВІЛ-СНІД;*

10) слова-терміни, до складу яких входить буква алфавіту: *П-поді́бний, Т-поді́бний;*

11) деякі слова за традицією: *карт-бля́ни, ста́тус-кво* та ін.

§ 36. Складні іменники

1. Разом пишемо:

1) складні іменники, у яких поєднані за допомогою сполучного голосного дві основи, друга з яких – віддієслівного походження: *водио́йй, водола́з, газогі́н, глибино́мір, глиноко́п, дровору́б, лісопла́в, ляльково́д, металорі́з, м'ясоі́д, самохі́д, сінокі́с, солева́р, стрічкорі́з, теплово́з, трубокла́д, хлібодáр, хліборі́з;*

2) складні іменники, утворені поєднанням прикметникової та іменникової основ за допомогою сполучного голосного: *білокрі́вці, високогі́р'я, густолі́сся, дрібно́ліс, жовто́цвіт, синьо́цвіт, червононі́жка, червонопі́рка, чорно́зем, чорно́ліс, чорно́слив;*

3) складні іменники, утворені за допомогою сполучного голосного з двох іменникових основ: *вербо́ліз, газобало́н, глинопісо́к, лісосте́п,*

людинодeнь, льонолаваcан, металоплаcт, носорiг, сталeбетон,
тoннокiломeтp, торфогнiй, шлакоблoк;

4) iмeнники, першою частиною яких є незмiнна основа iншoмoвнoгo походження на **o**, **a**, що виконують роль сполучних голосних: *автомагіcтpаль, агрокультуpа, вiдеофiльм, велопробiг, дискомузика, єврорiнок, кiнозаль, нанодiагностика, радіокомiтет, стереоекpан, фотоспpава; медіахолдинг;*

5) складні iмeнники, утворені з дiєcлoвa у формi другої особи однини наказового способу, закінчення якого є сполучним голосним, та iмeнника: *горiцвiт, зiрвiголова, перекотiпoлe, пройдiсвiт; Коливушко*, а також утворені з дiєcлoвa у формi наказового способу з нульовим закінченням, та iмeнника: *Непiйпиво, Непiйвода, Перебiйiнiс, Убiйвовк* (прізвища).

6) складні iмeнники, утворені з кiлькiсного числiвника у формi родового вiдмiнка (для числiвникiв **дев'яностo**, **сто** – називного), iмeнникoвoї основи та суфiкса: *дванадцятитoнка, двохсотрiччя, дев'яностоп'ятирiччя, дев'яносторiччя, стоп'ятдесятирiччя, сторiччя, трьохсотп'ятдесятирiччя, шестидeнка.*

Примітка. Якщо кiлькiсний числiвник записаний цифрами, то його приєднуємо до другої частини за допомогою дефіса: *750-рiччя, 1030-лiття;*

7) складні iмeнники з першою частиною **напiв-**, **полу-**: *напiваавтомат, напiвiмля, напiвкiуц, напiвлюдiна, напiвмiва, напiвпiтьмi, напiвпpавда, напiвфабрикат; полудрабок, полукiпок, полумисок.*

Примітка. Невiдмiнюваний числiвник **пiв** зi значенням 'половина' з наступним iмeнником – загальною або власною назвою у формi родового вiдмiнка однини – пишемо окремо: *пiв аркуша, пiв вiдрi, пiв години, пiв лiтра, пiв мiста, пiв огiркi, пiв oстрова, пiв яблука, пiв ями, пiв ящика; пiв Європи, пiв Києва, пiв України.*

Якщо **пiв** з наступним iмeнником у формi називного вiдмiнка становить єдине поняття та не виражає значення половини, то їх пишемо разом: *пiвiркуш, пiвдень, пiвзiхист, пiвкoло, пiвкiуля, пiвлiтра* (розм. 'пляшка горiлки мiсткiстю 0,5 лiтра'), *пiвмiсяць, пiвoбepт, пiвoвiл, пiвoстрiв;*

8) складні iмeнники, утворені з трьох i бiльше основ: *автомотогуртoк, радіоспектрогеліогpафiя, cвітловодолiкувiння, термогiдродинамiка.*

2. З дефісом пишемо:

1) складні iмeнники, утворені з двох самостiйних iмeнникiв без сполучного голосного. У них вiдмiнюємо або обидва iмeнники, або тiльки другий:

а) обидва iмeнники вiдмiнюємо, якщо вони позначають:

– спеціальність, професію, наукові звання: *гiнеколог-ендокринoлог, лiкар-екoлог, магнiтолог-астрoном, художниця-карикатуристка, член-кореспондeнт;*

- протилежні за змістом поняття: *купівля-продаж, розтяг-стиск*;
- казкових персонажів: *Зайчик-Побігáйчик, Лисічка-Сестрічка, Цап-Відбува́йло*;
- рослини: *брат-і-сестра́*;
- б) другий іменник складного слова відмінюємо, якщо перший іменник:
 - визначає певну прикмету, особливість предмета, особи, явища, названих другим іменником: *бі́знес-план, бі́знес-проє́кт, блок-систе́ма, буй-ту́р, ді́зель-мото́р, до́пінг-контро́ль, дур-зі́лля, жар-пти́ця, інтерне́т-вида́ння, інтерне́т-по́слуга, ко́зир-ді́вка, компа́кт-диск, кре́кінг-проце́с, піа́р-а́кція, піа́р-кампа́нія, розри́в-трава́, фан-клуб, фі́тнес-клуб, чар-зі́лля*;
 - є назвою букви грецького алфавіту: *а́льфа-про́мені, а́льфа-ро́знад, а́льфа-часті́нка, бе́та-про́мені, бе́та-ро́знад, бе́та-часті́нка, де́льта-промі́ння, де́льта-фу́нкція, де́льта-часті́нка*;
 - разом із другим іменником становить єдине найменування військового звання, державної посади: *генера́л-лейтена́нт, генера́л-майо́р, прем'є́р-міні́стр*; складної одиниці вимірювання: *кілова́т-годи́на, мегава́т-годи́на*; узвичаєних музичних понять: *до-діе́з, мі-бемо́ль, сі-бемо́ль, соль-діе́з* та ін.; проміжних сторін світу: *но́рд-ве́ст, но́рд-о́ст*; деяких рослин: *ма́ти-й-ма́чуха, сон-трава́*;
 - є невідмінюваним іменником іншомовного походження: *карао́ке-бар, су́ші-бар*;

2) складні іменники, утворені з двох самостійних слів за допомогою сполучного голосного **о**: *А́встро-Угóriчина, монго́ло-тата́ри, у́гро-фі́ни*;

3) виокремлений елемент (елементи) із двох або більше складних слів зі спільною другою частиною: *а́удіо- та відеопроду́кція, ку́лько- й ро́ликопі́дшипники, на́ціє- і державотві́рні проце́си, ра́діо- й телеапарату́ра, теле-, ра́діо-, а́удіо- і відеопроду́кція, те́пло- й гідроелектроста́нції*.

§ 37. Прикладка⁴

1. Між прикладкою та означуваним іменником ставимо дефіс або пишемо їх окремо, що залежить від їхнього значення та послідовності розташування.

⁴ Про вживання розділових знаків із поширеними прикладками див. § 161, ч. 1, п. 6, пп. «б».

2. Дефіс ставимо:

1) якщо означальний (прикладковий) іменник ужито після означуваного іменника: *вовк-жадню́га, дівчина-розумни́ця, земля-ма́ти, коза́к-хара́ктёрник, краї́на-інве́стор, краї́на-кредито́р, мо́ва-джерело́, мо́ва-посере́дниця, о́чі-намисті́нки, боєць-патріо́т, хлопчик-мізи́нчик, Украї́на-не́нька*;

2) якщо означальним іменником є родова назва, ужита після іменника – видової назви: *Дніпро́-ріка́, звіробі́й-трава́, Йо́рдан-рі́чка, Сапу́н-гора́*;

3) якщо означуваний і означальний іменники можуть мінятися місцями, але означальну роль виконує другий іменник: *дівчина-грузи́нка і грузи́нка-дівчина, учи́тель-фі́зик і фі́зик-учи́тель, худо́жник-пейзажи́ст і пейзажи́ст-худо́жник*;

4) якщо означальний іменник входить до складу терміна, де він утратив своє значення, унаслідок чого утворився складний іменник без сполучного звука: *гриб-парази́т, жук-коро́їд, за́єць-біля́к, за́єць-руса́к, льон-довгуне́ць, льон-кучеря́вець, льон-сире́ць*.

3. Дефіс не ставимо:

1) якщо означальний іменник ужито перед означуваним іменником: *не́нька Украї́на*;

2) якщо означальний іменник є видовою назвою до першого іменника – родової назви: *гора́ Сапу́н, держа́ва Украї́на, мі́сто Ки́їв, ріка́ Дніпро́, село́ Мо́ринці, тра́ва звіробі́й*.

§ 38. Складні числівники

1. Разом пишемо:

1) складні кількісні числівники: *одина́дцять, півтора́, п'ятдеся́т, три́ста (трьохсо́т, трьомста́м, трьомаста́ми, (на) трьохста́х)*;

2) складні порядкові числівники, останнім компонентом яких є **-сотий, -тисячний, -мільйонний, -мільярдний**: *дев'ятисо́тий, трьохсо́тий; двохти́сячний, десяти́тисячний, п'ятсоттридцяти́тисячний; чотирьохми́льйо́нний, п'ятдесяти́мильйо́нний, шістдесяти́ятими́льйо́нний; семими́льярдо́ний, трьохми́льярдо́ний*.

Примітка 1. Складені кількісні та порядкові числівники пишемо окремо: *ті́сяча п'ятсо́т, три́дцять ві́сім; мі́льйо́н трьохти́сячний, мі́льярдо́ чотирьохми́льйо́нний, ті́сяча дев'ятсо́т ві́сімдеся́т восьми́й*.

Примітка 2. Кількісні та порядкові числівники, до складу яких входить форма з **половиною**, пишемо окремо: *дві з полови́ною ті́сячі, три з полови́ною ті́сячний загі́н*.

2. З дефісом пишемо порядкові числівники, першу частину яких передано цифрами: *3-тисячний, 35-мільйонний, 4-мільярдний*.

§ 39. Складні займенники

1. Разом пишемо складні неозначені займенники, утворені від займенників інших семантичних груп за допомогою часток **аби-, ані-, де-, -сь**: *абіхто* (абікого, абікому...), *абіякий* (абіякого, абіякому...), *абічий* (абічийого, абічийому...); *аніхто* (анікого, анікому...), *аніщо* (анічого, анічому...), *аніякий* (аніякого, аніякому...), *анічий* (анічийого, анічийому...); *дехто* (декого, декому...), *дещо* (дечого, дечому...), *деякі* (деяких, деяким...); *хтось* (когось, комусь...), *щось* (чогось, чомусь...), *якийсь* (якогось, якомусь...), *котрійсь* (котрогось, котромусь...).

2. З дефісом пишемо складні неозначені займенники, що мають у своїй будові частки **будь-, -будь, -небудь, казна-, хтозна-, бозна-**: *будь-хто* (будь-кого...), *будь-що* (будь-чого...), *будь-чий*, *будь-який*; *котрій-будь*, *хто-будь*, *чий-будь*, *що-будь*, *який-будь*; *котрій-небудь*, *хто-небудь*, *чий-небудь*, *що-небудь*, *який-небудь*; *казна-хто*, *казна-чий*, *казна-що*, *казна-який*; *хтозна-який*; *бозна-що*, але: *будь у ко́го*, *будь на чо́му*, *казна з ким*, *хто́зна при ко́му*, *бо́зна в ко́го*, бо між часткою та займенником ужито прийменник.

§ 40. Складні прикметники

1. Разом пишемо:

1) прикметники, утворені від складних іменників, які пишуть разом: *агрокульту́рний* (агрокультура), *електросило́вий* (електросила), *лісостепо́вий* (лісостеп), *монокульту́рний* (монокультура), *м'ясозаго́тівельний* (м'ясозаготівля), *радіофі́зичний* (радіофізика), *самохі́дний* (самохід), *сірководне́вий* (сірководень), *теплообмі́нний* (теплообмін), *хлібозаго́тівельний* (хлібозаготівля), *цементобето́нний* (цементобетон), *чорнозе́мний* (чорнозем);

2) складні прикметники зі сполучними голосними **о, е** (е після м'якого приголосного та графічно є після й) з першою іменниковою основою на приголосний; з першою числівниковою основою на **-и, -о, -а**, що виконують роль сполучного голосного; з першою основою невідмінюваного числівника на приголосний. Вони охоплюють:

а) складні прикметники, утворені з іменника та узгодженого з ним прикметника: *високо́врожа́йний* (високий урожай), *вну́трішньоо́чний* (внутрішнє око), *довго́хви́льовий* (довгі хвили), *загально́досто́пний* (загальний доступ), *загально́осві́тній* (загальна освіта), *захі́дноукраї́нський* (Західна Україна), *зовні́шньопо́літи́чний* (зовнішня політика), *коротко́стеблові́й* (коротке стебло), *легко́атлеті́чний* (легка атлетика), *мовно́стильові́й* (мовний стиль), *молочно́промисло́вий* (молочна промисловість), *м'яко́підне́бінний* (м'яке піднебіння), *наро́дногоспода́рський* (народне господарство),

народнопоетичний (народна поезія), *низькопродуктивний* (низька продуктивність), *первіснообщинний* (первісна община), *правобережний* (правий берег), *сільськогосподарський* (сільське господарство), *східнослов'янський* (східні слов'яни);

б) складні прикметники, утворені з основи дієслова й залежного від нього безсуфіксного іменника: *волелюбний*, *деревообробний*, *машинобудівний*, *світлопоглинальний*, *сміттєочисний*, *соломоподрібнювальний*, *сталерозливний*, *струмовимірювальний*.

Примітка. Якщо друга частина походить від префіксального дієслова, то складний прикметник пишемо з дефісом: *вантажно-розвантажувальний*, *контрольно-вимірювальний*;

в) складні прикметники, перша частина яких утворена від прислівника, а друга – від прикметника: *багатопрогінний*, *важкорозчінний*, *круглообертальний*, *легкозаймістий*, *малочутливий*, *сильнодійний*, *тонкомірний*, *тугоплавкий* чи від дієприкметника: *багатоспрямований*, *важкопрогнозований*, *високооплачуваний*, *густозаселений*, *довгоочікуваний*, *маловживаний*, *низькооплачуваний*, *новоутворений*, *новозаснований*, *різноспрямований*, *свіжозрубаний*, *свіжоскопаний*, *слабконатягнутий*, *тонкомелений*, *тонкорозпороблений*.

Примітка 1. Прислівники, утворені з відносних (зрідка – якісних) прикметників, здебільшого зберігають на собі логічний наголос і не зливаються в одне слово з наступним прикметником або дієприкметником: *абсолютно сухий*, *валянтно пов'язаний*, *вільно конвертований*, *діаметрально протилежний*, *компетентісно орієнтований*, *науково обґрунтований*, *послідовно миролюбний*, *професійно орієнтований*, *соціально активний*, *соціально свідомий*, *соціально небезпечний*, *суспільно корисний*, *суспільно необхідний*, *хімічно стійкий*, *чітко окреслений*.

Примітка 2. Складні терміни, перша прислівникова частина яких уточнює значення другої прикметникової частини, переважно складної за будовою, пишемо разом: *видовженотупоконічний*, *короткогрушоподібний*, *округляйцеподібний*;

г) складні прикметники (з двох або кількох частин), у яких основний, переважно термінологічний зміст передає останній прикметник, а попередні лише звужують, уточнюють його: *вузькодіалектне* (мовне явище), *давньоверхньонімецька* (мова), *двовуглекислий* (газ), *лінгвостилістичні* (особливості), *середньоверхньонімецька* (мова), *середньонижньонімецька* (мова); так само пишемо: *глухонімий*, *зловорожий*, *сліпоглухонімий*, *хитромудрий*;

г) складні прикметники зі сполучним голосним *е* (*е* після м'якого приголосного та графічно *є* після *й*), першою частиною яких є іменник з основою на м'який приголосний: *вуглецевмісний*, *кальцієвмісний*, *натрієвмісний*;

д) складні прикметники з першою іменниковою основою на приголосний: *натрійорганічний*, *хлорфенольний*;

е) складні прикметники, першою частиною яких є числівник, написаний словом, що має форму на:

– **и**: *двадцятиповерховий, десятиметровий, п'ятдесятитонний, семиразовий, стодвадцятип'ятирічний, трипудовий, чотириколісний*;

– **о**: *двометровий, двоосовий, столітровий*;

– **а**: *півторавідерний, сорокагодинний, сорокаденний*;

– приголосний: *піввідерний, півкілограмовий, півкілометровий, півлітровий*.

2. З дефісом пишемо:

1) прикметники, утворені від складних іменників, що їх пишуть із дефісом: *дизель-моторний* (дизель-мотор), *монголо-татарський* (монголо-татари), *націонал-патріотичний* (націонал-патріот), *норд-остовий* (норд-ост), *сі-бемольний* (сі-бемоль), *соціал-демократичний* (соціал-демократ), *соціал-патріотичний* (соціал-патріот), *соціал-пацифістський* (соціал-пацифіст), *угро-фінський* (угро-фіни); *івано-франківський* (Івано-Франківськ), *пуща-водицький* (Пуща-Водиця);

2) складні прикметники, утворені за допомогою сполучного голосного **о** або **е** з двох прикметникових основ. Вони охоплюють:

а) складні прикметники, основи яких називають незалежні поняття: *аграрно-промисловий, архітектурно-будівельний, військово-морський, військово-польовий, військово-спортивний, воєнно-промисловий, воєнно-стратегічний, електронно-обчислювальний, киснево-водневий, крапково-штриховий, культурно-технічний, лінійно-стрічковий, лісопильно-стругальний, мовно-літературний, молочно-м'ясний, музично-танцювальний, м'яльно-тіпальний, навчально-виховний, навчально-науковий, науково-експериментальний, науково-прикладний, постачально-збутовий, свердлільно-довбальний, свердлільно-шліфувальний, свинцево-мідний, стінно-черевний, столярно-теслярський, судинно-капілярний, сушільно-сортувальний, суспільно-політичний, художньо-реставраційний*, між частинами таких складних прикметників можна вставити сполучник **і**: *аграрний і промисловий, навчальний і виховний*.

Примітка. Складні субстантивовані прикметники *військовозобов'язаний, військовополонений* пишемо разом;

б) складні прикметники, перша основа яких закінчується на **-ико** (**-іко**): *історико-культурний, лірико-епічний, логіко-граматичний, медико-генетичний, механіко-математичний, політико-економічний, хіміко-бактеріологічний*;

в) складні прикметники, перша основа яких не має прикметникового суфікса, але за змістом вона однорідна з другою основою: *зóлото-валю́тний, крохма́ле-па́токовий, м'ясо-во́вняний, м'ясо-моло́чний, м'ясо-са́льний, м'ясо-я́чний, óвоче-картопля́ний, óвоче-моло́чний, сі́ро-ковба́сний, цу́кро-протеї́новий*.

Примітка. Складні прикметники такого зразка, уживані як наукові терміни, пишемо разом: *головонóгі*;

г) складні прикметники, основи яких позначають якість із додатковим відтінком, відтінки кольорів або поєднання кількох кольорів в одному предметі: *блакі́тно-сі́ний, гіркува́то-солóний, жóвто-блакі́тний, жовтува́то-роже́вий, кі́сло-солóдкий, молóчно-бі́лий, сі́ро-голубі́й, сліну́чо-бі́лий, те́мно-зеле́ний, черво́но-зеле́но-сі́ний, але: жовтога́р'ячий, червонога́р'ячий* (окремі кольори);

г) складні прикметники, основи яких називають проміжні сторони світу: *півде́нно-за́хідний, півде́нно-схі́дний, півні́чно-за́хідний, півні́чно-схі́дний*;

д) складні прикметники, утворені з двох прикметникових основ, що називають поняття з уточнювальним змістом: *лі́терату́рно-худóжній, наро́дно-визво́льний, підзо́лист-болóтний*;

3) складні прикметники, першою основою яких є числівник, записаний цифрою, яку вимовляють із відповідним відмінковим закінченням, що водночас слугує сполучним голосним. Це закінчення:

а) **-и**: *20-поверхóвий, 7-разóвий, 125-рі́чний, 30-кілогра́мовий*;

б) **-о**: *90-метрóвий, 90-рі́чний, 100-годи́нний*;

в) **-а**: *40-гра́дусний, 40-де́нний, 1,5-ві́дсо́ткóвий*.

§ 41. Прислівники

1. Разом пишемо:

1) прислівники, утворені сполученням префікса з прислівником: *відні́ні, відтепе́р, доні́ні, дотепе́р, забага́то, задóвго, зана́дто, набага́то, наві́чно, надалі́, надóвго, наза́вжди́, назо́всім, наскрі́зь, наспра́вді, на́сторч, ота́к, ота́м, оту́т, повсю́ди, подéкуди, поза́вчо́ра, позáторі́к, потро́ху, утри́чі*.

Примітка. Від таких прислівників потрібно відрізнити сполучення прийменників із незмінюваними словами, уживаними зі значенням іменника. Ці сполучення пишемо окремо: *від сьогодні́, до за́втра, на за́втра, на по́тім* (*Не відклада́йте цьогó до за́втра (на за́втра, на по́тім)*); *за бага́то* (*За бага́то ро́ків син упе́рше при́їхав*); *на бага́то* (*Поді́лити на бага́то груп*); *на добра́ніч, на у́ра*;

2) прислівники, утворені історично з прийменника та іменника: *бе́звісти, вбі́к (убі́к), ввече́рі (увече́рі), вво́лю (уво́лю), вго́лос (уго́лос), вгори́*

(угорі́), вгору́ (угору́), вдень (уде́нь), взі́мку (узі́мку), визна́ї (узна́ї), вниз (уни́з), відрáзу, вкра́й (укра́й), вкúні (укúні), влад (ула́д), влі́тку (улі́тку), внизу́ (унизу́), вночі́ (уночі́), восе́ні, впе́нь (упе́нь), впе́ред (упе́ред), впо́перек (упо́перек), впо́ру (упо́ру), враз (ура́з), вра́нці (ура́нці), вре́шті (уре́шті), врі́вень (урі́вень), врі́вні (урі́вні), вря́д (уря́д), всере́дині (усере́дині), вслі́д (услі́д), всма́к (усма́к), ви́цертъ (уи́цертъ), дове́рху, дові́ку, дово́ла, дово́лі, догори́, додо́лу, додо́му, доку́пи, дони́зу, дотла́, дои́чену, за́між, за́очі, за́північ, за́раз, заразо́м, збо́ку, зве́рху, зві́ку, згори́, зза́ду, зіспо́ду, зні́зу, зо́зла, зо́кола, зра́зу, зра́нку, зре́штою, зро́ду, зсере́дини, на́бік, наве́рх, наверху́, навесні́, навіворі́т, наві́к, наві́ки, наві́ч, нагору́ (але на-гора́), надвечі́р, надво́рі, на́дголодь, на́дзелень, надмі́р, надмі́ру, наза́д, нани́з, нанизу́, наоста́нок, наоста́нку, напам'я́ть, напе́ред, наполови́ну, напоча́тку, напри́клад, напро́весні, на́раз, на́решті, на́рівні, насі́лу, наспі́д, наспо́ді, насторо́жі, наяву́, о́бік, о́біч, одві́ку, о́пліч, підря́д, по́біч, пове́рх, пові́к, пово́лі, поза́ду, по́ночі, по́пліч, по́руч, по́ряд, посере́дині, поча́сти, скра́ю, спе́реду, спо́чатку;

3) прислівники, утворені історично з прийменника та віддієслівного кореня: впа́м'ятку (упа́м'ятку), впе́реміш (упе́реміш), впла́в (упла́в), впла́ч (упла́ч), вро́зкид (уро́зкид), вро́зліт (уро́зліт), вро́зсин (уро́зсин), вро́зтіч (уро́зтіч), наві́літ, наві́дліг, наві́дріз, наза́хват, наздога́д, назу́стріч, наперебі́й, наперева́ги, наперева́ги, наперекі́р, наперері́з, напідпíтку, напока́з, напо́хваті, напроло́м, напропа́ле, наро́зхват, на́скоком, на́спіх;

4) прислівники, утворені історично з прийменника й короткого (нечленного) прикметника: відда́вна, воста́ннє, вру́чну (уру́чну), до́гола, допі́зна, заві́дна, за́молоду, за́ново, зате́мна, зві́сока, зга́рячу, зле́гка, злі́ва, зно́ву, зрі́дка, напе́вне, на́різно, наи́видку́, поблизу́, помалу́, спо́вна, спроста́, сп'я́ну;

5) прислівники, утворені історично з прийменника та числівника: удво́є, утро́є, уче́тверо, уде́сятеро; упе́рше, удру́ге, утре́тє, учети́врте та ін.; на́двоє, на́троє, на́четверо та ін.; удво́х, утри́ох, учоти́риох та ін.; водно́, заодно́, пооди́нці, спе́риш;

6) прислівники, утворені історично з прийменника та займенника: вні́чию (уни́чию), вті́м (уті́м), наві́що, на́що, передусі́м, почи́м, по́чому, але: до чо́го, за ві́що, за що́ в ролі додатків;

7) прислівники, утворені історично сполученням кількох прийменників з основою слова будь-якої частини мови: вдо́світа (удо́світа), вподо́вж (уподо́вж), завбі́льшки, завгли́бки, завдо́вжки, завто́шки, завчасу́, зави́ршки, знадво́ру, навздогíн, на́взнак, навкі́дьки, навко́ло, навкругі́, навкула́чки, навмі́сне, навпа́кі, на́вперейми́, на́впрі́ядки, на́впросте́ць, на́вряд, на́вскáч, на́вскі́с, на́вско́сі, на́вспра́вжки, на́всті́ж, на́вті́кача́, наздогíн, нао́сліп, на́пото́ві, поза́вчо́ра, по́підті́нню, спі́дло́ба;

8) складні прислівники, утворені історично з кількох основ і прийменника чи без нього: *босоніж, водноста́ль, лівору́ч, мимово́лі, мимои́здом, мимохі́дь, мимохі́ть, насампе́ред, нати́цєсерце, нашвидку́руч, оба́біч, обі́руч, очеви́дно, повсякча́с, правору́ч, привселю́дно, самохі́ть, стрі́мго́лов, тимчасо́во, чимду́ж, чимра́з;*

9) прислівники, утворені поєднанням часток **аби-, ані-, де-, чи-, що-, як-** зі словом будь-якої частини мови: *аби́куди, аби́як; ані́скільки, ані́телень, ані́трохи, ані́чичі́рк, ані́як; деда́лі, де́інде, де́коли, де́куди; чима́ло; щовече́ра, щогоди́ни, щода́лі, щоденно́, щодня́, щоду́ху, щомі́сяця, щомо́га, щонайбі́льше, щонайдо́вше, щонайду́жче, щонайкра́ще, щонаймéнше, щонайши́рше, щонóчі, щопра́вда, щора́з, щора́зу, щоро́ку, щосі́ли, щохвили́ни* та ін.; *якомо́га, я́кось і яко́сь* (із різними значеннями), *якра́з, якнайбі́льше, якнайду́жче, якнайдо́вше* та ін.

Примітка. Потрібно відрізняти прислівники, утворені з прийменників або часток і слів різних частин мови (їх пишемо разом), від прийменників або часток та іменників, прикметників, займенників, прислівників, що зберігають у реченні свої функції як окремі частини мови (їх пишемо окремо): *Він повернув убі́к і Хтось ударив спортсмена у бі́к; Спочатку́ було слово і З поча́тку* розмови вони зрозуміли вашу думку; *Прочитай ві́ри напам'я́ть і На пам'я́ть* він подарував мені книжку; *Усередині́* щось дуже заболіло і *Це правило шукай у середині́* розділу; *Хлопці домовилися йти вкупі́* до міста і *У купі́* піску гралися діти; *Зауважую вам востанне́* і Вони постукали *в останне́* вікно; *Ми чуємо це вперше́* і Зайдемо *в перше́* село; *Уті́м*, я не заперечую і *У ті́м* спектаклі виступав і я; *Ми зробили чимало́* і *Чи мало́* вам допомагали в житті?; *Нащо́* було починати справу? і *На що́* ви натякаєте?; *Ми теж́* виступали на зборах і Він говорив *те ж́*, що і я; *Яко́сь* уже воно буде і *Як ось́* і батько на поріг.

2. Окремо пишемо:

1) прислівникові сполуки, що складаються із прийменника та іменника (непохідного або похідного), у яких іменник зберігає конкретне лексичне значення й граматичну форму, особливо коли між прийменником і поєднаним із ним іменником можливе означення, виражене прикметником, займенником, числівником: *без ві́дома, без жа́лю, без кінця́, без кінця́-кра́ю, без кра́ю, без ла́ду, без лі́ку, без мети́, без на́міру, без пуття́, без слі́ду, без смаку́, без су́мніву, без уга́ву, без упі́ну, без че́рги; в (у) за́тишку, в (у) нагоро́ду, в (у) но́гу, в о́бмін, в обрі́з, в (у) по́зику, в (у) ці́лості; до бі́са, до вподо́би, до гу́рту, до ді́ла, до заги́ну, до запитан́ня, до кра́ю, до крі́хти, до ла́ду, до лі́ха, до лиця́, до мі́ри, до но́гі, до оби́ду, до оста́нку, до па́ри, до пня́, до побáчення, до пори́, до пуття́, до ре́чі, до ре́шити, до смаку́, до сме́рті, до снаги́, до сього́дні; за годі́ни, за дня́, за кордо́н, за кордо́ном, за раху́нок, за сві́тла; з бо́лю, з-за кордо́ну, з кра́ю в край, з переля́ку, з ра́дості, з розго́ну; на бігу́, на бі́с, на вагу́, на ве́сну (але навесні́), на ви́бір, на видноті́, на відмінно́, на відча́й, на віку́, на га́муз, на го́лову, на ді́во, на дозві́ллі, на жа́ль, на зло́, на зразо́к, на льоту́, на мі́ть, на ніщо́, на о́ко, на пору́ки, на проща́ння, на ра́дість, на ра́дощах, на ру́ку, на самоті́, на світа́нку, на скаку́, на сла́ву, на сло́во, на сме́х, на со́вість, на со́ром, на ходу́, на шко́ду, на ща́стя; над си́лу; не з руки́; ні на грі́ш; під бо́ком,*

під гору, під силу; по закону, по змозі, по знаку, по правді, по силі, по совісті, по сусідству, по суті, по черзі, по щирості; уві сні; у поміч, у стократ; через силу; як треба;

2) словосполучення, що мають значення прислівників і складаються з двох іменників (зрідка – займенників, числівників) та одного або двох прийменників: *від ранку до вечора, день у день, з боку на бік, з дня на день, один в один, раз у раз, рік у рік, сам на сам, час від часу;*

3) словосполучення, що виконують у реченні функцію обставини й утворені з узгоджуваного прикметника (числівника, займенника) та іменника: *другого дня, темної ночі, тим разом, тим часом;*

4) прислівники, утворені сполученням прийменника **по** зі збірним числівником: *по двох, по трьох, по чотирьох.*

3. З дефісом пишемо:

1) прислівники, утворені від прикметників і займенників за допомогою прийменника-префікса **по-** і суфіксів **-ому** або **-и**: *по-батьківському, по-бойовому, по-братньому, по-господарському, по-іншому, по-козачьому, по-нашому, по-своєму, по-сусідському, по-українському, по-християнському; по-батьківськи, по-братерськи, по-господарськи, по-людськи, по-сусідськи, по-українськи; по-заячи, по-ведмежи; також по-латині.*

Примітка 1. У прислівниках такого зразка, утворених від складних прикметників, що їх пишемо з дефісом, дефіс ставимо тільки після **по**: *по-соціалдемократичному, по-генералгубернаторському.*

Примітка 2. Прийменник **по** пишемо окремо від форми місцевого відмінка іменника **батько**: *по батькові;*

2) прислівники, утворені за допомогою прийменника-префікса **по-** від порядкових числівників: *по-перше, по-друге, по-третє* та ін.;

3) неозначені прислівники, що мають у своєму складі частки **будь-, -будь, -небудь, казна-, -то, хтозна-**: *будь-де, будь-коли, будь-куди; коли-будь, куди-будь; де-небудь, коли-небудь, куди-небудь, як-небудь; казна-де, казна-коли; абі-то, десь-то, так-то; хтозна-де, хтозна-як;*

4) складні прислівники, утворені з двох прислівників: *вряді-годи, десь-інде, десь-інколи, сяк-так* та ін.;

5) складні прислівники, утворені повторенням слова або основи без службових слів чи зі службовими словами між ними: *далеко-далеко, ледве-ледве, ось-ось, тихо-тихо; будь-що-будь, віч-на-віч, всього-на-всього, де-не-де, коли-не-коли, пліч-о-пліч, хоч-не-хоч, як-не-як;*

б) прислівники термінологічного характеру за традицією: *де-фáкто*, *де-юре*.

§ 42. Прийменники

1. Разом пишемо:

1) складні прийменники, утворені сполученням одного або двох (іноді трьох) прийменників зі словом будь-якої частини мови: *внáслідок* (*унáслідок*), *вподóвж* (*уподóвж*), *впродóвж* (*упродóвж*), *зáмість*, *навздогін*, *навкóло*, *навперéйми*, *назу́стріч*, *напередóдні*, *напри́кінці*, *повздóвж*;

2) складні прийменники, утворені з двох і більше простих прийменників: *зáдля*, *зарáди*, *окрі́м*, *пóза*, *помі́ж*, *пóнад*, *поперéд*, *пóпри*, *посéред*, *прóміж*.

2. З дефісом пишемо складні прийменники, утворені з простих прийменників *з*, *із* та інших прийменників: *з-за* (*і́з-за*), *з-над*, *з-пéред*, *з-під* (*і́з-під*), *з-пóза*, *з-пóміж*, *з-пóнад*, *з-пóпід*, *з-пóсеред*, *з-прóміж*.

3. Окремо пишемо складені прийменники у (в) *ра́зі*, *під кінéць*, *під ча́с*.

§ 43. Сполучники

1. Разом пишемо складні сполучники, утворені внаслідок поєднання повнозначних чи службових слів із частками або прийменниками: *ані́ж*, *затé*, *мóвби*, *на́чєб*, *на́чєбто*, *немóв*, *немóвби*, *немóвбито*, *ненáче*, *ненáчєбто*, *ні́би*, *ні́бито*, *ні́ж*, *óт́же*, *отóж*, *причóму*, *протé*, *сéбто*, *тóбто*, *цéбто*, *щоб*, *якб́и*, *якщó*.

Примітка. Складні сполучники *затé*, *протé*, *щоб*, *якб́и*, *якщó* треба відрізняти від спільнозвучних займенників (*те*, *що*) та прислівника (*як*), що їх пишуть із простими прийменниками *за*, *про* та часткою *би* (**б**) окремо.

Сполучники *зате*, *проте* можна замінити одним із протиставних сполучників (*а*, *але*, *однак*), тоді як прийменники *за*, *про* та вказівний займенник *те* – не можна: *Хоч не застав Івана вдома, зате пройшовся і За те оповідання його похвалили*.

Сполучник *щоб* відрізняється від займенника *що* із часткою **б** тим, що на займенник *що* виразно падає логічний наголос: *Він сказав, щóб усі прийшли і Щó б ви сказали, коли б я не приїхав?*

Сполучники *якби*, *якщо* відрізняються від спільнозвучного з ними прислівника *як* із часткою **би** та займенником *що* тим, що вони поєднують частини у складному реченні, а на прислівник *як* завжди падає логічний наголос: *Якби тут був мій товариш, я був би щасливий і Як би краще виконати це завдання!; Якщо хочеш, допоможу тобі і Як що трапиться, нарікай на себе*.

2. Окремо пишемо:

1) сполучники з частками **би** (**б**), **же** (**ж**): *колі́ б*, *колі́ б то*, *хóч би*, *хóчá б*; *абó ж*, *аджé ж*, *алé ж*, *бо ж*, *óт́же ж*;

2) складені сполучники: *дарма́ що, для то́го щоб, зати́м що, зати́м щоб, зважа́ючи на те що, з о́гляду на те що, незважа́ючи (невважа́ючи) на те що, по́при те що, до то́го як, після то́го як, та й, так що, тимча́сом як, тоді́ як, тому́ що, че́рез те що* та ін.

3. З дефісом пишемо сполучники *ото́ж-то, ти́м-то, тільки-но, тому́-то*.

§ 44. Частки

1. Частки пишемо окремо, а ті, що стали частиною іншого слова, – разом і з дефісом.

2. Окремо пишемо:

1) частку **не** з дієсловами: *не їсти, не може, не бачити, не піти*;

2) частку **не** з дієприкметниками, що виконують функцію присудка, з дієслівними формами на **-но, -то** в ролі головного члена односкладного речення та з дієприслівниками: *Праця не закінчена; Праці не закінчено; Підлога не вимита; Підлоги не вимито; Дивитися, не підходячи близько; Робити не поспішаючи*;

3) частку **не** з дієприкметниками, якщо вони мають пояснювальні слова: *Перед будинком чорніла площа, не засаджена квітами; Я відклав ще не дописаний лист*;

4) частку **не** зі словом, з яким вона не становить єдиного поняття, а є лише запереченням: *Не доля вирішує – людина творить свою долю; То не глибока річка клекоче, то шумить зелений ліс; Йому бракує не вміння виконати цю роботу, а бажання*;

5) частку **не** з прикметниками у функції присудка, якщо вона заперечує ознаку, виражену ними: *Ця річка не широка* (заперечення), але *Ця неширока річка впадає в Дніпро* (єдине поняття).

Примітка. Якщо між **не** і прикметниковим присудком за змістом речення можливе є (*був, була* та ін.), частку **не** потрібно писати окремо. Якщо зв'язка на цьому місці порушує зміст, частку **не** треба писати разом: *Цей будинок не старий* (не є старий), але: *Цей будинок (є) нестарий* ('не так давно збудований');

6) частку **не** з прикметником, що має пояснювальний займенник або прислівник із часткою **ні**, а також із прикметником, перед яким стоять слова **аж ніяк, зовсім, нітрохи**: *Ні до чого не здатна людина; Аж ніяк не приємні спогади; Зовсім не великі обов'язки; Нітрохи не цікава лекція*;

7) частку **не** з підсилювальними прислівниками та незмінюваними присудковими словами, а також зі словами, що їх пишемо з дефісом: **не** ду́же, **не** зо́всім, **не** ці́лком, **не** від то́го, **не** до́сить, **не** мо́жна, **не** тре́ба; розмовляють **не** по-на́шому;

8) частку **ні**, переважно повторювану, уживану для заперечення наявності предмета чи ознаки, зокрема в деяких стійких словосполученнях без дієслова: **ні** живи́й **ні** ме́ртва, **ні** кро́ку да́лі, **ні** на ма́кове зе́рно, **ні** па́ва **ні** та́ва, **ні** ри́ба **ні** м'ясо, **ні** се́ **ні** те́, **ні** сюди́ **ні** туди́, **ні** та́к **ні** ся́к;

9) частку **ні** з формами непрямих відмінків займенників, якщо між ними є прийменник: **ні** в ко́го, **ні** в я́кому, **ні** до ко́го, **ні** з кі́м, **ні** до чо́го, **ні** за що́ і **ні** за що́ (з різними значеннями), **ні** на́ що́ і **ні** на що́ (з різними значеннями), **ні** на я́кому;

10) частку **що**, яка входить до складених сполучників, прислівників та інших часток: *дарма́ що*, *зати́м що*, *ті́льки що*, *по́ки що*, *хіба́ що*, *що́ ж* до;

11) частку **то** в експресивних сполученнях *що то* за, *що то*, *чи то*, які виконують функцію підсилювальних часток;

12) частку **би** (**б**), за допомогою якої утворено форму умовного способу дієслова: *зайшо́в би*, *пішла́ б*, *ходи́ло б*, *співа́ли б*;

13) частку **же** (**ж**), що виконує видільну роль у реченні: *Він же* видатний письменник; *Ходи ж* зі мною;

14) частку **то**, що має у складі речення значення вказівності або визначальності: *Нащо то* одній людині стільки грошей?

3. Разом пишемо:

1) частки **аби-**, **ані-**, **де-**, **чи-**, **що-**, **як-** у складі слів, належних до будь-якої частини мови: *аби́що*, *аби́як*; *ані́скільки*, *ані́трохи*, *ані́як*; *деда́лі*, *де́коли*, *де́котрий*, *де́що*; *чимале́нький*, *чимáло*; *щове́чора*, *щогоди́ни*, *щодня́*, *щодоби́*, *щоду́ху*, *щонайкра́щий*, *щопра́вда*, *щора́зу*, *щосі́ли*; *якнайшви́дше*, *якомо́га* та ін.;

2) частки **би** (**б**), **то**, **що** у складі сполучників **немо́вби**, **ні́би**, **щоб**, **якби́**; **немо́вбито**, **ні́бито**; **або́що**, **якщо́** (див. ще § 43) і частку **же** (**ж**) у складі стверджувальних часток **авже́ж**, **а́кже**, **а́тож**;

3) **-ся** (**-сь**) (із походження — відзайменникова частка) у зворотних дієсловах: *вми́вся* (*вмивсь*), *одягну́вся* (*одягну́всь*), *наї́вся* (*наї́всь*);

4) **-сь** (із походження – відзайменникова частка) у складі займенників і прислівників: *котра́сь, котрі́йсь, котре́сь, хтось, щось, яка́сь, якийсь, якесь; десь, звідки́сь, коли́сь, куди́сь, я́кось*;

5) частку **не**, коли вона вжита на початку слова будь-якої частини мови як префікс, тобто якщо слово без цієї частки не вживане: *неві́льник, него́да, недуга, не́жить, немовля́, нена́висть, не́ук; незлі́чений, невті́нний, невсипу́щий, нега́йний, нена́висний, ненаста́нний, непохі́тний, нестя́мний; нево́лити, незду́жати* ('хворіти'), *незчу́тися, нена́видіти, непоко́їтися* ('хвилюватися'), *несла́вити* ('ганьбити'), *нестя́митися, не́хтувати; нево́дві, неві́нно, невті́нно, незаба́ром, непору́шно, непохі́тно, несамові́то*. Лише деякі з названих дієслів залежно від їхнього значення із часткою **не** пишемо окремо: *не зду́жати* ('не змогти'), *не сла́вити* ('не прославляти');

6) частку **не** в складі префікса **недо-**, що вказує на неповний вияв дії, стану або ознаки: *недоба́чати, недої́дати, недолю́блювати, недочу́вати; недові́конаний, недоде́ржаний, недозрі́лий, недока́заний, недооці́нений, недопи́саний, недочу́тий; недобі́ток, недобі́док, недокрі́в'я, недобі́ток, недорі́д, недобу́к*.

Якщо частку **не** вжито для заперечення дії, вираженої дієсловом із префіксом **до-**, то її пишемо з таким дієсловом окремо: *Він недочува́є і Він не дочу́в моїх слів*;

7) частку **не** з іменниками, прикметниками, займенниками та прислівниками, якщо вони разом позначають єдине поняття: *невмі́ння, нево́ля, неврожа́й, недо́ля, неправда, несподі́ванка; небалаку́чий, невда́лий, невесе́лий, невче́ний, недоб́рий, незбагне́нний, немалі́й, неписьме́нний, немілі́вий; неабі́хто, неабі́який; невдога́д, невже́, невпа́м'ятку, невтя́мкі, нега́дано, недале́ко, недарма́, неду́рно, не́хотя*; а також із прийменниками (*незважа́ючи на ..., невра́жаючи на ...*) та сполучниками (*немо́в, нена́че, нена́чебто*);

8) частку **не** з дієприкметником, якщо він є означенням до іменника і не має своїх пояснювальних слів: *незакі́нчена пра́ця, нез'ясо́вані пита́ння, непрочи́таний текст, неспросто́вані факти, незабу́ті імена*;

9) частку **ні** із займенниками та прислівниками: *ніхто́ (ніко́го), нічи́й (нічи́йм), ніщо́ (нічо́го), нія́кий (нія́кому); ніде́ і ніде́, ніза́що, нізві́дки, нізві́діля, ні́коли і ні́коли, ні́куди і ні́куди, ніна́що, ніскі́льки, нітро́хи, ні́як і ні́як*.

4. З дефісом пишемо:

1) частки **-бо, -но, -от, -то, -таки**, коли вони виділяють значення окремого слова: *іди́-бо; дава́й-но; тільки-но; так-о́т, як-о́т; ота́кий-то, сті́льки-то, ті́м-то, я́кось-то; важкі́й-такі́, усе́-такі́, діста́в-такі́, так-такі́*.

Примітка 1. Якщо між цими частками та словом, до якого їх приєднують, стоїть інша частка, усі троє слів пишемо окремо: *іди ж бо*; *тільки ж но* (повідомили); *скільки ж то* (написано); *чим би то* (втішити); *усе ж таки* (домовилися).

Примітка 2. Частку **таки** пишемо окремо від тих слів, яких вона стосується, якщо вона стоїть перед ними: *Він таки забіг до друга*;

2) частки **будь-**, **-будь**, **-небудь**, **казна-**, **хтозна-**, **бозна-** із займенниками і прислівниками: *будь-хто*, *будь-який*, *будь-де*, *будь-коли*; *коли-будь*, *що-будь*; *хто-небудь*, *чий-небудь*, *куди-небудь*; *казна-кому*, *казна-де*; *хтозна-який*; *хтозна-коли*, *бозна-чий*, *бозна-як*;

3) частку **не** з власними назвами: *не-Європа*, але із загальними назвами – разом: *неістота*, *нелюдина*, *неособа*.

4.2.12. Уживання великої букви

§ 45. Велика буква на початку речення

1. З великої букви пишемо:

1) перше слово, яким починається текст: *Мліє степ у малинових променях передвечірнього сонця* (Григор Тютюнник);

2) перше слово в реченні:

а) після крапки: *І враз усе стихло. Стогін лісу подався далі й далі від грози. У високості сухо шелеснуло* (Г. Тютюнник); *Цей ліс живий. У нього добрі очі. Шумлять вітри у нього в голові* (Л. Костенко).

б) після крапок, знака оклику й знака питання, коли вони закінчують попереднє речення: *Х-ху, натомився! Аж рука заніміла. Ніколи не думав, що так важко їх писати, оці щоденники* (А. Дімаров);

3) переважно перше слово у віршованих строфах незалежно від наявності розділового знака в кінці попереднього рядка:

Грім жив у хмарі, і згори

Він бачив, хто що хоче:

Налив грозою грім яри,

Умив озерам очі (М. Вінграновський).

Примітка 1. Після крапок, які стоять у середині речення для позначення переривчастості мови, перше слово пишемо з малої букви: – *Дивіться... он там... встає... він ще живий... Семен... Семен...* (М. Коцюбинський);

Тихо в хаті стало;

Тільки наймичка шептала:

«Мати... мати... мати...» (Т. Шевченко).

Примітка 2. Коли знак оклику чи знак питання, а також крапки стоять у кінці прямої мови, то наступне речення (слова автора) пишемо з малої букви: – *Так тому й бути! – усі гукнули* (Л. Глібов); – *Що з тобою? – допитувалась Маланка* (М. Коцюбинський);

Я не Ганна, не наймичка,
Я... – *та* й оніміла (Т. Шевченко).

Примітка 3. Іноді після знака питання (знака оклику), що стоїть у середині речення для надання питальної (окличної) інтонації, пишемо малу букву: *Раптом він чує над собою: Остапе! Остапе! це ти? живий?* (М. Коцюбинський);

Сонце! сонце! – на гори й долини, –
Сонце! сонце! – на води й поля.
Хай живе в вільній праці людини
України земля! (П. Тичина).

§ 46. Велика буква у звертаннях і в ремарках

1. З великої букви пишемо:

1) перше слово після знака оклику, яким відокремлене звертання: *Вітре буйний, вітре буйний! Ти з морем говориш* (Т. Шевченко);

2) перше слово після знака оклику, що стоїть після вигуку або окличного слова, ужитих на початку речення: – *Агов! Де ти?* (В. Нестайко).

Примітка. Якщо вигук стоїть у середині речення, то наступне слово пишемо з малої букви: *Ждемо день і другий – гай-гай! – немає Тетяни* (С. Васильченко);

3) ремарки-фрази (подані в дужках), що вказують на ставлення слухачів до слів (промови) якоїсь особи: – *Ну, ось ви бачили в цій, по-моєму, талановитій, блискучій доповіді, що він справді дійшов висновків – глибоких, оригінальних, талановитих і, безперечно, високоцінних для нас. (У залі гучні, захоплені оплески.)* (М. Івченко).

З великої букви пишемо й інші ремарки та покликання, узяті в дужки, що стоять після закінченого речення: [Павлина:] *Прощайте! (Вийшла.)* (І. Карпенко-Карий).

§ 47. Велика та мала букви в рубриках

1. З великої букви пишемо перше слово рубрик тексту, якщо кожна рубрика закінчується крапкою:

Стаття 43. Національна комісія зі стандартів державної мови

1. *Опрацювання та утвердження стандартів української мови як державної здійснює Національна комісія зі стандартів державної мови (далі – Комісія).*

2. *Завданням Комісії є збереження та розвиток державної мови через встановлення стандартів державної мови і методів перевіряння рівня володіння державною мовою, необхідного для набуття громадянства чи зайняття визначених законами посад (із Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної»).*

2. З малої букви пишемо перше слово рубрик, якщо вони відокремлені одна від одної крапкою з комою або комою:

Основні засоби – це ресурс підприємства, і завдання менеджерів – досягти найбільшої ефективності його використання. Для розв’язання цієї проблеми вони мають вжити таких заходів:

- оцінити ефективність використання основних засобів у звітному періоді;
- провести порівняльний аналіз показників ефективності звітного періоду з попередніми показниками;
- виявити проблемні питання, резерви підвищення використання основних засобів на підприємстві (з навчальної літератури).

3. З малої букви пишемо перше слово рубрик, поданих після арабських цифр або після букв із круглими дужками (див. § 168, ч. 2, п. 3–4):

Тактичними завданнями державної політики розвитку фінансового ринку України є:

- 1) розроблення єдиних функцій управління для багатьох державних органів, що регулюють фінансовий ринок;
- 2) створення жорсткої регулятивної інфраструктури ринку та її правової бази як способу обмеження ризиків інвесторів;
- 3) закріплення в правовій базі фінансового ринку заходів щодо відповідальності за невиконання встановлених правил (з наукової літератури).

§ 48. Велика буква після двокрапки, на початку прямої мови, цитати тощо

1. З великої букви пишемо перше слово після двокрапки:

1) коли це початок прямої мови: *Горлиця питає: «**Чи**, може, хто гніздечко зруйнував?»* (Л. Глібов); *Пішла. А серце моє кричало: «**В**ернись, вернись, я все прощу!»* (Д. Павличко);

2) коли цитату подано після слів автора як пряму мову, що пов’язана зі словами автора без сполучника й наведена на початку речення: – *Прочитаю вам слова видатного польського письменника Жеромського: «Добути з голої землі щось, таке таємниче, таке чудесне своєю будовою, своїм життям і смертю, як колос пшениці, хіба це не означає бути співтворцем дива?»* (М. Стельмах).

Примітка. Коли ж цитата входить до складу речення як його частина або наведена із середини речення, то вона переважно починається з малої букви: *Як писала автор цих рядків ще двадцятилітнім дівчиськом, «за століттям засунуться ковані брами і брязнуть у воду ключі»* (О. Забужко).

2. З великої букви пишемо початкове слово постанови, протоколу, ухвали тощо після вступної (загальної) частини:

Кабінет Міністрів України постановляє:

***В**нести до Положення про Національну комісію зі стандартів державної мови, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від*

6 листопада 2019 р. № 911 «Деякі питання Національної комісії зі стандартів державної мови» (Офіційний вісник України, 22 листопада 2019 р., № 90, ст. 2997), зміни, що додаються (з документа).

§ 49. Імена людей, міфологічних осіб, клички тварин⁵

1. З великої букви пишемо власні імена людей, по батькові, прізвища, псевдоніми, прізвиська: *Володі́мир Іва́нович Верна́дський, Дніпро́ва Ча́йка (Людмі́ла Васи́лівська-Бере́зіна), Ю́рій Клен (О́свальд Бу́ргардт), Іва́н Петро́вич Котляре́вський, Ле́ся Украї́нка (Лари́са Петро́вна Ко́сач), Ма́рко Вовчо́к (Марі́я Олекса́ндрівна Вілі́нська), Клі́рик Остро́зький, Не́стор Літопи́сець*, також: *Каменя́р* (про Івана Франка), *Кобза́р* (про Тараса Шевченка) та ін.

У складних прізвищах, псевдонімах та іменах, які пишуть із дефісом, кожен частину починаємо з великої букви: *Кві́тка-Осно́в'я́ненко, Нечу́й-Леви́цький, Жан-Жа́к, Зино́вій-Богда́н*.

2. Службові слова (артиклі, прийменники та ін.)⁶ у складі прізвищ та імен іншомовного походження пишемо з малої букви: *Абд е́ль Кері́м, Брето́н де лос Ерре́рос, Жа́нна д'Арк, Леона́рдо да Ві́нчі, Лю́двіг ван Бетхо́вен, Нур ад Дін*, але: *Ван Гог, Д'Аламбе́р, Е́ль Гре́ко*.

3. Китайські й корейські прізвища та імена пишемо з великої букви: *Сі Цзіньпі́н, Ван Мен, Лі Чжаода́о, Пак Вансо́, Чхве Чхвіво́н, Пан Гі Мун*.

4. У в'єтнамських, м'янмських, індонезійських, тайських і японських прізвищах та іменах усі складники пишемо з великої букви: *То Хоа́й, Нгуе́н Зу, Він М'і́н, Джо́ко Відодо́, Ака́т Дамке́нг, Сіндо́ Абе*.

5. Імена та прізвища людей, які стали загальними назвами, пишемо з малої букви: *донжуа́н, ловела́с, ме́нтор, ме́ценат, робі́нзон, бра́унінг* (пістолет), *галифе́* (штани), *ді́зель* (двигун), *макі́нтош* (плащ), *максі́м* (кулемет), *рентге́н* (апарат). Так само пишемо загальні назви, утворені від власних імен (прізвищ): *фра́нкозна́вець, ше́вченкі́на, бонапарти́зм*.

Прізвища людей, уживані в загальному значенні, які не втратили свого індивідуального характеру (не стали загальними назвами), пишемо з великої букви: *Ці хлопці́ в команді – нові́ Блохі́ни і Шевче́нки* (з газети).

Якщо ж прізвища (імена) ужито зневажливо, їх пишемо з малої букви: *азе́фи, кві́слінги*.

6. Назви народів, племен, а також людей за національною ознакою або за місцем проживання пишемо з малої букви: *ара́би, африка́нці*,

⁵ Про правопис арабських, перських, тюрських імен із компонентами *бей, заде, огли, паша* див. § 146, ч. 4, п. 4.

⁶ Про правопис службових слів, ужитих перед прізвищем, див. § 146, ч. 2, п. 4.

латиноамерикáнці; *ацтéки*, *ірокéзи*, *поляни*; *латіиш*, *українка*, *францу́з*; *запорі́жці* (мешканці м. Запорі́жжя), *ки́яни*, *львів'яни*.

7. З великої букви пишемо власні назви, які стосуються:

1) релігії⁷: *Ісу́с Хри́сто́с*, *Бра́хма*, *Будда*, *Магомéт*;

2) міфологічних істот і божеств: *Антéй*, *Аполло́н*, *Афі́на*, *Ахі́ллес*, *Вене́ра*, *Мо́лох*.

Примітка 1. Родові назви, які стосуються релігії та міфології, пишемо з малої букви: *а́нгел*, *арха́нгел*, *де́мон*; *лісові́к*, *му́за*, *ні́мфа*, *русáлка*, *титáн*, *фавн*, *фе́я*.

Примітка 2. Власні міфологічні назви, що перетворилися на загальні або вживаються в переносному значенні, пишемо з малої букви: *молох війни*; *На спортивну арену вийшли сучасні геркулеси*;

3) дійових осіб у байках, казках, драматичних творах та ін.: *За́єць*, *Лиси́ця*, *Осе́л*, *Щу́ка*; *Коби́ляча Голова́*, *Рак-Небора́к*; *Лісові́к*, *Ма́вка*, *Перелéсник*, *Русáлка Польова́*; *Коті́горóшко*; *Будя́к*, *Тро́янда*, *Хлі́б*.

Примітка. Якщо назви персонажів із казок, творів для дітей та ін. вжиті як загальні, їх пишемо з малої букви: *коза́-дереза́*, *рак-небора́к*.

8. З великої букви пишемо клички свійських тварин, а також приручених або дресированих звірів і птахів: *Сі́рко* (собака); *Сні́жінка* (кішка); *Гні́дко*, *Стріла́* (коні); *Круторо́гий*, *Сі́вий* (воли); *Зі́рка*, *Лі́ска* (корови); *Ра́ві*, *Ша́ші* (слони); *Кра́сень*, *Фарао́н* (папуги) та ін.

Примітка. Власні назви, ужиті як назви видів тварин, пишемо з малої букви: *На подві́р'ї гралися мурчи́ки*.

9. З великої букви пишемо:

1) прикметники, утворені від власних назв за допомогою суфіксів **-ів**, **-ов-(-а)**, **-ов-(-е)**, **-ев-(-е)**, **-їв**, **-єв-(-а)**, **-єв-(-е)**, **-ин**, **-ин-(-а)**, **-ин-(-е)**, **-їн**, **-їн-(-а)**, **-їн-(-е)**, якщо вони позначають належність чогось певній особі: *Андрі́єві кни́жкі*, *Грінче́нків словни́к*, *Зе́всова колі́сниця*, *Марі́їн лист*, *Малі́шкова мета́фора*, *Рафа́єлева «Мадонна»*, *Тичі́нине сло́во*, *Шевче́нкові пое́зії*;

2) прикметники, що входять до складених власних назв людей як імена-характеристики: *А́нна Ки́ївська*, *Володи́мир Вели́кий*, *Все́волод Вели́ке Гніздо́*, *Дани́ло Га́лицький*, *Карл Смі́ливий*, *Костянті́н Багряноро́дний*, *Костянті́н Остро́зький*, *Мстисла́в Вели́кий*, *Рі́чард Ле́ове Се́рце*, *Яросла́в Му́дрий*;

3) прикметники, утворені від іменників — власних назв, якщо вони входять до словосполучення зі значенням імені когось, пам'яті когось: *Но́белівська пре́мія*, *Потебня́нські чита́ння*, *Франкі́вська кімна́та*, *Шевче́нківська пре́мія*, *Королі́вський Шекспі́рівський теа́тр*.

⁷ Про інші назви, пов'язані з релігією, див. § 53.

Примітка. З малої букви пишемо прикметники, утворені від власних особових назв:

1) за допомогою суфіксів **-івськ-** (**-ївськ-**), **-інськ-** (**-їнськ-**): *бальза́ківські традиції, шевче́нківський стиль*;

2) якщо вони входять до складу стійких фразеологічних сполучень або наукових термінів: *а́вгієві ста́йні, ахі́ллєсова п'я́та, го́рдіїв ву́зол, дамо́клів меч, про́кру́стове ло́жє, ю́дині срі́бняки; архіме́дова спіра́ль, ба́зе́дова хвороба, бертоле́това сіль, ві́ттова хвороба, га́йморова порожни́на, піфаго́рова теоре́ма.*

§ 50. Географічні та адміністративно-територіальні назви

1. З великої букви пишемо географічні власні назви (незалежно від кількості їхніх складників), крім службових слів і родових назв (*зато́ка, мис, мо́ре, о́стрів, пі́к, хребéт* тощо): *А́зія, Азо́вське мо́ре, Антаркти́да, Балка́нський піво́стрів, го́ра Гове́рла, Євразі́йський степ, Ка́м'янець-Поді́льський, Малоазі́йське нагі́р'я, Но́ва Зеланді́я, Пана́мський переши́йок, Пе́рська зато́ка, Півні́чний по́люс, прото́ка Лапе́руза, пі́к Шевче́нка, о́зеро Сві́тязь, Я́блуні́цький хребéт.*

Примітка. Коли означуване слово, що входить до географічної назви, не є родовим найменуванням, то його пишемо з великої букви: *Бі́ла Це́рква* (місто), *Біловезь́ка Пу́ща* (заповідник), *Булóнський Ліс* (парк), *Вогня́на Земля́* (архіпелаг), *Золоті́й Ріг* (затока), *Єлисе́йські По́ля* (вулиця в Парижі).

2. Так само з великої букви пишемо складники географічних назв, що називають титули, посади, фах тощо: *мис Капіта́на Дзе́ральда, острові́ Короле́ви Шарло́тти, ву́лиця Акаде́міка Заболóтного.*

З великої букви пишемо також назви зі словом **святий**: *зато́ка Свято́го Лавре́нтія, о́стрів Свято́ї Є́лєни.*

Примітка. Службові слова (артиклі, прийменники та ін.) у складі географічних назв пишемо з малої букви й відокремлюємо дефісом: *Булóнь-сюр-Мер, Па-де-Кале́, Порт-о-Пренс, Ріо-де-Жане́йро, Фонтéн-сюр-Рон, Фра́нкфурт-на-Ма́йні.*

3. Службові слова, що стоять на початку іншомовних географічних назв, пишемо з великої букви і відокремлюємо дефісом: *Де-Брейне́, Ла-Ма́ни* (протоки), *Ле-Крезó, Лос-А́нджелес* (міста), *Лос-Фра́йлес* (острови).

4. З великої букви пишемо початкові частини **Сан-, Санкт-, Санта-, Сен-, Сент-** (що мають значення 'святий'): *Сан-Франці́ско, Санкт-Мо́ріц, Са́нта-Ба́рбара, Сен-Ло́, Сент-Джо́нс* (міста).

Примітка. В іншомовних складних географічних назвах, у яких використано дефіс, з великої букви пишемо й родові позначення: *Ісси́к-Ку́ль* (куль – 'озеро'), *Му́юн-Ку́м* (кум – 'пісок'), *Ріо-Не́гро* (ріо – 'річка'), *Ха́ра-Ну́р* (нур – 'озеро'), але: *Алата́у, Дихта́у, Амудар'я, Сирдар'я.*

5. Якщо ж складник такої назви увійшов в українську мову як загальна родова назва, то її пишемо з малої букви: *Бе́рклі-сквер, Варáнгер-фіо́рд.*

Так само з малої букви пишемо й родові позначення в іншомовних назвах вулиць, майданів, бульварів: *Мі́чига́н-авеню́* (авеню – 'вулиця'), *У́нтер-ден-Лі́нден-штра́се* (штра́се – 'вулиця'), *Яко́б-Ка́йзер-плац* (плац – 'площа').

Примітка. Географічні назви, ужиті в переносному значенні, зберігають написання з великої букви: *Версаль* (у значенні ‘Версальський мир’), *Канни* (у значенні ‘оточення та розгром’), *Мюнхен* (у значенні ‘Мюнхенська угода 1938 р.’), *Парнас* (у значенні ‘світ поезії’), *Седан* (у значенні ‘воєнний розгром’).

6. Назви держав пишемо з великої букви. Якщо назва держави чи автономної республіки складається з кількох слів, то всі слова пишемо з великої букви: *Автономна Республіка Крим*, *Арабська Республіка Єгипет*, *Китайська Народна Республіка*, *Князівство Монако*, *Королівство Бахрейн*, *Республіка Болгарія*, *Республіка Корея*, *Румунія*, *Соціалістична Республіка В’єтнам*, *Сполучені Штати Америки*, *Угорщина*, *Україна*, *Французька Республіка*.

Примітка. У неофіційних і образних назвах держав, територій, областей, місцевостей, міст, рік тощо з великої букви пишемо перше (або єдине) слово, а також власні назви: *Піднебесна імперія*, або *Піднебесна* (імператорський Китай), *Туманний Альбіон* (Англія), *Вічне місто* (Рим), *Золотовірхий* (Київ), *Славутич* (Дніпро), *Закавказзя*, *Буковина*, *Вінниччина*, *Наддніпрянина*, *Покуття*, *Полісся*, *Приазов’я*, *Слобожанщина*.

7. У назвах груп або союзів держав усі слова, крім родових назв, пишемо з великої букви: *Антанта*, *Балканські країни*, *Скандинавські країни*, *Троїстий союз*.

8. У назвах адміністративно-територіальних одиниць із великої букви пишемо перше слово (або частини складного слова): *Баянгол-Монгольський округ*, *Волинська область*, *Кам’янець-Подільська міська рада*, *Кіровоградський край*, *Новомлинська сільрада*, *Рожіщенський район*.

Це правило поширене й на старі назви країн та одиниці старого адміністративно-територіального поділу: *Бірма*, *Персія*, *Пруссія*; *Берегівський округ*, *Вітебське воєводство*, *Лохвицький повіт*, *Черкаське староство*.

9. У назвах адміністративно-територіальних одиниць зарубіжних держав з великої букви пишемо всі слова, крім тих, що позначають родові поняття: *департамент Аверон* (Франція), *земля Ніжня Саксонія* (Німеччина), *область П’ємонт* (Італія), *префектура Тоїама* (Японія), *штат Техас* (США).

10. Назви сторін світу: *захід*, *південь*, *північ*, *схід*, *норд-ост*, *південний захід* – звичайно пишемо з малої букви.

Якщо ці назви вжито на означення країн, народів, регіонів, тоді їх пишемо з великої букви: *Далекі Схід*, *Західна Європа*, *країни Заходу*, *народи Півночі*, *Південне Полісся*, *Північна Буковина*.

11. Назви вулиць (бульварів, провулків, проспектів), майданів (площ), парків, шляхів (залізничних, морських та ін.), каналів, течій (морських) тощо пишемо з великої букви, а їхні родові найменування – з малої: *Андріївський узвіз*, *Музейний провулок*, *проспект Сергія Нігояна*, *бульвар Тараса*

Шевчénка; Львівська плóща, майдáн Незалéжності; Стрийський парк; Житомирська автостра́да, Північний морський шлях, Придніпрóвська залізни́ця; течія́ Куро́сіо.

У назвах вулиць, бульварів, провулків, проспектів, майданів (площ), що складаються з двох і більше слів, з великої букви пишемо всі повнозначні слова: *ву́лиця Небе́сної Со́тні, ву́лиця 92-ї Брига́ди, ву́лиця Акаде́міка Крíмського, ву́лиця Ма́ла Житомирська, ву́лиця Геро́їв По́лку «Азо́в», ву́лиця Іва́на та Ю́рія Лип.*

Якщо в назвах вулиць, проспектів тощо слова *вал, ворóта, міст, шлях, яр* та ін. уже не сприймаються як родові позначення і стали частиною власної назви, то їх пишемо з великої букви: *ву́лиця Бо́ричів Ти́к, ву́лиця До́брий Шлях, ву́лиця Яро́сла́вів Ва́л.*

12. Утворені від географічних найменувань назви тварин, птахів, страв, напоїв, тканин тощо пишемо з малої букви: *бостóн* (тканина), *йорки́йр* (порода свиней), *маде́ра* (сорт вина), *сенберна́р* (порода собак), *симента́лка* (порода корів), *тока́й* (сорт вина) та ін.

13. У назвах вокзалів, залізничних станцій, портів, пристаней тощо всі слова, крім родових назв, пишемо з великої букви: *Примі́ський вокза́л, ста́нція Усти́нівка, порт О́львія, при́стань Ржи́щів* (на Дніпрі).

14. Назви аеропортів, станцій метро, зупинок наземного міського транспорту беремо в лапки. З великої букви пишемо перше (або єдине) слово таких назв, а також ті слова, які пишуть з великої букви у складі цих топонімів: аеропорти *«Бори́спіль», «Ки́їв»*; станції метро *«Акаде́мисте́чко», «Пошто́ва плóща», «Сире́ць», «Університе́т», «Черво́ний Ху́тір»*; зупинки *«Ву́лиця Обсерва́торна», «Карава́єві Да́чі», «Львівська плóща», «Мотоциклéтний заво́д», «Шко́ла».*

§ 51. Астрономічні назви

1. У назвах небесних тіл, сузір'їв, галактик усі слова, крім родових найменувань (*гала́ктика, зоря́, сузі́р'я, планéта*) і порядкових позначень яскравості світил (*а́льфа, бе́та, га́мма* та ін.), пишемо з великої букви: *зоря́ Альта́йр, сузі́р'я Вели́кого Пса, Марс, Сату́рн, Ю́пітер, гала́ктика Вели́ка Магелла́нова Хма́ра, а́льфа Ма́лої Ведме́диці, бе́та Терезі́в.*

2. Так само пишемо народні назви зоряних скупчень, сузір'їв і галактик: *Кво́чка, Вели́кий Віз, Па́сіка, Чума́цький Шлях* та ін.

Примітка. Слова *земля́, мі́сяць, со́нце* пишемо з великої букви, коли вони вжиті як астрономічні назви: *На́вколо Со́нця оберта́ється Зе́мля зі свої́м супу́тником Мі́сяцем, але: обробі́ток землі́, схід со́нця.*

§ 52. Назви історичних подій, епох, календарних періодів і свят, суспільних заходів

1. У назвах історичних подій, епох, календарних періодів і свят з великої букви пишемо перше (або єдине) слово і власні назви: *Версальський мірний договір, Декларація незалежності США, День пам'яті та примирення, День учителя, епоха Бароко* (але *стиль бароко*), *епоха Відродження, Коліївщина, Львівське збройне повстання 1848 р., Новий рік, Паризька комуна, Помаранчева революція, Революція гідності, Революція на граніті, Ренесанс, Семирічна війна, Французька революція.*

2. Так само пишемо назви політичних, культурних, спортивних та ін. заходів міжнародного або загальнодержавного значення: *Біла олімпіада, Всеукраїнська педагогічна конференція, Ігри нескорених, Кубок УЄФА* (футбол), *Міжнародний день рідної мови, Олімпійські ігри, Світовий конгрес українців.*

Назви інших регулярних заходів, що не мають офіційного характеру, пишемо з малої букви: *день інформації, санітарний день.*

3. У назвах таких державних свят України, як *День Конституції України, День Незалежності України, День Соборності України*, з великої букви пишемо всі слова.

Примітка 1. У назвах історичних подій із другим прикметником, що походить від географічної назви, де використано дефіс, або від двох географічних назв, велику букву пишемо в обох частинах: *Брест-Литовський мірний договір* (від *Брест-Литовськ*), *Бреттон-Вудська конференція* (від *Бреттон-Вудс*).

Примітка 2. Назви історичних подій, епох, війн, геологічних періодів тощо, які стали загальними, пишемо з малої букви: *греко-перські війни, громадянська війна, хрестові походи, античний світ, доба феодалізму, неоліт, палеоліт, палеозойська ера, середні віки, середньовіччя, трипільська культура.*

§ 53. Назви, пов'язані з релігією

1. З великої букви пишемо слова *Бог, Аллах*, а також імена Бога: *Адонай, Елогім, Єгова, Саваоф*; імена богів і богинь у різних народів: *Брахма, Вішну, Гєба, Даждьбѡг, Демєтра, Марс, Перун.*

Так само пишемо імена засновників релігій: *Будда, Заратустра, Магомєт*; апостолів, пророків та інших святих у християнстві: *Андрій Первозваний, Іван Богослов, Іван Хреститель, Микола Чудотворець.*

Примітка. Слово *бог* як найменування богів і богинь політеїстичних релігій пишемо з малої букви: *богі Стародавнього Єгипту, бог Посейдон, бог торгівлі, богиня Гєра.*

2. З великої букви пишемо слова *Трійця, Свята Трійця*, найменування іпостасей Святої Трійці (*Бог Отець, Бог Син, Бог Дух Святий*) і слово *Богородиця*; інші найменування Бога (*Господь, Спаситель, Всевишній, Творець*) і Богородиці (*Царіця Небєсна, Мати Бѡжа, Пречїста Дїва*);

прикметники, утворені від слів **Бог, Господь** (слава **Бо́жа**, воля **Госпо́дня**, **Бо́жий** про́мисел).

Примітка 1. Слова апóстол, блаже́нний, му́ченик, преподо́бний, свя́тій та ін. пишемо з малої букви: апóстол Матві́й, блаже́нна Феодо́ра, преподо́бний Феодосі́й Києво-Печерський, свя́та великому́чениця Варва́ра, свя́тій Пантелеймо́н, але: Пресвя́та Богоро́диця, Свя́та Трі́йця, собо́р Свято́го Петро́ра.

Примітка 2. У церковних і релігійних текстах із великої букви пишемо займенники, ужиті замість слів **Бог, Бо́жий, Господь, Господній**, а також **Богородиця**: Бла́жен муж, що бо́їться Господа, що запові́ді Йо́го любить! (Біблія); Нехай святиться ім'я Твоє (Біблія); Молимо́ся з Богородице́ю, тримаю́чись за Ї́ї руку (з релігійної літератури).

Примітка 3. В усталених словосполученнях, які передають емоційну оцінку розмовного спілкування: *бог зна коли́* (невідомо коли), *госпо́дь з тобо́ю (ва́ми)* (здивування, заперечення, докір), *бог з ним (з тобо́ю)* (знак згоди, примирення, прощення та ін.) або є емоційними вигуками: *бо́же, бо́же збав, го́споди, го́споди бо́же мій, їй-бо́гу*, слова **бог, госпо́дь** пишемо з малої букви, крім випадків, коли слова **Бо́же, Го́споди** є звертанням до Бога.

3. З великої букви пишемо назви релігійних свят і постів, а також окремих днів, що стосуються цих періодів: *Благові́щення, Вели́кдень, Петро́ й Павла́, Покро́ва, Різдво́ Христо́ве; Вели́кий піст, Петро́вка, Пили́півка, Різдвя́ний піст, Спа́сівка; Стра́сний ти́ждень, Стра́сна п'ятни́ця.*

4. З великої букви і без лапок пишемо назви релігійних книг: *Бі́блія, Єва́нгеліє, Но́вий За́віт (Запо́віт), Псалти́р, Святе́ Письмо́, Ста́рий За́віт (Запо́віт), Кора́н, То́ра.*

5. З великої букви пишемо перше слово назв церков: *Ві́рме́нська апóстольська це́рква, Право́сла́вна це́рква Укра́їни, Ри́мсько-католи́цька це́рква, Укра́їнська гре́ко-католи́цька це́рква, Укра́їнська люте́ра́нська це́рква, Укра́їнська право́сла́вна це́рква.*

6. Великі букви вживаємо в повних офіційних найменуваннях найвищих церковних посадових осіб: *Блаже́ннийши́й Митрополи́т Ки́ївський і всієї́ Укра́їни, Верхо́вний Архиє́пископ, Вселе́нський Патріа́рх, Католикос-Патріа́рх усієї́ Гру́зії, Па́па Ри́мський, Свя́тійши́й Патріа́рх Ки́ївський і всієї́ Ру́сї-Укра́їни.*

Примітка. Найменування інших церковних звань, санів і посад пишемо з малої букви: *митрополи́т Ві́нницький і Ба́рський, архимандри́т (архімандрі́т), архиє́пископ (архиє́пископ), па́стор, мулла́, іма́м, ксьондз.*

7. З великої букви пишемо всі слова, крім родових найменувань, у назвах монастирів, церков, ікон: *Ки́єво-Пече́рська ла́вра, Миха́йлівський Золото́верхи́й монасти́р, Володи́мирський собо́р, Кири́лівська це́рква, храм Хри́ста Спаси́теля, Теребовля́нська іко́на Ма́тері Бо́жої.*

8. З малої букви пишемо назви церковних служб та їхніх частин: *вечи́рня, літургі́я, повечи́р'я, поліе́лєй, проскоми́дія, ра́ння, хре́сний хід.*

§ 54. Назви органів влади, установ, організацій, товариств, партій, об'єднань, підприємств, фірм, агентств

1. В офіційних складених назвах органів влади, установ і організацій, товариств і об'єднань з великої букви пишемо перше слово і всі власні назви, що входять до складу цих назв: *Апеляційний суд Закарпатської області, Європейська комісія, Європейська рада, Європейський парламент, Меджліс кримськотатарського народу, Міжнародна асоціація українців, Міжнародний валютний фонд, Міністерство освіти і науки України, Національний банк України, Організація економічного співробітництва і розвитку, Прокуратура міста Києва, Рада Європейського Союзу, Рада Європи, Рада національної безпеки та оборони України, Товариство винахідників та раціоналізаторів України, Управління освіти Шевченківської районної в місті Києві державної адміністрації, Федерація незалежних профспілок України.*

Це стосується також і назв державних установ минулого: *Державна дума, Директорія Української Народної Республіки, Тимчасовий уряд.*

У назвах найвищих органів влади і державних установ України з великої букви пишемо всі слова: *Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Конституційний Суд України, Верховний Суд*, а також *Збройні Сили України.*

У назвах державних символів України з великої букви пишемо всі слова: *Державний Гімн України, Державний Герб України і Державний Прапор України.*

2. У назвах політичних партій і рухів з великої букви пишемо перше слово (і всі власні назви): *Республіканська партія США, Соціал-демократична партія України, Християнсько-демократичний союз Німеччини.*

Назви, що не є офіційними найменуваннями, пишемо з малої букви: *ліберальна партія, партія війни, партія консерваторів, партія миру.*

3. У назвах наукових установ і закладів освіти, театрів, музеїв, колективів тощо перше слово і всі власні назви пишемо з великої букви: *Національна академія наук України, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського; Гарвардський університет, Львівська середня загальноосвітня школа № 51 імені Івана Франка, Національний університет «Острозька академія»; Київський академічний театр ляльок; Музей мадам Тюссо, Меморіальний будинок-музей Дмитра Яворницького; Державний ансамбль народного танцю Грузії.*

З великої букви пишемо перше (або єдине) слово скороченої назви: *Будинок учителя (Київський міський будинок учителя), Літературний музей (Одеський державний літературний музей), Український музей (Національний художній музей України).*

4. У назвах промислових і торгових підприємств, фінансових організацій, товариств, фірм, організаційно-правових форм тощо початкове

слово, що є складником цих назв, пишемо з великої букви. Так само пишемо перше слово взятої в лапки символічної (умовної) назви та власні назви: *Київська фабрика іграшок, Харківський тракторний завод, Публічне акціонерне товариство «Укрнафта», Приватне акціонерне товариство «Київський електровагоноремонтний завод», банк «Південний», Центральний автовокзал, Комунальне підприємство «Київблагоустрій», Садове товариство «Лісова поляна», Об'єднання співвласників багатоквартирних будинків «Наш дім».*

5. У назвах, що складаються з родового найменування і найменування в лапках, родове найменування пишемо з малої букви, у найменуванні в лапках із великої букви пишемо перше або єдине слово і власні назви: *видавництво «Ранок», готель «Дніпро», завод «Фармак», кінотеатр «Київська Русь», магазин «Ярослав», оркестр «Віртуози Києва», ресторан «Либідь», спортивний клуб «Сокіл», фірма «Імідж».*

Примітка 1. Назви іноземних компаній, фірм тощо подаємо буквами українського алфавіту: *концерн «Фольксваген», компанія «Данон».*

Примітка 2. За традицією з великої букви пишемо всі слова в назвах: *Європейський Союз, Ліга Націй, Організація Об'єднаних Націй* та ін.

Примітка 3. У назвах інформаційних агентств усі слова, крім родового найменування, пишемо з великої букви й без лапок: *агентство Інтерфакс-Азербайджан, агентство Сінхуа, агентство Українські Національні Новини.*

Примітка 4. З малої букви пишемо традиційні, неофіційні назви законодавчих, державних, представницьких органів, органів міжнародних організацій, які періодично скликаються: *бундесрат, джирга, конгрес, ландтаг, меджліс, національні збори, парламент, сейм, сенат, стортинг.*

Примітка 5. З малої букви пишемо назви закладів, організацій, органів влади та ін., ужиті у множині: *інститути Національної академії наук України, комітети Верховної Ради України, міністерства України.*

6. Назви частин, відділів, відділень, секторів та інших підрозділів установ, організацій, а також слова **актив, збори, з'їзд, конференція, президія, рада** (інституту тощо), **сесія, симпозіум** пишемо з малої букви: *відділ загального мовознавства Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, вчена рада філологічного факультету, засідання президії Українського товариства охорони пам'яток історії та культури, кафедра історії України Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, конгрес Міжнародної асоціації українців, сесія Хмельницької міськради.*

7. Назви сайтів, мереж, пошукових систем тощо без родового слова пишемо з малої букви: *гугл, фейсбук, ютуб, вікіпедія, інтернет*; назви з родовим словом пишемо з великої букви та в лапках: *пошукова система «Гугл», енциклопедія «Вікіпедія», мережа «Фейсбук», системи обміну повідомленнями «Вайбер» і «Сигнал», інтернет-магазин «Розетка», оператор мобільного зв'язку «Київстар», мережа «Інтернет»;* найменування

сайтів, ужиті як назви юридичних осіб, пишемо з великої букви та без лапок: *Київста́р укля́в окре́мий до́говір про надáння фінáнсових по́слуг.*

§ 55. Назви документів, пам'яток історії та культури, творів літератури та мистецтва, друкованих органів

1. У складених назвах найважливіших документів, нормативно-правових актів, законів із великої букви пишемо перше слово, власні назви, перше слово після лапок: *Статут ООН, Потсда́мська уго́да, Акт проголо́шення незале́жності Украї́ни, Верса́льський мир, Конститу́ція Украї́ни, Криміна́льний ко́декс Украї́ни, Зако́н Украї́ни «Про забезпе́чення функціонува́ння украї́нської мо́ви як держа́вної».*

2. Назви пам'яток архітектури, замків, храмів, предметів і творів мистецтва тощо пишемо з великої букви: *Ейфеле́ва ве́жа, Колізе́й; Хоті́нський за́мок; Андрі́ївська це́рква, Поча́ївська ла́вра, Сиксти́нська капéла, Софі́йський собо́р; Аполло́н Бельведе́рський, Венéра Міло́ська, Дев'я́та симфо́нія Бетхо́вена, Ка́мерна симфо́нія № 1 Євге́на Станко́вича.*

Примітка. Родові найменування в таких назвах пишемо з малої букви: *за́мок Іф, пала́ц Потю́цьких, па́м'ятник Володи́миру Вели́кому, автопортре́т Шевче́нка, портре́т Мазе́ни, ре́квієм Мо́царта, робо́ти Ре́піна, собо́р Сан-Ма́рко, собо́р Свято́го Петра́, це́рква Успі́ння Пресвято́ї Богоро́диці, хра́м Пресвято́ї Євха́ристії, хра́м Свято́го Іва́на Хресті́теля.*

3. Назви художніх, наукових праць, творів мистецтва, документів, газет, журналів тощо беремо в лапки і в них перше або єдине слово пишемо з великої букви: *по́ема «Ене́їда», рома́н «Сто ро́ків само́тності», підру́чник «Істо́рія Украї́ни», бала́т «Лісова́ пі́сня», карти́на «Запоро́жці пи́шуть листá туре́цькому султа́нові», фі́льм «Ті́ні забу́тих пре́дків», о́пера «Трави́ата», пі́сня «Стої́ть гора́ висо́кая», скульпту́ра «Мисли́тель», програ́ма «Партне́рство зара́ди ми́ру», газе́та «Літерату́рна Украї́на», жу́рна́л «Все́світ».*

Примітка 1. У подвійних складених назвах з великої букви пишемо також перше слово другої назви: *«Андрі́й Солове́йко, або Вче́ніє сві́т, а невче́ніє – тьма», «Гли́тай, або ж Па́вук».*

Примітка 2. У назвах писемних історичних пам'яток з великої букви пишемо перше слово і власні назви: *Лавре́нтіївський літо́пис, Літо́пис Самі́йла Вели́чка, Ре́ймське Єва́нгеліє, «Сло́во о полку́ Ігоре́ві», «Ру́ська пра́вда».*

§ 56. Назви посад, звання, титули⁸

1. З великої букви пишемо перше слово офіційних назв найвищих державних посад та посад керівників міжнародних організацій: *Генера́льний прокуро́р Украї́ни, Генера́льний секрета́р ООН, Голова́ Верхо́вної Ра́ди*

⁸ Про написання назв церковних посад див. § 53, ч. 6.

України, *Президéнт Сполучених Штáтів Амéрики, Президéнт України, Прем'єр-міністр Канади.*

Примітка 1. Назви посад, звань, наукових ступенів тощо пишемо з малої букви: *голова, декáн, дирéктор, кáнцлер, мер, міністр, президéнт, прем'єр-міністр, рéктор, секретáр; акадéмік, генерáл-лейтенáнт, заслужений діяч мистéцтв, лауреáт Держáвної прéмії України в гáлузі архітектóри, нарóдний артист України, член-кореспондéнт; дóктор наук.*

Примітка 2. З малої букви пишемо також назви титулів, рангів, чинів: *барóн, гérцог, королéва, імперáтор, князь, колéзький асéсор, корóль, принцéса, цар, шах.*

Примітка 3. Назви посад міністрів, послів, президентів академій тощо в офіційних документах, а також для підкреслення урочистості можна писати з великої букви: *Міністр освіти і науки України, Посóл Республіки Пóльща, Президéнт Націóнальної акадéмії наук України.*

§ 57. Назви орденів, медалей, відзнак, премій

1. У назвах орденів, медалей, відзнак з великої букви (крім родових найменувань на зразок *óрден, медáль, відзнáка* тощо) пишемо перше слово і власні назви: *óрден Держáви, óрден Князя Ярослáва Мúдрого V стóпеня, óрден Княгíні Óльги III стóпеня, óрден Свобóди, відзнáка Президéнта України – Хрест Іváна Мазéни, відзнáка Міністéрства внутрішніх справ України – нагрудний знак «За безпéку нарóду».*

Якщо таку назву взято в лапки, то з великої букви пишемо:

1) перше слово та власну назву: *óрден «За дóблесну шахтáрську прáцю», óрден «Мáти-героíня», медáль «За вéйськову слóужбу Укрáїні», медáль «За врятоване життá»;*

2) усі слова власної назви: *óрден «Золотá Зíрка».*

2. Назви спортивних нагород пишемо з малої букви: *золотá (срібна, брóнзова) медáль, олімпійська медáль.* Так само: *закінчіти шкóлу із золотóю (срібною) медáллю.*

3. У назвах премій перше слово і власні назви в них пишемо з великої букви: *Держáвна прéмія України в гáлузі нау́ки і тéхніки, Держáвна прéмія України імені Олексáндра Довжéнка, Націóнальна прéмія України імені Борíса Патóна, Націóнальна прéмія України імені Тарáса Шевчéнка, Нобелівська прéмія, Прéмія імені Ю́рія Шевельóва.*

§ 58. Назви товарних знаків, марок виробів

1. Торгові назви промислових і продуктових виробів беремо в лапки і пишемо з великої букви: *ковбасá «Крáківська», сир «Королівський», цукéрки «Асортí», шоколáд «Світоч»; парфúми «Лілея», взуттá «Крокс», кросівки «Пúма», шампúнь «Олівковий»; ром «Бакарді», вино «Перліна стéпу», мінерáльна водá «Мóршинська», напíй «Жівчик».*

2. Назви виробничих марок технічних виробів (машин, приладів та ін.) беремо в лапки і пишемо з великої букви: *автомобілі «Вольво», «Ніссан», «Фольксваген», літак «Бойнг 777», трактор «Слобожанець».*

Але назви самих виробів беремо в лапки і пишемо з малої букви: *«вольво», «ніссан», «фольксваген»* (автомобілі), *«бойнг»* (літак), *«слобожанець»* (трактор).

3. Власні назви кораблів, поїздів, літаків тощо беремо в лапки і перше слово (і всі інші власні назви в них) пишемо з великої букви: *корвет «Гетьман Іван Мазепа», круїзний лайнер «Гармонія морів», поїзд «Чорноморець», літак «Мрія».*

4. Аббревіатурні назви виробничих марок і виробів пишемо без лапок: *Ан-225, А-340, В-47, КрАЗ.*

§ 59. Назви порід тварин, видів і сортів рослин

1. Назви порід тварин пишемо з малої букви: *вівчарка, доберман, спанієль* (собаки), *гонтар, мустанг* (коні), *кохінхін, плімутрок* (кури), *лакон, меринос* (вівці).

2. У неспеціальних текстах назви сортів рослин беремо в лапки і пишемо з малої букви (зокрема й власні назви): *груша «парижанка», малина «геракл», пиенія «золотоколоса», троянда «глорія-дей».*

3. У спеціальній літературі в назвах сортів рослин перше слово (і всі власні назви в них) пишемо з великої букви: *картопля Серпанок, огірок Корольок, слива Зарічна рання, смородина Софіївська, троянда Марко Вовчок, тюльпан Рембрандта.*

§ 60. Велика буква в особливому стилістичному вживанні

1. З великої букви пишемо такі найменування: *Високі Договірні Сторони, Надзвичайний і Повноважний Посол* (в актах міжнародного значення, у дипломатичних документах), *Автор, Видавництво* (в авторському договорі), *Виконавець, Замовник* (в угодах) та ін.

2. З великої букви пишемо займенники **Ви, Ваш** як форму ввічливості у звертанні до однієї конкретної особи в листах, офіційних документах тощо: *Повідомляємо Вам..., Вітаємо Вас..., у відповідь на Ваш запит...*

3. З великої букви пишемо деякі загальні назви в контекстах, де наголошено на особливому змісті цих назв: *Батьківщина, Вітчизна, Людина, Мати, Честь.*

§ 61. Велика буква в складноскорочених назвах

1. Скорочені назви (аббревіатури) установ, закладів, організацій тощо, утворені з частин слів, мають подвійне написання:

1) з великої букви, якщо ці слова вжито на позначення установ, які є власними назвами: *Держкомтелерадіо*, *Ки́вене́рго*, *Укрпрофра́да*, *Укрзалізни́ця*;

2) з малої букви, якщо такі слова є родовими назвами: *медуніверситет*, *райдержадміністра́ція*, *сі́льра́да*.

2. Складноскорочені назви, утворені з початкових (ініціальних) букв, пишемо великими буквами: *АРК*, *АТС*, *ГЕС*, *КНР*, *МАГАТЕ*, *ООН*, *ЮНЕСКО*.

У відмінюваних звукових аббревіатурах на зразок *ЦУМ* закінчення пишемо малими буквами і приєднуємо до останньої букви аббревіатури без будь-якого знака (апострофа, коми): (у) *ЦУМі*, (з) *ЦУМу*, (до) *ТЮГу*, (*перед*) *ТЮГом*.

Суфіксальні утворення від звукових аббревіатур пишемо малими буквами: *на́товський*, *на́товець*, *оо́нівський*, *тю́гівець*.

3. У складних словах, які пишемо з дефісом, буквені та звукові аббревіатури зберігають великі букви: *НВЧ-випромінювання*, *УВЧ-терапія*.

Примітка 1. Аббревіатури, які складаються із двох самостійно вживаних ініціальних аббревіатур, що є назвами різних організацій, пишемо окремо: *ДА МВСУ* (*Державний архів Міністерства внутрішніх справ України*); *ІФ НАНУ* (*Інститут фізики Національної академії наук України*).

Примітка 2. У складноскорочених словах мішаного типу, утворених з ініціальних аббревіатур та усічених основ, ініціальну частину звичайно пишемо великими буквами, а усічену – малими: *КраЗ* (*Кременчуцький автомобільний завод*); *КУнАП* (*Кодекс України про адміністративні правопорушення*), *НДІхімаш* (*Науково-дослідний інститут хімічного машинобудування*). Складені назви, у яких поєднані ініціальна частина і нескорочене слово (слова) в непрямому відмінку, пишемо окремо: *НДІ електромеханічних приладів*, *НДІ транспорту газу*.

Примітка 3. Сполучник *і* у звукових аббревіатурах передаємо малою буквою: «*КіЖ*» («*Культура і життя*»), «*СіЧ*» («*Слово і час*»).

4.2.13. Скорочення

§ 62. Графічні скорочення

1. Від аббревіатур потрібно відрізнити умовні графічні скорочення, які вимовляємо повністю і скорочуємо лише на письмі.

2. Після скорочення звичайно ставимо крапку. Слова скорочуємо переважно після букви на позначення приголосного, але зрідка й після букви на позначення голосного. Слова не скорочуємо на голосний, якщо він не

початковий у слові, і на **ь**. Наприклад, слово *селянський* може бути скорочене: *сел.*, *селян.*, *селянськ.*

Якщо маємо збіг двох однакових приголосних, скорочення треба робити після першого приголосного: *ден.* норма, *настін.* календар.

У разі збігу двох (і більше) різних приголосних скорочення можна робити як після першого, так і після останнього приголосного, залежно від структури слова: *власноруч.* або *власноручн.* (*власноручний*), але тільки *власн.* (*власний*).

3. Поширені графічні скорочення:

авт. – автор; авторський

акад. – академік

арк. – аркуш

бібл. – біблійний; бібліографічний; бібліотечний

буд. – будинок

бульв. – бульвар

в. о. – виконувач обов'язків

вид. – видання

вип. – випуск

вул. – вулиця

газ. – газета

гр. – громадянин, громадянка

д. – доктор (наук)

див. – дивись, дивіться

дияк. – диякон

дол. – долар

доц. – доцент

енцикл. – енциклопедія; енциклопедичний

єп. – єпископ

журн. – журнал

зб. – збірник

знач. – значення

ігум. – ігумен

іл. – ілюстрація; ілюстративний

ім. – імені

ін. – інші

і под. – і подібне

і т. д. – і так далі

і т. ін. – і таке інше

кв. – квартира

кн. – книга; княгиня; князь

коп. – копія

м. – місто

мист. – мистецтво; мистецький

митр. – митрополит

напр. – наприклад
нар. – народний
наук. – науковий
нац. – національний
н. е. – нашої ери
до н. е. – до нашої ери
о. – острів; отець
обл. – область; обласний
оз. – озеро
п. – пан, пані; параграф; пункт
патр. – патріарх
перев. – переважно
пл. – площа
пор. – порівняй, порівняйте
поч. – початок
пп. – пани; панове; параграфи; пункти
пресвіт. – пресвітер
пров. – провулок
прор. – пророк
проф. – професор
р. – рік; річка
ред. – редактор; редакція
р. н. – рік народження
рр. – роки
Р. Х. – Різдво Христове
с. – село; сторінка
св. – святий
спец. – спеціальний
співавт. – співавтор
ст. – станція; стаття; століття
т. – том
та ін. – та інше (інші)
тис. – тисяча; тисячоліття
т. д. – так далі
т. зв. – так званий
т. ін. – таке інше
укр. – український
худ. – художній
церк. – церковний
чв. – чверть
чл.-кор. – член-кореспондент

4. Скорочені назви одиниць вимірювання пишемо без крапок:

Б – байт

Вт – ват

г – грам
га – гектар
год – година
дм – дециметр
кБ – кілобайт
кВт – кіловат
кг – кілограм
км – кілометр
л – літр
м – метр
мм – міліметр
с – секунда
см – сантиметр
т – тонна
хв – хвилина
ц – центнер

Так само пишемо скорочення *грн* (гривня), *млн* (мільйон), *млрд* (мільярд), *трлн* (трильйон).

5. У графічних скороченнях пропущену середню частину слова позначаємо дефісом: *вид-во* (видавництво), *ін-т* (інститут), *р-н* (район), *с-ще* (селище), *т-во* (товариство), *ун-т* (університет), *ф-ка* (фабрика).

У таких скороченнях після першої частини слова крапки не ставимо.

6. Дефісом також приєднуємо перші букви частин складного слова: *півд.-зах.* (південно-західний), *півн.-сх.* (північно-східний).

У таких випадках після скорочених частин слів ставимо крапку.

7. Скісну риску використовуємо в скорочених словосполученнях, рідше – складних словах: *а/с* (абонентська скринька), *км/год* (кілометрів за годину), *м/с* (метрів за секунду), *п/в* (поштове відділення), *р/р* (розрахунковий рахунок), *т/к* (телеканал).

У таких випадках після скорочених частин слів крапки не ставимо.

4.2.14. Правила переносу

§ 63. Орфографічні правила переносу

1. Частини слів з одного рядка в другий переносимо за складами: *га́й-ка*, *зо́-шит*, *кні́ж-ка*, *ко-ло́-дязь*, *па́ль-ці*, *са-дів-ні́к*, *Ха́р-ків*.

2. Під час перенесення:

1) одну букву не залишаємо в попередньому рядку, не переносимо в наступний: *ака-де́-мія* (не *а-каде́мія*), *Ма-рі́я* (не *Марі́-я*), *о́лі-ве́ць* (не *о-ліве́ць*).

Так само не можна поділяти на частини для переносу такі двоскладові слова, як **або́, моя́, бо́, шія́** та ін.;

2) не можна розривати сполучення букв **дж, дз**, які позначають один звук. Отже, переносити можна лише так: *гу́-дзик, хо-джу́*.

Якщо **дж, дз** не становлять одного звука (це буває, коли **д** належить до префікса, а **ж** або **з** – до кореня), то їх треба розривати: *над-звичай-ний* (не *на-дзвичайний*), *під-жив-ляти* (не *пі-дживляти*);

3) не можна розривати сполучення букв **йо,ьо**: *па-йо́к* (не *пай-о́к*), *сльо-за́* (не *сль-оза́*);

4) апостроф, м'який знак, **й** у переносах не відокремлюємо від попередньої букви: *бур'-ян* (не *бур- 'ян*), *Лук'-ян* (не *Лук- 'ян*), *кіль-це́* (не *кіл-ьце́*), *нізь-ко* (не *ніз-ько*), *бай-ка* (не *ба́-йка*), *стій-кий* (не *сті-йкий*);

5) коли корінь починається на голосний, то переносимо довільно: *ро-зорáти, роз-орáти, розо-ра́ти; бе-зупі́нно, без-упі́нно, безу-пі́нно*, але коли на приголосний, то від кореня його не відриваємо: *до-зріва́ти* (не *доз-ріва́ти*), *ві-правдан́ня* (не *віп-равдан́ня*);

6) коли збігаються однакові приголосні, одну букву залишаємо, а другу переносимо в наступний рядок: *закóн-ний, розрі́с-ся*.

В іменниках із подовженим приголосним можливий подвійний перенос: *знан-ня́ і зна-ння́; жит-тя́ і жи-ття́*;

7) не розриваємо при перенесенні однокладові префікси перед приголосними: *без-мі́рний, над-мі́рний, най-бі́льший* (не *бе-змі́рний, на-дмі́рний, на-йбі́льший*).

Кількаскладові префікси можна розривати: *не-ре-працюва́ти, не-ред-гро́ззя*;

8) у переносах складних слів не можна залишати в кінці рядка початкову частину другої основи, якщо вона не становить складу: *багато-ступі́нчастий* (не *багатос-тупі́нчастий*), *восьми-гра́нний* (не *восьмиг-ра́нний*);

9) не можна розривати ініціальні аббревіатури, а також комбіновані аббревіатури, які складаються з ініціальних скорочень і цифр: *АЕС, ЛАЗ-105, МАГАТЕ, МАУ, НТШ, УАПЦ*.

3. У решті випадків, які не підходять під викладені вище правила, можна довільно переносити слова за складами: *Дні-про́ і Дніп-ро́, Оле-кса́ндра й Олек-са́ндра, се-стра́ і сест-ра́*.

Це правило поширюється й на суфікси: *бли-зький і близь-кий, видавни́цтво, видавни́ц-тво і видавни́цт-во, га́ли-цький і га́лиць-кий*,

украї́н-ський і украї́нсь-кий, убо́-зтво, убо́з-тво і убо́зт-во, суспі́льс-тво і суспі́льст-во.

§ 64. Технічні правила переносу

1. Не можна переносити прізвища, залишаючи в кінці попереднього рядка ініціали або інші умовні скорочення, що належать до них: *Т. Г. Шевче́нко* (не *Т. Г. // Шевче́нко*), *гр. Іване́нко* (не *гр. // Іване́нко*), *акад. (доц., проф.) Гончаре́нко* (не *акад. (доц., проф.) // Гончаре́нко*), *п. Гнатю́к* (не *п. // Гнатю́к*).

Примітка. Якщо імена, звання тощо подаємо повністю, то прізвища (а також по батькові) можна переносити: *Тара́с Григо́рович Шевче́нко* і *Тара́с // Григо́рович Шевче́нко*, *акаде́мік // Агата́нґел Крі́мський* та ін.

2. Не можна відривати скорочені назви мір від цифр, до яких вони належать: *2008 р.* (не *2008 // р.*), *150 га* (не *150 // га*), *20 см³* або *20 куб. см* (не *20 // см³* або *20 // куб. см*), *5 г* (не *5 // г*).

3. Граматичні закінчення, поєднані із цифрами дефісом, не можна відривати й переносити: *2-й* (не *2- // й*), *4-го* (не *4- // го*), *10-му* (не *10- // му*) та ін.

4. Не можна розривати умовні (графічні) скорочення: *вид-во*, *і т. д.*, *і т. ін.*, *та ін.*, *т-во* та ін.

5. Не можна переносити в наступний рядок розділові знаки (крім тире), що закривають попередній рядок, а також залишати в попередньому рядку відкриту дужку або відкриті лапки.

4.2.15. Знак наголосу (´)

§ 65. Знак наголосу (´)

1. Знак наголосу (´) ставимо на маловідомих словах (локалізмах та ін.), а також тоді, коли слово може вживатися з двома наголосами, змінюючи своє значення: *Ми схóдили на гору* і *Ми сході́ли на гору та повернулися додому ще завидна*; *Обра́зи* (від дієслова *обража́ти*), *о́брази* (художні, літературні), *образи́* (ікони).

4.3. Правопис закінчень змінюваних слів

4.3.1. Іменник

§ 66. Поділ на відміни

1. За належністю до роду та за відмінковими закінченнями іменники поділено на чотири відміни.

2. До I відміни належать:

1) іменники переважно жіночого і деякі іменники чоловічого роду, а також спільного роду із закінченнями **-а, -я** в називному відмінку однини: *вага́, до́нька, дочка́, маши́на, гі́р'я, грíвня, організа́ція, пра́ця; воєво́да; бази́ка, зна́йда, листонóша, невда́ха, пла́кса, сиротá;*

2) жіночі особові імена з відповідними закінченнями: *Богда́на, Катери́на, Вале́рія, Зо́я;*

3) чоловічі особові імена на **-а, -я**: *Мико́ла, Са́ва.*

3. До II відміни належать:

1) іменники чоловічого роду з кінцевим приголосним основи та із закінченням **-о** в називному відмінку (переважно назви осіб): *бік, ве́леть, заво́д, край, ма́йстер, това́риш; Андрі́й, Віта́лій, Заха́р, Яросла́в; ба́тько, тату́ньо; Дніпро́; Ма́рко, Петро́;*

2) іменники середнього роду із закінченнями **-о, -е, -я** (крім іменників із суфіксами **-ат-, -ят-, -ен-** у непрямих відмінках): *крило́, місто́; мо́ре, по́ле, прізви́ще; весі́лля, житт́я, умі́ння;*

3) іменники із суфіксами збільшувально-згрубілого значення **-ищ-, -иськ-**, утворювані від іменників усіх родів, які можуть зберігати й рід твірного, і набувати середнього роду: *вітри́ще* (від *ві́тер*), *діди́ще* (від *ді́д*), *коропи́ще* (від *ко́рон*), *морози́ще* (від *морóз*), *паруби́ще* (від *па́рубок*) – чоловічого роду, *ножи́ще* (від *нога́*) – середнього роду, *ведмеді́ще* (від *ведмі́дь*) – чоловічого і середнього роду; *вовчи́сько* (від *вовк*), *дуби́сько* (від *дуб*), *їжачи́сько* (від *їжа́к*), *леви́сько* (від *лев*), *соми́сько* (від *сом*) – чоловічого роду, *зайчи́сько* (від *за́ць*) – чоловічого і середнього роду, *свекру́шисько* (від *свекру́ха*) – жіночого і середнього роду, *хлопчи́сько* (від *хло́пець*) – чоловічого і середнього роду.

4. До III відміни належать:

1) іменники жіночого роду з кінцевим приголосним основи: *ваго́мість, ві́сть, гідні́сть, кров, любóв, ми́ць, незале́жність, ніч, піч, річ, ро́зкіш, самоті́йність, сі́ль, собо́рність, ті́нь;*

2) слово **ма́ти**, у відмінкових формах якого з'являється суфікс **-ер-**;

3) деякі жіночі особові імена: *Аде́ль, Любо́в, Ніко́ль*.

5. До IV відміни належать:

1) іменники середнього роду:

а) із закінченнями **-а, -я**, що у формах родового, давального та місцевого відмінків мають суфікси **-ат-, -ят-** перед закінченням: *гуся́ – гуся́т-и, гуся́т-і, (на) гуся́т-і; дівча́ – дівча́т-и, дівча́т-і, (на) дівча́т-і; лоша́ – лоша́т-и, лоша́т-і, (на) лоша́т-і; теля́ – теля́т-и, теля́т-і, (на) теля́т-і*;

б) із закінченням **-я**, що мають два зразки відмінювання: із суфіксом **-ен-** у формах родового, давального, орудного та місцевого відмінків і без такого суфікса: *вім'я – вім'я / вімен-і, вім'ю / вімен-і, вім'ям / вімен-ем, (на) вім'ї / вімен-і; ім'я – ім'я / імен-і, імен-і, ім'ям / імен-ем, (в) імен-і; плем'я – плем'я / племен-і, племен-і, плем'ям / племен-ем, (у) племен-і; сім'я – сім'я / сімен-і, сім'ю / сімен-і, сім'ям / сімен-ем, (у) сім'ї / сімен-і; тім'я – тім'я / тімен-і, тім'ю / тімен-і, тім'ям / тімен-ем, (на) тім'ї / тімен-і*.

§ 67. Поділ на групи

1. Іменники I та II відміни поділено на три групи: тверду, м'яку та мішану.

2. I відміна:

1) тверда група:

а) до твердої групи належать іменники жіночого роду із закінченням **-а** (крім тих, основа яких закінчується на шиплячий приголосний): *жі́нка, маши́на, перемо́га, сівба́, фа́брика, фі́рма*, а також іменники спільного роду (чоловічого і жіночого) із таким самим закінченням: *бази́ка, біда́ха, витріща́ка, заводя́ка, недорі́ка, сирота́* та чоловічого роду (назви осіб): *джу́ра, Мики́та, Са́ва* та ін.;

2) м'яка група:

а) до м'якої групи належать іменники жіночого роду із закінченням **-я**: *бу́ря, відмінни́ця, друка́рня, земля́, наді́я, пі́сня, сім'я́* та чоловічого роду – назви осіб: *судда́, те́сля*; іменники спільного роду із цим самим закінченням: *кровопі́вця, убі́вця* та ін., а також іменник чоловічого роду *Ілля́*;

3) мішана група:

а) до мішаної групи належать іменники жіночого роду із закінченням **-а** та з основою на шиплячий приголосний: *ве́жа, гу́ща, їжа́, ка́ша, кру́ча, межа́, пло́ща, те́ща* і чоловічого роду – назви осіб: *вельмо́жа, паши́*, а також іменники спільного роду із закінченням **-а** та з основою на шиплячий приголосний: *листоно́ша, міхоно́ша*.

3. II відміна:

1) тверда група:

а) до твердої групи належать іменники чоловічого роду з кінцевим твердим приголосним основи (крім шиплячих) і з закінченням **-о**: *дуб, одуд, палац, темп, ужінок, успіх; батько, Петро*; більшість іменників на **-р**: *вир, віхор, відвар, двір, жир, сир, стовбур, стільяр, щур, явір*; сюди ж належать іменники *звір, комар, снігур*, які, проте, у називному відмінку множини мають закінчення м'якої групи: *звірі, комарі, снігурі* (іменник *щур* може мати й варіантне закінчення **-і**: *щурі*), а також усі іменники іншомовного походження на **-ер, -ор, -ур (-юр)**: *інженер, колекціонер, майстер, парфумер, фермер, шіффер, шофер; актор, директор, інспектор, професор, світлофор, семафор; абажур, каламбур; гіпюр*; іменники з постійно наголошеними **-ар (-яр), -ир (-ір, -їр)**: *базар, гектар, кулінар; монтьяр, футляр, ювіляр; касир, командир, пасажир; папір, сувенір; конвойр*; окремі іменники іншомовного походження на **-ар, -ир** із постійним наголосом на корені в однині та множині: *долар – долари, півцир – півцири* та ін.

Примітка. Іменник *мільяр* залежно від наголосу належить або до твердої групи (наголос падає на корінь в усіх відмінках однини й множини: *мільяр – мільяра, мільярові, мільяра, мільяром, (на) мільярові – мільяри, мільярів, мільярам, мільярів, мільярами, (на) мільярах*), або до мішаної (наголос переходить на закінчення: *мільяр – мільяра, мільяреві, мільяра, мільярем, (на) мільярі – мільярі, мільярів, мільярами, (на) мільярах*);

б) до твердої групи належать іменники середнього роду із закінченням **-о**: *болото, віяло, волю, залізо, зерно, зло, коло, крило, люстерко, мавпенятко, мійво, місто, молодіцтво, село, християнство* та ін.;

2) м'яка група:

а) до м'якої групи належать іменники чоловічого роду з кінцевим м'яким приголосним основи: *боєць, вєлетень, звичай, крадій, край, митець, удій, учитель; дідуньо, татуньо; Антоцьо, Бенедьо, Іваньо*; сюди належить частина іменників на **-ар, -ир**, які в однині мають наголос на корені: *бондар – бондаря, козир – козира, кухар – кухаря, лікар – лікаря, писар – писаря*, а також іменники, у яких у похідних відмінкових формах наголос переходить з **-ар, -ир** на закінчення: *буквар – букваря, вівчар – вівчаря, воротар – воротаря, друкар – друкаря, інвентар – інвентарю (збірне), календар – календаря, кобзар – кобзаря, секретар – секретаря, сухар – сухаря, хабар – хабаря, шахтар – шахтаря; гузир – гузиря, проводир – проводиря, пухир – пухиря* та ін.; до м'якої групи належать також і деякі чоловічі особові імена: *Ігор – Ігоря, Лазар – Лазаря* та ін.;

б) до м'якої групи належать іменники середнього роду із закінченням **-е** та **-я** (без суфіксів **-ен-, -ят-** у формах непрямих відмінків і переважно з подовженням кінцевого приголосного основи): *горе, місце, море, поле; життя, завдання, збіжжя, здоров'я, змагання, знаряддя, лістя, обличчя, пір'я, полум'я* та ін.;

3) мішана група:

а) до мішаної групи належать іменники чоловічого роду з кінцевим шиплячим приголосним основи: *ванта́ж, дощ, слуха́ч, сто́рож, ткач, това́риш*, а також іменники із суфіксом згрубілості **-ищ-** чоловічого роду: *вітри́ще, діді́ще, дубі́ще*; іменники на **-яр** (назви людей за видом їхньої діяльності), у відмінкових формах яких наголос переходить із суфікса на закінчення: *бджоля́р – бджоляра́, весля́р – весляра́, вугля́р – вугляра́, газетя́р – газетяра́, зброя́р – зброяра́, каменя́р – каменяра́, пісня́р – пісняра́, скля́р – скляра́, смоля́р – смоляра́, школя́р – школяра́* та ін.;

б) до мішаної групи належать іменники середнього роду із закінченням **-е** та основою на шиплячий приголосний: *ло́же, плече́, прізви́ще, яви́ще* та ін.

§ 68. Зразки відмінювання іменників

1. I відміна:

1) іменники жіночого роду – загальні назви:

	Тверда група	М'яка група	
Однина			
Н.	маші́н-а	відмі́нниц-я	наді́-я
Р.	маші́н-и	відмі́нниц-і	наді́-ї
Д.	маші́н-і	відмі́нниц-і	наді́-ї
Зн.	маші́н-у	відмі́нниц-ю	наді́-ю
Ор.	маші́н-ою	відмі́нниц-ею	наді́-єю
М.	...маші́н-і	...відмі́нниц-і	...наді́-ї
Кл.	маші́н-о	відмі́нниц-е	наді́-є
Множина			
Н.	маші́н-и	відмі́нниц-і	наді́-ї
Р.	маші́н	відмі́нниць	наді́й
Д.	маші́н-ам	відмі́нниц-ям	наді́-ям
Зн.	маші́н-и	відмі́нниць	наді́-ї
Ор.	маші́н-ами	відмі́нниц-ями	наді́-ями
М.	...маші́н-ах	... відмі́нниц-ях	...наді́-ях
Кл.	маші́н-и	відмі́нниц-і	наді́-ї

Мішана група		
Однина		
Н.	<i>пло́щ-а</i>	<i>душ-а́</i>
Р.	<i>пло́щ-і</i>	<i>душ-і́</i>
Д.	<i>пло́щ-і</i>	<i>душ-і́</i>
Зн.	<i>пло́щ-у</i>	<i>душ-у́</i>
Ор.	<i>пло́щ-ею</i>	<i>душ-е́ю</i>
М.	<i>...пло́щ-і</i>	<i>...душ-і́</i>
Кл.	<i>пло́щ-е</i>	<i>душ-е́</i>

Множина		
Н.	<i>плóщ-і</i>	<i>душ-і</i>
Р.	<i>плoщ</i>	<i>душ</i>
Д.	<i>плóщ-ам</i>	<i>душ-ам</i>
Зн.	<i>плóщ-і</i>	<i>душ-і</i>
Ор.	<i>плóщ-ами</i>	<i>душ-ами</i>
М.	<i>...плóщ-ах</i>	<i>...душ-ах</i>
Кл.	<i>плóщ-і</i>	<i>душ-і</i>

2) іменники жіночого роду – власні назви:

	Тверда група	М'яка група	
Однина			
Н.	<i>Оксáн-а</i>	<i>Марі́-я</i>	<i>Лéс-я</i>
Р.	<i>Оксáн-и</i>	<i>Марі́-ї</i>	<i>Лéс-і</i>
Д.	<i>Оксáн-і</i>	<i>Марі́-ї</i>	<i>Лéс-і</i>
Зн.	<i>Оксáн-у</i>	<i>Марі́-ю</i>	<i>Лéс-ю</i>
Ор.	<i>Оксáн-ою</i>	<i>Марі́-єю</i>	<i>Лéс-ею</i>
М.	<i>...Оксáн-і</i>	<i>...Марі́-ї</i>	<i>...Лéс-і</i>
Кл.	<i>Оксáн-о</i>	<i>Марі́-є</i>	<i>Лéс-ю</i>
Множина			
Н.	<i>Оксáн-и</i>	<i>Марі́-ї</i>	<i>Лéс-і</i>
Р.	<i>Оксáн</i>	<i>Марі́й</i>	<i>Лесь</i>
Д.	<i>Оксáн-ам</i>	<i>Марі́-ям</i>	<i>Лéс-ям</i>
Зн.	<i>Оксáн</i>	<i>Марі́й</i>	<i>Лесь</i>
Ор.	<i>Оксáн-ами</i>	<i>Марі́-ями</i>	<i>Лéс-ями</i>
М.	<i>...Оксáн-ах</i>	<i>...Марі́-ях</i>	<i>...Лéс-ях</i>
Кл.	<i>Оксáн-и</i>	<i>Марі́-ї</i>	<i>Лéс-і</i>

	Тверда група	М'яка група	
Однина			
Н.	Полта́в-а	Ві́нниц-я	Терéбл-я
Р.	Полта́в-и	Ві́нниц-і	Терéбл-і
Д.	Полта́в-і	Ві́нниц-і	Терéбл-і
Зн.	Полта́в-у	Ві́нниц-ю	Терéбл-ю
Ор.	Полта́в-ою	Ві́нниц-єю	Терéбл-єю
М.	...Полта́в-і	...Ві́нниц-і	...Терéбл-і
Кл.	Полта́в-о	Ві́нниц-е	Терéбл-е

2. II відміна:

1) іменники чоловічого роду – загальні назви:

	Тверда група		М'яка група	
Однина				
Н.	коза́к	тигр	мудре́ць	о́брій
Р.	козак-а́	ти́гр-а	мудрець-я́	о́брі-ю
Д.	козак-о́ві (-у́)	ти́гр-ові (-у)	мудрець-е́ві (-ю)	о́брі-єві (-ю)
Зн.	козак-а́	ти́гр-а	мудрець-я́	о́брій
Ор.	козак-о́м	ти́гр-ом	мудрець-е́м	о́брі-єм
М.	...козак-о́ві (-у́)	...ти́гр-ові (-у, -і)	...мудрець-е́ві (-ю́, -і́)	...о́брі-ї́ (-ю)
Кл.	коза́ч-е	ти́гр-е	мудрець-ю́	о́брі-ю
Множина				
Н.	козак-и́	ти́гр-и	мудрець-і́	о́брі-ї́
Р.	козак-і́в	ти́гр-ів	мудрець-і́в	о́брі-ї́в
Д.	козак-а́м	ти́гр-ам	мудрець-я́м	о́брі-ям
Зн.	козак-і́в	ти́гр-ів	мудрець-і́в	о́брі-ї́в
Ор.	козак-а́ми	ти́гр-ами	мудрець-я́ми	о́брі-ями
М.	...козак-а́х	...ти́гр-ах	...мудрець-я́х	...о́брі-ях
Кл.	козак-и́	ти́гр-и	мудрець-і́	о́брі-ї́

	Мішана група	
	Однина	Множина
Н.	меч	меч-і́
Р.	меч-а́	меч-і́в
Д.	меч-е́ві (-у́)	меч-а́м
Зн.	меч	меч-і́
Ор.	меч-е́м	меч-а́ми
М.	...меч-е́ві (-і́)	...меч-а́х
Кл.	ме́ч-у	меч-і́

2) іменники середнього роду – загальні назви:

	Тверда група		М'яка група	Мішана група
	Однина			
Н.	крил-о́	по́л-е	умі́нн-я	плеч-е́
Р.	крил-а́	по́л-я	умі́нн-я	плеч-а́
Д.	крил-у́	по́л-ю	умі́нн-ю	плеч-у́
Зн.	крил-о́	по́л-е	умі́нн-я	плеч-е́
Ор.	крил-о́м	по́л-ем	умі́нн-ям	плеч-е́м
М.	...крил-і́	...по́л-і (-ю)	...умі́нн-і	...плеч-і́ (-у́, -е́ві)
Кл.	крил-о́	по́л-е	умі́нн-я	плеч-е́

	Множина			
Н.	<i>крі́л-а</i>	<i>пол-я́</i>	<i>у́мі́нн-я</i>	<i>плéч-і</i>
Р.	<i>крил</i>	<i>пол-і́в</i>	<i>у́мі́нь</i>	<i>плеч-éй, пліч</i>
Д.	<i>крі́л-ам</i>	<i>пол-я́м</i>	<i>у́мі́нн-ям</i>	<i>плеч-а́м і плéч-ам</i>
Зн.	<i>крі́л-а</i>	<i>пол-я́</i>	<i>у́мі́нн-я</i>	<i>плéч-і</i>
Ор.	<i>крі́л-ами</i> (<i>крі́ль-мі́</i>)	<i>пол-я́ми</i>	<i>у́мі́нн-ями</i>	<i>плеч-і́ма</i>
М.	<i>...крі́л-ах</i>	<i>...пол-я́х</i>	<i>...у́мі́нн-ях</i>	<i>...плеч-а́х</i>
Кл.	<i>крі́л-а</i>	<i>пол-я́</i>	<i>у́мі́нн-я</i>	<i>плéч-і</i>

3) іменники чоловічого роду – власні назви:

	Тверда група	
	Однина	
Н.	<i>Євгéн</i>	<i>Дні́стер</i>
Р.	<i>Євгéн-а</i>	<i>Дні́стр-а́</i>
Д.	<i>Євгéн-ові́ (-у)</i>	<i>Дні́стр-у́ (-о́ві)</i>
Зн.	<i>Євгéн-а</i>	<i>Дні́стер</i>
Ор.	<i>Євгéн-ом</i>	<i>Дні́стр-о́м</i>
М.	<i>...Євгéн-ові́ (-у, -і)</i>	<i>(по) Дні́стр-у́ (-о́ві, -і́),</i> <i>(на) Дні́стр-і́ (-о́ві)</i>
Кл.	<i>Євгéн-е</i>	<i>Дні́стр-е</i>

	М'яка група		Мішана група
	Однина		
Н.	<i>Олéсь</i>	<i>І́гор</i>	<i>Лука́ш</i>
Р.	<i>Олéс-я</i>	<i>І́гор-я</i>	<i>Лукаш-а́</i>
Д.	<i>Олéс-еві́ (-ю)</i>	<i>І́гор-еві́ (-ю)</i>	<i>Лукаш-éві́ (-у́)</i>
Зн.	<i>Олéс-я</i>	<i>І́гор-я</i>	<i>Лукаш-а́</i>
Ор.	<i>Олéс-ем</i>	<i>І́гор-ем</i>	<i>Лукаш-éм</i>
М.	<i>...Олéс-еві́ (-ю, -і)</i>	<i>...І́гор-еві́ (-ю, -і)</i>	<i>...Лукаш-éві́ (-у́, -і́)</i>
Кл.	<i>Олéс-ю</i>	<i>І́гор-ю</i>	<i>Лука́ш-е</i>

	Тверда група	М'яка група		Мішана група
	Множина			
Н.	Євгéн-и	Олéc-і́	Їгор-і́	Лукаш-і́
Р.	Євгéн-ів	Олéc-і́в	Їгор-і́в	Лукаш-і́в
Д.	Євгéн-ам	Олéc-я́м	Їгор-я́м	Лукаш-а́м
Зн.	Євгéн-ів	Олéc-і́в	Їгор-і́в	Лукаш-і́в
Ор.	Євгéн-ами	Олéc-я́ми	Їгор-я́ми	Лукаш-а́ми
М.	...Євгéн-ах	...Олéc-я́х	...Їгор-я́х	...Лукаш-а́х
Кл.	Євгéн-и	Олéc-і́	Їгор-і́	Лукаш-і́

4) відмінювання іменників чоловічого роду з основою на **-р**:

	Тверда група		М'яка група		Мішана група
	Однина				
Н.	паса́жі́р	бульва́р	байка́р	ко́зир	ковза́няр
Р.	паса́жі́р-а	бульва́р-у	байка́р-я́	ко́зир-я	ковза́няр-а́
Д.	паса́жі́р-ові (-у)	бульва́р-у (-ові)	байка́р-е́ві (-ю́)	ко́зир-ю (-еві)	ковза́няр-е́ві (-у́)
Зн.	паса́жі́р-а	бульва́р	байка́р-я́	ко́зир (-я)	ковза́няр-а́
Ор.	паса́жі́р-ом	бульва́р-ом	байка́р-е́м	ко́зир-ем	ковза́няр-е́м
М.	...паса́жі́р-ові (-у, -і)	...бульва́р-і (-ові, -у)	...байка́р-е́ві (-ю́, -і́)	...ко́зир-і (-еві, -ю)	...ковза́няр-е́ві (-у́, -і́)
Кл.	паса́жі́р-е	бульва́р-е	байка́р-ю	ко́зир-ю	ковза́няр-е
	Множина				
Н.	паса́жі́р-и	бульва́р-и	байка́р-і́	ко́зир-і	ковза́няр-і́
Р.	паса́жі́р-ів	бульва́р-ів	байка́р-і́в	ко́зир-ів	ковза́няр-і́в
Д.	паса́жі́р-ам	бульва́р-ам	байка́р-я́м	ко́зир-ям	ковза́няр-а́м
Зн.	паса́жі́р-ів	бульва́р-и	байка́р-і́в	ко́зир-і	ковза́няр-і́в
Ор.	паса́жі́р-ами	бульва́р-ами	байка́р-я́ми	ко́зир-ями	ковза́няр-а́ми
М.	...паса́жі́р-ах	...бульва́р-ах	...байка́р-я́х	...ко́зир-ях	...ковза́няр-а́х
Кл.	паса́жі́р-и	бульва́р-и	байка́р-і́	ко́зир-і	ковза́няр-і́

5) відмінювання іменника **Госпо́дь**:

Н.	<i>Госпо́дь</i>
Р.	<i>Господ-а</i>
Д.	<i>Господ-ові (-у) і Господ-е́ві</i>
Зн.	<i>Господ-а</i>
Ор.	<i>Господ-ом</i>
М.	<i>...Господ-ові (-у, -і)</i>
Кл.	<i>Господ-и</i>

6) відмінювання іменників на **-ище** (жіночий і середній рід):

	Однина	Множина
Н.	<i>бабі́иц-е</i>	<i>бабі́иц-а</i>
Р.	<i>бабі́иц-і (-а)</i>	<i>бабі́иц</i>
Д.	<i>бабі́иц-і (-у)</i>	<i>бабі́иц-ам</i>
Зн.	<i>бабі́иц-е (-у)</i>	<i>бабі́иц</i>
Ор.	<i>бабі́иц-ею (-ем)</i>	<i>бабі́иц-ами</i>
М.	<i>...бабі́иц-і</i>	<i>...бабі́иц-ах</i>
Кл.	<i>бабі́иц-е</i>	<i>бабі́иц-а</i>

Примітка. Тип відмінювання іменників на **-ище** (*бабі́ице* – жіночий і середній рід, *све́крушище* – жіночий і середній рід та ін.) з хитанням морфологічного роду залежить від значення роду: якщо іменник має дві форми роду (*бабі́ице* – жіночий і середній рід), то для

форми жіночого роду лише в називному, знахідному та кличному відмінках однини властиве закінчення **-е**, типове для іменників II відміни середнього роду, а в інших відмінках їхні закінчення збігаються із закінченнями іменників I відміни (обидва варіанти наявні в знахідному відмінку), а для середнього роду послідовність відмінювання – за зразками відмінювання іменників II відміни середнього роду;

3. III відміна:

	Однина		
Н.	<i>тінь</i>	<i>пóдорож</i>	<i>гідність</i>
Р.	<i>ті́н-і</i>	<i>пóдорож-і</i>	<i>гідност-і, гідност-и</i>
Д.	<i>ті́н-і</i>	<i>пóдорож-і</i>	<i>гідност-і</i>
Зн.	<i>тінь</i>	<i>пóдорож</i>	<i>гідність</i>
Ор.	<i>ті́нн-ю</i>	<i>пóдорожж-ю</i>	<i>гідніст-ю</i>
М.	<i>...ті́н-і</i>	<i>...пóдорож-і</i>	<i>...гідност-і</i>
Кл.	<i>ті́н-е</i>	<i>пóдорож-е</i>	<i>гідност-е</i>
	Множина		
Н.	<i>ті́н-і</i>	<i>пóдорож-і</i>	
Р.	<i>ті́н-ей</i>	<i>пóдорож-ей</i>	
Д.	<i>ті́н-ям</i>	<i>пóдорож-ам</i>	
Зн.	<i>ті́н-і</i>	<i>пóдорож-і</i>	
Ор.	<i>ті́н-ями</i>	<i>пóдорож-ами</i>	
М.	<i>...ті́н-ях</i>	<i>...пóдорож-ах</i>	
Кл.	<i>ті́н-і</i>	<i>пóдорож-і</i>	

4. IV відміна:

	Однина		
Н.	<i>курч-а́</i>	<i>ім'-я́</i>	<i>ті́м'-я</i>
Р.	<i>курч-а́т-и</i>	<i>ім-ен-і, ім'-я́</i>	<i>ті́м-ен-і, ті́м'-я</i>
Д.	<i>курч-а́т-і</i>	<i>ім-ен-і</i>	<i>ті́м-ен-і, ті́м'-ю</i>
Зн.	<i>курч-а́</i>	<i>ім'-я́</i>	<i>ті́м'-я</i>
Ор.	<i>курч-а́м</i>	<i>ім-ен-ем, ім'-я́м</i>	<i>ті́м-ен-ем, ті́м'-ям</i>
М.	<i>...курч-а́т-і</i>	<i>...ім-ен-і</i>	<i>...ті́м-ен-і, ті́м'-ї, але: по ті́м'-ю</i>
Кл.	<i>курч-а́</i>	<i>ім'-я́</i>	<i>ті́м'-я</i>
	Множина		
Н.	<i>курч-а́т-а</i>	<i>ім-ен-а́</i>	<i>ті́м'-я</i>
Р.	<i>курч-а́т</i>	<i>ім-е́н</i>	<i>ті́м'-їв</i>
Д.	<i>курч-а́т-ам</i>	<i>ім-ен-а́м</i>	<i>ті́м'-ям</i>
Зн.	<i>курч-а́т(а)</i>	<i>ім-ен-а́</i>	<i>ті́м'-я</i>
Ор.	<i>курч-а́т-ами</i>	<i>ім-ен-а́ми</i>	<i>ті́м'-ями</i>
М.	<i>...курч-а́т-ах</i>	<i>...ім-ен-а́х</i>	<i>...ті́м'-ях</i>
Кл.	<i>курч-а́т-а</i>	<i>ім-ен-а́</i>	<i>ті́м'-я</i>

4.3.1.1. Уваги до правопису відмінкових форм

4.3.1.1.1. І відміна

4.3.1.1.1.1. Однина

§ 69. Родовий відмінок

1. У родовому відмінку однини іменники І відміни мають закінчення **-и**, **-і**, **-ї**:

1) **-и** мають іменники твердої групи: *до́ньки*, *до́чкї́*, *кни́жки*, *ма́ми*, *маши́ни*, *перемо́ги*, *роді́ни*, *фа́брики*;

2) **-і** (після букви на позначення голосного, м'якого знака та апострофа – **-ї**) мають іменники І відміни м'якої та мішаної груп: *бу́рі*, *відмі́нницї́*, *грівні́* (від *грівня* – грошова одиниця), *дуе́ньї́*, *мрі́ї*, *наді́ї*, *пра́ці*, *сі́м'ї́*; *кру́чі*, *межї́*, *пло́щі́*, *ті́ші́*.

Примітка. Однакові за написанням форми родового відмінка однини та називного множини окремих іменників нерідко мають різні наголоси: *до́чкї́* – *до́чки*, *землі́* – *зе́млі*, *кни́жки* – *книжкї́*, *межї́* – *ме́жі*, *сестри́* – *се́стри*, *сі́м'ї́* – *сі́м'ї*.

§ 70. Давальний відмінок

1. У давальному відмінку однини іменники І відміни мають закінчення **-і**, а після букви на позначення голосного, м'якого знака та апострофа – **-ї**: *до́ньцї́*, *до́ццї́*, *кни́жцї́*, *маши́ні*, *перемо́зі*, *фа́брицї́*; *бу́рі*, *відмі́нницї́*, *грівні́*, *дуе́ньї́*, *наді́ї*, *сі́м'ї́*, *статтї́*; *кру́чі*, *межї́*, *пло́щі́*, *ті́ші́*.

§ 71. Знахідний відмінок

1. У знахідному відмінку однини іменники І відміни твердої та мішаної груп мають закінчення **-у**, а м'якої – **-ю**: *до́ньку*, *до́чку́*, *кни́жку*, *маши́ну*, *перемо́гу*, *фа́брику*; *кру́чу*, *межу́*, *пло́щу*, *ті́шу*; *бу́рю*, *відмі́нницю́*, *грівню́*, *дуе́нью*, *наді́ю*, *сі́м'ю́*, *статтю́*.

§ 72. Орудний відмінок

1. В орудному відмінку однини іменники І відміни твердої групи мають закінчення **-ою**, м'якої та мішаної груп – **-єю**, а після букви на позначення голосного, м'якого знака та апострофа – **-єю**: *до́нькою*, *до́чкю́ю*, *кни́жкою*, *маши́ною*, *перемо́гою*, *фа́брикою*; *бу́рею*, *відмі́нницею́*, *грівнею́*, *статте́ю*; *кру́чею*, *меже́ю*, *пло́щею*, *ті́шею*; *дуе́ньєю*, *наді́єю*, *сі́м'єю́*.

§ 73. Місцевий відмінок

1. У місцевому відмінку однини іменники І відміни мають закінчення **-і**, після букви на позначення голосного, м'якого знака та апострофа – **-ї**: *на до́ньці, на дочці́, на кні́жці, на маши́ні, на фа́бриці, по дорóзі, по стéжці, по руці́, у перемо́зі; на відмі́нниці, на грíвні, на дуéньї, у бу́рі, у наді́ї, у сім'ї́, у статті́; на кру́чі, на межі́, по пло́щі, у межі́, у ти́ші.*

Примітка. Перед закінченням **-і** в давальному та місцевому відмінках **г, к, х** переходять відповідно в **з, ц, с**: *нога́ – нози́, рука́ – руці́, му́ха – му́сі.*

§ 74. Кличний відмінок

1. У кличному відмінку однини іменники І відміни мають закінчення **-о, -е, -є, -ю**:

1) **-о** властиве іменникам твердої групи: *Га́нно Миха́йлівно, до́нько, до́чко, дружи́но, кні́жко, перемо́го, се́стро;*

2) **-е** набувають іменники м'якої та мішаної груп, **-є** – іменники м'якої групи після букви на позначення голосного, м'якого знака та апострофа: *во́ле, відмі́нище, грíвне, ду́ше, зе́мле, Ка́тре, На́сте, кру́че, маґара́дже, ра́дже, а також Ї́лле; дуéньє, Мари́є, мрі́є, Соломі́є;*

3) **-ю** мають деякі пестливі іменники м'якої групи: *бабу́сю, Га́лю, до́ню, Катру́сю, Ле́сю, Мару́сю, мату́сю, тіту́сю.*

Примітка 1. У звертаннях, що складаються з двох особових імен – імені та по батькові, обидва слова мають закінчення тільки кличного відмінка: *Мари́є Васи́лівно, Окса́но Іва́нівно.*

Примітка 2. У звертаннях до жінок, що складаються із загальної назви та прізвища, форму кличного відмінка мають обидва іменники: *добро́дійко Васи́водо, па́ні Гарку́ше, вчи́телько Лева́до.*

4.3.1.1.2. Множина

§ 75. Називний відмінок

1. У називному відмінку множини іменники І відміни твердої групи мають закінчення **-и**, м'якої та мішаної груп – **-і**, після букви на позначення голосного, м'якого знака та апострофа – **-ї**: *кни́жкí, маши́ни, перемо́ги, фа́брики; бу́рі, відмі́нниці, дуéньї, наді́ї, статті́, сім'ї́; кру́чі, ме́жі, ми́ші, пло́щі; також іменники чоловічого роду: джу́ри, ра́джи, су́дді.*

§ 76. Родовий відмінок

1. У родовому відмінку множини іменники І відміни мають нульове закінчення або закінчення **-ей, -ів**:

1) нульове закінчення мають іменники твердої, м'якої та мішаної груп: *верст* (від *верста́* – давня одиниця вимірювання відстані), *баб* (і *бабі́в*), *верств* (від *верствá* – ‘шар’) і *версто́в* (від *верствá* – давня одиниця вимірювання відстані), *вігід* (від *вігода*) і *вигі́д* (від *вигóда*), *губ* (і *губі́в*), *дорі́г*, *маши́н*, *назв*, *свобóд*, *фа́брик*, *шкіл*; *бур* (від *бу́ря*), *долóнь*, *легéнь* (і *легéнів*), *наді́й*, *орхіде́й* (від *орхіде́я*), *робітні́ць*, *сіме́й* (від *сім'я́*); *круч*, *меж*, *площ*; в іменниках іншомовного походження здебільшого наявне нульове закінчення: *арф*, *догм*, *пальм*, *шайб*;

2) невелика група іменників жіночого роду має закінчення **-ей**: *мише́й*, *свине́й*, *стате́й* (від *стаття́*);

3) закінчення **-ів** має невелика група іменників чоловічого роду: *гайдама́ків*, *старості́в* (від *старості́* – у весільному обряді) і *ста́рост* (від *ста́рости* – ‘керівні особи’), *судді́в*, *теслі́в*, окремі іменники жіночого роду (див. вище п. 1 цієї частини), а також прізвища: *Журбі́в*, *Чупрі́нків* та ін.; для окремих іменників можливі варіанти із закінченням **-ів** і нульовим закінченням: *мамі́* – *мамі́в* і *ма́ми* – *мам*, *бабі́* – *бабі́в* (і рідко *баб*); у прізвищах: *Ма́йбороді́в* (і *Ма́йбород*), *Ста́рості́в* (і *Ста́рост*).

Примітка 1. В іменниках, що мають у називному відмінку однини сполучення двох різних приголосних, у родовому відмінку множини між такими приголосними з'являються **о** або **е**:

1) **о** з'являється в тих іменниках, які мають після букви на позначення приголосного основи суфікс **-к-**: *до́чок* (до́чки), *книжо́к* (книжкі́), *мисо́к* (мискі́) та ін., в іменниках між двома приголосними: *гра* (мн. *ігри*), *ку́хня*, *пове́рхня*, *со́сні*, *су́кня*, *це́рква* – *ігор*, *ку́хонь*, *пове́рхонь*, *со́сон* (і *со́сен*), *су́конь*, *церко́в*;

2) у низці іменників з'являється відповідно **е** (є): *бо́єнь*, *во́єн* (і *війн*), *гри́вень*, *до́мен*, *дуе́ней*, *ескадри́лей*, *копа́лень*, *ла́зень*, *мі́тел*, *шабе́ль*, але: *букв* (одн. *бу́ква*), *мави* (одн. *ма́вна*), *шахт* (одн. *ша́хта*).

Примітка 2. В іменниках іншомовного походження з подвоєними приголосними в родовому відмінку множини це подвоєння збережено: *бонн* (від *бо́нна*), *булл* (від *бу́лла*), *ванн* (від *ва́нна*), *вілл* (від *ві́лла*), *мадо́нн* (від *мадо́нна*), *панн* (від *па́нна*).

§ 77. Давальний відмінок

1. У давальному відмінку множини іменники І відміни мають закінчення **-ам**, **-ям**:

1) закінчення **-ам** мають іменники твердої та мішаної груп: *книжкáм*, *маши́нам*, *фа́брикам*; *кру́чам*, *ме́жам*, *пло́щам*;

2) закінчення **-ям** мають іменники м'якої групи: *бу́рям*, *відмінни́цям*, *гри́вням*, *дуе́нням*, *ескадри́льям*, *наді́ям*, *сі́м'ям*, *стаття́м*.

§ 78. Знахідний відмінок

1. У знахідному відмінку множини іменники І відміни мають форму, однакову з формою називного або родового відмінка множини, причому:

1) іменники – назви істот мають форму, однакову з формою родового відмінка множини: *ведме́дів, відмінни́ць, вовчи́ць, листонóш, міхонóш, молоді́ць, країно́к; ду́ней, свинéй*.

Примітка. Іменники – назви окремих свійських тварин, комах мають також менш поширену форму, однакову з формою називного відмінка: *гна́ти ове́ць* (і *ві́вці*), *па́сти корі́в* (і *коро́ви*), *годува́ти свинéй* (і *сві́ні*), *лови́ти мух* (і *му́хи*);

2) іменники – назви неістот уживані у формі, однаковій із формою називного відмінка: *книжкíй, маши́ни, фа́брики; ву́лиці, грíвні, друка́рні, ескадри́льї, мрі́ї, сі́м'ї; кру́чі, ме́жі, плóщі*.

§ 79. Орудний відмінок

1. В орудному відмінку множини іменники I відміни мають закінчення **-ами, -ями, -ми**:

1) закінчення **-ами** мають іменники твердої та мішаної груп: *книжкáми, маши́нами, фа́бриками; кру́чами, ме́жами, плóщами*;

2) закінчення **-ями** властиве іменникам м'якої групи: *відмінни́цями, ву́лицями, грíвнями, друка́рнями, ду́ньями, ескадри́льями, мрі́ями, сі́м'ями, стаття́ми*;

3) варіантні закінчення **-ми** (поряд із формами на **-ами, -ями**) мають лише поодинокі іменники: *слізьмі́* (і *сльозáми*), *свиньмі́* (і *сві́нями*).

§ 80. Місцевий відмінок

1. У місцевому відмінку множини іменники I відміни мають закінчення **-ах** для твердої та мішаної груп і **-ях** – для м'якої групи: *на маши́нах, по дорóгах, по рука́х, по стежкáх, у книжкáх; на кру́чах, на ме́жах; на грíвнях, на ду́ньях, на ескадри́лях, у стаття́х, у сі́м'ях*.

§ 81. Кличний відмінок

1. У кличному відмінку множини іменники I відміни мають форму, однакову з називним: *до́чки, жі́нкí, коле́ги; відмінни́ці, грíвні, ду́ньї*.

4.3.1.1.2. II відміна

4.3.1.1.2.1. Однина

§ 82. Родовий відмінок

1. У родовому відмінку однини іменники II відміни залежно від їхнього значення мають закінчення **-а, -я** або **-у, -ю**.

2. Іменники середнього роду в родовому відмінку однини закінчуються лише на **-а** (у твердій та мішаній групах), **-я** (у м'якій групі): *міста, селá, плечá, прізвища; зняряддя, моря, обличчя, поля, узбіччя, уміння*.

3. Іменники чоловічого роду із закінченням **-о** в родовому відмінку однини набувають закінчення лише **-а** (у твердій та мішаній групах), **-я** (у м'якій групі): *батька, Дмитрá, Дорошénка, Теслénка, Франкá, Шевчénка; Антóся, Бенéдя, Олексі́я*.

4. Іменники чоловічого роду з основою на приголосний у родовому відмінку однини набувають закінчення **-а**, **-я** або **-у**, **-ю** залежно від значення істоти або неістоти, конкретного чи абстрактного значення та інших чинників.

5. Закінчення **-а** (у твердій та мішаній групах), **-я** (у м'якій групі) мають іменники чоловічого роду:

1) назви істот у звичайній та зменшено-пестливій формі: *академіка, воїна, делегáта, свящénника, співакá, теслярá, фено́мена* (людина); *митцý, незнайо́мця, промовцý, татусý, учі́теля, учня́, фахівцý; Богдána, Бори́са, Олексáндра, Тарáса; Андрі́я, Васи́ля, Віта́лія, Сергі́я, Юрі́я; козачéнька, хлопчи́ка; вóвчика, за́йчика, соко́лика*, а також персоніфікованих предметів і явищ: *Ві́тра, Морóза* та ін.;

2) назви неістот у звичайній та зменшено-пестливій формі, що позначають конкретні предмети:

а) назви дерев: *бе́реста, дуба́, клéна, я́вора, я́сеня; дубкá, яворóнька, ясенóчка;*

б) назви технічних реалій, машин та їх деталей: *ваго́на, електрока́ра, ескалато́ра, комп'ю́тера, літакá, моніто́ра, мото́ра, по́тяга, тра́ктора; автомобі́ля, ді́зеля, по́ришня; вагончи́ка, літа́чкá;*

в) терміни іншомовного походження, які позначають предмети, структурні елементи, геометричні тіла та їхні частини, астрономічні тіла та їхні власні назви, математичні, а також лінгвістичні поняття: *астеро́їда, а́тома, боли́да, ве́ктора, еле́мента, еліпсо́їда, інтегра́ла, като́да, квадра́та, квар́ка, коефіціє́нта, ко́нуса, ко́сінуса, метео́ра, циліндра; Ма́рса, Мерку́рія, Юпі́тера; а́фікса, інтерфі́кса, локати́ва, пре́фікса, су́фікса* та ін., але: *сінтаксису́, фразеологі́зму* (про інші категорії термінів див. пп. «г» п. 1 ч. 6 цього параграфа);

г) українські за походженням безафіксні та суфіксальні іменники-терміни: *відмі́нка, восьмику́тника, дода́тка, займе́нника, знаме́нника, іме́нника, прикме́тника, прислі́вника, трику́тника, чисе́льника, числі́вника, шкíва; про́меня*, але: *ві́ду, ро́ду, скла́ду, спо́соби* (див. пп. «г» п. 1 ч. 6 цього параграфа);

г) назви одиниць вимірювання довжини: *дюйма, кілометра, метра* або маси: *грама, кілограма, фунта, фунтика*;

д) назви відрізків часу, днів тижня і місяців: *дня, тижня, місяця; вівторка, понеділка; листопада, січня*, але: *віку, листопаду* (явище природи), *року* (сукупність місяців, тижнів і днів), *поясу* (смуга фізичних об'єктів, частина поверхні земної кулі) (див. п. 2 ч. 6 цього параграфа), а також рахункові іменники та числівники: *десятка; мільйона, мільярда*;

е) назви грошових знаків: *гроші, долара, карбованця, сантіма, франка, цента, червінця, червінчика*;

є) назви органів і частин тіла: *живот, кишківник, м'яз, носа, пальця, рота, скелета, суглоба, хребта, шлунка; живітика, пальчика*, але *стравоходу* та ін.;

ж) назви житлових приміщень, сільськогосподарських і технічних будівель та їхніх частин, архітектурних деталей: *барак, димаря, комина, одвірка, піддашка, причілка, свілока, флігеля; вітряка, вулика, голубника; акведука, багета, балкона, еркера, карніза, пандуса, тамбура; балкончика*, але: *підмурку, покую*;

з) назви предметів побуту: *ножа, чайника, черпак; дивана, мисника, серванта, стільця; стільчика*;

и) назви одягу і взуття: *джермпера, жупана, кобеняка, костюма, кунтуша, піджак, плаща, пояса* (елемент одягу), *свєтра; кєда, черевіка, чобота; костюмчика, плащика; черевічка*;

і) назви виробів із борошна: *батона, бублика, калача, рогалика; бубличка, калачика*;

ї) назви церковних реалій: *амвона, іконостаса; вівтаря*;

й) назви населених пунктів із суфіксами **-ськ-**, **-цьк-**, **-ець-**, формантами **-бург-**, **-град-** (**-город-**), **-мир-**, **-піль-** (**-поль-**), **-слав-**, **-фурт-**: *Бердянська, Луцька, Бобринця, Кременця, Трускавця; Піттсбурга, Вішгорода, Міргорода, Шаргорода, Житомира, Борисполя, Тернополя, Ямполь, Переяслава, Франкфурта*, а також назви річок, населених пунктів і різні географічні назви з наголосом у родовому відмінку на кінцевому складі та із суфіксами присвійності **-ів-** (**-їв-**) / **-ев-** (**-єв-**), **-ів-** / **-ов-**, **-ин-** (**-ін-**), **-ач-**, **-ич-**: *Бика, Дніпра, Дністра, Збруча, Псла; Вільхівця, Дінця, Інгульця, Торця, Хустця; Тетерева, Києва, Львова, Миколаєва, Олеськова, Харкова, Ходорова; Батурина, Пирятина, Святішина, Снятина; Бахмача, Гадяча, Галича*, лише

окремі іменники з наголосом на корені: *Бре́ча, Во́вка, До́вжика, Ма́лого Куя́льника, Салгі́ра, Сві́жа, Смо́трича*.

Примітка. Закінчення *-у, -ю* наявне в складених назвах населених пунктів, другою частиною яких є іменник, що має звичайно в родовому відмінку закінчення *-у*: *Даві́дового Бро́ду, Зелено́го Га́ю, Криво́го Ро́гу, Часово́го Я́ру, Широ́кого Ла́ну* та ін.

6. Закінчення *-у* (у твердій і мішаній групах), *-ю* (у м'якій групі) мають:

1) абстрактні іменники чоловічого роду:

а) назви якостей і властивостей: *герої́зму, ліри́зму, націо́налі́зму, патріо́ти́зму*;

б) назви почуттів, хвороб: *бо́лю, гні́ву, жа́лю, жа́ху, ро́зпачу, сну, со́рому, сти́ду* (і *стида́*), *стра́ху; авіта́міно́зу, артро́зу, бронхі́ту, гайморі́ту, гри́пу, діабе́ту, ка́шлю, колі́ту, ко́ру, на́бряку, о́піку, о́пуху, оти́ту, правці́ю, тифу, ящу́ру*;

в) назви процесів, станів, властивостей, явищ суспільного життя, загальних понять: *ана́лізу, бі́гу, ві́дгуку, за́думу, за́пису, заробі́тку, зато́ру, зву́ку* (але як термін *звукá*), *ідеа́лу, імпульсу, кло́поту, коло́квіуму, конфлі́кту, кро́ку, ле́ту* (льо́ту), *по́штової, прибу́тку, приї́зду, прогресу, регресу, ремо́нту, ру́ху, синте́зу, сму́тку, спо́кою, сто́гону, су́мніву, та́нцю, у́спіху, хо́ду, шу́му*, але: *ривка́, стрибка́, стусана́, танка́*;

г) назви філософських, літературознавчих та інших наукових понять: *абсолю́ту, абсу́рду, агности́зму, антропоце́нтри́зму, дисона́нсу, догматі́зму; авра́лу, акту* (дія), *достáтку, е́кскурсу, е́кспорту, ідеа́лу, со́рту, спо́собу, фено́мену* (явище), *фрейді́зму, хісту* та ін.;

ґ) назви явищ природи: *ві́хору, ві́тру, вогні́ю, гра́ду, гро́му, дощу́, землетру́су, моро́зу, смерчу́, тумáну, урага́ну, холо́ду, цикло́ну*, але: *Ві́тра, Моро́за* як персоніфікованих явищ (див. п. 1 ч. 5 цього параграфа);

д) назви віртуальних (соціальних та ін.) мереж: *інстагра́му, телегра́му, фе́йсбу́ку, юту́бу* та ін.;

2) іменники на позначення сукупності істот: *бата́льйо́ну, взво́ду, дивізіо́ну, електорáту, ко́рпусу* (військове з'єднання), *орде́ну* (чернеча громада), *орке́стру, по́лку, ро́ю, хо́ру* (але з наголосом на останньому складі *табунá*) або неістот:

а) дерев, кущів: *га́ю, лі́су, са́ду* (але *садка́*), *чагарнику́*;

б) трав'янистих рослин: *барві́нку, бузку́, буркуну́, горо́ху, звіробо́ю, кро́пу, молочáю, очере́ту, щавлі́ю, ячме́ню* (але *вівса́*);

в) предметів побуту: *о́дягу, ремане́нту, суво́ю, това́ру*;

г) сортів плодових дерев: *кальвілю, ранету, ренклóду* та ін.;

3) іменники на позначення установ, закладів, організацій, об'єднань держав та ін.: *інститу́ту, ко́леджу, ліце́ю, ма́ркету, музе́ю, університе́ту; клубу, коміте́ту, у́ряду; сою́зу, бло́ку, але бло́ка* (механізм або камінь);

4) назви спортивних ігор і танців: *альпіні́зму, бадмінто́ну, баскетбо́лу, бейсбо́лу, біатло́ну, бóксу, бо́улінгу, волейбо́лу, гандбо́лу, го́льфy, да́йвінгу, се́рфінгу, футбо́лу; бобсле́ю, хокéю; ва́льсу, краков'я́ку, полонéзу, фокстрóту, але: гона́ка, козака́* (танець), *се́рфінга* (спортивне знаряддя);

5) іменники – назви просторових понять та їхніх різновидів: *байра́ку, ва́лу, лимáну, лу́гу, майдáну, то́ку; всесві́ту, рі́нгу, ро́ву, сві́ту, сте́ну, урі́вку, я́ру; кра́ю, небокра́ю, руча́ю, але: горба́, ху́тора.*

До цієї групи належать також назви різних споруд і будинків, зокрема й військових, приміщень та їхніх частин, різних просторових комунікацій: *бастіо́ну, буди́нку, вігва́му, вокза́лу, гурто́житку, та́нку, да́ху, заво́ду, за́лу, за́мку, інтерна́ту, кана́лу, коридо́ру, метрополіте́ну, мо́лу, му́ру, пала́цу, парapéту, підва́лу, плóту, по́верху, порта́лу, приту́лку, сара́ю, ти́ну, універма́гу, фаса́ду, фільва́рку, чу́му, ши́нку, шта́бу, але* (переважно з наголосом на закінченні): *бліндажá, гаражá, куреня́, млина́, сажá, хліва́; обидва закінчення – -а (-я) та -у (-ю) – мають іменники: мостá* (конкретний предмет) *і мо́сту* (цілісність), подібно: *парканá і парка́ну, плотá і плóту, столá і сто́лу.*

До просторових реалій належать і назви річок (крім зазначених у пп. «й» п. 2 ч. 5 цього параграфа), озер, гір, островів, півостровів, країн, областей та ін.: *Бу́гу, Га́нгу, До́ну, Дунáю, Ні́лу, Ре́йну, Се́йму, Сті́ру, Стрі́ю; Байка́лу; Алта́ю, Ельбру́су, Памі́ру, Ура́лу; Кі́пру, Крі́ту, Ро́досу; Алжі́ру, Афганіста́ну, Ватика́ну, Єгі́пту, Іра́ку, Іра́ну, Кита́ю, Тайва́ню; Гонко́нгу, Донба́су, Ельза́су, Кавка́зу, Караба́ху, Мікелóну, Сен-П'є́ру, Сибі́ру.*

Примітка. Закінчення *-а (-я)* та *-у (-ю)* виконує розрізнявальну функцію в деяких іменниках: *Алжі́ра, Рі́ма, Туні́са* (місто) *і Алжі́ру, Рі́му, Туні́су* (країна), *Нью-Йо́рка* (місто) *і Нью-Йо́рку* (штат);

6) речовинні іменники: *азо́ту, асфаль́ту, бальза́му, бо́ру, борщóу, брóму, во́ску, га́су, гі́псу, грані́ту, йо́ду, ква́су, льо́ду, ме́ду, піска́, плазміноге́ну, поро́ху, спі́рту, фібриноге́ну; алюміні́ю, во́дню, вуглеці́ю, кі́сню, ма́гнію, ра́дію, та́лію, ту́лію, але: білка́, хлі́ба* (конкретний об'єкт);

7) більшість складних безсуфіксних слів (крім назв істот): *водогóну, вододі́лу, газогóну, живо́пису, живо́плоту, манускри́пту, родово́ду, руко́пису, суходо́лу, але: електрово́за, паропла́ва;*

8) назви населених пунктів (крім зазначених у пп. «й» п. 2 ч. 5 цього параграфа): *Амстерда́му, Го́мелю, Лі́верпу́лю, Ло́ндону, Мадрі́ду, Пари́жу, Чорно́білю.*

Примітка. Ці іменники можуть мати і варіантне закінчення **-а (-я)**: *Амстерда́ма, Го́меля, Лі́верпу́ля, Ло́ндона, Мадрі́да, Пари́жа, Чорно́біля;*

9) більшість префіксальних іменників із різними значеннями (крім назв істот): *ви́бою, ви́падку, ви́слову, відбо́ю, відгу́ку, заробі́тку, за́пису, зато́ру, по́буту, по́шитовху, прибу́тку, прикла́ду, суво́ю, у́сміху, у́спіху.*

Примітка. У низці іменників вибір закінчення залежить від значення слова: *акта* (документ) – *акту* (дія), *алма́за* (коштовний камінь) – *алма́зу* (мінерал), *апарáта* (прилад) – *апарáту* (установа), *ба́ла* (одиниця вимірювання) – *ба́лу* (святковий вечір), *бло́ка* (частина споруди, машини) – *бло́ку* (об'єднання держав), *бо́ра* (свердло) – *бо́ру* (хімічний елемент), *бо́рта* (край одягу, посуду) – *бо́рту* (судно), *була́та* (зброя) – *була́ту* (сталь), *ва́ла* (деталь машини) – *ва́лу* (насип), *дзвона́* (інструмент) – *дзвону́* (звук), *Ду́ха* (одна з іпостасей Святої Трійці в християнстві) / *ду́ха* (безплотна надприродна істота) – *ду́ху* (внутрішній стан людини), *елеме́нта* (конкретне) – *елеме́нту* (абстрактне), *зву́ка* (термін) – *зву́ку* (процес), *іме́йла* (поштова електронна скринька) – *іме́йлу* (система електронної пошти), *інструме́нта* (одиничне) – *інструме́нту* (збірне), *ка́меня* (одиничне) – *ка́меню* (збірне), *клі́на* (предмет) – *клі́ну* (просторове поняття), *ко́рпуса* (тулуб) – *ко́рпусу* (сукупне), *листа́* (одиничне) – *лі́сту* (збірне), *листопа́да* (місяць) – *листопа́ду* (процес), *о́ргана* (частина тіла) – *о́ргану* (установа), *оригіна́ла* (особа) – *оригіна́лу* (документ), *папе́ра* (документ) – *папе́ру* (матеріал), *по́тяга* (поїзд) – *по́тягу* (почуття), *по́яса* (предмет) – *по́ясу* (просторове поняття), *прида́тка* (відросток) – *прида́тку* (додаток), *раху́нка* (документ) – *раху́нку* (дія), *со́няшника* (рослина) – *со́няшнику* (насіння), *ста́на* (технічний термін) – *ста́ну* (музичний термін), *телефо́на* (апарат) – *телефо́ну* (вид зв'язку), *те́рміна* (слово) – *те́рміну* (строк), *фа́ктора* (маклер) – *фа́ктору* (чинник), *фено́мена* (особа) – *фено́мену* (явище), *шабло́на* (пристрій; кресленник) – *шабло́ну* (зразок) та ін.

§ 83. Давальний відмінок

1. У давальному відмінку однини іменники II відміни мають закінчення **-ові, -еві (-єві), -у (-ю)**:

1) закінчення **-ові** (у твердій групі), **-еві** (у мішаній групі та в м'якій після букви на позначення приголосного), **-єві** (у м'якій групі після букви на позначення голосного та апострофа) мають іменники чоловічого роду (за винятком зазначених у пп. «б» п. 2 ч. 1 цього параграфа): *ба́тькові, буди́нкові, бу́кові, дире́кторові, ді́дові, дро́тові, запáсові, кі́лимові, ма́йстрові, набóрові, пала́цові, Петро́ві, побрати́мові, праці́вниківі, си́нові, та́тові; ве́летневі, дощэ́ві, журавлэ́ві, ка́меневі, пла́чэві, плацэ́ві, пне́ві, секретаре́ві, товари́шеві, шахта́реві; га́єві, доброді́єві, кра́єві, Серге́єві, солов'е́ві* та ін.

Ці іменники набувають і закінчення **-у** (у твердій і мішаній групах), **-ю** (у м'якій групі): *буди́нку, бу́ку, дире́ктору, дро́ту, запáсу, кі́лиму, ма́йстру, пала́цу, Петро́у; ве́летню, Віта́лію, га́ю, журавлю́, ка́меню, кра́ю, солов'ю́.*

Примітка. Коли в тексті вжито поряд кілька іменників чоловічого роду у формі давального відмінка однини, то для уникнення одноманітних відмінкових закінчень потрібно спочатку використовувати закінчення **-ові, -еві (-єві)**, а тоді – **-у (-ю)**: *Леоні́дові*

Миколо́йовичу Куце́нку, Симо́нєнко́ві Олесе́ю Андрі́йовичу, до́бродіє́ві бригаді́ру, па́нові капіта́ну.

Варіантні закінчення **-ові** та **-у** мають іменники середнього роду із суфіксом **-к-**, що позначають недорослих істот: *дитя́тко́ві – дитя́тку, лоша́тко́ві – лоша́тку, немовля́тко́ві – немовля́тку, порося́тко́ві – порося́тку, теля́тко́ві – теля́тку, ягня́тко́ві – ягня́тку* та ін.;

2) закінчення **-у** (у твердій і мішаній групах), **-ю** (у м'якій групі) мають:

а) іменники середнього роду: *мі́сту, свя́ту, селу́; прізви́щу; знаряддо́ю, облі́ччю, підда́шию, роздо́ріжжю, се́рцю, со́нцю, умі́нню.*

У деяких іменниках середнього роду можливі варіантні закінчення **-у, -ю** та **-ові, -єві**: *лі́ху – лі́хові, мі́сту – мі́стові, о́зеру – о́зерові, се́рцю – се́рцеві;*

б) іменники чоловічого роду на **-ів (-їв), -ов, -ев (-єв); -ин**: *Львів – Льво́ву, о́стрів – о́строву, рі́в – ро́ву, Ха́рків – Ха́ркову; Ки́їв – Ки́єву, Миколо́їв – Миколо́єву; Ма́монтов – Ма́монтову; Бату́рин – Бату́рину, Лебе́дін – Лебе́дину.*

Примітка. У прізвищах на зразок *Васи́лішин, Во́лошин, Семені́шин, Якові́шин, Льві́н* можливі варіантні закінчення **-у** та **-ові**: *Васи́лішину – Васи́лішинові, Во́лошину – Во́лошинові, Миха́йлишину – Миха́йлишинові, Семені́шину – Семені́шинові, Степа́нішину – Степа́нішинові, Якові́шину – Якові́шинові, Льві́ну – Льві́нові* та ін.

§ 84. Знахідний відмінок

1. У знахідному відмінку однини іменники II відміни мають форму, однакову з формою родового або називного відмінка:

1) омонімічну з формою родового відмінка мають усі іменники чоловічого роду – назви істот, а також найменування персоніфікованих явищ: *будівни́ка, до́повідача́, ко́ня, хло́пця; Ві́тра, Моро́за;*

2) усі іменники – назви неістот чоловічого роду, а також іменники середнього роду в знахідному відмінку мають ту саму форму, що й у називному: *буду́нок, декре́т, інститу́т, колекти́в, мі́ст, наро́д, полк, сон, стиль, сті́л, ячмі́нь; корі́ння, мі́сто, місце́, мо́ре, село́.*

Примітка. Деякі конкретні іменники чоловічого роду, переважно назви побутових предметів, дерев, документів та ін., можуть мати варіантні форми, спільні з формами або називного, або родового відмінків: (уклав) *акт* і *акта́*, (вивчив) *вірш* і *ві́рша*, (розгорнув) *дові́дник* і *дові́дника*, (зрізав) *дуб* і *ду́ба*, (написав) *лист* і *листа́*, (узяв) *ніж* і *ножа́*, (поклав) *оліве́ць* і *оліви́ця*, (подарував) *пе́рстень* і *пе́рсня*, (поставив) *плуг* і *плу́га*.

§ 85. Орудний відмінок

1. В орудному відмінку однини іменники II відміни мають закінчення **-ом, -ем (-єм)** і **-ям, -им**:

1) закінчення **-ом** мають усі іменники чоловічого та середнього роду твердої групи, **-ем** (після букви на позначення голосного та апострофа – **-єм**) –

іменники чоловічого та середнього роду мішаної та м'якої груп (крім іменників середнього роду з кінцевим **-я**): *ма́йстром, мі́стом, працівникóм, селóм; бійце́м, кобзарéм, конéм, ку́цем, місцем, мо́рем, ножéм, плечéм, прізвищем, секретарéм, слухачéм; пирі́єм, ро́єм, солов'́єм, урожа́єм; Багри́єм, Кублі́єм, Червоні́єм;*

2) закінчення **-ям** мають усі іменники середнього роду на **-я**: *ворожіння́м, життя́м, змага́нням, знаряддя́м, кілля́м, лі́стям, лу́б'я́м, облі́ччя́м, підда́шшя́м, пі́р'я́м, роздо́ріжжя́м, умі́нням, ща́стям;*

3) закінчення **-им** мають в орудному відмінку:

а) іменники – прізвища чоловічого роду твердої групи на **-ов, -ев (-єв), -ів (-їв), -ин, -ін (-їн)**: *Дубовим, Звє́гінцевим, Ковале́вим* (від *Ковалі́в*), *Лєсиним, Льї́ні́м*.

Неслов'янські прізвища, які закінчуються на **-ов, -ин, -ін**, мають в орудному відмінку однини закінчення **-ом**: *Бю́ловом, Да́рвіном, Ке́львіном, Ча́пліном*.

Примітка. Прізвища на **-ин (-анин, -янин)**, які походять від назв осіб за етнічною належністю або місцем проживання, в орудному відмінку однини набувають закінчення **-ом**: *Воло́шином, Лучка́нином, Литвинóм, Ту́рянином* та ін.;

б) іменники – географічні назви середнього роду із суфіксами присвійності **-ов-, -ев- (-єв-), -ин- (-їн-)**, що відмінюються як прикметники: *Барві́нкове – Барві́нковим, Сва́тове – Сва́товим, Котелéве – Котелéвим, Горóшине – Горóшиним*.

Іменники – географічні назви чоловічого та середнього роду із суфіксами **-ов, -ев (-єв), -ів (-їв), -ин, -ін (-їн)**, що не відмінюються як прикметники, мають в орудному відмінку однини закінчення **-ом**: *Ха́рковом, Ки́евом, Козя́тином, Лебе́динóм, Пиря́тином, Свято́шином, Яготинóм*.

§ 86. Місцевий відмінок

1. У місцевому відмінку однини іменники II відміни мають закінчення **-і (-ї), -ові, -еві (-єві), -у (-ю)**:

1) закінчення **-і** (після букви на позначення голосного та апострофа – **-ї**) мають:

а) іменники чоловічого роду (переважно безсуфіксні) – назви неістот: *на ду́бі, на мі́сяці, на по́версі, на поро́зі, на столі́, на язи́ці; по асфа́льті; при бе́резі, при столі́; в а́кті, в ду́сі; у байра́ці, у гру́нті, у декре́ті, у комп'ю́тері, у телефо́ні*.

Примітка. Деякі іменники цього зразка можуть мати варіантні закінчення **-і (-ї)** та **-у (-ю)**, що залежить від місця наголосу в слові: *на льо́ді – на льоду́, на ро́ді – на роду́, на ста́ві – на ставу́, на то́рзі – на торгу́; у га́ї – у гаю́, у кра́ї – у краю́;*

б) іменники середнього роду твердої групи (без суфікса **-к-**), а також мішаної та м'якої груп: *на облі́ччі, на письмі́, на підда́шші, на плечі́, на*

роздоріжжі; по завершенні; при зга́рищі, при мо́рі, при узбі́ччі; в о́зері; у го́рі, у мі́сті, у навча́нні, у прізви́щі, у селі́, у сло́ві;

2) закінчення **-у** (після букви на позначення голосного – **-ю**) мають:

а) іменники чоловічого та середнього роду твердої групи із суфіксами **-к, -ак, -ик, -ок, -к-(-о), -еньк-, -ечк- (-ечок-), -ищ-** – назви неістот: *на держаку́, на літаку́; на до́щику; на ми́шку, при підраху́нку, у буди́нку, у гурткú, у ставкú; на лі́жку, на я́чку, у військú; при ба́тьку, у містéчку, у горисéчку; по горі́щу.*

Наявні також і варіантні форми з **-ові**: *на / по / при / у держакóві, на / по / при / у літакóві, на / по / при / у буди́нкові, на / по / при / у лі́жкові* та ін.;

б) іменники чоловічого роду односкладових основ із закінченням **-у (-ю)** в родовому відмінку, якщо наголос у місцевому відмінку переходить з основи на закінчення: *на льоду́, на снігу́, на шляху́; по даху́; у соку́, у степу́, у яру́, у бою́, у гаю́.*

Примітка 1. Із прийменником **по** деякі іменники набувають варіантних закінчень **-у (-ю)** та **-і (-ї)**: *по Дніпру́ і по Дніпрі́, по мі́сту і по мі́сті, по облі́ччю і по облі́ччі, по о́зеру і по о́зері, по по́лю і по по́лі, по селу́ і по селі́; на позначення часу вживається переважно закінчення **-і (-ї)**: по закінченні́, по обі́ді.*

Примітка 2. Із прийменниками **в (у)** деякі іменники також набувають варіантних закінчень **-у (-ю)** та **-і (-ї)**: *у по́тягу й у по́тязі;*

3) закінчення **-ові** у твердій групі, **-еві** (після букви на позначення голосного та апострофа – **-єві**) у м'якій та мішаній групах мають:

а) іменники чоловічого роду – переважно назви істот: *на / при ба́тькові, на / при лісникóві; на / при вчі́телеві, на / при конéві, на / при това́ришеві; на / при воді́єві;*

б) іменники середнього роду твердої групи із суфіксом **-к-** (назви недорослих істот): *на дитя́ткові, на левеня́ткові, на немовля́ткові, на теля́ткові, на хлоп'я́ткові, на яструб'я́ткові.*

Примітка 1. Іменники чоловічого роду твердої групи з основою на **-г, -к, -х**, безсуфіксні та із закінченням **-о** – назви осіб, а також іменники середнього роду із суфіксами зі значенням пестливості – назви істот, ужиті з прийменниками **на, у (в), по, при**, поряд із закінченнями **-ові, -еві (-єві)** мають і варіантні закінчення **-у (-ю)**: *на ба́тькові і на ба́тьку, при працівникóві і на працівникú, на чума́кові і на чумаку́, на дитя́ткові і на дитя́тку, на теля́ткові і по теля́тку.*

Іменники чоловічого роду – назви істот (не осіб) мають поряд із закінченнями **-ові, -еві (-єві)** й закінчення **-і (-ї)**: *на зві́рові і на зві́рі, на китóві і на киті́, на ослóві і на ослі́, на тигро́ві і на тигрі́; на ву́жєві і на ву́жі, на конéві і на коні́, на ло́севі і на ло́сі; на буга́єві і на буга́ї; -ові та -у – переважно в іменниках з основою на **-к**: на борсукóві і на борсукú; на віслю́кові і на віслю́ку; на во́вкові і на во́вку; на воя́кові і на воя́ку.*

Примітка 2. Із прийменником **по** іменники набувають варіантних закінчень **-ові, -еві (-єві)** та **-у (-ю)**: *по во́вкові і по во́вку, по ле́вові і по ле́ву; по буга́єві і по бугаю́, по зайце́ві і по зайцю́; по ву́жєві і по ву́жю.*

Примітка 3. Окремі іменники – назви осіб чоловічого роду, ужиті з прийменниками **на, у (в), по, при**, мають три варіанти закінчень: **-ові, -у, -і** – у твердій групі, а в м'якій і

мішаній групах – **-еві (-єві)**, **-у (-ю)**, **-і (-ї)**: на / у (в) / по / при *капіта́нові, капіта́ну, капіта́ні*; на / у (в) / по / при *прем'є́р-міні́строві, прем'є́р-міні́стру, прем'є́р-міні́стрі*; на / у (в) / по / при *профе́сорові, профе́сору, профе́сорі*; на / у (в) / по / при *студе́нтові, студе́нту, студе́нті*; на / у (в) / по / при *учі́телеві, учі́телю, учі́телі*; на / у (в) / по / при *носі́єві, носі́ю, носі́ї*; на / у (в) / по / при *небо́жєві, небо́жю, небо́жї*; на / у (в) / по / при *товари́шеві, товари́шу, товари́ші*; на / у (в) / по / при *чита́чєві, чита́чу, чита́чі*.

§ 87. Кличний відмінок

1. Іменники II відміни в кличному відмінку закінчуються на **-у (-ю)**, **-е**:

1) закінчення **-у** мають іменники твердої групи, зокрема із суфіксами **-ик, -ок, -к(-о)**, іншомовні імена з основою на **г, к, х** і деякі іменники мішаної групи з основою на шиплячий приголосний (крім **ж**): *Пе́трику, робо́тнику́ (і робо́тні́че), си́нку, ба́тьку, Іва́нку; погони́чу, слуха́чу, товари́шу; Лю́двігу, Дже́ку, Жа́ку, Фрі́дріху*, а також іменники *ді́ду, си́ну, та́ту*;

2) закінчення **-ю** мають іменники м'якої групи: *Віта́лію, вчи́телю, Грі́цю, кра́ю, лі́карю, мі́сяцю, розма́ю, я́сеню*;

3) закінчення **-е** мають безсуфіксні іменники твердої групи, іменники м'якої групи із суфіксом **-ець** і деякі іменники мішаної групи, зокрема власні назви з основою на **ж, ч, ш, дж** і загальні назви з основою на **р, ж**: *Богда́не, Бо́же, го́лубе, дру́же, коза́че, мо́сте, о́рле, па́не, Оле́же (й Оле́гу), Пе́тре, по́сле, со́коле, Степа́не, чума́че; же́нче (від жне́ць), кра́вче, мо́лодче, хло́пче, ше́вче (але переважно: бі́йцю́, украї́нцю, умі́льцю та ін.)*; *Джор́дже, Довбу́ше; гу́сляре, ма́ляре, тесля́ре, школя́ре; сто́роже*.

В окремих іменниках можливі варіанти: *повста́нцю* і *повста́нче, умі́льцю* і *умі́льче*;

4) закінчення **-е** мають прізвища прикметникового походження на **-ів (-їв)**, **-ов, -ев (-єв)**, **-ин, -ін (-їн)**, такі як *Короле́ве, Рома́нове, Щого́леве, Глі́бове, Гуля́єве, Чугу́єве, Романі́шине, Степа́нішине* та ін.; можливі також варіантні форми, спільні з називним відмінком: *Рома́нів, Чугу́їв, Коро́лів, Щого́лів, Глі́бов, Гуля́єв, Романі́шин, Степа́нішин*.

Географічні назви, до складу яких уходять зазначені суфікси, мають у кличному відмінку закінчення **-е**: *Льво́ве, Ки́єве, Лебеді́не*.

Примітка 1. У звертаннях, що складаються з двох загальних назв, форму кличного відмінка мають обидва слова: *добро́дію бригаді́ре, па́не лейтена́нте*.

Примітка 2. У звертаннях, що складаються із загальної назви та імені, форми кличного відмінка набувають і загальна назва, і власне ім'я: *бра́те Пе́тре, дру́же Грі́цю, коле́го Степа́не, лі́карю І́горю, па́не Віта́лію, побрати́ме Іва́не*.

Примітка 3. У звертаннях, що складаються із загальної назви та прізвища, форми кличного відмінка набувають і загальна назва, і прізвище: *дру́же Макси́менку; коле́го О́нищук, па́не Кова́лю*; можливі також поєднання форми кличного відмінка іменника – загальної назви та форми кличного відмінка прізвища, однакової з формою називного відмінка: *дру́же Макси́менко; коле́го О́нищук, па́не Кова́ль*.

Примітка 4. У звертаннях, що складаються з двох власних назв – імені та по батькові, обидва слова мають закінчення кличного відмінка: *Володі́муре Хомичу́, Пётре Кузьмичу́, Яросла́ве Андрі́йовичу*.

Примітка 5. Іменники *гер, сер, сір* мають форму кличного відмінка, омонімічну з називним відмінком: *гер, сер, сір*.

Примітка 6. Іменник *Госпо́дь* у кличному відмінку має форму *Го́споди*; іменник *Христос* може мати варіантні форми кличного відмінка: *Хри́сте, Христé, рідко Христóсе*.

4.3.1.1.2.2. Множина

§ 88. Називний відмінок

1. У називному відмінку множини іменники II відміни мають закінчення **-и, -і (-ї), -а (-я)**:

1) закінчення **-и** мають усі іменники чоловічого роду твердої групи: *батькі́, береги́, горóди, директорі́, заводи́, клáси, лісі́, працівникі́, футля́ри, але друзі́*.

Примітка. Іменники чоловічого роду із суфіксами **-анин (-янин), -ин, -їн** у множині втрачають **-ин (-ін)**: *громадя́ни, кия́ни, львів'я́ни, селя́ни; болгарі́, татарі́; хазя́ї (хазяї́ні), але: грузи́ни, осети́ни, руси́ни*;

2) закінчення **-і** (після букви на позначення голосного та апострофа – **-ї**) мають іменники чоловічого роду м'якої та мішаної груп, а також деякі іменники середнього роду: *вeлетні́, геро́ї, ковалі́, купці́, лікарі́, о́брїї, пазурі́ (і пáзури), секретарі́, солов'ї́, теслярі́, школярі́; ножі́, слухачі́, товариші́; о́чі (зрідка ві́чі), плéчі*.

Примітка 1. Іменники чоловічого роду із числівниками **два, три, чотири** мають закінчення **-и, -і (-ї)**: *два хлопці́, три робітникі́, чоти́ри слухачі́, два воді́ї*.

Примітка 2. В урочистому мовленні замість форми множини слова *брат* – *браті́* вживають форму збірності *бра́ття* (зрідка – *братóве*);

3) закінчення **-а** (у твердій і мішаній групах), **-я** (у м'якій групі) мають усі іменники середнього роду: *де́на (від дно́), міста́, пе́ра, стремéна; прі́звища, у́рвища; моря́, облі́ччя, підда́ишя, поля́, прислі́в'я, роздорі́жжя, умі́ння*.

Деякі іменники чоловічого роду другої відміни мають у називному відмінку множини варіантні закінчення **-и** та **-а**: *вóси – вóса, грунті́ – заст. грунті́ (збірно), рукаві́ – рука́ва, хлібі́ – хліба́ (збірно), але тільки ві́вса*.

Примітка. Іменник *Госпо́дь* форм множини не має.

§ 89. Родовий відмінок

1. У родовому відмінку множини іменники II відміни мають закінчення **-ів (-їв), нульове закінчення та -ей**:

1) закінчення **-ів** (після букви на позначення голосного та апострофа – **-їв**) мають іменники чоловічого роду та іменники середнього роду на **-е, -я**: *батькі́в, берегі́в, ва́тів, во́льтів, геро́їв, гра́мів, друзі́в, дощі́в, захисникі́в,*

мétrів, óбрїїв, óмїв, підписів, робітників, солдátів, солов'їв, степів, татів (множина *татів*) і *тátів* (множина *тати*), *школярів*; *верхів'їв, відкриттів, життів, міжгїр'їв, морів, подвір'їв, полів, покриттів, почуттів, прислів'їв*.

Примітка. Невелика група іменників чоловічого роду має і нульове закінчення (основу): *вátів* (*ват*), *кіловátів* (*кіловат*), *чóботів* (*чобіт*), а також у сполученні із числівниками: *сто раз* (і *разів*), але: *днів сім, разів сто*; *чоловік сім* і *сім чоловік*, тобто 'сім осіб', але: *сім чоловіків* – 'сім осіб чоловічої статі', *чоловік із двісті*, а також ті іменники, що втрачають у множині суфікси **-ин**, **-їн**: *болгár, громадян, селян, татар*, але: *вірмéнів, грузинів, осетинів*;

2) нульове закінчення мають усі іменники середнього роду на **-о**, **-е** та більшість іменників на **-я**: *бажáнь, боліт, вагáнь, верховіть, весіль, відер, вікон, доліт, завдáнь, засідáнь, кіл, кілець, коліс, місць, озéр, облич, пальт, питáнь, піддáш, покликáнь, полóтен, прізвищ, роздоріж, сердéць* (і *серць*), *сіл, слів, сприйнять, умінь, хутер, яєць*, але: *морів, полів* (рідко *піль*) та ін.

Примітка. У разі збігу двох приголосних кінця основи між ними з'являються голосні **о** або **е**: *вікон, пáсом, сýконь; болітець, відер, вікóнець, гáсел, ден* (від *дно*), *кілець, озéрець* (*озерéць*), *рéбер*;

3) закінчення **-ей** мають деякі іменники чоловічого роду: *гóстéй, кóней* і середнього роду: *очéй, плечéй* (і *пліч*).

§ 90. Давальний відмінок

1. У давальному відмінку множини іменники чоловічого та середнього роду II відміни мають закінчення **-ам** (у твердій і мішаній групах) і **-ям** (у м'якій групі): *батькáм, працівникáм, слухачáм, тракторáм; колінам, містáм, прізвищам, сéлам; лікаря́м, моря́м, обрі́ям, поля́м, шахтаря́м; а також бажáнням, друзя́м, місця́м, обличчя́м, пита́нням, піддáшиям, роздоріжжя́м, узві́шиям*.

§ 91. Знахідний відмінок

1. У знахідному відмінку множини іменники II відміни мають омонімічну форму або з називним, або з родовим відмінком множини:

1) іменники на позначення істот мають закінчення, омонімічне з родовим відмінком множини: *вчителів, героїв, кравців, лікарів, оленів, працівників, хрущів*, але: *піти́ у гвардійці, перейти́ в робітників*.

Примітка. Назви деяких свійських тварин мають переважно форму, однакову з родовим відмінком: *волів* (і *волів*), *кóней* (і *кóнів*), *поросятóк* (і *поросятка*);

2) усі іменники на позначення неістот мають форму, омонімічну з називним відмінком множини: *берегів, тракторів; вантажі, олівці; міста, селища; моря, обличчя, поля, узвішя*.

§ 92. Орудний відмінок

1. В орудному відмінку множини іменники II відміни мають закінчення **-ами, -ями, -ми**:

1) закінчення **-ами** (у твердій та мішаній групах), **-ями** (у м'якій групі) мають іменники чоловічого і середнього роду: *берегáми, працівникáми, товаришáми, тракторáми; вóхами, містáми, прізвицáми, сéлами, явицáми; ковалéями, лікарéями, шахтарéями; знаряддéями, місцéями, обліччéями, полéями, роздоріжжéями, узвішицéями*;

2) закінчення **-ми** (паралельно з формами на **-ами, -ями**) мають іменники чоловічого і середнього роду: *гíстьмí (і гóстéями), кíньми (і кóнями), чобітьмí (і чобóтьями, чоботáми); колíньми (і колíнами), колíсьми (і колéсами), крільмí (і крілáми)*.

Примітка. Іменники середнього роду **óко, плечé** мають в орудному відмінку множини закінчення **-има**: *очíма, плечíма*.

§ 93. Місцевий відмінок

1. У місцевому відмінку множини іменники чоловічого та середнього роду мають закінчення **-ах** (у твердій та мішаній групах), **-ях** (у м'якій групі): *на дубáх, на працівникáх, у горизóнтах, в озéрах, у календарéях; по лісáх, при берегáх, при столáх, у сéлищах; на вчителéях, на шахтарéях, на чоботáх (чобóтьях); на місцéях, на обліччéях, на роздоріжжéях, на узвішицéях; по будíнках, по містáх, по сéлах, по гáях, по óбрéях*.

§ 94. Кличний відмінок

1. У кличному відмінку множини іменники II відміни мають форму, омонімічну з називним: *братí, працівникí; діячі́, товариші́; óбрíї, учителі́, лікарі́; моря́, поля́, сéла*.

У поетичному та урочистому мовленні використовують форми на зразок *братóве, панóве, сватóве*.

4.3.1.1.3. III відміна

§ 95. Однина

1. У родовому та давальному відмінках однини іменники III відміни мають закінчення **-і**: *ванілі́, гáлузі́, герáні, гíдності́, крóві, любóві, мо́ці, незале́жності́, нéхвороці́, но́чі, óсені́, óсі́, по́дорожі́, пріязні́, рéчі, со́лі, ста́лі, су́міші́, тіні́, фáльші́, фланéлі, хорóбрості́; Бérшаді́, Оболóні, Рóсі́, Умані́*.

Примітка 1. Іменники на **-ть** після букви на позначення приголосного, а також слова **кров, любóв, óсінь, сіль, Білорóсь, Русь** у родовому відмінку однини можуть набувати як варіант закінчення **-и**: *гíдності, незале́жності, радóсти, смéрти, чéсти, хорóбрості; крóви, любóви, óсени, со́ли; Білорóси, Рóсі*.

Примітка 2. Форми непрямих відмінків від іменників, що позначають абстрактні поняття простору: *височінь, глибочінь, далечінь, широчінь*, крім знахідного та орудного, уживають зрідка; їх замінюють відповідні слововформи із суфіксом **-ин(-а)**: *височина, глибочина, широчина*.

2. У знахідному відмінку однини іменники цієї відміни мають форму, однакову з називним відмінком.

3. В орудному відмінку однини іменники цієї відміни набувають закінчення **-ю**:

1) якщо наприкінці основи іменника є один приголосний (крім губного та **р**), то після голосного перед закінченням цей приголосний подовжується (на письмі відповідна буква подвоюється): *ваніллю, височінню, віссю, галуззю, геранню, міддю, міццю, ніччю, подорожжю, сіллю, сумішню, тінню; Бєршаддю, Оболонню, Руссю, Уманню*;

2) якщо наприкінці основи іменника є сполучення приголосних або губний (**б, п, в, м, ф**), а також **р, шч** (буква **щ**), то подовження не відбувається: *вєрф'ю, гідністю, жовчю, кров'ю, любов'ю, матір'ю, незалежністю, нєхвороцю, пріязню, радістю, якістю*.

4. У місцевому відмінку однини вживаємо закінчення **-і**: у *галузі, у доповіді, у подорожі, у радості, у солі, у тині, на осі, у свідомості; в Умані, на Оболоні, на Русі, у Бєршаді*.

5. У кличному відмінку, що вживається переважно в поезії, іменники цієї відміни мають закінчення **-е**: *любове, ноче, радосте, смєрте, Умане*.

§ 96. Множина

1. У називному, знахідному та кличному відмінках множини іменники III відміни мають закінчення **-і**: *відповіді, вісті, ночі, осі, подорожі, суміші, тині*.

2. У родовому відмінку множини вживаємо закінчення **-ей**: *відомостей, відповідей, вістей, галузей, гераней, доповідей, ночей, областей, осей, подорожей, сумішей, тіней*.

3. У давальному відмінку множини вживаємо закінчення **-ям** (після шиплячого – **-ам**): *відповідям, вістям, гераням, осям, тіням; ночам, подорожам, сумішам*.

4. В орудному відмінку множини вживаємо закінчення **-ями** (після шиплячого – **-ами**): *відповідями, вістями, геранями, костями* (рідко *кістьми*), *осями; ночами, подорожами, сумішами*.

5. У місцевому відмінку множини вживаємо закінчення **-ях** (після шиплячого – **-ах**): *на герáнях, на óсях, у відповідáх, у вістáх, у тінáх; по ночáх, у пóдорожах, у сýмішах.*

§ 97. Відмінювання слова МА́ТИ

	Однина	Множина
Н.	<i>ма́т-и</i> (рідко – <i>ма́т-ір</i>)	<i>мат-ер-і́</i>
Р.	<i>ма́т-ер-і</i>	<i>мат-ер-і́в</i>
Д.	<i>ма́т-ер-і</i>	<i>мат-ер-я́м</i>
Зн.	<i>ма́т-ір</i>	<i>мат-ер-і́в</i>
Ор.	<i>ма́т-і́р'-ю</i>	<i>мат-ер-я́ми</i>
М.	<i>...ма́т-ер-і</i>	<i>...мат-ер-я́х</i>
Кл.	<i>ма́т-и</i>	<i>мат-ер-і́</i>

4.3.1.1.4. IV відміна

§ 98. Однина

1. У називному, знахідному та кличному відмінках однини іменники IV відміни мають закінчення **-я** (після шиплячого – **-а**): *ві́м'я, галченя́, голуб'я́, гуся́, дитя́, ім'я́, козеня́, плém'я, сі́м'я, ті́м'я; ко́лиця́, курча́, ло́шя́.*

2. У родовому відмінку однини вживаємо форми на **-ят-и** (після шиплячого – **-ат-и**) та **-ен-і**: *галченя́ти, голуб'я́ти, гуся́ти, дитя́ти, козеня́ти; ко́лиця́ти; курча́ти, ло́шя́ти; ві́мені (ві́м'я), і́мені (ім'я́), плéмені (плém'я), сі́мені (сі́м'я), ті́мені (ті́м'я).*

3. У давальному відмінку однини вживаємо форми на **-ят-і** (після шиплячого – **-ат-і**) та **-ен-і**: *галченя́ті, гуся́ті, дитя́ті, козеня́ті; курча́ті, ло́шя́ті; ві́мені (ві́м'ю), і́мені, плéмені, сі́мені (сі́м'ю), ті́мені (ті́м'ю).*

4. В орудному відмінку однини вживаємо форму (без суфікса **-ят-**, **-ат-**) на **-ям** (після шиплячого – **-ам**), а іменники із суфіксом **-ен-** мають варіантні форми на **-ен-ем** і **-ям**: *галченя́м, гуся́м; дитя́м, козеня́м; курча́м, ло́шя́м; ві́менем (ві́м'ям), і́менем (ім'я́м), плéменем (плém'ям), сі́менем (сі́м'ям), ті́менем (ті́м'ям).*

5. У місцевому відмінку однини вживаємо форми на **-ят-і** (після шиплячого – **-ат-і**) та **-ен-і**: *на галченя́ті; на курча́ті; в і́мені, у плéмені; іменники ві́м'я, сі́м'я, ті́м'я мають варіантні форми: на ві́мені (ві́м'ї), на сі́мені (сі́м'ї), на ті́мені (ті́м'ї); по ві́мені (ві́м'ю), по сі́мені (сі́м'ю), по ті́мені (ті́м'ю).*

§ 99. Множина

1. У називному та кличному відмінках множини іменники IV відміни мають форми на **-ят-а** (після шиплячого – **-ат-а**) та **-ен-а**: *гуся́та, теля́та; курча́та, лоша́та; іме́на́, племе́на́*, але: *ві́м'я, ті́м'я* (ці іменники у множині відмінюємо як іменники II відміни).

2. У родовому відмінку множини іменники IV відміни на **-ят** (після шиплячого – **-ат**) і **-ен** мають нульове закінчення: *гуся́т, теля́т; курча́т, лоша́т; іме́н, племе́н*, але: *ві́м'їв, ті́м'їв*.

3. У давальному відмінку множини вживаємо форми на **-ят-ам** (після шиплячого – **-ат-ам**) і **-ен-ам**: *гуся́там, теля́там; курча́там, лоша́там; іме́на́м, племе́на́м*, але: *ві́м'ям, ті́м'ям*.

4. У знахідному відмінку множини іменники IV відміни мають форму, однакову з називним відмінком: *коліща́та; іме́на́, племе́на́; ві́м'я, ті́м'я*, з родовим відмінком (для назв людей): *дівча́т, хлоп'я́т* або обидві форми (для назв тварин): *гуся́т і гуся́та; курча́т і курча́та, ягня́т і ягня́та*.

5. В орудному відмінку множини вживаємо форми на **-ят-ами** (після шиплячого – **-ат-ами**) та **-ен-ами**: *гуся́тами, ягня́тами; курча́тами, лоша́тами; іме́на́ми, племе́на́ми*, але: *ві́м'ями, ті́м'ями*.

6. У місцевому відмінку множини вживаємо форми на **-ят-ах** (після шиплячого – **-ат-ах**) і **-ен-ах**: *на гуся́тах, на ягня́тах; на курча́тах, на лоша́тах; в іме́на́х, у племе́на́х*, але: *на ті́м'ях, у ві́м'ях*.

4.3.1.2. Відмінювання іменників, що мають тільки форму множини

§ 100. Відмінювання іменників, що мають тільки форму множини

1. У називному відмінку вживаємо:

1) закінчення **-и**: *в'язи́* ('тильна частина шиї'), *діти́, джінси́, збо́їни, канікули́, люди́, но́чви, окуля́ри, са́ни, сі́ни, Су́ми, сходи́, фінанси́, штани́*.

Примітка. Деякі іменники мають окремі, але співвідносні форми множини й однини: *гуси́ – гуса́к / гу́ска, діти́ – дити́на, ку́ри – ку́рка, люди́ – люди́на*.

2) закінчення **-і** (після букви на позначення голосного – **-ї**): *го́рдоці́, граблі́, две́рі, дрі́жджі, коно́плі, но́жиці́, ра́доці́, хи́троці́, Черні́вці; помі́ї*;

3) закінчення **-а** (зрідка – **-я**): *ві́ла, воро́та, дро́ва, я́сла, я́сна, ві́ння*.

2. У родовому відмінку вживаємо:

1) закінчення **-ей**: *гро́ше́й, двере́й, люди́й, сане́й, сіне́й*;

2) закінчення **-ів**: *в'язів, граблів* (і *грабелів*), *джінсів, дріжджів, кліщів, окулярів, сходів, фінансів, хитроців, Чернівців*;

3) нульове закінчення: *вил, воріт, дров, збоїн, канікул, конопель, лещат, нощиць, ночов* (ночв), *Сум, ясел, ясен*.

3. У давальному відмінку вживаємо:

1) закінчення **-ам** після твердого приголосного, коли в називному відмінку іменники мають закінчення **-и, -а** або **-і** (після шиплячого): *в'язам, нощам, Сумам, сходам, фінансам, штанам* (і *штанням*); *вілам, воротам* (і *воротям*), *яслам*; *веселоцям, радоцям*, але: *гусям, дітям, курям, людям, санням, сінням*;

2) закінчення **-ям** після букв на позначення голосного та м'якого приголосного, коли в називному відмінку іменники закінчуються на **-і, -ї, -я**: *граблям, дверям, нощицям, Чернівцям*; *поміям*; *вінцям*.

4. У знахідному відмінку вживаємо форми:

1) однакові з називним відмінком: *віла, вінця, граблі, коноплі, окуляри, сани, фінанси, ясла*;

2) однакові з родовим відмінком (для назв людей): *дітей, людей*;

3) однакові з родовим і називним відмінками (для назв деяких свійських тварин): *гусей і гуси, курей і кури*.

5. В орудному відмінку вживаємо:

1) закінчення **-ами** в іменниках, які в називному відмінку мають закінчення **-и, -а** або **-і** (після шиплячого): *ночками, Сумами, сходами, фінансами*; *вілами*; *веселоцями, радоцями*;

2) закінчення **-ями** в іменниках, які в називному відмінку закінчуються на **-і** (не після шиплячого), **-ї, -я**: *граблями, коноплями, нощицями, Чернівцями*; *поміями*; *вінцями*;

3) закінчення **-ми**: *ворітьми* (і *воротами*), *грішми* (і *грошима*), *гусьми*, *дверми* (і *дверима*), *дітьми*, *курми*, *людьми*, *саннями* (і *санями*), *сіннями*, *штаньми* (і *штанами*, рідше – *штаннями*).

6. У місцевому відмінку вживаємо:

1) закінчення **-ах** в іменниках, які в називному відмінку мають закінчення **-и, -а** або **-і** (після шиплячого): *на канікулах, на фінансах, на штанях* (рідше – *на штаннях*), *у джінсах, у нощах, у Сумах*; *на вілах, у яслах*; *у веселоцах, на радоцах*;

2) закінчення **-ях** в іменниках, які в називному відмінку закінчуються на **-і** (не після шиплячого), **-ї**, **-я**: *на граблях, у двéрях, у Чернівцях, на нóжицях; у поміях; на ві́нцях.*

4.3.2. Прикметник

За характером кінцевого приголосного основи та відмінкових закінчень прикметники поділено на дві групи – тверду та м'яку.

§ 101. Тверда група прикметників

1. До твердої групи належать:

1) якісні та відносні прикметники, що мають основу на твердий приголосний **і** в називному відмінку однини чоловічого роду закінчуються на **-ий**: *бо́сий, бурхли́вий, вели́чний, весéлий, весня́ний, відва́жний, відпові́дний, гіркі́й, глухі́й, дові́чний, жито́мирський, замо́жний, за́хідний, кні́жний, майсте́рний, мо́дний, молоді́й, навча́льний, нагі́рний, наро́дний, незале́жний, нові́й, пито́мий, попере́чний, постмодéрний, пото́чний, працьові́тий, прода́жний, рідний, сві́жий, семирі́чний, сі́зий, сі́рий, слі́пий, ста́рший, схі́дний, тво́рчий, теля́чий, тогобі́чний, тото́жний, тугі́й, тяму́щий, хоро́брий, чи́стий, чотирику́тний, чудо́вий, шляхе́тний, щасли́вий;*

2) присвійні прикметники із суфіксами **-ів** (після букви на позначення голосного та апострофа – **-їв**), **-ин** (після букви на позначення голосного та апострофа – **-їн**), які в називному відмінку однини чоловічого роду після цих суфіксів мають нульове закінчення: *Андрі́їв, ба́тьків, Га́лин, ді́дів, доччі́н, І́горів, Марі́їн, не́нин, няньчи́н, шевці́в;*

3) усі короткі форми прикметників: *варт, ві́нен, го́ден, гото́в, жив, зго́ден, здоро́в, зе́лен, ла́ден, пе́вен, по́вен, пові́нен, прав, рад, я́сен.*

§ 102. М'яка група прикметників

1. До м'якої групи належать:

1) відносні та якісні прикметники, що мають основу на м'який приголосний **-н** і в називному відмінку однини чоловічого роду закінчуються на **-ий** (після голосного – **-їй**): *бу́дний, ве́рхний, вечі́рний, всесві́тний (кругосві́тний), горо́дний, да́вний (неда́вний), дорóжний (подорóжний), досві́тний, достáтний, дру́жний (але дру́жний – з іншим значенням), жи́тний, за́дний, кра́йний, ку́тний, лі́тний (повнолі́тний), майбу́тний, могу́тний, му́жний, незабу́тний, нові́тний, обі́дний (пообі́дний), осві́тний, осі́нний, остáнний, пере́дний, пі́зний, порóжний, прису́тний (відсу́тний, посу́тний), пу́тний, ра́нний, самобу́тний, само́тний (але самі́тний), серéдний (посерéдний), спі́дний, сторо́нний, сусі́дний, ха́тний, худо́жний; безкра́йї, довгоші́її та ін., а також замі́жня;*

2) усі прикметники на **-жній, -шній**, що походять від прислівників: *бліжній, внутрішній, вчорашній, давнішній, домашній, завтрашній, зовнішній, колишній, нинішній, поздовжній, ранішній, справжній, сьогоднішній, теперішній, торішній* (але *цьогорічний*), *тутешній* та ін.; також *прийдешній, сінешній* та ін.;

3) відносні прикметники з основою на **-й**: *безкрайї, довговїї, короткошїї*; відносні прикметники з відтінком присвійності: *братній, орлий*, а також якісний прикметник *синій*.

§ 103. Відмінювання прикметників

Однина			
Тверда група			
	Чол. рід	Середн. рід	Жін. рід
Н.	<i>гáрн-ий</i>	<i>гáрн-е</i>	<i>гáрн-а</i>
Р.	<i>гáрн-ого</i>	<i>гáрн-ого</i>	<i>гáрн-ої</i>
Д.	<i>гáрн-ому</i>	<i>гáрн-ому</i>	<i>гáрн-ій</i>
Зн.	= Н. або Р.	<i>гáрн-е</i>	<i>гáрн-у</i>
Ор.	<i>гáрн-им</i>	<i>гáрн-им</i>	<i>гáрн-ою</i>
М.	<i>...гáрн-ому (-ім)</i>	<i>...гáрн-ому (-ім)</i>	<i>...гáрн-ій</i>
Н.	<i>б́ратів</i>	<i>б́ратов-е</i>	<i>б́ратов-а</i>
Р.	<i>б́ратов-ого</i>	<i>б́ратов-ого</i>	<i>б́ратов-ої</i>
Д.	<i>б́ратов-ому</i>	<i>б́ратов-ому</i>	<i>б́ратов-ій</i>
Зн.	= Н. або Р.	<i>б́ратов-е</i>	<i>б́ратов-у</i>
Ор.	<i>б́ратов-им</i>	<i>б́ратов-им</i>	<i>б́ратов-ою</i>
М.	<i>...б́ратов-ому (-ім)</i>	<i>...б́ратов-ому (-ім)</i>	<i>...б́ратов-ій</i>
М'яка група			
	Чол. рід	Середн. рід	Жін. рід
Н.	<i>с́йн-ий</i>	<i>с́йн-є</i>	<i>с́йн-я</i>
Р.	<i>с́йнь-ого</i>	<i>с́йнь-ого</i>	<i>с́йнь-ої</i>
Д.	<i>с́йнь-ому</i>	<i>с́йнь-ому</i>	<i>с́йн-ій</i>
Зн.	= Н. або Р	<i>с́йн-є</i>	<i>с́йн-ю</i>
Ор.	<i>с́йн-ім</i>	<i>с́йн-ім</i>	<i>с́йнь-ою</i>
М.	<i>...с́йнь-ому (с́йн-ім)</i>	<i>...с́йнь-ому (с́йн-ім)</i>	<i>...с́йн-ій</i>
Н.	<i>безкра́-йї</i>	<i>безкра́-є</i>	<i>безкра́-я</i>
Р.	<i>безкра́й-ого</i>	<i>безкра́й-ого</i>	<i>безкра́й-ої</i>
Д.	<i>безкра́й-ому</i>	<i>безкра́й-ому</i>	<i>безкра́-йї</i>
Зн.	= Н. або Р	<i>безкра́-є</i>	<i>безкра́-ю</i>
Ор.	<i>безкра́-ім</i>	<i>безкра́-ім</i>	<i>безкра́й-ою</i>
М.	<i>...безкра́й-ому (безкра́-ім)</i>	<i>...безкра́й-ому (безкра́-ім)</i>	<i>...безкра́-йї</i>

	Множина			
	Тверда група		М'яка група	
Н.	<i>га́рн-і</i>	<i>бра́тов-і</i>	<i>си́н-і</i>	<i>безкра́-ї</i>
Р.	<i>га́рн-их</i>	<i>бра́тов-их</i>	<i>си́н-іх</i>	<i>безкра́-їх</i>
Д.	<i>га́рн-им</i>	<i>бра́тов-им</i>	<i>си́н-ім</i>	<i>безкра́-їм</i>
Зн.	= Н. або Р.	= Н. або Р.	= Н. або Р.	= Н. або Р.
Ор.	<i>га́рн-ими</i>	<i>бра́тов-ими</i>	<i>си́н-іми</i>	<i>безкра́-їми</i>
М.	<i>...га́рн-их</i>	<i>...бра́тов-их</i>	<i>...си́н-іх</i>	<i>...безкра́-їх</i>

Примітка 1. Іменники прикметникового походження *будівничий, лютий* (місяць), *подорожній* і подібні відмінюємо як прикметники: *до будівничого, будівничі, з будівничими; лютого, у лютому*. Пор.: *сьогодні п'яте лютого і п'ятого лютого 2018 року*.

Примітка 2. Прикметники, складені з **-лиций**: *білолиций, блідолиций, круглолиций, повнолиций* та ін., відмінюємо так:

	Однина			Множина
	Чол. рід	Середн. рід	Жін. рід	
Н.	<i>білолиц-ий</i>	<i>білолиц-е</i>	<i>білолиц-я</i>	<i>білолиц-і</i>
Р.	<i>білолиць-ого</i>	<i>білолиць-ого</i>	<i>білолиць-ої</i>	<i>білолиц-их</i>
Д.	<i>білолиць-ому</i>	<i>білолиць-ому</i>	<i>білолиц-ій</i>	<i>білолиц-им</i>
Зн.	= Н. або Р.	<i>білолиц-е</i>	<i>білолиц-ю</i>	= Н. або Р.
Ор.	<i>білолиц-им</i>	<i>білолиц-им</i>	<i>білолиць-ою</i>	<i>білолиц-ими</i>
М.	<i>...білолиць-ому</i> (<i>білолиц-ім</i>)	<i>...білолиць-ому</i> (<i>білолиц-ім</i>)	<i>...білолиц-ій</i>	<i>...білолиц-их</i>

§ 104. Ступенювання прикметників

1. Вищий ступінь порівняння прикметників утворюємо додаванням:

1) суфікса **-іш-** або **-ш-** до основи чи до кореня звичайної форми якісного прикметника: *нові́ший, повні́ший, сині́ший; деші́вший, соло́дший*.

Додавання суфікса **-ш-** може зумовити появу звукосполучень, які на письмі позначаємо буквами **щ** і **жч**: *ві́щий, то́вший* (поряд із *товсті́ший*); *блі́жчий, ва́жчий, ву́жчий, дорóжчий, ду́жчий, ні́жчий, тя́жчий* тощо;

2) слів **бі́льш, менш** до звичайної форми якісного прикметника (рідше): *бі́льш вда́лий, бі́льш глибо́кий; менш вередлі́вий*;

3) деякі прикметники вищого ступеня порівняння утворюємо від інших основ: *вели́кий – бі́льший, мали́й – ме́нший, га́рний – кра́щий, пога́ний – гі́рший*.

2. Найвищий ступінь порівняння прикметників утворюємо додаванням:

1) **най-** до форми вищого ступеня: *найбі́льший, найкра́ща, найме́нше*;

2) слів **найбі́льш, найменш** до звичайної форми якісного прикметника (рідше): *найбі́льш зру́чний, найбі́льш сті́йка; найме́нш прие́мне*.

Для посилення ознаки додаємо до форм найвищого ступеня порівняння прикметників частки **що** і **як**, які пишемо з прикметниками разом: *що́найсильні́ший; якнайбі́льший, якнайшви́дший*.

4.3.3. Числівник

§ 105. Відмінювання кількісних числівників

1. Числівник **одін, одне (одно), одна** відмінюємо так:

	Однина			Множина
	Чол. рід	Середн. рід	Жін. рід	
Н.	<i>одін</i>	<i>одне́</i> (рідше – <i>одно́</i>)	<i>одна́</i>	<i>одні́</i>
Р.	<i>одного́</i>	<i>одного́</i>	<i>однієї́</i> (рідше – <i>одної́</i>)	<i>одні́х</i>
Д.	<i>одному́</i>	<i>одному́</i>	<i>одній</i>	<i>одні́м</i>
Зн.	= Н. або Р.	<i>одне́ (одно́)</i>	<i>одну́</i>	= Н. або Р.
Ор.	<i>одні́м</i>	<i>одні́м</i>	<i>однією́</i> (рідше – <i>одно́ю</i>)	<i>одні́ми</i>
М.	<i>...одному́ (одні́м)</i>	<i>...одному́ (одні́м)</i>	<i>...одній</i>	<i>...одні́х</i>

Примітка. У займенниках *одін до одного, одін одному, одін з одним* та ін. наголос у словах *одного, одному, одній* та ін. – на першому складі.

2. Інші кількісні числівники відмінюємо так:

Н.	<i>два</i>	<i>дві</i>	<i>три</i>	<i>чоти́ри</i>
Р.	<i>двох</i>	<i>двох</i>	<i>трьох</i>	<i>чотирьо́х</i>
Д.	<i>двом</i>	<i>двом</i>	<i>трьом</i>	<i>чотирьо́м</i>
Зн.	= Н. або Р.	= Н. або Р.	= Н. або Р.	= Н. або Р.
Ор.	<i>двома́</i>	<i>двома́</i>	<i>трьома́</i>	<i>чотирма́</i>
М.	<i>...двох</i>	<i>...двох</i>	<i>...трьох</i>	<i>...чотирьо́х</i>
Н.	<i>п'ять</i>	<i>шість</i>	<i>сім</i>	<i>ві́сім</i>
Р.	<i>п'яти́, п'ятьо́х</i>	<i>шесті́, шістьо́х</i>	<i>семи́, сімо́х</i>	<i>восьми́, вісьмо́х</i>
Д.	<i>п'яти́, п'ятьо́м</i>	<i>шесті́, шістьо́м</i>	<i>семи́, сімо́м</i>	<i>восьми́, вісьмо́м</i>
Зн.	<i>п'ять або п'ятьо́х</i>	<i>шість або шістьо́х</i>	<i>сім або сімо́х</i>	<i>ві́сім або вісьмо́х</i>
Ор.	<i>п'ятьма́, п'ятьомá</i>	<i>шістьма́, шістьомá</i>	<i>сьома́, сімомá</i>	<i>вісьма́, вісьмомá</i>
М.	<i>...п'яти́, п'ятьо́х</i>	<i>...шесті́, шістьо́х</i>	<i>...семи́, сімо́х</i>	<i>...восьми́, вісьмох</i>

3. Як **п'ять** або **шість** відмінюємо числівники *дев'ять, десять, одина́дцять, двана́дцять, трина́дцять, чотирна́дцять, п'ятна́дцять, шістна́дцять, сімна́дцять, вісьмна́дцять, дев'ятна́дцять, два́дцять, три́дцять*.

4. Складні числівники **п'ятдесят, шістдесят, сімдесят, вісімдесят** відмінюємо за таким зразком:

Н.	<i>п'ятдеся́т</i>
Р.	<i>п'ятдеся́ти, п'ятдесятьо́х</i>
Д.	<i>п'ятдеся́ти, п'ятдесятьо́м</i>
Зн.	<i>п'ятдеся́т або п'ятдесятьо́х</i>
Ор.	<i>п'ятдесятьма́, п'ятдесятьома́</i>
М.	<i>...п'ятдеся́ти, ...п'ятдесятьо́х</i>

5. Складні числівники **двісті, триста, чотириста, п'ятсот, шістсот, сімсот, вісімсот, дев'ятсот** відмінюємо за такими зразками:

Н.	<i>дві́сті</i>	<i>п'ятсо́т</i>
Р.	<i>двохсо́т</i>	<i>п'ятисо́т</i>
Д.	<i>двомста́м</i>	<i>п'ятиста́м</i>
Зн.	<i>дві́сті</i>	<i>п'ятсо́т</i>
Ор.	<i>двомаста́ми</i>	<i>п'ятьмаста́ми, п'ятьомаста́ми</i>
М.	<i>...двохста́х</i>	<i>...п'ятиста́х</i>

6. У складених кількісних числівниках відмінюємо всі частини: *з чотирьохсо́т сімдеся́ти восьми́ тисяч шестисо́т п'ятдеся́ти дев'я́ти* (гривень).

7. Числівники **сорок, дев'яносто, сто** в родовому, давальному, орудному й місцевому відмінках мають закінчення **-а**: *сорока́, дев'яноста́, ста́*.

8. Збірні числівники **двоє, об'є, троє** в непрямих відмінках мають форми від **два, об'я** (давня форма), **три**: *двох, двом..., обо́х, об'ом..., трьох, тр'ом...*

9. Збірний числівник **об'їдва (об'їдві)** має в непрямих відмінках такі форми: *обо́х, об'ом, об'ома́, (на) обо́х*.

10. Збірні числівники **чétверо, п'я́теро, шéстеро, се́меро, во́сьмеро, де́в'ятеро, де́сятеро, одина́дцятро** в непрямих відмінках мають форми відповідних кількісних числівників: *чотирьо́х, чотирьо́м..., п'ятьо́х, п'ятьо́м..., шістьо́х, шістьо́м...* та ін.

11. Числівники **ті́сяча, мі́льйон, мі́льярд** відмінюємо як іменники відповідних відмін.

12. Неозначено-кількісні числівники **кі́лькана́дцять, кі́лькадеся́т** відмінюємо як числівник **п'ять**: *кі́лькана́дцяті́ і кі́лькана́дцятьо́х, кі́лькадеся́тьма́ і кі́лькадеся́тьома́*.

Примітка. Неозначено-кількісні числівники *дékілька, кїлька* відмінюємо як числівник *два*: *дékількох, дékілько́м, дékількома́...*; числівник *багáто* відмінюємо так: *багато́х, багати́м, багати́ма́ і багати́ма́, (на / у) багати́ох.*

§ 106. Відмінювання порядкових числівників

1. Числівники, що мають закінчення **-ий**, відмінюємо як прикметники твердої групи: *пéриий (пéриша, пéрише), дру́гий, четве́ртий, п'я́тий, шóстий, сьóмий, вóсьмий, дев'я́тий, деся́тий, одина́дцятий, двана́дцятий..., двадця́тий, три́дцятий, сороко́вий, п'ятдеся́тий, шістдеся́тий, сімдеся́тий, вісімдеся́тий, дев'яно́стий, со́тий, дво́хсо́тий, трьохсо́тий, чоти́рхо́со́тий, п'яти́со́тий..., тис́ячний, дво́хтис́ячний, трьохтис́ячний, чоти́рхо́тис́ячний, п'яти́тис́ячний..., мі́льйо́нний, дво́хмі́льйо́нний, трьохмі́льйо́нний, чоти́рхо́мі́льйо́нний, п'яти́мі́льйо́нний...*; числівник **трéтій** (**трéтя, трéтє**) відмінюємо як прикметник м'якої групи.

2. У складених порядкових числівниках відмінюємо лише останню частину: *вісімдеся́т вóсьмий, вісімдеся́т вóсьмого, тис́яча дев'ятсо́т дев'яно́сто пéришого (року), у тис́яча сімсо́т вісімдеся́т дев'я́тому (році), у дві тис́ячі вісімна́дцятóму (році).*

Порядкові числівники на письмі передаємо переважно словами: *пéрише бéрезня, шóстий по́верх.*

Якщо порядковий числівник передано цифрою, то після неї кінцеву частину порядкового слова пишемо з дефісом: *5-й по́верх, на 36-му кіломе́трі, після 7-ї годі́ни* (але в позначеннях дат, сторінок видання, а також після римських цифр закінчення не пишемо: *1 сі́чня 2000 року, 120 сторі́нка, I тисячолі́ття, XXI столі́ття).*

§ 107. Відмінювання дробових числівників

1. Дробові числівники читаємо так: $\frac{1}{2}$ – *одна́ дру́га*, $\frac{1}{3}$ – *одна́ трéтя*, $\frac{1}{4}$ – *одна́ четве́рта*, $\frac{2}{3}$ – *дві трéтіх*, $\frac{2}{7}$ – *дві сьóмих*, $\frac{3}{4}$ – *три четве́ртих*, $\frac{3}{5}$ – *три п'я́тих*, $\frac{4}{3}$ – *чоти́ри трéтіх*, $\frac{5}{2}$ – *п'ять дру́гих*, $\frac{9}{10}$ – *дев'ять деся́тих.*

Відмінюємо їх як звичайні числівники: *дво́м трéті́м, трьо́ма п'яти́ми; ді́лити на одну́ двадця́ту.*

Примітка. Слова *полові́на* ($= \frac{1}{2}$), *трети́на* ($= \frac{1}{3}$), *чверть* ($= \frac{1}{4}$) є іменниками, які відмінюємо відповідно.

2. Числівники **півтора́** (*ві́дрá, кілогра́ма, кіломе́тра*), **півторі́** (*добі́, грі́вні, тис́ячі*), як і **півтора́ста** (*ме́трів, кілогра́мів, днів*), – невідмінювані.

4.3.4. Займенник

§ 108. Особові займенники

1. Відмінювання особових займенників:

	Однина		Множина	
Н.	<i>я</i>	<i>ти</i>	<i>ми</i>	<i>ви</i>
Р.	<i>мене́ (до мене́)</i>	<i>тебе́ (до тебе́)</i>	<i>нас</i>	<i>вас</i>
Д.	<i>мені́</i>	<i>тобі́</i>	<i>нам</i>	<i>вам</i>
Зн.	<i>мене́ (на мене́)</i>	<i>тебе́ (на тебе́)</i>	<i>нас</i>	<i>вас</i>
Ор.	<i>мно́ю</i>	<i>тобо́ю</i>	<i>на́ми</i>	<i>ва́ми</i>
М.	<i>...мені́</i>	<i>...тобі́</i>	<i>...нас</i>	<i>...вас</i>

	Однина		Множина	
Н.	<i>він</i>	<i>вонó</i>	<i>вона́</i>	<i>вони́</i>
Р.	<i>його́ (до нього́)</i>		<i>її́ (до неї́)</i>	<i>їх (до них)</i>
Д.	<i>йому́</i>		<i>їй</i>	<i>їм</i>
Зн.	<i>його́ (на нього́)</i>		<i>її́ (на неї́)</i>	<i>їх (на них)</i>
Ор.	<i>ним</i>		<i>не́ю</i>	<i>ні́ми</i>
М.	<i>...нього́му (ні́м)</i>		<i>...ні́й</i>	<i>...них</i>

2. Форми займенника третьої особи (*він, вона́, вонó, вони́*) після прийменників уживаємо з приставним **н**: *до нього́, на неї́, з них*.

Орудний відмінок має форму з **н** і без прийменника: *ним, не́ю, ні́ми*.

§ 109. Зворотний займенник

1. Відмінювання зворотного займенника:

Н.	–
Р.	<i>себе́ (до себе́)</i>
Д.	<i>собі́</i>
Зн.	<i>себе́ (на себе́)</i>
Ор.	<i>собо́ю</i>
М.	<i>...собі́</i>

§ 110. Присвійні займенники

1. Відмінювання присвійних займенників:

	Однина			Множина
	Чол. рід	Середн. рід	Жін. рід	
Н.	<i>мій</i>	<i>моє́</i>	<i>мо́я</i>	<i>мої́</i>
Р.	<i>мого́</i>	<i>мого́</i>	<i>моєї́</i>	<i>мої́х</i>
Д.	<i>моє́му</i>	<i>моє́му</i>	<i>мої́й</i>	<i>мої́м</i>
Зн.	= Н. або Р.	<i>моє́</i>	<i>мою́</i>	<i>мої́х</i>
Ор.	<i>мої́м</i>	<i>мої́м</i>	<i>моєю́</i>	<i>мої́ми</i>
М.	<i>...моє́му (мої́м)</i>	<i>...моє́му (мої́м)</i>	<i>...мої́й</i>	<i>...мої́х</i>

2. Так само відмінюємо займенники **твій, свій**.
3. Займенники **наш, ваш** відмінюємо як прикметники твердої групи.
4. Займенник **їхній** відмінюємо як прикметник м'якої групи.

§ 111. Вказівні займенники

1. Відмінювання вказівних займенників:

	Однина			Множина
	Чол. рід	Середн. рід	Жін. рід	
Н.	<i>той</i>	<i>те</i>	<i>та</i>	<i>ті</i>
Р.	<i>того́</i>	<i>того́</i>	<i>тієї́</i> (рідко – <i>тої́</i>)	<i>тих</i>
Д.	<i>тому́</i>	<i>тому́</i>	<i>тій</i>	<i>тим</i>
Зн.	= Н. або Р.	<i>те</i>	<i>ту</i>	= Н. або Р.
Ор.	<i>тим</i>	<i>тим</i>	<i>тією́</i> (рідко – <i>тою́</i>)	<i>ті́ми</i>
М.	<i>...то́му (ті́м)</i>	<i>...то́му (ті́м)</i>	<i>...тій</i>	<i>...тих</i>

Так само відмінюємо займенник **отой**.

	Однина			Множина
	Чол. рід	Середн. рід	Жін. рід	
Н.	<i>цей</i>	<i>це</i>	<i>ця</i>	<i>ці</i>
Р.	<i>цього́</i>	<i>цього́</i>	<i>цієї́</i>	<i>цих</i>
Д.	<i>цьому́</i>	<i>цьому́</i>	<i>цій</i>	<i>цим</i>
Зн.	= Н. або Р.	<i>це</i>	<i>цю</i>	= Н. або Р.
Ор.	<i>цим</i>	<i>цим</i>	<i>цією́</i>	<i>ци́ми</i>
М.	<i>...цьо́му (ці́м)</i>	<i>...цьо́му (ці́м)</i>	<i>...цій</i>	<i>...цих</i>

Так само відмінюємо займенник **оцей** та рідковживаний варіант **сей**.

Примітка. Займенник **стільки** відмінюємо як числівник **два**: *стілько́х, стілько́м, ... стілько́ма, (на / у) стілько́х*.

§ 112. Питальні займенники

1. Відмінювання питальних займенників:

Н.	<i>хто</i>	<i>що</i>
Р.	<i>кого́</i>	<i>чого́</i>
Д.	<i>кому́</i>	<i>чому́</i>
Зн.	<i>кого́</i>	<i>що</i>
Ор.	<i>ким</i>	<i>чим</i>
М.	<i>...ко́му (кі́м)</i>	<i>...чо́му (чі́м)</i>

	Однина			Множина
	Чол. рід	Середн. рід	Жін. рід	
Н.	<i>чий</i>	<i>чи́с</i>	<i>чия́</i>	<i>чи́ї</i>
Р.	<i>чийо́го</i>	<i>чийо́го</i>	<i>чиє́ї</i>	<i>чи́їх</i>
Д.	<i>чийо́му (чи́єму)</i>	<i>чийо́му (чи́єму)</i>	<i>чийі́й</i>	<i>чи́їм</i>
Зн.	= Н. або Р.	<i>чи́с</i>	<i>чию́</i>	= Н. або Р.
Ор.	<i>чи́їм</i>	<i>чи́їм</i>	<i>чи́єю</i>	<i>чи́їми</i>
М.	<i>...чийо́му (чи́єму, чи́їм)</i>	<i>...чийо́му (чи́єму, чи́їм)</i>	<i>...чийі́й</i>	<i>...чи́їх</i>

2. Займенники **який, котрий** відмінюємо як прикметники твердої групи.

3. Займенник **скільки** відмінюємо як числівник **два**: *скільки́х, скільки́м, ... скілько́ма, (на / у) скільки́х*.

§ 113. Означальні займенники

1. Відмінювання означальних займенників:

	Однина			Множина
	Чол. рід	Середн. рід	Жін. рід	
Н.	<i>весь (увесь, ввесь)</i>	<i>все (усе́)</i>	<i>вся (уся́)</i>	<i>всі (усі́)</i>
Р.	<i>всього́ (усього́) / до всього́ (усього́)</i>	<i>всіє́ї (усіє́ї)</i>	<i>всіє́ї (усіє́ї)</i>	<i>всі́х (усі́х)</i>
Д.	<i>всьому́ (усьому́)</i>	<i>всі́й (усі́й)</i>	<i>всі́й (усі́й)</i>	<i>всі́м (усі́м)</i>
Зн.	= Н. або Р.	<i>все (усе́)</i>	<i>всю́ (усю́)</i>	= Н. або Р.
Ор.	<i>всі́м (усі́м)</i>	<i>всі́єю (усі́єю)</i>	<i>всі́єю (усі́єю)</i>	<i>всі́ма (усі́ма)</i>
М.	<i>...всьому́ (усьому́), ...всі́м (усі́м)</i>	<i>...всі́й (усі́й)</i>	<i>...всі́й (усі́й)</i>	<i>...всі́х (усі́х)</i>

Примітка 1. У всіх відмінках у чергується з **в** за загальним правилом (див. § 23).

Займенники **ко́жен (ко́жний), вся́кий (уся́кий), всіля́кий (усіля́кий), са́мий і са́мий** (*самі́й хлі́б, але то́й са́мий*), **сам (самá, самі́)** відмінюємо як прикметники твердої групи.

Примітка 2. Після прийменників наголос переходить з останнього складу на передостанній у таких займенникових формах, як: *до ме́не, до те́бе, на се́бе, з ньо́го, у не́ї, бі́ля ко́го (ко́гось), від то́го, від чо́го (чо́гось), у цьо́го, з усьо́го, на то́му, при цьо́му, у чо́му (чо́мусь), в усьо́му*.

Але коли прийменник поєднується не із займенником, а з іншою частиною мови, від якої цей займенник залежить, то наголос не змінюється: *до йо́го хáти, до її́ до́му*.

§ 114. Неозначені й заперечні займенники

1. Відмінювання складних займенників:

1) займенники, до складу яких входять частки **аби-, де-, ні-, -небудь, -сь** та ін., відмінюємо так:

а) *аби́хто, аби́кого, аби́ в ко́го, аби́кому, ... аби́ким, аби́ з ким, аби́ на ко́му (і аби́ на кім)*;

б) *аби́який, аби́якого, аби́якому, ... аби́яким, аби́ з які́м, аби́ на які́му (і аби́ на які́м)*;

в) *дéхто, дéкого, дéкому, ... дé з ким, дé на кому (і дé на кім), на дéкому;*

г) *дéякий, дéякого, ... дéяким, на дéяких (і дé на яких);*

г) *котрійсь, котро́гось, котро́мусь, ... котрі́мсь, на котро́мусь;*

д) *ніхто́, ніко́го, ніко́му, ... нікі́м, ні з кі́м, ні на ко́му (і ні на кі́м);*

е) *ніякий, нія́кого, нія́кому, ... нія́ким, ні на я́кому (і ні на я́кім);*

є) *хто-не́будь, когó-не́будь, кому́-не́будь, ... ким-не́будь, на ко́му-не́будь;*

ж) *хтось, когóсь, кому́сь, ... кимсь (і кі́мось), у ко́мусь;*

з) *чийсь, чийо́гось, чийо́мусь (і чи́ємусь), ... чийі́мсь (і чийі́мось), на чийо́мусь (і на чи́ємусь, чийі́мсь, чийі́мось);*

и) *що-бу́дь, чогó-бу́дь, чому́-бу́дь, ... чим-бу́дь, на чо́му-бу́дь (і на чім-бу́дь);*

і) *що-не́будь, чогó-не́будь, чому́-не́будь, ... чим-не́будь, на чо́му-не́будь (і на чім-не́будь);*

ї) *щось, чогóсь, кому́сь, ... чимсь (і чийі́мось), на чо́мусь (і на чімсь, чийі́мось).*

4.3.5. Дієслово

§ 115. Дійсний спосіб

1. Зразки дієвідмінювання в теперішньому часі:

І дієвідміна						
	Однина			Множина		
1 ос.	<i>ід-у́</i>	<i>кол-ю́</i>	<i>чу́-ю</i>	<i>ід-емо́</i>	<i>ко́л-емо</i>	<i>чу́-ємо</i>
2 ос.	<i>ід-éш</i>	<i>ко́л-еш</i>	<i>чу́-эш</i>	<i>ід-етé</i>	<i>ко́л-ете</i>	<i>чу́-ете</i>
3 ос.	<i>ід-é</i>	<i>ко́л-е</i>	<i>чу́-е</i>	<i>ід-у́ть</i>	<i>ко́л-ють</i>	<i>чу́-ють</i>
II дієвідміна						
	Однина			Множина		
1 ос.	<i>робл-ю́</i>	<i>ба́ч-у</i>	<i>го́-ю</i>	<i>ро́б-имо</i>	<i>ба́ч-имо</i>	<i>го́-їмо</i>
2 ос.	<i>ро́б-иш</i>	<i>ба́ч-иш</i>	<i>го́-їш</i>	<i>ро́б-ите</i>	<i>ба́ч-ите</i>	<i>го́-їте</i>
3 ос.	<i>ро́б-ить</i>	<i>ба́ч-ить</i>	<i>го́-їть</i>	<i>ро́бл-ять</i>	<i>ба́ч-ать</i>	<i>го́-ять</i>

За такими зразками відмінюємо й дієслова доконаного виду в майбутньому часі.

2. За характером особових закінчень теперішнього часу (або майбутнього часу дієслів доконаного виду) дієслова поділено на дві дієвідміни: першу (I) і другу (II).

Лише чотири дієслова (див. ч. 5 цього параграфу) становлять окрему групу.

До I дієвідміни належать дієслова з особовими закінченнями: **-у (-ю), -еш (-єш), -е (-є), -емо (-ємо), -ете (-єте), -уть (-ють).**

До II дієвідміни належать дієслова з особовими закінченнями: **-у (-ю), -иш (-їш), -ить (-їть), -имо (-їмо), -ите (-їте), -ать (-ять).**

3. Визначаючи особові закінчення дієслів, потрібно враховувати те, що:

1) дієслова, які мають в інфінітиві основу на **-и, -і (-ї)** або на **-а** (після **ж, ч, ш**) і в першій особі однини та в третій особі множини теперішнього часу (або майбутнього дієслів доконаного виду) ці голосні втрачають, належать до II дієвідміни:

Інфінітив	1 ос. однини	3 ос. множини
<i>ба́чи-ти</i>	<i>ба́ч-у</i>	<i>ба́ч-аць</i>
<i>варі́-ти</i>	<i>вар-ю́</i>	<i>ва́р-яць</i>
<i>доі́-ти</i>	<i>до-ю́</i>	<i>до́-яць</i>
<i>леті́-ти</i>	<i>леч-у́</i>	<i>лет-я́ць</i>
<i>сиді́-ти</i>	<i>сидж-у́</i>	<i>сид-я́ць</i>
<i>крича́-ти</i>	<i>крич-у́</i>	<i>крич-а́ць</i>

До цієї дієвідміни належать усі дієслова на **-отіти**: *булькоті́ти*, *бурмоті́ти*, *муркоті́ти*, *цокоті́ти*, а також дієслова *бо́ятися*, *сто́яти* (з основою на **-я**), *спáти* (з основою на **-а** не після шиплячого), *бі́гти* (з основою на приголосний);

2) усі інші дієслова належать до I дієвідміни, а саме:

а) дієслова з односкладовою інфінітивною основою на голосні **-и-, -у-**, які зберігаються в дієвідмінюваних формах, а також похідні від них:

Інфінітив	1 ос. однини	3 ос. множини
<i>ви́-ти</i> (док. <i>зави́-ти</i>)	<i>ви́-ю</i>	<i>ви́-ють</i>
<i>жи́-ти</i>	<i>жив-у́</i>	<i>жив-у́ть</i>
<i>кри́-ти</i>	<i>кри́-ю</i>	<i>кри́-ють</i>
<i>ми́-ти</i>	<i>ми́-ю</i>	<i>ми́-ють</i>
<i>ни́-ти</i>	<i>ни́-ю</i>	<i>ни́-ють</i>
<i>ши́-ти</i>	<i>ши́-ю</i>	<i>ши́-ють</i>
<i>чу́-ти</i>	<i>чу́-ю</i>	<i>чу́-ють</i>

В особових формах дієслів **бі́ти**, **ві́ти** (док. **зві́ти**), **лі́ти**, **пі́ти** кореневий голосний **и** не зберігається: *б'ю – б'ють*, *в'ю – в'ють*, *ллю – ллють*, *п'ю – п'ють*;

б) дієслова з основою інфінітива на **-і-**, що зберігається у формах дієвідмінювання:

Інфінітив	1 ос. однини	3 ос. множини
<i>білі́-ти</i>	<i>білі́-ю</i>	<i>білі́-ють</i>
<i>жовті́-ти</i>	<i>жовті́-ю</i>	<i>жовті́-ють</i>
<i>сині́-ти</i>	<i>сині́-ю</i>	<i>сині́-ють</i>

в) дієслова з основою інфінітива на **-а-** не після шиплячого приголосного, а також після шиплячого, коли цей **-а-** в дієвідмінюваних формах зберігається, та дієслова з основою інфінітива на **-я-**:

Інфінітив	1 ос. однини	3 ос. множини
<i>гна́-ти</i>	<i>жен-у́</i>	<i>жен-у́ть</i>
<i>закиса́-ти</i>	<i>закиса́-ю</i>	<i>закиса́-ють</i>
<i>міша́-ти</i>	<i>міша́-ю</i>	<i>міша́-ють</i>
<i>писа́-ти</i>	<i>пиш-у́</i>	<i>пиш-у́ть</i>
<i>сія́-ти</i>	<i>сі-ю</i>	<i>сі-ють</i>

г) дієслова з основою інфінітива на **-ува-** (**-юва-**), які у формах теперішнього часу та майбутнього часу дієслів доконаного виду втрачають компонент **-ва-**:

Інфінітив	1 ос. однини	3 ос. множини
<i>буд-ува́-ти</i>	<i>буд-у́-ю</i>	<i>буд-у́-ють</i>
<i>гор-юва́-ти</i>	<i>гор-ю́-ю</i>	<i>гор-ю́-ють</i>
<i>намал-юва́-ти</i>	<i>намал-ю́-ю</i>	<i>намал-ю́-ють</i>

Примітка. Від суфікса **-ува-** (**-юва-**) потрібно відрізнати суфікс **-ва-**, що зберігається в особових формах: *бува́ти* – *бува́ю*, *бува́ють*; *відчува́ти* – *відчува́ю*, *відчува́ють*, але: *кува́ти* – *кую́*, *пізнава́ти* – *пізнаю́*, *става́ти* – *стаю́*.

г) дієслова з основою інфінітива на **-оло-**, **-оро-**:

Інфінітив	1 ос. однини	3 ос. множини
<i>полó-ти</i>	<i>пол-ю́</i>	<i>пол-ю́ть</i>
<i>поборó-ти</i>	<i>побор-ю́</i>	<i>побор-ю́ть</i>

д) дієслова з основою інфінітива на **-ну-**:

Інфінітив	1 ос. однини	3 ос. множини
<i>гля́ну-ти</i>	<i>гля́н-у</i>	<i>гля́н-у́ть</i>
<i>кі́ну-ти</i>	<i>кі́н-у</i>	<i>кі́н-у́ть</i>

е) дієслова з основою інфінітива на приголосний:

Інфінітив	1 ос. однини	3 ос. множини
<i>нес-ти́</i>	<i>нес-у́</i>	<i>нес-у́ть</i>
<i>пас-ти</i>	<i>пас-у́</i>	<i>пас-у́ть</i>
<i>те́р-ти</i>	<i>те́р-у</i>	<i>те́р-у́ть</i>

є) дієслова на **-отати**:

Інфінітив	1 ос. однини	3 ос. множини
<i>бульк-отá-ти</i>	<i>булькоч-у́</i>	<i>булькóч-уть</i>
<i>мурк-отá-ти</i>	<i>муркоч-у́</i>	<i>муркóч-уть</i>

ж) окремі дієслова:

Інфінітив	1 ос. однини	3 ос. множини
<i>жá-ти</i>	<i>жн-у</i>	<i>жн-уть</i>
<i>іржá-ти</i>	<i>ірж-у́</i>	<i>ірж-у́ть</i>
<i>ревí-ти</i> (і <i>ревті́</i>)	<i>рев-у́</i>	<i>рев-у́ть</i>
<i>сла́-ти</i> (= <i>посилáти</i>)	<i>ил-ю</i>	<i>ил-ють</i>
<i>сла́-ти</i> (= <i>стелíти</i>)	<i>стел-ю́</i>	<i>стел-ють</i>
<i>хотí-ти</i>	<i>хóч-у</i>	<i>хóч-уть</i>

Примітка. Дієслова, у яких в інфінітиві перед кінцевим **р** основи наявний **е**, втрачають його і в особових формах, і у формах наказового способу: *завмёрти* – *замру́*, *замру́ть*, *замрі́*; *тёрти* – *тру*, *труть*, *три*; *упёрти* – *упру́*, *упру́ть*, *упрі́*, але: *дёрти* – *деру́*, *деру́ть*, *дері́*; *жёрти* – *жеру́*, *жеру́ть*, *жері́*.

4. Зміни приголосних у дієсловах, дієприкметниках і віддієслівних іменниках:

1) у дієсловах І дієвідміни відбувається зміна приголосних: **г** → **ж**, **к** → **ч**, **х** → **ш**, **з** → **ж**, **с** → **ш**, **т** → **ч**, **ст** → **шч** (буква **щ**), **ск** → **шч** (буква **щ**) у всіх формах теперішнього часу (або майбутнього часу дієслів доконаного виду), якщо така зміна є в першій особі однини: *могті́* – *мо́жу*, *мо́жеш*; *пекті́* – *печу́*, *печёш*; *колиха́ти* – *колишóу*, *колі́шеш*; *в'язáти* – *в'язóу*, *в'я́жеш*; *чесáти* – *чешóу*, *чёшеш*; *хотíти* – *хóчу*, *хóчеш*; *свистáти* – *свишóу*, *сві́щеш*; *полоска́ти* – *полошóу*, *полóщеш*;

2) у дієсловах II дієвідміни в першій особі однини приголосні **д**, **т**, **з**, **с** змінюються на **дж**, **ч**, **ж**, **ш**, а **зд**, **ст** → **ждж**, **шч** (буква **щ**): *водíти* – *воджóу*, *верті́ти* – *верчóу*, *возíти* – *вожóу*, *носі́ти* – *ношóу*; *їзди́ти* – *їжджóу*, *ві́мостити* – *ві́мошóу*.

Примітка. У дієслові *бі́гти* й похідних від нього *забі́гти*, *прибі́гти* та ін., що належать до II дієвідміни, **г** змінюється на **ж** у всіх формах теперішнього часу (або майбутнього часу дієслів доконаного виду): *бі́гти* – *біжóу*, *бі́жеш*;

3) приголосні **г**, **з** змінюються на **ж**; **к**, **т** → **ч**; **с** → **ш**; **д**, **дз** → **дж**; **ст**, **ск** → **шч** (буква **щ**):

а) у дієприкметниках перед суфіксом **-ен(-ий)**: *перемóжений*, *во́жений*, *пéчений*, *кру́чений*, *но́шений*, *збу́джений*, *ві́мощений*, *пу́щений*;

б) у дієсловах із суфіксами **-ува-** та **-а-**: *заморóжувати*, *викóчувати*, *вино́шувати*, *розкошóувати*, *принáджувати*, *ви́їжджувати*, *вимóщувати*; *походжáти*, *саджáти*, але: *заважáти*, *хоч зава́дити*, *завáджу*;

в) у віддієслівних іменниках перед суфіксом **-енн-(-я)**: *відно́шення, розхо́дження, розгні́ждження, спроще́ння*, але перед **-інн-(-я)** ці приголосні зберігаються: *води́ння, вози́ння, гнізди́ння, крути́ння, носі́ння*.

Примітка 1. У дієсловах II дієвідміни після губних перед **я, ю** з'являється **л**: *ку́плять, ло́блять, ло́млять, лю́блять*; *ку́плю, ло́влю, ло́млю, лю́блю*.

Л з'являється також після губних:

- 1) у дієприкметниках на **-ен-(-ий)**: *зро́блений, ку́плений, розгра́флений*;
- 2) у дієприслівниках на **-ячи**: *гу́блячи, лю́блячи, ро́блячи*;
- 3) у віддієслівних іменниках перед **-енн-(-я)**: *здеше́влення, погли́блення*.

Примітка 2. Постфікс **-ся (-сь)** із дієсловами пишемо разом, причому в третій особі однини перед **-ся** з'являється **-ть-**: *б'є́ться, ле́ється, сме́ється*.

5. Дієслова **да́ти, ї́сти, відпові́сті, розпо́вісті** та інші на **-вісти**, а також **бу́ти** з усіма похідними від них становлять відповідно до закінчень дієслів теперішнього часу (або майбутнього часу доконаного виду) окрему групу:

	Однина			Множина		
1 ос.	<i>дам</i>	<i>їм</i>	<i>відпові́м</i>	<i>дамó</i>	<i>їмó</i>	<i>відпові́мó</i>
2 ос.	<i>дасі́</i>	<i>їсі́</i>	<i>відпові́сі</i>	<i>дасте́</i>	<i>їсте́</i>	<i>відпові́сте</i>
3 ос.	<i>дасть</i>	<i>їсть</i>	<i>відпові́сть</i>	<i>даду́ть</i>	<i>їдя́ть</i>	але: <i>дадуть відпові́дь</i>

Від дієслова **бу́ти** вживаємо тільки форму **є** (інколи в поетичній мові для першої та третьої особи однини – **єсть**), що заступає всі інші форми; зрідка вживані ще архаїчні форми: для другої особи однини – **єси́**, а для третьої особи множини – **суть**.

6. Майбутній час дієслів:

1) недоконаного виду вживаємо в таких формах:

а) особових формах допоміжного дієслова **бу́ти** – *бу́ду, бу́деш, бу́де, бу́демо* (зрідка *бу́дем*), *бу́дете, бу́дуть* + інфінітив: *бу́ду писа́ти, бу́дете ходи́ти*;

б) особових формах, утворених з інфінітива та скорочених особових форм колишнього дієслова **я́ти** (*иму́...*) – **-му, -меш, -ме, -мемо** (зрідка **-мем**), **-мете, -муть**, що стали дієслівними закінченнями: *пекти́му, пекти́меш, пекти́ме, пекти́мемо* (зрідка *пекти́мем*), *пекти́мете, пекти́муть*;

2) доконаного виду вживаємо в таких формах:

а) префікс + теперішній час: *зроблю́, напишу́*;

б) деякі безпрефіксні дієслова доконаного виду із закінченням теперішнього часу (найчастіше зі значенням одноразової дії): *гри́мну, ля́жу, пу́щу, сту́кну*.

7. Минулий і давноминулий час:

1) дієслова минулого часу особових закінчень не мають. Історично форми минулого часу утворилися від дієприкметників, і тому в них

зберігаються афікси на позначення роду: **-в** або нульове закінчення в чоловічому роді, **-ла** – у жіночому роді, **-ло** – у середньому роді однини, **-ли** – у множині всіх родів: *брав, ніс, пік; брала, неслá, неклá; брало, неслó, неклó; брали, неслí, неклí.*

2) давноминулий час дієслова складається з форм минулого часу цього дієслова та відповідних форм минулого часу допоміжного дієслова **бути**: *ходів був, ходіла була, ходіли були.*

Примітка 1. Про чергування **о, е з і** в дієсловах *вів, ніс, ріс* та ін. див. § 9, ч. 1, п. 1, пп. «е». За аналогією до форм *вів, ніс, стеріг* та ін., у яких **о, е** чергуються з **і**, утворилися такі форми, як *запріг* (від *запрягті*), *ліг* (від *лягті*), де маємо **і** замість **я**.

Примітка 2. У дієсловах, що мають у формах теперішнього (майбутнього) часу суфіксальне **н** з особовими закінченнями, відповідний суфікс **-ну-** у формах інфінітива й минулого часу може випадати. Це буває переважно тоді, коли суфікс **-ну-** ненаголошений і дієслово не має значення одноразовості. Проте повної послідовності в уживанні інфінітива й минулого часу із суфіксом **-ну-** або без нього немає: *зблі́днути – зблі́д, зблі́дла; посóхнути – посóхти – посóхнув, посóх, посóхнула, посóхла; сла́бнути – засла́бти – засла́б, засла́бла; тягну́ти – тягті́ – тягну́в, тягну́ла – потя́г, тяглі́.*

Примітка 3. Постфікс **-ся** після суфікса інфінітива, закінчень усіх форм минулого часу та закінчень першої особи однини, множини й другої особи множини майбутнього часу доконаного й недоконаного (синтетична форма) виду може змінюватися на **-сь** в усному мовленні та художньому стилі: *узя́тись, узя́всь, узяла́сь, узяло́сь, узялі́сь; візьму́сь, візьмемо́сь, візьмете́сь; бра́тимусь, бра́тимемо́сь, бра́тимете́сь.* У формі однини чоловічого роду минулого часу це буває тільки після букви на позначення приголосного **в**: *знайшо́всь, одягну́всь, усміхну́всь*, але: *стері́гся, обпі́кся* та ін.

§ 116. Наказовий спосіб

1. Наказовий спосіб має лише форми другої особи однини й першої та другої особи множини з такими закінченнями:

2 ос. однини	(ти) <i>роб-і́</i>	(ти) <i>читáй</i> (нульове закінчення)
1 ос. множини	(ми) <i>роб-і́мо (-і́м)</i>	(ми) <i>читáй-мо</i>
2 ос. множини	(ви) <i>роб-і́ть</i>	(ви) <i>читáй-те</i>

2. Закінчення **-и, -імо (-ім), -іть** звичайно бувають:

1) під наголосом: *бері́, бері́мо (бері́м), бері́ть; живі́, живі́мо (живі́м), живі́ть; іді́, іді́мо (іді́м), іді́ть; печі́, печі́мо (печі́м), печі́ть; припусті́, припусті́мо (припусті́м), припусті́ть;*

2) у дієсловах із наголошеним префіксом **ви-**: *ві́бери, ві́берімо (ві́берім), ві́беріть; ві́жени, ві́женімо (ві́женім), ві́женіть* та ін., які без префікса мають кінцевий наголос: *бері́, бері́мо (бері́м), бері́ть; жені́, жені́мо (жені́м), жені́ть;*

3) у дієсловах із суфіксом **-ну-** в інфінітиві після букви на позначення приголосного: *кивну́ти – кивні́, кивні́мо (кивні́м), кивні́ть; крі́кнути –*

крікни, крікнімо (крікнім), крікніть; моргнути – моргни, моргнімо (моргним), моргніть; стукнути – стукни, стукнімо (стукнім), стукніть;

4) у дієсловах з основою на **л** або **р** після букви на позначення приголосного: *підкресли, підкреслимо (підкреслім), підкресліть; провітри, провітрімо (провітрім), провітріть.*

3. В інших дієсловах ненаголошеного голосного в закінченнях наказового способу немає:

1) після голосних: *грай, граймо, грайте; купуй, купуймо, купуйте; стій, стіймо, стійте; ший, шиймо, шийте;*

2) після приголосних **б, п, в, м, ж, ч, ш, шч** (буква **щ**), **р**: *не горб(ся), не горбте(сь); си, сіймо, сійте; став, ста́вмо, ста́вте; ознайо́м, ознайо́мте; ріж, ріжмо, ріжте; поклі́ч, поклі́чмо, поклі́чте; руш, ру́шмо, ру́ште; мори́, мори́мо, мори́те; пові́р, пові́рмо, пові́рте;*

3) після приголосних **д, т, з, с, л, н** ненаголошений голосний у закінченнях також зникає, причому ці приголосні стають м'якими: *сядь, сядьмо, сядьте; трать, тра́тьмо, тра́тьте; чисть, чи́стьмо, чи́стьте; злязь, зля́зьмо, зля́зьте; пові́сь, пові́сьмо, пові́сьте; ві́зволь, ві́звольмо, ві́звольте; стань, ста́ньмо, ста́ньте.*

Примітка 1. Від дієслова **їсти** утворюємо такі форми наказового способу: *їж, їжмо, їжте*. Дієслова **допові́сті, розпо́вісті...** не мають форм наказового способу, тому утворюємо їх від *доповідати, розпо́відати...*: *доповідай, розпо́вдай...*

Примітка 2. Приголосні **г, к** у наказовому способі переходять у **ж, ч**: *бігти – біжі, біжімо (біжім), біжіть; лягти – ляж, ляжмо, ляжте; пекти – печи, печімо (печім), печіть* (пор. теперішній або майбутній час: *біжу, ляжу, печу*).

Приголосні **з, с, х** у словах на зразок *каза́ти, писа́ти, бреха́ти* в наказовому способі відповідно переходять у **ж, ш**: *каза́ти – кажі, кажімо (кажім), кажіть; писа́ти – пиши, пиши́мо (пишим), пиши́ть; бреха́ти – (не) бреши́, (не) бреши́ть* (пор. теперішній час: *кажу́, пишу́, (не) брешу́*).

Примітка 3. Усі дієслова із суфіксом **-ува- (-юва-)** мають перед закінченням наказового способу голосний **у (ю)**: *вимі́рюй, просмо́люй, розка́зуй.*

§ 117. Умовний спосіб

1. Частки **б, би** в умовному способі пишемо окремо:

1) **б** – після слів, що закінчуються на голосний: *я хоті́ла б; вона б сказа́ла; ра́да б узя́ти; я б про це розпо́вів.*

2) **би** – після слів, що закінчуються на приголосний: *я хоті́в би; він би сказа́в; я міг би взя́ти; він би це да́вно був зробі́в.*

§ 118. Неозначена форма дієслова (інфінітив)⁹

1. Неозначена форма дієслова закінчується на **-ти**: *гли́бшати, годува́ти, ду́мати, жи́ти, кину́ти, лі́зти, мандрува́ти, нести́, пекти́, пекти́ся (пекти́сь), ревти́, розумі́ти, стоя́ти, ходи́ти, хоті́ти*.

Примітка 1. В усному мовленні, а часом і в художньому стилі вживають також і форму на **-ть**, коли основа інфінітива закінчується на голосний: *брати́ть, ка́зати́ть, кину́ть, терпи́ть, ходи́ть*.

§ 119. Дієприкметник

1. В українській мові розмежовують:

1) дієприкметники активного стану:

а) теперішнього часу на **-чий (-а, -е)** (уживані переважно як прикметники та іменники): *живу́чий, квітучи́й, лежа́чий, стоя́чий*;

б) минулого часу на **-лий (-а, -е)**: *зжовкли́й, навісли́й, осі́лий, почорні́лий*.

2) дієприкметники пасивного стану минулого часу:

а) на **-ний (-аний, -яний, -ений, -єний), -ований, -йований, -ьований, -уваний, -юваний (-а, -е)**: *(зі)гна́ний, (по)сі́яний, (с)тво́рений, окрі́лений, (за)го́єний, (з)будо́ваний, ско́пйований, сформульо́ваний, знéхтуваний, очо́люваний*;

б) на **-тий (-а, -е)**: *бі́тий, взу́тий, жа́тий, закрі́тий, мі́тий, поча́тий, те́ртий, ужу́тий, узя́тий*.

Примітка 1. Варіантні форми на **-тий, -ний** утворюємо від дієслів із суфіксом **-н- (-ну-)**: *верну́ти – ве́рнутий і ве́рнений; замкну́ти – за́мкнутий і за́мкнений; кину́ти – кину́тий і кінений; усну́ти – усну́тий і усну́нений; розви́нути – розви́нутий і розви́нений*.

Примітка 2. Варіантні форми на **-тий, -ний** утворюємо й від дієслів з основою інфінітива на **-оло-, -оро-**: *коло́ти – ко́лотий і ко́лений; поро́ти – по́ротий і по́рений*.

Примітка 3. Від дієслова *молоти́* маємо варіантні форми *мо́лотий* і рідше *ме́лений*.

§ 120. Дієприслівник

1. Дієприслівники теперішнього часу утворюємо від основи дієслова теперішнього часу за допомогою суфіксів **-учи (-ючи), -ачи (-ячи)**.

Суфікс **-учи (-ючи)** вживаємо в дієприслівниках, утворених від дієслів І дієвідміни, а суфікс **-ачи (-ячи)** – у дієприслівниках, утворених від дієслів II дієвідміни: *беру́ть – беру́чі, виробля́ють – виробля́ючи, іду́ть – іду́чі, ка́жуть – ка́жучи, ба́чати – ба́ча́чи, летя́ть – летя́чі, сидя́ть – сидя́чи, спля́ть – спля́чі*.

⁹ Про форми із суфіксом **-ну-** й без нього див. у прим. 2 до п. 2 ч. 7 § 115; там само в прим. 3 див. про постфікс **-ся (-сь)**.

2. Дієприслівники минулого часу утворюємо від основи дієслова минулого часу чоловічого роду за допомогою суфікса **-ши** (після основи на приголосний) і **-вши** (після основи на голосний): *брав – бравши, купував – купувавши, купів – купівши, налетів – налетівши, став – ставши; приніс – принісши, спік – спікши*.

Примітка. Дієприслівники, утворені від зворотних дієслів, мають постфікс **-сь**: *сміючись, узявшись*; рідше – **-ся**: *сміючися, узявшисья*.

4.4. Правопис слів іншомовного походження¹⁰

4.4.1. Приголосні звуки і букви на позначення приголосних

§ 121. Звук [l]

1. Звук [l] у словах іншомовного походження передаємо твердим або м'яким **л** – залежно від того, як узвичаєне те чи те слово в українській мові:

1) твердим **л** (**л, ла, ло, лу**) у словах: *арсенал, бал, вулкан, інтеграл, капітал, футбол, халва; аероплан, баланс, галантний, глазур, клас, молекула, новела, план, примула, формула; блок, велосипед, колонія, соло, соціологія, флот; блуза, луна, металургія; Албанія, Атлантичний океан, Гренландія, Ла-Манш, Лондон, Осло, Тулуза; Веласкес, Ламарк, Флоренс та ін.*

У новітніх запозиченнях з англійської мови звук [l] передаємо твердим **л**: *ланч, сейл, таблоїд, файл та ін.*

2) м'яким **л** (**ль, льо, лю, ля**) у словах: *автомобіль, асфальт, бульбоб, гілля, гольф, магістраль, педаль, табель; туберкульоз; алюміній, блюмінг, революція; вакуоля, пілюля, пляж, полярний, регулятор; Базель, Ольстер, Любек, Аляска, Фінляндія; Вільсон, Кромвель, Лінкольн, Мішель, Рафаель, Лютер, Золя та ін.*

2. Звукосполучення [le] передаємо через **ле**: *електрика, желе, кілер, легенда, лекція, плеср, пленум, телеграф; Валенсія, Каледонія, Палермо, Толедо; Леннон, Лессінг, Пеле та ін.*

§ 122. Звуки [g], [h]

1. Звук [g] та близькі до нього звуки, позначені на письмі буквою **g**, звичайно передаємо буквою **г**: *авангард, агітація, агресор, блогер, гвардія, генерал, гламур, графік, грот, ембарго, лінгвістика, маркетинг, міграція, негативний, серфінг, синагога; Гвінея, Гольфстрім, Гренландія, Грузія, Люксембург, Чикаго; Вахтанг, Гайнетдін, Гарсія, Георг, Гете, Гурамівлі, Ердоган, Магомед; концерн «Фольксваген».*

¹⁰ Правопис іншомовних власних назв, що походять зі слов'янських мов, подано в розділі 4.5. Правопис власних назв (§§ 141–154).

2. Буквою **г** передаємо звук [g] у давнозапозичених загальних назвах, таких як *га́нок, гату́нок, гвалт, гра́ти, ґрунт* та ін. (див. § 6), і в похідних від них: *га́нковий, ґратча́стий, ґрунто́вний* та ін.

3. У прізвищах та іменах людей звук [g] можна передавати двома способами: через адаптацію до звукового ладу української мови – буквою **г** і через імітацію іншомовного [g] – буквою **г**: *Вергі́лій, Гарсі́я, Гегель, Гео́рг, Гете, Грегуа́р, Гулліве́р; Вергі́лій, Гарсі́я, Гегель, Гео́рг, Гете, Грегуа́р, Гулліве́р* та ін.

4. Звук [h] передаємо переважно буквою **г**: *гандбо́л, герба́рій, гі́нді, гіпо́теза, горизо́нт, го́спіс, го́спіталь, ґу́мус; Га́рвард, Гельсі́нкі; Ганніба́л, Гей́не, Го́рацій; авіапереві́зник «Люфтга́нза»*.

5. За традицією в окремих словах, запозичених з європейських та деяких східних мов, [h] і фонетично близькі до нього звуки передаємо буквою **х**: *брахма́н, джиха́д, моджаха́д, хану́м, харакі́рі, хіджа́б, хо́бі, хокéй, хол, хо́лдинг, шахі́д; Алла́х, Ахма́д, Муха́ммед, Сухро́б, Хакі́м, Хаммура́ні* та ін.

§ 123. Буквосполучення **ТН** у словах грецького походження

1. Буквосполучення **th** у словах грецького походження передаємо звичайно буквою **т**: *антоло́гія, антрополо́гія, апте́ка, а́стма, бібліоте́ка, католи́цький, ортодо́кс, ортопе́дія, теа́тр, тео́рія; Амальте́я, Прометéй, Таї́сія, Те́кля, Теодо́р*.

2. У словах, узвичаєних в українській мові з **ф**, можлива орфографічна варіантність: *ана́фема* й *ана́тема*, *дифіра́мб* і *дитира́мб*, *ефі́р* і *етéр*, *кафе́дра* і *кате́дра*, *логарі́фм* і *логарі́тм*, *міф*, *міфоло́гія* і *міт*, *мітоло́гія*; *Агафа́нгел* і *Агатáнгел*, *Афі́ни* й *Ате́ни*, *Борисфén* і *Бористéн*, *Демосфén* і *Демостéн*, *Ма́рфа* і *Ма́рта*, *Фесса́лія* і *Тесса́лія* та ін.

§ 124. Буква **W** та буквосполучення **ТН** у словах англійського походження

1. Англійську букву **w** на позначення звука [w] передаємо звичайно через **в**: *віке́нд; Ва́шингто́н, Ве́бстер, Ве́ллінгтон, Ві́льсон, Ві́нніпéг* та ін.; у деяких словах за традицією – через **у**: *уайт-спі́рит; Уéльс* та ін.

2. Англійське буквосполучення **th** на позначення звука [θ] передаємо звичайно через **т**: *трі́лер; Ага́та, Арту́р, Блэксмíт, Во́рдсворт, Мередíт*; на позначення звука [ð] – звичайно через **з**: *Ве́зербі, Ре́зерфорд, Са́зерленд*; рідше – через **т**: *Са́уті, Со́тбі* або **с**: *Голсуо́рсі*.

§ 125. Буквосполучення LL та ILL у словах французького походження

1. Французькі буквосполучення II та III після голосних, у кінці слів та перед голосними відповідно до французької вимови передаємо через **й**: *макіяж; Війо́н, Шанті́й*.

2. У деяких загальних і власних назвах буквосполучення **-aille, -eille, -ille** за традицією передаємо як **-аль, -ель, -іль**: *вані́ль; Верса́ль, Марсе́ль*.

§ 126. Звук [j]

1. Звук [j] звичайно передаємо відповідно до вимови іншомовного слова буквою **й**, а у звукосполученнях [je], [ji], [ju], [ja] – буквами **є, ї, ю, я**: *бу́єр, е́ті, ін'е́кція, конве́єр, плéєр, проéкт, проéкція, суб'е́кт, траєкто́рія, феєрве́рк, фла́єр, фоé; круї́з, моза́йка; ло́яльний, парано́я, плея́да, ро́яль, сакво́яж, секво́я, фая́нс; Йога́нн; Є́йтс, Кае́нна, Ма́єр, Рамбуé, Со́єр, Феєрба́х, Хеєрда́л; Гаї́ті; Юно́на; Го́я, Іса́я, Саво́я, Хая́м*.

§ 127. Кінцеві буквосполучення -DR, -TR

1. Кінцеве **-tr** передаємо через **-тр**, а кінцеве **-dr** – через **-др**: *баро́метр, діа́метр, семéстр, теа́тр, термо́метр, цен́тр; олеа́ндр, цилі́ндр*.

§ 128. Неподвоєні й подвоєні букви на позначення приголосних

1. У загальних назвах іншомовного походження букви на позначення приголосних звичайно не подвоюємо: *абáт, акумуля́тор, баро́ко, беладóна, белетрі́стика, браві́симо, ват, гру́па, гун (гу́ни), ідилі́чний, інтелектуа́льний, інтерме́цо, колекті́в, комі́сія, лібрéто, піані́симо, піцика́то, стака́то, су́ма, фін (фі́ни), шасі́ та ін.*

За традицією з подвоєнням пишемо загальні назви: *анна́ли, білль, бо́нна, бру́тто, бу́лла, ва́нна, ві́лла, до́нна, ду́рра, мадо́нна, ма́нна, мі́рра, мулла́, не́тто, панно́, пе́нні, то́нна* та слово *Алла́х*.

2. У разі збігу в загальних назвах однакових приголосних префікса й кореня подвоєння звичайно зберігаємо, зокрема тоді, коли в українській мові є непрефіксальне слово з тим самим коренем: *іммігра́ція* (пор. *мігра́ція*), *іннова́ція* (пор. *нова́ція*), *іrrаціо́нальний* (пор. *раціо́нальний*), *іrrеа́льний* (пор. *реа́льний*), *контрреволю́ція* (пор. *револю́ція*), *контрреформа́ція* (пор. *реформа́ція*), *сюрреалі́зм* (пор. *реалі́зм*).

Примітка. Букви на позначення приголосних звичайно не подвоюємо, коли семантичний зв'язок між префіксальним словом і словом без префікса втрачений або суттєво послаблений: *анота́ція, конота́ція* (пор. *нота́ція*), *кореля́ція* (пор. *реля́ція*), *кореспонде́нт* (пор. *респонде́нт*) та ін.

3. Подвоєння букв на позначення приголосних переважно зберігаємо у власних назвах: *Андóрра, Гарóнна, Голлáндія, Марóкко, Міссóурі, Ні́цца, Тénнессі, Я́ффа; Бессе́мер, Бéтті, Білл, Боттічéлли, Джóнні, Кі́ркконнелл, Ллойд, Мю́ллер, Руссо́, Смо́ллетт* та в похідних від них загальних назвах: *андóррець, бессе́мерівський, голлáндський, марокка́нець* та ін.

У загальних назвах, утворених від власних назв без додавання афіксів, букви на позначення приголосних не подвоюємо: *ват* (пор. *Ватт*), *бекерéль* (пор. *Беккерéль*), *га́ус* (пор. *Га́усс*).

Примітка. За традицією в деяких власних назвах подвоєння не зберігаємо (*Пенсі́льва́нія*) або зберігаємо частково (*Міссісі́пі*).

4. Буквосполучення **ск**, що в англійській, німецькій, шведській та деяких інших мовах передає звук [k], відтворюємо українською буквою **к**: *Стокго́льм; Бе́кі, Бі́смарк, Бро́кес, Брю́кнер, Бу́кінгем, Дже́ксон, Ді́кенс, Ді́кінсон, Ламáрк, Ру́дбек, Те́керей, Шéрлок, Што́кманн*.

Примітка. Подвоєння **кк** зберігаємо у власних назвах кельтського походження, де формант **Мас, Мс** поєднується з основою, що починається на [k], коли в мові-джерелі їх пишуть як одне слово: *Макка́ртні, Макке́нзі, Макке́нна, Маккі́нлі*, а також у загальних назвах, утворених від таких власних назв: *маккарті́зм* та ін.

4.4.2. Голосні звуки і букви на позначення голосних

§ 129. Звук [i]

1. Залежно від позиції в слові, особливостей вимови та мовної традиції букви на позначення звуку [i], зокрема **і, у** (ігрек), **е**, буквосполучення **еа, еє, іе** та ін., передаємо українськими буквами **і, ї** та **и**.

2. **І** пишемо:

1) на початку слова: *і́де́я, інстру́ція, інтернаціо́нальний; Іліа́да, І́ндія, І́тон; Ї́бсен, Ї́ден, Ізабе́лла;*

2) після букви на позначення приголосного перед голосним та буквами **є, ї, й**: *аксіо́ма, арте́ріальний, геніа́льний, діа́гноз, діале́ктика, індустрі́аліза́ція, мате́ріал, ра́діус, раціо́н, революціо́нер, соціалі́зм, соціоло́гія, тріу́мф, фіа́лка, фіоле́товий, ціані́д, ча́бата; аудіе́нція, гіе́на, кліе́нт, піе́тét, ріе́лтор, тампліе́р; копі́їст; парті́йний, ра́дій; Біаррі́ц; Віардо́, Іглесі́ас, Марціа́л, Оссіа́н, Сіа́м; Ліе́на, Шанті́ї.*

У кінці слова іншомовне **іа** передаємо звичайно через **ія**: *арте́рія, інду́стрія, мате́рія; Га́ллія, Гарсі́я, Іта́лія;*

3) в іменах і прізвищах після букви на позначення приголосного перед наступним приголосним і в кінці слова: *Беатрі́че, Грі́мм, Дідро́, Ді́зель, Жільєро́н, Ові́дій, Рі́чард, Ти́ціан, Ці́церо́н; Анрі́, Ме́дічі, Россі́ні.*

Власні назви, що перейшли в категорію загальних назв, пишемо за правилами правопису загальних назв іншомовного походження: *дйзель* (від прізвища *Рудольфа Дізеля*), *ришельс* (від прізвища кардинала *Рішельс*), *силуэт* (від прізвища *Етьєна де Сілуэтта*);

4) у географічних назвах після приголосних, крім **дж, ж, ч, ш, щ, ц і р**, перед наступним приголосним, крім [j], і в кінці слова, а також у похідних від них прикметниках: *Лісабон, Монтевідео, Ніл, Севілья, Сідней; Замбезі, Канзас-Сіті, Капрі, Міссісіпі, Сомалі; лісабонський, сомалійський*;

5) після приголосних у кінці слова: *візаві, віскі, журі, колібри, мерсі, парі, попурі, суні, таксі, харакірі, шасі*;

6) у всіх інших словах після **б, п, в, м, ф, г, к, х, л, н** перед наступним приголосним: *бізнес, пілот, вібрація, академік, фінанси, графік, гіпопотам, логічний, гімн, кібуц, кілограм, кіно, архів, хімія, хірург, література, республіка, ніша, піанісимо*.

За традицією в деяких словах іншомовного походження, що давно засвоєні українською мовою, після **б, п, в, м, ф, г, к, х, л, н** пишемо **и**: *башикр, вїмпел, єхїдна, імбїр, калмїк, кипарїс, кисет, лиман, мїля, мирт, нїрка, спирт, химєра* та ін.

За традицією з **и** пишемо також слова грецького походження, що усталилися в церковному вжитку: *диякон, єпископ, єпитїмїя, єпитрахїль, мїро, мїтра, митрополїт, християнство* та ін.

3. **Ї** пишемо після букви на позначення голосного: *альтруїст, егоїст, кофеїн, маїс, мозаїка, наївний, руїна, стоїк, теїн; Аделаїда, Аїда, Каїр, Саїд, Таїр, Хаїм, Хусаїнов*.

Примітка. У складних словах, де перша частина закінчується голосним, на початку другої частини пишемо **ї**: *неоїмперіалїзм, псевдоїсторичний*, так само в позиції після префікса, що закінчується на голосний: *воїстину, доїсторичний, неїндуктивний, поїнформувати* та ін.

4. **И** пишемо:

1) у загальних назвах після приголосних **д, т, з (дз), с, ц, ж (дж), ч, ш, р** перед наступним приголосним (крім **й**): *дйзель, динáмо, диплом, дирéктор, методика; інститут, матемáтика, стїмул, тип; позїція, фізїчний; таксіст, родзїнка, силуэт, систéма; цистérна, цїфра; режїм, джигїт, джїнси, джип; шїрма, шифр; брига́да, риф, фáбрика*;

2) у географічних назвах із кінцевими **-ида, -ика**: *Антарктїда, Атлантїда, Флорїда; Адріáтика, Амéрика, Анта́рктика, Арктика, Атла́нтика, А́фрика, Ба́лтика, Ко́рсика, Мéксика*;

3) у географічних назвах після приголосних **дж, ж, ч, ш, щ і ц** перед приголосним: *Вірджі́нія, Алжі́р, Жиро́нда, Чика́го, Чілі́, Ва́шингто́н, Гемпши́р, Йо́ркішир, Лейпци́г, Цинда́о* та в похідних: *алжі́рець, йоркі́рський, чилі́йський* та ін.

Перед голосним та в кінці слова пишемо **і**: *Ші́офок; Віші́*;

4) у географічних назвах після **р** перед приголосним, крім [j]: *Брита́нія, Крит, Маврита́нія, Магрі́б, Мадрі́д, Рив'є́ра, Рі́га* та ін., а також у похідних від них: *брита́нський, маврита́нський, рі́зький* та ін.

Примітка 1. У компоненті власних назв **-стріт** пишемо **і**: *Бейкер-стрі́т, Волл-стрі́т, Ріджент-стрі́т, Фліт-стрі́т*.

Примітка 2. У географічних назвах після **р** перед [j] та в похідних від них пишемо **і**: *Бріє́нн, Ер-Рі́яд, Тріє́ст; еррі́дський, тріє́тський*;

5) за традицією в деяких географічних назвах після приголосних **д, т** перед наступним приголосним, крім [j]: *Ватика́н, Единбу́рг, Кордильє́ри, Меді́на, Палесті́на, Сарді́нія, Скандина́вія, Тибе́т* та в похідних від них: *ватика́нський, едина́бу́рський, скандина́вський* та ін.

Примітка. Після приголосних **д, т** перед голосним і [j] пишемо **і**: *Гала́тія, Інді́я*;

6) у деяких географічних назвах за традицією: *Бразі́лія, Вифле́с, Єгі́пет, Єрусали́м, Кита́й, Пакиста́н, Сираку́зи, Сі́рія, Сиці́лія* та в похідних від них: *єгі́петський, сирі́єць* та ін.

§ 130. Звуки [e], [u]

1. Голосний [e] звичайно передаємо буквою **е**: *е́нергія, е́ра, філе́, шардоне́, шевроле́; Есхі́л, Е́тна*, зокрема після іншої букви **е** в іншомовних власних назвах, коли подвоєння **ее** в записі назви мовою оригіналу позначає довготу звука [e]: *Верме́ер, Шпрее́*.

2. Букву **є** пишемо в таких випадках:

1) за традицією в низці слів релігійної тематики (грецького походження): *євхарі́стія, єпі́скоп, єпиті́мія, єпитрахі́ль, єресь; Єва́нгеліє* та ін.;

2) у сполученні [e] з попереднім [j]: *е́гер, конве́єр, проє́кт, реє́стр, ста́єр, феєрве́рк, фоє́; Є́ллоустоун, Є́ль, Є́мен, Рамбу́є*, зокрема в позиції після апострофа і **ь**: *бар'е́р, круп'е́; досьє́, портьє́; Сьє́рра-Леоне́; Мерсьє́*;

3) після букви **і**: *абіту́рієнт, кліє́нт, ріє́лтор; Тріє́ст; Аріє́ль, Вандріє́с, Даніє́ль, Діє́го, Маріє́тта*.

3. Якщо префікс у слові або перша частина складного слова закінчується на голосний, то після них пишемо **е**: *агроеко́логія, геоеконо́міка, діеле́ктрик*,

діеті́л, євроелі́та, квазіетні́чний, мегаефе́кт, металоємáль, мініескалáтор, поетáпний, поліе́др, псевдоефе́кт, ультраерóзія.

4. У словах, запозичених із французької мови, після шиплячих **ж, ш** пишемо букву **у**: *брошу́ра, жури́, парашу́т.*

§ 131. Буквосполучення AU, OU

1. Буквосполучення **au, ou** на позначення звукосполучень [au], [ou] передаємо через **ау, оу**: *аутса́йдер, гауптва́хта, ма́узер; Ка́унас; Кла́ус, Кра́узе, Па́уль, Фа́уст; Джо́уль.*

2. У словах, що походять здебільшого з латинської мови, а також із давньогрецької мови, буквосполучення **au** звичайно передаємо через **ав**: *автенті́чний, автобіогра́фія, автомобі́ль, áвтор, авторитéт, автохто́н, ла́вра; Мавритáнія; Авро́ра, Павло́.*

3. У запозиченнях, що мають усталену традицію передавання латиничного буквосполучення **au** українським **ау**, можливі орфографічні варіанти: *аудиéнція* і *авдіéнція, аудиторі́я* і *авдиторі́я, лауреáт* і *лавреáт, па́уза* і *пáвза, фа́уна* і *фа́вна.*

§ 132. Букви та буквосполучення Ö, Ø, EU, OE

1. Голосні, яким на письмі відповідають букви й буквосполучення **ö, ø, oe, eu** у німецькій, данській, іспанській, норвезькій, турецькій, французькій, шведській та деяких інших мовах, і фонетично подібні до них голосні передаємо українською буквою **е**: *Вільне́в, Ге́те, Ёнче́пінг, Ке́льн, Ма́льме, Пасте́р, Рентге́н*, а після звука [j] – буквою **є**: *Б'є́рнсон, Рішельє́.*

§ 133. Дифтонги [au], [ei], [ou] у словах англійського походження

1. Англійські дифтонги [au], [ei], [ou] звичайно передаємо, імітуючи їхнє звучання в мові оригіналу, через **ау, ей, оу**: *бра́узер, бра́унінг; гейм, диспле́й; снóуборд, шóу; Джорджта́ун, Па́уелл; Дژه́ймс; Бе́ллоу, Сі́ллітоу, Снóу.*

2. Окремі слова з дифтонгами [ei] і [ou] ввійшли в українську мову в адаптованому вигляді з голосними **е, о**: *брек, ле́ді; гол, готе́ль, до́пінг, смóкінг; Бе́кон, Че́мберлен, Шекспі́р; Айве́нго, Гладсто́н, Дефо́, Джеро́м, Лонгфе́лло, По.*

§ 134. Звук [æ] в словах англійського походження

1. Англійський звук [æ], якому на письмі відповідає англійська буква **a**, звичайно передаємо українською буквою **а**: *макінто́ш, спам, ха́кер, чат; А́длер, Кана́верал, Ланка́стер, Манче́стер; А́дамс, А́лекс, Га́ррісон, Ча́плін.*

2. У багатьох словах за традицією цей звук передаємо через **е**: *бренд, джем, м'енеджер, сленг, стенд; Бл'еквуд, Ёнтоні, Кемерон, Л'емберт, С'елінджер, Сем, Т'етчер; П'елл-М'елл* та ін.

§ 135. Звук [ə:] в словах англійського походження

1. Англійський звук [ə:], якому найчастіше відповідають англійські буквосполучення **ear, er, ir, or, ur, yr**, не має в українській мові фонетичного аналога, його передаємо здебільшого українським буквосполученням **ер**: *с'ерфінг; Б'ерд, Б'еркшир, Б'ертон, В'ертінг, Ерл, Ерн'ест, М'ерфі, Ч'ерчилль, Ш'ерлі* та ін.

2. Деякі слова, засвоєні українською мовою в транслітерованому вигляді, передають графічну форму відповідних англійських буквосполучень: *г'амбургер, курс'ор; В'ордсворт, Ірвінг, Урб'ана* та ін.

§ 136. Буквосполучення EI, EU у словах німецького походження. Буквосполучення IJ та буква Y у словах нідерландського походження

1. Німецьке буквосполучення **ei** відповідно до вимови передаємо українською мовою через **ай (яй)**: *Айзен'ах, Ва'йзенборн, Ва'йнрайх, Віттгеншта'йн, Ка'йзер, Ма'йнгоф, Нортга'йм; Бля'йбтрой, Кля'йн, Кля'йнерт, Фля'йшер; буквосполучення eu – через ой: фр'ойляйн; Нойба'уер, Нойбра'нденбург.*

2. За традицією в давніших запозиченнях німецьке буквосполучення **ei** передаємо в транслітерованому вигляді через **ей**: *гросм'ейстер, капельм'ейстер, кре'йда, кре'йцер, маркш'ейдер, штрейкбр'ехер; Г'ейне, Л'ейтциг, Рейн, Швейц'арія.*

3. У запозиченнях із нідерландської мови буквосполучення **ij** та букву **y** передаємо через **ей**: *дрейф; Ант'оніс ван Дейк.*

§ 137. Подвоєння букв на позначення голосних

1. Подвоєння букв на позначення голосних в іншомовних власних назвах звичайно передаємо подвоєнням відповідних українських букв: *А'арне, А'ахен, Авра'ам, Ва'нзее, За'але, Ка'аба, Ку'усінен, Саарбрю'кен, То'омінг.*

4.4.3. Апостроф

§ 138. Апостроф

1. Апостроф у словах іншомовного походження та похідних від них пишемо перед **я, ю, є, ї**, які позначають сполучення звуку [j] з наступним голосним:

1) після приголосних **б, п, в, м, ф, г, к, х, ж, ч, ш, р**: *б'єф, інтерв'ю, кар'єра, комп'ютер, п'єдестал, прем'єр; Ак'яб, Барб'є, Б'юкенен, Донаг'ю, Женев'єва, Іх'ямас, Монтеск'є, П'ємонт, П'яченца, Рив'єра, Руж'є, Ф'єзоле, Фур'є, Ях'я*;

2) після кінцевого приголосного в префіксах: *ад'юнкт, ад'ютант, диз'юнкція, ін'єкція, кон'юнктура*.

2. Апостроф не пишемо:

1) перед **йо**: *курй'обз, серй'обзний*;

2) коли **я, ю** позначають пом'якшення попереднього приголосного перед **а, у**: *бязь; бюджет, бюр'о, кювет, мюр'ід, пюпітр, пюр'є, рюкзак, рюш, фюзеляж; Барб'юс, Бюфф'он, В'юртемберг, Г'юг'о, М'юллер*.

4.4.4. М'який знак (ь)

§ 139. М'який знак (ь)

1. М'який знак (ь) у словах іншомовного походження пишемо після приголосних **д, т, з, с, л, н**:

1) перед **я, ю, є, ї, йо**: *дуєн'ья, мільярд; атель'є, він'єтка, кондот'єр, конференс'є, марсель'єза; бульй'он, кан'й'он, сен'й'ор; В'єнт'ян, Севі'лья, Кордильєри; Ньюто'н, Гот'є, Лавуаз'є, Мольєр, Реньє, Він'ї*;

2) у низці слів після **л** перед приголосним та в кінці деяких слів за традицією або відповідно до вимови: *альбатр'ос, джобу'ль, ко'льт, магістр'аль, фі'льм; Альбе'рта, Ба'зель, Дель'фи; Було'нь, Шампа'нь; Кро'мвель, Нель'сон, Рафає'ль, Чарль'з та ін.*

4.4.5. Відмінювання слів іншомовного походження

§ 140. Відмінювані й невідмінювані слова іншомовного походження

1. Іменники іншомовного походження звичайно відмінюємо як відповідні українські іменники:

1) І відміна: *капсула – капсули, капсулі, капсулу, капсулою, (у) капсулі...; фізика – фізики, фізиці, фізику, фізикою, (у) фізиці...; вакуоля – (до) вакуолі, вакуолі, вакуолю, вакуолею, (у) вакуолі...; ескадрі'лья – (до) ескадрі'льї, ескадрі'льї, ескадрі'лью, ескадрі'льєю, (в) ескадрі'льї... (родовий відмінок множини з нульовим закінченням – ескадрі'лей); Б'удда – Б'удди, Б'удді, Б'удду, Б'уддою, (на) Б'удді...; Вене'ція – (до) Вене'ції, Вене'ції, Вене'цію, Вене'цією, (у) Вене'ції...; Го'я – (до) Го'ї, Го'ї, Го'ю, Го'єю, (у) Го'ї...;*

2) II відміна: *арсенáл* – (біля) *арсенáлу*, *арсенáлові* (*арсенáлу*), *арсенáл*, *арсенáлом*, (в) *арсенáлі*...; *блок* – *бло́ка* (і *бло́ку*), *бло́кові* (*бло́ку*), *блок*, *бло́ком*, (у) *бло́ці*...; *автомобі́ль* – *автомобі́ля*, *автомобі́леві* (*автомобі́лю*), *автомобі́ль*, *автомобі́лем*, (в) *автомобі́лі*...; *Рафаéль* – (для) *Рафаéля*, *Рафаéлеві* (*Рафаéлю*), *Рафаéля*, *Рафаéлем*, (на) *Рафаéлеві*...; *Бю́лов* – (для) *Бю́лова*, *Бю́лову*, *Бю́лова*, *Бю́ловом*, (на) *Бю́лові*...; *Да́рвін* – *Да́рвіна*, *Да́рвінові* (*Да́рвіну*), *Да́рвіна*, *Да́рвіном*, (на) *Да́рвінові*...;

3) III відміна: *магістра́ль* – (до) *магістра́лі*, *магістра́лі*, *магістра́ль*, *магістра́ллю*, (на) *магістра́лі*...; *верф* – (до) *ве́рфі*, *ве́рфі*, *верф*, *ве́рф'ю*, (на) *ве́рфі*...

2. Деякі іменники іншомовного походження не відмінюємо, а саме:

1) іменники з прикінцевим **а** після букви на позначення голосного: *амплуа́*, *боа́*, *буржуа́*; *Бенуа́*, *Валуа́*, *Джозуа́*, *Жоффруа́*, *Нікарагуа́*, *Папуа́*;

2) односкладові слова з прикінцевими **а**, **я**: *бра*, *па*, *спа*, *фа*; *ля*;

3) іменники з прикінцевими **е**, **є**: *валіде́*, *ду́че*, *желе́*, *кабаре́*, *каберне́*, *кафе́*, *кашне́*, *негли́же*, *пенсне́*, *піке́*, *суфле́*, *турне́*, *шалé*, *шосé*; *ателье́*, *сомелье́*; *Беранже́*, *Гейне́*, *Гете́*, *Данте́*, *Туапсе́*; *Барб'є́*, *Готьє́*, *Ле Корбюзьє́*, *Лавуазьє́*, *Рамбурє́*;

4) іменники з прикінцевими **и**, **і**, **ї**: *ві́скі*, *ефе́нді*, *колі́бри*, *мерсі́*, *парі́*, *по́ні*, *таксі́*; *Алмати́*, *Амангельді́*, *Тбілісі́*; *Анрі́*, *Гальва́ні*, *Россі́ні*, *Фірдоусі́*, *Шеллі́*; *Віньї́*, *Шанті́ї*;

5) іменники з прикінцевим **о**: *бюро́*, *депо́*, *жабо́*, *євро́*, *казино́*, *какао́*, *кауді́льйо*, *кімоно́*, *кінó*, *кре́до*, *лото́*, *мае́стро*, *метро́*, *ра́діо*, *ре́тро*; *Макао́*; *Антоні́о*, *Арно́*, *Базі́ліо*, *Буало́*, *Вано́*, *Віардо́*, *Ву́дро*, *Дідро́*, *Джо́*, *Ма́ріо*, *Ла́о*, *Лонгфе́лло*, *Піка́ссо*, *По́*, *Торквато́ Та́ссо*; «*Вольво́*», «*Пежó*», «*Рено́*»; за традицією відмінюємо *пальто́*, *ситро́*;

6) іменники з прикінцевими **у**, **ю**: *какаду́*, *рагу́*, *рандеву́*, *фра́у*, *шо́у*; *Баку́*, *Катманду́*, *Пала́у*, *Сно́у*; *інжені́ю*, *інтерв'ю́*, *меню́*, *парвені́ю*; *Кюсі́ю*, *Сю́*;

7) топоніми з прикінцевими компонентами **-лейн**, **-ривер**, **-роуд**, **-сквер**, **-стріт**: (на) *Дру́рі-лейн*, (біля) *Па́рк-лейн*, (біля) *Фолл-Рі́вер*, (на) *Е́ббі-ро́уд*, (на) *Монтрі́ол-ро́уд*, (на) *Та́ймс-сквер*, (на) *А́дам-стрі́т*, (біля) *Рі́джент-стрі́т*, (на) *Сент-Дже́ймс-стрі́т*;

8) етикетні назви жінки з прикінцевими приголосними: *мада́м*, *мадемуазель*, *міс*, *мі́сис*, *фре́кен*, *фр́ойляйн*, *хану́м*;

9) жіночі особові імена з прикінцевими твердими приголосними (крім **б, п, в, ф**) та **й**: *Беатрі́с, Гюльчатáй, Долóрес, Елмáс, Енн, Жанне́т, Іре́н, Карме́н, Кім, Клоди́н, Ленóр, Ма́ргарет, Мерсе́дес, Моні́к, Тріш, Фара́х* та ін.

Примітка. Жіночі особові імена з прикінцевими **б, п, в, ф** або м'якими приголосними відмінюємо: *Ізабел́ь – (до) Ізабелі́, Ізабелі́, Ізабел́ь, Ізабеллю́, (на) Ізабелі́, Ізабеле́; Етел́ь – (до) Етелі́, Етелі́, Етел́ь, Етеллю́, (на) Етелі́, Етеле́; Жізел́ь – (до) Жізелі́, Жізелі́, Жізел́ь, Жізеллю́, (на) Жізелі́, Жізеле́; Зейна́б – (до) Зейна́бі, Зейна́бі, Зейна́б, Зейна́б'ю, (на) Зейна́бі, Зейна́бе; Мішел́ь – (до) Мішелі́, Мішелі́, Мішел́ь, Мішеллю́, (на) Мішелі́, Мішеле́; Ніко́ль – (до) Ніко́лі, Ніко́лі, Ніко́ль, Ніко́ллю, (на) Ніко́лі, Ніко́ле; Руф – (до) Руфі́, Руфі́, Руф, Руф́'ю, (на) Руфі́, Руфе́; Севгі́ль – (до) Севгі́лі, Севгі́лі, Севгі́ль, Севгі́ллю, (на) Севгі́лі, Севгі́ле.*

3. У дво- і багатокomпонентних особових іменах і прізвищах відмінюємо всі складники, крім тих, які є невідмінюваними: *Жа́на-Жа́ка, Марі́-Сесі́лі, Марі́ї-Антуане́тти; Ка́рла Гу́става Емі́ля Маннерге́йма; Кло́да Жозе́фа Руже́ де Лі́ля; Хуа́на Ка́рлоса Альфо́нсо Вікто́ра Марі́ї де Бурбо́на.*

4. У чоловічих формах арабських, перських, тюркських імен з компонентами, що вказують на родинні стосунки, соціальне становище тощо, відмінюємо всі складники, крім тих, які є невідмінюваними: з *Ахме́дом Гаса́ном-оглі́, у Маме́да-заде́, до Мехме́да-бе́я, з Кема́лем-паше́ю, у Мірзі́-ха́на.*

Примітка. Не відмінюємо особові імена в складі жіночої форми азербайджанських імен по батькові з компонентом **кизі́**: *до Зульфі́ї Мура́д-кизі́, з Фатімо́ю Гаса́н-кизі́* та ін.

4.5. Правопис власних назв

4.5.1. Українські та інші слов'янські прізвища й імена

§ 141. Українські прізвища

1. Українські прізвища передаємо на письмі відповідно до норм української мови: *Березі́вський, Білове́рхий, Ведме́дів, За́єць, Кривони́с, Лі́пич, Ковалю́к, Миколо́єнко, Олександро́вич, Олексі́єнко, Ткачу́к, Шве́ць* та ін.

§ 142. Відмінювання прізвищ

1. Українські та інші слов'янські¹¹ прізвища, що мають закінчення іменників І відміни, відмінюємо як відповідні загальні назви І відміни, а прізвища із закінченнями іменників II відміни відмінюємо за зразками відмінювання відповідних загальних назв II відміни:

Гмі́ря – (для) Гмі́рі, Гмі́рі, Гмі́рю, Гмі́рею, (на) Гмі́рі...;

Ма́йборода – Ма́йбороди, Ма́йбороди́, Ма́йбороду, Ма́йбородо́ю, (на) Ма́йбороди́...;

Мамалі́га – Мамалі́ги, Мамалі́зі, Мамалі́гу, Мамалі́гою, (на) Мамалі́зі...;

¹¹ Про відмінювання неслов'янських прізвищ див. § 140.

Панібудьласка – *Панібудьласки*, *Панібудьласці*, *Панібудьласку*, *Панібудьласкою*, (на) *Панібудьласці*...;

Бўсел – (для) *Бўсла*, *Бўслови* (*Бўслу*), *Бўсла*, *Бўслом*, (на) *Бўслови* (*Бўслі*)...;

Гнатюк – (для) *Гнатюка́*, *Гнатюко́ві* (*Гнатюку́*), *Гнатюка́*, *Гнатюко́м*, (на) *Гнатюко́ві* (*Гнатюку́*)...;

Журавель – (для) *Журавля́*, *Журавле́ві* (*Журавлю́*), *Журавля́*, *Журавле́м*, (на) *Журавле́ві* (*Журавлі́*, *Журавлю́*)...;

За́ць – (для) *За́йця*, *За́йцеві* (*За́йцю*), *За́йця*, *За́йцем*, (на) *За́йцеві* (*За́йці*, *За́йцю*)...;

Іваньо́ – (для) *Іваня́*, *Іване́ві* (*Іваньо́ві*, *Іваню́*), *Іваня́*, *Іване́м*, (на) *Іване́ві* (*Іваньо́ві*, *Іваню́*)...;

Кривоніс – (для) *Кривонóса*, *Кривонóсові* (*Кривонóсу*), *Кривонóса*, *Кривонóсом*, (на) *Кривонóсові* (*Кривонóсі*)...;

Лéбідь – (для) *Лéбеда*, *Лéбеде́ві* (*Лéбедю́*), *Лéбеда́*, *Лéбедем*, (на) *Лéбеде́ві* (*Лéбеді́*, *Лéбедю́*)...;

Мотóк – (для) *Мотка́*, *Мотко́ві* (*Мотку́*), *Мотка́*, *Мотко́м*, (на) *Мотко́ві* (*Мотку́*)...;

Свéкор – (для) *Свéкра*, *Свéкрові* (*Свéкру*), *Свéкра*, *Свéкром*, (на) *Свéкрові* (*Свéкрі*)...;

Симонéнко – (для) *Симонéнка*, *Симонéнкові* (*Симонéнку*), *Симонéнка*, *Симонéнком*, (на) *Симонéнкові* (*Симонéнку*)...;

Снігі́р – (для) *Снігиря́*, *Снігире́ві* (*Снігирю́*), *Снігиря́*, *Снігире́м*, (на) *Снігире́ві* (*Снігирі́*, *Снігирю́*)...;

Снігу́р – (для) *Снігура́*, *Снігуро́ві* (*Снігуру́*), *Снігура́*, *Снігуро́м*, (на) *Снігуро́ві* (*Снігурі́*)...;

Соловéй – (для) *Солов'я́*, *Солов'е́ві* (*Солов'ю́*), *Солов'я́*, *Солов'е́м*, (на) *Солов'е́ві* (*Солов'ї́*, *Солов'ю́*)...

Але без чергування нуля звука з голосним і навпаки:

Вру́бель – (для) *Вру́беля*, *Вру́белеві* (*Вру́белю*), *Вру́беля*, *Вру́белем*, (на) *Вру́белеві* (*Вру́белі́*, *Вру́белю*)...;

Жнець – (для) *Жнеця́*, *Жнеце́ві* (*Жнецю́*), *Жнеця́*, *Жнеце́м*, (на) *Жнеце́ві* (*Жнеці́*, *Жнецю́*)...;

Черне́ць – (для) *Чернеця́*, *Чернеце́ві* (*Чернецю́*), *Чернеця́*, *Чернеце́м*, (на) *Чернеце́ві* (*Чернеці́*, *Чернецю́*)...;

Швець – (для) *Швеця́*, *Швеце́ві* (*Швецю́*), *Швеця́*, *Швеце́м*, (на) *Швеце́ві* (*Швеці́*, *Швецю́*)...

Примітка 1. Прізвища на зразок *Дідуньо́*, *Іваньо́* в давальному і місцевому відмінках мають варіанти закінчень **-еві** (**-ьові**, **-ю**): *Дідуне́ві* (**-ьо́ві**, **-ю́**), *Іване́ві* (**-ьо́ві**, **-ю́**).

Примітка 2. Усі чоловічі прізвища II відміни в родовому відмінку мають закінчення **-а** (**-я**) на відміну від деяких співвідносних загальних назв: пор. прізвища *Куліш* – *Куліша́*, *Мороз* – *Мороза́*; *Коровай* – *Корова́я*, *Рись* – *Ріс́я*, *Чорнотінь* – *Чорноті́ня* і загальні назви *куліш* – *кулешу́*, *мороз* – *морозу́*; *коровай* – *корова́ю*, *ри́сь* – *рісі́*, *тінь* – *тіні́*.

Примітка 3. За відповідними відмінами відмінюємо неслов'янські змінювані прізвища:

Дітель – (для) Дітеля, Дітелеві (Дітелю), Дітеля, Дітелем, (на) Дітелеві (Дітелі, Дітелю)...;

Пиавéла – (для) Пиавéли, Пиавéлі, Пиавéлу, Пиавéлою, (на) Пиавéлі...;

Стендаль – (для) Стендалья, Стендальєві (Стендалью), Стендалья, Стендальєм, (на) Стендальєві (Стендальі, Стендалью)...;

Шекспір – (для) Шекспіра, Шекспірові (Шекспіру), Шекспіра, Шекспіром, (на) Шекспірові (Шекспірі)... (див. § 140).

2. Прізвища прикметникового типу на **-ий (-ій)** відмінюємо як відповідні прикметники чоловічого та жіночого роду (твердої чи м'якої групи):

Авдієвський – Авдієвського, Авдієвському, Авдієвського, Авдієвським, (на) Авдієвському...;

Кобилянська – Кобилянської, Кобилянській, Кобилянську, Кобилянською, (на) Кобилянській...

3. Чоловічі прізвища прикметникового типу на **-ов, -ев (-єв), -ів (-їв), -ин, -ін (-їн)** відмінюємо за такими зразками:

	Однина			
Н.	Пáвлов	Ковалéв	Прóкопів	Кі́рчів
Р.	Пáвлов-а	Ковалéв-а (-лі́в-а)	Прóкопов-а (-ні́в-а)	Кі́рчев-а (-чі́в-а)
Д.	Пáвлов-у	Ковалéв-у (-лі́в-у)	Прóкопов-у (-ні́в-у)	Кі́рчев-у (-чі́в-у)
Зн.	Пáвлов-а	Ковалéв-а (-лі́в-а)	Прóкопов-а (-ні́в-а)	Кі́рчев-а (-чі́в-а)
Ор.	Пáвлов-и́м	Ковалéв-и́м (-лі́в-и́м)	Прóкопов-и́м (-ні́в-и́м)	Кі́рчев-и́м (-чі́в-и́м)
М.	...Пáвлов-і́ (-у)	...Ковалéв-і́ (-у) (-лі́в-і́, -у)	...Прóкопов-і́ (-у) (-ні́в-і́, -у)	...Кі́рчев-і́ (-у) (-чі́в-і́, -у)
Кл.	Пáвлов-е	Ковалéв-е (-лі́в-е)	Прóкопов-е (-ні́в-е)	Кі́рчев-е (-чі́в-е)

	Множина			
Н.	Пáвлов-и	Ковалéв-и (-лі́в-и)	Прóкопов-и (-ні́в-и)	Кі́рчев-и (-чі́в-и)
Р.	Пáвлов-и́х	Ковалéв-и́х (-лі́в-и́х)	Прóкопов-и́х (-ні́в-и́х)	Кі́рчев-и́х (-чі́в-и́х)
Д.	Пáвлов-и́м	Ковалéв-и́м (-лі́в-и́м)	Прóкопов-и́м (-ні́в-и́м)	Кі́рчев-и́м (-чі́в-и́м)
Зн.	Пáвлов-и́х	Ковалéв-и́х (-лі́в-и́х)	Прóкопов-и́х (-ні́в-и́х)	Кі́рчев-и́х (-чі́в-и́х)
Ор.	Пáвлов-и́ми	Ковалéв-и́ми (-лі́в-и́ми)	Прóкопов-и́ми (-ні́в-и́ми)	Кі́рчев-и́ми (-чі́в-и́ми)
М.	...Пáвлов-и́х	...Ковалéв-и́х (-лі́в-и́х)	...Прóкопов-и́х (-ні́в-и́х)	...Кі́рчев-и́х (-чі́в-и́х)
Кл.	Пáвлов-и	Ковалéв-и (-лі́в-и)	Прóкопов-и (-ні́в-и)	Кі́рчев-и (-чі́в-и)

	Однина		Множина	
Н.	<i>Русин</i>	<i>Романішин</i>	<i>Русин-и</i>	<i>Романішин-и</i>
Р.	<i>Русин-а</i>	<i>Романішин-а</i>	<i>Русин-ів</i>	<i>Романішин-их</i>
Д.	<i>Русин-ові (-у)</i>	<i>Романішин-ові (-у)</i>	<i>Русин-ам</i>	<i>Романішин-им</i>
Зн.	<i>Русин-а</i>	<i>Романішин-а</i>	<i>Русин-ів</i>	<i>Романішин-их</i>
Ор.	<i>Русин-ом</i>	<i>Романішин-им</i>	<i>Русин-ами</i>	<i>Романішин-ими</i>
М.	<i>...Русин-ові (-і, -у)</i>	<i>...Романішин-ові (-і, -у)</i>	<i>...Русин-ах</i>	<i>...Романішин-их</i>
Кл.	<i>Русин-е</i>	<i>Романішин-е</i>	<i>Русин-и</i>	<i>Романішин-и</i>

Примітка 1. У відмінкових формах чеських, словацьких і польських прізвищ на ек суфіксальний **-е-** зберігаємо: *Гашек* – *Гашека*, *Гашекові...*; *Локетек* – *Локетека*, *Локетекові...*

Так само зберігаємо **-е-** при відмінюванні прізвищ із кінцевими **ер, ел (ол)**: *Пётер* – *Пётера...*, *Павел* – *Павела...*; але в іменах він випадає: *Пётер* – *Пётра...*, *Павел* (*Павол*) – *Павла*.

У відмінкових формах прізвищ слов'янського походження на **-ець** суфіксальний **-е-** випадає: *Карольць* – *Карольця*, *Карольцеві...*; *Малець* – *Мальця*, *Мальцеві...*; *Моравець* – *Моравця*, *Моравцеві...*; *Оравець* – *Оравця*, *Оравцеві...*

Примітка 2. Жіночі прізвища на приголосний та **о** не відмінюємо: (для) *Марії Сеник*, (завдяки) *Катерині Балій*, (з) *Ліною Костенко*, (на) *Ніні Байко* та ін.

Чоловічі прізвища відмінюємо як відповідні іменники: (для) *Василія Сеника*, (всупереч) *Михайлові Балію* (*Михайлу Балієві*), (з) *Іваном Костенком*, (на) *Андрієві Байку* (*Андрію Байкові*) та ін.

Примітка 3. Чоловічі прізвища із суфіксами **-ин-**, **-ишин-** відмінюємо як іменники II відміни твердої групи: *Русин* – *Русина*, *Русинові* (*Русину*)...; *Хомин* – *Хомина*, *Хоминові* (*Хомину*)...; *Іванішин* – *Іванішина*, *Іванішинові* (*Іванішину*)..., але прізвища прикметникового походження на **-ишин** зберігають закінчення прикметника у формі орудного відмінка однини та у формах множини (крім називного і кличного відмінків): *Іванішиним*, *Романішиним*; *Романішиних*, *Романішиним*, ... *Романішиними*...; *Іванішиних*, *Іванішиним*... *Іванішиними*...

Жіночі прізвища із суфіксом **-ишин-(а)** відмінюємо як прикметники жіночого роду: *Іванішина*, *Іванішиної*, *Іванішиній*, *Іванішину*, *Іванішиною*, (на) *Іванішиній*, *Іванішина*.

§ 143. Відмінювання імен

1. Українські імена передаємо на письмі відповідно до норм української мови: *Богдан*, *Василь*, *Володимир*, *В'ячеслав*, *Геннадій*, *Даніло*, *Кирило*, *Микита*, *Микола*, *Петро*, *Семён*, *Ярослав*; *Ганна*, *Інна*, *Мирослава*, *Надія*, *Оксана*, *Олена*, *Світлана*, *Тетяна*, *Христина*, *Юлія* та ін.

2. Українські чоловічі та жіночі імена, що в називному відмінку однини закінчуються на **-а**, **-я**, відмінюємо як відповідні іменники I відміни:

	Однина					
	Тверда група		М'яка група			
	Чол. рід	Жін. рід	Чол. рід	Жін. рід		
Н.	<i>Микол-а</i>	<i>Ганн-а</i>	<i>Илл-я</i>	<i>Соломі-я</i>	<i>Мотр-я</i>	<i>Натал-я</i>
Р.	<i>Микол-и</i>	<i>Ганн-и</i>	<i>Илл-і</i>	<i>Соломі-ї</i>	<i>Мотр-і</i>	<i>Натал-і</i>
Д.	<i>Микол-і</i>	<i>Ганн-і</i>	<i>Илл-і</i>	<i>Соломі-ї</i>	<i>Мотр-і</i>	<i>Натал-і</i>
Зн.	<i>Микол-у</i>	<i>Ганн-у</i>	<i>Илл-ю</i>	<i>Соломі-ю</i>	<i>Мотр-ю</i>	<i>Натал-ю</i>

Ор.	<i>Микóл-ою</i>	<i>Гáнн-ою</i>	<i>Ілл-éю</i>	<i>Соломі́-єю</i>	<i>Мóтр-ею</i>	<i>Натáл-ею</i>
М.	<i>...Микóл-і</i>	<i>...Гáнн-і</i>	<i>...Ілл-і́</i>	<i>...Соломі́-ї</i>	<i>...Мóтр-і</i>	<i>...Натáл-і</i>
Кл.	<i>Микóл-о</i>	<i>Гáнн-о</i>	<i>Ілл-е</i>	<i>Соломі́-є</i>	<i>Мóтр-е</i>	<i>Натáл-ю</i>

	Множина					
	Тверда група		М'яка група			
	Чол. рід	Жін. рід	Чол. рід	Жін. рід		
Н.	<i>Микóл-и</i>	<i>Гáнн-и</i>	<i>Ілл-і́</i>	<i>Соломі́-ї</i>	<i>Мóтр-і</i>	<i>Натáл-і</i>
Р.	<i>Микóл</i>	<i>Гáнн</i>	<i>Ілл-і́в</i>	<i>Соломі́й</i>	<i>Мóтр</i>	<i>Натáль</i>
Д.	<i>Микóл-ам</i>	<i>Гáнн-ам</i>	<i>Ілл-я́м</i>	<i>Соломі́-ям</i>	<i>Мóтр-ям</i>	<i>Натáл-ям</i>
Зн.	<i>Микóл</i>	<i>Гáнн</i>	<i>Ілл-і́в</i>	<i>Соломі́й</i>	<i>Мóтр</i>	<i>Натáль</i>
Ор.	<i>Микóл-ами</i>	<i>Гáнн-ами</i>	<i>Ілл-я́ми</i>	<i>Соломі́-ями</i>	<i>Мóтр-ями</i>	<i>Натáл-ями</i>
М.	<i>...Микóл-ах</i>	<i>...Гáнн-ах</i>	<i>...Ілл-я́х</i>	<i>...Соломі́-ях</i>	<i>...Мóтр-ях</i>	<i>...Натáл-ях</i>
Кл.	<i>Микóл-и</i>	<i>Гáнн-и</i>	<i>Ілл-і́</i>	<i>Соломі́-ї</i>	<i>Мóтр-і</i>	<i>Натáл-і</i>

Примітка 1. Кінцеві приголосні основи **г, к, х** у жіночих іменах у давальному та місцевому відмінках однини перед закінченням змінюємо на **з, ц, с**: *О́льга* – *О́льзі*, *Пала́жка* – *Пала́жці*, *Соло́ха* – *Соло́сі*.

Примітка 2. У жіночих іменах на зразок *Ода́рка*, *Пара́ска* в родовому відмінку множини в кінці основи між приголосними з'являється звук **о**: *Ода́рок*, *Пара́сок*.

3. Українські чоловічі імена, що в називному відмінку однини закінчуються на приголосний та **-о**, відмінюємо як відповідні іменники II відміни:

	Однина		
	Тверда група		
Н.	<i>Оле́г</i>	<i>Анті́н</i>	<i>Дмитр-о́</i>
Р.	<i>Оле́г-а</i>	<i>Антóн-а</i>	<i>Дмитр-а́</i>
Д.	<i>Оле́г-ові (-у)</i>	<i>Антóн-ові (-у)</i>	<i>Дмитр-о́ві (-у)</i>
Зн.	<i>Оле́г-а</i>	<i>Антóн-а</i>	<i>Дмитр-а́</i>
Ор.	<i>Оле́г-ом</i>	<i>Антóн-ом</i>	<i>Дмитр-о́м</i>
М.	<i>...Оле́г-ові (-у)</i>	<i>...Антóн-ові (-у)</i>	<i>...Дмитр-о́ві (-у)</i>
Кл.	<i>Оле́ж-е (Оле́г-у)</i>	<i>Антóн-е</i>	<i>Дмі́тр-е</i>

	Однина			
	М'яка група			Мішана група
Н.	<i>Сергі́-й</i>	<i>І́гор</i>	<i>Терéнь</i>	<i>Тимі́ш</i>
Р.	<i>Сергі́-я</i>	<i>І́гор-я</i>	<i>Терéн-я</i>	<i>Тимóш-а́</i>
Д.	<i>Сергі́-єві (-ю)</i>	<i>І́гор-єві (-ю)</i>	<i>Терéн-єві (-ю)</i>	<i>Тимóш-е́ві (-у)</i>
Зн.	<i>Сергі́-я</i>	<i>І́гор-я</i>	<i>Терéн-я</i>	<i>Тимóш-а́</i>
Ор.	<i>Сергі́-єм</i>	<i>І́гор-ем</i>	<i>Терéн-ем</i>	<i>Тимóш-е́м</i>
М.	<i>...Сергі́-єві (-ю, -ї)</i>	<i>...І́гор-єві (-ю, -ї)</i>	<i>...Терéн-єві (-ю, -ї)</i>	<i>...Тимóш-е́ві (-у́, -ї́)</i>
Кл.	<i>Сергі́-ю</i>	<i>І́гор-ю</i>	<i>Терéн-ю</i>	<i>Тимóш-е</i>

	Множина		
	Тверда група		
Н.	<i>Олэг-и</i>	<i>Антон-и</i>	<i>Дмитр-і</i>
Р.	<i>Олэг-ів</i>	<i>Антон-ів</i>	<i>Дмитр-ів</i>
Д.	<i>Олэг-ам</i>	<i>Антон-ам</i>	<i>Дмитр-ам</i>
Зн.	<i>Олэг-ів</i>	<i>Антон-ів</i>	<i>Дмитр-ів</i>
Ор.	<i>Олэг-ами</i>	<i>Антон-ами</i>	<i>Дмитр-ами</i>
М.	<i>...Олэг-ах</i>	<i>...Антон-ах</i>	<i>...Дмитр-ах</i>
Кл.	<i>Олэг-и</i>	<i>Антон-и</i>	<i>Дмитр-і</i>

	Множина			
	М'яка група			Мішана група
Н.	<i>Сергі-ї</i>	<i>Ігор-і</i>	<i>Терен-і</i>	<i>Тимош-і</i>
Р.	<i>Сергі-їв</i>	<i>Ігор-ів</i>	<i>Терен-ів</i>	<i>Тимош-ів</i>
Д.	<i>Сергі-ям</i>	<i>Ігор-ям</i>	<i>Терен-ям</i>	<i>Тимош-ам</i>
Зн.	<i>Сергі-їв</i>	<i>Ігор-ів</i>	<i>Терен-ів</i>	<i>Тимош-ів</i>
Ор.	<i>Сергі-ями</i>	<i>Ігор-ями</i>	<i>Терен-ями</i>	<i>Тимош-ами</i>
М.	<i>...Сергі-ях</i>	<i>...Ігор-ях</i>	<i>...Терен-ях</i>	<i>...Тимош-ах</i>
Кл.	<i>Сергі-ї</i>	<i>Ігор-і</i>	<i>Терен-і</i>	<i>Тимош-і</i>

Примітка 1. В іменах на зразок *Антін*, *Нестір*, *Ничіпир*, *Прокіп*, *Сидір*, *Тиміш*, *Федір* і пишемо в називному відмінку (в закритому складі), а в непрямих відмінках – **о**: *Антон*, *Антонові...*; *Нестора*, *Несторові...*, але: *Авенір* – *Авеніра...*, *Лаврін* – *Лавріна...*, *Олефір* – *Олефіра...*

Примітка 2. Імена з прикінцевим **р** у родовому відмінку мають закінчення **-а**: *Віктор* – *Віктора*, *Макар* – *Макара*, *Світозар* – *Світозара*, але імена з історично м'яким **р** мають закінчення **-я**: *Ігор* – *Ігоря*, *Лазар* – *Лазаря*.

Примітка 3. Ім'я *Лев* має паралельні форми в непрямих відмінках: *Лева* і *Льва*, *Лєвові* і *Львові...*, але в кличному відмінку тільки *Лєве*.

4. Жіночі імена з прикінцевим приголосним відмінюємо як відповідні іменники III відміни:

	Однина	
Н.	<i>Любов</i>	<i>Адэль</i>
Р.	<i>Любов-і</i>	<i>Адэл-і</i>
Д.	<i>Любов-і</i>	<i>Адэл-і</i>
Зн.	<i>Любов</i>	<i>Адэль</i>
Ор.	<i>Любов'-ю</i>	<i>Адэлл-ю</i>
М.	<i>...Любов-і</i>	<i>...Адэл-і</i>
Кл.	<i>Любов-е</i>	<i>Адэл-е</i>

Примітка. Форми множини від таких імен рідковживані.

5. Зразок відмінювання чоловічого імені та по батькові:

Н.	<i>Яросла́в Васи́льович (Олексі́йович, Їгорьович)</i>
Р.	<i>Яросла́в-а Васи́льович-а (Олексі́йович-а, Їгорьович-а)</i>
Д.	<i>Яросла́в-ові́ (-у) Васи́льович-у (Олексі́йович-у, Їгорьович-у)</i>
Зн.	<i>Яросла́в-а Васи́льович-а (Олексі́йович-а, Їгорьович-а)</i>
Ор.	<i>Яросла́в-ом Васи́льович-ем (Олексі́йович-ем, Їгорьович-ем)</i>
М.	<i>...Яросла́в-ові́ (-у, -і) Васи́льович-у (Олексі́йович-у, Їгорьович-у)</i>
Кл.	<i>Яросла́в-е Васи́льович-у (Олексі́йович-у, Їгорьович-у)</i>

6. Зразок відмінювання жіночого імені та по батькові:

Н.	<i>Марі́-я Васи́лівн-а (Андрі́ївн-а, Іллі́вн-а)</i>
Р.	<i>Марі́-ї Васи́лівн-и (Андрі́ївн-и, Іллі́вн-и)</i>
Д.	<i>Марі́-ї Васи́лівн-і́ (Андрі́ївн-і́, Іллі́вн-і́)</i>
Зн.	<i>Марі́-ю Васи́лівн-у (Андрі́ївн-у, Іллі́вн-у)</i>
Ор.	<i>Марі́-єю Васи́лівн-ою (Андрі́ївн-ою, Іллі́вн-ою)</i>
М.	<i>...Марі́-ї Васи́лівн-і́ (Андрі́ївн-і́, Іллі́вн-і́)</i>
Кл.	<i>Марі́-є Васи́лівн-о (Андрі́ївн-о, Іллі́вн-о)</i>

§ 144. Слов'янські прізвища та імена

1. Основні правила правопису прізвищ та імен інших слов'янських народів такі:

1) засвоєні білоруською та російською мовами імена, поширені також в інших слов'янських мовах, не транслітеруємо, а передаємо українськими відповідниками: *Арте́м, Володи́мир, Дани́ло, Кири́ло, Мики́та, Мико́ла, Олексáндр, Петро́, Семéн; Ві́ра, Катери́на, Марі́я, Оле́на, Світла́на* та ін.; окрім імен деяких письменників та діячів культури: *Але́сь Адамо́вич, Пятру́сь Бро́вка, Ри́гор Боро́дун, Я́нка Купа́ла* та ін.;

2) російську букву **е**, польські **ie**, болгарську і сербську **е**, чеські **е, ě** після приголосних передаємо буквою **е**: *Алекса́ндров, Вельго́рський, Ве́нгеров, Весело́вський, Ме́чников, Не́дюжев, О́зеров, Петро́в, Степа́нов, Фе́дін, Ше́вцов, Шмельо́в; Бе́лич, Бронéвський, Ве́слав, Зале́ський, Мечисла́в, Ми́цкевич, Мі́чате́к, Не́дич, Се́длачек, Сенке́вич, Серако́вський, Це́нкий, Ча́пек*;

3) російську букву **є** передаємо буквою **є**:

а) на початку слів: *Євдо́кімов, Євтуше́вський, Єго́р, Єла́нський, Єлизáров, Єршо́в*;

б) у середині слів після букви на позначення голосного та при роздільній вимові після букви на позначення приголосного (після **ь** та апострофа): *Буе́раков, Кра́євський, Іса́єнков; Афа́насьєв, Євге́нєва; Алту́ф'єв, Григо́р'єв, Зино́в'єв*;

в) після приголосних (крім шиплячих, **р** і **ц**, задньоязикових і глоткового **г**) у суфіксі **-єв** та у сполученні морфем **-єєв** російських прізвищ: *Ломтеєв, М'ятлєв; Алексєєв, Веденєєв, Гордєєв, Матвєєв, Менделєєв*; але: *Муромцев, Нехорощев, Пісарев, Подьячев, Усвятцев; Андрєєв, Бранчєєв, Клещєєв, Мацєєв*, а також у болгарських: *Ботев, Друмев* та ін.;

г) коли російському **е** кореня відповідає в аналогічних українських коренях **і** (тобто на місці колишнього **ѣ**): *Белявський, Звєрев, Лєсняков, Мєстєчкін, Насєдкін, Пєчков, Рєпновський, Столєтов, Твердохлєбов*; до цього переліку належить і прізвище *Нарєжний*, запозичене російською мовою з української, де нормативним є *Наріжний*;

4) російську букву **ё** передаємо:

а) сполученням букв **йо** на початку слова, у середині слова після голосних, а також після губних **б, п, в, м, ф**, коли **ё** позначає звукосполучення **й + о**: *Йолкін, Бугайов, Окайов; Воробйов, Муравйов*;

б) сполученням букв **ьо** в середині слова після приголосних, коли **ё** позначає сполучення пом'якшеного і м'якого приголосного з **о**: *Алфьоров, Верьовкін, Дьорнов, Корольов, Новосьолов, Семьоркін, Тьомкін*.

Але в прізвищах, утворених від спільних для української та російської мов імен, пишемо **е**: *Артємов, Семєнов, Фєдоров* та ін.;

в) через **о** під наголосом після **ч, щ**: *Грачов, Духачов, Кущов, Рвачов, Щипачов*;

5) польське сполучення букв **іо** передаємо:

а) сполученням букв **йо** після **б, п, в, м, ф**: *Голембйовський, Пйотровський, Мйодович*;

б) через **ьо** після м'яких приголосних: *Аньолек, Генсьорський, Козьолєцький*;

б) **и** (**і**) передаємо через **и** у прізвищах та іменах, належних до південнослов'янських мов, у яких немає розрізнення **и** – **і** (болгарська, сербська та ін.): *Велічков, Жівков, Хрістов; Бєлич, Караджич, Милєтич, Радич, Ягич; Мілач, Симеон, Филіп*; але через **ї** після букви на позначення голосного: *Райч, Стойч* та через **і** – на початку слова: *Івич, Іво, Ігнатівич, Ікономов, Ілієв*;

7) у польських, чеських і словацьких прізвищах та іменах **і** передаємо:

а) через **і** на початку слова та після букви на позначення приголосного: *Івашкєвич, Ілона; Їдлічка, Зволінський, Лінда, Міцкєвич, Мічатец*;

б) через **и** після шиплячих і **ц** та в суфіксах **-ик**, **-ицьк-**, **-ич** (**-евич**, **-ович**): *Жі́жка, Мі́клошич, Фу́чик, Ші́мчак; Га́влик, Копе́рник; Кози́цький; Сенке́вич, Бжозо́вич*, а також у прикметникових суфіксах (див. у п. 1 ч. 2 цього параграфа), але в кінці слова – через **і**: *Є́жі, Є́нсі, І́ржі*.

8) російську букву **и** передаємо:

а) буквою **і** на початку слова та після приголосних (крім шиплячих і **ц**): *Ігна́тов, Іса́єв; Багі́ров, Кома́рін, Дубі́нін, Мали́нін, Опа́рін*;

б) буквою **ї** після букви на позначення голосного та за роздільної вимови після приголосних (після **ь** та апострофа): *Во́їнов, Ізмаї́лов; Гу́р їн, Льї́н*;

в) буквою **и**:

– після **дж**, **ж**, **ч**, **ш**, **щ** і **ц** перед приголосним (крім **ј**): *Гу́щин, Джиджо́ра, Дорóжин, Лу́чин, Цеці́лін, Чинцо́в, Широ́кін, Щигло́в*; це стосується і деяких інших іншомовних прізвищ та імен: *Абаши́дзе, Джигарханя́н, Тажиба́єв, Чиковáні* та ін., а також *Чингісха́н*; але перед голосним пишемо **і**: *Жіоно́, Ціолко́вський*;

– у прізвищах, утворених від імен і загальних назв, спільних для української та інших слов'янських мов: *Бори́сов, Вавило́вський, Виногра́дов, Глі́нкін, Дани́лов, Мали́нін, Казими́рський, Кантемі́р, Кири́лов, Кислі́ця, Мирóнов, Митрофа́нов, Ми́шкін, Никі́форов, Одини́цов, Пивова́ров, Пиля́єв, Писаре́вський, Смирно́в, Тимофе́єв, Тито́в, Тихоми́ров*; але: *Нікі́тін, Нікола́єв* та ін., твірними для яких є імена, відмінні від українських;

– у префіксі **при-**: *Прибі́лкін, Прива́лов, Приго́рін*;

– у суфіксах **-ик-**, **-ич-**, **-иц-**, **-ищ-**: *Бе́ликов, Го́лик, Котельни́ков, Кру́тиков, Но́виков; Гні́дич, Кулі́нич, Станюко́вич; Го́лицин, Пали́цин, Солже́ніцин; Горо́дищев, Тати́щев*.

9) російську й білоруську букву **ы**, польську, чеську, словацьку у передаємо буквою **и**: *Крути́х, Мали́цин, Рибакóв, Скори́на, Циганко́в, Чернишо́в; Виспя́нський; Масáрик*;

10) польські носові **ą**, **ę** передаємо:

а) сполученнями букв **ом**, **ем** перед губними приголосними: *Домбро́вський, Заре́мба, Ке́мпа*;

б) сполученнями букв **он**, **ен**, **єн** перед іншими приголосними: *Зайо́нчек, Па́йонк, Пйо́нтек, Свьо́нтек; Венгжинóвич, Свенці́цький; Єнджихóвський*.

2. У прізвищах із прикметниковими суфіксами й закінченнями:

1) суфікси слов'янських прізвищ **-ск-(-ий)**, **-цк-(-ий)**, **-ск-(-і)**, **-цк-(-і)**, **-sk-(-i)**, **-ck-(-i)**, **-dzk-(-i)**, **-sk-(-ý)**, **-ck-(-ý)** передаємо відповідно через **-ськ-(-ий)**, **-цьк-(-ий)**, **-дзьк-(-ий)**: *Бронéвський, Грушéвський, Долмóвський, Мелкóвський; Гомуліцький, Городéцький, Любéцький, Островéцький; Грудзький, Зава́дзький*; так само з **ь** пишемо російські прізвища на **-ск-(-ой)**, **-цк-(-ой)**: *Луговський (Луговська), Труцький (Труцька)*;

2) прикметникові закінчення російських прізвищ передаємо так: **-ий** через **-ий**; **-ий** після твердого приголосного – через **-ий**, після м'якого приголосного – через **-ій**; **-ая**, **-яя** – через **-а**, **-я**: *Бéлий, Морозóвський; Кра́йний; Бе́ла, Морозóвська; Кра́йня*.

Закінчення **-ой** передаємо через **-ий**: *Донський, Крутий, Луговський, Полевій, Босій, Труцький*, але *Толсто́й (Толста́)*;

3) прикметникові закінчення білоруських прізвищ **-ы**, чеських та словацьких **-ý**, польських **-у**, болгарських, македонських і сербських **-и**, хорватських **-і** передаємо через **-ий**: *Бя́лий, Га́ртний, Не́врлий, Но́вотний, Па́лацький, Смирне́нський, Конéський, Куку́левич-Сакці́нський*, але *Гуля́шки* (невідмінюване);

4) м'якість польських приголосних **ń**, **ś**, **ć**, **dź** у прізвищах перед суфіксами **-ськ-(-ий)**, **-цьк-(-ий)** і м'якими приголосними не позначаємо м'яким знаком, хоча в українській вимові в цих позиціях **н**, **с**, **ц**, **дз** пом'якшуються: *Виспя́нський, Яблонський; Свя́дек; Цві́к; Дзві́гала*.

3. Апостроф:

1) пишемо після губних, задньоязикових і **р** перед **є**, **ї**, **ю**, **я**: *Алтуф'єв, Арéф'єв, Григóр'єв, Прокóф'єв, Юр'єв; Заха́р'їн; В'ю́жин; Водоп'я́нов, Луб'я́нцев, Лук'я́нов, Пом'яло́вський, Рум'я́нцев*;

2) не пишемо перед **йо**: *Воробйóв*.

Примітка. Коли **я**, **ю** позначають сполучення пом'якшеного чи м'якого приголосного з **а**, **у**, то апостроф перед ними не пишемо: *Бяду́ля, Пясéцький; Рю́мін*.

4. М'який знак (**ь**) пишемо:

1) у прізвищах після букв на позначення м'яких приголосних **д**, **т**, **з**, **с**, **ц**, **л**, **н**:

а) при роздільній вимові перед **я**, **ю**, **є**, **ї**: *Дья́конов, Третьяко́в, Фатья́нов, Лью́шин, Панкра́тьєв, Поло́зьєв, Сала́сьєв, Ана́нїн*;

б) перед приголосними: *Во́льнов, Конько́в*;

в) у кінці слова: *Лось, Со́боль*.

Примітка. Коли **я**, **ю** позначають сполучення м'якого приголосного з **а**, **у**, то перед ними **ь** не пишемо: *Дя́ковцев, Зя́брев, Ляпуно́в, Тюле́нев, Цявло́вський*;

2) у прізвищах із суфіксом **-ець**: *Глу́ховець, Скита́лець*.

Примітка 1. М'якість польських приголосних **n, s, c, dz** позначаємо в українській мові буквою **ь** лише в кінці слова: *Ку́ронь, Дзісь, Ці́рліць, Не́дзведзь*, але: *Кусне́вич, Свідзі́нський, Свѣ́дек, Урба́нчик*.

Примітка 2. На м'якість приголосного **ц** у кінці основи слов'янських прізвищ і відміни вказує закінчення **-я**: *Кусту́риця*, а не *Кусту́рица*.

У неслов'янських прізвищах кінцевий **ц** твердий: *Кла́узевиц, Лі́фшиц, Мо́ріц*.

§ 145. Неслов'янські прізвища та імена

1. Про правопис неслов'янських прізвищ та імен ідеться в розділі 4.4. Правопис слів іншомовного походження (§§ 121–140).

4.5.2. Складні і складені особові імена та прізвища й похідні від них прикметники

§ 146. Імена та прізвища (прізвиська)

1. Імена та прізвища (також прізвиська) людей, що складаються з двох чи трьох компонентів або до складу яких входять прийменники, частки, артиклі та ін., пишемо окремо, разом і з дефісом.

2. Окремо пишемо:

1) прізвиська і псевдоніми (українські та перекладені іншомовні), що складаються з імені та означення: *Е́лена Пре́крásна, Іва́н Во́лове О́ко, Рі́чард Ле́вовє Сѣ́рце, Слуга́ з Добрóмиля, Степа́н Ти́грова Смерть*.

До цього переліку належать і власні назви американських індіанців: *Мале́нький Вовк, Тупи́й Ніж* та ін.;

2) псевдоніми, що побудовані як поєднання імені та прізвища: *Дже́к Ло́ндон, Жорж Са́нд, Ле́ся Украї́нка, Ма́рко Вовчо́к, Пана́с Ми́рний*;

3) повні давньоримські особові назви, у яких перше слово позначає особове ім'я, друге – родове ім'я, третє – прізвище: *Га́й Ю́лій Це́зар, Ма́рк По́рцій Ка́тoн*;

4) артиклі, прийменники та інші службові слова (**ван, да, де, дер, ді, дю, ед, ель, ла, ле, фон** та ін.) в іншомовних особових власних назвах: *Лю́двіг ва́н Бетхо́вен, да́ Ві́нчі, де́ ла Ку́ева, ді́ Ві́ттoріo, дю́ Га́р, Ну́р ед́ Ді́н, ле́ Ша́пельє́, фон дер́ Го́льц*.

Примітка 1. Скорочені компоненти прізвищ та імен із частками **д (Д)** та **О** пишемо з апострофом: *Д'Ала́мбе́р, д'А́рк, д'Арта́н'я́н, Д'Обі́ньє́; О'Ке́йсі, О'Ко́ннор* (але *О. Ге́нрі* – псевдонім письменника); компоненти **Мак-, Сан-, Сен-**, які передують прізвищам і водночас становлять їхню невід'ємну частину, пишемо з дефісом: *Мак-Клю́р, Мак-Маго́н; Сан-Марті́н; Сен-Сімо́н*, але: *Макка́ртні, Маккі́нлі* (як у мові-джерелі).

Примітка 2. У низці випадків артиклі та прийменники, що входять до складу прізвищ, пишемо разом, бо в такій формі засвоїла їх українська мова: *Декандоль, Деліль, Дерібас, Лагарп, Ламетрі, Лафонтен, Лесаж*;

5) слово **дон** ('пан') перед особовим ім'ям як форму ввічливого звертання: *дон Базіліо, дон Педро, дон Хосе*.

У власних назвах відомих літературних героїв це слово пишемо з великої букви: *Дон Жуан, Дон Кіхот*.

Примітка. У загальному значенні слово *донжуан* пишемо разом і з малої букви;

6) складники китайських, корейських, в'єтнамських, м'янмських, індонезійських особових назв: *Ван Мен, Пак Чівон, Хо Ши Мін, Нгуєн Конг Хоан, У Ну Мунг*.

Примітка. У складених китайських, корейських, в'єтнамських, м'янмських, індонезійських особових назвах відмінюємо лише останню частину, яка закінчується на приголосний: *Пан Гі Мун – Пан Гі Муна..., Хо Ши Мін – Хо Ши Міна..., Ден Сяопін – Ден Сяопіна..., але: Го Можо, Чан Кайші та ін. (незмінювані)*.

3. Разом пишемо:

1) українські прізвища, що складаються з дієслова в наказовій формі та іменника: *Горіцвіт, Непійвода, Убийвóвк*;

2) українські прізвища, що виникли на основі словосполучень, до складу яких входять як повнозначні, так і службові слова: *Добрийвечір, Нетудихата, Панібудьласка*;

3) українські прізвища, утворені з прикметника та іменника за допомогою сполучного звуку: *Довгопól, Кривоніс, Скороход*;

4) слов'янські особові імена, утворені від двох основ: *Владислав, Володимир, Мечислав, Ярополк*;

5) складні китайські імена, які завжди стоять після прізвища: *Го Можо, Ден Сяопін, Тао Юаньмін, Сунь Ятсен*.

Примітка. Якщо китайське ім'я становить одне слово, то обидві частини особової назви (прізвище та ім'я) пишемо окремо: *Дін Лін, Лу Сін, Цюй Юань, Чан Кайші*.

4. З дефісом пишемо:

1) складні особові імена: *Васіль-Костянтин, Жан-Жак, Зинівій-Богдан, Марія-Антуанетта, Фрідріх-Вільгельм*;

2) складні прізвища: *Альтаміра-і-Кревеа, Антоненко-Давидович, Білецький-Носенко, Гулак-Артемовський, Жоліо-Кюрі, Квітка-Основ'яненко, Нечуй-Левицький, Сент-Бев, Смаль-Стоцький*;

3) імена з кваліфікаційними прикладками: *Іва́н-ца́ре́нко*, *Ки́рик-му́жичо́к*.

Але якщо прикладка розгорнута, то між нею та іменем ставимо тире: *Іва́н – му́жичий син*, рідше – ко́му: *Іва́н, се́ля́нський син*;

4) арабські, перські, тюркські імена з компонентами, що вказують на родинні стосунки, соціальне становище тощо: *Га́сан-оглі́*, *Кема́ль-паи́а*, *Маме́д-заде́*, *Мехме́д-бе́й*, *Мі́рза-ха́н*, *Фі́крет-кизі́* (але *Чингісха́н*).

Арабське **Ібн** пишемо окремо: *Ібн Ру́сте*, *Ібн Сі́на*, *Ібн Фа́дла́н*.

Примітка. Прізвища, до складу яких входять ці компоненти, пишемо разом: *Багі́рзаде́*, *Керо́гли*, *Турсу́нзаде́*;

5) вірменські прізвища з початковим компонентом **Тер-**: *Тер-Казаря́н*, *Тер-Ованеся́н*, *Тер-Петрося́н*.

5. Складні прізвища у формі одного слова відмінюємо за відповідними типами відмін іменників чи прикметників: *Сивокі́нь – Сивокі́ня, Сивокі́неві* (*Сивокі́ню*)...; *Підку́ймұ́ха – Підку́ймұ́хи, Підку́ймұ́сі*...; *Переко́типóle – Переко́типóля, Переко́типóлю*...; *Білоце́ркківський – Білоце́ркківського, Білоце́ркківському*...

У складних прізвищах, компоненти яких пишемо з дефісом, відмінюємо за відповідними типами відмін іменників чи прикметників обидва змінювані компоненти:

Кві́тка-Осно́в'я́ненко – Кві́тки-Осно́в'я́ненка, Кві́тці-Осно́в'я́ненкові (*Кві́тці-Осно́в'я́ненку*)...; *Нечу́й-Леві́цький – Нечу́я-Леві́цького, Нечу́єві-Леві́цькому* (*Нечу́ю-Леві́цькому*)..., але: *Кос-Анато́льський – Кос-Анато́льського, Кос-Анато́льському*...; *Драй-Хма́ра – Драй-Хма́ри, Драй-Хма́рі*...

6. Складені прізвища, псевдоніми або прізвиська з компонентами в називному відмінку відмінюємо в усіх частинах за зразками відмінювання відповідних іменників або прикметників: *Рі́чард Ле́вово Се́рце – Рі́чарда Ле́вового Се́рця, Рі́чардові́* (*Рі́чарду*) *Ле́вовому Се́рцю*...; *Степа́н Ти́горова Смерть – Степа́на Ти́грової Сме́рті, Степа́нові́* (*Степа́ну*) *Ти́гровій Сме́рті*..., але *Слуга́ з Добро́миля – Слуги́ з Добро́миля, Служи́ з Добро́миля*...

§ 147. Похідні прикметники

1. Прикметники від складних особових імен, які пишемо з дефісом, зберігають це написання: *Жан-Жа́к – жан-жа́ківський*.

2. Прикметники від китайських, корейських, в'єтнамських та індонезійських особових назв пишемо разом: *Ма́о Цзеду́н – мао́цзеду́нівський*, *Пан Гі́ Мун – пангі́мунівський*.

3. Прикметники від прізвищ на зразок *ван Бетхóвен, фон Бісмарк* утворюємо тільки від іменника: *бетхóвенський, бісмарківський*.

Якщо прикметник утворено від прізвища з прийменником, часткою, артиклем тощо, то його пишемо разом: *де Голль – дегóллівський, Нур ед Дін – нуреддінівський*.

Прикметники від прізвищ на зразок *Д'Аламбér* зберігають апостроф після частки: *д'аламбérівський*.

4. Прикметник, утворений від імені та прізвища, пишемо з дефісом: *Вáльтер Скотт – вáльтер-скóттівський, Жуль Верн – жуль-вérнівський, Марк Твен – марк-твénівський*.

5. Не утворюємо прикметники:

1) від складних прізвищ, прізвиськ і псевдонімів на зразок *Гула́к-Артемóвський, Ма́рко Вовчо́к, Рі́чард Ле́во́ве Се́рце*;

2) від тюркських, вірменських, арабських та інших особових назв на зразок *Кер-оглі́, Осма́н-паша́*;

3) від невідмінюваних іншомовних прізвищ на зразок *ді Ві́тторіо, Д'Обіньє́, Ламетрі́*.

4.5.3. Географічні назви

§ 148. Українські географічні назви

1. Українські географічні назви на письмі передаємо відповідно до вимови за нормами української мови: *Верхньодніпро́вськ, Ві́нниця, Гребі́нка, Донéцьк, Ду́бно, Жито́мир, Запо́ріжжя, Кам'яне́ць-Поді́льський, Ки́їв, Козя́тин, Кременчу́к, Криві́й Ріг, Льві́в, Микола́їв, Но́вгород-Сі́верський, Оде́са, Охти́рка, Рі́вне, Трипíлля, Ха́рків, Черні́вці, Черні́гів, Шепеті́вка, Я́мпіль; Десна́, Дніпро́, Дністе́р, За́хідний Буг, Ірпі́нь, При́п'ять, Рось, Стохі́д, Сян, Те́терів, Ти́са, Трубі́ж*.

Примітка. У назвах українських населених пунктів треба розрізняти **-поль** у словах грецького походження (грецьке *πόλις* 'місто'): *Мари́уполь, Меліто́поль, Ні́кополь, Севасто́поль, Сімфе́рополь* і **-піль** (від українського *поле*): *Бори́спіль, Крижопі́ль, Ольго́піль, Терно́піль* та ін.

§ 149. Географічні назви інших країн

1. Географічні назви інших країн передаємо українською мовою такими способами:

1) транскрибуванням: *Ко́рдова, Кот-д'Івуа́р, Монбла́н, Солт-Лейк-Сі́ті*;

- 2) транслітеруванням: *Арканза́с, Дёрбі, Дублі́н, Сідней*;
- 3) традиційно усталеними відповідниками: *Ві́день, Гудзо́н, Кра́ків, Пари́ж, Те́мза, Черногóрія, Шотла́ндія*;
- 4) покомпонентним перекладом: *пло́ща Зго́ди* (у Парижі), *Кре́мнієва Доли́на, мис До́брої Наді́ї, Скле́ясті го́ри*;
- 5) поєднанням зазначених вище способів: *Єлисéйські Поля́, Півні́чна Каро́ліна, Нова́ Шотла́ндія*.

2. Букви слов'янських алфавітів **е, ё** та латиничне буквосполучення **ie** передаємо через **е**: *Асеновгра́д, За́греб, Ке́льці, Лі́берець, Ме́лець, Нове́ Ме́сто, Опóле, Острове́ць-Свентокши́ський, Пльзень, Се́дльці, Че́ські Будейо́виці, Ще́цин*.

3. Букву **е** слов'янських мов із кириличним алфавітом передаємо через **є**:

1) на початку слова, після букви на позначення голосного та при роздільній вимові після букви на позначення приголосного: *Єле́ня Гу́ра, Єли́ава, Єсе́ник; Благоєвгра́д, Ра́єць; П'єштя́ни, Ско́п'є*;

2) після букв на позначення приголосних (крім шиплячих, **р і ц**) у суфіксі **-єв** та у сполученні цього суфікса з антропонімним **-єй (-єєв)** російських назв, похідних переважно від прізвищ: *мо́ре Ла́птєвих, Ле́жнєво*, але: *Пле́щєєво, Рже́в, мис Рум'я́нцева*;

3) коли російському **е** відповідає в аналогічних українських основах **і**: *Бе́жецьк, Бе́лгород, Бе́лово, Бе́лоре́цьк, Благове́щенськ, Же́лезновóдськ*.

4. У географічних назвах, що мають у російській мові форму, спільну з відповідною українською, таке **е** передаємо через **і**: *Бі́ла, Бі́ле о́зеро, Ві́тка, Лі́сна, Него́рі́ле, Пі́цяне, мис Сі́рий* та ін.

Це стосується й польського **ia**: *Бі́ла Підля́ська, Бі́лостóк* та ін.

5. Білоруське **е** передаємо через **і** (у назвах, засвоєних українською мовою): *Бі́ловезька Пу́ща, Бі́лору́сь* або через **є**: *Ре́чиця*.

Примітка. Польське, чеське й словацьке закінчення **-е**, що наявне в географічних назвах із суфіксами **-ц-, -іц-, -иц-** (лат. **-с-, -іс-**) і виражає значення множини, в українській мові передаємо закінченням **-і** з відповідним граматичним значенням: *Ке́льці, Ко́шиці, Лі́диці, Па́рдубиці*.

Ці географічні назви відмінюємо: *Ко́шиці – Ко́шиць, Ко́шиця́м...*

Назви на зразок *Закопа́не* відмінюємо як прикметник середнього роду однини: *Закопа́не – Закопа́ного, Закопа́ному*... та ін.

6. Російську букву **ё** передаємо:

1) через **йо** на початку та в середині слова, коли воно позначає звукосполучення **й + о**: *Йо́лкіно; Мураві́ово*;

2) через **ьо** в середині слова, коли воно позначає сполучення м'якого приголосного з **о**: *мис Дежньо́ва, Оленьо́к* (річка), але в назвах, утворених від спільних для української та російської мов слів, пишемо **е**: *Березо́ва* (річка), *Оре́л, Семено́во*;

3) через **о** під наголосом після **ч, щ**: *Рогачо́во, Що́кіно*.

7. Російську букву **э** передаємо через **е**: *Еліста́, Ельбру́с, Ельто́н*.

8. Російську букву **и** передаємо:

1) через **і**:

а) на початку географічних назв: *Іга́рка, Ільме́нь* (озеро);

б) у кінці незмінюваних власних назв або тих, що мають тільки форму множини: *Со́чі; Жигулі́* (височина);

в) у середині слова після букви на позначення приголосного – перед голосним, **й** або іншими приголосними (крім позицій, передбачених нижче): *Двіна́, Селіге́р* (озеро);

2) через **ї** після букви на позначення голосного та при роздільній вимові після букви на позначення приголосного: *Новотро́їцьке; Ана́ньїно, Ма́р'їно*.

Примітка. У географічних назвах, утворених від загальних назв та імен, спільних за походженням для української та російської мов, звичайно пишемо **и** в суфіксах **-ин-, -инськ-**: *Гусі́не О́зеро, Дуді́нка, Жа́бинка; Карпíнськ, Круті́нське, Пра́вдинськ* (докладніше про правопис **и** див. нижче);

3) через **и**:

а) після **ж, ч, ш, щ і ц** перед приголосним: *Жи́галово; А́чинськ, На́льчик; Єго́ршино, Іші́м, Комі́шин; Щи́грі; Ци́млянськ* та ін.;

б) у географічних назвах, утворених від імен, спільних для української та інших слов'янських мов, які в українській мові пишемо з **и**: *Гаври́лово, Дани́лов, Дми́тров, Миха́йловське*, але *Ні́колаєвськ-на-Аму́рі* та ін. (тобто від імен, що в українській мові мають форму, виразно відмінну від форми цього самого імені, вживаної в інших мовах);

в) у коренях спільних для української та російської мов географічних назв, якщо ці корені пишемо з **и**: *Виногра́дово, Кислово́дськ, Кли́н, Крі́чев, Курі́льські острові́, Лі́пецьк, Лихосла́вль, Тихоре́цьк*;

г) у складних географічних назвах, де **и** виконує функцію сполучного звука: *Владивосто́к, П'ятигорськ*;

г) у префіксі **при-**: *Приво́лжя, Прику́мськ, Примо́р'я*;

д) у суфіксах **-ик-, -ич-, -иц-, -ищ-**: *Зимо́вники, Тупи́к; Борови́чі, Котельни́ч, Осипови́чі, О́глич; Бро́нниці, Гливи́ці, Лухови́ці; Івани́ці*;

е) у закінченнях географічних назв, уживаних у формі множини, якщо в російській мові тверда основа: *Березники́, Валуйки́, Го́рки*.

9. Букву **ы** (у латинськоалфавітних мовах **y**) передаємо через **и**: *Ви́кса, Ви́тегра, Ирті́ш, Сі́зрань, Сиктивка́р, Чебокса́ри, Ша́хти*.

10. Польські носові **ą, ę** передаємо, як **і** в прізвищах (див. § 144, ч. 1, п. 10), сполученнями букв **ом, ем** перед губними приголосними: *Домбро́ва, Демби́ця*, а перед іншими приголосними – сполученнями букв **он, ен**: *Конт, Ченстохо́ва*.

§ 150. Географічні назви з прикметниковими закінченнями

1. Прикметникові закінчення слов'янських географічних назв передаємо так само, як і в українських прикметниках, з урахуванням форм роду і числа: у чоловічому роді – через **-ий** після твердого приголосного, через **-ій** – після м'якого приголосного; у жіночому роді – через **-а, -я**; у середньому роді – через **-е, -є**; у множині – через **-і**: *Станови́й* (хребет), *Вели́кий У́стюг, Нови́й Сад, Олені́й* (острів); *Ба́нська Бістри́ця, Зелена́ Гу́ра, Лиха́* (річка), *Ни́жня Тунгу́ска; Благода́тне, Покро́вське; Ка́рлові Ва́ри*.

Примітка. Російські географічні назви, похідні від прізвищ на **-ой** без суфіксів **-ск-, -цк-**, зберігають закінчення **-оє**: *Толсто́є*.

2. Слов'янські назви з кінцевими **-ово, -єво** та **-ино** передаємо через **-ово, -єво** та **-іно (-їно)**, а після шиплячих – **-ино** зі збереженням закінчення **-о** (на відміну від подібних українських назв на **-е**): *Га́брово, Ко́сово; Зу́єво, Сара́єво; Забрóдіно, Ма́р'їно, Ната́льїно; Є́го́ришино, Ро́щино*.

3. Польську букву **ó** в суфіксі **-ów** у географічних назвах передаємо через **у** або через **і**: *Жи́ра́рдув, То́машув-Мазове́цький; Гру́беші́в, Кра́ків, Ря́шів* (*Же́шув*) та ін.

4. Букву **o** в суфіксі **-ov** у чеських і словацьких назвах передаємо через **о** або **і (ї)**: *Вра́нов, Крнов, О́рлов, Прóстейов, Прше́ров; Барді́їв, Пря́шів* та ін.

§ 151. Апостроф, м'який знак

1. Апостроф у слов'янських географічних назвах пишемо так само, як і у прізвищах (див. § 144, ч. 3), а в назвах неслов'янського походження на території слов'янських країн, крім того, – після деяких інших букв на позначення приголосних: *Домб'є, Скóп'є, Паб'яніці*.

Перед **й**о апостроф не пишемо: *Пйóрткув, Соловйóво*.

Примітка. Коли **я, ю** позначають сполучення пом'якшеного приголосного з **а, у**, то апостроф перед ними не пишемо: *Басараб'яска, Пряшів, Ру́мя, Хя́рма*.

2. М'який знак пишемо:

1) для позначення м'якості кінцевого приголосного основи **ц** в усіх слов'янських географічних назвах, зокрема в суфіксах **-ець, -аць, -уць**: *Гумполéць, Оло́нець, Повене́ць; Кра́гуєваць, Лу́каваць, Сто́лаць; О́ломоуць*.

Примітка. Слов'янські суфікси **-иц(-а), -ьиц(-а)**, у мовах із латиничною графікою **-ic(-а)** передаємо українським суфіксом **-иц(-я)**: *Дембй́ця, Лóмниця, Рéчиця*;

2) у суфіксах **-ськ, -цьк**, що відповідають суфіксам **-ск, -цк** у слов'янських географічних назвах: *Бéльськ-Пі́дляський, Гданськ, Глі́нськ, Слупськ; Кузнéцьк, То́машув-Мазове́цький, Тро́їцьк*.

§ 152. Відмінювання географічних назв

1. Українські, а також іншомовні географічні назви з іменниковими закінченнями відмінюємо переважно як іменники I, II, III відмін – загальні назви:

1) I відміна: *А́фрика* – (до) *А́фрики, А́фриці, А́фрику, А́фрикою*, (в) *А́фриці...*; *Бу́ча* – (до) *Бу́чі, Бу́чі, Бу́чу, Бу́чею*, (у) *Бу́чі...*; *Ду́бниця* – (до) *Ду́бниці, Ду́бниці, Ду́бницю, Ду́бницею*, (у) *Ду́бниці...*; *Ірша́ва* – *Ірша́ви, Ірша́ві, Ірша́ву, Ірша́вою*, (в) *Ірша́ві...*; *Ло́хвиця* – (до) *Ло́хвиці, Ло́хвиці, Ло́хвицю, Ло́хвицею*, (у) *Ло́хвиці...*; *Оде́са* – *Оде́си, Оде́сі, Оде́су, Оде́сою*, (в) *Оде́сі...*; *О́львія* – (до) *О́львії, О́львії, О́львію, О́львією*, (в) *О́львії...*; *Полта́ва* – *Полта́ви, Полта́ві, Полта́ву, Полта́вою*, (у) *Полта́ві...*; *Пра́га* – *Пра́ги, Пра́зі, Пра́гу, Пра́гою*, (у) *Пра́зі...*; *Рéчиця* – (до) *Рéчиці, Рéчиці, Рéчицю, Рéчицею*, (у) *Рéчиці...*; *Шепеті́вка* – *Шепеті́вки, Шепеті́вці, Шепеті́вку, Шепеті́вою*, (у) *Шепеті́вці...*;

2) II відміна: *Бу́г* – (до) *Бу́гу, Бу́гові (Бу́гу), Бу́г, Бу́гом*, (на) *Бу́зі*, (по) *Бу́гу...*; *Га́йсин* – *Га́йсина, Га́йсинові (Га́йсину), Га́йсин, Га́йсином*, (у) *Га́йсині...*; *Городи́ще* – *Городи́ща, Городи́щу, Городи́ще, Городи́щем*, (у) *Городи́щі...*; *Ду́бно* – *Ду́бна, Ду́бові (Ду́бну), Ду́бно, Ду́бном*, (у) *Ду́бні...*; *Луга́нськ* – *Луга́нська, Луга́нськові (Луга́нську), Луга́нськ, Луга́нськом*, (у) *Луга́нську...*; *О́льштин* – *О́льштина, О́льштинові (О́льштину), О́льштин, О́льштином*, (в) *О́льштині...*; *Терно́піль* – *Терно́поля, Терно́полеві (Терно́полю), Терно́піль, Терно́полем*, (у) *Терно́полі...*; *Теруе́ль* – *Теруе́ля, Теруе́леві (Теруе́лю), Теруе́ль, Теруе́лем*, (у) *Теруе́лі...*; *Токма́к* – *Токма́ка*,

Токмако́ві (Токмаку́), Токмак, Токмако́м, (у) Токмаці́ (Токмаку́, Токмако́ві)...; Ўжгород – Ўжгорода, Ўжгородові́ (Ўжгороду), Ўжгород, Ўжгородом, (в) Ўжгороді...; але без паралельних форм: Кі́їв – Кі́єва, Кі́єву, Кі́їв, Кі́євом, (у) Кі́єві...; Кра́ків – Кра́кова, Кра́кову, Кра́ків, Кра́ковом, (у) Кра́кові...; Льві́в – Льво́ва, Льво́ву, Льві́в, Льво́вом, (у) Льво́ві...;

3) III відміна: Бретáнь – (до) Бретáні, Бретáні, Бретáнь, Бретáнню, (у) Бретáні...; Керч – (до) Кéрчі, Кéрчі, Кéрч, Кéрчу, (у) Кéрчі...; По́знань – (до) По́знані, По́знані, По́знань, По́знанню, (у) По́знані...; Сві́р – (до) Сві́рі, Сві́рі, Сві́р, Сві́рю, (на) Сві́рі...; Умань – (до) Умані́, Умані́, Умань, Уманню, (в) Умані́...

2. Географічні назви, що мають форму множини, відмінюємо як відповідні загальні іменники: Березникі́ – Березникі́в, Березникáм, Березникі́, Березникáми, (у) Березникáх...; Бóйниці – Бóйниці, Бóйниця́м, Бóйниці́, Бóйниця́ми, (у) Бóйниця́х...; Ков'я́ги – Ков'я́г, Ков'я́гам, Ков'я́ги, Ков'я́гами, (у) Ков'я́гах...; Лубні́ – Лубéн, Лубна́м, Лубні́, Лубна́ми, (у) Лубна́х...; П'єшитя́ни – П'єшитя́н, П'єшитя́нам, П'єшитя́ни, П'єшитя́нами, (у) П'єшитя́нах...; Плі́ски – Плі́сок, Плі́скам, Плі́ски, Плі́сками, (у) Плі́сках...; Прилу́ки – Прилу́к, Прилу́кам, Прилу́ки, Прилу́ками, (у) Прилу́ках...; Ромні́ – Ромéн, Ромна́м, Ромні́, Ромна́ми, (у) Ромна́х...; Сало́ніки – Сало́нік, Сало́нікам, Сало́ніки, Сало́ніками, (у) Сало́ніках...; Філіппі́ни – Філіппі́н, Філіппі́нам, Філіппі́ни, Філіппі́нами, (у / на) Філіппі́нах...; Черні́вці – Черні́вці́в, Черні́вця́м, Черні́вці́, Черні́вця́ми, (у) Черні́вця́х...

3. Географічні назви із прикметниковими закінченнями відмінюємо як звичайні прикметники: Боровé – Борово́го, Борово́му, Боровé, Борові́м, (у) Борово́му...; Кропивні́цький – Кропивні́цького, Кропивні́цькому, Кропивні́цький, Кропивні́цьким, (у) Кропивні́цькому...; Лозова́ – Лозово́ї, Лозові́й, Лозову́, Лозово́ю, (у) Лозові́й...; Рівне – Рівно́го, Рівно́му, Рівне, Рівни́м, (у) Рівно́му...; Шляховá – Шляхово́ї, Шляхові́й, Шляхову́, Шляхово́ю, (у) Шляхові́й...

Примітка. Від відприкметникових українських назв населених пунктів із закінченням **-е** на зразок *Воло́шине, Гаркуші́не, Рівне, Свáтове, Синельникове*, що відмінюємо за зразком прикметників у формі середнього роду, треба відрізняти подібні за оформленням назви із закінченням **-о** на зразок *Гне́зно, Ко́сово, Молоде́чно, Мука́чево, Ново-Мілоше́во, Сара́єво, Яблано́во*, що відмінюємо як іменники середнього роду II відміни (див. у п. 2 ч. 1 цього параграфа: *Дубно́ – Дубна́, Дубну́ (Дубно́ві), Дубно́, Дубном*, (у) *Дубні́*...), та із закінченням **-а**, що відмінюємо як іменники жіночого роду I відміни: *Смі́ла – Смі́ли, Смі́лі, Смі́лу, Смі́лою*, (у) *Смі́лі*...

4. Відмінюємо в обох частинах географічні назви, що складаються з:

1) прикметника та іменника: Го́ла При́стань – Го́лої При́стані́, Го́лій При́стані́, Го́лу При́стань, Го́лою При́станню́, (у) Го́лій При́стані́...; Глі́нна Нава́рія – Глі́нної Нава́рії́, Глі́нній Нава́рії́, Глі́нну Нава́рію́, Глі́нною Нава́рією́, (у) Глі́нній Нава́рії́...; Сухá Гомі́льша – Сухо́ї Гомі́льші́, Сухі́й

Гомі́льши, Суху́ Гомі́льшу, Сухо́ю Гомі́льшею, (у) Сухі́й Гомі́льші...; Криві́й Ріг – (до) Криво́го Ро́гу, Криво́му Ро́гові (Криво́му Ро́гу), Криві́й Ріг, Криві́м Ро́гом, (у) Криво́му Ро́зі...; Старі́й Зба́раж – Старо́го Зба́ража, Старо́му Зба́ражеві (Старо́му Зба́ражу), Старі́й Зба́раж, Старі́м Зба́ражем, (у) Старо́му Зба́ражі...; Вели́кі Лу́ки – Вели́ких Лук, Вели́ким Лу́кам, Вели́кі Луки, Вели́кими Лу́ками, (у) Вели́ких Лу́ках...; Єлисе́йські Поля́ – Єлисе́йських Поля́в, Єлисе́йським Поля́м, Єлисе́йські Поля́, Єлисе́йськими Поля́ми, (на) Єлисе́йських Поля́х...;

2) іменника та прикметника: Аска́нія-Нова́ – Аска́нії-Ново́ї, Аска́нії-Нові́й, Аска́нію-Нову́, Аска́нією-Ново́ю, (в) Аска́нії-Нові́й...; Ві́та-Пошто́ва – Ві́ти-Пошто́вої, Ві́ти-Пошто́вій, Ві́ту-Пошто́ву, Ві́тою-Пошто́вою, (у) Ві́ти-Пошто́вій...; Гу́та Межири́цька – Гу́ти Межири́цької, Гу́ті Межири́цькій, Гу́ту Межири́цьку, Гу́тою Межири́цькою, (у) Гу́ті Межири́цькій...; Кам'яне́ць-Поді́льський – Кам'яни́ця-Поді́льського, Кам'яни́цю-Поді́льському (Кам'яни́цеві-Поді́льському), Кам'яне́ць-Поді́льський, Кам'яни́єм-Поді́льським, (у) Кам'яни́ці-Поді́льському...; Но́вгород-Сі́верський – Но́вгорода-Сі́верського, Но́вгороду-Сі́верському (Но́вгородові-Сі́верському), Но́вгород-Сі́верський, Но́вгородом-Сі́верським, (у) Но́вгороді-Сі́верському...; Порі́ччя Задві́рне – Порі́ччя Задві́рного, Порі́ччю Задві́рному, Порі́ччя Задві́рне, Порі́ччям Задві́рним, (у) Порі́ччі Задві́рному...

5. Географічні назви, що утворені з двох іменників або іменника та прикметника, відмінюємо лише в другій частині: Ба́ден-Ба́ден – Ба́ден-Ба́дена, Ба́ден-Ба́дену, Ба́ден-Ба́ден, Ба́ден-Ба́деном, (у) Ба́ден-Ба́дені...; Іва́но-Франкі́вськ – Іва́но-Франкі́вська, Іва́но-Франкі́вську, Іва́но-Франкі́вськ, Іва́но-Франкі́вськом, (в) Іва́но-Франкі́вську...; Миха́йло-Коцю́бінське – Миха́йло-Коцю́бінського, Миха́йло-Коцю́бінському, Миха́йло-Коцю́бінське, Миха́йло-Коцю́бінським, (у) Миха́йло-Коцю́бінському..., але: Ко́нча-За́сна – (до) Ко́нчі-За́сни, Ко́нчі-За́сні, Ко́нчу-За́сну, Ко́нчею-За́сною, (у) Ко́нчі-За́сні...; Пу́ща-Води́ця – (до) Пу́щі-Води́ці, Пу́щі-Води́ці, Пу́щу-Води́цю, Пу́щею-Води́цею, (у) Пу́щі-Води́ці...

6. Географічні назви, що складаються з двох іменників та прийменника між ними, відмінюємо в першій частині: Ёсслінген-на-Нека́рі – Ёсслінгена-на-Нека́рі, Ёсслінгену-на-Нека́рі, Ёсслінген-на-Нека́рі, Ёсслінгеном-на-Нека́рі, (в) Ёсслінгені-на-Нека́рі...; Фра́нкфурт-на-Ма́йні – (до) Фра́нкфурта-на-Ма́йні, Фра́нкфурту-на-Ма́йні, Фра́нкфурт-на-Ма́йні, Фра́нкфуртом-на-Ма́йні, (у) Фра́нкфурті-на-Ма́йні...

§ 153. Правопис прикметникових форм від географічних назв і від назв народів

1. У суфіксах **-инськ-(-ий)**, **-інськ-(-ий)** прикметників, утворених від географічних назв і від назв народів, зберігаємо той самий голосний (**и** або **і**), що й у твірній основі: *Ніжин* – *ніжинський*, *Тульчін* – *тульчінський*, *Чигирін* – *чигирінський*; *Філіппіни* – *філіппінський*; *грузін* – *грузінський*, *осетін* – *осетінський*.

У прикметниках, утворених від географічних назв, що не мають суфіксів **-ин**, **-ін**, пишемо завжди **и**: *Аляска* – *алясинський*, *Бакү* – *бакінський*, *Шостка* – *шосткинський*, *Кабарда* – *кабардінський*, *Поті* – *потинський*, *Шахти* – *шахтинський*, але *Амудар'я* – *амудар'їнський*.

2. У суфіксах **-овськ-(-ий)** (**-ьовськ-(-ий)**), **-евськ-(-ий)** (**-євськ-(-ий)**), **-івськ-(-ий)** (**-ївськ-(-ий)**) прикметників, утворених від географічних назв, що мають у своїй основі **-ов** (**-ьов**), **-ев** (**-єв**), **-ів** (**-їв**), зберігаємо ту саму букву (**о**, **е**, **є**, **і**, **ї**), що й в основній назві: *Скадовськ* – *скадовський*; *Олевськ* – *олевський*; *Петрієвці* – *петрієвський*; *Кишинів* – *кишинівський*, *Львів* – *львівський*, *Тетерів* – *тетерівський*, *Чернігів* – *чернігівський*.

Якщо при творенні таких прикметникових форм від українських географічних назв відкритий склад з **о**, **е** стає закритим або закритий стає відкритим, діє правило про чергування **о**, **е** з **і**: *Лозова* – *лозівський*, *Сватове* – *сватівський*, *Селідове* – *селідівський*, *Хмелеве* – *хмелівський*; *Ланівці* – *лановецький*, *Матіївці* – *матєєвський*.

У прикметниках, утворених від географічних назв із прикінцевою групою приголосних або із суфіксальним **к**, перед яким є інший приголосний, пишемо **-івський** (**-ївський**): *Біла Церква* – *білоцерківський*, *Валки* – *валківський*, *Гребінка* – *гребінківський*, *Казанка* – *казанківський*, *Чікош-Горонда* – *чікош-горондівський*; *Макіївка* – *Макіївський*, *Софіївка* – *Софіївський*.

3. У прикметниках, утворених за допомогою суфікса **-ськ-(-ий)** від географічних назв і від назв народів, основа яких закінчується на приголосний, відбуваються такі фонетичні зміни:

1) **г, ж, з (дз) + -ськ-(-ий) → -зьк-(-ий) (-дзьк-(-ий))**: *Буг* – *бугський*, *Гаага* – *гаазький*, *Гамбург* – *гамбурзький*, *Лейпциг* – *лейпцизький*, *Люксембург* – *люксембурзький*, *Острів* – *острівський*, *Прага* – *празький*, *Рига* – *різький*, *Страсбург* – *страсбурзький*; *Вороніж* – *воронізький*, *Запоріжжя* – *запорізький*, *Париж* – *паризький*; *Абхазія* – *абхазький*, *Кавказ* – *кавказький*, *Лодзь* – *лодзький*, *Сиракузи* – *сиракузький*, *француз* – *французький*;

2) **к, ц, ч + -ськ-(-ий) → -цьк-(-ий)**: *Баскунчак* – *баскунчакський*, *Білосток* – *білостокський*, *Великі Луки* – *великолукський*, *грек* – *грецький*, *Кагарлік* – *кагарлицький*, *Казбек* – *казбекський*, *калмук* – *калмичький*, *Кобеляки* – *кобеляцький*, *коряк* – *коряцький*, *Кременчук* – *кременчукський*,

Прилу́ки – прилу́цький, слова́к – слова́цький, таджі́к – таджі́цький, ту́рок – туре́цький, узбе́к – узбе́цький; Ні́цца – ні́цький, Суе́ц – суе́цький; Ба́хмач – ба́хмацький, Га́лич – га́лицький, Грі́нвіч – грі́нвіцький, Дрогобі́ч – дрогобі́цький, О́вруч – о́вруцький, але: Дамáск – дамáський, Мéкка – ме́ккський, Нью-Йо́рк – нью-йо́ркський, тю́рки – тю́ркський та ін.;

3) **с, х, ш + -ськ-(-ий) → -ськ-(-ий):** *Оде́са – одéський, Тбілі́сі – тбілі́ський, тунгу́с – тунгу́ський, Черка́си – черка́ський, черке́с – черке́ський; воло́х – воло́ський, Караба́х – караба́ський, Лепеті́ха – лепеті́ський, чех – че́ський; Золотоно́ша – золотоні́ський, Варáш – варáський, латі́ш – латі́ський, Сивáш – сива́ський, чувáш – чувáський.*

Примітка. Для збереження звукового складу твірних основ (переважно іншомовних) у деяких прикметниках зазначені приголосні перед суфіксом **-ськ-** не змінюємо і відповідно передаємо на письмі: *Бангко́к – бангко́кський, ба́ски – ба́скський, каза́х – каза́хський, Клуж – клу́жський, Ла-Ма́нш – ла-ма́ншський, Ламáнча – ламáнчський, Небі́т-Да́г – небі́т-да́гський, Печ – пе́чський та ін.*

§ 154. Правопис складних і складених географічних назв

1. Окремо пишемо:

1) географічні назви, що складаються з прикметника та іменника: *Бі́ла Це́рква, Вели́ка Бага́чка, Вели́кий Луг, Ве́рхня Сіле́зія, Го́ла При́стань, Голубі́й Ніл, Даві́дів Брі́д, За́хідна Євро́па, Зелéна Гу́ра, Нові́й Са́д, Сомко́ва До́ліна, Ста́ра Пля́нина, Холо́дний Яр, Широ́кий Яр;*

2) географічні назви й номенклатурні позначення при них на зразок *гора́, зато́ка, ліс, мо́ре, низовина́, о́зеро, о́стрів, піво́стрів, хребéт* тощо: *Араві́йське мо́ре, Ді́брівський ліс, мис До́брої Наді́ї, Кавка́зький хребéт, Пе́рська зато́ка, Півні́чне мо́ре, Півні́чний Льодові́тий океа́н, Придніпро́вська низовина́, Рудé о́зеро, Скандина́вський піво́стрів, Фі́нська зато́ка, Чо́рне мо́ре та ін.;*

3) географічні назви, що становлять сполучення іменника з порядковим числівником, який може стояти як перед іменником, так і після нього: *Пе́рше Садовé; Гі́льча Дру́га, Де́рмань Дру́га, Залі́сся Пе́рше;*

4) географічні назви, що становлять сполучення імені та прізвища або імені та по батькові: *се́ло Іва́на Франка́, се́ло Тара́са Шевче́нка*, але: *се́ло Ганно-Леонто́вичеве, мі́сто Івано-Франкі́вськ, се́ло Миколо-Гула́к, се́ло Михайло-Коцю́бінське, се́ло Тарасо-Григо́рівка* (бо тут маємо сполучний голосний **о** й словотвірну чи морфологічну модифікацію прізвища), а також назви на зразок *се́ло Ганно-Мусі́ївка, се́ло Дмитро-Варва́рівка, се́ло Івано-Миха́йлівка*, що складаються з основ двох імен.

2. Разом пишемо:

1) географічні іменникові назви, утворені від прикметника та іменника, що з'єднані сполучним звуком, а також прикметники, що походять від таких назв: *Білопілья, Верхньодніпрівськ, Гостролу́ччя, Дорогобу́ж, Нововоли́нськ, Старокостянти́нів, Чистово́дне, Ясногоро́дка; білопільський, верхньодніпрівський, гостролуцький, дорогобузький, нововолинський, старокостянтинівський, чистоводнівський, ясногородський* та ін.

Примітка. Так само пишемо складні прикметники, утворені з двох прикметникових основ, які позначають назви морів, лісів, низин, областей та ін. і мають при собі номенклатурні позначення на зразок *гора́, ліс, мо́ре, низовина́, о́зеро, о́стрів, хребéт* та ін.: *Нижньодунайська низовина́, Малоазійське нагір'я* та ін.;

2) географічні назви, що складаються з основ числівника та іменника, з'єднаних сполучним звуком, а також похідні від них прикметники: *Дворі́ччя, П'ятиха́тки, Семиго́ри, Семипі́лки, Сорокоду́би, Трипілья; дворічанський, п'ятихатський, семигірський, семипілківський, сорокодубський* та ін.;

3) географічні назви з першою дієслівною частиною у формі наказового способу та похідні від них прикметники: *Верні́городок, Гуляйпо́ле, Копай́город, Печі́води; вернигородо́цький, гуляйпільський, копайгородський, печіводський;*

4) географічні назви, утворені від двох іменників, з'єднаних сполучним звуком, та похідні від них прикметники: *Верболо́зи, Індокита́й, Страхо́лісся; верболозівський, індокитайський, страхо́ліський, але: Австро-Уго́рищина, Азо́во-Чорномо́р'я* та ін.;

5) географічні назви з другою частиною **-град, -город, -піль, -поль; -абад, -абат, -акан, -бург, -ленд, -пілс, -таун, -шир, -штадт** і похідні від них прикметники: *Белгра́д, Ботевгра́д; Кита́йгород, Вішгород; Кня́жпіль, Ольго́піль; Адріано́поль, Севасто́поль; Сабіраба́д; Ашгаба́т; Нарвака́н; Бранденбу́рг; Камберле́нд; Да́угавпілс; Кейпта́ун; Йо́ркишир; Ру́дольшта́дт; белградський, вішгородський, ольгопільський, севасто́польський, бранденбу́рзький, да́угавпілський, рудольшта́дтський;*

6) прикметники та іменники (назви жителів) від географічних назв, що складаються з якісного прикметника та іменника або відносного прикметника (без суфіксів **-зьк-(-ий), -ськ-(-ий), -цьк-(-ий)** і суфіксів присвійності) та іменника: *біломо́рський, біломо́рці* (від *Бі́ле мо́ре*), *білоцеркі́вський, білоцеркі́вці* (від *Бі́ла Це́рква*), *гостромогі́льський, гостромогі́льці* (від *Го́стра Моги́ла*), *новомі́ський, новомі́щани* (від *Но́ве Мі́сто*); *житньогі́рський, житньогі́рці* (від *Жи́тні Го́ри*), *західноєвропе́йський, західноєвропе́йці* (від *За́хідна Євро́па*), *кам'яноба́лківський, кам'яноба́лківці* (від *Кам'яна Ба́лка*), *липоводоли́нський, липоводоли́нці* (від *Лі́пова Доли́на*).

3. З дефісом пишемо:

1) географічні назви, що складаються з двох іменників (без сполучного звука) або з іменника й наступного прикметника, а також прикметники, що походять від них: *Ба́ня-Лу́ка* – *ба́ня-лу́цький*, *Гвіне́я-Біса́у* – *гвіне́я-біса́уський*, *Ельза́с-Лота́рінгія* – *ельза́с-лота́рінзький*, *Ко́ло-Миха́йлівка* – *ко́ло-миха́йлівський*, *Майдáн-Бо́брик* – *майдáн-бо́брицький*, *Пу́ща-Води́ця* – *пу́ща-води́цький*, *А́встро-Уго́ричина* – *а́встро-уго́рський*; *Бері́зки-Бе́ршадські* – *бері́зки-бе́ршадський*, *Ві́та-Поштова́* – *ві́та-пошто́вий*, *Кам'яне́ць-Поді́льський* – *кам'яне́ць-поді́льський*, *Ра́ва-Ру́ська* – *ра́ва-ру́ський*, *Ха́рків-Това́рний* – *ха́рків-това́рний*;

2) географічні назви, що становлять поєднання двох імен або імені та прізвища (чи прізвиська) за допомогою сполучного звука (зрідка – без нього) і зі зміною форми другого компонента, а також похідні від них прикметники: *Андрі́єво-Іва́нівка* – *андрі́єво-іва́нівський*, *Дмитро́-Варва́рівка* – *дмитро́-варва́рівський*, *Іва́но-Франкі́вськ* – *іва́но-франкі́вський*, *Миха́йло-Коцю́бінське* – *миха́йло-коцю́бінський*, *Олекса́ндро-Па́щенкове* – *олекса́ндро-па́щенківський*, але *Петропа́влівка*;

3) географічні назви, що складаються з іншомовних елементів – повнозначних слів, а також похідні від них прикметники: *Буе́нос-Ай́рес*, *Ду́мбартон-Окс*, *Іссі́к-Куль*, *Кизі́л-Орда́*, *Нар'я́н-Ма́р*, *Ріо-Не́гро*, *Ула́н-Уде́*; *буе́нос-ай́ресський* та ін., але назви з другим компонентом *-даг*, *-дар'я*, *-тау* пишемо разом: *Аюда́г*, *Амудар'я́*, *Сирдар'я́*, *Алата́у*; *аюда́зький*, *амудар'їнський*, *сирдар'їнський*, *алата́уський* та ін.;

4) географічні назви (переважно назви населених пунктів) із першими частинами *вест-*, *іст-*, *ню-*, *сан-*, *санкт-*, *санти-*, *санта-*, *сен-*, *сент-*, *соль-*, *спас-* та ін., а також із кінцевими назвотворчими частинами *-лейк*, *-ривер*, *-сіті*, *-сквер*, *-стріт*, *-фіорд* і похідні від них прикметники: *Вест-І́ндія*; *Іст-Лондо́н*; *Нью-Йо́рк*; *Сан-Сальвадо́р*; *Санкт-Га́ллен*; *Сант-Антио́ко*; *Санта-Кла́ра*; *Сен-Готар́д*; *Сент-Луї́с*; *Соль-Іле́цьк*; *Спас-Кле́ники*; *Драй-Лейк*, *Фолл-Рі́вер*, *Арканза́с-Сі́ті*, *Солт-Лейк-Сі́ті*; *Со́хо-сквер*; *Волл-стрі́т*, *Бо́кна-фіо́рд*; *вест-інді́йський*, *ню-йо́ркський*, *соль-іле́цький*; *фолл-рі́верський*, *арканза́с-сі́тинський*, *солт-лейк-сі́тинський*, *волл-стрі́тський* та ін.;

5) географічні назви, що складаються з іменників, які поєднані українськими або іншомовними прийменниками, сполучниками чи мають при собі частку, артикль, а також утворені від них прикметники: *Новосі́лки-на-Дні́прі*, *Фра́нкфурт-на-Ма́йні*, *Яр-під-За́йчиком*; *Булонь-сюр-Ме́р*, *Бург-ель-Ара́б*, *Ла-Ма́нш*, *Ла-Пла́та*, *Лас-Ве́гас*, *Лос-А́нджелес*, *Па-де-Кале́*, *Ріо-де-Жане́йро*; *новосі́лківський-на-Дні́прі*, *фра́нкфуртський-на-Ма́йні*, *я́рський-під-За́йчиком*; *булонь-сюр-ме́рський*, *бург-ель-ара́бський*, *ла-ма́ншський*, *ла-пла́тський* та ін.;

б) прикметники, утворені від географічних назв, до складу яких входять прикметники із суфіксами **-ів (-їв), -ов, -ев (-єв), -ин (-їн), -ськ-(-ий), -цьк-(-ий), -зьк-(-ий)**: *вінницько-ста́вський* (від *Вінницькі Стави*), *даві́дово-брі́дський* (від *Даві́дів Брі́д*), *олі́йниково-слобідський* (від *Олі́йникова Слобода́*), *ві́льшансько-новосе́лицький* (від *Ві́льшанська Новосе́лиця*), *мишуро́рино-рі́зький* (від *Мишуро́рин Рі́г*).

Примітка 1. Назви жителів у формі іменників, що утворені від назв населених пунктів, частини яких поєднані дефісом, пишемо разом: *Іва́но-Франкі́вськ* – *іва́но-франкі́вський*, але *іванофранкі́вці*, *Нью-Йо́рк* – *нью-йо́ркський*, але *ньюйо́рківці*.

Примітка 2. Префіксальні прикметники та іменники, утворені від географічних назв, що мають усередині дефіс, пишемо разом: *Іссі́к-Ку́ль* – *приі́ссикку́льський*, *приі́ссикку́льці*.

4.6. Уживання розділових знаків

1. В українській пунктуації вживаємо такі основні розділові знаки:

- 1) крапка;
- 2) знак питання;
- 3) знак оклику;
- 4) кома (можемо вживати і як парний знак);
- 5) крапка з комою;
- 6) двокрапка;
- 7) тире (можемо вживати і як парний знак);
- 8) три крапки (крапки);
- 9) дужки (парний знак – із різновидами);
- 10) лапки (парний знак – із різновидами);
- 11) скісна риска,

а також різні комбінації цих знаків (див. § 166) та подвійне чи потрійне уживання деяких із них (знака питання і знака оклику).

Примітка. Дефіс є розділовим, а не власне орфографічним знаком у тих випадках, де він слугує знаком поділу між компонентами не слів, а синтаксичних сполучень:

- 1) у сполученнях прикладки з означуванням іменником: *учитель-біолог*, *учитель-історик*, *учитель-фізик* та ін.;
- 2) у сполученнях слів на позначення приблизної кількості: *два-три дні* та ін.;
- 3) у сполученнях повнозначних слів із частками на зразок *дай-но*, *іди-но* та ін.

§ 155. Крапка (.)¹²

1. Крапку ставимо:

- 1) у кінці речення – розповідного або спонукального, якщо вони вимовлені без окличної інтонації:

¹² Про вживання крапки в кінці вставлених речень у дужках див. § 163, ч. 2, п. 2, прим.

Про вживання крапки після зауважень у дужках у межах певної цитати на зразок «... (примітка наша. – Ред.) ...» див. § 167, ч. 8, п. 3.

Весь народ піднімається до мене. Йдуть з усієї України, та й ще йтимуть. Посилав універсали з Січі, тепер хочу скласти універсал із Чигирина (П. Загребельний);

*Як парость виноградної лози,
Плекайте мову. Пильно й ненастанно
Політь бур'ян* (М. Рильський);

2) у називних реченнях:

Зима. Холоднеча. Засніжений ліс (М. Стельмах);

3) між прізвищем автора, назвою його твору, назвою місця видання твору (поза межами правил бібліографічного запису):

Олесь Гончар. Собор. Київ, 1968;

4) у реченнях із називним відмінком теми (уявлення):

Дванадцятирічна шкільна освіта. Це добре чи погано? (заголовок газетної публікації);

Сибір. І соловецькі келії.

І глупа облягає ніч

пекельний край і крик пекельний (В. Стус);

5) після речення, що вводить у розгорнений виклад, опис тощо:

А діло було таке. Студенти з Царського садка пішли в гості до знайомого купця, котрий жив далеко, аж на Орданському. Той купець мав багатько дочок, і не дуже гарних. Він закликав до себе усяких студентів, годував, поїв їх і чимало дочок повидавав уже заміж за світських і духовних. Студенти часто гуляли там до півночі й цілою юрбою перелазили потім через стіну Братського монастиря (І. Нечуй-Левицький).

2. Для надання фрагментам висловлення за допомогою інтонаційного виділення більшої самостійності та змістової ваги крапку ставимо також у тих випадках, де вживаємо коми:

1) у висловленнях, які могли б бути простими реченнями, ускладненими наявністю однорідних, повторюваних, відокремлених членів:

Випав сніг. І в селі, і в полі, і в лісі (В. Бабляк);

А я ходжу. Рівним, розміреним кроком, через усю хату, з кутка в куток. З кутка в куток (М. Коцюбинський);

2) у висловленнях, що могли б бути частинами складних речень (див. § 158, ч. 2, п. 2, пп. «б», прим. 1; п. 3, прим. 1).

Примітка 1. Крапку не ставимо в кінці заголовків, у назвах на вивісках, печатках і штампах, на титульних аркушах книжок, журналів та інших видань (після імені та прізвища автора, назви твору, назв видавництва і місця видання та ін.).

Примітка 2. Після цитати або іншої текстової ілюстрації перед прізвищем автора чи вказівкою на інше їхнє джерело, наведене в дужках, якщо відповідне речення подаємо в рядок, крапку ставимо після дужок.

Крапку після таких дужок ставимо в кінці речення й тоді, коли після цитати перед дужками вже стоять такі розділові знаки, як знак питання, знак оклику, три крапки.

Якщо ж указівку на автора (джерело) наводимо нижче (у дужках чи частіше без них), зокрема в епіграфах, після цитати ставимо крапку, а після такої вказівки її не ставимо, наприклад, епіграф до роману О. Гончара «Твоя зоря»:

*Твоя зоря – твоя судьба.
З народних уст*

3. Крапку також ставимо в умовних графічних скороченнях (див. § 62):

а. а. (авторський аркуш), *гр.* (громадянин, громадянка), *п.* (пан, пані; параграф; пункт), *проф.* (професор), *рр.* (роки), *ст.* (станція; стаття; століття) та ін.

Примітка. Крапку не ставимо:

1) в ініціальних (звукових, буквених і буквено-звукових) абревіатурах (див. § 61) між буквами на позначення їхніх складових частин: *НАН* (Національна академія наук) *України*, *НЕП* і *неп* (історизм: нова економічна політика), *НТКУ* (Національна телевізійна компанія України) та ін.;

2) у графічних скороченнях (див. § 62):

а) у скороченнях назв метричних мір та інших одиниць виміру:

г (грам), *кг* (кілограм), *л* (літр), *м* (метр), *мм* (міліметр), *т* (тонна), *ц* (центнер) та ін.;
В (вольт), *год* (година), *кВ* (кіловольт), *кгс* (кілограм-сила), *лм* (люмен), *Мкс* (максвел), *Р* (рентген), *с* (секунда), *хв* (хвилина);

б) в інших графічних скороченнях, утворених стягненням звукового складу слова:
грн (гривня), *крб* (карбованець), *млн* (мільйон), *млрд* (мільярд) та ін.

Але в скороченнях, утворених усіченням складу слова, крапку ставимо:

дол. (долар), *коп.* (копійка), *тис.* (тисяча) та ін.

§ 156. Знак питання (?)

1. Знак питання ставимо:

1) у кінці питального речення:

*За кожною з цих пам'яток – люди: майстри, митці. Хто знає про них?
Хто назве їх імена?* (Р. Федорів);

Чи совам зборкати орла?

Чи правду кривді подолати? (М. Рильський).

Примітка 1. Знак питання не ставимо в кінці складнопідрядного речення з непрямым питанням (хоч інтонація в таких випадках часто мало відрізняється від інтонації власне питальних речень):

– *Що ж він тобі говорив? – Питаю мене, чого зайшла, чом невесела...* (Марко Вовчок).

Якщо ж головна частина речення є питальною, тоді в кінці складнопідрядного речення з непрямым питанням знак питання ставимо:

Чи знаєте, хлопці, як високо сокіл

Під небом літає у теплі дні? (Л. Глібов);

Пам'ятає, який у мене веселий дід був? (Ю. Яновський).

Примітка 2. Підвищену питальну інтонацію можна передавати двома або трьома знаками питання:

Кляті! кляті!

Де ж слава ваша?? На словах! (Т. Шевченко);

А втім, кого я хочу переконати, до кого волаю??? (І. Дзюба).

Примітка 3. Складну інтонацію питання / оклику передаємо на письмі двома відповідними знаками ?!:

Се ти, мій чарівниченьку?! (Леся Українка);

– Для чого ж тоді на Ельбі

поклали ви круглі голови?! –

Кричить нам у вічі земля (Б. Олійник).

Примітка 4. У питальних реченнях (переважно з однорідними членами) у художній літературі знак питання можна ставити після кожного слова (сполучення слів) для їх повнішого увиразнення:

Хіба ж живуть вони? І знають,

Як ви сказали, благодать,

Любов?.. (Т. Шевченко);

Далі старий до парубка: як? що? чи все гаразд? який заробіток? (Марко Вовчок).

Примітка 5. Після знака питання слова також можна писати з малої букви:

Що його турбувало? погода? далека дорога? (М. Коцюбинський);

Раптом він чує над собою: Остапе! Остапе! се ти? живий? (М. Коцюбинський) –

(Про практику такого написання після знака оклику див. зауваження в § 157, ч. 1, п. 2, прим. 4);

2) у кінці вставленого речення або після вставленого слова (словосполучення), вимовленого з питальною інтонацією:

– А я замурував був у хижі дочку від Германії [Німеччини], то в управі так шмагали, що – вірите? – шкура на мені полопалася (О. Гончар);

3) у дужках у середині цитати або після тих чи інших цитованих уривків для вираження критичного ставлення до наведеного матеріалу або сумніву щодо нього (тільки знак питання або знак питання в поєднанні з якими-небудь словами):

Упорядники статистичних даних відзначають у передмові, що «переважна більшість (скільки це? – Рец.) населення з недовірою (!) ставиться до заявлених реформ», що «певна (?) частина опитаних узагалі не вірить в успіх реформ» (!!!) і, нарешті, що «час уже перевірити (?) стан виконання попередніх обіцянок нашого керівництва» (з рецензії);

4) у відтворенні реплік діалогу для передавання не вимовленого одним зі співрозмовників «німого запитання» (вираження нерозуміння, здивування, сумніву тощо):

– Навіщо вам треба було це робити?!

– ???

§ 157. Знак оклику (!)

1. Знак оклику ставимо:

1) у кінці речення, вимовленого з окличною інтонацією (часто це спонукальні речення):

Гетьте, думи, ви хмари осінні!

Тож тепера весна золота! (Леся Українка);

Вдар словом так, щоб аж дзвеніло міддю! (П. Тичина);

2) у кінці окличного називного речення, зокрема в конструкціях із називним відмінком теми (уявлення):

Рідний край! На світі немає нічого дорожчого за нього, за землю, яка породила тебе й виростила (І. Цюпа).

Примітка 1. Знак оклику звичайно ставимо в кінці речень, що починаються словами:

1) **як, який, що (то) за, до чого ж, скільки** та ін. (у реченнях, що не є підрядними):

Як гарно марилось на шкільній лаві, скільки робилося сміливих, але часом і недосяжних проєктів! (М. Коцюбинський);

Він звів до Сагайди сіре змучене обличчя з великими сумними очима. Що то були за очі! (О. Гончар);

До чого ж гарно й весело було в нашому горді! (О. Довженко).

Іноді (у поетичній мові) такі слова можуть бути в середині речення:

На небокраї яка краса огнів сія! (В. Сосюра);

2) **слава, хвала, ганьба, геть** та ін., зворотом **Хай живе...**:

– *Слава Україні!*

– *Героям слава!*;

Хай живе вільна Україна!

Примітка 2. Підвищену окличну інтонацію можна передавати двома або трьома знаками оклику:

О мій велетню Самсоне,

Пути розривай!! (Олександр Олесь);

– *Пустіть нас!!!* – *закричав Синичка* (О. Довженко).

Примітка 3. Складну інтонацію оклику / питання передаємо на письмі двома відповідними знаками !?:

І де та правда!? Горе! Горе! (Т. Шевченко).

Примітка 4. В українській художній і публіцистичній літературі після слів зі знаком оклику досить звичайним було написання наступного слова з малої букви (якщо, на думку автора, це все було в межах одного висловлення), часто в конструкціях з інтонаційно розчленованими однорідними або повторюваними членами:

Кляті! кляті! (Т. Шевченко);

[Голос:] *Гов, Лукашу, гов! го-го-го-го! А де ти?* (Леся Українка).

У сучасній правописній практиці в подібних випадках варто віддавати перевагу написанню з великої букви (лишаючи, звичайно, більшу свободу вибору для художньої літератури);

3) після звертань (непоширених або поширених), вимовлених із виразною окличною інтонацією:

Україно! Ти в славній борні не одна (М. Рильський);

Ти, прекрасна вечірня зоре! (Леся Українка);

Народе мій! Твоє буття затяте

В моїй крові затято клекотить!.. (І. Драч);

4) після вигуків, а також після слів **так і ні**, коли вони стоять на початку речення і вимовлені з виразною окличною інтонацією:

Ай! як тут гарно! (М. Коцюбинський);

Ой! Що се за сопілка? Чари! Чари! (Леся Українка);

– *Гей! Піднімайтесь, хто сильний та дужий!* (О. Довженко);

[Мавка (спалахнула):] *Так! Хто не зріс між вами, не зрозуміє вас!* (Леся Українка);

– **Ні!** Недобре зробив батько, – глухо яось, з протягом, почав Чіпка (Панас Мирний);

5) у кінці вставленого речення або після вставленого слова (сполучення слів), вимовлених з окличною інтонацією (відповідні слова й речення в таких випадках звичайно виділяємо з обох боків тире):

Крізь ночі і віки сяють нам

Сліпучим – ні! – животворящим сяйвом

Озера милі! (М. Рильський);

Потім один крикнув щось і скачки – ой горенько ж! – у гречку влетів (А. Головка);

Директор знав – та й як добре знав! – неспокійну натуру свого головного інженера (П. Загребельний);

6) у дужках у середині цитати або після тих чи інших цитованих уривків, до яких автор хоче привернути особливу увагу, для вираження емоційного ставлення (обурення, здивування, іронії тощо або ж, навпаки, повного схвалення) до наведеного матеріалу (див. ілюстрацію в § 156, ч. 1, п. 3).

§ 158. Кома (,)

1. У простому реченні кому ставимо:

1) між однорідними членами речення, не поєднаними сполучниками:

Під вікнами насадила Ганна бузку, любистку, півників та півонії (І. Нечуй-Левицький);

Це ж могло наступити нині, завтра, позавтра... (О. Кобилянська);

Світло сяйною хвилиною хлюпнуло по верхівках дерев, замиготіло, застрибало по кущах (Є. Гуцало).

Примітка 1. Не варто розглядати як однорідні й відокремлювати комами:

1) дві однакові граматичні форми дієслова, що позначають дію та її мету:

піду подивлюся; сядьмо поміркуймо та ін.;

2) два однакові або близькі за значенням спільнокореневі слова, друге з яких ужите із запереченням **не**, якщо таке сполучення становить одне граматичне ціле (*жду не діждуся, дивився не надивився, вовк не вовк* та ін.):

Дивиться вона не надивиться на свого сина: втішається не навтішається своїм Івасем! (І. Нечуй-Левицький).

Примітка 2. Прикметники-означення є однорідними:

1) коли вони характеризують предмет з одного боку (у переліку його властивостей, якостей, особливостей) або вказують на різні близькі, суміжні його ознаки:

Немає матусі! У глухій, темній могилі вона (А. Тесленко);

Дивом див було, що те пискляве, рожеве, безпомічне – то і є людина (О. Гончар);

Його очі замиготіли зимним, неприязним блиском (О. Кобилянська);

2) коли друге й наступні означення підсилюють, уточнюють, пояснюють перше:

Яось раз над містечком стояла тиха, місячна, літня ніч (І. Нечуй-Левицький);

Твердо упираючись ногами в нову, не паницизняну землю, він затис кулак і погрозив на той бік річки (М. Коцюбинський).

Якщо ж прикметники-означення характеризують предмет з різних боків, вони є неоднорідними й коми між ними не ставимо:

Вода шуміла й билась між камінням білими кипучими хвилями (І. Нечуй-Левицький);

Ми їхали порожньою рудуватою дорогою (Валерій Шевчук);

В ранковому березневому затуманеному повітрі пахли вишневі садки (Б. Харчук).

Неоднорідні означення частіше стоять перед іменником, зрідка (найчастіше в складених термінологічних назвах) – після нього:

Усе застеляла мла вечірня пахучая (Марко Вовчок);

На чорній зритій землі, по краях, поплуталась огудина суха гарбузова (А. Головка);
батарея анодна суха;

пшениця м'яка яра.

Примітка 3. Прикладки є однорідними, коли вони, як і прикметники-означення, характеризують предмет з якогось одного боку або вказують на різні близькі, суміжні його ознаки:

Поет, прозаїк-оповідач, драматург, перекладач, історик і теоретик літератури, критик, фольклорист, громадський діяч – він [І. Франко] *в усьому був однаково сміливий, самобутній і сильний* (М. Рильський) – це сфери діяльності І. Франка;

доктор філологічних наук, професор І. Петренко (науковий ступінь і вчене звання);

Герой України, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки, заслужений діяч науки і техніки України Г. Ткачук (почесні звання і відзнаки).

Якщо ж вони характеризують предмет цілком очевидно з різних боків, вони не є однорідними й між ними не ставимо коми:

завідувач кафедри української мови доктор філологічних наук І. Петренко (посада й науковий ступінь);

чемпіонка України з художньої гімнастики студентка М. Заруба.

У разі поєднання в одному ряду однорідних і неоднорідних прикладок відповідно розставляються й розділові знаки:

завідувач кафедри української мови доктор філологічних наук, професор І. Петренко;

професор, член-кореспондент Національної академії медичних наук України полковник медичної служби М. Іваницький.

Але прикладки, що стоять після означуваного іменника, відокремлюємо комами незалежно від їхнього змістового навантаження:

І. Петренко, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української мови;

2) між однорідними членами речення, поєднаними двома або більше єднальними і розділовими повторюваними сполучниками: **і..., і... (й..., й...); ні..., ні... (ані..., ані...); то..., то... (не то..., не то...); або..., або...; чи..., чи... (чи то..., чи то...):**

А тим часом місяць пливе оглядять

І небо, і зорі, і землю, і море (Т. Шевченко);

Він не знав ні батька, ні матері, ні брата, ні сестри (Панас Мирний);

Не хотів ані дружитись, ані дома жити – чумакував (Марко Вовчок);

Хлопці, щоб не заважати в хаті, вчилися або в клуні, або в садку чи деінде (М. Коцюбинський);

Доля – наче примхлива дівчина: то пригріє, то знов остудить (Василь Шевчук);

Чи то садок видніє, чи город, чи поле? (Панас Мирний).

Примітка 1. Коли сполучники **і (й), та (= і), або, чи** між однорідними членами не повторюються, коми перед ними не ставимо:

Було як заговорить або засміється – і старому веселіше стане (Марко Вовчок);
Картина була надзвичайна, неначе сон чи казка (О. Довженко).

Примітка 2. Якщо одні однорідні члени поєднані безсполучниковим зв'язком, а інші – повторюваними сполучниками **і** (**й**), **та** (= **і**), то кому ставимо між усіма однорідними членами, зокрема й між першими двома (перед першим сполучником):

Червоне полум'я багаття світило на ту групу, облило червоним кольором білу дідову сорочку, сиву бороду, й його темне, похмуре лице, і сиві, низько навислі над очима брови (І. Нечуй-Левицький);

Його причарувала рідна мова, рідна пісня, чисте повітря рідного краю, й синє небо, і погожа вода, і тиха, зоряна ніч (І. Нечуй-Левицький).

Примітка 3. Якщо однорідні члени речення поєднані сполучниками **і** (**й**), **та** (= **і**) в пари, то перед сполучниками коми не ставимо, а пари відокремлюємо комами:

Життя – це ріка, в якій попутно й навальню тече минувшина й теперішність, добро і зло, правда і кривда (Р. Федорів).

Примітка 4. Коли два слова, перед кожним із яких стоять сполучники **і** або **ні**, становлять єдиний усталений вислів, то коми між ними не ставимо:

і так і сяк, і туди і сюди, і вдень і вночі, і хочеться і колеться; ні туди ні сюди, ні сяк ні так, ні се ні те, ні вдень ні вночі, ні риба ні м'ясо та ін.

Коми не ставимо також між двома однорідними членами речення, які поєднані повторюваним сполучником і утворюють тісну змістову єдність (такі однорідні члени звичайно не мають при собі залежних слів):

Попідтинню сіромаха

І днює й нощує (Т. Шевченко).

Примітка 5. Якщо ряд однорідних членів речення з повторюваним сполучником **і** (**й**) завершується зворотами **і** **таке інше** (або скорочено **і т. ін.**), **і** **так далі** (**і т. д.**), **і** **подібне** (**і под.**), такі звороти не відокремлюємо комою, оскільки їх не можна розглядати як звичайні однорідні члени речення:

*Її думки все коло Гриця. Як він до них прибуде, як приїде дедалі старостів, як мати справить весілля, як вони заживуть, яке їх жде щастя і добро і **таке інше*** (О. Кобилянська);

3) між однорідними членами речення, поєднаними протиставними сполучниками **а**, **але**, **та** (= **але**), **однак**, **проте** (**а проте**), **зате**, **так**, **хоч** (**хоча**) та ін.:

*Не слів мені, **а** стріл крилатих, вогняних!* (Олександр Олесь);

*Задер голову Баглай, стежить, як поволі, **але** вперто підіймаються голуби над собором* (О. Гончар);

Тече вода в синє море,

***Та** не витікає* (Т. Шевченко);

*З виду дід був древній, столітній, **хоч** ще кремезний* (Панас Мирний);

4) між однорідними членами речення, пов'язаними приєднувальними сполучниками **і**, **та**, **та й**, **ще й**, **та ще** (**й**), **а також**, **а то й** та ін., коли до вже сказаного додається ще один елемент (або більше), який ніби пізніше виникає у свідомості мовця:

Запахла осінь в'ялим тютюном,

***Та** яблуками, **та** тонким туманом* (М. Рильський);

*Ходімо ж чаю пити, **та** і в школу підемо* (Панас Мирний);

*Зазеленіли луги, **ще й** дібровонька* (народна пісня).

Примітка 1. Варто відрізнати приєднувальні сполучники від тих самих сполучників із єднальними значеннями (див. п. 2 цієї частини), перед якими коми не ставимо:

*Жили, жили **та й** розлетілись...* (Л. Глібов).

Примітка 2. Комою відокремлюємо також друге, повторюване слово в приєднувальних конструкціях:

*Говорити правду, **і** тільки правду;*

За що, не знаю, а караюсь,

І тяжко караюсь! (Т. Шевченко);

5) між однорідними членами речення перед другим компонентом парних сполучників **не тільки..., а й...** (**не тільки..., але й...; не тільки..., а ще й...; не тільки..., але також і...**); **як..., так і...; не так..., як...; хоч..., але (та) ...; не стільки..., скільки...; якщо не..., то... та ін.:**

*Як би це добре було, коли б я **не тільки** спочив, **а й** вивіз собі матеріал для роботи* (М. Коцюбинський);

***Не так** тії вороги,*

***Як** добрії люди –*

І окрадуть, жалкуючи,

Плачучи, осудять (Т. Шевченко);

***Якщо не** по-козацьки, **то**, гадаю,*

Хоч по-рибальськи (М. Рильський);

6) у реченнях з однорідними членами перед пояснювальними сполучниками **як, як-от, а саме** та ін., ужитими після узагальнювальних слів:

*Нічого специфічного, врочистого, **як-от** гранітні та мармурові пам'ятники, на нашому кладовищі не було* (О. Довженко);

*Весільний обряд складається з трьох частин, **а саме**: заручин, сватання й весілля* (з наукової літератури);

7) у разі повторення слова для позначення великої кількості предметів, тривалості або інтенсивності дії, для увиразнення ознаки предмета або дії, для підкреслення згоди або заперечення тощо:

***Все, все** згадала вона в ту хвилину!* (О. Довженко);

***Рости, рости**, моя пташко,*

Мій маковий цвіте (Т. Шевченко);

Здається, часу і не гаю,

а не встигаю, не встигаю! (Л. Костенко).

Примітка. У разі повторного вживання того самого прийменника в сполученнях означення (прикладки) і означуваного слова (у фольклорі та в стилізаціях під фольклор, а також у синтаксисі розмовної мови) коми між ними звичайно не ставимо:

***На** бистрому **на** озері*

Геть плавала качка (народна пісня);

***За** річкою **за** голубою*

Дві чайки у хмару зліта (А. Малишко);

***Із** города **із** Глухова*

Полки виступали (Т. Шевченко).

Проте за умови постпозиції означення таке відокремлення можливе:

*Як за лісом, за пралісом
Ясне сонце сходить.
Як за морем, за далеким
Десь воно заходить* (Л. Глібов);

8) для виділення звертань і залежних від них слів (про вживання знака оклику при звертаннях див. § 157, ч. 1, п. 3):

*Де ж ти дівся, в яр глибокий
Протоптаний шляху?* (Т. Шевченко);
*Мово рідна, слово рідне,
Хто вас забуває,
Той у грудях не серденько,
Тільки камінь має!* (С. Воробкевич);
Я не люблю тебе, ненавиджу, беркуте! (І. Франко);
*Народе мій, ясна любове,
Ти волю лиш яви свою –
Поклич <...>!* (Д. Павличко).

Примітка. В усталених вигуківих зворотах на зразок **боронь боже, дай боже, боже поможи, ой боже, господи помилуй**, де звертання вже мало відчувається, його не виділяємо комою;

9) після вигуків, які вимовляємо з окличною інтонацією меншої сили, ніж наступні слова в реченні, і які інтонаційно досить тісно пов'язані з реченням у цілому (про вживання після вигуків знака оклику пор. у § 157, ч. 1, п. 4):

Гей, на коні, всі у путь! (П. Тичина);
О, як люблю я рідну землю... (П. Воронько);
– *Ой, пустіть мене, пустіть!* (Марко Вовчок).

Примітка 1. Слова **о, ой, ох, ах**, коли вони інтонаційно тісно пов'язані з наступним звертанням (тобто якщо після них у вимові немає паузи) і вжиті в значенні підсилювальних часток, комою не відокремлюємо:

*О болю мій, я бачу в залі
Одне обличчя, друге, третє!* (Л. Костенко);
*Ой волохи, волохи,
Вас осталося трохи* (Т. Шевченко);
– *Ох і чудний ти, Давиде...* (М. Стельмах);
Ах так?!;
Ах ось де він!

Так само не ставимо коми після слова **ну**, ужитого для підсилення:

*Ну що б, здавалося, слова...
Слова та голос – більш нічого* (Т. Шевченко).

Примітка 2. Не відокремлюємо вигуки на початку речення, якщо вони стоять перед особовим займенником, після якого йде звертання:

*Ой ти, дівчино,
З горіха зерня,
Чом твоє серденько –
Колюче терня?* (І. Франко);
*Гей ти, поле колоскове,
молодість моя!* (В. Сосюра);

10) після стверджувальних часток **так**, **еге** (**еге ж**), **авжеж**, **аякже**, **гаразд** та **ін.**, заперечення **ні**, запитання **що** (**а що**), а також підсилювального **що ж**, коли безпосередньо за цими словами йде речення, яке розкриває їхній конкретний зміст:

*Так, це була вона, його земля,
Про неї він співав і нею марив* (Д. Павличко);
Еге, я правду вам казав (Є. Гребінка);
– *Земляка свого бачили?* <...>
– *Аякже, бачив* (А. Головка);
*Ні, я хочу крізь сльози сміятись,
Серед лиха співати пісні* (Леся Українка);
– *Що, титаря вбили?* (Т. Шевченко);
А що, коли не буде того дня? (В. Стус);
*Що ж, отак і проходить вечір,
По-лисячому тихо, без стуку* (Б. Олійник).

Примітка. Варто відрізняти стверджувальні частки **так**, **гаразд** від прислівників **так**, **гаразд**, після яких коми не ставимо:

Так ніхто ще не вірив у мене! (Г. Чубач);
Тільки – хто вона? За ці дві години не можна було гаразд розібрати, з якого вона кола... (Д. Гуменна).

Так само варто відрізняти заперечну частку **ні** від повторюваного сполучника **ні** (див. п. 2 цієї частини);

11) для виділення вставних слів, сполучень слів і речень (про вживання тире або дужок у подібних конструкціях див. § 161, ч. 1, п. 10 і § 163, ч. 2, п. 2):

*Треба хліба людині й металу,
Треба музики і п'єсталу,
Та, мабуть, над усе до загину
Треба віри людині в людину* (В. Забаштанський);
*І, можливо, моє серце-проміння
Зловить в свої долоні дитина
І всміхнеться* (Р. Братунь);
*А в хлібороба, звісна річ, роботи –
як води, від снігу до снігу* (Р. Федорів);
З Копачів я, бачте, родом (Д. Білоус);
*Погане, я чував, життя собаче,
Недобре ж і Вовкам* (Л. Глібов).

Примітка 1. Вставні слова й конструкції найчастіше:

1) виражають оцінку ступеня реальності, вірогідності повідомлюваного:
безперечно, без сумніву (безсумнівно), безумовно, відома річ, звичайно, звісно, зрозуміло, немає сумніву, певна річ, природно, справді, ясна річ та *ін.*;
видно, думаю, здається (здавалося б), либонь, мабуть, може, можливо, очевидно, певно, скоріше за все, слід гадати та *ін.*;

2) указують на ступінь звичайності повідомлюваного:
було (бувало), бува (буває), як відомо, як завжди, як звичайно та *ін.*;

3) виражають емоційну оцінку повідомлюваного:
на біду, на жаль, на щастя, грішним ділом, чого доброго, як на гріх та *ін.*;

4) указують на зв'язок думок, послідовність викладу:

по-перше, по-друге та ін.;

з одного боку, з другого боку; наприклад, так, відповідно, отже, таким чином, словом, виходить, значить, зреїстою, нареїті; до речі, зокрема (Він, зокрема, сказав, що...), крім того, навпаки та ін.,

проте й однак (у середині, а не на початку речення, де ці слова є сполучниками); повторюю, підкреслюю та ін.;

5) характеризують ставлення до способу висловлення думки:

власне (власне кажучи), інакше кажучи (іншими словами), коротко кажучи, можна сказати, попросту кажучи, сказати б, так би мовити, що називається, якщо можна так висловитися, як (то) кажуть та ін.;

головне, між іншим, правда (щоправда), точніше та ін.;

6) підкреслюють експресивний характер висловлення:

далебі, з дозволу сказати, між нами кажучи, по правді кажучи, чесно кажучи, сказати по правді та ін.;

7) указують на джерело повідомлення:

кажуть, за повідомленням NN, за словами NN, як сказав NN, на думку NN, на мій погляд, на нашу думку, по-моєму, по-твоєму та ін.;

як на мене та ін.;

мов, мовляв; чую, бачу, пам'ятаю та ін.;

8) звернені до співрозмовника або до читача з метою привернути його увагу:

бач (бачте), бачиш (бачите), віриш (вірите), даруй (даруйте), дозволь (дозвольте), знаєш (знаєте), пам'ятаєш (пам'ятаєте), погодься (погодьтеся), пробач (пробачте) (на слові), розумієш (розумієте), слухай (послухай), уяви (уявіть) та ін.

Варто відрізняти вставні слова та їх сполучення від омонімічних слів та їх сполучень, які є членами речення (найчастіше обставинами) або, рідше, сполучниками, й тому їх комами не виділяємо:

У поданій нижче статті я, звичайно, не охоплюю всіх проблем розвитку української мови (М. Рильський), але: Концерт звичайно закінчується о 10 годині;

Ці слова, до речі, викликають сумнів, але: Ці слова сказані до речі.

Примітка 2. Якщо сполучники **а**, рідше **і** стосуються саме вставного слова (**а власне, а втім, а значить, а може, а отже** та ін.), їх комою не відокремлюємо:

Чи не вкажете мені яких творів про методи етнографічні, а власне, про способи записування народних пісень? (Леся Українка);

Як і кожному авторові, а значить, і мені <...>, хотілось, щоб переклади вийшли найкращими (М. Коцюбинський);

І справді, незабаром наші прогнози здійснилися, але: Чисте небо не налягало на гори, а, навпаки, своєю високою легкою синявою довершувало, гармонійно доповнювало їх (О. Гончар).

Примітка 3. Вставні слова не виділяємо комами, якщо вони входять до складу відокремлених членів речення:

Дмитро, очевидно поспішаючи, не поснідав;

Надвечір, мабуть годині о шостій, почався дощ;

12) для виділення порівняльних зворотів, уведених за допомогою сполучників **як (як і), мов, мовби, наче, немов, неначе, ніби, буцімто, ніж** та ін.:

Із степу, як із вогкої величезної печери, тягло свіжою прохолодою (О. Гончар);

Це місто [Київ] прекрасне, як усмішка долі (Л. Костенко);

Припадаю вустами до слова,

Мов до стиглого грона калини (Н. Кашук);
 Зникло лихоліття,
Наче уві сні (Р. Братунь);
 В цей час у порту завжди, **ніби** граючись у хрещика, сновигали матроси
 всіх націй (П. Панч);
 Мій старший хлопець ще дужче, **ніж** Олекса, зніяковів, уздрівши мене
 (І. Муратов).

Примітка 1. Виділяємо комами звороти зі сполучником **як** уточнювального або узагальнювального характеру на зразок **як виняток, як завжди, як звичайно, як колись, як навмисно, як правило** та ін., за винятком тих, що входять до складу групи присудка або головного члена односкладного речення, пор.:

Дума – це віршований твір, виконуваний (як правило, соло) речитативом
 (М. Рильський);

і: *Це було допущено як виняток;*
Заморозки ще восени тут бувають як правило;
Він це зробив як навмисно.

Примітка 2. У реченнях з уточнювальними зворотами зі сполучником **як** і вказівними словами **такий (такий самий), так (так само)** можливі два варіанти їх побудови з відповідним розставленням розділових знаків:

1) з комою між ними, коли ці вказівні слова є членами речення:

*Він **такий, як** усі;*
*Зробити **так само, як** усі;*
*Про це писали **такі** письменники, **як** Шевченко, Панас Мирний;*

2) без коми, коли ці вказівні слова стоять після пояснюваного слова безпосередньо перед **як** і не є членами речення (тут **такі як, так само як** є складеними сполучниками):

*Про це писали видатні українські письменники, **такі як** Тарас Шевченко, Панас Мирний;*

*Не можна одночасно поєднувати різні дієти, **так само як** зіставляти непорівнянні речі.*

Примітка 3. Коми перед порівняльними сполучниками не ставимо:

1) в усталених ширококовжливаних порівняльних зворотах:

*Голодний **як** вовк;*
*Здоровий **як** бик;*
*Мокрий **як** хлющ;*
*Битися **як** риба об лід;*
*Звалитися **як** сніг на голову;*
*Змерзнути **як** собака;*
*Крутитися **як** муха в окропі (**як** білка в колесі);*
*Летіти **як** стріла;*
*Ллє **як** з відра;*
*Мовчати **як** риба;*
*Почервоніти **як** рак;*
*Почуватися **як** риба в воді;*
*Працювати **як** віл;*
*Стати **як** укопаний та ін.;*

2) за наявності перед порівняльним зворотом слів зі значенням ступеня вияву інтенсивності ознаки **майже, зовсім (цілком), просто, точно (точнісінько), достоту, буквально** та ін. або заперечення **не**:

*Сонце вже припікає **майже як** улітку;*
*У спогадах син з'являвся матері **зовсім як** живий;*
*Усе в них **не як** у людей (пор.: Усе в них **не так, як** у людей);*

*Обставини склалися по-іншому, **не як** завжди;*

3) якщо такий зворот є іменною частиною складеного присудка:

*Спомин був **як** блискавка* (М. Рильський);

*Голова була **неначе** здорова квочка, що сиділа в обичайці* (І. Нечуй-Левицький);

*Вона була для нього **наче** сонце* (Леся Українка);

*Руки стали **мов** лід;*

4) перед **як** у конструкціях із присудком, що є повторенням підмета:

*День **як** день;*

*Люди **як** люди;*

5) перед **як** у конструкціях із повторенням присудка: *Зробив **як** зробив;*

6) якщо порівняльний зворот конкретизує семантично недостатній головний член односкладного речення: *Почувати себе **як** удома;*

7) перед зворотами, що вводяться в речення за допомогою сполучника **як** і мають значення 'у ролі кого, у функції чого':

*Про масштаби Довженка **як** письменника можна судити з його найбільшої літературної праці – «Зачарованої Десни»* (Л. Новиченко);

*Розглядаємо вашу відповідь **як** згоду;*

8) перед **як, ніж** у зворотах **(не) більше (більш) ніж (як), (не) менше (менш) ніж (як), (не) раніше (раніш) ніж (як), (не) довше ніж (як)** та ін.:

*Сидів **не більше як** пів години;*

*Роботи вистачило **не довше ніж** на два дні.*

Про особливості пунктуації в реченнях із нерозкладними синтаксичними зворотами, подібними за будовою до складнопідрядних речень, на зразок *Робити як слід; Відбувалося невідомо що* та ін. див. § 158, ч. 2, п. 3, прим. 4.

Примітка 4. Порівняльні сполучники варто відрізняти від часток **буцімто, мов, мовбито, наче, немов, неначе, ніби, нібито** та ін. зі значенням непевності, сумніву тощо, перед якими коми не ставимо:

*Під байдаркою ламається крига і **наче** тоне в глибині моря* (М. Трублаїні);

Баштан жовтіє понад яром,

*Курінь безверхий **ніби** спить* (М. Рильський);

13) для виділення відокремлених означень:

а) узгоджених означень, виражених:

– дієприкметниками та прикметниками, що мають при собі залежні слова й стоять після означуваного іменника:

У квітнику, заглушеному бур'яном, розцвілася якась жовтогаряча квітка (І. Волошин);

Розгойдане море, вже брудне й темне, наскакувало на берег і покривало скелі (М. Коцюбинський);

– дієприкметниками та прикметниками, що не мають залежних слів, але стоять після означуваного іменника, особливо в тих випадках, коли вони утворюють ряд із двох чи більше однорідних членів речення або перед іменником уже є означення:

Високо, трохи не серед неба, стояв місяць, ясний, блискучий, повний (І. Нечуй-Левицький);

Живе життя і силу ще таїть

Оця гора, зелена і дрімлива (М. Зеров);

– дієприкметниками та прикметниками (як із залежними словами, так і без них), що стоять перед іменником і, виступаючи у функції означення до іменника, мають ще й обставинний відтінок:

Дезорганізований раптовістю нічної атаки («який» / «чому»), ворог не встиг учинити скільки-будь сильного опору (О. Гончар);

У червонім намисті, зав'язана великою хусткою («яка» / «як» або «чому»), Марта була б дуже гарною молодницею (І. Нечуй-Левицький);

Розгублений, хлопець не зміг нічого сказати;

– дієприкметниками та прикметниками (як із залежними словами, так і без них), що стосуються особових займенників:

Як я, бідна, тут горюю, прийди подивися (І. Котляревський);

Вона стоїть навпроти Сагайди, маленька, мов куріпка на межі (О. Гончар);

Тремтячий, блідий, він привітався до доктора, попросив його сісти (М. Коцюбинський);

Дивився [Юрко] на батька, і йому стало жаль його, завчасно постарілого, спрацьованого (Б. Харчук).

Примітка. Одиначні прикметники при особових займенниках у певних випадках можемо не відокремлювати, зокрема в окличних реченнях або за наявності протиставлення:

О я нещасний!;

Я колишній і я теперішній – це вже ніби зовсім різні особи;

– прикметниками та дієприкметниками, що стосуються іменників або особових займенників, відсутніх у реченні:

Не рано встане:

Навіки, праведний, заснув (Т. Шевченко);

– прикметниками та дієприкметниками (як одиначними, так і з залежними словами), що виступають як уточнення до попереднього означення:

Між своїми, ковалівськими, тут стояли підводи і з сусідніх сіл (В. Кучер);

Степанко чув, нібито буває в лелек такий день, коли вони судять своїх родичів за якісь, одним їм відомі, злочини (Ю. Збанацький);

У тексті було багато маловідомих, зокрема іншомовних, слів;

б) неузгоджених означень, виражених іменниками в непрямих відмінках (із прийменниками або без них) для надання їм більшої змістової ваги порівняно з невідокремленими членами речення:

Висока на зріст, рівна станом, але не дуже тонка, з кремезними ногами, з рукавами, позакачуваними по лікті, з чорними косами, вона [Мотря] була ніби намальована на білій стіні (І. Нечуй-Левицький);

До неї наближалась мати <...> Іллєвського, невисока, досить повна жінка, з кошиком у руці (О. Гончар).

Примітка 1. Не виділяємо інтонаційно й не відокремлюємо комами означення (із залежними словами або без них), коли вони за змістом тісно пов'язані з означуваними іменниками:

*Минаючи убогі села
Понаддніпрянські невеселі,
Я думав <...> (Т. Шевченко).*

Примітка 2. Не відокремлюємо означення, якщо за змістом вони стосуються не стільки підмета, скільки присудка:

Тільки один Варчук стояв біля вікна спокійний, зосереджений (М. Стельмах);

14) для виділення відокремлених прикладок (як поширених, так і непоширених):

а) прикладок після означуваного іменника:

*Я син простого лісоруба,
Гуцула із Карпатських гір (Д. Павличко);*

зокрема прикладок – загальних назв у позиції після власних назв:

*Дмитрик, восьмилітній хлопчик, вискочив з душною низенької хати
(М. Коцюбинський);*

б) прикладок, що стосуються особових займенників (незалежно від позиції щодо означуваного іменника):

*Досвідчений педагог, він знав шлях до серця дітей;
Нехай мене, Кармелюка, в світі споминають! (народна пісня);*

в) поширених прикладок перед означуваним іменником, якщо вони мають додатковий відтінок значення обставини (причини, умови, допустовості):

*Хоробрі воїни, козаки ставали героями народних пісень і дум
(з підручника);*

г) прикладок – власних назв, які мають уточнювальне значення щодо означуваних загальних назв:

Обабіч Свирида сиділи Мурий і ще один муляр, Тимко (О. Копиленко);

г) прикладок, що вводяться:

– сполучниками **як, тобто, себто (цебто), або (= тобто)** та ін.:

Як учений, етнограф і фольклорист, Франко все життя з палким інтересом ставився до народної творчості (М. Рильський);

Тайга, тобто смуга диких важкопрохідних хвойних лісів, займає величезні простори на Півночі (з наукової літератури);

Вальдишнєп, або лісовий кулик, – благородна птиця (Остап Вишня);

– зворотами **на ім'я (прізвище), родом, за національністю** та ін., а також **так званий**:

У журбі отакій і подружився Давид з одним австріяком, на імення Стах (А. Головка);

*Мати її, **родом** туркменка, зовсім не була схожа на казашок Приуралля* (З. Тулуб);

*В Івановім підрозділі служив гонористий хлопчина, **за національністю** вірменин* (В. Дрозд);

*«Це газети!» – скрикнув він радо, бо не раз чув од Джемса, що в Англії новини друкують щотижня окремими книжечками, **так званими** газетами, розсилаючи потім передплатникам* (В. Злотополець).

Примітка. Прикладки зі сполучником **як** виділяємо комами тільки тоді, коли вони виразно відокремлюються інтонаційно й мають додатковий змістовий відтінок причиновості. В інших випадках коми не ставимо:

*Шевченко **як** поет відомий усьому світові* ((див. також § 158, ч. 1, п. 12, прим. 3, пп. 7 (прим.));

д) прикладок¹³, що стосуються іменників або особових займенників, відсутніх у реченні:

*<...> Та й заплавав, сіромаха,
Степом ідучи* (Т. Шевченко);

15) для виділення відокремлених обставин, виражених:

а) дієприслівниковими зворотами:

Маруся, вийшовши із кімнати, засоромилась (Г. Квітка-Основ'яненко);

Почали люди серпи гострити, лаштуючись до жнив (М. Коцюбинський);

Забившись у дровітню, я плавав, коли Мальва залишала наше подвір'я (В. Земляк).

Примітка. Дієприслівниковий зворот, який стоїть після сполучників або сполучних слів, звичайно виділяємо комами з обох боків:

Прислухались і, не вірячи самі собі, одхилили сінешні двері (М. Коцюбинський).

Але сполучник **а** залежно від логіко-інтонаційного членування висловлення може:

1) входити до складу дієприслівникового звороту:

*Хто знає, що тільки одиниці зважуються на це, **а** зважившись, знаходять силу розбити кайдани* (М. Коцюбинський);

2) не входити, до складу віддієслівного звороту, відділяючись від нього комою (звичайно за наявності в реченні протиставлення із заперечною часткою **не**), пор.:

*З виконанням плану треба **не** зволікати, **а** накресливши його, виконувати негайно;*

*і: З виконанням плану треба **не** зволікати, **а**, накресливши його, виконувати негайно;*

б) одиничними дієприслівниками, коли вони позначають час, причину, умову дії (а не її спосіб):

Повечерявши, полягали спати (Панас Мирний);

Прощаючись, Багіров відкликає Ясногорську вбік (О. Гончар);

Не повіривши, Чабанчук кинувся в канцелярію (О. Донченко);

Попрацювавши, можна й відпочити.

Примітка. Одиничні дієприслівники та дієприслівникові звороти не відокремлюємо комами:

¹³ Про вживання дефіса при прикладках див. § 37, а про вживання тире – § 161, ч. 1, п. 6, пп. «б».

1) якщо одиничні дієприслівники, тісно прилягаючи до дієслова-присудка (звичайно в позиції після нього), уживаємо не у власне дієслівному значенні ('що роблячи'), а в значенні прислівника (у функції обставини способу дії 'як'):

Не розмірковуючи він кинувся на допомогу;

Вона сиділа замислившись (Ю. Яновський);

Читати лежачи;

Ідуть дівчата в поле жати

Та, знай, співають ідучи (Т. Шевченко);

2) якщо дієприслівник або дієприслівниковий зворот перебувають у складі стійкого звороту (фразеологізмів, складених прийменників і сполучників та ін.):

Працювати не покладаючи рук;

Слухати затамувавши подих;

Зважаючи на обставини вирішили діяти відразу;

3) якщо дієприслівник або дієприслівниковий зворот уживаємо серед однорідних членів речення поряд з іншими частинами мови у функції обставин способу дії:

Діяти впевнено й ні на кого не зважаючи;

4) якщо дієприслівниковий зворот, утворений дієприслівником і сполучним словом **який**, уживаємо в складі підрядної означальної частини складнопідрядного речення:

Перед мандрівниками стояли гори, перейшовши які вони зможуть вийти до моря;

5) якщо перед дієприслівниковим зворотом стоїть підсилювальна частка **і** (**й**):

Вони бралися до роботи й не знаючи повністю її обсягу;

в) сполученням іменників із прийменниками, прислівниками – для виділення уточнювальних обставин (перед ними можна поставити сполучник **а саме**):

Там, за горами, давно вже день і сяє сонце, а тут, на дні міжгір'я, ще ніч (М. Коцюбинський);

По той бік шляху, деє далеко в степу, за садками, тремтить червона заграва... (Григор Тютюнник);

А вечорами, по роботі, він не раз до пізньої ночі ходив у важкій задумі по болотистих улицах Борислава (І. Франко);

Сьогодні вранці, під час перерви, побачивши, що Кажан пішов у сад, Олег кинувся нагору, до його кімнатки (О. Донченко).

Якщо такі обставини не є уточненням до попередніх обставин у реченні, можливість їх змістового й, відповідно, інтонаційного виділення обмежена і, отже, відокремлення стає менш обов'язковим, пор.:

Погода, усупереч сподіванням, різко погіршилася;

і: *Погода всупереч сподіванням різко погіршилася.*

Це стосується обставин, виражених сполученням іменників із прийменниками **відповідно до**, **завдяки**, **залежно від**, **згідно з**, **на відміну від**, **поза** (поза його бажання), **понад** (понад усі зусилля), **попри** (= **всупереч**), у зв'язку з, унаслідок та ін.

Звороти з прийменниками **незважаючи** (**невважаючи**) **на** переважно відокремлюємо, крім випадків їхнього тісного змістового зв'язку з дієсловом, причому в постпозиції до нього, пор.:

Пані чогось тихо, але нерозважно плакала, неважаючи на всі ласки Марії Дмитрівни (Дніпрова Чайка);

і: *Діяти незважаючи на обставини;*

16) для виділення відокремлених додатків – зворотів зі значенням обмеження, включення, заступлення, введених у речення прийменниками **крім (окрім), опріч, за винятком, поряд з, замість** (також з інфінітивом) та ін.:

*Було про що думати цієї ночі, та він примусив себе не думати зараз ні про що, **крім** бою* (О. Сизоненко);

*Усе було, чого душа забажала, **опріч** волі* (А. Чайковський);

***За винятком** баби Оришки, малий Чіпка нікого не любив* (Панас Мирний);

*У роботі фабрики, **поряд з** успіхами, були й невдачі* (з газетної замітки);

*А тепер, **замість** крила парусника, Тоня й Віталій бачать вдалині <...> темну, непорушну гору якусь* (О. Гончар).

Факультативно можливе змістове й, відповідно, інтонаційне виділення додатків, яке залежить також від ступеня їхньої поширеності, місця в реченні (так, додатки з прийменником **замість** уживаються переважно як невідокремлені);

17) узагалі для виділення зворотів зі значенням:

а) уточнення, пояснення, другої назви, що вводимо словами **тобто, а саме, (а) точніше, або, інакше, по-місцевому** та ін.:

*Чернишеві на час артпідготовки випало бути старшим, **тобто** командувати з'єднанням вогнем усіх трьох мінрот* (О. Гончар);

Вони, кажу вам, прозябають.

*Або, **по-вашому**, ростуть,*

Як та капуста на городі (Т. Шевченко);

б) додаткового повідомлення, приєднання, що вводимо словами **навіть, особливо, переважно, у тому числі, зокрема, наприклад, причому, (і) притому, і (й) (= навіть або притому), (і) взагалі (та й узагалі)** та ін.:

*Б'є вся артилерія, **навіть** зенітна* (І. Нехода);

*Без гарячої любові до природи людина не може бути митцем. Та й не тільки митцем, **особливо** зараз, коли треба перебудувати майже все* (О. Довженко);

*– Мені прикро, – передала їй зошит учителька. – За змістом усе гаразд, але зверни увагу на синтаксис, **зокрема** на складносурядні речення. Губиш коми* (Г. Усач);

*– Бувають такі дні, коли ви працюєте менше, **наприклад** зимою, отоді беріть у руки книжки і читайте* (Григорій Тютюнник);

*Мотрона гостинно припрошувала Остапа їсти, пити, **причім** пити до дна* (К. Гордієнко);

*– Що се в тебе за думки такі, сестро! <...> – почав мене вговоряти та вмовляти, **й** жінку привів* (Марко Вовчок);

*Треба діяти, **і** не зволікаючи* (О. Довженко);

[Орест:] *Недарма люди завжди старались заселити порожні ліси і води німфами, русалками, **взагалі** чимсь живим, хоч би й фантастичним* (Леся Українка).

Примітка. Див. також про відокремлення уточнювальних означень: § 158, ч. 1, п. 13, пп. «а», абз. 7; § 158, ч. 1, п. 14, пп. «г»; § 158, ч. 1, п. 15, пп. «в»; § 158, ч. 1, п. 16;

18) для виділення іменника (іменникового словосполучення) у конструкціях із називним відмінком теми (уявлення) та в інших подібних конструкціях:

Ріка Суній, і що там тої річечки? (Л. Костенко);

– *Діти, вони завжди були окрасою життя* (М. Чабанівський).

Примітка. Підсилювальний зворот **і той** (**і та, і те, і ті**), що ставимо після іменника, комою не виділяємо:

Навіть батько і той якось трохи злякався (О. Довженко);

Боже небо голубе

І те помарніло (Т. Шевченко).

Див. про частотніші випадки виділення конструкцій з називним відмінком теми за допомогою крапки, знака оклику, тире і трьох крапок: § 155, ч. 1, п. 1; § 157, ч. 1, п. 1; § 161, ч. 1, п. 8; § 162, ч. 1, п. 1.

2. У складному реченні кому ставимо:

1) для відокремлення частин безсполучникового складного речення зі значенням переліку:

В житті синіли волошки та сокирки, білів зіркатий ромен, червоніла квітка польового маку (М. Коцюбинський);

Сонце заходить, гори чорніють,

Пташечка тихне, поле німіє (Т. Шевченко);

2) для відокремлення частин складносурядного речення:

Жде спрагла земля плідотворної зливи,

І вітер над нею гуляє бурхливий (І. Франко);

Вузкий, глибокий Прут блиснув вреїті з-за прибережних верб, а попід горами зазеленів розкішний килим виноградників (М. Коцюбинський);

Усе іде, але не все минає

Над берегами вічної ріки (Л. Костенко);

Непокривлену душу хотіли зламати,

Та ламалися тільки болючі кії (Д. Павличко);

а) з повторюваними єднальними та розділовими сполучниками **і..., і...; ні..., ні...; або..., або...; то..., то...; чи..., чи...; не то..., не то...; чи то..., чи то...** та ін.:

І розсвіте, і вийдуть смілі люди,

І порохом пропахне сніг і дим,

І розсвіте, і всесвіт видно буде,

Весь світ, всю долю видно стане їм (М. Бажан);

Або не сокіл я, або спалила мені неволя крила (Леся Українка);

Чи то праця задавила

Молодую силу,

Чи то нудьга невсипуща

Його з ніг звалила (Т. Шевченко);

б) з приєднувальними і пояснювальними сполучниками:

*Ще в гімназії Борис займав видне місце серед товаришів, **ба й** учителі гляділи на нього як на головну оздобу закладу (І. Франко);*

Довго слухав і Бертольдо,

Далі мовив на відході:

«Що за дивна сила слова!

*Ворожбит якийсь, **та й годі!**» (Леся Українка);*

*– Махнути б на неї [тару] рукою, **та тільки й** діла! (О. Гончар);*

*Вмент маленький візок виповняється тілами вздовж і впоперек, **причём** мужчини викидають ноги за полудрабки (М. Коцюбинський);*

*<...> Треба вам сказати, що я іноді хворію на ностальгію, **цебто** у мене з'являється нудьга за батьківщиною (Ю. Яновський).*

Примітка 1. Для надання більшої самостійності фрагментам висловлення, які могли б бути складовими частинами складносурядного речення, перед сполучниками сурядності **і (й), а, але, та, однак** та ін. замість коми можемо ставити крапку:

Ми якось дуже звикли, що він [Ойстрах] є.

*А от нема. **І** струни його стихли (Л. Костенко);*

*Острів, як спрут, занурив у море шершаві лаби [лапи], приссався до нього, наче хоче спинитись. **Але** не може (М. Коцюбинський).*

Примітка 2. Коми між двома частинами складносурядного речення не ставимо перед одиничними (не повторюваними) єднальними **і (й), та (= і)**, а в першому з поданих нижче випадків також розділовими сполучниками **або, чи**, якщо:

1) в реченні є спільний для обох його частин другорядний член або члени, зокрема спільний відокремлений член, а також спільне вставне слово:

*На хвилину раптом стихли голоси **і** спинилися тіні (Л. Смілянський);*

*Часом на цій вересневій сині вилитими дзвіночками колихалися грона жолудів **або** виділявся обрис пташини (М. Стельмах);*

*За винятком двох-трьох школярів, учні класу регулярно відвідували заняття **і** ніхто не пропускав їх без поважних причин;*

*На щастя, буря скінчилася швидко **й** люди не постраждали;*

2) ці частини є питальними, спонукальними, а також окличними реченнями, об'єднаними між собою відповідною інтонацією:

*А де ж вони роблять цей електромобіль **і** чим ти допомагаєш, Кіро? (О. Копиленко);*

*Хай завжди буде мир **і** хай завжди лунає дитячий сміх!;*

*Як навколо все розквітло **і** як стало по-весняному гарно!;*

3) ці частини є односкладними номінативними або безособовими реченнями (в останньому випадку головні члени цих речень мають бути цілком однорідні за значенням):

*Теля десь за двором ревнуло. Тиша **і** бур'яни (А. Головка);*

*Сутінки огорнули світлицю. Порожньо **і** сумно (А. Хижняк);*

3) для відокремлення частин складнопідрядного речення (підрядну частину відокремлюємо комою з одного боку або, якщо вона розташована в середині головної частини, з обох боків):

І той любов'ю повниться до світу,

Хто рідну землю має під собою... (М. Вінграновський);

Ось чутно, як несе вітер якусь новину з далекого лісу, що синіє за горбочком (М. Коцюбинський);

Весь край слов'янський чує крок дружин,

Які спішать на збір у Дрогичин (М. Бажан);

Він жив на самому кінці села, там, де глибокий яр входив у ліс вузьким клином (І. Нечуй-Левицький);

Так тихо сходить місяця підкова,

Що аж завмерли гори та ліси... (С. Пушик);

Душа летить в дитинство, як у вирій,

бо їй на світі тепло тільки там (Л. Костенко);

Дай мені, Вітчизно, та для пісні сили,

щоб тебе в цій пісні славить і любить,

щоб для тебе серцем вічно зеленіти (В. Сосюра);

Рідний дім залишається в серці,

Як далеко від нього не йди (Г. Чубач).

Примітка 1. Для надання підрядним частинам складнопідрядних речень більшої змістової ваги та самостійності перед підрядними сполучниками і сполучними словами замість коми можемо ставити крапку:

Спочатку так: терзати, розпинали.

Щоб знав. Щоб знов. Щоб слухався. Щоб звик (Л. Костенко).

Примітка 2. Коми не ставимо між двома однорідними підрядними частинами, з'єднаними одиничними єднальними **і** (**й**), **та** (= **і**) та розділовими **або**, **чи** сполучниками, оскільки в реченні є спільна для них обох головна частина:

Він... розказував, яку в їх селі рибу ловлять і яка в їх [них] ріка рибна, що усяка риба ведеться (Марко Вовчок);

І знов моя до тебе думка лине,

Далекий краю ранньої зорі,

Де тигрів слід веде до Уссурі

І спіє виноград між віт ялини (Борис Тен).

Примітка 3. Між однорідними підрядними частинами, з'єднаними повторюваними єднальними та розділовими сполучниками, кому ставимо, але тільки перед другим із цих сполучників:

*Буря вицхала **або** коли затихав вітер, **або** коли він починав дуги з іншого боку.*

Примітка 4. Коми перед підрядним сполучником або сполучним словом не ставимо в синтаксично нерозкладних конструкціях, подібних за будовою до складнопідрядних речень і похідних від них (колишні підрядні частини виконують тут функцію членів речення):

робити як слід (як треба, як годиться, як належить, як має бути);

дивлячись хто (що, який, куди, скільки);

невідомо (не знати, невідь, хтозна) хто (що, куди, звідки, скільки);

хто як не він це знає (кому як не йому це відомо);

кричати що є сили (духу);

говорити все що попало (завгодно, доведеться, здумається);

роби що хочеш;

будь що буде;

іди куди хочеш;

Нам є ще над чим працювати;

І Остапові стало жалко Соломію, страх як жалко (М. Коцюбинський);

[Сава:] <...> Я піду відсіль, піду куди очі дивляться (М. Костомаров).

*Кому ставимо перед **як** у зворотах **не хто інший, як...**; **не що інше, як...**:*

*Те, що її зацікавило, було **не що інше, як** троє осідланих коней під танком вілли (М. Коцюбинський).*

Коми не ставимо в конструкціях на зразок **не інакше як**, **не те що**, **не те щоб**, **тільки й розмов що**, **тільки й того що** та ін.:

*Його витвори всі називали **не інакше як шедеврами** (С. Андрухович);
[Костомаров:] **Тільки й було розмови в нього що про вас** (П. Тичина);
Увесь час у Львові було дуже погано надворі: холодно, вогко, дощ, навіть щось **так ніби** сніг (Леся Українка);*

*Нюра **таке як** замислився, бо перестав ворухити пальцями й дивився повз них у підлогу (Григор Тютюнник).*

Примітка 5. Підрядну частину не відділяємо від головної комою, якщо перед нею є частка **не**, сполучник **і**:

*Мене цікавить **не як це сталося, а які можливі наслідки цього факту** (пор.: Мене цікавить **не те, як це сталося, а які можливі наслідки цього факту**);*

*Треба бути уважним **і** коли обставини цьому не сприяють (пор.: Треба бути уважним **і тоді, коли** обставини цьому не сприяють).*

Примітка 6. Не відокремлюємо комою одиничні відносні займенники та прислівники в кінці речення:

*І Черниш теж кричав, не пам'ятаючи **що** (О. Гончар);*

*Бачив хлопця й не сказав **якого**;*

*Заснула, незчувшись **коли** (О. Гончар).*

Але якщо до відносного слова в таких конструкціях прилягає інше слово, кому ставимо:

*Я б хотів знати, **хто саме**.*

Примітка 7. Якщо перед підрядним сполучником або сполучним словом є слова (прислівники, сполучники, частки) з уточнювальним, підсилювальним, обмежувальним, приєднувальним значеннями **а саме, особливо, зокрема, якраз, лише, тільки, а також** та ін., кому ставимо перед ними:

*Восени в лісі рясно ростуть гриби, **особливо коли** пройде дощ;*

*Скоро всі однокласники роз'їдуться, **тільки як** закінчать школу;*

*Друзі зустрілися, щоб обговорити новини, **а також щоб** накреслити плани на майбутнє.*

Примітка 8. Складені підрядні сполучники **тому що, через те що, завдяки тому що, для того щоб, незважаючи на те що, попри те що, дарма що, після того як, унаслідок того що, замість того щоб, тоді як, тимчасом як, у міру того як** та ін., у середині яких коми не ставимо, треба відрізняти від можливих омонімічних сполучень указівних слів у головній частині, якими виступають займенник **те** в різних відмінках (з прийменниками, рідше – з іменниками) та деякі прислівники (**тому, тоді** та ін.), і сполучника або сполучного слова підрядної частини (змістова відмінність між першими і другими конструкціями виражена різним логічним виділенням їхніх компонентів і, відповідно, інтонацією), пор.:

*Надворі стало темно, **через те що** небо заволокло чорною хмарою;*

*і: Надворі стало темно **через те, що** небо заволокло чорною хмарою.*

Примітка 9. У разі збігу двох сполучників (сполучних слів) перед другим із них коми не ставимо, якщо в наступній (головній) частині складнопідрядного речення є співвідносні слова **то, так**:

*І **якщо** пісня вийде в люди,*

*То **племін** серця не згашу (А. Малишко).*

Але без таких співвідносних слів кому ставимо:

*Але коли Ви такі добрі, що не одмовились би перекласти щось із рукопису, то я **дозволю собі скористуватися з цього і, якщо** зможу, пришлю Вам рукопис (М. Коцюбинський).*

Якщо перший сполучник при цьому є протиставним (**а, але, однак** та ін.), коми після нього взагалі не ставимо:

*Він прокинувся увечері, <...> довго пив чай, **а коли** зовсім стемніло, став збиратися у свою п'яту вилазку (Л. Первомайський);*

4) для відокремлення частин, що входять до складних синтаксичних конструкцій (із сурядністю і підрядністю, зі сполучниковим і безсполучниковим зв'язком):

*І марили айстри в розкішнім півсні
 Про трави шовкові, про сонячні дні,
 і в мріях ввижалась їм казка ясна,
 де квіти не в'януть, де вічна весна (Олександр Олесь);
 Синіють води, зеленіє яр,
 І стелються сліпучі краєвиди (М. Зеров).*

Примітка. У складних синтаксичних конструкціях із безсполучниковим і сполучниковим зв'язком коми між двома частинами, поєднаними сурядним зв'язком, не ставимо перед одиничними єднальними сполучниками **і** (**й**), **та** (= **і**), якщо в конструкції наявна спільна пояснювальна частина:

Туристам треба було поспішати: навігація закінчувалася й останній теплохід от-от мав уже відпливати.

У конструкціях із сурядністю й підрядністю дві частини, поєднані сурядним зв'язком за допомогою цих сполучників, не відокремлюємо комою, якщо для них є спільна підрядна частина:

У хаті вже було повно людей і тютюновий дим ходив над головою хвилями, коли Юхим переступив через поріг (А. Головка).

§ 159. Крапка з комою (;)¹⁴

1. Крапку з комою в простому реченні (або в одній із предикативних частин складного речення) можемо ставити між досить поширеними однорідними членами речення – особливо тоді, коли в середині хоча б одного з них уже є коми:

Чого тільки немає у Даниловому лантусі: тут і ніж, і ложка, і шматок дроту, і казанок; пишно і сало, цибуля й борошно, картопля й сіль, хліб і сухарі; а ще великі садівницькі ножиці, пила, сокира, терпуг; а ще гачки, важки та поплавці до вудок; ще коробочок десять сірників <...> (Григорій Тютюнник);

На чому б не спинилось моє око, скрізь і завжди я бачу щось подібне до людей, коней, вовків, гадюк, святих; щось схоже на війну, пожар, бійку чи потоп (О. Довженко).

2. Крапку з комою у складному реченні ставимо:

1) між частинами безсполучникового складного речення – особливо тоді, коли вони досить поширені або в середині них уже є розділові знаки:

Вітрець легенький дихнув; поблизу у траві засюрючав коник; дець далеко ударив перепел (Панас Мирний);

*Усміх пославши в останнім промінні,
 Згинуло радісне літо;
 Дощик уїдлиний, дощик осінній
 Сіється, наче крізь сито (Г. Чупринка);*

¹⁴ Про вживання крапки з комою в кінці пунктів переліку див. § 168.

2) між частинами складносурядного речення, пов'язаними переважно протиставними (**а, але, проте, однак** та ін.), зіставним (**а**), рідше – єднальними (**і, та**) сполучниками, якщо ці речення досить поширені або в середині них уже є коми:

Осінній вітер в лузі свище,

Вербу хитаючи тонку;

А я схиляюся ще нижче

Себе побачити в струмку (Т. Осьмачка);

Ся розмова лишила в мені якийсь гіркий несмак; але миритись, брати назад свої слова у мене не було бажання (Леся Українка);

3) між досить поширеними однорідними підрядними частинами складнопідрядного речення, підпорядкованими тій самій головній частині, якщо між ними немає єднальних сполучників, – особливо тоді, коли в середині таких підрядних уже є розділові знаки:

Доводилося вам їздити пізньої весни чи раннього літа по Україні? Міряли ви її безмірні шляхи зелених та рівних степів, де ніщо не забороняє вашим очам виміряти їх і вздовж, і вишир, і впоперек; де одні тільки високі могили нагадують вам про давнє життя людське <...>; де синє небо, побратавшись з веселою землею, розгортає над нею своє блакитне, безмірно високе, бездонно-глибоке шатро <...>? (Панас Мирний);

І тепла радість душу обняла,

І сам не знаєш у задумі світлій,

Що краще – вечір цей чи ночі мла;

Що краще – біля тебе сад розквітлий

І серць квітучих трепет молодий

Чи над тобою зоряні сади (Борис Тен);

4) між частинами складних синтаксичних конструкцій (із сурядністю й підрядністю, зі сполучниковим і безсполучниковим зв'язком) – для увиразнення їх розмежування (на противагу розмежуванню інших частин в середині них за допомогою інших розділових знаків):

Щойно полуниця відходить, а вже буріють вишні <...>, шовковиця сиплеться, а там зажовтіють абрикоси; буває, так насніє полуниці, що жінкам невправка з нею, тоді оголошується загальна мобілізація, вже й металурги лазять поруч з дітьми по садках... (О. Гончар);

Було, мабуть, гарно: вночі випав сніг, і сліпучо-біла вулиця леліла сріблом; крізь просвічені скісним заповудневим сонцем шибки вікон зеленіло <...> ялинкове гілля; з крутосхилу Ботанічної злітали верхи на гринджолятах хлопчачи (В. Дрозд).

Примітка. Уживання крапки з комою в усіх цих випадках як у простому, так і в складному реченні, крім безсполучникових складних речень і речень із безсполучниковим зв'язком у межах складних синтаксичних конструкцій, є факультативним, і замість цього знака можемо вживати кому.

§ 160. Двокрапка (:)

1. У простому реченні двокрапку ставимо перед однорідними членами після:

1) узагальнювальних слів – займенників та займенникових прислівників (**всі, все, ніхто, ніщо, скрізь, усюди, ніде** та ін.):

*У густій мряці, білій як молоко, **все** пропадало: небо, гори, ліси, пастухи* (М. Коцюбинський);

2) слів (словосполучень), що є назвами родового поняття або чогось цілого щодо однорідних членів як назв видових понять або частин цілого (з можливою наявністю перед переліком також пояснювальних сполучників **наприклад, як от, а саме** та ін.):

Несуть пани есаули

Козацькую зброю:

Литий панцир порубаний,

Шаблю золотую,

Три рушниці-гаківниці

І три самопали... (Т. Шевченко);

*Заснув <...>, і снилися красиві **коні**: сірі, гніді, вороні* (В. Симоненко).

Двокрапку перед однорідними членами речення можна ставити й за відсутності узагальнювального слова, якщо тільки перед переліком робимо попереджувальну паузу, а однорідні члени вимовляємо з перелічувальною інтонацією:

Та в цю хвилю двері розчинились

і ввійшли: якийсь рудобородий

в довгому старім плащі подертім;

з лірою ж за ним дідок кошлатий,

що все кашляв та все очі мружив;

ще й третій, що безруко щуливсь,

лиш рукав сорочки теліпався (П. Тичина).

Таке вживання двокрапки характерне переважно для стилів книжної мови (офіційно-ділового, наукового, публіцистичного):

На засіданні присутні: начальник цеху, майстри, інженери й оператори машин.

2. У складному реченні двокрапку ставимо:

1) між частинами безсполучникового складного речення або складної синтаксичної конструкції, якщо друга (наступна) його частина:

а) розкриває зміст першої (попередньої) частини (в цілому або одного з її членів), зокрема в заголовках, назвах рубрик та ін.:

Ліс іще дрімає, а з синім небом уже щось діється: воно то зблідне, наче від жаху, то спалахне саявом, немов од радощів (М. Коцюбинський);

Вірю: до скону віків не порушиться слово богинь! (Леся Українка);

Український правопис: так і ні (Київ, 1997);

Друга світова війна: причини поразок і перемог;

б) указує на причину або рідше, навпаки, на наслідок того, про що йдеться в першій (попередній) частині:

Лаврін не поганяв волів: він забув і про воли, і про мішки й тільки дивився на Мелашку (І. Нечуй-Левицький);

Як мала у тебе сила,

То з гуртом єднайся ти:

Вкупі більше зробиш діла,

Швидше дійдеш до мети (Б. Грінченко);

Як і вони, я був щасливим:

Із теплих уст ловив слова,

Що казкою ставали, дивом,

В якому всесвіт ожива (О. Ющенко);

Віхола розпочалася з самісінького ранку: вийти з хати просто неможливо (О. Кобилянська);

2) після слів автора в реченнях із прямою мовою (див. § 167, чч. 3–4);

3) у складних реченнях, проміжних між складним безсполучниковим і складнопідрядним, коли зміст їхньої другої частини пояснює, уточнює зміст першої частини, а в складі другої частини є підрядні сполучники і сполучні слова:

Ідуть дівчата в поле жати

Та, знай, співають ідучи:

Як проводжала сина мати,

Як бивсь татарин уночі (Т. Шевченко);

Вирішили зробити так: щоб **щепленням проти грипу одночасно охопити школи всього району.**

§ 161. Тире (–)¹⁵

1. У простому реченні тире ставимо:

1) між підметом і іменною частиною складеного присудка (як непоширеною, так і поширеною), вираженою іменником або кількісним числівником у називному відмінку, за наявності між ними нульової дієслівної зв'язки:

Кит – ссавець;

І один у полі – воїн (Ю. Дольд-Михайлик);

П'ять і п'ять – десять;

Київ – столиця України;

Пісня і праця – великі дві сили,

Ім я бажаю до скону служити (І. Франко).

¹⁵ Про вживання тире в реченнях із прямою мовою див. § 167, ч. 2.

Про вживання тире в разі зазначення прізвища автора або іншого джерела цитування див. § 167, ч. 8, п. 3, прим.

Про тире як засіб абзацного членування тексту див. § 168, ч. 5.

Потреба в такому тире зростає за наявності в реченні зіставлення:

Мій брат – лікар, а сестра – учителька.

Примітка 1. Якщо в таких реченнях логічно й, відповідно, інтонаційно виділяємо переважно присудок, тире перед ним можемо не ставити:

Мій батько інженер;

Його ім'я Іван.

За відсутності спеціального акцентування тире звичайно не ставимо:

1) якщо підмет виражений субстантивованим займенником **це**:

Це наша хата;

2) якщо іменній частині присудка передує якийсь другорядний член речення:

Таке життя другому б рай... (Л. Глібов);

Діти завжди діти;

3) якщо присудок стоїть перед підметом:

Хороша-таки штука життя (А. Головка).

Примітка 2. Перед присудком, вираженим іменником із заперечною часткою **не**, тире звичайно не ставимо:

Серце не камінь (прислів'я).

Але в разі сильнішого логіко-інтонаційного наголошування на запереченні, а особливо за наявності в реченні протиставлення **не...**, **а...**, потреба в такому тире увиразнюється:

Мій батько – не інженер, а майстер на фабриці;

Мої літа – не монотонні дублі:

Я змінююсь, як світанковий пруг (Д. Павличко).

Примітка 3. Перед присудком, вираженим порівняльним зворотом зі сполучниками **як, мов, наче, що** та ін., тире звичайно не ставимо:

Життя як казка;

Микола для мене як брат.

Але в разі спеціального наголошування на ньому тире можливе:

Вода – як скло (Л. Глібов);

Душа – мов ніч... (О. Пахльовська).

Примітка 4. Перед присудком, вираженим кількісним числівником (одиничним або в поєднанні з іменником), у спеціальній літературі тире звичайно не ставимо:

Гарантійний термін використання приладу 2 роки.

Примітка 5. Якщо підмет у таких реченнях виражений особовим займенником, тире звичайно не ставимо:

Я син простого лісоруба (Д. Павличко).

Але в разі спеціального наголошування на ознаці, вираженій присудком, та інтонаційного виділення його зв'язку з підметом, особливо за наявності протиставлення, тире можемо ставити:

Він – публіцист, він – прозаїк, він – драматург, от тільки віршів він не писав, хоча безмірно любив поезію (Ю. Смолич: про О. Довженка);

Вона для мене – все!;

Я – письменник, а не журналіст;

О пісне! <...> Ти – плескіт рік,

ти – переливи мідні... (М. Рильський).

Примітка 6. Якщо між підметом і присудком є вставне слово, тире не ставимо:

– Пан, напевно, син шановного <...> Казимира Зборовського? (М. Старицький).

Примітка 7. При інших способах вираження іменної частини складеного присудка тире між присудком і підметом звичайно не ставимо, але в разі спеціального наголошування на ознаці, вираженій присудком, воно можливе:

Його поведінка – дитяча;

В однім Дунаї скупані слов'яни, і воля в них – одна! (М. Рильський);

*Вода в річці – надзвичайної свіжості;
Усі зошити – в клітинку;*

2) між підметом і присудком, коли один або обидва з цих членів речення виражені інфінітивом:

*Життя прожити – не поле перейти (прислів'я);
Говорити – річ нудна.
Працювати слід до дна (М. Рильський);*

3) перед словами **це (це є), оце, то, ото, ось, (це) значить**, які передують присудкові, вираженому іменником у називному відмінку або неозначеною формою дієслова:

*Поезія – це завжди неповторність,
Якийсь безсмертний дотик до душі (Л. Костенко);
Сміле слово – то наші гармати,
Світлі вчинки – то наші мечі (П. Грабовський);
Гармонійне злиття ідеї з художньою формою, в яку вона вбрана, – ось
формула ідеального твору мистецтва (В. Дрозд);
Жити мені без праці – значить не жити (Д. Павличко);*

4) на місці пропущеного члена речення (переважно присудка), а також у заголовках публікацій, назвах рубрик, гаслах та ін.:

*Крізь шибку виднілись білі колони тераси, а за ними – квітник
(М. Коцюбинський);
Останні дні – знову в Парижі (М. Рильський);
Книга – поштою;
Ми – за мир;
Ні – війні!.*

Проте якщо немає потреби в увиразненні паузи, тире можемо не ставити:
Мотря вибігла з хати. Мелашка за нею (І. Нечуй-Левицький).

У реченнях з відсутнім дієсловом-присудком зі значенням перебування, наявності та ін. й обставинами місця і часу (переважно на початку) тире між ними і підметом ставимо також за наявності в інтонації відповідної паузи, пор.:

*Удовина хата – край села (А. Головка);
і: Праворуч комора дерев'яна, рублена. Між коморою та будиночком
ворота й хвіртка. Біля воріт дві тополі (О. Довженко);*

5) у реченнях з однорідними членами:

а) перед узагальнювальним словом, що стоїть після однорідних членів речення:

*День, вечір, ніч, ранок – все біле, все тьмяне (Леся Українка);
Ні спека дня, ні бурі, ні морози –
Ніщо не вб'є любов мою живу (В. Сосюра);*

б) після узагальнювального слова і однорідних членів речення, якщо такий перелік не закінчує речення:

Деякі речі його [Тараса Шевченка], як-от: «Утоптала стежечку», «Якби мені, мамо, намисто», «Ой крикнули сірі гуси», «Ой пішла я в яр за водою» і чимало інших – од першого до останнього рядка витримані в характері народної лірики (М. Рильський);

в) між узагальнювальним словом і однорідними членами речення (замість частіше вживаної в подібних випадках двокрапки (див. § 160, ч. 1):

Всі службовці збіглися на бучу – і поштові, і з ощадкаси (О. Гончар);

г) між двома однорідними членами речення, не поєднаними сполучниками, що виражають різке протиставлення:

Не хотів ані дружитись, ані дома жити – чумакував (Марко Вовчок);

Не для слави – для вас, мої браття,

Я свій скорб найдорожчий ховав (Леся Українка);

г) між однорідними дієслівними присудками, другий (останній) з яких виражає причину або наслідок, мету дії, вираженої попереднім із них, або швидко зміну подій:

Сидять – пережидують дощ (Панас Мирний);

У вікні показалася чоловіча постать <...>, виткнулась, глянула – і сховалася (Панас Мирний).

Тире можна ставити перед єднальними сполучниками **і** (**й**), **та** або зрідка після них між двома однорідними дієслівними присудками, якщо другий із них виражає щось несподіване або різко протилежне щодо попереднього:

Земля на прощання усміхнулася – і потемніла (Панас Мирний);

Мигне тільки рябенька спинка або гострий шпичастий хвостик – і зникне (М. Коцюбинський);

Я тоді швидко підводжусь і – зирк через комин (О. Довженко);

б) для відокремлення другорядних членів речення (порівняно з відокремленням членів речення за допомогою коми (див. § 158, ч. 1, пп. 13–16) це відбувається в разі виразнішого логіко-інтонаційного наголошування на таких компонентах висловлення й робиться частіше тоді, коли вони, по-перше, є поширеними або в їхньому складі є кілька однорідних членів, по-друге, у кінцевій позиції речення):

а) означень – як поширених або однорідних, так і, рідше, одиничних:

І ще раз схиляється Хо перед силою – вищою і сильнішою від сили страху (М. Коцюбинський);

Тепер інша доля – холодна і хмура – заступила матір (Панас Мирний);

У цій роботі він убачав усе своє життя – не тільки теперішнє, а й майбутнє;

зокрема, для відокремлення неузгоджених означень:

У нього була одна звичка – записувати все побачене;

б) прикладок зі значенням уточнення або пояснення (перед ними можна поставити сполучник **а саме**):

Дочки – Ольга й Олена – визбирували на городі картоплю (В. Козаченко);

Серед самумів, серед злив

Екстрактами могутніх формул

Він – неустанний хімік слів –

Планує витривалу форму (Є. Маланюк);

У своїм невеличкім гурточку він завів новину – гуртову працю (М. Коцюбинський).

Примітка. Якщо після відокремленої прикладки за умовами контексту має бути кома, ставимо лише одне тире – перед нею:

Автомобіль – наш дім на колесах, довго набираючи швидкість, нарешті розігнався;

в) обставин:

Річка Біла неширока. Он через неї перекинулися кладочки, повз'язувані де вірьовкою, де перевеслом, а де й так – просто жмутом трави (Г. Хоткевич);

Їсти хочу – жсах як!;

Людей зібралося небагато – усього душ десять;

– зокрема обставин мети, виражених інфінітивом:

Увечері кличуть: «Іди до панночки – розбирати» (Марко Вовчок);

7) для виділення повторюваних із певним поширенням слів:

Ми побачили актора вже в новій ролі – у ролі гетьмана;

Хотілося жити – жити повнокровним життям, а не просто існувати;

8) для виділення конструкцій із називним відмінком теми (уявлення):

А Дике поле, Дике поле! – по груди коням деревій (Л. Костенко);

9) для підкреслення в розповіді несподіваності перебігу подій (замість частіше вживаних у таких випадках трьох крапок (див. § 162, ч. 1, пп. 1–5):

Послухали Лисичку

І Щуку кинули – у річку (Л. Глібов);

10) для виразнішого, порівняно з уживанням ком, змістово-інтонаційного виділення в середині речення вставних і вставлених словосполучень та речень, рідше – вставлених слів (вставлені слова та конструкції подають додаткові відомості, зауваження, пояснення та ін. до основного висловлення)¹⁶:

Душа моя – послухай! –

як яблуня в цвіту... (П. Тичина);

І хоч не раз – признаюся – ставати

Я на котурни моднії любив,

Але тепер... (М. Рильський);

¹⁶ Про вживання ком і дужок при подібних конструкціях див. § 158, ч. 1, п. 11; § 163, ч. 2, п. 2.

<...> *Топольський – молодий чоловік, але – на думку пана посла – незвичайно талановитий і солідний* (О. Маковей);

Опукою згори – аж вітром зашуміло –

Орел ушкварив на Ягня (Є. Гребінка);

А тоді зопалу – не встигло радіо попередити! – вернулися морози (В. Яворівський);

Скільки всього – жах! – довелося натерпітися!

Примітка. Коли після тире перед відокремленим зворотом або вставленою конструкцією стоять слова, що мають бути виділені комами (напр., вставні слова), то їх виділяємо тільки з другого боку:

Не знать звідки взялись [орендарі], наїхали й позабирали панські землі під оренду – звісно, за ту ціну, яку самі призначили (Панас Мирний);

11) для спеціального виділення за допомогою паузи різного змістового та стилістичного призначення тих чи інших фрагментів тексту:

Правда, я сам думав, що я вже зледащів, захолював в неволі. Аж бачу – ні (Т. Шевченко);

Сьогодні –

майбутнього далину я оком прозираю (П. Тичина);

На прю ми стали проти царства тьми,

Що оскверняє море й суходоли,

І віримо, що переможемо – ми,

І знаємо, що не вмеремо ніколи! (М. Рильський);

12) між двома або рідше кількома власними іменами, сукупністю яких називається вчення, теорія, науковий закон (замість словосполучень зі сполучником **і**):

закон Бойля – Маріотта;

гіпотеза Сепіра – Ворфа;

13) між двома або рідше кількома іменниками, сполучення яких позначає певний зв'язок когось або чогось із кимось або чимось іншим (замість словосполучень із прийменником **між**):

відношення товар – гроші – товар;

система людина – машина;

зв'язок «автор – читач»;

шаховий турнір Карпов – Фішер;

матч команд «Динамо» – «Шахтар»;

судно класу «ріка – море»;

14) між двома або рідше кількома словами на позначення:

а) просторових, часових, кількісних меж (замість словосполучень із прийменниками **від ... до**):

автоtrasа Київ – Львів;

велоперегони Суми – Київ – Ужгород;

*Навчання на курсах триватиме протягом січня – квітня;
вантаж вагою вісім – десять тонн;*

б) динаміки розвитку чого-небудь із двох або більше етапів:

Задум – реалізація – втілення в життя;

Іншими словами, родословна [родовід] приблизно така: Лютер – Кромвель – Робесп'єр <...> (М. Хвильовий: про розвиток революційних ідей у Європі).

Примітка. Між цифрами в таких випадках тире ставимо без відступів між знаками:

у 2010–2018 роках;

пам'ятки української мови XVI–XVIII ст.;

на сторінках 1–10;

у 1–4 томах;

але: наприкінці XX – на початку XXI ст.

15) між словом і сполученням слів або між двома сполученнями слів на позначення приблизної кількості:

Це коштує триста – триста п'ятдесят гривень;

приїхати в гості на день – на два;

у квітні – на початку травня (пор. у § 35, ч. 7, п. 3 випадки позначення приблизної кількості на зразок триста-чотириста, день-два, у квітні-травні з дефісним написанням).

2. У складному реченні тире ставимо:

1) між частинами безсполучникового складного й рідше складносурядного і складнопідрядного речень для вираження часових, причиново- та умовно-наслідкових, допустових та деяких інших відношень позначуваних ними подій або станів, швидкої або несподіваної зміни подій (порівняно з більш узвичаєним розмежуванням частин складносурядного і складнопідрядного речень комою розмежування їх за допомогою тире передає різкіше зіставлення змісту їхніх частин):

Як тільки займеться десть небо – з другого боку встає зараз червоний туман і розгортає крила (М. Коцюбинський);

А бавовна як дозріє –

Небом степ заголубіє... (М. Нагнибіда);

Защербетав соловейко –

пішла луна гаєм (Т. Шевченко);

Не жди ніколи слушної пори –

Твоя мовчанка може стать ганьбою! (Д. Павличко);

Орач торкнеться до чепіг руками –

І нива дзвонить темним сріблом скиб (М. Стельмах);

Було, як заговорить або засміється – і старому веселіше стане (Марко Вовчок);

<...> Попадався їм багач у руки – вони його оббирали, попадався вбогий – вони його наділяли (Марко Вовчок);

Билися об мене гнівливі хвилі нетерплячки – я вистояв (П. Загребельний);

*Ти гукай, не гукай,
а літа не почують.
Все біжать та спішать –
хоч співай чи ридай... (Б. Олійник);
Заграли знов – ще гірш нема ладу (Л. Глібов);
Скільки зглянеш – вилискують розгойдані вітром хліба (О. Гончар);
Минали літа – росли сини (А. Головка);
Сонце зійшло – і враз над Києвом знялося ревище гудків (Ю. Смолич);*

2) між частинами безсполучникового складного та складносурядного речень, зміст яких різко протиставляється або зіставляється:

Не козак вклонявся королеві – король схилив голову перед козаком!
(П. Загребельний);

*Ще сонячні промені сплять –
Досвітні огні вже горять! (Леся Українка);
Закрався вечір, одишуміла праця,
Як сльози, затремтіли ліхтарі, –
Та діти наші ночі не бояться (М. Рильський);*

3) між частинами безсполучникового складного речення, коли друга частина розкриває зміст першої (замість частіше вживаної в таких випадках двокрапки (див. § 160, ч. 1):

*<...> Та самотньому мені
Здається – кращого немає
Нічого в Бога, як Дніпро
Та наша слава країна... (Т. Шевченко);
У загоні саме воли заборюкались – це старий підручний отих, що з
ярмарку пригнали, б'є (А. Головка);
Бувають дивні на землі діла –
Серед зими черешня зацвіла (Д. Павличко);
Нап'юся з живої кринички –
Візьму доброти від землі (М. Сингаївський);*

4) між частинами безсполучникового складного речення, зміст яких порівнюється:

Подивилась ясно, – заспівали скрипки (П. Тичина);

5) між частинами безсполучникового складного речення, коли зміст другої частини завершує, підсумовує, узагальнює зміст першої (другу частину починаємо звичайно вказівними словами **це, то, так, цей, такий, ось хто, ось що** та ін.):

*Все для людини і завжди з людиною – цей заповіт Максим Рильський
проніс крізь бурю і сніг, крізь усе своє життя (М. Стельмах);
Синиця славу розпустила,
Що хоче море запалить,*

*Що море буцімто згорить, –
Така, бач, є у неї сила (Л. Глібов);
Господарство занедбане, скрізь брудно – ось до чого призводять лінощі
та нехлюйство;*

6) між частинами складнопідрядного речення, коли підрядна частина стоїть перед головною з метою виразнішого змістового й, відповідно, інтонаційного її виділення, особливо в реченнях із кількома підрядними, коли в головній частині узагальнено зміст попередніх підрядних:

*Ой, хто в лузі, – озовися,
Ой, хто в полі, – одкликнися! (Я. Щоголів);
Хто спить, хто не спить, – покорись темній силі! (Леся Українка);*

7) у складнопідрядному реченні між його частинами або частіше наприкінці головної частини – перед словом (сполученням слів), повторюваним для того, щоб пов'язати з попередньою частиною наступну, яка підсилює, доповнює, розвиває її зміст:

*Шевченківський Палій стоїть на порозі того прозріння, до якого
доходить Іван Вишенський у поемі Франка, – на порозі усвідомлення, що
тільки в діяльній служінні своєму народові може бути остаточне
виправдання людини, що тільки в ньому вища рація людського існування
(М. Рильський);*

*Необхідно, щоб виховання дітей, любов і повага до дітей, вимоги до них
і дружба з ними, – щоб усе це було самою суттю вашого духовного життя,
мій друже (В. Сухомлинський).*

3. Тире в простому і складному реченнях (у деяких стилістичних фігурах) ставимо:

1) між частинами заперечного порівняння:

*І нишком проковтнуло море
Моє не злато-серебро –
Мої літа, моє добро,
Мою нудьгу, мої печалі (Т. Шевченко);
То ж не вовки-сіроманці
Квилять та проквиляють,
Не орли-чорнокрильці клеочуть,
Попід небесами літають, –
То ж сидить на могилі
Козак старесенький,
Як голубонько сивесенький,
Та на бандуру грає-виграває,
Голосно-жалібно співає (народна дума);*

2) у періоді (разом із комою або без неї) – для виділення переходу від підвищення до зниження інтонації:

*Азовськеє море і Чорнеє море,
Зелені діброви і спів солов'я,
Високі Карпати, донецькі простори –
Це ти, Україно моя! (І. Нехода);
Як тільки ясний день погасне,
І ніч покриє Божий мир,
І наше лихо трохи засне,
І стихне людський поговір, –
Я йду до берега крутого,
І довго там дивлюся я,
Як із-за лісу, з-за густого
Зіходить зіронька моя (Л. Глібов).*

Примітка 1. Уживання тире в складному реченні може поєднуватися з уживанням перед ним коми (див. приклади в межах цього параграфа):

- 1) для увиразнення протиставлення між складовими частинами речення (у складних безсполучникових і в складносурядних реченнях);
- 2) перед указівними словами **це, так, такий** та ін. на початку другої частини безсполучникових складних речень;
- 3) у різних інших випадках (див. § 166).

§ 162. Три крапки, або крапки (...)

1. Три крапки ставимо:

1) на позначення перерваності або незакінченості висловлення:

*І – Вовк Ягнятко задавив...
Нащо йому про теє знати,
Що, може, плаче бідна мати
Та побивається, як рибонька об лід:
Він Вовк, він пан... йому не слід... (Л. Глібов);
Юнак розплющив очі: синь!
Літак... Димки... І височінь (П. Тичина);*

2) у реченнях із називним відмінком теми (уявлення):

Щастя... Хіба не думав про нього Степан? (В. Підмогильний);

3) усередині речення також для позначення певної паузи, коли далі йдеться про щось несподіване:

Макар Іванович не збрехав: він справді заслаб... від страху (М. Коцюбинський).

Примітка. Коли три крапки поєднуємо в реченні з іншими розділовими знаками, то перед ними три крапки подаємо повністю, а після знака питання і знака оклику ставимо дві крапки:

*Без кінця мрячило..., далекі дерева, телеграфні стовпи, скирти – все розчинялося в імлі, тонуло (О. Гончар);
Стражники на людей стріляли, це відомо, а щоб селяни?.. (К. Гордієнко);
Встає народ, гудуть мости,
Рокочуть ріки ясноводі!.. (М. Рильський);*

4) на позначення уривчастості мовлення від хвилювання, збудження й узагалі сильних переживань:

Прости мене, мій синочку!

Я... я твоя мати (Т. Шевченко);

«Аби лиш перебігти оте місце... аби лиш перебігти, і все минеться... нічого лихого не буде...», – блукали думки в його голові, і він біг, напружуючи останні сили, аби не відстати від Соломії (М. Коцюбинський);

5) на позначення несподіваного продовження чи завершення думки – з незвичним або й несумісним поєднуванням слів (часто в заголовках, зокрема з використанням відомих цитат, крилатих висловів):

Вибори... без вибору;

...І Шуку кинули у річку;

6) на позначення розриву в розповіді, різкого переходу до нової думки (у художніх і публіцистичних текстах на початку речення або на початку абзацу):

Не дуже любив книгу Василько. І не дуже чемно з нею поводився.

...От одного вечора ліг він спати та й узяв книжку перед сном почитати (Остап Вишня);

7) на позначення свідомої недовомовленості, умовчання з певних причин:

– Ходять тут усякі... – бурмоче дід (О. Донченко);

– Ну, це вже ви того... – прокинувся рибалка. – Це брехня (Ю. Яновський).

Із цією метою слова, що їх вважають грубими, образливими, непристойними, можна подавати в тексті не повністю, а з пропуском певної частини їхнього графічного складу (після початкових букв або в середині слова);

8) на позначення пропуску в цитованому тексті – після останнього слова перед пропуском або перед першим словом після пропуску, без дужок або в дужках, без інтервалу після слова і перед ним або з інтервалом (див. § 167, ч. 8, п. 2; § 163, ч. 3, п. 5; ч. 4).

§ 163. Дужки (), [], < >¹⁷

1. В українській пунктуації застосовуємо такі дужки:

1) круглі, або заокруглені, – ();

2) квадратні – [];

3) кутові, або ламані, – < >.

¹⁷ Про вживання одиничної закритої круглої дужки – при цифрових або буквених рубрикаціях – див. § 168.

2. Круглі дужки ставимо:

1) для виділення в тексті підзаголовків, для пояснення маловідомих, зокрема іншомовних, слів, для уточнення попереднього слова (слів), для наведення другої назви кого- або чого-небудь, прикладів до чого-небудь, варіантів (слова та ін.), для подання прізвища автора або іншого джерела після цитування (якщо цитування подано не у формі епіграфа та ін. див. § 155, ч. 2, п. 2, прим. 2):

Мова і час (Розвиток функціональних стилів сучасної української літературної мови). Київ, 1977 – назва книжки;

Марко Вовчок (Марія Олександрівна Вілінська), Митрополит Іларіон (Іван Огієнко), Мухаммед Алі (Кассіус Клей) – імена осіб;

Вокатив (кличний відмінок) – форма іменника, що називає того, до кого звертаються;

Товариш Жан (Іван Іванович) свій високий лоб і свої рогові окуляри протирає завжди білосніжною хусткою <...> (М. Хвильовий);

В українській мові багато запозичених слів – з грецької (церква, піп, диявол, театр, політика та ін.), латинської (медицина, університет, цирк, юрист та ін.), тюркських (гарбуз, козак, товар, карий та ін.), німецької (крейда, майстер, ландшафт та ін.), французької (аванс, багаж, інженер та ін.), англійської (бокс, футбол, смокінг, менеджер та ін.), польської (хлопець, певний, червоний та ін.), російської (болванка, затвор, льотчик та ін.) та низки інших мов (з підручника);

сполучники і (й), та (у значенні 'але');

2) для виділення вставлених слів, сполучень слів і речень, поданих як додаткові зауваження та пояснення до основного змісту речення:

Тут вам асфальт і на тротуарах, тут вам асфальт і там, де пролітають бадьорі автомобілі (таксі!) і де вже не плентаються зовсім сумні допотопні візники (М. Хвильовий);

Артема на умовному місці (біля крамниці) не було (А. Головка);

Там батько, плачучи з дітьми

(А ми малі були і голі),

Не витерпів лихої долі,

Умер на паниціні!.. (Т. Шевченко);

Одного дня сестра його, Оксана,

(А матері вже не було в живих),

Листа дістала і малу посилку (М. Рильський).

Примітка. Якщо вставлена конструкція в дужках є самостійним реченням (кількома такими реченнями), у кінці її перед закритою дужкою має стояти відповідний розділовий знак: крапка, три крапки, знак питання, знак оклику; після закритої дужки розділові знаки не ставимо:

Днина чудова. (Тепер у нас така погода, якої, здається, ціле літо не було.) Ми підіймаємось все вище та вище (М. Коцюбинський);

Син. (Пустун. Екзамен. Фокстроти.) (М. Рильський).

Це правило стосується також уживання крапки в реченнях, що є ремарками в драматичних творах і вставками, що вказують на реакцію слухачів (див. приклади нижче в пп. 3 і 4 цієї частини).

Але після прізвищ цитованих авторів (див. приклади вище і нижче) та інших джерел цитування (див. пп. 5 цієї частини) крапки в дужках не ставимо;

3) для виділення ремарок у драматичних творах при прямій мові дійових осіб:

[Куниця (*хапає її руки і притягає до себе, весь тремтячи від хвилювання*):] *Ольго! Ольго, рідна! Ти жива... ти тут... в таку хвилину! (Плаче, цілує її руки.)* [Ольга (*голубить його голову*):] *Ну, годі-бо, заспокойся, бідний... (І. Кочерга);*

4) для виділення фраз, що вказують на ставлення слухачів до слів якогось промовця, до певної промови та ін.:

– *Ну, ось ви бачили в цій, по-моєму, талановитій, блискучій доповіді, що він справді дійшов висновків – глибоких, оригінальних, талановитих і, безперечно, високоцінних для нас. (В залі гучні, захоплені оплески.)* (М. Івченко);

5) для зазначення після цитати прізвища автора (див. приклади до пп. 2 і 3 цієї частини) або іншого джерела цитування:

... (*з журналу*);

... (*з наукової літератури*);

... (*журнал «Дніпро», 2016, № 1, с. 15*) та ін.

6) для вставлення в текст цитати знака (знаків) питання або знака (знаків) оклику з метою вияву ставлення автора до наведеного ним матеріалу (див. § 156, ч. 1, п. 3; § 157, ч. 1, п. 6).

Примітка 1. Такі розділові знаки, як кома, крапка з комою, двокрапка, й тире, не ставимо перед відкритою чи закритою дужкою, а тільки після закритої.

Примітка 2. Знак питання, знак оклику і три крапки можуть стояти перед закритою дужкою, якщо вони безпосередньо стосуються слів, узятих у дужки.

Якщо ж ці знаки стосуються всього речення, їх ставимо після закритої дужки.

Примітка 3. Після цитати, за якою в рядок подано в дужках покликання на автора або інше джерело, крапки не ставимо, а виносимо за дужки.

Знак оклику, знак питання, три крапки в подібних випадках перед покликанням ставимо, проте крапку після нього в кінці речення також ставимо.

Крапку, як і інші розділові знаки, у кінці речення перед покликанням ставимо тільки тоді, коли це покликання переносимо в інший рядок (в епіграфах, при віршових цитатах та ін.), але після покликання на джерело в таких випадках жодних розділових знаків не ставимо (див. § 155, ч. 2, п. 2, прим. 2).

Примітка 4. Після закритої дужки, якою закінчуємо речення, ставимо розділовий знак, якого потребує ціле речення, незалежно від того, який знак стоїть перед закритою дужкою.

3. Квадратні дужки ставимо:

1) у спеціальних випадках (у текстах наукового та офіційно-ділового стилів) там, де потрібна особлива точність і однозначність розуміння;

2) для розмежування в реченні внутрішніх і зовнішніх дужок, коли можуть застосовувати дужки різної форми – круглі (як внутрішні) і квадратні (як зовнішні);

3) для вставлення в текст цитати того чи іншого пояснення в тих випадках, де в текстах загального призначення досить круглих дужок (див. п. 1 ч. 2 цього параграфа);

4) для відновлення скороченого в оригіналі слова:

Хочемо ми чи не хочемо, логіка подій і певних соціальних процесів [... – Упоряд.] ми мусимо це визнати;

до Р[іздва] Х[ристового] (з коментарів і вставок упорядника до видання творів М. Хвильового 1990 р.);

5) для вказування на зроблений пропуск у тексті цитати – за допомогою трьох крапок, поміщених у дужки такої форми, з відступами між знаками з обох боків дужок (у текстах загального призначення для цього достатньо тільки вживання трьох крапок).

4. Крім квадратних, застосовують також кутові дужки з трьома крапками в середині них і з відступами між знаками з обох боків для вказування на зроблений пропуск у тексті цитати в спеціальних текстах.

§ 164. ЛАПКИ (« », “ ”, „ “, „ ”)

1. Лапки ставимо:

1) для виділення в тексті прямої мови, цитат (див. § 167) – як у тих випадках, коли цитата становить окрему частину складного речення, так і тоді, коли вона функціонує в межах простого речення або однієї з частин складного речення як їхній компонент:

М. Рильський так характеризував значення словників у житті культурної людини: «І, звісно, не обійтись без користування словником. Один мій знайомий поет і літературознавець якимось жартуючи сказав: “Я волію читати словники, ніж поеми. У словнику ті самі слова, що і в поемі, але подані в систематизованому порядку”. Це сказано жартома, але “читати словники” – не така вже дивовижна і дивацька річ, як може здатися» (про доцільність використання різних видів лапок – як зовнішніх і внутрішніх – див. п. 3 цієї частини).

Примітка 1. Такі розділові знаки, як крапка, кома, крапка з комою, двокрапка й тире, ніколи не ставимо перед лапками, які закривають, а тільки після них.

Знак питання, знак оклику й три крапки ставимо або перед закритими лапками, якщо вони стосуються лише слів, поставлених у лапки, або після лапок, якщо ці розділові знаки стосуються всього речення.

Примітка 2. Якщо знак питання, знак оклику й три крапки ставимо перед закритими лапками, то після лапок у кінці речення ті самі знаки не повторюємо; неоднакові ж знаки можемо, залежно від змісту, ставити водночас і перед закритими лапками, і після них:

Чи знайомі ви з романом Панаса Мирного «Хіба ревуть воли, як ясла повні?»;

Невже ти не чув, як гукали: «До зброї!»?

Якщо за характером речення в його кінці маємо ставити крапку, то її зберігаємо і тоді, коли речення закінчуємо фрагментом у лапках із наявністю перед закритими лапками цих розділових знаків:

Бідний багатому: «Здоров будь!». Багатий бідному: «Будь здоров!» (народна творчість);

2) для виділення в тексті слів (висловів), які наводимо як «чужі» або з відтінком іронічного, презирливого й подібного ставлення до чужого висловлювання, а також слів незвичайних, слів, ужитих уперше або, навпаки, застарілих та ін.:

Моє ім'я враз із кількома іменами подібних до мене «во время оно» оббігало весь край, було пострахом усіх «мирних і вірноконституційних горожан», – з моїм іменем усі вони в'язали поняття перевороту, революції, різні (І. Франко);

Аж якраз одхилилися двері, і сліпий Жан, брат жінчин, адмірал у одставці, ввійшов під руку з своїм «міноносцем», як він кликав лакея (М. Коцюбинський);

Аби тільки те «завтра» швидше прийшло (О. Копиленко);

Чужих слів уникав, а як траплялися які «консерватори», «бюджет», кожне з'ясовував (А. Головка);

3) якщо в цитованому тексті або в прямій мові, узятих у лапки, є інші цитування, а також власні назви, іронічні вислови та інші слова або вислови, що мають уживатися в лапках, доцільно використовувати лапки різної форми – зовнішні і внутрішні. У функції перших рекомендовано вживати кутові лапки, або «лапки-ялинки» («...»), у функції внутрішніх – «лапки-лапки» (“...” та ін.):

«Це мій “Кобзар”», – сказав він.

Якщо з певних причин не вдається використовувати зовнішні і внутрішні лапки різної форми, то в кінці прямої мови або цитати лапки одного виду в безпосередній близькості не повторюємо.

Не можна писати:

«Це мій «Кобзар»», – сказав він.

Лапки, що виділяють якесь слово (кілька слів) у кінці прямої мови або цитати, зберігаємо перед зовнішніми закритими лапками тієї ж форми тоді, коли між ними стоїть знак оклику, знак питання або три крапки:

«Ти дивився телефільм «Роксолана»?» – спитав він у друга.

На письмі (у рукописних текстах) «лапки-лапки» традиційно використовують у формі „...”;

4) для виділення певних розрядів власних назв (див. § 50, ч. 14; § 54, чч. 4, 5, 7; § 55, чч. 1, 3; § 57, ч. 1; § 58, чч. 1–3);

5) для виділення в тексті слів або висловів, що їх подають як значення інших слів (висловів):

*Слово **голова**, крім свого прямого значення, має ще й кілька переносних: «розум», «керівник», «початок колони» та ін.;*

***голова** в значенні «керівник» – це метафора.*

§ 165. СКІСНА РИСКА (/)

1. Скісну риску ставимо:

1) в офіційно-діловому та науковому стилях – як розділовий знак між однорідними членами речення та в інших подібних випадках у значенні, близькому як до єднального (= **і**), так і до розділового (= **або**) сполучників (з можливістю переважання в різних контекстах то одного, то іншого з цих значень):

складна інтонація оклику / питання (з мовознавчої літератури);

тенденції до синтетизму / аналітизму (з мовознавчої літератури);

системність / несистемність мовних явищ (з мовознавчої літератури);

2) на позначення року, що не збігається з календарним:

у 2018/2019 навчальному році, 2018/19 навчальному році (без відступів до і після скісної риски).

Уживаються також комбіновані єднально-розділові сполучники **і/або**, рідше **та/або** (без відступів до і після скісної риски):

*порушення авторського **і/або** суміжних прав;*

*«Типова освітня програма підвищення кваліфікації голів **і/або** членів правління об'єднань співвласників багатоквартирних будинків»;*

*Війна **і/або** поезія? (назва газетної публікації).*

Примітка. У тих випадках, де такі сполучення є вже досить усталеними, різною мірою наближаючись до складених слів, і між їхніми компонентами можна поставити також дефіс (див. § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»): *купівля / продаж і купівля-продаж, категорія істот / неістот і категорія істот-неістот* (у мовознавстві), скісна риска переходить з розряду пунктуаційних знаків до розряду нелітерних орфографічних знаків (як дефіс у більшості випадків його вживання, апостроф);

3) на позначення зіставлення яких-небудь величин, параметрів:

співвідношення курсу гривня / долар;

4) у графічних скороченнях (див. § 62) – без відступів до і після скісної риски:

а) замість сполучень слів і складних слів (іменників і прикметників):

п/в (поштове відділення), р/р (розрахунковий рахунок), х/к (холодне копчення), к/т (кінотеатр), т/к (телеканал) та ін.;

б) у позначеннях складених одиниць виміру: *км/год* (кілометр на годину), *Ф/м* (фарад на метр) та ін.

§ 166. Комбіноване вживання розділових знаків

1. У різних випадках можливе поєднане вживання двох розділових знаків. Це найчастіше:

1) **?! (див. § 156, ч. 1, п. 1, прим. 3), !? (див. § 157, ч. 1, п. 2, прим. 3);**

2) **...?; ...!; ?..; !.. (див. § 162, ч. 1, п. 1);**

3) **, – (кома й тире), які ставимо:**

а) у реченнях із прямою мовою та мовою автора;

б) в усіх тих випадках у межах речень із пропущеними членами (*З одного боку, це ніби й не так, а з другого, – факти частково підтвердилися*) та з відокремленими і вставленими конструкціями, у складних реченнях, коли – за наявності в них тире – кома має закривати ту чи іншу попередню конструкцію;

в) для увиразнення протиставлення між складовими частинами речення: перед указівними словами **це, так, такий** та ін. на початку другої частини речення (див. § 161, ч. 3, п. 2, прим. 1);

4) збіг різних знаків у реченнях із наявністю конструкцій у дужках (див. § 163);

5) збіг різних знаків у реченнях із прямою мовою та словами автора (див. § 167).

§ 167. Розділові знаки для оформлення прямої мови та цитат¹⁸

1. Для виділення прямої мови вживаємо:

1) лапки, якщо пряма мова йде в рядок;

2) тире, якщо кожному з реплік подаємо з нового рядка (з абзацу).

2. Коли пряму мову починаємо з абзацу, то перед її початком ставимо тире, а в кінці, як звичайно, крапку, знак питання, знак оклику або три крапки (залежно від характеру речення):

– *Добридень, Замфіре!*

– *Спасибі вам.*

– *Що поробляєш?*

¹⁸ Про вживання в цитованому тексті зовнішніх і внутрішніх лапок див. § 164, ч. 1, п. 3.

Про вживання крапки в кінці речення в цитатах (епіграфах та ін.) при зазначенні (у дужках і без них) їхніх авторів та інших джерел цитування див. § 155, ч. 2, п. 1, прим. 2.

– *З винограднику їду* (М. Коцюбинський).

3. Коли пряма мова йде в рядок, без абзацу, то перед її початком мають стояти відкриті лапки (без тире), у кінці – закриті лапки, а перед ними – відповідний до характеру речення розділовий знак (знак питання, знак оклику, три крапки, але не крапка, яку ставимо вже після лапок):

В цей час я побачила далеко машину і стала їм показувати зовсім в інший бік: «Дивіться, дивіться! Хтось іде!» (Ю. Яновський).

4. Речення, що вказує, кому належить пряма мова (тобто «слова автора»), може:

1) стояти перед прямою мовою, і в такому випадку після нього ставимо двокрапку, а перше слово прямої мови пишемо з великої букви:

Чується немолодий голос хазяйки: «Та двері, двері зачиняйте» (А. Шиян);

2) стояти після прямої мови, і в такому випадку після прямої мови ставимо (залежно від характеру речення) кому (там, де мала б бути крапка), знак оклику, знак питання або три крапки, а слова автора починаємо з малої букви; після відповідного розділового знака перед словами автора ставимо тире:

– Тату! татку! – упізнали діти.

– Голуб'ята! – батько простер руки (П. Тичина);

– Хто там? – запитав на її легенький стукіт біля дверей Ковтун <...>

– Я, я! – нетерпляче повторила Яринка (В. Козаченко).

Коли пряму мову подаємо в лапках, після неї також ставимо тире:

«Невиправдані людські втрати – найбільша ганьба для командира», – говорив старший лейтенант (О. Гончар);

«Як живе?» – в листі своїм княжна його [Тараса Шевченка] запитусь (Д. Білоус).

Примітка. Якщо слова автора при цьому починаються словами **так, ось що, ось як** та ін., то в тих випадках, де після прямої мови мали б стояти кома й тире, ставимо тільки тире:

«Треба завжди бути чесними» – так казала дітям мати;

3) розривати пряму мову, і тоді, якщо пряма мова починається з абзацу, то перед її початком ставимо тире, а якщо без абзацу (у рядок), то перед початком і в кінці її ставимо лапки і застосовуємо такі правила:

а) коли на місці розриву не має бути ніякого розділового знака або мали б бути кома, крапка з комою, двокрапка або тире, то перед словами автора й після них ставимо комбінований знак – кома й тире, а пряму мову продовжуємо з малої букви:

«У мене, – вів своєї дід, – сини, двоє, на фронтах» (Л. Смілянський);

«Батьку, – мовила тихо, – ви так гарно співали, так гарно...» (П. Загребельний);

«Мамо, – каже старший син, – ходім додому!» (Марко Вовчок);

б) коли на місці розриву мала б бути крапка, то перед словами автора ставимо кому й тире, а після них – крапку й тире, причому пряма мова продовжується з великої :

- *Зроду не чув, щоб лисиці так кидались на людей.*
- *А я чув, – сказав Жадан. – І не тільки чув. Бачив* (Ю. Щербак);

в) коли на місці розриву мав би бути знак питання або знак оклику, то перед словами автора зберігаємо цей знак і додаємо тире, а після слів автора ставимо крапку й тире, причому пряму мову продовжуємо з великої букви:

- *А, це ти, Максиме? – зрадів Карпо. – Заходь, заходь* (М. Коцюбинський);
- *Оце вчивсь! – почав батько мені. – Що ж тепер?..* (А. Тесленко);

г) коли на місці розриву мали б бути три крапки, то вони залишаються перед тире. Пряму мову продовжуємо або з великої, або з малої букви залежно від того, яка буква була б після трьох крапок за відсутності розриву. Після слів автора в першому випадку ставимо крапку й тире, а в другому – кому й тире:

- «*Ходять тут усякі... – бурмоче дід. – Недавно двоє пройшло*» (О. Донченко);
- «*Гратиму!.. й я гратиму?.. Ну й... – глянув навкруги, – ну й життя гарне!..*» (А. Тесленко);

г) коли одна частина слів автора стосується першої частини прямої мови (тієї, що стоїть до розриву), а друга – другої, то після слів автора ставимо двокрапку й тире, а пряму мову продовжуємо з великої букви:

- «*Зараз, – сказав Матюха. Потім згадав щось і повернув голову до жінки: – Де там та Зінька з кислицями?*» (А. Головка).

Примітка. Діалоги й полілоги можна подавати без абзаців, що буває здебільшого тоді, коли їх хтось переказує. У такому випадку лише першу репліку подаємо з абзацу й перед нею ставимо тире, а далі репліки наводимо в лапках; після них перед авторськими словами ставимо тире, а перед ними після авторських слів – двокрапку:

- *Страх, розказує, яке діялось: народу, каже, як на війні, сила-силенна... а кінні наступають, душать. «Розходьтесь!» – гукають. А ті: «Не підемо, давай нам наше... ми за правду»* (М. Коцюбинський).

5. Коли пряма мова стоїть у середині слів автора, перед нею стоїть двокрапка, а після неї ставимо:

- 1) кому, якщо це потрібно в умовах контексту:
Казав пан: «Кожух дам», та й слово його тепле (прислів'я);

- 2) тире:

- а) у разі відсутності розділового знака на місці розриву слів автора:

На зауваження вчителя з приводу запізнення учень пояснив: «Дуже довго не було автобуса» – і сів на своє місце;

б) якщо пряма мова закінчується такими розділовими знаками, як три крапки, знак питання або знак оклику:

*Діти нудяться в хатині,
Нудять, нарікають:
«І нащо зима та люта?» –
Все вони питають (Леся Українка).*

6. Коли кілька реплік прямої мови йдуть у рядок, без указівки, кому вони належать, то кожному з них беремо в лапки, а між репліками ставимо тире:

«А в тебе земля ще де є?» – «Ні, нема». – «А хата є?» – «Є» (Панас Мирний).

Перед кожною реплікою (зокрема й перед першою) можна також ставити тире, тоді кожному парну репліку потрібно брати в лапки:

– А в тебе земля ще де є? – «Ні, нема». – А хата є? – «Є» (Панас Мирний).

7. Якщо в діалозі, поданому в рядок, після репліки одного з учасників ідуть слова автора, то перед наступною реплікою іншого учасника тире не ставимо:

«Простіть мені; чого нам сваритись?» – каже вона, аж плаче. «Про мене, – кажу. – Якби мене ніхто не зачіпав, я б довіку нікого й пальцем не зачепила» (І. Нечуй-Левицький).

Примітка. Звичайно не виділяють (лапками або тире) чужу мову і тоді, коли немає вказівки на те, кому вона належить (це невідомо або не має значення):

*Кажуть: скупий двічі платить;
– Друкарська? – Так. Маю намір купити згодом. Кажуть, у німців чудові машинки (О. Шугай).*

У медіа вставлені речення, подібні до слів автора, виділяють звичайно комами:

Учора, повідомляє наш кореспондент, відбулася зустріч лідерів країн Євросоюзу (з газети).

8. Для оформлення цитат застосовуємо такі розділові знаки:

1) цитати, включені в авторський текст, беремо в лапки. Інші розділові знаки при них розставляємо так, як у реченнях із прямою мовою та словами автора: *У Конституції України записано: «Державною мовою в Україні є українська мова».*

Цитати, що виступають як самостійні висловлення (напр., в епіграфах), лапками не виділяємо;

2) якщо цитату наводимо не повністю, а з пропуском, його позначаємо трьома крапками – на початку, в середині або в кінці цитати (у текстах спеціального призначення знак три крапки на місці пропуску можна ставити у квадратні або кутові дужки (див. § 163, ч. 3, п. 5; ч. 4). Пропуски на початку цитати позначаємо по-різному. Якщо цитату подаємо як пряму мову після двокрапки, перше її слово після трьох крапок пишемо з малої букви:

*Про цей переклад «Іліади» І. Франко сказав: «<...> **се** не популяризований, але справді націоналізований наш український Гомер, і то націоналізований так щасливо, що я не знаю нації, яка могла б похвалитися подібною працею» (О. Кундзич).*

Якщо ж цитата подана як пряма мова, але на початку речення в цілому перед авторськими словами, то перше слово в ній після трьох крапок пишемо з великої букви:

«<...> Книга ж буде прекрасна! Перекладаєте Ви якраз те, що Вам найближче, – класиків і «парнасців», і кожен Ваш переклад дає надзвичайну втіху своєю свіжістю і натуральністю. У мене навіть таке враження, ніби переклади Вам даються ледве не вільніше, як оригінальні поезії <...>», – писав у 1923 році М. Рильський Миколі Зерову про збірку «Камена».

Якщо цитата органічніше включена в текст, виступаючи як підрядна частина складнопідрядного речення, як частина речення зі вставленими словосполученнями або реченнями, що вказують на її автора, вона починається завжди з малої букви (навіть тоді, коли її взято повністю), за винятком власних назв, і без зазначення можливого пропуску на її початку:

Максим Рильський писав, що «глибока народність лексики Малишка, граматичного, синтаксичного ладу його творів не підлягає сумніву»;

Як відзначав Олесь Гончар, «XX сторіччя принесло нашій мові й культурі високі злети і найскладніші випробування»;

3) якщо під час цитування з'являється потреба у вставленні пояснень, їх подають або в круглих (див. § 163, ч. 2, п. 1), або (у текстах спеціального призначення) у квадратних дужках (див. § 163, ч. 3, п. 3).

У круглих дужках (з виділенням курсивом) подають також зауваження, примітки в межах певної цитати на зразок:

Куренями в Січі звалися великі, довгі хати, в яких жили запорожці (примітка наша. – Ред.), «... (курсив мій. – Упоряд.) ...» та ін.

Примітка. Прізвище автора або інше джерело цитування подаємо після цитати звичайно в круглих дужках (див. § 163, ч. 2, п. 5).

Якщо ж указівку на автора (джерело) наводимо нижче, зокрема в епіграфах, джерело зазначаємо переважно без дужок (див. § 155, ч. 2, п. 2, прим. 2).

У тих випадках, коли цитату наводимо в дужках у середині речення, її джерело зазначаємо звичайно після крапки й тире (див., напр., § 158, ч. 1, п. 15, пп. «а», у прим. ілюстрацію з творів М. Коцюбинського).

§ 168. Правила рубрикації тексту і розділові знаки для оформлення пунктів переліку

1. Для оформлення пунктів переліку (переважно в офіційно-ділових та наукових текстах) використовуємо такі способи членування тексту:

1) з поданням кожної рубрики з абзацу;

2) з поданням кожної рубрики в рядок.

2. За потреби в кількаступеновому членуванні тексту від ширших до вузких за змістом його положень застосовуємо комбіновану систему буквено-цифрової нумерації:

1) римські цифри (з крапкою після них) або великі букви (з крапкою після них) – на найвищому рівні членування тексту (речення після них починаємо з великої букви, а в кінці нього ставимо крапку або за потреби – двокрапку);

2) арабські цифри (з крапкою після них) – на середньому рівні членування (речення після них починаємо з великої букви, а в кінці нього ставимо крапку або за потреби – двокрапку);

3) арабські цифри (з дужкою після них) – на нижчому рівні членування (речення після них починаємо з малої букви, а в кінці нього ставимо крапку з комою);

4) малі букви (з дужкою після них) – на найнижчому рівні членування (речення після них починаємо з малої букви, а в кінці нього ставимо крапку з комою, за потреби – двокрапку або крапку).

3. За потреби застосовуємо інший принцип – використання тільки арабських цифр (із крапкою після кожної з них) із послідовним їх додаванням від однієї до більшої кількості:

1. Загальні положення

1.1. Національна академія наук України (далі – НАН України) є вищою науковою самоврядною організацією України, що заснована на державній власності.

1.2. НАН України у своїй діяльності керується Конституцією України, законами України, актами Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, іншими актами законодавства та Статутом НАН України, який ухвалюється та реєструється в порядку, встановленому законом.

1.3. НАН України є правонаступником Академії наук України, що була заснована в 1918 році і в подальшому йменувалася Українською академією наук, Всеукраїнською академією наук та Академією наук Української РСР (зі Статуту Національної академії наук України).

4. Якщо ж немає потреби в такому ступеновому членуванні тексту, звичайно використовуємо арабські цифри з крапкою і ще частіше – арабські цифри з дужкою та малі букви:

2. Голова Комісії:

1) представляє Комісію у зносинах з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями;

2) головує на засіданнях Комісії;

- 3) підписує протоколи засідань Комісії;
- 4) підписує рішення Комісії (із Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної»).

Особливо це застосовуємо тоді, коли перелік подаємо в рядок: *Комп'ютер складається з: а) системного блока; б) монітора; в) клавіатури* (у таких випадках замість крапки з комою можна використовувати й кому, а двокрапка перед переліком не обов'язкова).

5. Використовуємо також спосіб абзацного членування тексту при переліку за допомогою тире:

12.6. Президія НАН України за рекомендацією загальних зборів відповідного відділення НАН України:

- *призначає на посаду керівника наукової установи НАН України;*
 - *за наявності вмотивованих заперечень, оголошує новий конкурс, призначивши виконувача обов'язків керівника наукової установи НАН України на строк не більш як шість місяців (зі Статуту Національної академії наук України).*
-

ПОКАЖЧИК

А

- А-340* § 58, ч. 4
А́ахен § 137, ч. 1
абажу́р § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
аба́т § 128, ч. 1
Абаши́дзе § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
Абд ель Ке́рім § 49, ч. 2
А́бе (Сіндзо А́бе) § 49, ч. 4
аби- § 44, ч. 3, п. 1
аби́куди § 41, ч. 1, п. 9
аби́-то § 41, ч. 3, п. 3
аби́хто, аби́кого, аби́кому, аби́ким, аби́ в ко́го, аби́ з ким, аби́ на ко́му, аби́ на кім § 39, ч. 1; § 114, ч. 1, п. 1, пп. «а»
аби́чий, аби́чийого, аби́чийому § 39, ч. 1
аби́що § 44, ч. 3, п. 1
аби́як § 41, ч. 1, п. 9; § 44, ч. 3, п. 1
аби́який, аби́якого, аби́якому, аби́яким, аби́ з яки́м, аби́ на яко́му, аби́ на яки́м § 39, ч. 1; § 114, ч. 1, п. 1, пп. «б»
аби́турієнт § 130, ч. 2, п. 3
або́ § 63, ч. 2, п. 1
або́ ж § 43, ч. 2, п. 1
абоне́нтська скрі́нька (a/c) § 62, ч. 7
абориге́н § 5, ч. 1
або́що § 44, ч. 3, п. 2
аброморфе́ма § 35, ч. 6, п. 2
абсолю́тно сухі́й § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
абсолю́ту § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»
абсу́рду § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»
Абха́зія § 153, ч. 3, п. 1
абха́зький § 153, ч. 3, п. 1
аванга́рд § 122, ч. 1
аванпо́ст § 28, ч. 1, прим.
аванпо́стний § 28, ч. 1, прим.
а́вгієві ста́йні § 49, ч. 9, п. 3, прим.
авди́торія § 131, ч. 3
Авді́євський § 142, ч. 2 (парадигма)
авді́єнція § 131, ч. 3
Аве́нір, Аве́ніра § 143, ч. 3, прим. 1
авеню́ (Мічига́н-авеню́) § 50, ч. 5
Аве́ро́н (департа́мент Аве́ро́н) § 50, ч. 9
авже́ж § 44, ч. 3, п. 2
авіапе́реві́зник «Люфтга́нза» § 122, ч. 4
авіаре́йс § 35, ч. 6, п. 2

- авітаміні́зу § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»
 Авраа́м § 137, ч. 1
 авра́лу § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»
 Авро́ра § 131, ч. 2
 а́встро-уго́рський § 154, ч. 3, п. 1
 А́встро-Уго́ричина § 36, ч. 2, п. 2; § 154, ч. 2, п. 4; § 154, ч. 3, п. 1
 авте́нтичний § 131, ч. 2
 автобіогра́фія § 131, ч. 2
 авто́відповідач § 35, ч. 6, п. 2
 автовокза́л § 35, ч. 4, п. 1; § 54, ч. 4
 автомагі́страль § 36, ч. 1, п. 4
 автомобі́ль § 121, ч. 1, п. 2; § 131, ч. 2; § 140, ч. 1, п. 2 (парадигма);
 автомобі́ля § 82, ч. 5, п. 2, пп. «б»; автомобі́ль «Во́льво», автомобі́ль
 «Нісса́н», автомобі́ль «Фо́льксва́ген» § 58, ч. 2
 автомобі́льний (Кременчу́цький автомобі́льний заво́д, Кра́З) § 61, ч. 3,
 прим. 2
 автомотогу́ртóк § 36, ч. 1, п. 8
 Автоно́мна Респу́бліка Крим § 50, ч. 6
 автопортре́т Шевче́нка § 55, ч. 2, прим.
 а́втор (авт.) § 62, ч. 3; § 131, ч. 2
 А́втор § 60, ч. 1
 авторите́т § 131, ч. 2
 а́вторка § 32, ч. 4
 а́вторський (авт.) § 62, ч. 3
 автостра́да (Жито́мирська автостра́да) § 50, ч. 11
 автохто́н § 131, ч. 2
 Ага́та § 124, ч. 2
 Агата́нгел, Агафа́нгел § 123, ч. 2
 Агафа́нгел, Агата́нгел § 123, ч. 2
 аге́нт § 19, ч. 2
 аге́нтство § 19, ч. 2; аге́нтство Інте́рфа́кс-Азе́рбайджа́н, аге́нтство
 Сі́ньхуа́, аге́нтство Украї́нські Націо́нальні Нові́ни § 54, ч. 5, прим. 3
 агіта́ція § 5, ч. 1; § 122, ч. 1
 агности́цизму § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»
 агра́рно-промисло́вий § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
 агре́сія § 5, ч. 1
 агре́сор § 122, ч. 1
 агробі́знес § 35, ч. 6, п. 2
 агроеколо́гія § 130, ч. 3
 агрокульту́ра § 36, ч. 1, п. 4
 агрокульту́рний § 40, ч. 1, п. 1
 агроно́м § 9, ч. 2, п. 6
 а́грус § 6, ч. 1, п. 1
 а́грусовий § 6, ч. 1, п. 1
 Ада́менко § 32, ч. 9

Адамóвич § 144, ч. 1, п. 1
А́дамс § 134, ч. 1
(на) А́дам-стрі́т § 140, ч. 2, п. 7
Аделаї́да § 129, ч. 3
Аде́ль § 66, ч. 4, п. 3; § 143, ч. 4 (парадигма)
адже́ ж § 43, ч. 2, п. 1
А́длер § 134, ч. 1
адміністратівні (Ко́декс Украї́ни про адміністратівні правопору́шення, КУпАП) § 61, ч. 3, прим. 2
адміністра́ції (Шевче́нківської райо́нної в мі́сті Киє́ві держа́вної адміністра́ції) § 54, ч. 1
адмі́нресу́рс § 35, ч. 6, п. 1
адмі́нрефо́рма § 35, ч. 6, п. 1
Адо́на́й § 53, ч. 1
Адріано́поль § 154, ч. 2, п. 5
Адріа́тика § 129, ч. 4, п. 2
ад'ю́нкт § 138, ч. 1, п. 2
ад'юта́нт § 138, ч. 1, п. 2
аероме́тод § 35, ч. 6, п. 2
аеропла́н § 121, ч. 1, п. 1
АЕС (а́томна електроста́нція) § 63, ч. 2, п. 9
аж нія́к § 44, ч. 2, п. 6
Азербайджа́н (аге́нтство Інтерфа́кс-Азербайджа́н) § 54, ч. 5, прим. 3
азе́фи § 49, ч. 5
А́зія § 50, ч. 1
«Азо́в» (ву́лиця Геро́їв По́лку «Азо́в») § 50, ч. 11
Азо́во-Чорномо́р'я § 154, ч. 2, п. 4
Азо́вське мо́ре § 50, ч. 1
азо́ту § 82, ч. 6, п. 6
Аї́да § 129, ч. 3
Айве́нго § 133, ч. 2
Айзе́на́х § 136, ч. 1
акаде́мвідпу́стка § 35, ч. 6, п. 1
акаде́мік (акад.) § 62, ч. 3
акаде́мік § 32, ч. 1, прим.; § 56, ч. 1, прим. 1; § 129, ч. 2, п. 6; акаде́міка § 50, ч. 2; § 82, ч. 5, п. 1; ву́лиця Акаде́міка Крі́мського § 50, ч. 11
акаде́мічний § 33, ч. 2; § 54, ч. 3
акаде́мія § 54, ч. 3; § 54, ч. 6; § 63, ч. 2, п. 1; інститу́ти Націо́нальної акаде́мії нау́к Украї́ни § 54, ч. 5, прим. 5
«Акаде́мисте́чко» (станція метро) § 50, ч. 14
Ака́т Дамке́нг § 49, ч. 4
аквате́хніка § 35, ч. 6, п. 2
акведу́ка § 82, ч. 5, п. 2, пп. «ж»
аксіо́ма § 129, ч. 2, п. 2

акт, акта § 82, ч. 6, п. 9, прим.; § 84, ч. 1, п. 2, прим.; (в) *акті* § 86, ч. 1, п. 1, пп. «а»; *Акт проголошення незалежності України* § 55, ч. 1
акт, акту § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»; § 82, ч. 6, п. 9, прим.
актів § 54, ч. 6
актівний (соціально активний) § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
актор § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
аккумулятор § 128, ч. 1
акціонерне (Приватне акціонерне товариство «Київський електровагоноремонтний завод», Публічне акціонерне товариство «Укрнафта») § 54, ч. 4
акція (піар-акція) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
Ак'яб § 138, ч. 1, п. 1; § 151, ч. 1
Алатау § 50, ч. 4, прим.; § 154, ч. 3, п. 3
алатауський § 154, ч. 3, п. 3
Албанія § 121, ч. 1, п. 1
але ж § 43, ч. 2, п. 1
Алекс § 134, ч. 1
Александров § 144, ч. 1, п. 2
Алексєєв § 144, ч. 1, п. 3, пп. «в»
Алесь Адамович § 144, ч. 1, п. 1
Алжір § 129, ч. 4, п. 3; *Алжіра* § 82, ч. 6, п. 5, прим.; *Алжіру* § 82, ч. 6, п. 5; § 82, ч. 6, п. 5, прим.
алжірець § 129, ч. 4, п. 3
алкотест § 35, ч. 6, п. 2
Аллах § 53, ч. 1; § 122, ч. 5; § 128, ч. 1
алмаза § 82, ч. 6, п. 9, прим.
алмазу § 82, ч. 6, п. 9, прим.
Алматі § 140, ч. 2, п. 4
Алтаю § 82, ч. 6, п. 5
Алтуф'єв § 144, ч. 1, п. 3, пп. «б»; § 144, ч. 3, п. 1
Алфьоров § 144, ч. 1, п. 4, пп. «б»
альбатрос § 139, ч. 1, п. 2
Альберта § 139, ч. 1, п. 2
Альбіон (Туманний Альбіон) § 50, ч. 6, прим.
альпінізму § 82, ч. 6, п. 3
Альтаїра-і-Кревеа § 146, ч. 4, п. 2
Альтаїр (зоря Альтаїр) § 51, ч. 1
альтруїст § 129, ч. 3
альфа, альфа Малой Ведмедиці § 51, ч. 1
альфа- (альфа-промені, альфа-розпад, альфа-частинка) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
Альфонсо (Хуана Карлоса Альфонсо Віктора Марії де Бурбона) § 140, ч. 3
алюмінієвий § 33, ч. 6
алюміній § 121, ч. 1, п. 2; *алюмінію* § 82, ч. 6, п. 6
Аляска § 121, ч. 1, п. 2; § 153, ч. 1

- аляскинський § 153, ч. 1
 Амальтєя § 123, ч. 1
 Амангельді § 140, ч. 2, п. 4
 амвона § 82, ч. 5, п. 2, пп. «ї»
 Амєрика § 129, ч. 4, п. 2; Амєрики § 50, ч. 6
 амплуа § 140, ч. 2, п. 1
 Амстердама § 82, ч. 6, п. 8, прим.; Амстердаму § 82, ч. 6, п. 8
 амудар'їнський § 153, ч. 1; § 154, ч. 3, п. 3
 Амудар'я § 50, ч. 4, прим., § 153, ч. 1; § 154, ч. 3, п. 3
 Ан-124 § 35, ч. 7, п. 5
 Ан-225 § 35, ч. 7, п. 5; § 58, ч. 4
 аналіз (ДНК-аналіз) § 35, ч. 7, п. 8; аналізу § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»
 Ананьїн § 144, ч. 4, п. 1, пп. «а»
 Ананьїно § 149, ч. 8, п. 2
 анархічний § 33, ч. 2
 анатема, анафема § 123, ч. 2
 анафема, анатема § 123, ч. 2
 ангел § 49, ч. 7, п. 2, прим. 1
 Англія § 5, ч. 1
 Андорра § 128, ч. 3
 андоррець § 128, ч. 3
 Андрєєв § 144, ч. 1, п. 3, пп. «в»
 Андрїєві книжки § 49, ч. 9, п. 1
 (на) Андрїєві Бйку, Андрїю Бйкові § 142, ч. 3, прим. 2
 Андрїєво-Іванівка § 154, ч. 3, п. 2
 андрїєво-іванівський § 154, ч. 3, п. 2
 Андрїїв § 9, ч. 3, п. 5, пп. «г»; § 101, ч. 1, п. 2; Андрїєва, Андрїєве § 33, ч. 7, п. 2
 Андрїївна (Марїя Андрїївна) § 143, ч. 6
 андрїївський § 9, ч. 3, п. 5, пп. «г»; Андрїївський узвіз § 50, ч. 11; Андрїївська церква § 55, ч. 2
 Андрїй, Андрїя § 33, ч. 7, п. 2; § 55, ч. 3, прим. 1; § 66, ч. 3, п. 1; § 82, ч. 5, п. 1; Андрїй Первозваний § 53, ч. 1
 Андрїйовичу § 83, ч. 1, п. 1, прим.; § 87, ч. 1, п. 4, прим. 4
 ані- § 44, ч. 3, п. 1
 аніж § 43, ч. 1
 аніхто́, аніко́го, аніко́му § 39, ч. 1
 аніскі́льки § 41, ч. 1, п. 9; § 44, ч. 3, п. 1
 анітелє́нь § 41, ч. 1, п. 9
 анітро́хи § 41, ч. 1, п. 9; § 44, ч. 3, п. 1
 анічий́, анічийо́го, анічийо́му § 39, ч. 1
 анічичі́рк § 41, ч. 1, п. 9
 аніщо́, анічо́го, анічо́му § 39, ч. 1
 анія́к § 41, ч. 1, п. 9; § 44, ч. 3, п. 1
 анія́кий, анія́кого, анія́кому § 39, ч. 1

- А́нна Ки́ївська* § 49, ч. 9, п. 2
анна́ли § 128, ч. 1
анота́ція § 128, ч. 2, прим.
Анрі́ § 129, ч. 2, п. 3; § 140, ч. 2, п. 4
анса́мбль (Держа́вний анса́мбль наро́дного та́нцю Гру́зії) § 54, ч. 3
Анта́нта § 50, ч. 7
Антаркти́да § 50, ч. 1; § 129, ч. 4, п. 2
Анта́рктика § 129, ч. 4, п. 2
Анте́й § 49, ч. 7, п. 2
а́нти (а́нти-АВН, «А́нти-Дюринг») § 35, ч. 6, п. 4, прим. 1
антиалкого́льний § 31, ч. 8
антиаргуме́нт § 31, ч. 8
антиаромати́чний § 31, ч. 8
антиві́рус § 35, ч. 6, п. 4
антиелектро́н § 35, ч. 6, п. 4, прим. 2
антиестети́чний § 31, ч. 8
антиєвропе́йський § 31, ч. 8
антиімперіалісти́чний § 35, ч. 6, п. 4, прим. 2
антиінфекці́йний § 35, ч. 6, п. 4, прим. 2
антиінфляці́йний § 31, ч. 8; § 35, ч. 6, п. 4, прим. 2
антиісторич́ний § 35, ч. 6, п. 4, прим. 2
антинауко́вий § 31, ч. 8
антиокі́слювач § 35, ч. 6, п. 4, прим. 2
антиурадо́вий § 31, ч. 8; § 35, ч. 6, п. 4, прим. 2
анти́чний сві́т § 52, ч. 3, прим. 2
антия́дерний § 31, ч. 8
Анти́н, Анто́на § 9, ч. 2, п. 6, прим.; § 32, ч. 12, прим.; § 143, ч. 3 (парадигма);
 § 143, ч. 3, прим. 1
Антио́ко (Сант-Антио́ко) § 154, ч. 3, п. 4
антоло́гія § 123, ч. 1
Антоне́нко-Давидо́вич § 146, ч. 4, п. 2
Анто́нівна § 32, ч. 12, прим.
Анто́ніо § 140, ч. 2, п. 5
Анто́ніс ван Дейк § 136, ч. 3
Анто́нович § 32, ч. 12, прим.
Анто́сьо § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»; *Анто́ся* § 82, ч. 3
антрополо́гія § 123, ч. 1
антропоцентри́зму § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»
Антуане́тта (Марі́я-Антуане́тта § 146, ч. 4, п. 1; *Марі́ї-Антуане́тти*
 § 140, ч. 3)
Аньо́лек § 144, ч. 1, п. 5, пп. «б»
апара́та § 82, ч. 6, п. 9, прим.
апара́ту § 82, ч. 6, п. 9, прим.
Апеляці́йний суд Закарпа́тської о́бласті § 54, ч. 1
Аполло́н § 49, ч. 7, п. 2; *Аполло́н Бельведе́рський* § 55, ч. 2

апóстол, апóстол Матві́й § 53, ч. 2, прим. 1
 апóстольська (Вірме́нська апóстольська цéрква) § 53, ч. 5
 аптéка § 123, ч. 1
 ара́би § 49, ч. 6; § 154, ч. 3, п. 5
 ара́бський (бу́рг-ель-ара́бський § 154, ч. 3, п. 5; Ара́бська Респу́бліка Єгипет § 50, ч. 6)
 Араві́йське мо́ре § 154, ч. 1, п. 2
 Аре́ф'єв § 144, ч. 3, п. 1
 Аріє́ль § 130, ч. 2, п. 3
 АРК (Автоно́мна Респу́бліка Крим) § 61, ч. 2
 а́рка, а́рок § 9, ч. 2, п. 1, прим. 2
 Арканза́с § 149, ч. 1, п. 2
 арканза́с-сі́тинський § 154, ч. 3, п. 4
 Арканза́с-Сі́ті § 154, ч. 3, п. 4
 Арктика § 129, ч. 4, п. 2
 а́ркуш (арк.) § 62, ч. 3
 (нів) а́ркуша § 36, ч. 1, п. 7, прим.
 Арно́ § 140, ч. 2, п. 5
 арсенáл § 121, ч. 1, п. 1; § 140, ч. 1, п. 2 (парадигма)
 Артéм § 144, ч. 1, п. 1
 Артéмов § 144, ч. 1, п. 4, пп. «б»
 Артемо́вський § 9, ч. 3, п. 5, пп. «е»; § 146, ч. 4, п. 2; § 147, ч. 5, п. 1
 арте́ріальний § 129, ч. 2, п. 2
 арте́рія § 129, ч. 2, п. 2
 арти́ст (наро́дний арти́ст Украї́ни) § 56, ч. 1, прим. 1
 артпóлк § 35, ч. 5, п. 2
 артрі́нок § 35, ч. 6, п. 2
 артрóзу § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»
 Арту́р § 124, ч. 2
 арф § 76, ч. 1, п. 1
 арф'я́р § 7, ч. 2, п. 1, прим.
 архай́чний § 3, ч. 1, п. 4
 архáнгел § 49, ч. 7, п. 2, прим. 1
 археологі́чний § 33, ч. 2
 архи́діякон § 35, ч. 6, п. 3
 архиє́піскоп, архіє́піскоп § 53, ч. 6, прим.; *Верхо́вний Архиє́піскоп* § 53, ч. 6
 архиє́рэй, архіє́рэй § 31, ч. 7, прим.
 архимандрі́т, архімандрі́т § 31, ч. 7, прим., § 53, ч. 6, прим.
 архистраті́г, архістраті́г § 31, ч. 7, прим.
 архі́в § 61, ч. 3, прим. 1; § 129, ч. 2, п. 6
 архіважлі́вий § 31, ч. 7
 архиє́піскоп, архиє́піскоп § 53, ч. 6, прим.
 архиє́рэй, архиє́рэй § 31, ч. 7, прим.
 архімандрі́т, архимандрі́т § 31, ч. 7, прим., § 53, ч. 6, прим.
 архіме́дова спіра́ль § 49, ч. 9, п. 3, прим.

архімільйонёр § 31, ч. 7
архіскладний § 31, ч. 7, § 35, ч. 6, п. 3
архістратіг, архистратіг § 31, ч. 7, прим.
архітекту́ри (лауреа́т Держа́вної премо́ї України в га́лузі архітекту́ри) § 56,
 ч. 1, прим. 1
архітектурно-будівельний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
архішахра́й § 35, ч. 6, п. 3
Асеновгра́д § 149, ч. 2
асесор (колезький асесор) § 56, ч. 1, прим. 2
Асканія-Нова́ § 152, ч. 4, п. 2 (парадигма)
«Асорті́» (цукерки «Асорті́») § 58, ч. 1
асоціа́ції (конгрес Міжнаро́дної асоціа́ції україні́стів) § 54, ч. 6
астеро́їда § 82, ч. 5, п. 2, пп. «в»
а́стма § 123, ч. 1
астроко́ре́кція § 35, ч. 6, п. 2
астроно́м (магніто́лог-астроно́м) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «а»
асфа́льт § 121, ч. 1, п. 2; *асфа́льту* § 82, ч. 6, п. 6; (*по*) *асфа́льті* § 86, ч. 1,
 п. 1, пп. «а»
ателье́ § 139, ч. 1, п. 1; § 140, ч. 2, п. 3
Ате́ни, Афі́ни § 123, ч. 2
Атланти́да § 129, ч. 4, п. 2
Атла́нтика § 129, ч. 4, п. 2
Атланти́чний океа́н § 121, ч. 1, п. 1
ато́ж § 44, ч. 3, п. 2
ато́ма § 82, ч. 5, п. 2, пп. «в»
АТС (автомати́чна телефо́нна ста́нція) § 61, ч. 2
аудито́рія § 131, ч. 3
аудиє́нція § 129, ч. 2, п. 2; § 131, ч. 3
аудіоальбо́м § 35, ч. 6, п. 2
аудіопроду́кція (теле-, радіо-, аудіо- і відеопроду́кція) § 36, ч. 2, п. 3
аутса́йдер § 131, ч. 1
Афанасье́в § 144, ч. 1, п. 3, пп. «б»
Афганіста́ну § 82, ч. 6, п. 5
а́фікса § 82, ч. 5, п. 2, пп. «в»
Афі́на § 49, ч. 7, п. 2
Афі́ни, Ате́ни § 123, ч. 2
А́фрика § 129, ч. 4, п. 2; § 152, ч. 1, п. 1 (парадигма)
африка́нці § 49, ч. 6
Ахілле́с § 49, ч. 7, п. 2
ахілле́сова п'ята́ § 49, ч. 9, п. 3, прим.
Ахме́д § 122, ч. 5; (*з*) *Ахме́дом Гаса́ном-оглі́* § 140, ч. 4
ацте́ки § 49, ч. 6
А́чинськ § 149, ч. 8, п. 3, пп. «а»
Ашгаба́т § 154, ч. 2, п. 5
Аюда́г § 154, ч. 3, п. 3

аюда́зький § 154, ч. 3, п. 3
а́якже § 44, ч. 3, п. 2

Б

б (частка) § 117, ч. 1, п. 1
ба́ба § 33, ч. 3; *ба́бї*, *ба́бїв*, *баб* § 76, ч. 1, п. 1; § 76, ч. 1, п. 3
ба́бин § 33, ч. 3
ба́бїще § 68, ч. 2, п. 6 (парадигма); § 68, ч. 2, п. 6, прим.
бабу́сю § 74, ч. 1, п. 3
бага́ж § 5, ч. 1
багатве́чїр § 35, ч. 6, п. 1
бага́тий § 19, ч. 2
бага́то § 105, ч. 12, прим. (парадигма)
бага́то (за бага́то, на бага́то) § 41, ч. 1, п. 1, прим.
бага́то-бага́то § 35, ч. 7, п. 1
багатокварти́рних (Об'єднання співвласників багатокварти́рних буди́нків «Наш дім») § 54, ч. 4
багатопрогі́нний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в»
багатоспрямо́ваний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в»
багатоступі́нчастий § 63, ч. 2, п. 8
бага́тство § 19, ч. 2
Бага́чка (Вели́ка Бага́чка) § 154, ч. 1, п. 1
баге́та § 82, ч. 5, п. 2, пп. «ж»
Багірзаде́ § 146, ч. 4, п. 4, прим.
Багі́ров § 144, ч. 1, п. 8, пп. «а»
Багрі́єм § 85, ч. 1, п. 1
Багряноро́дний (Костянти́н Багряноро́дний) § 49, ч. 9, п. 2
Ба́ден-Ба́ден § 152, ч. 5 (парадигма)
бадмінто́ну § 82, ч. 6, п. 3
бажа́нь § 26, ч. 3, п. 3; § 89, ч. 1, п. 2; *бажа́нням* § 90, ч. 1
база́р § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
базе́дова хворо́ба § 49, ч. 9, п. 3, прим.
Ба́зель § 121, ч. 1, п. 2; § 139, ч. 1, п. 2
базі́ка § 66, ч. 2, п. 1; § 67, ч. 2, п. 1, пп. «а»
Базі́ліо § 140, ч. 2, п. 5; § 146, ч. 2, п. 5
Базьо́ § 26, ч. 2, п. 2
ба́йка § 63, ч. 2, п. 4
Байка́лу § 82, ч. 6, п. 5
байка́р § 68, ч. 2, п. 4 (парадигма)
Ба́йко ((на) Ні́ні Ба́йко, (на) Ба́йкові Андрі́ю, Ба́йку Андрі́єві) § 142, ч. 3, прим. 2
байра́к § 12, ч. 1, п. 2; *байра́ку* § 82, ч. 6, п. 5; (у) *байра́ці* § 12, ч. 1, п. 2; § 86, ч. 1, п. 1, пп. «а»
байт (Б) § 62, ч. 4

«Бакарді» (ром *«Бакарді»*) § 58, ч. 1
бакінський § 153, ч. 1
бактеріологічний (хіміко-бактеріологічний) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «б»
Баку § 140, ч. 2, п. 6; § 153, ч. 1
бал § 121, ч. 1, п. 1; *бала* § 82, ч. 6, п. 9, прим.
бал § 121, ч. 1, п. 1; *балу* § 82, ч. 6, п. 9, прим.
балáнс § 121, ч. 1, п. 1
балáст § 28, ч. 1, прим.
балáстний § 28, ч. 1, прим.
балёт *«Лісовá пісня»* § 55, ч. 3
Балій (завдякі Катерині Балій, всупереч Михáйлові Балію, Михáйлу Балієві)
 § 142, ч. 3, прим. 2
бáлка, бáлці § 26, ч. 2, п. 3, прим.
Балкáнський півóстрів § 50, ч. 1; *Балкáнські країни* § 50, ч. 7
балкóна § 82, ч. 5, п. 2, пп. «ж»
балкóнчика § 82, ч. 5, п. 2, пп. «ж»
Бáлтика § 129, ч. 4, п. 2
бальзáківські традиції § 49, ч. 9, п. 3, прим.
бальзáму § 82, ч. 6, п. 6
Бангкóк § 153, ч. 3, п. 3, прим.
бангкóкський § 153, ч. 3, п. 3, прим.
бандурист § 32, ч. 15
банк (Націóнальний банк Укрáїни § 54, ч. 1; банк *«Півдénний»* § 54, ч. 4)
банкíр § 32, ч. 15
Бáнська Бíстриця § 150, ч. 1
Бáня-Лу́ка § 154, ч. 3, п. 1
бáня-лу́цький § 154, ч. 3, п. 1
бар (караóке-бар, су́ші-бар) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
барáка § 82, ч. 5, п. 2, пп. «ж»
Бáрбара (Сáнта-Бáрбара) § 50, ч. 4
Барб'є § 138, ч. 1, п. 1; § 140, ч. 2, п. 3
Барбюс § 138, ч. 2, п. 2
барвістий § 33, ч. 5
Барві́нкове, Барві́нковим § 85, ч. 1, п. 3, пп. «б»
барві́нку § 82, ч. 6, п. 2, пп. «б»
Барді́в § 150, ч. 4
бар'єр § 130, ч. 2, п. 2
барóко (стиль) § 52, ч. 1; § 128, ч. 1
Барóко (епоха) § 52, ч. 1
барóметр § 127, ч. 1
барóн § 56, ч. 1, прим. 2
Басарабя́ска § 151, ч. 1, прим.
баскетбóлу § 82, ч. 6, п. 3
бáски § 153, ч. 3, п. 3, прим.
баскíй § 26, ч. 3, п. 1, прим.

- ба́ско* § 26, ч. 3, п. 1, прим.
ба́скський § 153, ч. 3, п. 3, прим.
Баскунча́к § 153, ч. 3, п. 2
баскунча́цький § 153, ч. 3, п. 2
бастіо́ну § 82, ч. 6, п. 5
батальйо́н § 8, ч. 1, п. 2; *батальйо́ну* § 82, ч. 6, п. 2
ба́тенько § 26, ч. 3, п. 2; § 32, ч. 9; (*при*) *ба́теньку* § 86, ч. 1, п. 2, пп. «а»
ба́тіг § 22, ч. 1, п. 5
батожі́ти § 22, ч. 1, п. 5
бато́на § 82, ч. 5, п. 2, пп. «і»
Бату́рин, Бату́рина, Бату́рину § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»; § 83, ч. 1, п. 2, пп. «б»
ба́тьків, ба́тькового § 9, ч. 1, п. 1, пп. «в»; § 101, ч. 1, п. 2; *ба́тькова* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «в»; § 33, ч. 7, п. 1; *ба́тькове* § 33, ч. 7, п. 1
Ба́тьківщи́на § 60, ч. 3
ба́тько § 33, ч. 7, п. 1; § 66, ч. 3, п. 1; § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»; *ба́тька* § 82, ч. 3; *ба́тькові* § 83, ч. 1, п. 1; (*на / при*) *ба́тькові* § 86, ч. 1, п. 3, пп. «а»; (*на*) *ба́тькові, (на) ба́тьку* § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 1; *ба́тьку* § 87, ч. 1, п. 1; *ба́тькі* § 88, ч. 1, п. 1; *ба́тьків* § 89, ч. 1, п. 1; *ба́тька́м* § 90, ч. 1
ба́тько-ма́ти § 35, ч. 7, п. 2, пп. «в»
ба́хмацький § 153, ч. 3, п. 2
Ба́хмач § 153, ч. 3, п. 2; *Ба́хмача* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
бац § 27, ч. 1, п. 7
ба́чачи § 120, ч. 1
ба́чити § 115, ч. 1 (парадигма, теп. ч.); § 115, ч. 3, п. 1; *ба́чу* § 115, ч. 3, п. 1; *ба́чать* § 115, ч. 3, п. 1; § 120, ч. 1; *не ба́чити* § 44, ч. 2, п. 1
баши́р § 129, ч. 2, п. 6
баши́таний § 29, ч. 1, п. 3
Баянго́л-Монго́льський о́круг § 50, ч. 8
бджо́ла § 10, ч. 2; § 10, ч. 3, п. 2; *бджо́лі, бджо́лу, (на) бджо́лі* § 10, ч. 3, п. 2
бджо́ліний § 33, ч. 4
бджо́ляр, бджо́ляра́ § 67, ч. 3, п. 3, пп. «а»
Беатрі́с § 140, ч. 2, п. 9
Беатрі́че § 129, ч. 2, п. 3
Бев (Сент-Бев) § 146, ч. 4, п. 2
без ві́дома § 41, ч. 2, п. 1
бе́звісти § 41, ч. 1, п. 2
безголі́в'я § 9, ч. 3, п. 2, пп. «в»
безголо́сся § 9, ч. 3, п. 2, пп. «в»
бездо́ріжжя § 9, ч. 3, п. 2, пп. «в»
без жа́лю § 41, ч. 2, п. 1
беззвучний § 29, ч. 1, п. 1
без кінця́ § 41, ч. 2, п. 1
без кінця́-кра́ю § 41, ч. 2, п. 1
безкори́сливий § 31, ч. 3

безкра́йї, безкра́я, безкра́є, безкра́ї § 103 (парадигма); § 10, ч. 3, п. 3; § 31, ч. 3; § 102, ч. 1, п. 1; § 102, ч. 1, п. 3
безкра́йости, безкра́йості § 10, ч. 3, п. 1
без кра́ю § 41, ч. 2, п. 1
без ла́ду § 41, ч. 2, п. 1
без лі́ку § 41, ч. 2, п. 1
без меті́ § 41, ч. 2, п. 1
безмі́рний § 63, ч. 2, п. 7
без на́міру § 41, ч. 2, п. 1
безпе́ка § 21, ч. 1; § 57, ч. 1; *Ра́да націо́нальної безпе́ки та оборо́ни Украї́ни* § 54, ч. 1
безпе́чний § 21, ч. 1
без пуття́ § 41, ч. 2, п. 1
без слі́ду § 41, ч. 2, п. 1
без смаку́ § 41, ч. 2, п. 1
без су́мніву § 41, ч. 2, п. 1
без уга́ву § 41, ч. 2, п. 1
безупі́нно § 63, ч. 2, п. 5
без упи́ну § 41, ч. 2, п. 1
безха́тченко § 27, ч. 1, п. 6; § 32, ч. 9
без че́рги § 41, ч. 2, п. 1
без'я́дерний § 7, ч. 2, п. 4
без'язи́кий § 7, ч. 2, п. 4
бе́й (Мехме́д-бе́й § 146, ч. 4, п. 4; *(до) Мехме́да-бе́я* § 140, ч. 4)
Бе́йкер-стрі́т § 129, ч. 4, п. 4, прим. 1
бейсбо́лу § 82, ч. 6, п. 3
бекере́ль § 128, ч. 3
Бе́кі § 128, ч. 4
Беккере́ль § 128, ч. 3
Бе́кон § 133, ч. 2
беладóна § 128, ч. 1
Белгра́д § 154, ч. 2, п. 5
белгра́дський § 154, ч. 2, п. 5
белетрі́стика § 128, ч. 1
Бе́лич § 144, ч. 1, п. 2; § 144, ч. 1, п. 6
Бе́ллоу § 133, ч. 1
Бельведе́рський (Аполло́н Бельведе́рський) § 55, ч. 2
Бе́льськ-Підля́ський § 151, ч. 2, п. 2
бемо́ль (мі-бемо́ль, сі-бемо́ль) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
бемо́льний (сі-бемо́льний) § 40, ч. 2, п. 1
Бене́дьо § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»; *Бене́дя* § 82, ч. 3
Бену́а § 140, ч. 2, п. 1
Беранже́ § 140, ч. 2, п. 3
Бе́рд § 135, ч. 1
Бердя́нська § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»

- бе́рег* § 9, ч. 2, п. 3; (*при*) *бе́резі* § 86, ч. 1, п. 1, пп. «а»; *берегі́* § 88, ч. 1, п. 1; § 91, ч. 1, п. 2; *берегі́в* § 89, ч. 1, п. 1; *берега́ми* § 92, ч. 1, п. 1; (*при*) *берега́х* § 93, ч. 1
- Бе́резівський о́круг* § 50, ч. 8
- берегті́* § 5, ч. 1; § 14, ч. 1, п. 3; *бережу́, бережéш, бережé, бережемó, бережете́, бережу́ть, бережі́, хай (нехай) бережу́ть, бережі́мо, бережі́ть* § 14, ч. 1, п. 3
- Березі́вський* § 141, ч. 1
- Березі́на (Людмі́ла Васи́лівська-Березі́на)* § 49, ч. 1
- березка́* § 9, ч. 3, п. 5, пп. «б»
- березне́вий* § 33, ч. 6
- Березни́кі* § 149, ч. 8, п. 3, пп. «е»; § 152, ч. 2 (парадигма)
- бе́резня (пе́рше бе́резня)* § 106, ч. 2
- Березо́ва* § 149, ч. 6, п. 2
- бе́реста* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «а»
- бе́рі́з* § 9, ч. 3, п. 5, пп. «б»
- бе́рі́зка* § 9, ч. 3, п. 5, пп. «б»
- бе́рі́зки-бе́ршадський* § 154, ч. 3, п. 1
- Бе́рі́зки-Бе́ршадські* § 154, ч. 3, п. 1
- Бе́рклі-сквер* § 50, ч. 5
- Бе́ркиир* § 135, ч. 1
- бертоле́това сі́ль* § 49, ч. 9, п. 3, прим.
- Бе́ртон* § 135, ч. 1
- беручі́* § 120, ч. 1
- бе́ршадський* § 27, ч. 1, п. 3; § 154, ч. 3, п. 1
- Бе́ршадь* § 27, ч. 1, п. 3; *Бе́ршаді* § 95, ч. 1; *Бе́ршаддю* § 95, ч. 3, п. 1; (*у*) *Бе́ршаді* § 95, ч. 4
- Бессе́ме́р* § 128, ч. 3
- бессе́ме́рівський* § 128, ч. 3
- бе́та, бе́та Терезі́в* § 51, ч. 1; *бе́та-про́мені, бе́та-ро́зпад, бе́та-часті́нка* § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
- Бе́тті* § 128, ч. 3
- Бетхо́вен (ван Бетхо́вен)* § 49, ч. 2; § 55, ч. 2; § 146, ч. 2, п. 4; § 147, ч. 3
- бетхо́венський* § 147, ч. 3
- Бе́жецьк* § 149, ч. 3, п. 3
- Бе́ла* § 144, ч. 2, п. 2
- Бе́лгород* § 149, ч. 3, п. 3
- Бе́лий* § 144, ч. 2, п. 2
- Бе́ликов* § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
- Бело́во* § 149, ч. 3, п. 3
- Белорéцьк* § 149, ч. 3, п. 3
- Бе́лявський* § 144, ч. 1, п. 3, пп. «г»
- Б'е́рнсон* § 132, ч. 1
- б'е́ться* § 115, ч. 4, п. 3, пп. «в», прим. 2
- б'е́ф* § 138, ч. 1, п. 1

- Бжозович § 144, ч. 1, п. 7, пп. «б»
 би (б) § 43, ч. 1; § 44, ч. 2, п. 12; § 44, ч. 3, п. 2; § 117, ч. 1, п. 2
 Бика § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
 Бістриця (Банська Бістриця) § 150, ч. 1
 бі́ти § 115, ч. 3, п. 2, пп. «а»; б'ю § 7, ч. 2, п. 1; § 115, ч. 3, п. 2, пп. «а»;
 б'ють § 4, ч. 1, п. 1; § 115, ч. 3, п. 2, пп. «а»
 бі́тий § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б»
 Біаррі́ц § 129, ч. 2, п. 2
 біатло́ну § 82, ч. 6, п. 3
 біблійний (бібл.) § 62, ч. 3
 бібліографі́чний (бібл.) § 62, ч. 3
 бібліоте́ка § 123, ч. 1; § 54, ч. 3
 бібліоте́чний (бібл.) § 62, ч. 3
 Бі́блія § 53, ч. 4
 бі́гти § 115, ч. 3, п. 1; § 115, ч. 4, п. 2, прим.; § 116, ч. 3, п. 3, прим. 2; бі́жу
 § 115, ч. 4, п. 2, прим.; § 116, ч. 3, п. 3, прим. 2; бі́жійш § 115, ч. 4, п. 2,
 прим.; бі́жі, бі́жімо, бі́жі́м, бі́жіть § 116, ч. 3, п. 3, прим. 2
 бі́гу § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»
 бі́гу (на бі́гу) § 41, ч. 2, п. 1
 біда́ха § 67, ч. 2, п. 1, пп. «а»
 бі́знес § 129, ч. 2, п. 6
 бі́знес-план § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
 бі́знес-проє́кт § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
 бі́к § 66, ч. 3, п. 1; (у) бі́к § 41, ч. 1, п. 9, прим.
 Біле́цький-Но́сенко § 146, ч. 4, п. 2
 бі́лий (бі́лий-бі́лий § 35, ч. 7, п. 1; мо́ло́чно-бі́лий, сліну́чо-бі́лий § 40, ч. 2, п. 2,
 пп. «г»); Бі́ла § 149, ч. 4; Бі́ла олі́мпіа́да § 52, ч. 2; Бі́ла Підля́ська § 149,
 ч. 4; Бі́ла Це́рква § 50, ч. 1, прим.; § 153, ч. 2; § 154, ч. 1, п. 1; § 154, ч. 2,
 п. 6; Бі́ле мо́ре § 154, ч. 2, п. 6; Бі́ле о́зеро § 149, ч. 4
 білі́ти, білі́ю, білі́ють § 115, ч. 3, п. 2, пп. «б»
 білка́ § 82, ч. 6, п. 6
 Бі́лл § 128, ч. 3
 бі́ль § 128, ч. 1
 Бі́ловезька Пу́ща § 50, ч. 1, прим.; § 149, ч. 5
 Бі́ловє́рхий § 141, ч. 1
 бі́локрі́вці § 36, ч. 1, п. 2
 бі́лолі́ций, бі́лолі́ца, бі́лолі́це, бі́лолі́ці § 103, прим. 2 (парадигма)
 бі́ломо́рський § 154, ч. 2, п. 6
 бі́ломо́рці § 154, ч. 2, п. 6
 Бі́лопі́лля § 154, ч. 2, п. 1
 бі́лопі́льський § 154, ч. 2, п. 1
 Бі́лору́сь § 95, ч. 1, прим. 1; § 149, ч. 5; Бі́лору́си § 95, ч. 1, прим. 1
 Бі́лосто́к § 149, ч. 4; § 153, ч. 3, п. 2
 бі́лосто́цький § 153, ч. 3, п. 2

- білоцеркі́вський § 153, ч. 2; § 154, ч. 2, п. 6; Білоцеркі́вський (прізвище) § 146, ч. 5 (парадигма)
- білоцеркі́вці § 154, ч. 2, п. 6
- білува́тий § 33, ч. 8
- бі́льш (бі́льш вда́лий, бі́льш глибо́кий) § 104, ч. 1, п. 2
- бі́льший § 104, ч. 1, п. 3
- бі́льш-ме́нш § 35, ч. 7, п. 2, пп. «б»
- біоці́кл § 35, ч. 6, п. 2
- бі́ржови́й § 33, ч. 7
- Бі́рма § 50, ч. 8
- бі́с (на бі́с) § 41, ч. 2, п. 1
- бі́са (до бі́са) § 41, ч. 2, п. 1
- Бі́смарк § 128, ч. 4
- бі́смаркі́вський § 147, ч. 3
- Благове́щенськ § 149, ч. 3, п. 3
- Благові́щення § 53, ч. 3
- Благода́тне § 150, ч. 1
- Благоєвгра́д § 149, ч. 3, п. 1
- благослове́нний § 29, ч. 3, п. 2
- блаже́нний § 29, ч. 3, п. 2; § 53, ч. 2, прим. 1; блаже́нна Феодо́ра § 53, ч. 2, прим. 1
- Блаже́нни́ший Митрополи́т Ки́ївський і всієї́ Украї́ни § 53, ч. 6
- блаже́нно § 29, ч. 3, п. 2
- блакі́тно-сі́ній § 40, ч. 2, п. 2, пп. «г»
- бла́ниш (карт-бла́ниш) § 35, ч. 7, п. 11
- Бле́квуд § 134, ч. 2
- Бле́ксмі́т § 124, ч. 2
- блі́жній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 2
- блі́жчий § 104, ч. 1, п. 1
- блі́зький § 26, ч. 3, п. 1; § 63, ч. 3
- блі́зькість § 26, ч. 3, п. 1
- блі́зько § 26, ч. 2, п. 1; § 26, ч. 3, п. 1
- блиск § 28, ч. 2
- блі́снути § 28, ч. 2
- блі́доли́ций § 103, прим. 2
- бліндажа́ § 82, ч. 6, п. 5
- блі́цнові́ни § 35, ч. 6, п. 3
- блі́цопі́тування § 35, ч. 6, п. 3
- бло́гер § 122, ч. 1
- блок § 121, ч. 1, п. 1; § 140, ч. 1, п. 2 (парадигма); бло́ка § 82, ч. 6, п. 3; § 82, ч. 6, п. 9, прим.
- блок § 121, ч. 1, п. 1; § 140, ч. 1, п. 2 (парадигма); бло́ку § 82, ч. 6, п. 3; § 82, ч. 6, п. 9, прим.
- блок-систе́ма § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
- Блохі́ні § 49, ч. 5

- блу́за § 121, ч. 1, п. 1
 блю́мінг § 121, ч. 1, п. 2
 Бля́йбтрой § 136, ч. 1
 боа́ § 140, ч. 2, п. 1
 бобови́ння § 32, ч. 6
 Бо́брик (Майдáн-Бо́брик) § 154, ч. 3, п. 1
 Бо́бринця § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
 бо́брицький (майдáн-бо́брицький) § 154, ч. 3, п. 1
 бобсле́ю § 82, ч. 6, п. 3
 бовва́н § 29, ч. 3, п. 4.
 боввані́ти § 29, ч. 3, п. 4.
 Бог § 9, ч. 3, п. 5, пп. «е»; § 53, ч. 1; Бо́же § 87, ч. 1, п. 3; Бог Оте́ць, Бог Син,
 Бог Дух Свя́тий § 53, ч. 2
 бог § 53, ч. 2, прим. 3; бог Посейдо́н, бог торго́влі, бо́гі Старода́внього
 Єгипту § 53, ч. 1, прим.
 бог з ним (з тобо́ю) § 53, ч. 2, прим. 3
 бог зна коли́ § 53, ч. 2, прим. 3
 Богда́н § 143, ч. 1; Богда́на § 82, ч. 5, п. 1; Богда́не § 87, ч. 1, п. 3
 Богда́на § 66, ч. 2, п. 2
 бо́гіня Ге́ра § 53, ч. 1, прим.
 Богоро́диця § 53, ч. 2; § 53, ч. 2, прим. 1; § 55, ч. 2, прим.
 Богосло́в (Іва́н Богосло́в) § 53, ч. 1
 бодибі́лдинг § 35, ч. 6, п. 2
 бодіа́рт § 35, ч. 6, п. 2
 боезда́тність § 35, ч. 3, п. 4
 бо́єнь § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1
 бое́ць § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»; бійце́м § 85, ч. 1, п. 1; бійцю́ § 87, ч. 1, п. 3
 бое́ць-патріо́т § 37, ч. 2, п. 1
 бо ж § 43, ч. 2, п. 1
 бо́же (вигук) § 53, ч. 2, прим. 3
 бо́же збав (вигук) § 53, ч. 2, прим. 3
 боже́ственный § 29, ч. 3, п. 2
 боже́ственно § 29, ч. 3, п. 2
 Бо́жий про́мисел, Ма́ти Бо́жа, сла́ва Бо́жа § 53, ч. 2; Теребовля́нська іко́на
 Ма́тері Бо́жої § 53, ч. 7
 бо́зна в ко́го § 39, ч. 2
 бо́зна-чий § 44, ч. 4, п. 2
 бо́зна-що § 39, ч. 2
 бо́зна-як § 44, ч. 4, п. 2
 «бо́їнг», літа́к «Бо́їнг 777» § 58, ч. 2
 бойкі́ня § 32, ч. 4
 Бо́йниці § 152, ч. 2 (парадигма)
 бойови́й § 33, ч. 7
 Бо́кна-фіо́рд § 154, ч. 3, п. 4
 бо́ком (під бо́ком) § 41, ч. 2, п. 1

- бо́ксу* § 82, ч. 6, п. 3
бо́ку (з *бо́ку* на *бі́к*) § 41, ч. 2, п. 2
болга́ри § 88, ч. 1, п. 1, прим.; *болга́р* § 89, ч. 1, п. 1, прим.
болга́рин § 5, ч. 1
Болгра́д § 35, ч. 5, п. 1
боли́да § 82, ч. 5, п. 2, пп. «в»
боли́те § 9, ч. 3, п. 2, пп. «б»; *боли́тець* § 89, ч. 1, п. 2, прим.
болото́ § 9, ч. 3, п. 2, пп. «б»; § 67, ч. 3, п. 1, пп. «б»; *боли́т* § 9, ч. 3, п. 2, пп. «б»; § 89, ч. 1, п. 2
бо́лю § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»
бо́лю (з *бо́лю*) § 41, ч. 2, п. 1
бонапарти́зм § 49, ч. 5
бо́ндар, *бо́ндаря* § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»
бо́нна § 76, ч. 1, п. 3, прим. 2; § 128, ч. 1; *бонн* § 76, ч. 1, п. 3, прим. 2
бо́ра § 82, ч. 6, п. 9, прим.
боре́ць § 9, ч. 3, п. 5, пп. «а»; § 32, ч. 3; *борця́*, *борце́ві*, *борце́м* § 9, ч. 3, п. 5, пп. «а»
Бори́са § 82, ч. 5, п. 1; § 57, ч. 3
Бори́сівна § 32, ч. 12
Бори́сов § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
Бори́спіль § 148, ч. 1, прим.; *Бори́споля* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»; «*Бори́спіль*» § 50, ч. 14
Бористе́н, *Борисфе́н* § 123, ч. 2
Борисфе́н, *Бористе́н* § 123, ч. 2
Бо́ричів (*ву́лиця Бо́ричів Ти́к*) § 50, ч. 11
борі́дка § 9, ч. 3, п. 2, пп. «а»
борі́нка § 9, ч. 3, п. 2, пп. «а»
Борове́ § 152, ч. 3 (парадигма)
Боровико́вський § 9, ч. 3, п. 5, пп. «е»
Боровичі́ § 149, ч. 8, п. 3, пп. «д»
борода́, *борі́д* § 9, ч. 3, п. 2, пп. «а»
Бороду́лін (*Ри́гор Бороду́лін*) § 144, ч. 1, п. 1
борона́, *борі́н* § 9, ч. 3, п. 2, пп. «а»
боротьбі́ст § 32, ч. 15
(на) борсукóві, *(на) борсуку́* § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 1
бо́рта § 82, ч. 6, п. 9, прим.
бо́рту § 82, ч. 6, п. 9, прим.
бо́ру § 82, ч. 6, п. 6; § 82, ч. 6, п. 9, прим.
бори́у § 82, ч. 6, п. 6
бо́сий § 101, ч. 1, п. 1
Боси́й § 144, ч. 2, п. 2
босо́ніж § 41, ч. 1, п. 8
босто́н § 50, ч. 12
Бо́тев § 144, ч. 1, п. 3, пп. «в»
Ботевгра́д § 154, ч. 2, п. 5

Боттічеллі § 128, ч. 3
боулінгу § 82, ч. 6, п. 3
(у) бою § 86, ч. 1, п. 2, пп. «б»
боягуз § 19, ч. 1, п. 2
боягузтво § 19, ч. 1, п. 2
боягузький § 19, ч. 1, п. 2
боязкий § 26, ч. 3, п. 1, прим.
боязкість § 26, ч. 3, п. 1, прим.
боятися § 115, ч. 3, п. 1; *боюся, бійся* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «д»
бра § 140, ч. 2, п. 2
бравісимо § 128, ч. 1
бравіши § 120, ч. 2
Бразілія § 129, ч. 4, п. 6
Бранденбург § 154, ч. 2, п. 5
бранденбурзький § 154, ч. 2, п. 5
Бранчєєв § 144, ч. 1, п. 3, пп. «в»
брат § 19, ч. 2; § 88, ч. 1, п. 2, прим. 2; *братє* § 87, ч. 1, п. 4, прим. 2; *браті́,*
братове́ § 88, ч. 1, п. 2, прим. 2; § 94, ч. 1
брати́, беру́ § 11, ч. 3; *беру́ть* § 120, ч. 1; *брав* § 115, ч. 7, п. 1; § 120, ч. 2;
брала́, брало́, бра́ли § 115, ч. 7, п. 1; *бері́, бері́мо, бері́м, бері́ть* § 116,
ч. 2, п. 1; § 116, ч. 2, п. 2; *брать* § 118, ч. 1, прим.
братик § 32, ч. 1
братимусь, братимемось, братиметесь § 115, ч. 7, п. 2, прим. 3
братів, братова, братове, братові § 103 (парадигма); *братів, братового,*
братова § 9, ч. 1, п. 1, пп. «в»
брат-і-сестра́ § 36, ч. 2, п. 1, пп. «а»
братній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 3
братство § 19, ч. 2
братський § 19, ч. 2
браття § 88, ч. 1, п. 2, прим. 2
браузер § 133, ч. 1
браунінг § 49, ч. 5; § 133, ч. 1
Брахма § 49, ч. 7, п. 1; § 53, ч. 1
брахма́н § 122, ч. 5
Брейне́ (Де-Брейне́) § 50, ч. 3
брек § 133, ч. 2
бренд § 134, ч. 2
Брест (Брест-Литовськ, Брест-Литовський мірний до́говір) § 52, ч. 3,
прим. 1
Бретань § 152, ч. 1, п. 3 (парадигма)
Бре́ттон-Вудс, Бре́ттон-Ву́дська конфе́ренція § 52, ч. 3, прим. 1
Бретон де лос Ерре́рос § 49, ч. 2
брехати́ § 11, ч. 2; § 116, ч. 3, п. 3, прим. 2; *не брешу́, не бреши́, не бреши́ть*
§ 116, ч. 3, п. 3, прим. 2
Бре́ча § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»

брига́да § 5, ч. 1; § 129, ч. 4, п. 1; ву́лиця 92-ї Брига́ди § 50, ч. 11
 бригади́р § 32, ч. 15; бригади́ру (добро́дієві бригади́ру) § 83, ч. 1, п. 1, прим.;
 бригади́ре § 87, ч. 1, п. 4, прим. 1
 бри́дко (гидко-бри́дко) § 35, ч. 7, п. 2, пп. «а»
 бри́зки § 28, ч. 2
 бри́знути § 28, ч. 2
 бри́нькати § 27, ч. 1, п. 2, прим.
 бриньча́ти § 27, ч. 1, п. 2, прим.
 Брита́нія § 129, ч. 4, п. 4
 британський § 129, ч. 4, п. 4
 Бри́д (Дави́дів Бри́д) § 154, ч. 1, п. 1; § 154, ч. 3, п. 6
 Бри́єнн § 129, ч. 4, п. 4, прим. 2
 Бро́вка (Пятру́сь Бро́вка) § 144, ч. 1, п. 1
 Бро́кес § 128, ч. 4
 бро́му § 82, ч. 6, п. 6
 Бронéвський § 144, ч. 1, п. 2; § 144, ч. 2, п. 1
 бро́нзова меда́ль § 57, ч. 2
 Бро́нниці § 149, ч. 8, п. 3, пп. «д»
 бронхі́ту § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»
 брошу́ра § 130, ч. 4
 бру́тто § 128, ч. 1
 Брю́кнер § 128, ч. 4
 брязк § 28, ч. 2
 бря́знути § 28, ч. 2
 БУ-1 § 35, ч. 7, п. 5
 Буало́ § 140, ч. 2, п. 5
 бу́блика § 82, ч. 5, п. 2, пп. «і»
 бу́бличка § 82, ч. 5, п. 2, пп. «і»
 бувáти, бувáю, бувáють § 115, ч. 3, п. 2, пп. «г», прим.
 Буг § 152, ч. 1, п. 2 (парадигма); § 153, ч. 3, п. 1; Бу́гу § 82, ч. 6, п. 5
 (на) бугає́ві, (на) буга́ї § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 1; (но) бугає́ві, (но) бугаю́
 § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 2
 Буга́йов § 144, ч. 1, п. 4, пп. «а»
 Бۇ́дда § 49, ч. 7, п. 1, § 53, ч. 1; § 140, ч. 1, п. 1 (парадигма)
 Будейо́виці (Че́ські Будейо́виці) § 149, ч. 2
 буди́нків (Об'є́днання співвласників багатокварти́рних буди́нків «Наш дім») § 54, ч. 4
 буди́нок (буд.) § 62, ч. 3
 буди́нок § 54, ч. 3; § 84, ч. 1, п. 2; буди́нку § 82, ч. 6, п. 5; § 83, ч. 1, п. 1;
 буди́нкові § 83, ч. 1, п. 1; (на / по / при / у) буди́нкові, (у) буди́нку § 86, ч. 1,
 п. 2, пп. «а»; (но) буди́нках § 93, ч. 1; Буди́нок учи́теля § 54, ч. 3
 буди́ночок § 10, ч. 2
 бу́дить, бу́дять § 26, ч. 3, п. 4
 буди́вельний (архіте́ктурно-буди́вельний) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
 буди́вник § 9, ч. 1, п. 2; буди́вника́ § 84, ч. 1, п. 1

будівнічий, (до) будівничого, будівничі § 103, прим. 1
 будмайданчик § 35, ч. 5, п. 2
 будній § 102, ч. 1, п. 1
 будова § 9, ч. 1, п. 2; будов § 9, ч. 3, п. 5, пп. «в»
 будований § 119, ч. 1, п. 2, пп. «а»
 будувати § 34, ч. 1; § 115, ч. 3, п. 2, пп. «г»; будуую, будуують § 115, ч. 3, п. 2, пп. «г»
 будь § 26, ч. 3, п. 4
 будь-де § 41, ч. 3, п. 3; § 44, ч. 4, п. 2
 будь-коли § 41, ч. 3, п. 3; § 44, ч. 4, п. 2
 будь-куди § 41, ч. 3, п. 3
 будь-хто § 39, ч. 2; § 44, ч. 4, п. 2; будь-кого, будь у ко́го § 39, ч. 2
 будь-чий § 39, ч. 2
 будь-що, будь-чогó, будь на чо́му § 39, ч. 2
 будь-що-будь § 41, ч. 3, п. 5
 будь-який § 39, ч. 2; § 44, ч. 4, п. 2
 Будяк § 49, ч. 7, п. 3
 Буéнос-Айрес § 154, ч. 3, п. 3
 буéнос-а́йресський § 154, ч. 3, п. 3
 бу́єр § 126, ч. 1
 Буе́раков § 144, ч. 1, п. 3, пп. «б»
 бузку́ § 82, ч. 6, п. 2, пп. «б»
 бу́зький § 153, ч. 3, п. 1
 буй-ту́р § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
 бу́ква, букв § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1
 буква́р, букваря́ § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»
 Бу́кінгем § 128, ч. 4
 Букови́на § 50, ч. 6, прим.; § 50, ч. 10
 бу́кові, бу́ку § 83, ч. 1, п. 1
 буксі́рувати § 34, ч. 3
 буксува́ти § 34, ч. 3
 була́т, була́та § 82, ч. 6, п. 9, прим.
 бу́лла § 76, ч. 1, п. 3, прим. 2, § 128, ч. 1; булл § 76, ч. 1, п. 3, прим. 2
 Було́нський Ліс § 50, ч. 1, прим.
 Було́нь § 139, ч. 1, п. 2
 Було́нь-сюр-Мер § 50, ч. 2, прим.; § 154, ч. 3, п. 5
 було́нь-сюр-ме́рський § 154, ч. 3, п. 5
 бульва́р (бульв.) § 62, ч. 3
 бульва́р § 68, ч. 2, п. 4 (парадигма); бульва́р Тара́са Шевче́нка § 50, ч. 11
 бульдо́г § 121, ч. 1, п. 2
 бульйо́н § 8, ч. 1, п. 2; § 139, ч. 1, п. 1
 булькота́ти, булькочу́, булько́чуть § 115, ч. 3, п. 2, пп. «є»
 булькоти́ти § 115, ч. 3, п. 1
 бундесра́т § 54, ч. 5, прим. 4
 Бурбо́на (Хуа́на Ка́рлоса Альфо́нсо Вікто́ра Мари́ї де Бурбо́на) § 140, ч. 3

Бургардт (Освальд Бургардт) § 49, ч. 1
Бург-ель-Араб § 154, ч. 3, п. 5
бург-ель-арабський § 154, ч. 3, п. 5
бурелом § 35, ч. 3, п. 3
буржуа § 140, ч. 2, п. 1
буріти § 32, ч. 5
буріння § 32, ч. 5
буркуну § 82, ч. 6, п. 2, пп. «б»
бурмотіти § 115, ч. 3, п. 1
бурхливий § 101, ч. 1, п. 1
буря § 67, ч. 2, п. 2; § 76, ч. 1, п. 1; *бурі* § 69, ч. 1, п. 2; § 70, ч. 1; § 75, ч. 1;
бурю § 71, ч. 1; *бурею* § 72, ч. 1; (*у*) *бурі* § 73, ч. 1; *бур* § 26, ч. 3, п. 3; § 76,
ч. 1, п. 1; *бурям* § 77, ч. 1, п. 2
буряк § 7, ч. 2, п. 2, прим.
бур'ян § 7, ч. 2, п. 2; § 63, ч. 2, п. 4
буряний § 7, ч. 2, п. 2, прим.
Бусел (парадигма) § 142, ч. 1
бути § 115, ч. 5; § 115, ч. 6, п. 1, пп. «а»; § 115, ч. 7, п. 2; *буду, будеш, буде,*
будемо, будем, будете, будуть § 115, ч. 6, п. 1, пп. «а»; *будьмо, будьте*
§ 26, ч. 3, п. 4
буття § 27, ч. 1, п. 5
бухоблік § 35, ч. 6, п. 1
буц § 27, ч. 1, п. 7
Буча § 152, ч. 1, п. 1 (парадигма)
бюджет § 138, ч. 2, п. 2
Б'юкенен § 138, ч. 1, п. 1
Бюлов § 140, ч. 1, п. 2 (парадигма); *Бюловом* § 85, ч. 1, п. 3, пп. «а»
бюро § 138, ч. 2, п. 2; § 140, ч. 2, п. 5
Бюффон § 138, ч. 2, п. 2
Бядуля § 144, ч. 3, п. 2, прим.
бязь § 138, ч. 2, п. 2
Бялий § 144, ч. 2, п. 3

В

в § 23, ч. 1, п. 2, прим. 1; п. 5 прим.; § 23, ч. 2, п. 1, 2, 4, 5, 6; § 23, ч. 2, п. 6,
прим. 1
В-47 § 58, ч. 4
Вавіловський § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
вага § 66, ч. 2, п. 1
вагань § 89, ч. 1, п. 2
вагомість § 66, ч. 4, п. 1
вагона § 82, ч. 5, п. 2, пп. «б»
вагончика § 82, ч. 5, п. 2, пп. «б»
вагу (на вагу) § 41, ч. 2, п. 1

важкий-такі § 44, ч. 4, п. 1
 важкоатлет § 35, ч. 2
 важкопрогнозований § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в»
 важкорозчинний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в»
 важчий § 104, ч. 1, п. 1
 «Вайбер» (система обміну повідомленнями «Вайбер») § 54, ч. 7
 Вайзенборн § 136, ч. 1
 Вайнрайх § 136, ч. 1
 вакуоля § 121, ч. 1, п. 2; § 140, ч. 1, п. 1 (парадигма)
 вал § 50, ч. 11; віла § 82, ч. 6, п. 9, прим.; вулиця Ярославів Вал § 50, ч. 11
 Валенсія § 121, ч. 2
 валентно пов'язаний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
 Валеріївна § 32, ч. 12
 Валерія § 66, ч. 2, п. 2
 Валер'ян § 7, ч. 2, п. 2
 валіде § 140, ч. 2, п. 3
 Вальки § 153, ч. 2
 вальківський § 153, ч. 2
 валу § 82, ч. 6, п. 5; § 82, ч. 6, п. 9, прим.
 Валуа § 140, ч. 2, п. 1
 Валуїки § 149, ч. 8, п. 3, пп. «е»
 вальсу § 82, ч. 6, п. 3
 Вальтер Скотт § 147, ч. 4
 вальтер-скоттівський § 147, ч. 4
 валютний (золото-валютний) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «в»
 ван § 49, ч. 2; § 136, ч. 3; § 146, ч. 2, п. 4; § 147, ч. 3; Ван Гог § 49, ч. 2; Ван
 Мен § 49, ч. 3; § 146, ч. 2, п. 6
 Вандрієс § 130, ч. 2, п. 3
 Ванзее § 137, ч. 1
 ваніль § 125, ч. 2; ванілі § 95, ч. 1; ваніллю § 95, ч. 3, п. 1
 ванна § 76, ч. 1, п. 3, прим. 2; § 128, ч. 1; ванн § 76, ч. 1, п. 3, прим. 2
 Ванó § 140, ч. 2, п. 5
 Вансó (Пак Вансó) § 49, ч. 3
 вантáж § 67, ч. 3, п. 3, пп. «а»; вантáжі § 91, ч. 1, п. 2
 вантáжно-розвантáжувальний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим.
 Варáнгер-фіóрд § 50, ч. 5
 варáський § 153, ч. 3, п. 3
 Варáш § 153, ч. 3, п. 3
 Варвáра (святá великому́чениця Варвáра) § 53, ч. 2, прим. 1
 Варвáрівка (Дмитрó-Варвáрівка) § 154, ч. 3, п. 2
 варвáрівський (дмитрó-варвáрівський) § 154, ч. 3, п. 2
 варéний § 29, ч. 3, п. 2, прим.
 варéння § 9, ч. 3, п. 4
 Вáри (Кáрлові Вáри) § 150, ч. 1
 вáриво § 32, ч. 2

Варіводо (добродійко *Варіводо*) § 74, ч. 1, п. 3, прим. 2
варі́ти, варю́, ва́рять § 115, ч. 3, п. 1
варі́ння § 9, ч. 3, п. 4
варт § 101, ч. 1, п. 3
Василе́ва § 9, ч. 1, п. 1, пп. «в»; § 33, ч. 7, п. 2
Василе́вська (Людмі́ла *Василе́вська-Березі́на*) § 49, ч. 1
Васи́лішин, Васи́лішину, Васи́лішинові § 83, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим.
Васи́лів § 9, ч. 1, п. 1, пп. «в»; § 33, ч. 7, п. 2; *Василе́вого* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «в»
Васи́лівна § 32, ч. 12; § 143, ч. 6
Васи́ль § 143, ч. 1; *Васи́ля* § 82, ч. 5, п. 1; *Васи́ль-Костянти́н* § 146, ч. 4, п. 1;
 (для) *Васи́ля Се́ника* § 142, ч. 3, прим. 2
Васи́льович § 32, ч. 11; § 143, ч. 5;
Васько́ § 22, ч. 1, п. 4
ват (Вт) § 62, ч. 4
ват § 89, ч. 1, п. 1, прим.; § 128, ч. 1; § 128, ч. 3; *ва́тів* § 89, ч. 1, п. 1; § 89,
 ч. 1, п. 1, прим.
Ватика́н § 129, ч. 4, п. 5; *Ватика́ну* § 82, ч. 6, п. 5
ватика́нський § 129, ч. 4, п. 5
Ватт § 128, ч. 3
Вахта́нг § 122, ч. 1
ваи § 110, ч. 3
Ва́шингто́н § 124, ч. 1; § 129, ч. 4, п. 3
Ва́щенко § 22, ч. 1, п. 4
Ващу́к § 22, ч. 1, п. 4
вбі́к § 23, ч. 2, п. 6; § 41, ч. 1, п. 2
вважа́ють § 23, ч. 1, п. 5, прим.
ввече́рі § 41, ч. 1, п. 2
вві́ § 23, ч. 1, п. 2, прим. 2
ввібра́ти § 23, ч. 1, п. 2, прим. 2
ввійти́ § 23, ч. 1, п. 2, прим. 2; *ввійши́* § 23, ч. 1, п. 5, прим.
ввісьмо́х § 23, ч. 1, п. 5, прим.
вві́ч § 29, ч. 1, п. 1
вві́чливий § 29, ч. 1, п. 1; *вві́чливі* § 23, ч. 1, п. 5, прим.
вво́лю § 41, ч. 1, п. 2
вго́лос § 41, ч. 1, п. 2
вгорі́ § 23, ч. 1, п. 2, прим. 1; § 41, ч. 1, п. 2
вго́ру § 41, ч. 1, п. 2
вда́лий (бі́льш *вда́лий*) § 104, ч. 1, п. 2
вда́ча § 23, ч. 3
вдень § 41, ч. 1, п. 2
вдо́світа § 41, ч. 1, п. 7
веб-API § 35, ч. 6, п. 2, прим.
Ве́бстер § 124, ч. 1
вебсторі́нка § 35, ч. 6, п. 2
Ве́гас (*Лас-Ве́гас*) § 154, ч. 3, п. 5

- Веденсєв* § 144, ч. 1, п. 3, пп. «в»
ведмєдїць § 78, ч. 1, п. 1; § 51, ч. 1
ведмедїще § 66, ч. 3, п. 3
Ведмєдїв § 141, ч. 1
ведмїдь § 66, ч. 3, п. 3
вєжа § 55, ч. 2; § 67, ч. 2, п. 3, пп. «а»
Вєзербі § 124, ч. 2
вєктора § 82, ч. 5, п. 2, пп. «в»
Веласкес § 121, ч. 1, п. 1
вєлетень § 32, ч. 3; § 66, ч. 3, п. 1; § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»; *вєлетневї*, *вєлетню* § 83, ч. 1, п. 1; *вєлетні* § 88, ч. 1, п. 2
Велїкдень § 53, ч. 3
велїкий § 1, ч. 2; § 104, ч. 1, п. 3; (у) *велїкому*, (у) *велїкім* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»; *Володїмир Велїкий*, *Мстислáv Велїкий* § 49, ч. 9, п. 2; *сузїр'я Велїкого Пса* § 51, ч. 1; *Велїкий Віз* § 51, ч. 2; *Велїкий піст* § 53, ч. 3; *Велїкий Ёстюг* § 150, ч. 1; *Велїкий Луг* § 154, ч. 1, п. 1; *Велїка Багáчка* § 154, ч. 1, п. 1; *галáктика Велїка Магеллáнова Хмáра* § 51, ч. 1; *Всєволод Велїке Гніздó* § 49, ч. 9, п. 2; *Велїкі Лўки* § 152, ч. 4, п. 1 (парадигма); § 153, ч. 3, п. 2
велїкий-превелїкий § 35, ч. 7, п. 2, пп. «г»
великолўцький § 153, ч. 3, п. 2
великомўчениця (святá великомўчениця Варвáра) § 53, ч. 2, прим. 1
вєлич § 1, ч. 2
величєзний § 1, ч. 2
Велїчка (Лїтóпис Самїйла Велїчка) § 55, ч. 3, прим. 2
Велїчков § 144, ч. 1, п. 6
велїчний § 101, ч. 1, п. 1
Вєллінгтон § 124, ч. 1
велопробїг § 36, ч. 1, п. 4
велосипєд § 121, ч. 1, п. 1
Вельгóрський § 144, ч. 1, п. 2
вельмóжа § 67, ч. 2, п. 3, пп. «а»
Вєнгеров § 144, ч. 1, п. 2
Венгжинóвич § 144, ч. 1, п. 10, пп. «б»
Венєра § 49, ч. 7, п. 2; *Венєра Мїлóська* § 55, ч. 2
Венєція § 140, ч. 1, п. 1 (парадигма)
верболїз § 36, ч. 1, п. 3
Верболóзи § 154, ч. 2, п. 4
верболóзївський § 154, ч. 2, п. 4
вєрб'я § 7, ч. 2, п. 1, прим.
Вергїлій, Вергїлій § 122, ч. 3
вередлївий (мениш вередлївий) § 104, ч. 1, п. 2
Верикївський § 9, ч. 3, п. 5, пп. «е»
Вермєер § 130, ч. 1
Верн (Жуль Верн) § 147, ч. 4

- Верна́дський* (Володи́мир Іва́нович Верна́дський § 49, ч. 1; Націона́льна бібліоте́ка Украї́ни і́мені В. І. Верна́дського § 54, ч. 3)
- ве́рнений* § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 1
- Верні́городок* § 154, ч. 2, п. 3
- вернигородо́цький* § 154, ч. 2, п. 3
- верну́ти* § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 1
- ве́рнутий* § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 1
- Верса́ль* § 50, ч. 5, прим.; § 125, ч. 2
- Верса́льський* (*Верса́льський мі́рний до́говір* § 52, ч. 1; *Верса́льський мир* § 55, ч. 1)
- верста́, верст* § 76, ч. 1, п. 1
- верста́льник* § 32, ч. 1
- верста́льниця* § 32, ч. 4
- верства́, верств* § 76, ч. 1, п. 1
- верства́, версто́в* § 76, ч. 1, п. 1
- Ве́ртінг* § 135, ч. 1
- верті́ти, верчу́* § 115, ч. 4, п. 2
- верф* § 140, ч. 1, п. 3 (парадигма); *ве́рф'ю* § 95, ч. 3, п. 2
- верхі́в'їв* § 89, ч. 1, п. 1
- ве́рхній* § 102, ч. 1, п. 1
- Верхньо́дніпро́вськ* § 148, ч. 1; § 154, ч. 2, п. 1
- верхньо́дніпро́вський* § 154, ч. 2, п. 1
- верхньо́лу́жицький* § 35, ч. 2
- Ве́рхня Сіле́зія* § 154, ч. 1, п. 1
- верхові́ть* § 89, ч. 1, п. 2
- верхо́вний* § 9, ч. 3, п. 5, пп. «е»; *Верхо́вний Архиєпі́скоп* § 53, ч. 6; *Верхо́вний Суд* § 54, ч. 1; *Верхо́вна Ра́да Украї́ни* § 54, ч. 1; § 54, ч. 5, прим. 5; § 56, ч. 1
- верше́чок* § 32, ч. 8
- вершо́к* § 32, ч. 14
- Верьо́вкін* § 144, ч. 1, п. 4, пп. «б»
- весéлий* § 101, ч. 1, п. 1
- Весело́вський* § 144, ч. 1, п. 2
- весéлощам* § 100, ч. 3, п. 1; *весéлощами* § 100, ч. 5, п. 1; (у) *весéлощах* § 100, ч. 6, п. 1
- весі́лля* § 66, ч. 3, п. 2; *весі́ль* § 89, ч. 1, п. 2
- Ве́слав* § 144, ч. 1, п. 2
- весля́р, весляра́* § 67, ч. 3, п. 3, пп. «а»
- ве́сну (на ве́сну)* § 41, ч. 2, п. 1
- весня́ний* § 101, ч. 1, п. 1
- ве́ст (норд-ве́ст)* § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
- вест-інді́йський* § 154, ч. 3, п. 4
- Вест-І́ндія* § 154, ч. 3, п. 4
- весті́й* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «е»; *ві́в* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «е»; § 115, ч. 7, п. 2, прим. 1; *велá* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «е»
- весь, увесь, ввесь* § 113, ч. 1 (парадигма)

вечѣря § 10, ч. 1, § 10, ч. 2
вечі́рній § 102, ч. 1, п. 1
вечі́рня § 53, ч. 8
вѣ́чора § 10, ч. 3, п. 2; § 10, ч. 3, п. 4; *вѣ́чорові, вѣ́чору* § 10, ч. 3, п. 4;
 (на) *вѣ́чорі* § 10, ч. 3, п. 2; *вечорі́* § 10, ч. 2, § 10, ч. 3, п. 2
вѣ́чора (від ра́нку до вѣ́чора) § 41, ч. 2, п. 2
В'є́нтъя́н § 139, ч. 1, п. 1
В'є́тна́м (Соціалісті́чна Респу́бліка В'є́тна́м) § 50, ч. 6
взає́мини § 23, ч. 3
в (у) за́тишку § 41, ч. 2, п. 1
взво́ду § 82, ч. 6, п. 2
взі́мку § 41, ч. 1, п. 2
взнакі́ § 41, ч. 1, п. 2
взу́тий § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б»
взуття́ «Крокс» § 58, ч. 1
ви § 108, ч. 1 (парадигма); *Ви* § 60, ч. 2
ві́бери, ві́берімо, ві́берім, ві́беріть § 116, ч. 2, п. 2
вибирáти § 11, ч. 3
ві́бір (на ві́бір) § 41, ч. 2, п. 1
вибо́їстий § 33, ч. 5
ві́борець, ві́борця́ § 9, ч. 3, п. 5, пп. «а»
ві́бою § 82, ч. 6, п. 9
ві́вершений § 29, ч. 3, п. 2, прим.
вивѣ́ршувати § 11, ч. 2
виволі́кати § 11, ч. 2
ві́волокти § 11, ч. 2
вигóда, вигі́д § 76, ч. 1, п. 1
ві́года, ві́гід § 76, ч. 1, п. 1
ві́гребти § 11, ч. 2
вигрі́бати § 11, ч. 2
видавні́цтво (вид-во) § 62, ч. 5
видавні́цтво § 63, ч. 3; *видавні́цтво «Ра́нок»* § 54, ч. 5; *Видавні́цтво* § 60,
 ч. 1
видáння (вид.) § 62, ч. 3
видáння (інтерне́т-видáння) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
ві́димо-неві́димо § 35, ч. 7, п. 2, пп. «б»
видноті́ (на видноті́) § 41, ч. 2, п. 1
видовже́нотупоконі́чний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 2
ві́ду § 82, ч. 5, п. 2, пп. «г»
ві́жени, ві́женімо, ві́женім, ві́женіть § 116, ч. 2, п. 2
ві́зволь, ві́звольмо, ві́звольте § 116, ч. 3, п. 3
ві́звольний (наро́дно-ві́звольний) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «д»
виї́жджувати § 115, ч. 4, п. 3, пп. «б»
виї́здіти § 28, ч. 1
виї́зній § 28, ч. 1

Виконавець § 60, ч. 1
виконрób § 35, ч. 6, п. 1
викóнувач обóв'язків (в. о.) § 62, ч. 3
вíкоренення § 11, ч. 2
вíкоренити § 11, ч. 2
викорíнювання § 11, ч. 2
викорíнювати § 11, ч. 2
викóчувати § 115, ч. 4, п. 3, пп. «б»
викру́чуваний § 34, ч. 1
викру́чування § 34, ч. 1
викру́чувати § 34, ч. 1
Вíкса § 149, ч. 9
вíла § 100, ч. 1, п. 3; § 100, ч. 4, п. 1; *вил* § 100, ч. 2, п. 3; *вíлам* § 100, ч. 3, п. 1; *вíлами* § 100, ч. 5, п. 1; *(на) вíлах* § 100, ч. 6, п. 1
вíллю § 30, ч. 1, п. 5
вíмита (не вíмита) § 44, ч. 2, п. 2
вíмито (не вíмито) § 44, ч. 2, п. 2
вимíрювальний (контрóльно-вимíрювальний) § 40, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим.
вимíрюй § 116, ч. 3, п. 3, прим. 3
вíмовити § 11, ч. 1
вимовля́ти § 11, ч. 1
вíмостити, вíмощу § 115, ч. 4, п. 2
вíмощений § 115, ч. 4, п. 3, пп. «а»
вíмощувати § 115, ч. 4, п. 3, пп. «б»
вíмпел § 129, ч. 2, п. 6
вíм'я § 66, ч. 5, п. 1, пп. «б» (парадигма); § 98, ч. 1; § 98, ч. 5; *вíмені, вíм'я* § 98, ч. 2; *вíмені, вíм'ю* § 98, ч. 3; *вíменем, вíм'ям* § 98, ч. 4; *(на) вíмені, вíм'ї, (по) вíмені, вíм'ю* § 98, ч. 5; *вíм'я* § 99, ч. 1; § 99, ч. 4; *вíм'їв* § 99, ч. 2; *вíм'ям* § 99, ч. 3; *вíм'ями* § 99, ч. 5; *(у) вíм'ях* § 99, ч. 6
винахíдників (Товари́ство винахíдників та рацiоналiза́торiв України) § 54, ч. 1
вíнен § 101, ч. 1, п. 3
вíнісся § 29, ч. 2
вино́ «Перлі́на стéпу» § 58, ч. 1
Виногра́дов § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
Виногра́дово § 149, ч. 8, п. 3, пп. «в»
вино́шувати § 11, ч. 1; § 115, ч. 4, п. 3, пп. «б»
вíпадку § 82, ч. 6, п. 9
вíпекти § 11, ч. 2
випíкати § 11, ч. 2
виполíскувати § 11, ч. 2
вíполоскати § 11, ч. 2
вíправдання § 63, ч. 2, п. 5
вíпровадити § 11, ч. 1
випроводжа́ти § 11, ч. 1

випромінювання (НВЧ-випромінювання) § 61, ч. 3
 ві́пуск (вип.) § 62, ч. 3
 ві́пуск § 28, ч. 2
 випускний § 28, ч. 2
 вир § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
 виробляють § 120, ч. 1
 виробляючи § 120, ч. 1
 виробні́цтво § 9, ч. 3, п. 5, пп. «е»
 ві́рок § 9, ч. 3, п. 5, пп. «е»
 ві́ростити § 11, ч. 1
 вирóщувати § 11, ч. 1
 ві́селок, ві́сілка § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»
 виск § 28, ч. 2
 ві́скнути § 28, ч. 2
 ві́слати, ві́стелю § 11, ч. 3
 ві́слову § 82, ч. 6, п. 9
 висóкий § 20, ч. 1; пі́сня «Стоїть гора́ висóкая» § 55, ч. 3; Висóкі Догові́рні
 Сто́рони § 60, ч. 1
 ві́соко § 1, ч. 1
 високоврожа́йний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «а»
 високогі́р'я § 36, ч. 1, п. 2
 високоопла́чуваний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в»
 височéнний § 29, ч. 3, п. 1
 височéнно § 29, ч. 3, п. 1
 височина́ § 95, ч. 1, прим. 2
 височі́нь § 95, ч. 1, прим. 2; височі́нню § 95, ч. 3, п. 1
 Виспа́нський § 144, ч. 1, п. 9; § 144, ч. 2, п. 4
 ві́ссати § 29, ч. 3, п. 4.
 вистила́ти § 11, ч. 3
 Ві́тегра § 149, ч. 9
 ві́тер § 9, ч. 2, п. 1
 ві́ти (заві́ти), ві́ю, ві́ють § 115, ч. 3, п. 2, пп. «а»
 ві́ти (зві́ти), в'ю, в'ють § 115, ч. 3, п. 2, пп. «а»
 витрі́щак § 67, ч. 2, п. 1, пп. «а»
 ві́тру § 9, ч. 2, п. 1
 Вифле́єм § 129, ч. 4, п. 6
 ві́хований § 29, ч. 3, п. 2, прим.
 вихова́тель § 32, ч. 3
 виховні́й (навча́льно-виховні́й) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
 ві́хор § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»; ві́хору § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»
 Ві́шгород § 35, ч. 5, п. 1; § 154, ч. 2, п. 5; Ві́шгорода § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
 ві́шгородський § 154, ч. 2, п. 5
 ві́шєнь § 10, ч. 1
 ві́ще § 20, ч. 1
 ві́щий § 20, ч. 1; § 104, ч. 1, п. 1

Віардо́ § 129, ч. 2, п. 2; § 140, ч. 2, п. 5
вібра́ція § 129, ч. 2, п. 6
вівса́ § 9, ч. 1, п. 1, пп. «Г»; § 82, ч. 6, п. 2, пп. «Б»; *ві́вса* § 88, ч. 1, п. 3
ві́втаря́ § 82, ч. 5, п. 2, пп. «Ї»
вівто́рка § 82, ч. 5, п. 2, пп. «Д»
вівця́, овéць § 9, ч. 1, п. 1, пп. «Г»
вівча́р, вівчаря́ § 67, ч. 3, п. 2, пп. «А»
вівча́рка § 59, ч. 1
ві́виш § 9, ч. 1, п. 1, пп. «Е»
вігва́му § 82, ч. 6, п. 5
відбо́ю § 82, ч. 6, п. 9
Відбува́йло (Цап-Відбува́йло) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «А»
відва́жний § 101, ч. 1, п. 1
відва́р § 67, ч. 3, п. 1, пп. «А»
відгоро́джувати § 11, ч. 1
ві́дгуку § 82, ч. 6, п. 1, пп. «В»; § 82, ч. 6, п. 9
відда́вна § 41, ч. 1, п. 4
відда́ти § 29, ч. 1, п. 1
ві́дділ § 29, ч. 1, п. 1; *ві́дділ загáльного мовозна́вства Інститу́ту мовозна́вства ім. О. О. Потебні НАН Украї́ни* § 54, ч. 6
відді́лення (пошто́ве відді́лення, п/в) § 62, ч. 7
Ві́день § 149, ч. 1, п. 3
відеоза́пис § 35, ч. 4, п. 1
відеопроду́кція (теле-, радіо-, аудіо- і відеопроду́кція) § 36, ч. 2, п. 3
відеофі́льм § 36, ч. 1, п. 4
ві́дер § 89, ч. 1, п. 2; § 89, ч. 1, п. 2, прим.
відзна́ка, відзна́ка Міністе́рства вну́трішніх справ Украї́ни – нагрудний знак «За безпе́ку наро́ду», відзна́ка Президéнта Украї́ни – Хрест Іва́на Мазéни § 57, ч. 1
віді́лю § 30, ч. 1, п. 5
від'ї́зд § 7, ч. 2, п. 4
відкриття́ § 30, ч. 1, п. 1; § 31, ч. 3; *відкритті́в* § 30, ч. 1, п. 1; § 89, ч. 1, п. 1
відмі́нка § 82, ч. 5, п. 2, пп. «Г»
відмі́нниця § 67, ч. 2, п. 2; § 68, ч. 1, п. 1 (парадигма); *відмі́нниці* § 69, ч. 1, п. 2; § 70, ч. 1; *відмі́нницю* § 71, ч. 1; *відмі́нницею* § 72, ч. 1; (на) *відмі́нниці* § 73, ч. 1; *відмі́ннице* § 74, ч. 1, п. 2; *відмі́нниці* § 75, ч. 1; *відмі́нницям* § 77, ч. 1, п. 2; *відмі́нниць* § 78, ч. 1, п. 1; *відмі́нницями* § 79, ч. 1, п. 2; *відмі́нниці* § 81, ч. 1
відмі́нно (на відмі́нно) § 41, ч. 2, п. 1
відні́ні § 41, ч. 1, п. 1
відно́шення § 115, ч. 4, п. 3, пп. «В»
Відодо́ (Джо́ко Відодо́) § 49, ч. 4
відомостей § 96, ч. 2
ві́дповіді § 96, ч. 1; *ві́дповідей* § 96, ч. 2; *ві́дповідям* § 96, ч. 3; *ві́дповідями* § 96, ч. 4; (у) *ві́дповідях* § 96, ч. 5

відповідний § 101, ч. 1, п. 1
 відповісті, відпові́м, відпові́сі, відпові́сть, відпові́мо, відпові́сте, дадуть
 відповідь § 115, ч. 5
 відрá § 107, ч. 2; (нів) відрá § 36, ч. 1, п. 7, прим.
 відрáзу § 41, ч. 1, п. 2
 від ра́нку до ве́чора § 41, ч. 2, п. 2
 Відрóдження (epóха) § 52, ч. 1
 відсóтковий (1,5-відсóтковий) § 40, ч. 2, п. 3, пп. «в»
 відста́нь § 31, ч. 3
 відсу́тній § 102, ч. 1, п. 1
 від сьогóдні § 41, ч. 1, п. 1, прим.
 відтепе́р § 41, ч. 1, п. 1
 ві́дча́й (на ві́дча́й) § 41, ч. 2, п. 1
 відчува́ти, відчува́ю, відчува́ють § 115, ч. 3, п. 2, пп. «г», прим.
 Віз (Вели́кий Віз) § 51, ч. 2
 візаві́ § 129, ч. 2, п. 5
 візьму́сь, візьмемо́сь, візьмете́сь § 115, ч. 7, п. 2, прим. 3
 війна́ (громадя́нська війна́ § 52, ч. 3, прим. 2; Семирі́чна війна́ § 52, ч. 1;
 па́ртія війни́ § 54, ч. 2; гре́ко-пе́рські війни § 52, ч. 3, прим. 2)
 Війо́н § 125, ч. 1
 військкомáт § 29, ч. 1, п. 2
 ві́йсько § 26, ч. 3, п. 1; (у) ві́йську § 86, ч. 1, п. 2, пп. «а»
 військовозобов'язаний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а», прим.
 військóво-морський § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
 військовополонéний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а», прим.
 військóво-польови́й § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
 військóво-спорти́вний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
 військóву (медáль «За військóву службу́ Украї́ні») § 57, ч. 1
 ві́к § 21, ч. 1; ві́ку § 82, ч. 5, п. 2, пп. «д»; серéдні ві́кі § 52, ч. 3, прим. 2
 вікéнд § 124, ч. 1
 вікіпéдія, енциклопéдія «Вікіпéдія» § 54, ч. 7
 ві́кно § 9, ч. 2, п. 1; § 9, ч. 3, п. 1, пп. «б»; ві́кон § 9, ч. 2, п. 1; § 9, ч. 3, п. 1,
 пп. «б»; § 89, ч. 1, п. 2; § 89, ч. 1, п. 2, прим.
 вікóнець § 89, ч. 1, п. 2, прим.
 вікóнечко § 32, ч. 8
 вікóнниця § 29, ч. 1, п. 3
 Ві́ктор, Ві́ктора § 140, ч. 3; § 143, ч. 3, прим. 2
 Ві́кторович § 32, ч. 11
 ві́ку (зрóду-ві́ку) § 35, ч. 7, п. 2, пп. «а»
 ві́ку (на ві́ку) § 41, ч. 2, п. 1
 Вілі́нська (Марі́я Олексáндрівна Вілі́нська) § 49, ч. 1; § 146, ч. 2, п. 2; § 147,
 ч. 5, п. 1
 ВІЛ-інфéкція § 35, ч. 7, п. 8
 ВІЛ-СНІД § 35, ч. 7, п. 9
 ві́лла § 76, ч. 1, п. 3, прим. 2; ві́лл § 76, ч. 1, п. 3, прим. 2

- Вільгелм (Фрідріх-Вільгелм)* § 146, ч. 4, п. 1
Вільне́в § 132, ч. 1
вільний § 9, ч. 1, п. 2
вільно конвертований § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
Вільсон § 121, ч. 1, п. 2; § 124, ч. 1
Вільхівця § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
Вільшанська Новоселиця § 154, ч. 3, п. 6
вільшансько-новоселицький § 154, ч. 3, п. 6
він § 108, ч. 1 (парадигма); § 108, ч. 2; *ним, до нього* § 108, ч. 2; *з нього* § 113, ч. 1, прим. 2
він же § 44, ч. 2, п. 13
Він М'їн § 49, ч. 4
Вінницькі Стави § 154, ч. 3, п. 6
вінницько-ставський § 154, ч. 3, п. 6
Вінниця § 29, ч. 1, п. 3; § 68, ч. 1, п. 2 (парадигма); § 148, ч. 1
Вінниччина § 50, ч. 6, прим.
Вінніпег § 124, ч. 1
ві́нця § 27, ч. 1, п. 3; § 100, ч. 1, п. 3; § 100, ч. 4, п. 1; *ві́нцям* § 100, ч. 3, п. 2; *ві́нцями* § 100, ч. 5, п. 2; *(на) ві́нцях* § 100, ч. 6, п. 2
віньє́тка § 139, ч. 1, п. 1
Віньі́ § 3, ч. 1, п. 2; § 139, ч. 1, п. 1; § 140, ч. 2, п. 4
ВІП-за́ла § 35, ч. 7, п. 8
Ві́ра § 144, ч. 1, п. 1
Вірджі́нія § 129, ч. 4, п. 3
ві́рме́нів § 89, ч. 1, п. 1, прим.
Ві́рме́нська апо́стольська це́рква § 53, ч. 5
ві́рте § 27, ч. 1, п. 1
«Вірту́ози Ки́єва» (орке́стр «Вірту́ози Ки́єва») § 54, ч. 5
ві́рш, ві́рша § 84, ч. 1, п. 2, прим.
ві́сім § 38, ч. 1, п. 2, прим. 1; § 105, ч. 2 (парадигма); *во́сьми́* § 105, ч. 6
ві́сімдеся́т § 38, ч. 1, п. 2, прим. 1; § 105, ч. 4; § 106, ч. 2; *ві́сімдеся́т во́сьмий, ві́сімдеся́т во́сьмого* § 106, ч. 2
ві́сімдеся́тий § 106, ч. 1
ві́сімна́дцять § 105, ч. 3; *ві́сімна́дцятиму (у дві тис́ячі ві́сімна́дцятиму ро́ці)* § 106, ч. 2
ві́сімсо́т § 105, ч. 5
ві́ск § 22, ч. 1, п. 2; § 22, ч. 1, п. 3; *во́ску* § 82, ч. 6, п. 6
ві́скі § 129, ч. 2, п. 5; § 140, ч. 2, п. 4
(на) ві́слюко́ві, (на) ві́слюку́ § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 1
ві́сник § 28, ч. 1
ві́сті § 96, ч. 1; *ві́стей* § 96, ч. 2; *ві́стя́м* § 96, ч. 3; *ві́стя́ми* § 96, ч. 4; *(у) ві́стя́х* § 96, ч. 5
ві́сть § 28, ч. 1; § 66, ч. 4, п. 1

- вісь* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «Г»; § 26, ч. 2, п. 1; § 30, ч. 1, п. 3; *віссю* § 30, ч. 1, п. 3;
 § 95, ч. 3, п. 1; (*на*) *óci* § 95, ч. 4; *óci* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «Г»; § 95, ч. 1; § 96,
 ч. 1; *осей* § 96, ч. 2; *осям* § 96, ч. 3; *осями* § 96, ч. 4; (*на*) *осях* § 96, ч. 5
Віталій § 66, ч. 3, п. 1; *Віталія* § 82, ч. 5, п. 1; *Віталію* § 83, ч. 1, п. 1; § 87,
 ч. 1, п. 2; § 87, ч. 1, п. 4, прим. 2
Віта-Поштова § 152, ч. 4, п. 2 (парадигма); § 154, ч. 3, п. 1
віта-пошто́вий § 154, ч. 3, п. 1
Вітебське воєво́дство § 50, ч. 8
ві́тер § 9, ч. 2, п. 1; § 66, ч. 3, п. 3; *ві́тру* § 9, ч. 2, п. 1; § 82, ч. 6, п. 1, пп. «Г»;
Вітра § 82, ч. 5, п. 1; § 82, ч. 6, п. 1, пп. «Г»; § 84, ч. 1, п. 1
Вітка § 149, ч. 4
ві́трище § 66, ч. 3, п. 3; § 67, ч. 3, п. 3, пп. «а»
ві́тровий § 33, ч. 7
ві́тряка́ § 82, ч. 5, п. 2, пп. «ж»
Вітгенштайн § 136, ч. 1
ві́това хвороба́ § 49, ч. 9, п. 3, прим.
Вітчизна § 60, ч. 3
ві́цеконсу́л § 35, ч. 6, п. 4
ві́цепрем'є́р § 35, ч. 6, п. 4
ві́чі § 88, ч. 1, п. 2
ві́чко, ві́чок § 9, ч. 3, п. 1, пп. «б»
ві́ч-на́-ві́ч § 41, ч. 3, п. 5
ві́чний § 21, ч. 1; *Ві́чне місце́* § 50, ч. 6, прим.
ві́чності, ві́чності § 10, ч. 3, п. 1
Ві́ші § 129, ч. 4, п. 3
Ві́шну § 53, ч. 1
ві́що (за ві́що) § 41, ч. 1, п. 6
ві́яло § 67, ч. 3, п. 1, пп. «б»
в'ї́зд § 3, ч. 1, п. 3
вйо́кати § 8, ч. 1, п. 2
вклад § 23, ч. 3
Вкраї́на § 23, ч. 3, прим.
вкрай § 41, ч. 1, п. 2
вкúні § 41, ч. 1, п. 2; § 41, ч. 1, п. 9, прим.
влад § 41, ч. 1, п. 2
влада́ § 23, ч. 3
Владивосто́к § 149, ч. 8, п. 3, пп. «Г»
Владисла́в § 146, ч. 3, п. 4
власко́р § 35, ч. 6, п. 1
власни́й § 23, ч. 3
власно́ручний (власно́руч. і власно́ручн.) § 62, ч. 2
власті́вий (влас́т.) § 62, ч. 2
власті́вість § 23, ч. 3
влі́тку § 41, ч. 1, п. 2
влучни́й § 33, ч. 1

вми́всь, вми́вся § 44, ч. 3, п. 3
 вми́ння (не вми́ння) § 44, ч. 2, п. 4
 в (у) нагоро́ду § 41, ч. 2, п. 1
 вна́слідок § 23, ч. 1, п. 2, прим. 1; § 42, ч. 1, п. 1
 вниз § 41, ч. 1, п. 2
 внизу́ § 41, ч. 1, п. 2
 вні́чию § 41, ч. 1, п. 6
 в (у) но́гу § 41, ч. 2, п. 1
 вночі́ § 41, ч. 1, п. 2
 вну́трішній § 57, ч. 1; § 61, ч. 3, прим. 1; § 102, ч. 1, п. 2
 внутрі́шньоо́бчний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «а»
 во § 23, ч. 2, п. 6, прим. 1
 в о́бмін § 41, ч. 2, п. 1
 в обрі́з § 41, ч. 2, п. 1
 вовк § 9, ч. 2, п. 2; § 66, ч. 3, п. 3; во́вка § 9, ч. 2, п. 2; (на) во́вкові, (на) во́вку § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 1; (по) во́вкові, (по) во́вку § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 2; Во́вка § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
 вовк-жа́дню́га § 37, ч. 2, п. 1
 во́вня́ний (м'ясо-во́вня́ний) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «в»
 вовче́ня § 32, ч. 7
 во́вчика § 82, ч. 5, п. 1
 вовчі́сько § 66, ч. 3, п. 3
 вовчі́ць § 78, ч. 1, п. 1
 Вовчо́к (Ма́рко Вовчо́к) § 49, ч. 1; § 146, ч. 2, п. 2; § 147, ч. 5, п. 1
 во́гнище § 32, ч. 10
 вогóнь § 5, ч. 1; § 9, ч. 2, п. 1; вогню́ § 9, ч. 2, п. 1; § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»
 Вогня́на Зе́мля § 50, ч. 1, прим.
 вод § 9, ч. 3, п. 5, пп. «в»
 вода́ (міне́ральна вода́ «Мо́ришинська») § 58, ч. 1
 во́день § 9, ч. 3, п. 5, пп. «а»; во́дню § 9, ч. 3, п. 5, пп. «а»; § 82, ч. 6, п. 6
 води́ти, воджу́ § 115, ч. 4, п. 2
 (на / при) води́єві § 86, ч. 1, п. 3, пп. «а»; води́ї (два води́ї) § 88, ч. 1, п. 2, прим. 1
 води́ння § 115, ч. 4, п. 3, пп. «в»
 водне́вий (кисне́во-водне́вий) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
 водно́ § 41, ч. 1, п. 5
 водно́сталь § 41, ч. 1, п. 8
 водово́з § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»
 водогóну § 82, ч. 6, п. 7
 вододі́лу § 82, ч. 6, п. 7
 водоза́бір § 35, ч. 3, п. 1
 Водола́жченко § 22, ч. 1, п. 4
 водола́з § 36, ч. 1, п. 1
 Водола́зький § 22, ч. 1, п. 4
 водопі́й § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»; § 36, ч. 1, п. 1; водопо́ю § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»
 водопро́від § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»

- Водоп'янов* § 144, ч. 3, п. 1
Водохрестя § 35, ч. 3, п. 1
воєвода § 66, ч. 2, п. 1
воєwódство (Вітебське воєwódство) § 50, ч. 8
воєн, війн § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1
воєнно-промисловий § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
воєнно-стратегічний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
вожений § 115, ч. 4, п. 3, пп. «а»
возіти, вожу § 115, ч. 4, п. 2
возіння § 115, ч. 4, п. 3, пп. «в»
воістину § 129, ч. 3, прим.
воїна § 82, ч. 5, п. 1
Воїнов § 144, ч. 1, п. 8, пп. «б»
вокзал (Приміський вокзал) § 50, ч. 13; *вокзалу* § 82, ч. 6, п. 5
волейболу § 82, ч. 6, п. 3
волюбний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «б»
волінський § 26, ч. 3, п. 1; § 27, ч. 1, п. 2; *Волінська область* § 50, ч. 8
волі, волів § 91, ч. 1, п. 1, прим.
воліки § 9, ч. 3, п. 3
Волл-стріт § 154, ч. 3, п. 4; § 129, ч. 4, п. 4, прим. 1
волл-стрітський § 154, ч. 3, п. 4
воло § 67, ч. 3, п. 1, пп. «б»
Волове (Іван Волове Око) § 146, ч. 2, п. 1
Володімир § 143, ч. 1, § 144, ч. 1, п. 1; § 146, ч. 3, п. 4; *Володімуре* § 87, ч. 1, п. 4, прим. 4; *Володімир Великий* § 49, ч. 9, п. 2; *Володімир Іванович Вернадський* § 49, ч. 1; *кафедра історії України Тернопільського національного педагогічного університету імені Володімира Гнатюка* § 54, ч. 6
Володімирський собор § 53, ч. 7
волокті, волік, волокла, волокло § 9, ч. 3, п. 3
воłos § 9, ч. 2, п. 3
волосся § 27, ч. 1, п. 5
волоський § 19, ч. 1, п. 3; § 153, ч. 3, п. 3
волох § 19, ч. 1, п. 3; § 153, ч. 3, п. 3
волочільник § 32, ч. 1
Волошин, Волошину, Волошинові § 83, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим.; *Волошином* § 85, ч. 1, п. 3, пп. «а», прим.
Волошине § 152, ч. 3, прим.
«вольво» § 58, ч. 2; *«Вольво»* § 58, ч. 2; § 140, ч. 2, п. 5
Вольнов § 144, ч. 4, п. 1, пп. «б»
вольтів § 89, ч. 1, п. 1
воля § 9, ч. 1, п. 2; *воле* § 74, ч. 1, п. 2; *воля Господня* § 53, ч. 2
вона § 108, ч. 1; § 108, ч. 2 (парадигма); *нею, (на) неї* § 108, ч. 2; *(у) неї* § 113, ч. 1, прим. 2
вонó § 108, ч. 1; § 108, ч. 2 (парадигма)

вони́ § 108, ч. 1; § 108, ч. 2 (парадигма); *ні́ми*, (з) *них* § 108, ч. 2
Во́рдсворт § 124, ч. 2; § 135, ч. 2
ворі́тця § 9, ч. 3, п. 2, пп. «б»
Воро́бйо́в § 144, ч. 1, п. 4, пп. «а»; § 144, ч. 3, п. 2
воро́же § 10, ч. 3, п. 4, прим.
ворожі́нням § 85, ч. 1, п. 2
Воро́ніж § 153, ч. 3, п. 1
воро́нізький § 153, ч. 3, п. 1
воро́та § 9, ч. 3, п. 2, пп. «б»; § 50, ч. 11; § 100, ч. 1, п. 3; *ворі́т* § 9, ч. 3, п. 2, пп. «б»; § 100, ч. 2, п. 3; *воро́там*, *воро́тям* § 100, ч. 3, п. 1; *ворітьмі́*, *воро́тами* § 100, ч. 5, п. 3
воро́та́р, *воротаря́* § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»
восені́ § 41, ч. 1, п. 2
воста́ннє § 41, ч. 1, п. 4; § 41, ч. 1, п. 9, прим.
во́сьме́ро § 105, ч. 10
во́сьмигра́нний § 63, ч. 2, п. 8
во́сьмий § 26, ч. 2, п. 1; § 38, ч. 1, п. 2, прим. 1; § 106, ч. 1
во́сьмику́тника § 82, ч. 5, п. 2, пп. «г»
вои́цані́й § 22, ч. 1, п. 3
вои́ці́на § 22, ч. 1, п. 2
(на) вояко́ві, *(на) вояку́* § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 1
воя́цький § 22, ч. 1, п. 1
воя́ччина § 22, ч. 1, п. 1
впа́м'ятку § 41, ч. 1, п. 3
впе́нь § 41, ч. 1, п. 2
впе́ред § 41, ч. 1, п. 2
впе́реміш § 41, ч. 1, п. 3
впе́рше § 41, ч. 1, п. 9, прим.
впла́в § 41, ч. 1, п. 3
впла́ч § 41, ч. 1, п. 3
впли́в § 23, ч. 3
впливо́вий § 23, ч. 3
вподо́вж § 41, ч. 1, п. 7; § 42, ч. 1, п. 1
в (у) по́зику § 41, ч. 2, п. 1
впо́перек § 41, ч. 1, п. 2
впо́ру § 41, ч. 1, п. 2
впра́ва § 23, ч. 3
впродо́вж § 42, ч. 1, п. 1
вра́ження § 9, ч. 3, п. 4
враз § 41, ч. 1, п. 2
Вра́нов § 150, ч. 4
вра́нці § 41, ч. 1, п. 2
вре́шті § 41, ч. 1, п. 2
врі́вень § 41, ч. 1, п. 2
врі́вні § 41, ч. 1, п. 2

врожа́єм § 23, ч. 2, п. 6
 вро́зкид § 41, ч. 1, п. 3
 вро́зліт § 41, ч. 1, п. 3
 вро́зсин § 41, ч. 1, п. 3
 вро́зтіч § 41, ч. 1, п. 3
 Вру́бель § 142, ч. 1 (парадигма)
 Врубле́вський § 23, ч. 3
 вручну́ § 41, ч. 1, п. 4
 вря́д § 41, ч. 1, п. 2
 вря́ді-годи́ § 41, ч. 3, п. 4
 врято́ване (меда́ль «За врято́ване життя́») § 57, ч. 1
 все, усé § 113, ч. 1 (парадигма)
 Всеви́шній § 53, ч. 2
 Все́волод Вели́ке Гніздо́ § 49, ч. 9, п. 2
 Вселе́нський Патріа́рх § 53, ч. 6
 всере́дині § 41, ч. 1, п. 2
 всесві́тній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 1
 всéсвіту § 82, ч. 6, п. 5
 Всеукраї́нська педагогі́чна конфе́ренція § 52, ч. 2
 всі, усі́ § 113, ч. 1 (парадигма)
 всіе́ї (Святі́йший Патріа́рх Ки́ївський і всіе́ї Ру́си-Украї́ни) § 53, ч. 6
 всіля́кий, усіля́кий § 113, ч. 1, прим. 1
 вслі́д § 41, ч. 1, п. 2
 всма́к § 41, ч. 1, п. 2
 вступ § 23, ч. 3
 всу́переч § 142, ч. 3, прим. 2
 всьогó § 8, ч. 2
 всьогó-на́-всього́ § 41, ч. 3, п. 5
 всюди́хід § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»; § 35, ч. 4, п. 2, пп. «а»
 вся, уся́ § 113, ч. 1 (парадигма)
 вся́кий, уся́кий § 113, ч. 1, прим. 1
 вті́м § 41, ч. 1, п. 6
 втіша́тися § 23, ч. 2, п. 6
 вуглецевмі́сний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «г»
 вуглецо́ § 82, ч. 6, п. 6
 вугля́р, вугляра́ § 67, ч. 3, п. 3, пп. «а»
 Ву́дро § 140, ч. 2, п. 5
 (на) ву́жéві, (на) ву́жі́ § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 1; (по) ву́жéві, (по) ву́жу́
 § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 2
 ву́жче § 20, ч. 1
 ву́жчий § 20, ч. 1; § 104, ч. 1, п. 1
 ву́злик § 32, ч. 1
 ву́зол (го́рдіїв ву́зол) § 49, ч. 9, п. 3, прим.
 вузькі́й § 20, ч. 1; § 26, ч. 3, п. 1
 вузькодіале́ктне § 40, ч. 1, п. 2, пп. «г»

ву́лика § 82, ч. 5, п. 2, пп. «ж»
 ву́лиця (вул.) § 62, ч. 3
 ву́лиця (ву́лиця *Акаде́міка Заболотного* § 50, ч. 2; ву́лиця *Акаде́міка Крї́мського*, ву́лиця *Бо́ричів Тік*, ву́лиця *Геро́їв По́лку «Азо́в»*, ву́лиця *До́брий Шлях*, ву́лиця *Іва́на та Ю́рія Лип*, ву́лиця *Мала́ Жито́мирська*, ву́лиця *Небе́сної Со́тні*, ву́лиця *Яросла́вів Вал*, ву́лиця *92-ї Брига́ди* § 50, ч. 11; «Ву́лиця *Обсерва́торна*» (зупинка) § 50, ч. 14; ву́лиці § 78, ч. 1, п. 2; ву́лицями § 79, ч. 1, п. 2)
 вулка́н § 121, ч. 1, п. 1
 ву́са, ву́си § 88, ч. 1, п. 3
 ву́хо, (у) ву́сі § 12, ч. 1, п. 2; ву́хами § 92, ч. 1, п. 1
 в (у) ці́лості § 41, ч. 2, п. 1
 вче́на ра́да філоло́гічного факультéту § 54, ч. 6
 вче́ння § 9, ч. 3, п. 4
 вчи́телько *Лева́до* § 74, ч. 1, п. 3, прим. 2
 вчи́телю § 87, ч. 1, п. 2; (на / при) вчи́телеві § 86, ч. 1, п. 3, пп. «а»; вчителі́в § 91, ч. 1, п. 1; (на) вчителя́х § 93, ч. 1
 вчора́шній § 33, ч. 1, § 102, ч. 1, п. 2
 ви́церь § 41, ч. 1, п. 2
 В'ю́жин § 144, ч. 3, п. 1
 в'юн § 4, ч. 1, п. 1
 Вю́ртемберг § 138, ч. 2, п. 2
 в'язáти, в'яжú, в'я́жеш § 115, ч. 4, п. 1
 в'язи § 7, ч. 2, п. 1; § 100, ч. 1, п. 1; в'язів § 100, ч. 2, п. 2; в'язам § 100, ч. 3, п. 1
 в'язкі́й § 26, ч. 3, п. 1, прим.
 в'язкі́сть § 26, ч. 3, п. 1, прим.
 В'ячесла́в § 7, ч. 2, п. 1, § 143, ч. 1

Г

Гаа́га § 5, ч. 1, § 153, ч. 3, п. 1
 гаа́зький § 153, ч. 3, п. 1
 Га́брово § 150, ч. 2
 Га́влик § 144, ч. 1, п. 7, пп. «б»
 Гаври́лів § 9, ч. 3, п. 5, пп. «г»
 гаври́лівський § 9, ч. 3, п. 5, пп. «г»
 Гаври́лово § 149, ч. 8, п. 3, пп. «б»
 га́дка § 5, ч. 1
 Га́дяча § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
 га́єві § 83, ч. 1, п. 1
 газéта (газ.) § 62, ч. 3
 газéта § 5, ч. 1; газéта «Лі́терату́рна Украї́на» § 55, ч. 3
 газетя́р, газетяра́ § 67, ч. 3, п. 3, пп. «а»
 газівні́к § 32, ч. 1
 газобало́н § 36, ч. 1, п. 3

- газогін § 36, ч. 1, п. 1; газогóну § 82, ч. 6, п. 7
газопровід § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»
газопровідний § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»
га́зу (НДІ транспорту га́зу) § 61, ч. 3, прим. 2
(у) га́ї, (у) гаю́ § 86, ч. 1, п. 1, пп. «а», прим. 1
Гаїті § 126, ч. 1
Гай Ю́лій Цéзар § 146, ч. 2, п. 3
гайдама́ків § 76, ч. 1, п. 3
га́йка § 63, ч. 1
гаймори́ту § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»
га́йморова порожни́на § 49, ч. 9, п. 3, прим.
Гайнетди́н § 122, ч. 1
гайови́й § 33, ч. 7
гайо́к § 32, ч. 14
Га́йсин § 152, ч. 1, п. 2 (парадигма)
гак § 14, ч. 1, п. 1
гала́ктика § 51, ч. 1
гала́ктика Вели́ка Магелла́нова Хма́ра § 51, ч. 1
гала́нтний § 121, ч. 1, п. 1
Гала́тія § 129, ч. 4, п. 5, прим.
Га́лин § 101, ч. 1, п. 2
Га́лицький § 22, ч. 1, п. 1; § 49, ч. 9, п. 2; § 63, ч. 3; § 153, ч. 3, п. 2
Га́лич § 153, ч. 3, п. 2; Га́лича § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
Галичина́ § 22, ч. 1, п. 1
галифе́ § 49, ч. 5
га́лка § 26, ч. 2, п. 3, прим.; § 27, ч. 1, п. 3, прим.; га́лці § 26, ч. 2, п. 3, прим.;
§ 27, ч. 1, п. 3, прим.
Га́ллен (Санкт-Га́ллен) § 154, ч. 3, п. 4
Га́ллія § 129, ч. 2, п. 2
галу́ззя § 27, ч. 1, п. 5
га́лузі § 56, ч. 1, прим. 1; § 95, ч. 1; га́луззю § 95, ч. 3, п. 1; (у) га́лузі § 95, ч. 4;
га́лузей § 57, ч. 3; § 96, ч. 2
галче́ня § 26, ч. 2, п. 3, прим., § 98, ч. 1; галче́няти § 98, ч. 2; галче́няті § 98,
ч. 3; галче́ням § 98, ч. 4; (на) галче́няті § 98, ч. 5
Гальва́ні § 140, ч. 2, п. 4
Гальче́нко § 26, ч. 2, п. 3, § 27, ч. 1, п. 6
Гальчу́к § 27, ч. 1, п. 6
Га́лю § 74, ч. 1, п. 3
Га́мбург § 153, ч. 3, п. 1
га́мбургер § 135, ч. 2
га́мбургський § 153, ч. 3, п. 1
га́мма § 51, ч. 1
га́муз (на га́муз) § 41, ч. 2, п. 1
Га́нгу § 82, ч. 6, п. 5
гандбо́л § 122, ч. 4; гандбо́лу § 82, ч. 6, п. 3

- Ганна* § 29, ч. 3, п. 4., § 33, ч. 3, § 143, ч. 1; § 143, ч. 2 (парадигма)
Ганнин § 29, ч. 3, п. 4., § 33, ч. 3
Ганнібал § 122, ч. 4
Ганно-Леонтівичеве (селó Ганно-Леонтівичеве) § 154, ч. 1, п. 4
Ганно Михáйлівно § 74, ч. 1, п. 1
Ганно-Мусі́вка (селó Ганно-Мусі́вка) § 154, ч. 1, п. 4
ганьба́ § 26, ч. 2, п. 1
ганя́ти § 11, ч. 1
гаража́ § 82, ч. 6, п. 5
гарбузи́ння § 32, ч. 6
Га́рвард § 122, ч. 4
Га́рвардський університéт § 54, ч. 3
Гарку́ше (па́ні Гарку́ше) § 74, ч. 1, п. 3, прим. 2
Гаркуши́не § 152, ч. 3, прим.
гармоні́йний § 33, ч. 1
Гармо́нія (кру́ізний ла́йнер «Гармо́нія морі́в») § 58, ч. 3
гарне́нький § 26, ч. 3, п. 2
га́рний, га́рна, га́рне, га́рні § 103 (парадигма); *га́рний* § 104, ч. 1, п. 3
Га́ронна § 128, ч. 3
Га́ррісон § 134, ч. 1
Гарсі́я § 122, ч. 1; § 122, ч. 3; § 129, ч. 2, п. 2
Га́ртний § 144, ч. 2, п. 3
га́ряче́ § 10, ч. 3, п. 4, прим.
гарячо́ї, гарячо́ю § 10, ч. 3, п. 3
Гаса́н ((з) Фати́мою Гаса́н-кизи́ § 140, ч. 4, прим.; *Га́сан-огли́* § 140, ч. 4;
 § 146, ч. 4, п. 4)
га́сел § 89, ч. 1, п. 2, прим.
га́су § 82, ч. 6, п. 6
гауптва́хта § 131, ч. 1
га́ус § 128, ч. 3
Га́усс § 128, ч. 3
гачо́к § 14, ч. 1, п. 1
Га́шек, Га́шека, Га́шекові § 142, ч. 3, прим. 1
гаю́ § 82, ч. 6, п. 2, пп. «а»; § 83, ч. 1, п. 1; (у) *гаю́* § 86, ч. 1, п. 2, пп. «б»;
 (по) *гаях* § 93, ч. 1; *Зеле́ного Га́ю* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й», прим.
гварді́йці (пі́ті у гварді́йці) § 91, ч. 1, п. 1
гва́рдія § 122, ч. 1
Гвіне́я § 122, ч. 1
Гвіне́я-Біса́у § 154, ч. 3, п. 1
гвіне́я-біса́уський § 154, ч. 3, п. 1
Гданськ § 151, ч. 2, п.
Ге́ба § 53, ч. 1
Ге́гель, Ге́гель § 122, ч. 3
гей-ге́й § 35, ч. 7, п. 4
гейм § 133, ч. 1

- Гейне* § 122, ч. 4; § 136, ч. 2; § 140, ч. 2, п. 3
гекта́р (га) § 62, ч. 4
гекта́р § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
геліоце́нтр § 35, ч. 6, п. 2
Гельсінкі § 122, ч. 4
Гемпшир § 129, ч. 4, п. 3
генерал § 5, ч. 1; § 122, ч. 1
генерал-лейтенант § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»; § 56, ч. 1, прим. 1
генерал-майор § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
Генеральний (Генеральний прокурор України, Генеральний секретар ООН § 56, ч. 1)
генетичний (медико-генетичний) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «б»
геніальний § 129, ч. 2, п. 2
Геннадій § 143, ч. 1
Генсбóрський § 144, ч. 1, п. 5, пп. «б»
географі́чний § 33, ч. 2
геоеконо́міка § 130, ч. 3
геоло́гія § 5, ч. 1
геополі́тика § 35, ч. 6, п. 2
Георг § 122, ч. 1; § 122, ч. 3
гер § 87, ч. 1, п. 4, прим. 5
Гера (богіня Гера) § 53, ч. 1, прим.
«герáкл» (мали́на «герáкл») § 59, ч. 2
герáні § 95, ч. 1; *герáнню* § 95, ч. 3, п. 1; *герáней* § 96, ч. 2; *герáням* § 96, ч. 3;
герáнями § 96, ч. 4; *(на) герáнях* § 96, ч. 5
Герб (Державний Герб України) § 54, ч. 1
герба́рій § 122, ч. 4
геркулéси § 49, ч. 7, п. 2, прим. 2
геро́ї § 88, ч. 1, п. 2; *геро́їв* § 89, ч. 1, п. 1; § 91, ч. 1, п. 1; *ву́лиця Геро́їв По́лку «Азо́в»* § 50, ч. 11
герої́зм § 3, ч. 1, п. 1; § 32, ч. 15; *герої́зму* § 82, ч. 6, п. 1, пп. «а»
герої́ня (орден «Ма́ти-герої́ня») § 57, ч. 1
ге́рцог § 19, ч. 1, п. 2; § 56, ч. 1, прим. 2
ге́рцогський § 19, ч. 1, п. 2
ГЕС (гідроелектростáнція) § 61, ч. 2
Гете § 122, ч. 1; § 122, ч. 3; § 132, ч. 1; § 140, ч. 2, п. 3
Гетьман (корвéт «Гетьман Іва́н Мазéпа») § 58, ч. 3
гідко-бри́дко § 35, ч. 7, п. 2, пп. «а»
гі́рка § 27, ч. 1, п. 1
гі́ря § 66, ч. 2, п. 1
Гі (Пан Гі Мун) § 49, ч. 3; § 146, ч. 2, п. 6, прим.; § 147, ч. 2; *Пан Гі Му́на* § 146, ч. 2, п. 6, прим.
гідні́сть § 66, ч. 4, п. 1; § 68, ч. 3 (парадигма); *гідно́сти* § 95, ч. 1, прим. 1;
гідно́сті § 52, ч. 1; § 95, ч. 1; *гідні́стю* § 95, ч. 3, п. 2
гідроелектростáнції (те́пло- й гідроелектростáнції) § 36, ч. 2, п. 3

гідропáрк § 35, ч. 6, п. 2
гієна § 129, ч. 2, п. 2
гілка § 9, ч. 3, п. 1, пп. «б»; § 27, ч. 1, п. 3, прим.; *гілці* § 27, ч. 1, п. 3, прим.;
гілók § 9, ч. 3, п. 1, пп. «б»
гілля́, гіллю́, (на) гіллі́ § 30, ч. 1, п. 1
гілля́стий § 27, ч. 1, п. 5; § 30, ч. 1, п. 1
гілля́чка § 30, ч. 1, п. 1
гільза § 121, ч. 1, п. 2
Гі́льча Дру́га § 154, ч. 1, п. 3
гімн § 129, ч. 2, п. 6; *Держа́вний Гі́мн Украї́ни* § 54, ч. 1
гі́нді § 122, ч. 4
гінеко́лог-ендокрино́лог § 36, ч. 2, п. 1, пп. «а»
гіперзвук § 35, ч. 6, п. 3
гіперма́ркет § 35, ч. 6, п. 3
гіпопо́там § 129, ч. 2, п. 6
гіпо́теза § 122, ч. 4
гі́псу § 82, ч. 6, п. 6
гіпю́р § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
гі́рка § 9, ч. 3, п. 1, пп. «в»
гіркі́й § 27, ч. 1, п. 1; § 101, ч. 1, п. 1
гіркува́то-солóний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «Г»
гірні́к § 19, ч. 1, п. 1
гірні́цтво § 19, ч. 1, п. 1
гірні́цький § 19, ч. 1, п. 1
гірни́чопромисло́вий § 35, ч. 2
гіронька § 9, ч. 3, п. 1, пп. «в»
гі́риший § 104, ч. 1, п. 3
Гладсто́н § 133, ч. 2
глазу́р § 121, ч. 1, п. 1
гламу́р § 122, ч. 1
глибино́мір § 36, ч. 1, п. 1
глибо́кий (більш глибо́кий) § 104, ч. 1, п. 2
глибочи́на § 95, ч. 1, прим. 2
глибочі́нь § 95, ч. 1, прим. 2
глибо́ка (не глибо́ка) § 44, ч. 2, п. 4
гли́бити § 118, ч. 1
Гливи́ці § 149, ч. 8, п. 3, пп. «д»
Глі́нкін § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
Глі́нна Нава́рія § 152, ч. 4, п. 1 (парадигма)
глинокóп § 36, ч. 1, п. 1
глинопісо́к § 36, ч. 1, п. 3
Глі́нсько § 151, ч. 2, п.
«Глитáй, або ж Паву́к» § 55, ч. 3, прим. 1
Глі́бов § 87, ч. 1, п. 4
Глі́бове § 87, ч. 1, п. 4

- «глорія-дей» (троянда «глорія-дей») § 59, ч. 2
 глухий § 101, ч. 1, п. 1
 Глуховець § 144, ч. 4, п. 2
 глухонімий § 40, ч. 1, п. 2, пп. «г»
 глянуги, глянугу, глянугуть § 115, ч. 3, п. 2, пп. «д»
 Гміря § 142, ч. 1 (парадигма)
 гнаний § 119, ч. 1, п. 2, пп. «а»
 гнати, жену́, жену́ть § 115, ч. 3, п. 2, пп. «в»; жені́, жені́мо, жені́м,
 жені́ть § 116, ч. 2, п. 2
 Гнатюк § 54, ч. 6; § 142, ч. 1 (парадигма)
 Гне́зно § 152, ч. 3, прим.
 гніву § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»
 Гні́дич § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
 Гні́дко § 49, ч. 8
 гні́зді́ння § 115, ч. 4, п. 3, пп. «в»
 Гні́здо (Всéволод Вели́ке Гні́здо) § 49, ч. 9, п. 2
 гно́ї́стий § 33, ч. 5
 гно́ї́сько § 32, ч. 10
 Го Можо́ § 146, ч. 2, п. 6, прим.; § 146, ч. 3, п. 5
 Гове́рла (гора́ Гове́рла) § 50, ч. 1
 Гог (Ван Гог) § 49, ч. 2
 го́ден § 101, ч. 1, п. 3
 годи́на (год) § 62, ч. 4
 годи́на (кілова́т-годи́на § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»; § 62, ч. 7; мегава́т-годи́на
 § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»); годи́на-дві́ § 35, ч. 7, п. 3; (ні́в) годи́ни § 36, ч. 1,
 п. 7, прим.
 годи́ни (за годи́ни) § 41, ч. 2, п. 1
 годи́нник § 29, ч. 1, п. 3
 годува́ти § 118, ч. 1
 го́сний § 119, ч. 1, п. 2, пп. «а»
 го́їти § 115, ч. 1 (парадигма, теп. ч.)
 гол § 133, ч. 2
 Го́ла При́стань § 152, ч. 4, п. 1 (парадигма); § 154, ч. 1, п. 1
 Голембйовський § 144, ч. 1, п. 5, пп. «а»
 Го́лик § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
 Го́лицин § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
 голі́вка § 9, ч. 3, п. 2, пп. «а»
 голі́вонька § 26, ч. 3, п. 2
 Голла́ндія § 128, ч. 3
 голла́ндський § 128, ч. 3
 голова́ § 9, ч. 3, п. 2, пп. «а»; § 56, ч. 1, прим. 1; голі́в § 9, ч. 3, п. 2, пп. «а»;
 Голова́ Верховно́ї Ра́ди Украї́ни § 56, ч. 1; Коби́ляча Голова́ § 49, ч. 7, п. 3
 го́ловка § 9, ч. 3, п. 2, пп. «а»
 головоно́гі § 40, ч. 2, п. 2, пп. «в», прим.
 го́лову (на го́лову) § 41, ч. 2, п. 1

- голосістий § 33, ч. 5
 Голсуорсі § 124, ч. 2
 голубе § 87, ч. 1, п. 3
 голубій (сіро-голубій § 40, ч. 2, п. 2, пп. «г»; Голубій Ніл § 154, ч. 1, п. 1)
 голубіний § 33, ч. 4
 голубника § 82, ч. 5, п. 2, пп. «ж»
 голуб'я § 98, ч. 1; голуб'яти § 98, ч. 2
 гольф § 121, ч. 1, п. 2; гольфу § 82, ч. 6, п. 3
 Гольфстрім § 122, ч. 1
 Гомеля § 82, ч. 6, п. 8, прим.; Гомелю § 82, ч. 6, п. 8
 Гомер § 5, ч. 1
 Гомільша (Суха Гомільша) § 152, ч. 4, п. 1 (парадигма)
 Гомуліцький § 144, ч. 2, п. 1
 гоніти § 11, ч. 1
 Гонконгу § 82, ч. 6, п. 5
 гонтер § 59, ч. 1
 гопакá § 82, ч. 6, п. 3
 гора § 9, ч. 1, п. 1, пп. «б»; § 55, ч. 3; § 154, ч. 1, п. 2; § 154, ч. 2, п. 1, прим.;
 гір § 9, ч. 1, п. 1, пп. «б»; гора́ Говє́рла § 50, ч. 1; гора́ Сапу́н § 37, ч. 3,
 п. 2; Скеля́сті го́ри § 149, ч. 1, п. 4
 Гораций § 122, ч. 4
 горба́ § 82, ч. 6, п. 5
 не го́рб(ся), не го́рбте(сь) § 116, ч. 3, п. 2
 горбува́тий § 33, ч. 8
 Гордєєв § 144, ч. 1, п. 3, пп. «в»
 го́рдійв ву́зол § 49, ч. 9, п. 3, прим.
 Го́рдійвна § 32, ч. 12
 гордові́тий § 33, ч. 10
 го́рдоці § 100, ч. 1, п. 2
 го́ре § 67, ч. 3, п. 2, пп. «б»; (у) го́рі § 86, ч. 1, п. 1, пп. «б»
 горизóнт § 5, ч. 1; § 122, ч. 4; (у) горизóнтах § 93, ч. 1
 горі́цвіт § 36, ч. 1, п. 5; Горі́цвіт § 146, ч. 3, п. 1
 (по) горі́щу § 86, ч. 1, п. 2, пп. «а»
 горі́ння § 32, ч. 5
 горі́ти § 32, ч. 5
 Го́рки § 149, ч. 8, п. 3, пп. «е»
 горобі́ний § 33, ч. 4
 горóд § 9, ч. 2, п. 3; горóди § 88, ч. 1, п. 1
 Городє́цький § 144, ч. 2, п. 1
 Городі́ще § 152, ч. 1, п. 2 (парадигма)
 Городі́щев § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
 горóдній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 1
 Горонда́ (Чі́кош-Горонда́) § 153, ч. 2
 горонді́вський (чі́кош-горонді́вський) § 153, ч. 2
 горóх § 14, ч. 1, п. 1; горóху § 82, ч. 6, п. 2, пп. «б»

- гороші́на* § 14, ч. 1, п. 1
Горо́шине, Горо́шиним § 85, ч. 1, п. 3, пп. «б»
го́ру (під го́ру) § 41, ч. 2, п. 1
(у) горю́щечку § 86, ч. 1, п. 2, пп. «а»
горюва́ти, горю́ю, горю́ють § 115, ч. 3, п. 2, пп. «г»
го́спіс § 122, ч. 4
го́спіталь § 122, ч. 4
го́споди (вигук) § 53, ч. 2, прим. 3
Го́споди § 87, ч. 1, п. 4, прим. 6
го́споди бо́же мій (вигук) § 53, ч. 2, прим. 3
Госпо́дня (во́ля Госпо́дня) § 53, ч. 2
госпо́дь § 53, ч. 2, прим. 3; *Госпо́дь* § 53, ч. 2; § 68, ч. 2, п. 5 (парадигма);
 § 87, ч. 1, п. 4, прим. 6; § 88, ч. 1, п. 3, прим.
госпо́дь з тобо́ю (ва́ми) § 53, ч. 2, прим. 3
го́стей § 89, ч. 1, п. 3; *гістьмі́, го́стями* § 92, ч. 1, п. 2
Го́стра Моги́ла § 154, ч. 2, п. 6
Гостролу́ччя § 154, ч. 2, п. 1
гостролу́цький § 154, ч. 2, п. 1
гостромогі́льський § 154, ч. 2, п. 6
гостромогі́льці § 154, ч. 2, п. 6
гостюва́ти § 34, ч. 1
Гота́рд (Сен-Гота́рд) § 154, ч. 3, п. 4
готель § 133, ч. 2; *готель «Дніпро́»* § 54, ч. 5
готов § 101, ч. 1, п. 3
Готьє́ § 139, ч. 1, п. 1; § 140, ч. 2, п. 3
гоц § 27, ч. 1, п. 7
Го́я § 126, ч. 1; § 140, ч. 1, п. 1 (парадигма)
гра § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1
Грабо́вський § 9, ч. 3, п. 5, пп. «е»
граблі́ § 100, ч. 1, п. 2; § 100, ч. 4, п. 1; *граблі́в, грабе́ль* § 100, ч. 2, п. 2;
грабля́м § 100, ч. 3, п. 2; *грабля́ми* § 100, ч. 5, п. 2; *(на) грабля́х* § 100, ч. 6,
 п. 2
гра́ду § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»
грай, гра́ймо, гра́йте § 116, ч. 3, п. 1
грам (г) § 62, ч. 4
гра́ма § 82, ч. 5, п. 2, пп. «г»; *гра́мів* § 89, ч. 1, п. 1
грамати́чний (ло́гіко-грамати́чний) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «б»
гра́мота § 5, ч. 1
грані́ту § 82, ч. 6, п. 6; *Револу́ція на грані́ті* § 52, ч. 1
гра́фік § 122, ч. 1; § 129, ч. 2, п. 6
Грачо́в § 144, ч. 1, п. 4, пп. «в»
гребіне́ць, гребі́нця́ § 9, ч. 3, п. 1, пп. «а»
Гребі́нка § 148, ч. 1; § 153, ч. 2
гребі́нківський § 153, ч. 2
Грегуа́р § 122, ч. 3

- грек § 153, ч. 3, п. 2
 Гре́ко (Ель Гре́ко) § 49, ч. 2
 гре́ко-католи́цька (Украї́нська гре́ко-католи́цька це́рква) § 53, ч. 5
 гре́ко-пе́рські війни § 52, ч. 3, прим. 2
 Гренла́ндія § 121, ч. 1, п. 1; § 122, ч. 1
 гре́цький § 153, ч. 3, п. 2
 гриб-парази́т § 37, ч. 2, п. 4
 гривня (грн) § 62, ч. 4
 грі́вня § 66, ч. 2, п. 1; § 69, ч. 1, п. 2; грі́вні § 69, ч. 1, п. 2; § 70, ч. 1; § 78, ч. 1, п. 2; § 81, ч. 1; § 107, ч. 2; грі́вню § 71, ч. 1; грі́внею § 72, ч. 1; (на) грі́вні § 73, ч. 1; грі́вне § 74, ч. 1, п. 2; грі́вень § 26, ч. 3, п. 3; § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1; грі́вням § 77, ч. 1, п. 2; грі́внями § 79, ч. 1, п. 2; (на) грі́внях § 80, ч. 1
 Григо́р'єв § 144, ч. 3, п. 1; § 144, ч. 1, п. 3, пп. «б»
 Григо́рівка (село́ Тарасо-Григо́рівка) § 154, ч. 1, п. 4
 Григо́рівна § 32, ч. 12
 Григо́рій § 32, ч. 12
 Григо́рович § 32, ч. 12
 грі́мну § 115, ч. 6, п. 2, пп. «б»
 грі́нвіцький § 153, ч. 3, п. 2
 Грі́нвіч § 153, ч. 3, п. 2
 Гринчі́шин § 27, ч. 1, п. 6
 грі́пу § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»
 Гри́цько § 26, ч. 2, п. 1
 Грі́цю § 87, ч. 1, п. 2; § 87, ч. 1, п. 4, прим. 2
 Грі́мм § 129, ч. 2, п. 3
 Грінче́нків § 49, ч. 9, п. 1
 грі́ш (ні на грі́ш) § 41, ч. 2, п. 1
 грот § 122, ч. 1
 громадя́ни § 88, ч. 1, п. 1, прим.; громадя́н § 89, ч. 1, п. 1, прим.
 громадя́нин (гр.) § 62, ч. 3
 громадя́нка (гр.) § 62, ч. 3
 громадя́нський § 27, ч. 1, п. 2; громадя́нська війна́ § 52, ч. 3, прим. 2
 грóму § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»
 гросме́йстер § 136, ч. 2
 грошá § 82, ч. 5, п. 2, пп. «е»
 грóше́й § 100, ч. 2, п. 1; грі́шими, гроши́ма § 100, ч. 5, п. 3
 грошові́й § 33, ч. 7
 грошові́тий § 33, ч. 10
 Гру́бешів § 150, ч. 3
 Гру́дзький § 144, ч. 2, п. 1
 грузі́н § 153, ч. 1; грузі́ни § 88, ч. 1, п. 1, прим.; грузі́нів § 89, ч. 1, п. 1, прим.
 грузі́нка-ді́вчина § 37, ч. 2, п. 3
 грузі́нський § 153, ч. 1
 Гру́зія § 53, ч. 6; § 54, ч. 3; § 122, ч. 1

- гру́па* § 128, ч. 1
гру́ша «парижа́нка» § 59, ч. 2
груше́вий § 33, ч. 6
Груше́вський § 144, ч. 2, п. 1
грушоподі́бний § 35, ч. 3, п. 1
губ, губі́в § 76, ч. 1, п. 1
гу́блячи § 115, ч. 4, п. 3, пп. «в», прим. 1
гу́гл, пошуко́ва систе́ма «Гу́гл» § 54, ч. 7
Гудзо́н § 149, ч. 1, п. 3
гузі́р, гузи́ря § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»
гукáння § 32, ч. 5
гукáти § 5, ч. 1; § 32, ч. 5
Гула́к-Артемове́ський § 146, ч. 4, п. 2; § 147, ч. 5, п. 1
Гулліве́р § 122, ч. 3
Гуля́єв § 87, ч. 1, п. 4
Гуля́єве § 87, ч. 1, п. 4
Гуляйпо́ле § 154, ч. 2, п. 3
гуляйпільський § 154, ч. 2, п. 3
гуля́ння § 32, ч. 5
гуля́ти § 32, ч. 5
Гуля́шки § 144, ч. 2, п. 3
Гумполе́ць § 151, ч. 2, п. 1
гу́мус § 122, ч. 4
гун, гу́ни § 128, ч. 1
Гу́ра (Єле́ня Гу́ра § 149, ч. 3, п. 1; *Зеле́на Гу́ра* § 150, ч. 1; § 154, ч. 1, п. 1)
Гурамішві́лі § 122, ч. 1
Гу́р'їн § 144, ч. 1, п. 8, пп. «б»
(у) гурткú § 86, ч. 1, п. 2, пп. «а»
гурто́житку § 82, ч. 6, п. 5
гу́рту (до гу́рту) § 41, ч. 2, п. 1
гуса́к § 100, ч. 1, п. 1, прим.
гусе́ня § 32, ч. 7
гу́си § 100, ч. 1, п. 1, прим.; § 100, ч. 4, п. 3; *гусе́й* § 100, ч. 4, п. 3
Гусі́не О́зеро § 149, ч. 8, п. 2, прим.
гу́ска § 100, ч. 1, п. 1, прим.
гуся́ре § 87, ч. 1, п. 3
Гу́става (Ка́рла Гу́става Емі́ля Маннерге́йма) § 140, ч. 3
густозасе́лений § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в»
густолі́сся § 36, ч. 1, п. 2
гуся́ § 66, ч. 5, п. 1, пп. «а» (парадигма); § 98, ч. 1; *гуся́ти* § 98, ч. 2; *гуся́ті* § 98, ч. 3; *гуся́м* § 98, ч. 4; *гуся́та* § 99, ч. 1; § 99, ч. 4; *гуся́т* § 99, ч. 2; § 99, ч. 4; *гуся́там* § 99, ч. 3; *гуся́тами* § 99, ч. 5; *(на) гуся́тах* § 99, ч. 6
гу́сям § 100, ч. 3, п. 1; *гусьми́* § 100, ч. 5, п. 3
Гу́та Межири́цька § 152, ч. 4, п. 2 (парадигма)
Гуцу́льщина § 26, ч. 2, п. 3

з'у́ща § 67, ч. 2, п. 3, пп. «а»
 Гу́щин § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
 Гюго́ § 138, ч. 2, п. 2
 Гюльчатáй § 140, ч. 2, п. 9

Г

га́ва § 6, ч. 1, п. 1; § 44, ч. 2, п. 8
 га́зда § 6, ч. 1, п. 1
 газдува́ти § 6, ч. 1, п. 1
 Галага́н § 6, ч. 1, п. 2
 Галято́вський § 6, ч. 1, п. 2
 гандж § 6, ч. 1, п. 1
 га́нковий § 122, ч. 2
 га́нок § 6, ч. 1, п. 1; § 122, ч. 2; га́нку § 82, ч. 6, п. 5
 Гарсі́я § 122, ч. 3
 гату́нок § 6, ч. 1, п. 1; § 122, ч. 2
 гвалт § 6, ч. 1, п. 1; § 122, ч. 2
 гвалтува́ти § 6, ч. 1, п. 1
 ге́гати § 6, ч. 1, п. 1
 ге-ге-ге́ § 35, ч. 7, п. 4
 гедзь § 6, ч. 1, п. 1; § 26, ч. 2, п. 1
 телготáти, телготі́ти § 6, ч. 1, п. 1
 Ге́ник § 6, ч. 1, п. 2
 Гео́рг § 122, ч. 3
 герге́лі § 6, ч. 1, п. 1
 ге́ргіт § 6, ч. 1, п. 1
 герготáти, герготі́ти § 6, ч. 1, п. 1
 Герда́н § 6, ч. 1, п. 2
 Герза́нич § 6, ч. 1, п. 2
 Ге́те § 122, ч. 3
 Гжі́цький § 6, ч. 1, п. 2
 Гі́га § 6, ч. 1, п. 2
 гі́гнути § 6, ч. 1, п. 1
 гирлі́га § 6, ч. 1, п. 1; § 13, ч. 1; гирлі́зі, (на) гирлі́зі § 13, ч. 1
 глей § 6, ч. 1, п. 1
 гніт § 6, ч. 1, п. 1; § 9, ч. 2, п. 6, прим.; гно́та § 9, ч. 2, п. 6, прим.
 Го́га § 6, ч. 1, п. 2
 го́гель-мо́гель § 6, ч. 1, п. 1
 Го́йди́ч § 6, ч. 1, п. 2
 Голль (де Голль) § 147, ч. 3
 гонт § 6, ч. 1, п. 1
 го́нта § 6, ч. 1, п. 1; Го́нта § 6, ч. 1, п. 2
 Горга́ни § 6, ч. 1, п. 2
 Горо́нда § 6, ч. 1, п. 2

грасувати § 6, ч. 1, п. 1
гра́ти § 6, ч. 1, п. 1; § 122, ч. 2
гратча́стий § 6, ч. 1, п. 1; § 122, ч. 2
Грегуа́р § 122, ч. 3
гре́чний § 6, ч. 1, п. 1
Гри́та § 6, ч. 1, п. 2
гринджо́ли § 6, ч. 1, п. 1
грунт § 6, ч. 1, п. 1; § 122, ч. 2; (*у*) *гру́нті* § 86, ч. 1, п. 1, пп. «а»; *грунті́* § 88, ч. 1, п. 3; *грунта́* § 88, ч. 1, п. 3
грунто́вий § 6, ч. 1, п. 1
грунто́вний § 122, ч. 2
грунтува́ти § 6, ч. 1, п. 1
грунтува́тися § 6, ч. 1, п. 1
гу́дзик § 6, ч. 1, п. 1; § 63, ч. 2, п. 2
гу́дзиковий § 6, ч. 1, п. 1
Гудзь § 6, ч. 1, п. 2
Гу́ла § 6, ч. 1, п. 2
Гулліве́р § 122, ч. 3
гу́лька § 6, ч. 1, п. 1; § 26, ч. 2, п. 3, прим.; *гу́льці* § 26, ч. 2, п. 3, прим.
гу́ля § 6, ч. 1, п. 1
гура́льня § 6, ч. 1, п. 1

Д

да § 146, ч. 2, п. 4
дава́й-но § 44, ч. 4, п. 1
даве́н (з *да́вніх-даве́н*) § 35, ч. 7, п. 2, пп. «Г»
Дави́дів Бри́д § 154, ч. 1, п. 1; § 154, ч. 3, п. 6; *Дави́дового Бро́ду* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «Й», прим.
дави́дово-бри́дський § 154, ч. 3, п. 6
да Ві́нчі § 146, ч. 2, п. 4; *Леона́рдо да Ві́нчі* § 49, ч. 2
да́вній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 1
давніх (з *да́вніх-даве́н*) § 35, ч. 7, п. 2, пп. «Г»
давні́шній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 2
давньоверхньо́німе́цька § 40, ч. 1, п. 2, пп. «Г»
давньору́ський § 35, ч. 2
Даждьбо́г § 53, ч. 1
да́йві́нгу § 82, ч. 6, п. 3
Д'Аламбе́р § 49, ч. 2; § 146, ч. 2, п. 4, прим. 1; § 147, ч. 3
д'аламбе́рівський § 147, ч. 3
Дале́кий Схі́д § 50, ч. 10
дале́ко § 1, ч. 1
дале́ко-дале́ко § 35, ч. 7, п. 1; § 41, ч. 3, п. 5
дале́чїнь § 95, ч. 1, прим. 2

да́лі (ні кро́ку да́лі) § 44, ч. 2, п. 8
Дамáск § 153, ч. 3, п. 2
дамáський § 153, ч. 3, п. 2
ДА МВСУ (Держáвний архі́в Міністе́рства вну́трішніх справ Украї́ни) § 61, ч. 3, прим. 1
Дамке́нг (Ака́т Дамке́нг) § 49, ч. 4
дамо́клів меч § 49, ч. 9, п. 3, прим.
Дани́ло § 143, ч. 1; § 144, ч. 1, п. 1; *Дани́ло Га́лицький* § 49, ч. 9, п. 2
Дани́лов § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»; § 149, ч. 8, п. 3, пп. «б»
Даніе́ль § 130, ч. 2, п. 3
Дано́н (компáнія «Дано́н») § 54, ч. 5, прим. 1
Да́нте § 140, ч. 2, п. 3
Да́рвін § 140, ч. 1, п. 2 (парадигма); *Да́рвіном* § 85, ч. 1, п. 3, пп. «а»
д'Арк § 49, ч. 2; § 146, ч. 2, п. 4, прим. 1
дарма́ що § 43, ч. 2, п. 2; § 44, ч. 2, п. 10
д'Артанья́н § 146, ч. 2, п. 4, прим. 1
да́ти, дам, дасі́, дасть, дамо́, дасте́, даду́ть § 115, ч. 5
Да́угавпілс § 154, ч. 2, п. 5
да́угавпілський § 154, ч. 2, п. 5
да́ху § 82, ч. 6, п. 5; *(по) даху́* § 86, ч. 1, п. 2, пп. «б»
Да́чі («Карава́єві Да́чі») § 50, ч. 14
два § 88, ч. 1, п. 2, прим. 1; § 105, ч. 2 (парадигма); § 105, ч. 8; § 105, ч. 12, прим.; § 111, ч. 1, прим.; § 112, ч. 3; *два води́ї* § 88, ч. 1, п. 2, прим. 1; *два хло́пці* § 88, ч. 1, п. 2, прим. 1
двадця́тий § 106, ч. 1
двадцятиповерхо́вий § 40, ч. 1, п. 2, пп. «е»
двадцятип'ятиповерхо́вий § 35, ч. 6, п. 5
двадцятирі́чний § 35, ч. 4, п. 2, пп. «а»
два́дцять § 105, ч. 3
двана́дцятий § 106, ч. 1
двана́дцять § 105, ч. 3
дванадцятито́нка § 36, ч. 1, п. 6
две́рі § 100, ч. 1, п. 2; *двере́й* § 100, ч. 2, п. 1; *две́рям* § 100, ч. 3, п. 2; *дверми́, двері́ма* § 100, ч. 5, п. 3; *(у) две́рях* § 100, ч. 6, п. 2
дві § 105, ч. 2 (парадигма)
дві з полови́ною ті́сячі § 38, ч. 1, п. 2, прим. 2
(у) дві ті́сячі вісімна́дцятиму (році́) § 106, ч. 2
Двіна́ § 149, ч. 8, п. 1, пп. «в»
дві́р § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
дві́сті § 105, ч. 5 (парадигма)
двобі́й § 35, ч. 3, п. 2
двобі́чний § 35, ч. 6, п. 5
двові́мірний § 35, ч. 3, п. 2
двовуглекі́слий § 40, ч. 1, п. 2, пп. «г»
двоголо́сся § 35, ч. 3, п. 2

двоелектро́дний § 35, ч. 3, п. 2
 дво́є, двох, двом § 105, ч. 8
 дво́є (по дво́є) § 41, ч. 2, п. 4
 двоєбо́рство § 35, ч. 3, п. 2
 двоєді́ний § 35, ч. 3, п. 2
 двом трéтiм § 107, ч. 1
 дво́метрóвий § 40, ч. 1, п. 2, пп. «е»
 двоо́кий § 35, ч. 6, п. 5
 двоо́свовiй § 35, ч. 3, п. 2; § 40, ч. 1, п. 2, пп. «е»
 дво́ра § 9, ч. 1, п. 2
 дво́рича́нський § 154, ч. 2, п. 2
 Дво́ри́ччя § 154, ч. 2, п. 2
 дво́ру § 9, ч. 1, п. 2
 дво́рушник § 21, ч. 3
 дво́хмiльйо́нний § 106, ч. 1
 дво́хсо́тий § 35, ч. 5, п. 1; § 106, ч. 1
 дво́хсо́три́ччя § 35, ч. 5, п. 1; § 36, ч. 1, п. 6
 дво́хти́сячний § 38, ч. 1, п. 2; § 106, ч. 1
 дво́ю́ри́дний § 35, ч. 4, п. 2, пп. «г»
 дво́я́русний § 35, ч. 3, п. 2
 де § 49, ч. 2; § 129, ч. 2, п. 3; § 140, ч. 3; § 146, ч. 2, п. 4; *де Голль* § 147, ч. 3;
Хуа́на Ка́рлоса Альфо́нсо Ві́кто́ра Марі́ї де Бурбо́на § 140, ч. 3; *де ла*
Ку́ева § 146, ч. 2, п. 4; *Па-де-Кале́* § 50, ч. 2, прим.; § 154, ч. 3, п. 5; *Де-*
Брейне́ § 50, ч. 3
 де́в'яно́стий § 106, ч. 1
 де́в'яно́стники § 28, ч. 1
 де́в'яно́сто § 105, ч. 7; § 106, ч. 2; *де́в'яно́ста* § 105, ч. 7
 де́в'яно́сто́п'ятири́ччя § 36, ч. 1, п. 6
 де́в'яно́сто́ри́чний § 35, ч. 4, п. 2, пп. «г»
 де́в'яно́сто́ри́ччя § 36, ч. 1, п. 6
 де́в'яте́ро § 105, ч. 10
 де́в'я́тий § 106, ч. 1; *де́в'я́тому* § 106, ч. 2; *Де́в'я́та симфо́нія Бетхо́вена*
 § 55, ч. 2
 де́в'я́тисо́тий § 38, ч. 1, п. 2
 де́в'я́тна́дцять § 105, ч. 3
 де́в'я́тсо́т § 38, ч. 1, п. 2, прим. 1; § 105, ч. 5; § 106, ч. 2
 де́в'я́ть § 105, ч. 3; *де́в'я́ти* § 105, ч. 6
 де́го́ллiвський § 147, ч. 3
 де́да́лі § 41, ч. 1, п. 9; § 44, ч. 3, п. 1
Де́жньо́ва (мис Де́жньо́ва) § 149, ч. 6, п. 2;
де́ з ким § 114, ч. 1, п. 1, пп. «в»
де́iнде § 41, ч. 1, п. 9
дей (тро́янда «гло́рія-дей») § 59, ч. 2
Дейк (Анто́ніс ван Дейк) § 136, ч. 3
 де́ка́н § 56, ч. 1, прим. 1

Декандо́ль § 146, ч. 2, п. 4, прим. 2
 де́кілька § 105, ч. 12, прим. (парадигма)
 деклара́ція (е-деклара́ція § 35, ч. 7, п. 8; Деклара́ція незале́жності США § 52, ч. 1)
 декла́рува́ння (е-декла́рува́ння) § 35, ч. 7, п. 8
 де́коли § 41, ч. 1, п. 9; § 44, ч. 3, п. 1
 де́котрий § 44, ч. 3, п. 1
 декре́т § 84, ч. 1, п. 2; (у) декре́ті § 86, ч. 1, п. 1, пп. «а»
 де́куди § 41, ч. 1, п. 9
 делега́т § 5, ч. 1; делега́та § 82, ч. 5, п. 1
 Делі́ль § 146, ч. 2, п. 4, прим. 2
 де́льта-промі́ння § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
 де́льта-фу́нкція § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
 де́льта-часті́нка § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
 Дель́фи § 139, ч. 1, п. 2
 Дембо́йця § 149, ч. 10; § 151, ч. 2, п. 1, прим.
 Деме́тра § 53, ч. 1
 Демі́дів § 9, ч. 3, п. 5, пп. «г»
 демі́дівський § 9, ч. 3, п. 5, пп. «г»
 демократи́чний § 33, ч. 2; § 40, ч. 2, п. 1; § 54, ч. 2; демократи́чна § 54, ч. 2
 де́мон § 49, ч. 7, п. 2, прим. 1
 Демосте́н, Демосфе́н § 123, ч. 2
 Демосфе́н, Демосте́н § 123, ч. 2
 Дем'я́н § 7, ч. 2, п. 1
 де-не́будь § 41, ч. 3, п. 3
 де-не-де́ § 41, ч. 3, п. 5
 ден § 89, ч. 1, п. 2, прим.
 ден (У́нтер-ден-Лі́нден-штра́се) § 50, ч. 5
 Ден Сяопі́н § 146, ч. 2, п. 6, прим.; § 146, ч. 3, п. 5; Ден Сяопі́на § 146, ч. 2, п. 6, прим.
 де́ на кому, де́ на кім § 114, ч. 1, п. 1, пп. «в»
 дендропа́рк § 35, ч. 6, п. 2
 де́нна но́рма (ден. но́рма) § 62, ч. 2
 де́нний § 29, ч. 1, п. 3
 де́нь § 9, ч. 2, п. 1; § 29, ч. 1, п. 3; дня § 9, ч. 2, п. 1; дня § 82, ч. 5, п. 2, пп. «д»;
 Де́нь на́м'яті та примі́рення, Де́нь учи́теля § 52, ч. 1; саніта́рний де́нь,
 де́нь інфо́рмації § 52, ч. 2; Де́нь Конститу́ції Украї́ни, Де́нь
 Незале́жності Украї́ни, Де́нь Собо́рності Украї́ни § 52, ч. 3; півторáста
 днів § 107, ч. 2
 де́нь у де́нь § 41, ч. 2, п. 2
 де́нь-дру́гий § 35, ч. 7, п. 3
 де́ньо́к § 32, ч. 14
 департа́мент Аверо́н § 50, ч. 9
 депó § 140, ч. 2, п. 5
 дер § 146, ч. 2, п. 4

Дёрбі § 149, ч. 1, п. 2

дерево, дерéв § 9, ч. 3, п. 2, пп. «б»

деревоборóбний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «б»

деревцé § 9, ч. 3, п. 2, пп. «б»

держáва (держáва Україна § 37, ч. 3, п. 2; óрден Держáви § 57, ч. 1)

держáвний (Держáвний Герб України, Держáвний Гімн України, Держáвний Пра́пор України § 54, ч. 1; Одéський держáвний літерату́рний музе́й, Держáвний ансамбль наро́дного та́нцю Гру́зії § 54, ч. 3; Держáвний архі́в Міністе́рства вну́трішніх справ України, ДА МВСУ § 61, ч. 3, прим. 1; Держáвна ду́ма § 54, ч. 1; Держáвна прéмія України в га́лузі нау́ки і те́хніки, Держáвна прéмія України і́мені Олекса́ндра Довже́нка § 57, ч. 3; Шевче́нківської райо́нної в мі́сті Киє́ві держáвної адміністра́ції § 54, ч. 1; Зако́н України «Про забезпе́чення функціонува́ння украї́нської мо́ви як держáвної» § 55, ч. 1; лауреа́т Держáвної прéмії України в га́лузі архіте́ктури § 56, ч. 1, прим. 1)

державотві́рні (на́ціє- і державотві́рні процéси) § 36, ч. 2, п. 3

(на) держаку́, (на / по / при / у) держакóві § 86, ч. 1, п. 2, пп. «а»

дérжално § 27, ч. 1, п. 4

дérжальце § 27, ч. 1, п. 4

Держкомтелера́діо § 61, ч. 1, п. 1

держмі́то § 35, ч. 6, п. 1

держу́ § 1, ч. 2

держустанóва § 35, ч. 6, п. 1

дерзкі́й § 26, ч. 3, п. 1, прим.

Деріба́с § 146, ч. 2, п. 4, прим. 2

Дермань Дру́га § 154, ч. 1, п. 3

дérти, деру́, деру́ть, дері́ § 115, ч. 3, п. 2, пп. «ж», прим.

Десна́ § 148, ч. 1

десь § 44, ч. 3, п. 4

десь-інде́ § 41, ч. 3, п. 4

десь-інколи § 41, ч. 3, п. 4

дéсь-то § 41, ч. 3, п. 3

дéсятеро § 105, ч. 10

деся́тий § 106, ч. 1

десятиметрóвий § 40, ч. 1, п. 2, пп. «е»

десятиті́сячний § 38, ч. 1, п. 2

деся́тка § 82, ч. 5, п. 2, пп. «д»

дéсять § 105, ч. 3

де-фа́кто § 41, ч. 3, п. 6

Дефо́ § 133, ч. 2

дéхто, дéкого § 39, ч. 1; § 114, ч. 1, п. 1, пп. «в»; *дéкому, (на) дéкому* § 114, ч. 1, п. 1, пп. «в»

дециме́тр (дм) § 62, ч. 4

деше́вший § 104, ч. 1, п. 1

дéщо § 39, ч. 1; § 44, ч. 3, п. 1; *дéчого, дéчому* § 39, ч. 1

де-юре § 41, ч. 3, п. 6
де́який, де́якого, де́яким § 114, ч. 1, п. 1, пп. «Г»
де́які, де́яким, де́яких § 39, ч. 1; (на) *де́яких, де́ на яких* § 114, ч. 1, п. 1, пп. «Г»
Дже́ймс § 133, ч. 1; § 140, ч. 2, п. 7
Джеск (Джеск Ло́ндон) § 146, ч. 2, п. 2; *Дже́ку* § 87, ч. 1, п. 1
Дже́ксон § 128, ч. 4
джем § 134, ч. 2
джемпера § 82, ч. 5, п. 2, пп. «и»
Дже́ральда (мис Капіта́на Дже́ральда) § 50, ч. 2
джерело́ § 9, ч. 3, п. 2, пп. «б»; § 10, ч. 1; *джерéл* § 9, ч. 3, п. 2, пп. «б»; § 37, ч. 2, п. 1
джерéльце § 9, ч. 3, п. 2, пп. «б»
Джеро́м § 133, ч. 2
Джигарханя́н § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
джигі́т § 129, ч. 4, п. 1
джигу́н § 6, ч. 1, п. 1
Джидже́ра § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
джі́нси § 100, ч. 1, п. 1; § 129, ч. 4, п. 1; *джі́нсів* § 100, ч. 2, п. 2; (у) *джі́нсах* § 100, ч. 6, п. 1
джип § 129, ч. 4, п. 1
джирга́ § 54, ч. 5, прим. 4
джиха́д § 122, ч. 5
Джо § 140, ч. 2, п. 5
Джо́ко Відодо́ § 49, ч. 4
Джо́нні § 128, ч. 3
Джо́нс (Сент-Джо́нс) § 50, ч. 4
Джо́рдже § 87, ч. 1, п. 3
Джорджта́ун § 133, ч. 1
джоуль § 139, ч. 1, п. 2; *Джоуль* § 131, ч. 1
Джо́шуа § 140, ч. 2, п. 1
джу́ра § 67, ч. 2, п. 1, пп. «а»; *джу́ри* § 75, ч. 1
Дзвіга́ла § 144, ч. 2, п. 4
дзвіно́к, дзвінка́ § 9, ч. 3, п. 1, пп. «а»
дзво́на § 82, ч. 6, п. 9, прим.
дзво́ну § 82, ч. 6, п. 9, прим.
дзвя́кнути § 7, ч. 2, п. 1, прим.; § 27, ч. 1, п. 3
дзень-дзелéнь § 35, ч. 7, п. 4
дзі́га § 6, ч. 1, п. 1; § 13, ч. 1; *дзі́зі, (на) дзі́зі* § 13, ч. 1
дзі́глик § 6, ч. 1, п. 1
Дзісь § 144, ч. 4, п. 2, прим. 1
дзьоб § 26, ч. 2, п. 2
дива́на § 82, ч. 5, п. 2, пп. «з»
диві́сь, диві́ться (див.) § 62, ч. 3
дивізіо́ну § 82, ч. 6, п. 2
ді́во (на ді́во) § 41, ч. 2, п. 1

диза́йнерка § 32, ч. 4
 ди́зель § 49, ч. 5; § 129, ч. 2, п. 3; § 129, ч. 4, п. 1; ди́зеля § 82, ч. 5, п. 2, пп. «б»
 ди́зель-мотор § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
 ди́зель-моторний § 40, ч. 2, п. 1
 диз'ю́нкція § 138, ч. 1, п. 2
 димаря́ § 82, ч. 5, п. 2, пп. «ж»
 динáмо § 129, ч. 4, п. 1
 диплóм § 129, ч. 4, п. 1
 дирéктор § 56, ч. 1, прим. 1; § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»; § 129, ч. 4, п. 1;
 дирéктору, дирéкторові § 83, ч. 1, п. 1; директорі́ § 88, ч. 1, п. 1
 Директо́рія Української Нарóдної Респу́бліки § 54, ч. 1
 дирéкторка § 32, ч. 4
 диск (компа́кт-диск) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
 дискоклу́б § 35, ч. 4, п. 1
 дискому́зика § 36, ч. 1, п. 4
 дисона́нсу § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»
 диспле́й § 133, ч. 1
 дити́на § 100, ч. 1, п. 1, прим.
 дитира́мб, дифіра́мб § 123, ч. 2
 дитя́ § 98, ч. 1; дитя́ти § 98, ч. 2; дитя́ті § 98, ч. 3; дитя́м § 98, ч. 4
 дит'я́сла § 7, ч. 2, п. 4
 дитя́ткові, дитя́тку § 83, ч. 1, п. 1; (на) дитя́ткові § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б»;
 (на) дитя́ткові, (на) дитя́тку § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 1
 дифіра́мб, дитира́мб § 123, ч. 2
 Дихта́у § 50, ч. 4, прим.
 ди́якон (дияк.) § 62, ч. 3
 ди́якон § 129, ч. 2, п. 6
 ді § 146, ч. 2, п. 4; ді Ві́тторіо § 146, ч. 2, п. 4; § 147, ч. 5, п. 3
 діабéту § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»
 діа́гноз § 129, ч. 2, п. 2
 діалéктика § 129, ч. 2, п. 2
 діáметр § 127, ч. 1
 діáметрально проти́лежний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
 Ді́брівський ліс § 154, ч. 1, п. 2
 Ді́ва (Пречі́ста Ді́ва) § 53, ч. 2
 дівча́ § 66, ч. 5, п. 1, пп. «а» (парадигма)
 дівча́т § 99, ч. 4
 ді́вчина (грузи́нка-ді́вчина, ді́вчина-грузи́нка § 37, ч. 2, п. 3; ді́вчина-
 розу́мниця § 37, ч. 2, п. 1)
 дівчи́нонька, дівчи́ноньці § 27, ч. 1, п. 3, прим.
 дівчи́сько § 32, ч. 10
 дід § 66, ч. 3, п. 3; ді́дові § 83, ч. 1, п. 1; ді́ду § 87, ч. 1, п. 1
 ді́да (з ді́да-пра́діда) § 35, ч. 7, п. 2, пп. «г»
 діди́ще § 66, ч. 3, п. 3; § 67, ч. 3, п. 3, пп. «а»
 ді́дів § 101, ч. 1, п. 2

Дідрó § 129, ч. 2, п. 3; § 140, ч. 2, п. 5
діду́ньо § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»
Дідуньо́, Дідуне́ві, Дідуньо́ві, Дідуню́ § 142, ч. 1, прим. 1
діеле́ктрик § 130, ч. 3
діеті́л § 130, ч. 3
діє́вий § 33, ч. 6
Діе́го § 130, ч. 2, п. 3
діе́з (до-діе́з, соль-діе́з) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
ді́жечка § 32, ч. 8
Ді́зель, Рудо́льфа Ді́зеля § 129, ч. 2, п. 3
Ді́кенс § 128, ч. 4
Ді́кінсон § 128, ч. 4
ді́ла (до ді́ла) § 41, ч. 2, п. 1
ділі́ти на одну́ двади́яту § 107, ч. 1
Дін Лінь § 146, ч. 3, п. 5, прим.
Ді́нця § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
діста́в-таки́ § 44, ч. 4, п. 1
Ді́тель § 142, ч. 1, прим. 3 (парадигма)
ді́ти § 100, ч. 1, п. 1; § 100, ч. 1, п. 1, прим.; *діте́й* § 100, ч. 4, п. 2; *ді́тям*
 § 100, ч. 3, п. 1; *ді́тьми* § 100, ч. 5, п. 3
дія́ч (заслу́жений дія́ч мисте́цтв) § 56, ч. 1, прим. 1; *діячі́* § 94, ч. 1
для то́го щоб § 43, ч. 2, п. 2
Дмитро́ § 143, ч. 3 (парадигма); *Дмитра́* § 82, ч. 3; § 54, ч. 3
Дмитро́-Варва́рівка § 154, ч. 1, п. 4; § 154, ч. 3, п. 2
дмитро́-варва́рівський § 154, ч. 3, п. 2
Дмі́тров § 149, ч. 8, п. 3, пп. «б»
днів сім § 89, ч. 1, п. 1, прим.
Дніпро́ § 37, ч. 2, п. 2; § 37, ч. 3, п. 2; § 63, ч. 3; § 66, ч. 3, п. 1; § 148, ч. 1;
 Дніпра́ § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»; *(по) Дніпру́, (по) Дніпрі́* § 86, ч. 1, п. 2,
 пп. «б», прим. 1; *готе́ль «Дніпро́»* § 54, ч. 5; *Дніпро́-ріка́* § 37, ч. 2, п. 2
Дніпро́ва Ча́йка (Людмі́ла Васи́лєвська-Бере́зіна) § 49, ч. 1
Дністе́р § 68, ч. 2, п. 3 (парадигма); *Дністе́р* § 148, ч. 1; *Дністра́* § 82, ч. 5,
 п. 2, пп. «й»
ДНК-ана́ліз § 35, ч. 7, п. 8
ДНК-експерти́за § 35, ч. 7, п. 8
дно § 88, ч. 1, п. 3; § 89, ч. 1, п. 2, прим.; *де́на* § 88, ч. 1, п. 3
дня́ (за дня́ § 41, ч. 2, п. 1; з дня́ на де́нь § 41, ч. 2, п. 2)
доба́ (доба́ феода́лізму) § 52, ч. 3, прим. 2; *добі́* § 107, ч. 2
доберма́н § 59, ч. 1
Д'Обіньє́ § 146, ч. 2, п. 4, прим. 1; § 147, ч. 5, п. 3
до бі́са § 41, ч. 2, п. 1
до́блесну (о́рден «За до́блесну шахта́рську пра́цю») § 57, ч. 1
добра́ніч (на добра́ніч) § 41, ч. 1, п. 1, прим.
до́бриво § 32, ч. 2

- Добрий* (вулиця *Добрий Шлях* § 50, ч. 11; мис *Доброї Надії* § 149, ч. 1, п. 4; § 154, ч. 1, п. 2)
- Добрийвечір* (прізвище) § 146, ч. 3, п. 2
- добродієві* § 83, ч. 1, п. 1; § 83, ч. 1, п. 1, прим.; *добродію* § 87, ч. 1, п. 4, прим. 1
- добродійко* *Варіводо* § 74, ч. 1, п. 3, прим. 2
- Добрóмиля* (*Слуга з Добрóмиля*) § 146, ч. 2, п. 1; § 146, ч. 6 (парадигма)
- довбáльний* (*свердлі́льно-довбáльний*) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
- Дóвбуше* § 87, ч. 1, п. 3
- дóвгий* § 20, ч. 1
- довгові́й* § 102, ч. 1, п. 3
- довгождáний* § 29, ч. 3, п. 2, прим.
- довгоочі́куваний* § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в»
- Довгopóл* § 146, ч. 3, п. 3
- довгохвильові́й* § 40, ч. 1, п. 2, пп. «а»
- довгоші́й* § 102, ч. 1, п. 1
- довгунéць* (*льон-довгунéць*) § 37, ч. 2, п. 4
- довéрху* § 41, ч. 1, п. 2
- Довжéнка* (*Держáвна прéмія України і́мені Олексáндра Довжéнка*) § 57, ч. 3
- Дóвжика* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
- дові́дник, довідника* § 84, ч. 1, п. 2, прим.
- дові́ку* § 41, ч. 1, п. 2
- дові́чний* § 101, ч. 1, п. 1
- довко́ла* § 41, ч. 1, п. 2
- довóлі* § 41, ч. 1, п. 2
- до вподóби* § 41, ч. 2, п. 1
- дóвше* § 20, ч. 1
- дóвиший* § 20, ч. 1
- догм* § 76, ч. 1, п. 1
- догматі́зму* § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»
- дóговір* (*Версáльський мі́рний дóговір* § 52, ч. 1; *Брест-Литóвський мі́рний дóговір* § 52, ч. 3, прим. 1)
- Догові́рні* (*Висóкі Догові́рні Стóрони*) § 60, ч. 1
- договóрювати* § 11, ч. 1
- дóгола* § 41, ч. 1, п. 4
- догорі́* § 41, ч. 1, п. 2
- до гурту* § 41, ч. 2, п. 1
- додáтка* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «г»
- до-ді́єз* § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
- до ді́ла* § 41, ч. 2, п. 1
- додóлу* § 41, ч. 1, п. 2
- додóму* § 41, ч. 1, п. 2
- до загі́ну* § 41, ч. 2, п. 1
- дозві́ллі* (*на дозві́ллі*) § 41, ч. 2, п. 1
- дозрі́вати* § 63, ч. 2, п. 5

доісторичний § 129, ч. 3, прим.
 доїти, дою, доять § 115, ч. 3, п. 1
 до кр́аю § 41, ч. 2, п. 1
 до крі́хти § 41, ч. 2, п. 1
 доктор наук (д.) § 62, ч. 3
 до́ктор нау́к § 56, ч. 1, прим. 1
 доку́пи § 41, ч. 1, п. 2
 до ла́ду § 41, ч. 2, п. 1
 до́лар (дол.) § 62, ч. 3
 до́лар, до́лари § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»; до́лара § 82, ч. 5, п. 2, пп. «е»
 До́ліна (Кре́мнієва До́ліна § 149, ч. 1, п. 4; Сомко́ва До́ліна § 154, ч. 1, п. 1;
 Лі́пова До́ліна § 154, ч. 2, п. 6)
 до лі́ха § 41, ч. 2, п. 1
 до ли́ця § 41, ч. 2, п. 1
 долі́вка § 32, ч. 13
 долі́тце § 9, ч. 3, п. 2, пп. «б»
 Долмо́вський § 144, ч. 2, п. 1
 доло́нь § 9, ч. 3, п. 5, пп. «б»; § 76, ч. 1, п. 1
 доло́нька § 9, ч. 3, п. 5, пп. «б»
 Доло́рес § 140, ч. 2, п. 9
 долото́ § 9, ч. 3, п. 2, пп. «б»; долі́т § 9, ч. 3, п. 2, пп. «б»; § 89, ч. 1, п. 2
 до́ля (не до́ля) § 44, ч. 2, п. 4
 Дома́ха § 22, ч. 1, п. 5
 Дома́шин § 22, ч. 1, п. 5
 дома́шині́й § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 2
 До́мб'є § 151, ч. 1, прим.
 Домбро́ва § 149, ч. 10
 Домбро́вський § 144, ч. 1, п. 10, пп. «а»
 до́мен § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1
 до мі́ри § 41, ч. 2, п. 1
 до́му (до її до́му) § 113, ч. 1, прим. 2
 дон, дон Бази́лію, дон Пе́дро, дон Хосе́, Дон Жуа́н, Дон Кіхо́т § 146, ч. 2, п. 5
 до на́шої е́ри (до н. е.) § 62, ч. 3
 До́наг'ю § 138, ч. 1, п. 1
 Донба́су § 82, ч. 6, п. 5
 Доне́цьк § 148, ч. 1
 доне́цький § 26, ч. 3, п. 1
 донжуа́н § 49, ч. 5
 доні́зу § 41, ч. 1, п. 2
 доні́ні § 41, ч. 1, п. 1
 до́нна § 128, ч. 1
 до но́гі § 41, ч. 2, п. 1
 Донський § 144, ч. 2, п. 2
 До́ну § 82, ч. 6, п. 5

до́нька § 27, ч. 1, п. 2, прим.; § 66, ч. 2, п. 1; *до́ньки* § 69, ч. 1, п. 1; *до́ньці* § 70, ч. 1; *до́ньку* § 71, ч. 1; *до́нькою* § 72, ч. 1; *(на) до́ньці* § 73, ч. 1; *до́нько* § 74, ч. 1, п. 1
до́ньчин § 27, ч. 1, п. 2, прим.
до́ню § 74, ч. 1, п. 3
до обі́ду § 41, ч. 2, п. 1
до остáнку § 41, ч. 2, п. 1
до па́ри § 41, ч. 2, п. 1
допи́саний (не допи́саний) § 44, ч. 2, п. 3
допи́зна § 41, ч. 1, п. 4
до́пінг § 133, ч. 2; *до́пінг-контро́ль* § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
до пня́ § 41, ч. 2, п. 1
до побáчення § 41, ч. 2, п. 1
доповідáти, доповідáй § 116, ч. 3, п. 3, прим. 1
доповідáча § 84, ч. 1, п. 1
(у) до́повіді § 95, ч. 4; *до́повідей* § 96, ч. 2
допові́сті § 116, ч. 3, п. 3, прим. 1
допомага́ти § 11, ч. 1
допомогти́ § 11, ч. 1
до пори́ § 41, ч. 2, п. 1
до пуття́ § 41, ч. 2, п. 1
до ре́чі § 41, ч. 2, п. 1
до ре́шити § 41, ч. 2, п. 1
дорі́жка § 9, ч. 3, п. 5, пп. «б»
доро́га § 21, ч. 2; *дорі́г* § 9, ч. 3, п. 5, пп. «б»; § 76, ч. 1, п. 1; *(по) доро́гах* § 80, ч. 1
дорогій § 5, ч. 1; § 20, ч. 1
Дорогобу́ж § 154, ч. 2, п. 1
дорогобу́зький § 154, ч. 2, п. 1
Доро́жин § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
доро́жній § 21, ч. 2; § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 1
доро́жче § 20, ч. 1
доро́жчий § 20, ч. 1; § 104, ч. 1, п. 1
доро́зі (по доро́зі) § 73, ч. 1
Дороше́нка § 82, ч. 3
досві́тній § 102, ч. 1, п. 1
до́сить (не до́сить) § 44, ч. 2, п. 7
до́слідний (Науко́во-до́слідний інститу́т хімі́чного машинобудува́ння) § 61, ч. 3, прим. 2
до смаку́ § 41, ч. 2, п. 1
до сме́рті § 41, ч. 2, п. 1
до снаги́ § 41, ч. 2, п. 1
достáтку § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»
достáтній § 102, ч. 1, п. 1
досье́ § 130, ч. 2, п. 2

до сьогодні § 41, ч. 2, п. 1
 дотепер § 41, ч. 1, п. 1
 дотла § 41, ч. 1, п. 2
 дотований § 34, ч. 3
 до того як § 43, ч. 2, п. 2
 дотування § 34, ч. 3
 дотувати § 34, ч. 3
 дохід, доходу § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»
 доцент (доц.) § 62, ч. 3
 дочка § 22, ч. 1, п. 5; § 66, ч. 2, п. 1; дочки § 69, ч. 1, п. 1; § 69, ч. 1, п. 2, прим.;
 дочці § 70, ч. 1; дочку § 71, ч. 1; дочкою § 72, ч. 1; (на) дочці § 73, ч. 1;
 дочко § 74, ч. 1, п. 1; дочки § 69, ч. 1, п. 2, прим.; § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1;
 § 81, ч. 1; дочок § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1
 до чого § 41, ч. 1, п. 6
 дочув (не дочув) § 44, ч. 3, п. 6
 доччін § 22, ч. 1, п. 5; § 101, ч. 1, п. 2
 дошка § 22, ч. 1, п. 3
 дощ § 67, ч. 3, п. 3, пп. «а»; дощу § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»; дощеві § 83, ч. 1,
 п. 1; дощів § 89, ч. 1, п. 1
 дощаний § 22, ч. 1, п. 3
 доценту § 41, ч. 1, п. 2
 (на) дощику § 86, ч. 1, п. 2, пп. «а»
 дощовий § 33, ч. 7
 дощомір § 35, ч. 3, п. 1
 драгірувати § 34, ч. 3
 Драй-Лейк § 154, ч. 3, п. 4
 Драй-Хмара § 146, ч. 5 (парадигма)
 драмтеатр § 35, ч. 5, п. 2
 дрейф § 136, ч. 3
 дригати, дрігати § 6, ч. 1, п. 1
 дрібноліс § 36, ч. 1, п. 2
 дріжджі § 100, ч. 1, п. 2; дріжджів § 100, ч. 2, п. 2
 дрова § 100, ч. 1, п. 3; дров § 100, ч. 2, п. 3
 дровонос § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»
 дроворуб § 36, ч. 1, п. 1
 дрогобицький § 153, ч. 3, п. 2
 Дрогобич § 153, ч. 3, п. 2
 дротові, дроту § 83, ч. 1, п. 1
 друг § 14, ч. 1, п. 2; § 22, ч. 1, п. 5; дружже § 14, ч. 1, п. 2; § 87, ч. 1, п. 3; § 87,
 ч. 1, п. 4, прим. 2; § 87, ч. 1, п. 4, прим. 3
 другий § 106, ч. 1; день-другий § 35, ч. 7, п. 3; Гільча Друга, Дермань Друга
 § 154, ч. 1, п. 3; другої § 10, ч. 3, п. 3
 другого дня § 41, ч. 2, п. 3
 дружельобний § 35, ч. 3, п. 3
 дружіно § 74, ч. 1, п. 1

дружити § 22, ч. 1, п. 5
дру́жний § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 1
дру́жній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 1
дру́зі § 88, ч. 1, п. 1; *дру́зів* § 89, ч. 1, п. 1; *дру́зям* § 90, ч. 1
друк, (у) *дру́ці* § 12, ч. 1, п. 2
друка́р, *друкаря́* § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»
друка́рня § 67, ч. 2, п. 2; *друка́рні* § 78, ч. 1, п. 2; *друка́рень* § 26, ч. 3, п. 3;
друка́рнями § 79, ч. 1, п. 2
друко́ваний § 34, ч. 1
Дру́мев § 144, ч. 1, п. 3, пп. «в»
(на) Дру́рі-лейн § 140, ч. 2, п. 7
ДС-3 § 35, ч. 7, п. 5
дуб § 66, ч. 3, п. 3; § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»; § 84, ч. 1, п. 2, прим.; *ду́ба* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «а»; § 84, ч. 1, п. 2, прим.; *(на) ду́бі* § 86, ч. 1, п. 1, пп. «а»;
(на) дуба́х § 93, ч. 1
Дуби́нін § 144, ч. 1, п. 8, пп. «а»
дуби́сько § 66, ч. 3, п. 3
дуби́ще § 67, ч. 3, п. 3, пп. «а»
дубка́ § 82, ч. 5, п. 2, пп. «а»
Ду́блін § 149, ч. 1, п. 2
Ду́бниця § 152, ч. 1, п. 1 (парадигма)
Ду́бно § 148, ч. 1; § 152, ч. 1, п. 2; § 152, ч. 3, прим. (парадигма)
Ду́бовим § 85, ч. 1, п. 3, пп. «а»
дуга́ § 12, ч. 1, п. 1
Дуди́нка § 149, ч. 8, п. 2, прим.
дуе́нья § 139, ч. 1, п. 1; *дуе́ньї* § 69, ч. 1, п. 2; § 70, ч. 1; *дуе́нью* § 71, ч. 1;
дуе́ньєю § 72, ч. 1; *(на) дуе́ньї* § 73, ч. 1; *дуе́ньє* § 74, ч. 1, п. 2; *дуе́ньї* § 75, ч. 1; § 81, ч. 1; *дуе́ней* § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1; *дуе́ньям* § 77, ч. 1, п. 2;
дуе́ней § 78, ч. 1, п. 1; *дуе́ньями* § 79, ч. 1, п. 2; *(на) дуе́нях* § 80, ч. 1
ду́же (не *ду́же*) § 44, ч. 2, п. 7
ду́жий § 20, ч. 1
ду́жче § 20, ч. 1
ду́жчий § 20, ч. 1; § 104, ч. 1, п. 1
дузі́, *(на) дузі́* § 12, ч. 1, п. 1
ду́ма (*Держа́вна ду́ма*) § 54, ч. 1
ду́мати § 118, ч. 1
Ду́мбартон-Окс § 154, ч. 3, п. 3
Дуна́ю § 82, ч. 6, п. 5
ду́плува́тий § 33, ч. 8
дур-зі́лля § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
ду́рра § 128, ч. 1
Дух Святі́й (*Бог Дух Святі́й*) § 53, ч. 2; *Ду́ха* § 82, ч. 6, п. 9, прим.
ду́ха § 82, ч. 6, п. 9, прим.; *(в) ду́сі* § 86, ч. 1, п. 1, пп. «а»
Духачо́в § 144, ч. 1, п. 4, пп. «в»
духмя́ний § 7, ч. 2, п. 1, прим.

ду́ху § 82, ч. 6, п. 9, прим.
 ду́че § 140, ч. 2, п. 3
 душа́ § 68, ч. 1, п. 1 (парадигма); ду́ше § 74, ч. 1, п. 2
 душогу́б § 35, ч. 3, п. 1
 дьо́готь § 26, ч. 2, п. 2
 Дьо́рнов § 144, ч. 1, п. 4, пп. «б»
 Дья́конов § 144, ч. 4, п. 1, пп. «а»
 дю, дю Га́р § 146, ч. 2, п. 4
 дю́йма § 82, ч. 5, п. 2, пп. «г»
 дя́дько § 4, ч. 1, п. 2; § 26, ч. 2, п. 1
 Дя́ковцев § 144, ч. 4, п. 1, пп. «в», прим.

Е

(на) Ё́ббі-ро́уд § 140, ч. 2, п. 7
 его́їзм § 3, ч. 1, п. 4
 его́їст § 129, ч. 3
 ед § 146, ч. 2, п. 4
 е-декла́рація § 35, ч. 7, п. 8
 е-декларува́ння § 35, ч. 7, п. 8
 Е́динбу́рг § 129, ч. 4, п. 5
 е́динбу́рзький § 129, ч. 4, п. 5
 Ё́йфелева ве́жа § 55, ч. 2
 еконо́мічний (полі́тико-еконо́мічний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «б»; *Організа́ція
еконо́мічного співро́бітництва і ро́звитку* § 54, ч. 1)
 економкля́с § 35, ч. 6, п. 2
 екопродо́кти § 35, ч. 6, п. 2
 екскурсове́д § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»
 е́кску́рсу § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»
 ексміні́стр § 35, ч. 6, п. 4
 экс-НДР § 35, ч. 6, п. 4, прим. 1
 експеримента́льний (науко́во-експеримента́льний) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
 експерти́за (ДНК-експерти́за) § 35, ч. 7, п. 8
 е́кспорту § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»
 експрезиде́нт § 35, ч. 6, п. 4
 експрем'є́р-міні́стр § 35, ч. 6, п. 4
 екстракля́с § 35, ч. 6, п. 3
 ексчемпіо́нка § 35, ч. 6, п. 4
 экс-Югосла́вія § 35, ч. 6, п. 4, прим. 1
 електора́ту § 82, ч. 6, п. 2
 елэ́ктрика § 121, ч. 2
 електровагоноремо́нтний («Ки́ївський електровагоноремо́нтний заво́д») § 54, ч. 4
 електрово́з § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»; електрово́за § 82, ч. 6, п. 7
 електрока́ра § 82, ч. 5, п. 2, пп. «б»

електромеханічних (НДІ електромеханічних приладів) § 61, ч. 3, прим. 2
 електронно-обчислювальний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
 електропровід § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»
 електросиловий § 40, ч. 1, п. 1
 елемента § 82, ч. 5, п. 2, пп. «в»; § 82, ч. 6, п. 9, прим.
 елементу § 82, ч. 6, п. 9, прим.
 еліпсоїд § 3, ч. 1, п. 4; еліпсоїда § 82, ч. 5, п. 2, пп. «в»
 Еліста § 149, ч. 7
 елітжитло § 35, ч. 6, п. 1
 Елмас § 140, ч. 2, п. 9
 Елогім § 53, ч. 1
 ель § 49, ч. 2; § 146, ч. 2, п. 4; § 154, ч. 3, п. 5
 Ель Греко § 49, ч. 2
 Ельбрус § 149, ч. 7; Ельбрусу § 82, ч. 6, п. 5
 Ельзас (Ельзас-Лотарінгія) § 154, ч. 3, п. 1; Ельзасу § 82, ч. 6, п. 5
 ельзас-лотарінзький § 154, ч. 3, п. 1
 Ельтон § 149, ч. 7
 ембарго § 122, ч. 1
 Еміля (Карла Густава Еміля Маннергейма) § 140, ч. 3
 емоційний § 33, ч. 1
 ендокринолог (гінеколог-ендокринолог) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «а»
 «Енеїда» (поема «Енеїда») § 55, ч. 3
 енергія § 130, ч. 1
 Енн § 140, ч. 2, п. 9
 Ёнтоні § 134, ч. 2
 енциклопедичний (енцикл.) § 62, ч. 3
 енциклопедія (енцикл.) § 62, ч. 3
 енциклопедія «Вікіпедія» § 54, ч. 7
 Ёнчепінг § 132, ч. 1
 епідемситуація § 35, ч. 6, п. 1
 епо́ха Баро́ко § 52, ч. 1
 е́ра § 130, ч. 1; § 52, ч. 3, прим. 2
 Ердога́н § 122, ч. 1
 е́ркера § 82, ч. 5, п. 2, пп. «ж»
 Ерл § 135, ч. 1
 Ерне́ст § 135, ч. 1
 Ерре́рос (Бретон де лос Ерре́рос) § 49, ч. 2
 Ер-Ріа́д § 129, ч. 4, п. 4, прим. 2
 ерріа́дський § 129, ч. 4, п. 4, прим. 2
 ескадри́ля § 140, ч. 1, п. 1 (парадигма); ескадри́льї § 78, ч. 1, п. 2;
 (в) ескадри́льї § 3, ч. 1, п. 2; ескадри́лей § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1;
 ескадри́льям § 77, ч. 1, п. 2; ескадри́льями § 79, ч. 1, п. 2; (на) ескадри́льях
 § 80, ч. 1
 ескала́тора § 82, ч. 5, п. 2, пп. «б»
 Ёсслінген-на-Нека́рі § 152, ч. 6 (парадигма)

Есхі́л § 130, ч. 1
Ете́ль § 140, ч. 2, п. 9, прим. (парадигма)
ете́р, ефі́р § 123, ч. 2
Е́тна § 130, ч. 1
етногу́рт § 35, ч. 6, п. 2
Етьє́на де Сілуе́тта § 129, ч. 2, п. 3
ефе́нді § 140, ч. 2, п. 4
ефі́р, ете́р § 123, ч. 2

Є

є § 115, ч. 5
Єва́нгеліє § 5, ч. 1; § 53, ч. 4; § 55, ч. 3, прим. 2; § 130, ч. 2, п. 1
Євге́н § 68, ч. 2, п. 3 (парадигма)
Євге́ньє́сва § 144, ч. 1, п. 3, пп. «б»
Євдокі́мов § 144, ч. 1, п. 3, пп. «а»
Євразі́йський степ § 50, ч. 1
євро § 140, ч. 2, п. 5
євроелі́та § 130, ч. 3
єврозо́на § 35, ч. 6, п. 2
Європарла́мент § 35, ч. 4, п. 1
Європе́йський парла́мент § 54, ч. 1; *Європе́йський Сою́з* § 54, ч. 5, прим. 2;
Ра́да Європе́йського Сою́зу, Європе́йська комі́сія, Європе́йська ра́да § 54, ч. 1
Євро́пи (Ра́да Євро́пи) § 54, ч. 1; *(нів) Євро́пи* § 36, ч. 1, п. 7, прим.
євроре́монт § 35, ч. 6, п. 2
єврорі́нок § 36, ч. 1, п. 4
Євросою́з § 35, ч. 4, п. 1
Євтуше́вський § 144, ч. 1, п. 3, пп. «а»
євха́рістія § 130, ч. 2, п. 1; *храм Пресвято́ї Євха́рістії* § 55, ч. 2, прим.
е́гер § 130, ч. 2, п. 2
егі́петський § 129, ч. 4, п. 6
Егі́пет § 50, ч. 6; § 129, ч. 4, п. 6; *Егі́пту* § 53, ч. 1, прим.; § 82, ч. 6, п. 5
Его́ва § 53, ч. 1
Его́р § 144, ч. 1, п. 3, пп. «а»
Его́ришино § 149, ч. 8, п. 3, пп. «а»; § 150, ч. 2
Е́длічка § 144, ч. 1, п. 7, пп. «а»
Е́жі § 144, ч. 1, п. 7, пп. «б»
Е́йтс § 126, ч. 1
Ела́нський § 144, ч. 1, п. 3, пп. «а»
Еле́на Прекра́сна § 146, ч. 2, п. 1; *о́стрів Свято́ї Еле́ни* § 50, ч. 2
Еле́ня Гу́ра § 149, ч. 3, п. 1
Елизáров § 144, ч. 1, п. 3, пп. «а»
Елисéйські Поля́ § 50, ч. 1, прим.; § 149, ч. 1, п. 5; § 152, ч. 4, п. 1 (парадигма)
Е́ллоустоун § 130, ч. 2, п. 2

Єли́ава § 149, ч. 3, п. 1
Єль § 130, ч. 2, п. 2
Є́мен § 130, ч. 2, п. 2
Єнджихо́вський § 144, ч. 1, п. 10, пп. «б»
Є́нсі § 144, ч. 1, п. 7, пп. «б»
єпі́скоп (єп.) § 62, ч. 3
єпі́скоп § 129, ч. 2, п. 6; § 130, ч. 2, п. 1
єпи́тімія § 129, ч. 2, п. 6; § 130, ч. 2, п. 1
єпित्रахі́ль § 129, ч. 2, п. 6; § 130, ч. 2, п. 1
є́ресь § 130, ч. 2, п. 1
Єрусали́м § 129, ч. 4, п. 6
Єришо́в § 144, ч. 1, п. 3, пп. «а»
Єсе́ник § 149, ч. 3, п. 1
єси́ § 115, ч. 5
єство́ § 4, ч. 1, п. 1
єсть § 115, ч. 5
є́ті § 126, ч. 1
єхі́дна § 129, ч. 2, п. 6

Ж

Жа́бинка § 149, ч. 8, п. 2, прим.
жабо́ § 140, ч. 2, п. 5
жага́ § 5, ч. 1
жада́ний § 29, ч. 3, п. 2, прим.
жаднію́га (вовк-жаднію́га) § 37, ч. 2, п. 1
Жа́ку § 87, ч. 1, п. 1
жа́ль (на жа́ль) § 41, ч. 2, п. 1
жа́лю § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»
жа́лю (без жа́лю) § 41, ч. 2, п. 1
Жан-Жа́к § 49, ч. 1; § 146, ч. 4, п. 1; § 147, ч. 1; *Жа́на-Жа́ка* § 140, ч. 3
жан-жа́ківський § 147, ч. 1
Жа́нна д'Арк § 49, ч. 2
Жанне́т § 140, ч. 2, п. 9
жар-пти́ця § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
жаский § 26, ч. 3, п. 1, прим.
жа́ти, жну, жнуть § 115, ч. 3, п. 2, пп. «ж»
жа́тий § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б»
жа́ху § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»
же, ж § 44, ч. 2, п. 13; § 44, ч. 3, п. 2
ЖЕК-9 § 35, ч. 7, п. 5
желé § 121, ч. 2; § 140, ч. 2, п. 3
Желе́хівський § 9, ч. 3, п. 5, пп. «е»
Желе́зноводськ § 149, ч. 3, п. 3
Жене́в'єва § 138, ч. 1, п. 1

- женіти* § 10, ч. 1; § 10, ч. 2
жёрти, жеру́, жеру́ть, жери́ § 115, ч. 3, п. 2, пп. «ж», прим.
Жёшув (Ряшів) § 150, ч. 3
Жівков § 144, ч. 1, п. 6
живо́пису § 82, ч. 6, п. 7
живоплóту § 82, ч. 6, п. 7
животá § 82, ч. 5, п. 2, пп. «є»
живо́тика § 82, ч. 5, п. 2, пп. «є»
живу́чий § 119, ч. 1, п. 1, пп. «а»
«Жівчик» (напій «Жівчик») § 58, ч. 1
Жигáлово § 149, ч. 8, п. 3, пп. «а»
Жигулі § 149, ч. 8, п. 1, пп. «б»
Жі́жка § 144, ч. 1, п. 7, пп. «б»
жир § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
Жи́рардув § 150, ч. 3
жира́ф'ячий § 7, ч. 2, п. 1
Жи́рoнда § 129, ч. 4, п. 3
жіти § 115, ч. 3, п. 2, пп. «а»; § 118, ч. 1; *живу́, живу́ть* § 115, ч. 3, п. 2, пп. «а»;
жив § 101, ч. 1, п. 3; *живі́, живі́мо, живі́м, живі́ть* § 116, ч. 2, п. 1
жі́тній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 1; *Жи́тні Го́ри* § 154, ч. 2, п. 6
житньо́гірський § 154, ч. 2, п. 6
житньо́гірці § 154, ч. 2, п. 6
Жито́мир § 148, ч. 1; *Жито́мира* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
жито́мирський § 101, ч. 1, п. 1; *Жито́мирська автостра́да, ву́лиця Ма́ла*
Жито́мирська § 50, ч. 11
життє́вий § 30, ч. 1, п. 1; § 33, ч. 6; *життьові́й* § 30, ч. 1, п. 1
життєзда́тний § 35, ч. 3, п. 4
життє́пис § 30, ч. 1, п. 1; § 35, ч. 3, п. 4
життя́ § 27, ч. 1, п. 5; § 30, ч. 1, п. 1; § 63, ч. 2, п. 6; § 66, ч. 3, п. 2; § 67, ч. 3,
 п. 2, пп. «б»; § 61, ч. 3, прим. 3; § 57, ч. 1; *життю́* § 30, ч. 1, п. 1; *життя́м*
 § 85, ч. 1, п. 2; (у) *житті́* § 30, ч. 1, п. 1; *житті́в* § 89, ч. 1, п. 1
Жі́зель § 140, ч. 2, п. 9, прим. (парадигма)
Жі́льєро́н § 129, ч. 2, п. 3
жі́нка § 67, ч. 2, п. 1, пп. «а»; *жі́нки* § 81, ч. 1
Жіоно́ § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
жнець, жéнче § 87, ч. 1, п. 3; *Жнець* § 142, ч. 1 (парадигма)
жовті́ти, жовтію́, жовті́ють § 115, ч. 3, п. 2, пп. «б»
жо́вто-блакі́тний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «г»
жовтога́р'ячий § 40, ч. 2, п. 2, пп. «г»
жовто́цвіт § 36, ч. 1, п. 2
жовтува́то-роже́вий § 40, ч. 2, п. 2, пп. «г»
жо́вчу § 95, ч. 3, п. 2
Жозе́фа (Кло́да Жозе́фа Руже́ де Лі́ля) § 140, ч. 3
Жоліо́-Кюрі́ § 146, ч. 4, п. 2
жона́тий § 10, ч. 2

Жорж Санд § 146, ч. 2, п. 2
Жоффруа § 140, ч. 2, п. 1
Жу́ан (Дон Жуа́н) § 146, ч. 2, п. 5
жук-коро́їд § 37, ч. 2, п. 4
Жуль Верн § 147, ч. 4
жуль-ве́рнівський § 147, ч. 4
жупа́на § 82, ч. 5, п. 2, пп. «и»
журавле́ві, журавлю́ § 83, ч. 1, п. 1; *Жураве́ль* § 142, ч. 1 (парадигма)
Журба́в § 76, ч. 1, п. 3
жури́ § 129, ч. 2, п. 5; § 130, ч. 4
журна́л (журн.) § 62, ч. 3
журна́л «Всесві́т» § 55, ч. 3

З

з § 25, ч. 1, п. 1, 2, 3; § 25, ч. 3, п. 2
за § 43, ч. 1
Заа́ле § 137, ч. 1
забага́то § 41, ч. 1, п. 1
за бага́то § 41, ч. 1, п. 1, прим.
забезпе́чення (Зако́н Украї́ни «Про забезпе́чення функціонува́ння украї́нської мо́ви як держа́вної») § 55, ч. 1
забі́гти § 115, ч. 4, п. 2, прим.
Заболо́тного (ву́лиця Акаде́міка Заболо́тного) § 50, ч. 2
Забро́діно § 150, ч. 2
забу́тих (фі́льм «Ті́ні забу́тих пре́дків») § 55, ч. 3
Зава́дзький § 144, ч. 2, п. 1
зава́дити, зава́джу § 115, ч. 4, п. 3, пп. «б»
заважа́ти § 115, ч. 4, п. 3, пп. «б»
завбі́льки § 41, ч. 1, п. 7
завви́шки § 29, ч. 1, п. 1
завгли́бки § 41, ч. 1, п. 7
завда́ння § 67, ч. 3, п. 2, пп. «б»; *завда́нь* § 89, ч. 1, п. 2
завдо́вжки § 41, ч. 1, п. 7
завдя́кі Катери́ні Бала́й § 142, ч. 3, прим. 2
заверті́ти § 11, ч. 2
заве́ршення § 9, ч. 3, п. 4; *(по) заве́ршенні* § 86, ч. 1, п. 1, пп. «б»
заве́ршувати § 11, ч. 2
зави́дна § 41, ч. 1, п. 4
зави́ти § 115, ч. 3, п. 2, пп. «а»
заві́рчувати § 11, ч. 2
Заві́т (Нови́й Заві́т, Стари́й Заві́т) § 53, ч. 4
за ві́що § 41, ч. 1, п. 6
завка́федри § 35, ч. 5, п. 2
завме́рти § 115, ч. 3, п. 2, пп. «ж», прим.; *завме́р* § 11, ч. 3

- завмира́ти § 11, ч. 3
 заво́д § 19, ч. 2; § 61, ч. 3, прим. 2; § 66, ч. 3, п. 1; заво́ду § 82, ч. 6, п. 5; заво́ди § 88, ч. 1, п. 1; «Мотоциклéтний заво́д» § 50, ч. 14; заво́д «Фарма́к» § 54, ч. 5; «Ки́ївський електровагоноремо́нтний заво́д», Ха́рківський тра́кторний заво́д § 54, ч. 4
 заводі́яка § 67, ч. 2, п. 1, пп. «а»
 заводський § 19, ч. 2
 заво́йований § 8, ч. 1, п. 1
 заво́йовуваний § 34, ч. 2
 заво́йовування § 34, ч. 2
 заво́йовувати § 34, ч. 2
 заво́шки § 41, ч. 1, п. 7
 за́втра (до за́втра, на за́втра § 41, ч. 1, п. 1, прим.; не сьогодні-за́втра § 35, ч. 7, п. 3)
 за́втрашній § 102, ч. 1, п. 2
 завчасу́ § 41, ч. 1, п. 7
 зави́шки § 41, ч. 1, п. 7
 за́гального (ві́дділ за́гального мовозна́вства Інститу́ту мовозна́вства ім. О. О. Потебні́ НАН України) § 54, ч. 6
 загальнодо́ступний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «а»
 загальноосві́тній § 40, ч. 1, п. 2, пп. «а»; Льві́вська се́редня загальноосві́тня шко́ла № 51 і́мені Іва́на Франка́ § 54, ч. 3
 загі́ну (до загі́ну) § 41, ч. 2, п. 1
 загі́н (три з полови́ною тис́ячний загі́н) § 38, ч. 1, п. 2, прим. 2
 загі́тований § 34, ч. 3
 загі́тува́ти § 34, ч. 3
 заго́єний § 119, ч. 1, п. 2, пп. «а»
 за годі́ни § 41, ч. 2, п. 1
 За́греб § 149, ч. 2
 Задві́рне (Порі́ччя Задві́рне) § 152, ч. 4, п. 2 (парадигма)
 за́для § 42, ч. 1, п. 2
 за́дній § 33, ч. 1, § 102, ч. 1, п. 1
 задньо́языко́вий § 35, ч. 2
 за дн́я § 41, ч. 2, п. 1
 задóвго § 41, ч. 1, п. 1
 за́думу § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»
 за́єнько § 32, ч. 9
 за́єць § 66, ч. 3, п. 3; (по) за́йцеві́, (по) за́йцю § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 2; за́єць-бі́ляк, за́єць-руса́к § 37, ч. 2, п. 4; За́єць § 49, ч. 7, п. 3; § 141, ч. 1; § 142, ч. 1 (парадигма)
 займе́нника § 82, ч. 5, п. 2, пп. «г»
 Зайо́нчек § 144, ч. 1, п. 10, пп. «б»
 за́йчик (За́йчик-Побіга́йчик § 36, ч. 2, п. 1, пп. «а»; за́йчика § 82, ч. 5, п. 1; Я́р-під-За́йчиком § 154, ч. 3, п. 5)
 зайчи́сько § 66, ч. 3, п. 3

Закавка́ззя § 50, ч. 6, прим.
 Закарпа́тської (Апеля́ційний суд Закарпа́тської о́бласті) § 54, ч. 1
 закиса́ти, закиса́ю, закиса́ють § 115, ч. 3, п. 2, пп. «в»
 закі́нчена (не закі́нчена) § 44, ч. 2, п. 2
 (по) закі́нченні § 86, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 1
 закі́нчено (не закі́нчено) § 44, ч. 2, п. 2
 закомпо́стований § 34, ч. 3
 закомпо́стувати § 34, ч. 3
 зако́н § 9, ч. 3, п. 5, пп. «е»; § 29, ч. 1, п. 3; *Зако́н України «Про забезпе́чення
 функціонува́ння украї́нської мо́ви як держа́вної»* § 55, ч. 1
 зако́нний § 9, ч. 3, п. 5, пп. «е»; § 29, ч. 1, п. 3; § 63, ч. 2, п. 6
 зако́нність § 29, ч. 1, п. 3
 зако́нно § 29, ч. 1, п. 3
 законода́вчо § 10, ч. 3, п. 4, прим.
 зако́ну (по зако́ну) § 41, ч. 2, п. 1
 Запо́ране, Запо́раного, Запо́раному § 149, ч. 5, прим.
 за кордо́н § 41, ч. 2, п. 1
 за кордо́ном § 41, ч. 2, п. 1
 закрі́тий § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б»
 за́ла (ВІП-за́ла) § 35, ч. 7, п. 8
 Зале́ський § 144, ч. 1, п. 2
 залі́зниця (Придні́провська залі́зниця) § 50, ч. 11
 залі́зо § 67, ч. 3, п. 1, пп. «б»
 залі́сся § 19, ч. 1, п. 3; *Залі́сся Пе́рше* § 154, ч. 1, п. 3
 залі́ський § 19, ч. 1, п. 3
 за́лу § 82, ч. 6, п. 5
 Замбе́зі § 129, ч. 2, п. 4
 заместі́ § 9, ч. 1, п. 1, пп. «е»; § 11, ч. 2; *замі́в, замела́* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «е»
 замі́вши § 9, ч. 1, п. 1, пп. «е»
 замі́ж § 41, ч. 1, п. 2
 замі́жня § 102, ч. 1, п. 1
 замі́сть § 42, ч. 1, п. 1
 заміта́ти § 11, ч. 2
 за́мкнений § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 1
 замкну́ти § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 1
 за́мкнутий § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 1
 Замо́вник § 60, ч. 1
 замо́жний § 101, ч. 1, п. 1
 за́мок (за́мок Іф § 55, ч. 2, прим.; *Хоті́нський за́мок* § 55, ч. 2); *за́мку* § 82,
 ч. 6, п. 5
 за́молоду § 41, ч. 1, п. 4
 заморо́жувати § 115, ч. 4, п. 3, пп. «б»
 замру́, замру́ть § 115, ч. 3, п. 2, пп. «ж», прим.; *замру́* § 11, ч. 3; § 115, ч. 3,
 п. 2, пп. «ж», прим.
 зана́дто § 41, ч. 1, п. 1

за́ново § 41, ч. 1, п. 4
 заодно́ § 41, ч. 1, п. 5
 за́очі § 41, ч. 1, п. 2
 запа́сові, запáсу § 83, ч. 1, п. 1
 запира́ти, запéр, запри § 11, ч. 3
 за́пису § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»; § 82, ч. 6, п. 9
 запитáння (до запитáння) § 41, ч. 2, п. 1
 за́північ § 41, ч. 1, п. 2
 Запо́віт (Новій Запо́віт, Старій Запо́віт) § 53, ч. 4
 Запо́ріжся § 9, ч. 3, п. 2, пп. «в»; § 19, ч. 1, п. 2; § 148, ч. 1; § 153, ч. 3, п. 1
 запо́ріжці § 49, ч. 6
 запо́різький § 19, ч. 1, п. 2; § 153, ч. 3, п. 1
 Запо́ро́жці (карті́на «Запо́ро́жці пи́шуть листá туре́цькому султа́нові») § 55, ч. 3
 запря́гті, за́пріг, запря́гті § 115, ч. 7, п. 2, прим. 1
 запу́стити, запу́щу § 17, ч. 1
 запу́щений § 17, ч. 1
 зап'я́стний § 28, ч. 1
 за́ради § 42, ч. 1, п. 2; § 55, ч. 3
 за́раз § 41, ч. 1, п. 2
 заразо́м § 41, ч. 1, п. 2
 Зара́ту́стра § 53, ч. 1
 за раху́нок § 41, ч. 2, п. 1
 зареє́стрований § 34, ч. 3
 зареє́струва́ти § 34, ч. 3
 За́ре́мба § 144, ч. 1, п. 10, пп. «а»
 За́річна (слі́ва За́річна ра́ння) § 59, ч. 3
 зарабо́тку § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»; § 82, ч. 6, п. 9
 заса́джена (не заса́джена) § 44, ч. 2, п. 3
 за сві́тла § 41, ч. 2, п. 1
 засі́дання прези́дії Украї́нського това́риства охоро́ни па́м'яток істо́рії та культу́ри § 54, ч. 6; засі́дань § 89, ч. 1, п. 2
 засла́бити, засла́б, засла́бла § 115, ч. 7, п. 2, прим. 2
 заслу́жений дія́ч мисте́цтв § 56, ч. 1, прим. 1
 заспоко́ювати § 11, ч. 1
 зате́ § 43, ч. 1
 зате́мна § 41, ч. 1, п. 4
 зати́м що § 43, ч. 2, п. 2; § 44, ч. 2, п. 10
 зати́м щоб § 43, ч. 2, п. 2
 зати́сувати § 11, ч. 2
 зато́ка, Пе́рська зато́ка § 50, ч. 1; § 154, ч. 1, п. 2; зато́ка Свято́го Лавре́нтія § 50, ч. 2; Фі́нська зато́ка § 154, ч. 1, п. 2
 зато́н, зато́ну § 9, ч. 3, п. 5, пп. «г»
 зато́ру § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»; § 82, ч. 6, п. 9
 Заха́р § 66, ч. 3, п. 1

Заха́р 'ін § 144, ч. 3, п. 1
 захисників § 89, ч. 1, п. 1
 за́хід § 50, ч. 10
 за́хідний § 33, ч. 1; § 40, ч. 2, п. 2, пп. «Г»; § 101, ч. 1, п. 1; *За́хідний Буг* § 148, ч. 1; *За́хідна Євро́па* § 50, ч. 10; § 154, ч. 1, п. 1; § 154, ч. 2, п. 6
 захі́дноєвропе́йський § 154, ч. 2, п. 6
 захі́дноєвропе́йці § 154, ч. 2, п. 6
 захі́дноукраї́нський § 40, ч. 1, п. 2, пп. «а»
 За́ходу (країни За́ходу) § 50, ч. 10
 за що́ § 41, ч. 1, п. 6
 зба́вити § 31, ч. 1
 Зба́раж § 19, ч. 1, п. 2; § 152, ч. 4, п. 1
 зба́разький § 19, ч. 1, п. 2
 зберегти́ § 9, ч. 3, п. 3; § 11, ч. 2; § 14, ч. 1, п. 3; *збережу́, збережéш, збережé, збережемо́, збережете́, збережу́ть, збережі́, хай (нехай) збережу́ть, збережі́мо, збережі́ть* § 14, ч. 1, п. 3; *збері́г, зберегла́, зберегло́* § 9, ч. 3, п. 3
 зберéжений § 14, ч. 1, п. 3
 збері́гати § 11, ч. 2
 збері́гши § 9, ч. 3, п. 3
 збі́жжя § 30, ч. 1, п. 1; § 67, ч. 3, п. 2, пп. «б»; *збі́жжю, (у) збі́жжі* § 30, ч. 1, п. 1
 збі́льшення § 9, ч. 3, п. 4
 збі́рник (зб.) § 62, ч. 3
 зблі́днути, зблі́д, зблі́дла § 115, ч. 7, п. 2, прим. 2
 збо́їни § 100, ч. 1, п. 1; збо́їн § 100, ч. 2, п. 3
 збо́ку § 41, ч. 1, п. 2
 з бо́ку на бі́к § 41, ч. 2, п. 2
 з бо́лю § 41, ч. 2, п. 1
 збо́ри § 54, ч. 5, прим. 4; § 54, ч. 6;
збро́йне (Льві́вське збро́йне повста́ння 1848 р.) § 52, ч. 1
Збро́йні Сі́ли Украї́ни § 54, ч. 1
 збро́яр, збро́яра́ § 67, ч. 3, п. 3, пп. «а»
 Збру́ча § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
 збу́джений § 115, ч. 4, п. 3, пп. «а»
 збу́дований § 119, ч. 1, п. 2, пп. «а»
 збу́товий (постача́льно-збу́товий) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
зважа́ючи на те що́ § 43, ч. 2, п. 2
Зве́гінцевим § 85, ч. 1, п. 3, пп. «а»
 зве́рнення § 32, ч. 5
 зве́рху § 41, ч. 1, п. 2
 зве́сти § 31, ч. 1
 Зве́рев § 144, ч. 1, п. 3, пп. «Г»
 зви́сока § 41, ч. 1, п. 4
 зви́ти § 115, ч. 3, п. 2, пп. «а»
 зви́чай § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»

- зві́дкись § 44, ч. 3, п. 4
 зві́ку § 41, ч. 1, п. 2
 зві́р, зві́рі § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»; (на) зві́рові, (на) зві́рі § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 1
 зві́робі́й-трава́ § 37, ч. 2, п. 2
 зві́робо́ю § 82, ч. 6, п. 2, пп. «б»
 Зво́лінський § 144, ч. 1, п. 7, пп. «а»
 зву́ка § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»; § 82, ч. 6, п. 9, прим.
 зву́ку § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»; § 82, ч. 6, п. 9, прим.
 зв'я́зок § 7, ч. 2, п. 1, прим.; *оперáтор мобі́льного зв'язку́ «Київста́р»* § 54, ч. 7
 зв'я́літи § 7, ч. 2, п. 1, прим.
 (при) зга́рищі § 86, ч. 1, п. 1, пп. «б»
 зга́рячу § 41, ч. 1, п. 4
 згин § 5, ч. 1
 зго́ден § 101, ч. 1, п. 3
 згорі́ § 41, ч. 1, п. 2
 згу́бний § 33, ч. 1
 з да́вніх-даве́н § 35, ч. 7, п. 2, пп. «г»
 зда́тність § 32, ч. 3
 здеши́влення § 115, ч. 4, п. 3, пп. «в», прим. 1
 з ді́да-праді́да § 35, ч. 7, п. 2, пп. «г»
 зді́йснений § 29, ч. 3, п. 2, прим.
 зді́йсне́нний § 29, ч. 3, п. 2, прим.
 з дня на де́нь § 41, ч. 2, п. 2
 здоро́в § 101, ч. 1, п. 3
 здоро́вє́нний § 29, ч. 3, п. 1
 здоро́в'я § 67, ч. 3, п. 2, пп. «б»
 здрі́бніти § 31, ч. 1
 зду́жати (не зду́жати) § 44, ч. 3, п. 5
 Зе́всова § 49, ч. 9, п. 1
 Зейна́б § 140, ч. 2, п. 9, прим. (парадигма)
 законо́мити § 31, ч. 1
 Зелáндія (Нова́ Зелáндія) § 50, ч. 1
 Зеленбу́д-4 § 35, ч. 7, п. 5
 зелéний § 9, ч. 1, п. 2; те́мно-зелéний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «г»; зе́лен § 101, ч. 1, п. 3; Зе́леного Га́ю § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й», прим.; Зе́лена Гу́ра § 150, ч. 1; § 154, ч. 1, п. 1
 зе́лень § 9, ч. 2, п. 3
 земле́ір § 35, ч. 3, п. 3
 земле́тру́с § 35, ч. 3, п. 3; земле́тру́су § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»
 землі́ § 9, ч. 2, п. 1; § 67, ч. 2, п. 2; землі́ § 69, ч. 1, п. 2, прим.; зе́мле § 74, ч. 1, п. 2; зе́млі § 69, ч. 1, п. 2, прим.; земéль § 9, ч. 2, п. 1; землі́-ма́ти § 37, ч. 2, п. 1; Землі́ § 50, ч. 1, прим.; § 51, ч. 2, прим.; землі́ Ні́жня Саксо́нія § 50, ч. 9
 зерно́ § 67, ч. 3, п. 1, пп. «б»; ні на ма́кове зе́рно § 44, ч. 2, п. 8

з'єднаний § 7, ч. 2, п. 4
 зж́ітис́я § 31, ч. 1
 зж́овкли́й § 119, ч. 1, п. 1, пп. «б»
 з-за § 42, ч. 2
 зза́ду § 29, ч. 1, п. 1; § 41, ч. 1, п. 2
 з-за ко́рдо́ну § 41, ч. 2, п. 1
 ззи́рну́тис́я § 31, ч. 1
 Зи́мовни́ки § 149, ч. 8, п. 3, пп. «д»
 Зи́нов'є́в § 144, ч. 1, п. 3, пп. «б»
 Зи́нові́й-Бо́гда́н § 49, ч. 1; § 146, ч. 4, п. 1
 зі § 25, ч. 2; § 25, ч. 4; § 25, ч. 5; § 25, ч. 5, прим.
 зібга́ти § 31, ч. 2
 зів'я́лий § 31, ч. 2
 зі́гнаний § 119, ч. 1, п. 2, пп. «а»
 зі́гнорува́ти § 31, ч. 1
 зі́гну́ти § 31, ч. 2
 зі́гра́ти § 31, ч. 2
 зі́гріва́ти § 31, ч. 2
 зі́дра́ти § 31, ч. 2
 зі́зна́тис́я § 31, ч. 2
 зі́лля § 9, ч. 1, п. 2; § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
 зі́мліва́ти § 31, ч. 2
 зі́м'я́ти § 31, ч. 2
 зі́пріва́ти § 31, ч. 2
 зі́псува́ти § 31, ч. 2
 зі́п'я́стис́я § 31, ч. 2
 зі́р § 26, ч. 3, п. 3
 зі́рві́голова § 36, ч. 1, п. 5
 зі́рка, зі́ро́к § 9, ч. 3, п. 1, пп. «б»; *Зі́рка* § 49, ч. 8; § 57, ч. 1
 зі́сподо́у § 41, ч. 1, п. 2
 зі́ста́вити § 31, ч. 2
 зі́ткне́ння § 31, ч. 2
 зі́тлі́ти § 31, ч. 2
 зі́трі́ § 11, ч. 3
 зі́щу́литис́я § 31, ч. 2
 з'ї́зд § 3, ч. 1, п. 3; § 54, ч. 6
 з'ї́хати § 7, ч. 2, п. 4
 з кра́ю в кра́й § 41, ч. 2, п. 1
 зла́зь, зла́зьте, зла́зьмо § 116, ч. 3, п. 3
 зле́гка § 41, ч. 1, п. 4
 злі́ва § 41, ч. 1, п. 4
 зло § 67, ч. 3, п. 1, пп. «б»
 зло (на зло́) § 41, ч. 2, п. 1
 злові́ти, зловлю́, зловля́ть § 18, ч. 1
 зло́влений § 18, ч. 1

зловоро́жий § 40, ч. 1, п. 2, пп. «г»
 злоді́йкува́тий § 33, ч. 8
 змага́ння § 67, ч. 3, п. 2, пп. «б»; змага́нням § 85, ч. 1, п. 2
 змі́йний § 33, ч. 4
 змо́зі (по змо́зі) § 41, ч. 2, п. 1
 з-над § 42, ч. 2
 знадво́ру § 41, ч. 1, п. 7
 зна́йда § 66, ч. 2, п. 1
 знайшо́всь § 115, ч. 7, п. 2, прим. 3
 знак (відзна́ка Міністе́рства вну́трішніх справ Украї́ни – нагрудний знак «За
 безпе́ку наро́ду») § 57, ч. 1
 зна́ку (по зна́ку) § 41, ч. 2, п. 1
 знаме́нника § 82, ч. 5, п. 2, пп. «г»
 знанн́я § 30, ч. 1, п. 1; § 63, ч. 2, п. 6; знанн́ю § 30, ч. 1, п. 1; (у) знанн́і § 30,
 ч. 1, п. 1; знань § 26, ч. 3, п. 3; § 30, ч. 1, п. 1
 знаря́ддя § 30, ч. 1, п. 1; § 67, ч. 3, п. 2, пп. «б»; § 82, ч. 2; знаря́ддю § 30, ч. 1,
 п. 1; § 83, ч. 1, п. 2, пп. «а»; знаря́ддям § 85, ч. 1, п. 2; (на) знаря́дді § 30,
 ч. 1, п. 1; знаря́дь § 30, ч. 1, п. 1; знаря́ддями § 92, ч. 1, п. 1
 значенн́євий § 33, ч. 6
 зна́чення (знач.) § 62, ч. 3
 зна́чення § 9, ч. 2, п. 4; § 9, ч. 3, п. 4; зна́чень § 9, ч. 2, п. 4
 зна́ю § 4, ч. 1, п. 1
 знéхтуваний § 119, ч. 1, п. 2, пп. «а»
 зні́зу § 41, ч. 1, п. 2
 знóву § 41, ч. 1, п. 4
 зо § 25, ч. 2; § 25, ч. 6, п. 1, 2
 зóвнішній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 2
 зовнішньополіти́чний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «а»
 зóвсім § 44, ч. 2, п. 6; не зóвсім § 44, ч. 2, п. 7
 з о́гляду на те що § 43, ч. 2, п. 2
 зогріва́ти § 31, ч. 2
 зóзла § 41, ч. 1, п. 2
 Зо́їн § 33, ч. 3
 зо́кола § 41, ч. 1, п. 2
 золоті́й (Золоті́й Ріг § 50, ч. 1, прим.; золотá медáль § 57, ч. 2; о́рден
 «Золотá Зі́рка» § 57, ч. 1)
 зóлото-валю́тний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «в»
 Золо́товéрхий § 50, ч. 6, прим.; § 53, ч. 7
 «золо́токолóса» (пшени́ця «золо́токолóса») § 59, ч. 2
 золотоні́ський § 153, ч. 3, п. 3
 Золо́тонóша § 153, ч. 3, п. 3
 Золя́ § 121, ч. 1, п. 2
 зомліва́ти § 31, ч. 2
 зооса́д § 35, ч. 6, п. 2
 зоприва́ти § 31, ч. 2

зорієнтуватися § 31, ч. 1
 зоря, зоря́ Альтаї́р § 51, ч. 1
 зотлі́ти § 31, ч. 2
 зо́шит § 63, ч. 1
 Зо́я § 33, ч. 3; § 66, ч. 2, п. 2
 з-пе́ред § 42, ч. 2
 з переля́ку § 41, ч. 2, п. 1
 з-під § 42, ч. 2
 з-по́за § 42, ч. 2
 з-по́між § 42, ч. 2
 з-по́над § 42, ч. 2
 з-по́під § 42, ч. 2
 з-по́серед § 42, ч. 2
 з-про́між § 42, ч. 2
 з ра́дості § 41, ч. 2, п. 1
 зразо́к (на зразо́к) § 41, ч. 2, п. 1
 зра́зу § 41, ч. 1, п. 2
 зра́нку § 41, ч. 1, п. 2
 зра́ння § 30, ч. 1, п. 4
 зре́штою § 41, ч. 1, п. 2
 зрі́дка § 41, ч. 1, п. 4
 зро́блений § 29, ч. 3, п. 2, прим.; § 115, ч. 4, п. 3, пп. «в», прим. 1
 зро́блю § 115, ч. 6, п. 2, пп. «а»
 зро́ду § 41, ч. 1, п. 2
 зро́ду-ві́ку § 35, ч. 7, п. 2, пп. «а»
 з розго́ну § 41, ч. 2, п. 1
 зроста́ння § 32, ч. 5
 зроста́ти § 32, ч. 5
 зру́чний (найбі́льш зру́чний) § 104, ч. 2, п. 2
 зсади́ти § 31, ч. 1
 зсерéдини § 41, ч. 1, п. 2
 зсу́нути § 31, ч. 1
 Зу (Нгуе́н Зу) § 49, ч. 4
 Зу́єво § 150, ч. 2
 (до) Зульфі́ї Мура́д-кизи́ § 140, ч. 4, прим.
 зумо́вити § 31, ч. 1
 зці́нити § 31, ч. 1
 зчепи́ти § 31, ч. 1
 ши́ток § 31, ч. 1
 Зя́брев § 144, ч. 4, п. 1, пп. «в», прим.
 з'яви́тися § 7, ч. 2, п. 4

И

Ий (Кім Ий Тхе) § 2, ч. 4

ийб́ен § 2, ч. 4

і́кання § 2, ч. 3

і́кати § 2, ч. 3

Ин (Пак Чен Ин) § 2, ч. 4

ир § 2, ч. 4

і́рій § 2, ч. 2

і́род § 2, ч. 2

ич § 2, ч. 3

ич! § 2, ч. 3

Ич-об́а § 2, ч. 4

І

і § 24, ч. 1, п. 1, 2; § 24, ч. 3, п. 1, 2; § 24, ч. 4

І́бн § 146, ч. 4, п. 4

І́бсен § 129, ч. 2, п. 1

Іва́н § 2, ч. 1; § 50, ч. 11; § 57, ч. 1; § 58, ч. 3; § 146, ч. 4, п. 3; Іва́не § 54, ч. 3;

§ 55, ч. 2, прим.; § 87, ч. 1, п. 4, прим. 2; Іва́н Богосло́в § 53, ч. 1; Іва́н Во́лове

О́ко § 146, ч. 2, п. 1; відзна́ка Президе́нта Украї́ни – Хрест Іва́на Мазе́ни

§ 57, ч. 1; Іва́н Петро́вич Котляре́вський § 49, ч. 1; Іва́н Хресті́тель § 53,

ч. 1; село́ Іва́на Франка́ § 154, ч. 1, п. 4; Іва́н – мужи́чий син § 146, ч. 4, п. 3

Іва́нішин, Іва́ніши́ним, Іва́нішиних, Іва́нішиними § 142, ч. 3, прим. 3

Іва́нішина, Іва́ніши́ної, Іва́нішині́й, Іва́нішину, Іва́ніши́ною, (на) Іва́нішині́й

§ 142, ч. 3, прим. 3

Іва́ніщи́ § 149, ч. 8, п. 3, пп. «д»

Іва́нівно (Окса́но Іва́нівно) § 74, ч. 1, п. 3, прим. 1

Іва́нку § 87, ч. 1, п. 1

Іва́нович § 32, ч. 11; § 49, ч. 1

Івано-Миха́йлівка (село́ Івано-Миха́йлівка) § 154, ч. 1, п. 4

(з) Іва́ном Косте́нком § 142, ч. 3, прим. 2

Іва́но-Франкі́вськ § 152, ч. 5 (парадигма); § 154, ч. 1, п. 4; § 154, ч. 3, п. 2;

§ 154, ч. 3, п. 6, прим. 1

іва́но-франкі́вський § 40, ч. 2, п. 1; § 154, ч. 3, п. 2; § 154, ч. 3, п. 6, прим. 1

іванофранкі́вці § 154, ч. 3, п. 6, прим. 1

Іва́н-царе́нко § 146, ч. 4, п. 3

Іва́ньо § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»; § 142, ч. 1 (парадигма); § 142, ч. 1, прим. 1;

Іва́неві, Іва́ньо́ві, Іва́ню § 142, ч. 1, прим. 1

Іва́шке́вич § 144, ч. 1, п. 7, пп. «а»

І́вич § 144, ч. 1, п. 6

І́во § 144, ч. 1, п. 6

Іга́рка § 149, ч. 8, п. 1, пп. «а»

І́глесіас § 129, ч. 2, п. 2

- Ігна́тов* § 144, ч. 1, п. 8, пп. «а»
Ігнато́вич § 144, ч. 1, п. 6
Ігор § 32, ч. 11, прим.; § 33, ч. 7, п. 2; § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»; § 68, ч. 2, п. 3 (парадигма); § 143, ч. 3 (парадигма); § 143, ч. 3, прим. 2; *Ігоря* § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»; § 143, ч. 3, прим. 2; *Ігорю* § 87, ч. 1, п. 4, прим. 2
Ігорі́в § 101, ч. 1, п. 2; *Ігоре́ва, Ігоре́ве* § 33, ч. 7, п. 2; «Сло́во о полку́ Ігоре́вім» § 55, ч. 3, прим. 2
Ігорі́вна § 32, ч. 12
Ігорьович § 32, ч. 11, прим.; § 143, ч. 5 (парадигма)
іграшка § 2, ч. 1; *іграшок* § 10, ч. 2; § 54, ч. 4
ігри, ігор § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1; *Ігри нескóрених, Олімпійські ігри* § 52, ч. 2
ігуме́н (ігум.) § 62, ч. 3
ідеа́ліст § 32, ч. 15
ідеа́лу § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»; § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»
Іде́н § 129, ч. 2, п. 1
іде́я § 129, ч. 2, п. 1
іди́лічний § 33, ч. 2; § 128, ч. 1
ідо́л § 2, ч. 1
ідучі́ § 120, ч. 1
і́з § 25, ч. 2; § 25, ч. 3, п. 1, 2; § 25, ч. 5; § 25, ч. 5, прим.
Ізабе́лла § 129, ч. 2, п. 1
Ізабе́ль § 140, ч. 2, п. 9, прим. (парадигма)
і́зжóвкнути § 31, ч. 1
і́з-за § 42, ч. 2
Ізмаї́лов § 144, ч. 1, п. 8, пп. «б»
і́знóв § 31, ч. 1
і́з-під § 42, ч. 2
і́зсерéдини § 31, ч. 1
і́кати § 2, ч. 1
іко́на § 2, ч. 1; § 53, ч. 7
Іконо́мов § 144, ч. 1, п. 6
іконоста́са § 82, ч. 5, п. 2, пп. «ї»
Іле́цьк (Соль-Іле́цьк) § 154, ч. 3, п. 4
іле́цький (соль-іле́цький) § 154, ч. 3, п. 4
Іліа́да § 129, ч. 2, п. 1
Ілі́єв § 144, ч. 1, п. 6
Іллі́вна § 32, ч. 12; § 143, ч. 6 (парадигма)
Іллі́ч § 32, ч. 12
Ілля́ § 30, ч. 1, п. 2; § 32, ч. 12; § 67, ч. 2, п. 2; § 143, ч. 2 (парадигма); *Іллі́* § 30, ч. 1, п. 2; § 143, ч. 2; *Іллі́ю* § 30, ч. 1, п. 2; *Ілле́ю* § 30, ч. 1, п. 2; *Ілле́* § 30, ч. 1, п. 2; § 74, ч. 1, п. 2
Іло́на § 144, ч. 1, п. 7, пп. «а»
Ільі́н § 83, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим.; § 144, ч. 1, п. 8, пп. «б»; *Ільіно́ві, Ільіну́* § 83, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим.; *Ільіні́м* § 85, ч. 1, п. 3, пп. «а»
Ільме́нь (озеро) § 149, ч. 8, п. 1, пп. «а»

- Льо́шин* § 144, ч. 4, п. 1, пп. «а»
ілюстра́тíвний (іл.) § 62, ч. 3
ілюстра́ція (іл.) § 62, ч. 3
іма́м § 53, ч. 6, прим.
імбі́р § 129, ч. 2, п. 6
іме́йла § 82, ч. 6, п. 9, прим.
іме́йлу § 82, ч. 6, п. 9, прим.
імені (ім.) § 62, ч. 3
імені (ка́федра істо́рії України Терно́пільського націо́нального педагогі́чного університе́ту імені Володи́мира Гнатюка́ § 54, ч. 6; Льві́вська се́редня загалноосві́тня шко́ла № 51 імені Іва́на Франка́, Націо́нальна бібліоте́ка України імені В. І. Верна́дського § 54, ч. 3; Націо́нальна премо́ія України імені Тара́са Шевче́нка § 57, ч. 3)
іме́нника § 82, ч. 5, п. 2, пп. «г»
іме́ння § 9, ч. 3, п. 4
іменувáти § 2, ч. 1
іммігра́ція § 128, ч. 2
імові́рне § 24, ч. 1, п. 3
імові́рно § 24, ч. 1, п. 2
імперáтор § 56, ч. 1, прим. 2
імпе́рія (Піднебе́сна імпе́рія) § 50, ч. 6, прим.
імпульсу § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»
ім'я́ § 2, ч. 1; § 66, ч. 5, п. 1, пп. «б» (парадигма); § 68, ч. 4 (парадигма); § 98, ч. 1; § 98, ч. 2; *імені* § 57, ч. 3; § 98, ч. 2; § 98, ч. 3; *іменем, ім'ям* § 98, ч. 4; (в) *імені* § 98, ч. 5; *імена́* § 99, ч. 1; § 99, ч. 4; *іме́н* § 99, ч. 2; *імена́м* § 99, ч. 3; *імена́ми* § 99, ч. 5; (в) *імена́х* § 99, ч. 6
інакодúмець § 35, ч. 6, п. 2
інвалю́та § 35, ч. 6, п. 1
інвентáр, інвентарю́ § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»
інве́стор (краї́на-інве́стор) § 37, ч. 2, п. 1
інвестпроєкт § 35, ч. 6, п. 1
Інгульця́ § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
інді́к § 2, ч. 1
І́ндія § 129, ч. 2, п. 1; § 129, ч. 4, п. 5, прим.; *Вест-І́ндія* § 154, ч. 3, п. 4
інді́йський (вест-інді́йський) § 154, ч. 3, п. 4
Індокита́й § 154, ч. 2, п. 4
індокита́йський § 154, ч. 2, п. 4
інду́стріаліза́ція § 129, ч. 2, п. 2
інду́стрія § 129, ч. 2, п. 2
ін'є́кція § 126, ч. 1; § 138, ч. 1, п. 2
інжене́р § 9, ч. 2, п. 6; § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
інженю́ § 140, ч. 2, п. 6
І́нна § 143, ч. 1
інновáція § 128, ч. 2
інові́рець § 35, ч. 6, п. 2

іноді § 2, ч. 1
інофірма § 35, ч. 6, п. 1
інспéктор § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
інстагра́му § 82, ч. 6, п. 1, пп. «д»
інститу́т (ін-т) § 62, ч. 5
інститу́т § 84, ч. 1, п. 2; § 129, ч. 4, п. 1; *інститу́ту* § 54, ч. 6; § 61, ч. 3, прим. 2; § 82, ч. 6, п. 3; *інститу́ти Націона́льної акаде́мії нау́к Украї́ни* § 54, ч. 5, прим. 5
інстру́кція § 129, ч. 2, п. 1
інструме́нта § 82, ч. 6, п. 9, прим.
інструме́нту § 82, ч. 6, п. 9, прим.
інтегра́л § 121, ч. 1, п. 1; *інтегра́ла* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «в»
інтелектуа́льний § 128, ч. 1
інтеліге́нт § 19, ч. 2
інтеліге́нтський § 19, ч. 2
інтербрига́да § 35, ч. 6, п. 1
інтерв'ю § 138, ч. 1, п. 1; § 140, ч. 2, п. 6
інтерме́цо § 128, ч. 1
інтерна́ту § 82, ч. 6, п. 5
інтернаціона́льний § 129, ч. 2, п. 1
інтерне́т, мере́жа «Інтерне́т» § 54, ч. 7; *інтерне́т-вида́ння* § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»; *інтерне́т-магази́н «Розе́тка»* § 54, ч. 7; *інтерне́т-послуга* § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
Інтерфа́кс-Азербайджа́н § 54, ч. 5, прим. 3
інтерфі́кса § 82, ч. 5, п. 2, пп. «в»
інфе́кція (ВІЛ-інфе́кція) § 35, ч. 7, п. 8
інформа́ції (день інформа́ції) § 52, ч. 2
інформпovідомлення § 35, ч. 6, п. 1
інформце́нтр § 35, ч. 6, п. 1
і́нші (ін.) § 62, ч. 3
і́шовірець § 35, ч. 6, п. 2
і́шоо́умець § 35, ч. 6, п. 2
і поді́бне (і под.) § 62, ч. 3
Іра́ку § 82, ч. 6, п. 5
Іра́ну § 82, ч. 6, п. 5
Ірві́нг § 135, ч. 2
Іре́н § 140, ч. 2, п. 9
і́ржа́ § 2, ч. 1
і́ржа́ти, і́ржу́, і́ржу́ть § 115, ч. 3, п. 2, пп. «ж»
І́ржі § 144, ч. 1, п. 7, пп. «б»
і́рій § 2, ч. 2
і́род § 2, ч. 2
і́роке́зи § 49, ч. 6
Ірпі́нь § 148, ч. 1
і́рраціона́льний § 128, ч. 2

і́рреа́льний § 128, ч. 2
Ірті́ш § 149, ч. 9
Ірша́ва § 152, ч. 1, п. 1 (парадигма)
Іса́єв § 144, ч. 1, п. 8, пп. «а»
Іса́єнков § 144, ч. 1, п. 3, пп. «б»
Іса́я § 126, ч. 1
іскрі́стий § 33, ч. 5
існува́ти § 2, ч. 1
Іссі́к-Куль § 50, ч. 4, прим.; § 154, ч. 3, п. 3; § 154, ч. 3, п. 6, прим. 2
і́стина § 2, ч. 1
Іст-Лóндон § 154, ч. 3, п. 4
істо́рик § 32, ч. 1, прим.
істо́рико-культу́рний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «б»
історі́чний § 33, ч. 2
істо́рія (підру́чник «Істо́рія України» § 55, ч. 3; засі́дання прези́дії Украї́нського товари́ства охоро́ни пам'яток істо́рії та культу́ри, ка́федра істо́рії України Терно́пільського націо́нального педагогі́чного університе́ту і́мені Володи́мира Гнатюка § 54, ч. 6)
істо́т § 9, ч. 3, п. 5, пп. «в»
Ісу́с Христóс § 49, ч. 7, п. 1
Ісько́ § 22, ч. 1, п. 4
італі́єць § 32, ч. 3
і так да́лі (*і т. д.*) § 62, ч. 3
і такé інше (*і т. ін.*) § 62, ч. 3
Іта́лія § 129, ч. 2, п. 2
іти́ § 2, ч. 1; § 115, ч. 1 (парадигма, теп. ч.); *іду́ть* § 120, ч. 1; *іди́* § 116, ч. 2, п. 1; *іди́-бо, іди́ ж бо* § 44, ч. 4, п. 1, прим. 1; *іді́мо, іді́м, іді́ть* § 116, ч. 2, п. 1
І́тон § 129, ч. 2, п. 1
Іф (за́мок *Іф*) § 55, ч. 2, прим.
ІФ НАНУ (Інститу́т фі́зики Націо́нальної акаде́мії нау́к Украї́ни) § 61, ч. 3, прим. 1
Іх'я́мас § 138, ч. 1, п. 1
Іши́м § 149, ч. 8, п. 3, пп. «а»
І́ценко § 22, ч. 1, п. 4
Іцу́к § 22, ч. 1, п. 4

І

іда́льня § 26, ч. 2, п. 3; *іда́лень* § 26, ч. 3, п. 3
і́жа § 3, ч. 1, п. 1; § 67, ч. 2, п. 3, пп. «а»
і́жак § 3, ч. 1, п. 1; § 66, ч. 3, п. 3
і́жачи́сько § 66, ч. 3, п. 3
і́жджений § 17, ч. 1
ізде́ць § 3, ч. 1, п. 1

і́здити § 3, ч. 1, п. 1; § 17, ч. 1; § 115, ч. 4, п. 2; *і́жджу* § 17, ч. 1; § 115, ч. 4, п. 2
і́ї (до *і́ї* до́му) § 113, ч. 1, прим. 2; *ї́ї* § 53, ч. 2, прим. 2
ї́й-бо́гу (вигук) § 35, ч. 7, п. 4; § 53, ч. 2, прим. 3
ї́й-пра́во § 35, ч. 7, п. 4
і́сти § 3, ч. 1, п. 1; § 115, ч. 5; § 116, ч. 3, п. 3, прим. 1; *і́м, і́сі, і́сть, і́мо́, і́сте́,*
і́дять § 115, ч. 5; *і́ж, і́жмо, і́жте* § 116, ч. 3, п. 3, прим. 1; *не і́сти* § 44,
 ч. 2, п. 1
і́х § 3, ч. 1, п. 1
і́хати § 3, ч. 1, п. 1
і́хній § 110, ч. 4

Й

й § 24, ч. 2, п. 1, 2
йде § 24, ч. 2, п. 2
йме́ння § 24, ч. 2, п. 2
ймові́рність § 24, ч. 2, п. 2
Йога́нн § 126, ч. 1
його́, йому́ § 8, ч. 1, п. 1; *Його́* § 53, ч. 2, прим. 2; *його́* (до *його́ ха́ти*) § 113,
 ч. 1, прим. 2
йо́ду § 82, ч. 6, п. 6
Йо́лкін § 144, ч. 1, п. 4, пп. «а»
Йо́лкіно § 149, ч. 6, п. 1
Йорда́н-рі́чка § 37, ч. 2, п. 2
йорки́їр § 50, ч. 12
Йо́ркиир § 129, ч. 4, п. 3; § 154, ч. 2, п. 5
йорки́їрський § 129, ч. 4, п. 3

К

Каа́ба § 137, ч. 1
каба́ре́ § 140, ч. 2, п. 3
Кабарда́ § 153, ч. 1
кабарди́нський § 153, ч. 1
каберне́ § 140, ч. 2, п. 3
Кабіне́т Міні́стрів Украї́ни § 54, ч. 1
Кабмі́н § 35, ч. 6, п. 1
Кавка́з § 153, ч. 3, п. 1; *Кавка́зу* § 82, ч. 6, п. 5
кавка́зький § 153, ч. 3, п. 1; *Кавка́зький хребéт* § 154, ч. 1, п. 2
Кага́рлік § 153, ч. 3, п. 2
кага́рліцький § 153, ч. 3, п. 2
Кає́нна § 126, ч. 1
ка́жучи § 120, ч. 1
Казáнка § 153, ч. 2

- казанківський* § 153, ч. 2
Казарян (Тер-Казарян) § 146, ч. 4, п. 5
казати, кажу́ § 116, ч. 3, п. 3, прим. 2; *кажуть* § 120, ч. 1; *кажі́, кажі́ть, кажі́мо, кажі́м* § 116, ч. 3, п. 3, прим. 2; *казать* § 118, ч. 1, прим.
каза́х § 153, ч. 3, п. 3, прим.
каза́хський § 153, ч. 3, п. 3, прим.
Казбе́к § 153, ч. 3, п. 2
казбе́цький § 153, ч. 3, п. 2
Казми́рський § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
казино́ § 140, ч. 2, п. 5
ка́зка § 9, ч. 2, п. 1; *казо́к* § 9, ч. 2, п. 1; § 9, ч. 2, п. 1, прим. 2
казко́вий § 33, ч. 7
ка́зна з ким § 39, ч. 2
ка́зна-де § 41, ч. 3, п. 3; § 44, ч. 4, п. 2
ка́зна-коли́ § 41, ч. 3, п. 3
ка́зна-кому́ § 44, ч. 4, п. 2
ка́зна-хто § 39, ч. 2
ка́зна-чий § 39, ч. 2
ка́зна-що § 39, ч. 2
ка́зна-які́й § 39, ч. 2
Каі́р § 129, ч. 3
Ка́йзер § 50, ч. 5; § 136, ч. 1
Кайши́ (Чан Кайши́) § 146, ч. 2, п. 6, прим.; § 146, ч. 3, п. 5, прим.
какаду́ § 140, ч. 2, п. 6
кака́о § 140, ч. 2, п. 5
каламбу́р § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
калача́ § 82, ч. 5, п. 2, пп. «і»
кала́чика § 82, ч. 5, п. 2, пп. «і»
Кале́ (Па-де-Кале́) § 50, ч. 2, прим.; § 154, ч. 3, п. 5
Каледо́нія § 121, ч. 2
календа́р, календаря́ § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»; (у) *календаря́х* § 93, ч. 1
ка́лієвий § 33, ч. 6
калмі́к § 129, ч. 2, п. 6; § 153, ч. 3, п. 2
калмі́цький § 153, ч. 3, п. 2
кальві́лю § 82, ч. 6, п. 2, пп. «г»
кальцієвмі́сний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «г»
Камберле́нд § 154, ч. 2, п. 5
каменя́р, каменяра́ § 67, ч. 3, п. 3, пп. «а»; *Каменя́р* § 49, ч. 1
Ка́мерна симфо́нія № 1 Євге́на Станко́вича § 55, ч. 2
каміне́ць, камі́нця § 9, ч. 3, п. 1, пп. «а»
камі́ння § 27, ч. 1, п. 5
ка́мінь § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»; *ка́меня* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»; § 82, ч. 6, п. 9, прим.; *ка́меню* § 82, ч. 6, п. 9, прим.; § 83, ч. 1, п. 1 *ка́меневі* § 83, ч. 1, п. 1
кампа́нія (пі́ар-кампа́нія) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
Кам'яна́ Ба́лка § 154, ч. 2, п. 6

Кам'янець-Подільський § 50, ч. 1; § 148, ч. 1; § 152, ч. 4, п. 2 (парадигма);
 § 154, ч. 3, п. 1; *Кам'янець-Подільська міська рада* § 50, ч. 8
кам'янобáлківський § 154, ч. 2, п. 6
кам'янобáлківці § 154, ч. 2, п. 6
Кана́верал § 134, ч. 1
Кана́ди (Прем'єр-міністр Кана́ди) § 56, ч. 1
кана́лу § 82, ч. 6, п. 5
Канза́с-Сі́ті § 129, ч. 2, п. 4
Ка́нів, Ка́нева § 9, ч. 1, п. 1, пп. «Г»
кані́кули § 100, ч. 1, п. 1; *кані́кул* § 100, ч. 2, п. 3; *(на) кані́кулах* § 100, ч. 6, п. 1
Ка́нни § 50, ч. 5, прим.
Кантемі́р § 144, ч. 1, п. 8, пп. «В»
ка́нцлер § 56, ч. 1, прим. 1
каньйо́н § 139, ч. 1, п. 1
капе́ла (Сиксти́нська капе́ла) § 55, ч. 2
капельме́йстер § 136, ч. 2
капіля́рний (суді́нно-капіля́рний) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
капіта́л § 121, ч. 1, п. 1
капіта́ну § 83, ч. 1, п. 1, прим.; *(на / у (в) / по / при) капіта́нові, капіта́ну, капіта́ні* § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 3
Ка́прі § 129, ч. 2, п. 4
ка́псула § 140, ч. 1, п. 1 (парадигма)
караба́ський § 153, ч. 3, п. 3
Караба́х § 153, ч. 3, п. 3; *Караба́ху* § 82, ч. 6, п. 5
«Карава́єві Да́чі» (зупинка) § 50, ч. 14
Кара́джич § 144, ч. 1, п. 6
карао́ке-бар § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
карбо́ванця § 82, ч. 5, п. 2, пп. «е»
кар'є́ра § 138, ч. 1, п. 1
Карл Смі́лівий § 49, ч. 9, п. 2; *Ка́рла Гу́става Емі́ля Маннерге́йма* § 140, ч. 3
Ка́рлові Ва́ри § 150, ч. 1
Ка́рлоса (Хуа́на Ка́рлоса Альфо́нсо Вікто́ра Марі́ї де Бурбо́на) § 140, ч. 3
Карме́н § 140, ч. 2, п. 9
карні́за § 82, ч. 5, п. 2, пп. «ж»
Ка́ролець, Ка́рольця, Ка́рольцеві § 142, ч. 3, прим. 1
Каро́ліна (Півні́чна Каро́ліна) § 149, ч. 1, п. 5
Карпінськ § 149, ч. 8, п. 2, прим.
карт-б́лаши § 35, ч. 7, п. 11
карті́на «Запоро́жці пі́шуть листá туре́цькому султа́нові» § 55, ч. 3
картоплі́ння § 32, ч. 6
карто́пля Серпа́нок § 59, ч. 3
картопля́ний (о́воче-картопля́ний) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «в»
касі́р § 32, ч. 15; § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
категорі́йний § 33, ч. 1
кате́дра, ка́федра § 123, ч. 2

- Катері́на* § 66, ч. 2, п. 2; § 144, ч. 1, п. 1; (завдя́ки) *Катері́ні* *Балі́й* § 142, ч. 3, прим. 2
- Катма́нду* § 140, ч. 2, п. 6
- като́да* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «в»
- Католико́с-Патріа́рх* *усієї́ Гру́зії* § 53, ч. 6
- католи́цький* § 123, ч. 1; *Рі́мсько-католи́цька* *це́рква* § 53, ч. 5
- Като́н* (*Марк По́рцій Като́н*) § 146, ч. 2, п. 3
- Ка́трин* § 33, ч. 3
- Катру́сю* § 74, ч. 1, п. 3
- Ка́тря* § 33, ч. 3; *Ка́тре* § 74, ч. 1, п. 2
- кауді́льйо* § 140, ч. 2, п. 5
- Ка́унас* § 131, ч. 1
- кафе́* § 140, ч. 2, п. 3
- ка́федра*, *кате́дра* § 123, ч. 2; *ка́федра істо́рії* *Украї́ни* *Терно́пільського* *націо́нального педагогі́чного університе́ту і́мені* *Володі́мира* *Гнатюка́* § 54, ч. 6
- качі́ний* § 33, ч. 4
- ка́ша* § 67, ч. 2, п. 3, пп. «а»
- ка́шлю* § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»
- кашне́* § 140, ч. 2, п. 3
- кашова́р* § 35, ч. 3, п. 1
- квадра́та* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «в»
- квазіглоба́льний* § 31, ч. 8
- квазіетні́чний* § 130, ч. 3
- квазіоберта́ння* § 31, ч. 8
- квазіоп́тика* § 31, ч. 8
- квазіплос́кий* § 31, ч. 8
- квазіпру́жність* § 31, ч. 8
- квазірі́нок* § 31, ч. 8
- квазісті́йкість* § 31, ч. 8
- квазічасті́нка* § 31, ч. 8
- кв́арка* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «в»
- кварти́ра* (*кв.*) § 62, ч. 3
- кварц* § 27, ч. 1, п. 7
- кв́арцовий* § 33, ч. 7
- кв́асу* § 82, ч. 6, п. 6
- кві́слінги* § 49, ч. 5
- кві́тка*, *кві́тці*, (*на*) *кві́тці* § 12, ч. 1, п. 1; *Кві́тка-Осно́в'я́ненко* § 49, ч. 1; § 146, ч. 4, п. 2; § 146, ч. 5 (парадигма)
- квіту́чий* § 119, ч. 1, п. 1, пп. «а»
- Кво́чка* § 51, ч. 2
- ке́да* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «и»
- Кейпта́ун* § 154, ч. 2, п. 5
- Кельві́ном* § 85, ч. 1, п. 3, пп. «а»
- Кель́н* § 132, ч. 1

- Кельці* § 149, ч. 2; § 149, ч. 5, прим.
Кемаль-наша § 146, ч. 4, п. 4; (з) *Кемалем-нашею* § 140, ч. 4
Кемерон § 134, ч. 2
Кемпа § 144, ч. 1, п. 10, пп. «а»
Керім (*Абд ель Керім*) § 49, ч. 2
Кер-оглі § 147, ч. 5, п. 2; *Кероглі* § 146, ч. 4, п. 4, прим.
керувати § 34, ч. 1
Керч § 152, ч. 1, п. 3 (парадигма)
кивну́ти, кивні́, кивні́мо, кивні́м, кивні́ть § 116, ч. 2, п. 3
Ки́єво-Пече́рський (преподо́бний Феодо́сій Ки́єво-Пече́рський § 53, ч. 2, прим. 1; *Ки́єво-Пече́рська ла́вра* § 53, ч. 7)
кизи́ ((з) Фати́мою Гаса́н-кизи́, (до) Зульфі́ї Мура́д-кизи́ § 140, ч. 4, прим.; *Фікрéт-кизи́* § 146, ч. 4, п. 4)
Кизи́л-Орда́ § 154, ч. 3, п. 3
Ки́їв § 9, ч. 1, п. 1, пп. «г»; § 37, ч. 3, п. 2; § 83, ч. 1, п. 2, пп. «б»; § 148, ч. 1; § 152, ч. 1, п. 2 (парадигма); *Ки́єва* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «г»; § 54, ч. 5; § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»; *Ки́єву* § 83, ч. 1, п. 2, пп. «б»; *Ки́євом* § 85, ч. 1, п. 3, пп. «б»; *Ки́єве* § 87, ч. 1, п. 4; (*нів*) *Ки́єва* § 36, ч. 1, п. 7, прим.; «*Ки́їв*» (аеропорт) § 50, ч. 14; *Прокурату́ра мі́ста Ки́єва, Шевче́нківської райо́нної в мі́сті Ки́єві держа́вної адміністра́ції* § 54, ч. 1
Ки́ївблагао́стрій (Комуна́льне підприє́мство «Ки́ївблагао́стрій») § 54, ч. 4
Ки́йвене́рго § 61, ч. 1, п. 1
Ки́йзеленбу́д § 35, ч. 6, п. 1
Ки́йвста́р (опера́тор мобі́льного зв'язку́ «Ки́йвста́р») § 54, ч. 7
Ки́ївський (Святі́йший Патріа́рх Ки́ївський і всієї́ Ру́си-Украї́ни § 53, ч. 6; *Ки́ївський академі́чний теа́тр ляльо́к, Ки́ївський мі́ський буди́нок учі́теля* § 54, ч. 3; «*Ки́ївський електро́вагоноре́монтний заво́д*» § 54, ч. 4; *А́нна Ки́ївська* § 49, ч. 9, п. 2; *Ки́ївська фа́брика іграшо́к* § 54, ч. 4; *кіно́теа́тр «Ки́ївська Ру́сь»* § 54, ч. 5)
кийо́к § 32, ч. 14
кі́лимові, кі́лиму § 83, ч. 1, п. 1
ким-не́будь § 114, ч. 1, п. 1, пп. «є»
кимсь, кі́мось § 114, ч. 1, п. 1, пп. «ж»
кі́нений § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 1
кі́нути § 115, ч. 3, п. 2, пп. «д»; § 118, ч. 1; § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 1;
кі́ну § 115, ч. 3, п. 2, пп. «д»; *кі́нуть* § 115, ч. 3, п. 2, пп. «д»; § 118, ч. 1, прим.; *ки́нь, кі́ньмо, кі́ньте* § 26, ч. 3, п. 4
кі́нутий § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 1
кипарі́с § 129, ч. 2, п. 6
Ки́рик-мужичо́к § 146, ч. 4, п. 3
Ки́рілівська це́рква § 53, ч. 7
Ки́ріло § 143, ч. 1; § 144, ч. 1, п. 1
Ки́рілов § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
Ки́рчів § 142, ч. 3 (парадигма)
кисе́т § 129, ч. 2, п. 6

Кисліця § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
Кисловóдськ § 149, ч. 8, п. 3, пп. «в»
кíсло-солóдкий § 40, ч. 2, п. 2, пп. «г»
кисне́во-водне́вий § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
киснетерапі́я § 35, ч. 3, п. 3
кíсню § 82, ч. 6, п. 6
Кита́й § 129, ч. 4, п. 6; *Кита́ю* § 82, ч. 6, п. 5
Кита́йгород § 154, ч. 2, п. 5
Кита́йська Нарóдна Респу́бліка § 50, ч. 6
(на) китóві, (на) киті́ § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 1
кише́ня § 1, ч. 3
Кишині́в § 153, ч. 2
кишині́вський § 153, ч. 2
кишківника́ § 82, ч. 5, п. 2, пп. «є»
ки́яни § 49, ч. 6; § 88, ч. 1, п. 1, прим.
кібермаши́на § 35, ч. 6, п. 2
кібу́ц § 129, ч. 2, п. 6
кіго́ть, кі́гтя § 9, ч. 3, п. 1, пп. «а»
«КіЖ» («Культу́ра і життя́») § 61, ч. 3, прим. 3
кіл § 9, ч. 3, п. 1, пп. «в»
кі́лер § 121, ч. 2
кі́лля § 9, ч. 1, п. 2; *кі́ллям* § 85, ч. 1, п. 2
кілоба́йт (кБ) § 62, ч. 4
кілова́т (кВт) § 62, ч. 4
кілова́т, кілова́тів § 89, ч. 1, п. 1, прим.; *кілова́т-годи́на* § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
кілогра́м (кг) § 62, ч. 4
кілогра́м § 5, ч. 1; § 129, ч. 2, п. 6; *кілогра́ма* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «г»; § 107, ч. 2;
кіло́к § 9, ч. 3, п. 1, пп. «а»; § 32, ч. 14; *кілка́* § 9, ч. 3, п. 1, пп. «а»; § 9, ч. 3,
 п. 1, пп. «в»
кіломе́тр (км) § 62, ч. 4
кіломе́тра § 82, ч. 5, п. 2, пп. «г»; § 107, ч. 2
кіломе́трів за годи́ну (км/год) § 62, ч. 7
кі́лька § 105, ч. 12, прим.
кіло́чок § 9, ч. 3, п. 1, пп. «в»
кількадеся́т § 105, ч. 12
кількана́дцять § 105, ч. 12 (парадигма)
кількаповерхóвий § 35, ч. 4, п. 2, пп. «в»
кількаразóвий § 35, ч. 4, п. 2, пп. «в»
кі́льце́ § 9, ч. 3, п. 1, пп. «б»; § 26, ч. 2, п. 1; § 26, ч. 2, п. 3; § 63, ч. 2, п. 4;
кіле́ць § 9, ч. 3, п. 1, пп. «б»; *кі́лець* § 26, ч. 3, п. 3; § 89, ч. 1, п. 2; § 89,
 ч. 1, п. 2, прим.
Кі́м § 140, ч. 2, п. 9
Кі́м Ий Тхе § 2, ч. 4
кімна́та (Франкі́вська кімна́та) § 49, ч. 9, п. 3
кімоно́ § 140, ч. 2, п. 5

- кінéць, кінця́* § 9, ч. 3, п. 1, пп. «а»
кінéць (під кінéць) § 42, ч. 3
кінéць кінцém § 35, ч. 7, п. 2, пп. «г», прим.
кінний § 29, ч. 1, п. 3
кінó § 129, ч. 2, п. 6; § 140, ч. 2, п. 5
кінозál § 36, ч. 1, п. 4
кінотеáтр «Ки́ївська Русь» § 54, ч. 5
кінофі́льм § 35, ч. 4, п. 1
кінці́вка § 27, ч. 1, п. 3
кінця́ (без кінця́) § 41, ч. 2, п. 1
кінчик § 27, ч. 1, п. 2
кінь § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»; § 26, ч. 2, п. 1; § 29, ч. 1, п. 3; *коня́* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»; § 84, ч. 1, п. 1; *конém* § 85, ч. 1, п. 1; (*на / при*) *конéві* § 86, ч. 1, п. 3, пп. «а»; (*на*) *конéві*, (*на*) *коні́* § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 1; *кóней* § 89, ч. 1, п. 3; § 91, ч. 1, п. 1, прим.; *кóні* § 91, ч. 1, п. 1, прим.; *кіньми*, *кóнями* § 92, ч. 1, п. 2
Кі́пру § 82, ч. 6, п. 5
Кі́ркконнелл § 128, ч. 3
кістля́вий § 28, ч. 1
Кіхóт (Дон Кіхóт) § 146, ч. 2, п. 5
Кла́ра (Са́нта-Кла́ра) § 154, ч. 3, п. 4
клас § 121, ч. 1, п. 1; *класи* § 88, ч. 1, п. 1
класици́зм § 32, ч. 15
Кла́узеви́ц § 144, ч. 4, п. 2, прим. 2
Кла́ус § 131, ч. 1
клац § 27, ч. 1, п. 7
клéкiт § 1, ч. 2
клекоті́ти § 1, ч. 2
клéна § 82, ч. 5, п. 2, пп. «а»
Клещéєв § 144, ч. 1, п. 3, пп. «в»
Клин § 149, ч. 8, п. 3, пп. «в»
клі́на § 82, ч. 6, п. 9, прим.
клі́ну § 82, ч. 6, п. 9, прим.
кліє́нт § 129, ч. 2, п. 2; § 130, ч. 2, п. 3
Клі́рик Острóзький § 49, ч. 1
клі́щів § 100, ч. 2, п. 2
Кло́да Жозéфа Ружé де Лі́ля § 140, ч. 3
Клоді́н § 140, ч. 2, п. 9
кло́пoту § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»
клуб, клубу § 54, ч. 5; § 82, ч. 6, п. 3
Клуж § 153, ч. 3, п. 3, прим.
клужськiй § 153, ч. 3, п. 3, прим.
Клю́р (Мак-Клю́р) § 146, ч. 2, п. 4, прим. 1
Кля́йн § 136, ч. 1
Кля́йнерт § 136, ч. 1

- кні́га (кн.) § 62, ч. 3
 кні́жечка, кни́жечо́к § 10, ч. 2, прим.
 кні́жка § 63, ч. 1; кні́жки § 69, ч. 1, п. 1; § 69, ч. 1, п. 2, прим.; кні́жці § 70, ч. 1; кні́жку, кні́жкою § 72, ч. 1; (на) кні́жці § 73, ч. 1; кні́жско § 74, ч. 1, п. 1; кни́жкі́ § 49, ч. 9, п. 1; § 69, ч. 1, п. 2, прим.; § 75, ч. 1; § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1; § 78, ч. 1, п. 2; кни́жо́к § 9, ч. 2, п. 1, прим. 2; § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1; кни́жка́м § 77, ч. 1, п. 1; кни́жка́ми § 79, ч. 1, п. 1; (у) кни́жка́х § 80, ч. 1
 кні́жний § 101, ч. 1, п. 1
 КНР § 61, ч. 2
 Кня́гіні (о́рден Кня́гіні О́льги III ступе́ня) § 57, ч. 1
 кня́гіня (кн.) § 62, ч. 3
 Кня́жпіль § 154, ч. 2, п. 5
 Кня́зі́ство Мо́нако § 50, ч. 6
 кня́зь (кн.) § 62, ч. 3
 кня́зь § 56, ч. 1, прим. 2; о́рден Кня́зя Я́росла́ва Му́дрого V ступе́ня § 57, ч. 1
 коа́ліці́йний § 33, ч. 1
 Кобе́ляки § 153, ч. 3, п. 2
 кобе́ляцький § 153, ч. 3, п. 2
 кобе́няка́ § 82, ч. 5, п. 2, пп. «и»
 ко́бза́р § 27, ч. 1, п. 1; § 33, ч. 7, п. 2; § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»; ко́бза́ря § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»; ко́бза́ре́м § 85, ч. 1, п. 1; Ко́бза́р § 49, ч. 1
 ко́бза́ре́ва, ко́бза́ре́ве § 33, ч. 7, п. 2
 Коби́ля́нська § 142, ч. 2 (парадигма)
 Коби́ля́ча Го́лова § 49, ч. 7, п. 3
 Ковале́вим § 85, ч. 1, п. 3, пп. «а»
 ковале́нко § 32, ч. 9
 Ковале́в § 85, ч. 1, п. 3, пп. «а»; § 142, ч. 3 (парадигма)
 ковале́в, ковале́вого, ковале́ва § 9, ч. 1, п. 1, пп. «в»
 кова́ль § 32, ч. 3; ковале́ § 88, ч. 1, п. 2; кова́лями § 92, ч. 1, п. 1; Кова́ль, Кова́лю § 87, ч. 1, п. 4, прим. 3
 Ковале́в § 8, ч. 2
 кова́льський § 26, ч. 2, п. 3
 Ковале́к § 141, ч. 1
 ковба́са «Кра́ківська» § 58, ч. 1
 ковба́сний (сі́ро-ковба́сний) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «в»
 ковза́ня́р § 68, ч. 2, п. 4 (парадигма)
 ковзкі́й § 26, ч. 3, п. 1, прим.
 Ков'я́ги § 152, ч. 2 (парадигма)
 кого́-не́будь § 114, ч. 1, п. 1, пп. «є»
 кого́сь § 39, ч. 1; § 114, ч. 1, п. 1, пп. «ж»; (бі́ля) ко́гось § 113, ч. 1, прим. 2
 ко́д (пін-ко́д) § 35, ч. 7, п. 8
 ко́декс (Кри́міна́льний ко́декс Украї́ни § 55, ч. 1; Ко́декс Украї́ни про адміні́стративні правопо́рушення, КУпАП § 61, ч. 3, прим. 2)
 коефі́цієнта § 82, ч. 5, п. 2, пп. «в»
 ко́жен, ко́жний § 113, ч. 1, прим. 1

- кожу́х, (у) кожу́сі* § 12, ч. 1, п. 2
коза́-дереза́ § 49, ч. 7, п. 3, прим.
коза́к § 14, ч. 1, п. 2; § 19, ч. 1, п. 1; § 68, ч. 2, п. 1 (парадигма); *козака́* § 82, ч. 6, п. 3; *коза́че* § 14, ч. 1, п. 2; § 87, ч. 1, п. 3; *коза́к-характе́рник* § 37, ч. 2, п. 1
коза́цтво § 19, ч. 1, п. 1
коза́цький § 19, ч. 1, п. 1; § 22, ч. 1, п. 1
козаче́нька § 82, ч. 5, п. 1
Коза́ччина § 22, ч. 1, п. 1
козеня́ § 98, ч. 1; *козеня́ти* § 98, ч. 2; *козеня́ті* § 98, ч. 3; *козеня́м* § 98, ч. 4
козері́г § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»; *Козері́г* § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»
ко́зир § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»; § 68, ч. 2, п. 4 (парадигма); *ко́зиря* § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»; *ко́зир-ді́вка* § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
Кози́цький § 144, ч. 1, п. 7, пп. «б»
Козьо́лецький § 144, ч. 1, п. 5, пп. «б»
Козя́тин § 148, ч. 1; *Козя́тином* § 85, ч. 1, п. 3, пп. «б»
кола́ § 9, ч. 1, п. 2
коле́ги § 81, ч. 1; *коле́го* § 87, ч. 1, п. 4, прим. 2; § 87, ч. 1, п. 4, прим. 3
ко́леджу § 82, ч. 6, п. 3
коле́зький асе́сор § 56, ч. 1, прим. 2
колекті́в § 84, ч. 1, п. 2; § 128, ч. 1
колекціо́не́р § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
ко́лений § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 2
колі́ б § 43, ч. 2, п. 1
колі́ б то § 43, ч. 2, п. 1
колі́-будь § 41, ч. 3, п. 3; § 44, ч. 4, п. 2
Ко́лівушко § 36, ч. 1, п. 5
колі́-не́будь § 41, ч. 3, п. 3
колі́-не-колі́ § 41, ч. 3, п. 5
колі́сь § 44, ч. 3, п. 4
колиха́ти, колишу́, коли́шеш § 14, ч. 1, п. 3; § 115, ч. 4, п. 1; *коли́ше, коли́шемо, коли́шете, коли́шуть, колиши́, колиши́мо, колиши́ть, хай (нехай) коли́шуть* § 14, ч. 1, п. 3
коли́шній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 2
колі́бри § 129, ч. 2, п. 5; § 140, ч. 2, п. 4
Колі́зе́й § 55, ч. 2
Колі́ївщина § 52, ч. 1
колі́нам § 90, ч. 1; *колі́ньми, колі́нами* § 92, ч. 1, п. 2
ко́лір, ко́льору § 9, ч. 2, п. 6, прим.
колі́с § 89, ч. 1, п. 2; *колі́сьми, колéсами* § 92, ч. 1, п. 2
колі́ту § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»
колі́ща § 98, ч. 1; *колі́щати* § 98, ч. 2; *колі́щата* § 99, ч. 4
ко́ло § 67, ч. 3, п. 1, пп. «б»; *кіл* § 89, ч. 1, п. 2
Ко́ло-Миха́йлівка § 154, ч. 3, п. 1
ко́ло-миха́йлівський § 154, ч. 3, п. 1

колód § 9, ч. 3, п. 5, пп. «б»
 колóдка § 9, ч. 3, п. 5, пп. «б»
 колóдязь § 63, ч. 1
 колóквіуму § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»
 колóнія § 121, ч. 1, п. 1
 колóсся, колóссю, (у) колóссі § 30, ч. 1, п. 1
 колóти § 115, ч. 1 (парадигма, теп. ч.); § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 2; колóв,
 колóла § 9, ч. 3, п. 3
 кóлотий § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 2
 кóльт § 139, ч. 1, п. 2
 коля́дник § 32, ч. 1
 команді́р § 32, ч. 15; § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
 кома́р, кома́рі § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
 Кома́рін § 144, ч. 1, п. 8, пп. «а»
 комба́т § 35, ч. 6, п. 1
 комба́тівський § 35, ч. 6, п. 1
 ко́мина § 82, ч. 5, п. 2, пп. «ж»
 Комі́шин § 149, ч. 8, п. 3, пп. «а»
 комі́сія § 128, ч. 1; Європе́йська комі́сія § 54, ч. 1
 комі́тету § 82, ч. 6, п. 3; комі́тети Ве́рховної Ра́ди Украї́ни § 54, ч. 5, прим. 5
 компа́кт-диск § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
 компа́нія «Дано́н» § 54, ч. 5, прим. 1
 компе́тентнісно орієнто́ваний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
 компóст § 28, ч. 1, прим.
 компóстний § 28, ч. 1, прим.
 комп'ю́тер § 138, ч. 1, п. 1; комп'ю́тера § 82, ч. 5, п. 2, пп. «б»; (у) комп'ю́тері
 § 86, ч. 1, п. 1, пп. «а»
 кому́-не́будь § 114, ч. 1, п. 1, пп. «є»; (на) ко́му-не́будь § 114, ч. 1, п. 1, пп. «є»
 кому́на (Пари́зька кому́на) § 52, ч. 1
 Комуна́льне підприє́мство «Київблагое́стрій» § 54, ч. 4
 конве́єр § 126, ч. 1; § 130, ч. 2, п. 2
 конверто́ваний (ві́льно конверто́ваний) § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
 конвоі́р § 32, ч. 15; § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
 Конг (Нгуе́н Конг Хоа́н) § 146, ч. 2, п. 6
 конгрéс § 52, ч. 2; § 54, ч. 5, прим. 4; конгрéс Мі́жнародної асоціа́ції украї́нців
 § 54, ч. 6
 кондотьє́р § 139, ч. 1, п. 1
 Конéський § 144, ч. 2, п. 3
 кониче́нько § 32, ч. 9
 коно́в'язь § 35, ч. 3, п. 3
 коногі́н § 35, ч. 3, п. 3
 коно́плі § 100, ч. 1, п. 2; § 100, ч. 4, п. 1; конопéль § 100, ч. 2, п. 3; коно́плями
 § 100, ч. 5, п. 2
 конота́ція § 128, ч. 2, прим.
 консерва́торів (па́ртія консерва́торів) § 54, ч. 2

Конституційний Суд України § 54, ч. 1
 Конституція України § 52, ч. 3; § 55, ч. 1
 конструйований § 34, ч. 3
 конструювання § 34, ч. 3
 конструювати § 34, ч. 3
 Конт § 149, ч. 10
 контрадмірал § 35, ч. 6, п. 4
 контраст § 28, ч. 1, прим.
 контрастний § 28, ч. 1, прим.
 контроль (допінг-контроль) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
 контрольо-вимірювальний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим.
 контрреформація § 128, ч. 2
 контрудар § 35, ч. 6, п. 4
 конуса § 82, ч. 5, п. 2, пп. «в»
 конференсьє § 139, ч. 1, п. 1
 конференція § 52, ч. 2; § 52, ч. 3, прим. 1; § 54, ч. 6;
 конфлікту § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»
 конієрн «Фольксваген» § 54, ч. 5, прим. 1; § 122, ч. 1
 Конча-Заспа § 152, ч. 5 (парадигма)
 Коньков § 144, ч. 4, п. 1, пп. «б»
 кон'юнктура § 138, ч. 1, п. 2
 Копайгород § 154, ч. 2, п. 3
 копайгородський § 154, ч. 2, п. 3
 копалень § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1
 Коперник § 144, ч. 1, п. 7, пп. «б»
 копієчка § 32, ч. 8
 копіїст § 129, ч. 2, п. 2
 копійка (коп.) § 62, ч. 3
 копіюк § 10, ч. 2
 Коран § 53, ч. 4
 Корбюзьє (Ле Корбюзьє) § 140, ч. 2, п. 3
 корвет «Гетьман Іван Мазепа» § 58, ч. 3
 Кордильєри § 129, ч. 4, п. 5; § 139, ч. 1, п. 1
 Кордова § 149, ч. 1, п. 1
 кордон (за кордон) § 41, ч. 2, п. 1
 кордоном (за кордоном) § 41, ч. 2, п. 1
 кордону (з-за кордону) § 41, ч. 2, п. 1
 кореляція § 128, ч. 2, прим.
 кореспондент § 128, ч. 2, прим.; член-кореспондент § 36, ч. 2, п. 1, пп. «а»;
 § 56, ч. 1, прим. 1
 коридору § 82, ч. 6, п. 5
 корисний § 28, ч. 1; суспільно корисний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
 користь § 28, ч. 1; користю § 27, ч. 1, п. 3
 корів § 9, ч. 3, п. 5, пп. «б»; § 78, ч. 1, п. 1, прим.; корови § 78, ч. 1, п. 1, прим.
 корівка § 9, ч. 3, п. 5, пп. «б»

- корі́ння § 84, ч. 1, п. 2
 корова́й, корова́ю § 142, ч. 1, прим. 2; *Корова́й, Корова́я* (прізвище) § 142, ч. 1, прим. 2
 короле́ва § 56, ч. 1, прим. 2
Королі́в, Королéве § 87, ч. 1, п. 4
Королі́вство Бахре́йн § 50, ч. 6
Королі́вський Шекспі́рівський теа́тр § 49, ч. 9, п. 3; *сир «Королі́вський»* § 58, ч. 1
 коро́ль § 56, ч. 1, прим. 2
Корольо́в § 144, ч. 1, п. 4, пп. «б»
Корольо́к (огіро́к Корольо́к) § 59, ч. 3
 ко́рон § 66, ч. 3, п. 3
 коропі́ще § 66, ч. 3, п. 3
 короткогрушоподі́бний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 2
 короткостеблові́й § 40, ч. 1, п. 2, пп. «а»
 короткоши́йй § 102, ч. 1, п. 3
 ко́рпуса § 82, ч. 6, п. 9, прим.
 ко́рпусу § 82, ч. 6, п. 2; § 82, ч. 6, п. 9, прим.
Ко́рсика § 129, ч. 4, п. 2
 ко́ру § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»
 коря́к § 153, ч. 3, п. 2
 коря́цький § 153, ч. 3, п. 2
Кос-Анатольський § 146, ч. 5 (парадигма)
Ко́сач (Ларі́са Петрі́вна Ко́сач) § 49, ч. 1; § 146, ч. 2, п. 2
 ко́сину́са § 82, ч. 5, п. 2, пп. «в»
 ко́сити, кошу́ § 16, ч. 1; ко́сить, ко́сять § 26, ч. 3, п. 4
Ко́сово § 150, ч. 2; § 152, ч. 3, прим.
Косте́нко ((з) Лі́ною Косте́нко, (з) Іва́ном Косте́нком) § 142, ч. 3, прим. 2
 костогри́з § 35, ч. 3, п. 3
 костопра́в § 35, ч. 3, п. 3
 ко́стю́ма § 82, ч. 5, п. 2, пп. «и»
 ко́стю́мчика § 82, ч. 5, п. 2, пп. «и»
 ко́стями, кі́стьми § 96, ч. 4
Костянти́н Багряноро́дний, Костянти́н Остро́зький § 49, ч. 9, п. 2; *Васі́ль-Костянти́н* § 146, ч. 4, п. 1
Кот-д'Івуа́р § 149, ч. 1, п. 1
 котéл § 9, ч. 3, п. 5, пп. «а»
Котелéве, Котелéвим § 85, ч. 1, п. 3, пп. «б»
Котéльников § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
Котéльнич § 149, ч. 8, п. 3, пп. «д»
Коті́горо́шко § 49, ч. 7, п. 3
 коті́рувати § 34, ч. 3
 котла́ § 9, ч. 3, п. 5, пп. «а»
Котляре́вський § 9, ч. 3, п. 5, пп. «е»; § 49, ч. 1
 котрі́й § 112, ч. 2

- котрій-будь § 39, ч. 2
 котрій-небудь § 39, ч. 2
 котрійсь § 39, ч. 1; § 44, ч. 3, п. 4; § 114, ч. 1, п. 1, пп. «Г»; *котро́гось*,
котро́мусь § 39, ч. 1; § 114, ч. 1, п. 1, пп. «Г»; *котрі́мсь*, (на) *котро́мусь*
 § 114, ч. 1, п. 1, пп. «Г»; *котра́сь*, *котре́сь* § 44, ч. 3, п. 4
кофеї́н § 129, ч. 3
кохі́нхі́н § 59, ч. 1
Коцю́бінське (*Миха́йло-Коцю́бінське*) § 152, ч. 5 (парадигма); § 154, ч. 1,
 п. 4; § 154, ч. 3, п. 2
ко́шений § 16, ч. 1
Ко́шиці, *Ко́шиць*, *Ко́шицям* § 149, ч. 5, прим.
Ко́шицький край § 50, ч. 8
кра́вче § 87, ч. 1, п. 3; *кравці́в* § 91, ч. 1, п. 1
Кра́вченко § 32, ч. 9
кравчі́ня § 32, ч. 4
Кра́гуєваць § 151, ч. 2, п. 1
краді́й § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»
Кра́євський § 144, ч. 1, п. 3, пп. «б»
краєзна́вство § 35, ч. 3, п. 4
крає́чок § 32, ч. 8
КрАЗ (*Кременчу́цький автомобі́льний заво́д*) § 58, ч. 4; § 61, ч. 3, прим. 2
краї́на § 3, ч. 1, п. 1; *краї́на-інве́стор*, *краї́на-кредито́р* § 37, ч. 2, п. 1;
Балка́нські краї́ни, *Скандина́вські краї́ни* § 50, ч. 7; *краї́ни За́ходу* § 50, ч. 10
країнозна́вство § 35, ч. 3, п. 1
край § 50, ч. 8; § 66, ч. 3, п. 1; § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»; *кра́ю* § 82, ч. 6, п. 5;
 § 83, ч. 1, п. 1; § 87, ч. 1, п. 2; *кра́єві* § 83, ч. 1, п. 1; (у) *краї́*, (у) *краю́* § 86,
 ч. 1, п. 1, пп. «а», прим. 1
крайне́бо § 35, ч. 5, п. 1
кра́йній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 1; *Кра́йній*, *Кра́йня* § 144, ч. 2, п. 2
крайові́й § 33, ч. 7
Кра́ків § 149, ч. 1, п. 3; § 150, ч. 3; § 152, ч. 1, п. 2 (парадигма)
Кра́ківська (*ковбаса́ «Кра́ківська»*) § 58, ч. 1
краков'я́ку § 82, ч. 6, п. 3
крамні́ць § 26, ч. 3, п. 3
кра́пково-штрихові́й § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
краплеподі́бний § 35, ч. 3, п. 3
Кра́сень § 49, ч. 8
Кра́узе § 131, ч. 1
кра́ций § 104, ч. 1, п. 3
кра́ю (без *кра́ю*, до *кра́ю*, з *кра́ю* в *край*) § 41, ч. 2, п. 1
кра́яти § 11, ч. 1
кредито́р (*краї́на-кредито́р*) § 37, ч. 2, п. 1
кре́до § 140, ч. 2, п. 5
Крезо́ (*Ле-Крезо́*) § 50, ч. 3
кре́йда § 136, ч. 2

- крéйцер* § 136, ч. 2
крéкінг-процéс § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
Крéмeнця § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
Крeмeнчúк § 148, ч. 1; § 153, ч. 3, п. 2
крeмeнчúцький § 61, ч. 3, прим. 2; § 153, ч. 3, п. 2
Крéмнієва Доліна § 149, ч. 1, п. 4
кривій (*Кривій Ріг* § 148, ч. 1; § 152, ч. 4, п. 1 (парадигма); *Кривого Рóгу* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й», прим.; *кривé* § 1, ч. 2)
крíво § 1, ч. 2
Кривоніс § 141, ч. 1; § 142, ч. 1 (парадигма); § 146, ч. 3, п. 3
крíга § 5, ч. 1
Крижопіль § 148, ч. 1, прим.
крик § 22, ч. 1, п. 5
крíкнути, крíкни, крíкнімо, крíкнім, крíкніть § 116, ч. 2, п. 3
крило § 66, ч. 3, п. 2; § 67, ч. 3, п. 1, пп. «б»; § 68, ч. 2, п. 2 (парадигма);
крíльмі, крíлами § 92, ч. 1, п. 2
Крим (*Автономна Республіка Крим*) § 50, ч. 6
Кримінальний кодекс України § 55, ч. 1
Крímського (вулиця Академіка Крímського) § 50, ч. 11
кримськотатáрського (Меджліс кримськотатáрського народу) § 54, ч. 1
Крит § 129, ч. 4, п. 4; *Крíту* § 82, ч. 6, п. 5
крíти, крíю, крíють § 115, ч. 3, п. 2, пп. «а»
крíхти (до крíхти) § 41, ч. 2, п. 1
кричáти § 22, ч. 1, п. 5; § 115, ч. 3, п. 1; *кричу́, кричáть* § 115, ч. 3, п. 1
Крíчев § 149, ч. 8, п. 3, пп. «в»
Крнов § 150, ч. 4
кров § 30, ч. 1, п. 3, прим.; § 66, ч. 4, п. 1; § 95, ч. 1, прим. 1; *крóві* § 95, ч. 1;
крóви § 95, ч. 1, прим. 1; *крóв'ю* § 30, ч. 1, п. 3, прим.; § 95, ч. 3, п. 2
кровопівця § 67, ч. 2, п. 2
крóїти § 11, ч. 1
«Крокс» (взуття «Крокс») § 58, ч. 1
крóку § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»; *ні крóку дáлі* § 44, ч. 2, п. 8
Крóмвель § 121, ч. 1, п. 2; § 139, ч. 1, п. 2
Кропивницький § 152, ч. 3 (парадигма)
крóпу § 82, ч. 6, п. 2, пп. «б»
кросівки «Пу́ма» § 58, ч. 1
крохмáле-пáтоковий § 40, ч. 2, п. 2, пп. «в»
крохмáль § 26, ч. 2, п. 1
кру-кру́ § 35, ч. 7, п. 4
круглоліцій § 103, прим. 2
круглообертáльний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в»
круглувáтий § 33, ч. 8
кругосві́тній § 102, ч. 1, п. 1
круї́з § 126, ч. 1
круї́зний лайнер «Гармóнія морів» § 58, ч. 3

- круп'є* § 130, ч. 2, п. 2
Круті́й § 144, ч. 2, п. 2
Кру́тиков § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
Круті́нське § 149, ч. 8, п. 2, прим.
круті́ти, кручу́ § 16, ч. 1
Круті́х § 144, ч. 1, п. 9
круті́ння § 115, ч. 4, п. 3, пп. «в»
Круторо́гий § 49, ч. 8
кру́ча § 67, ч. 2, п. 3, пп. «а»; *кру́чі* § 69, ч. 1, п. 2; § 70, ч. 1; § 75, ч. 1; § 78, ч. 1, п. 2; *кру́чу* § 71, ч. 1; *кру́чею* § 72, ч. 1; *(на) кру́чі* § 73, ч. 1; *кру́че* § 74, ч. 1, п. 2; *круч* § 76, ч. 1, п. 1; *кру́чам* § 77, ч. 1, п. 1; *кру́чами* § 79, ч. 1, п. 1; *(на) кру́чах* § 80, ч. 1
кру́чений § 16, ч. 1; § 115, ч. 4, п. 3, пп. «а»
кря́кати § 7, ч. 2, п. 2, прим.
ксьондз § 53, ч. 6, прим.
Кублі́єм § 85, ч. 1, п. 1
Ку́бок УЄФА § 52, ч. 2
кува́ти, кую́ § 115, ч. 3, п. 2, пп. «г», прим.
куди́-будь § 41, ч. 3, п. 3
куди́-небудь § 41, ч. 3, п. 3; § 44, ч. 4, п. 2
куди́сь § 44, ч. 3, п. 4
Ку́ева (де ла Ку́ева) § 146, ч. 2, п. 4
Ку́жче́нко § 22, ч. 1, п. 4
Ку́знецьк § 151, ч. 2, п.
Ку́зько́ § 22, ч. 1, п. 4
Ку́зьма́ § 32, ч. 12
Ку́зьми́ч § 32, ч. 12; *Ку́зьмичу́* § 87, ч. 1, п. 4, прим. 4
Ку́зьми́вна § 32, ч. 12
Ку́зьмови́ч § 32, ч. 12
ку-ку́ § 35, ч. 7, п. 4
Куку́левич-Сакці́нський § 144, ч. 2, п. 3
Кулі́нич § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
куліна́р § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
кулі́ш, кулешу́ § 142, ч. 1, прим. 2; *Кулі́ш, Кулі́ша* (прізвище) § 142, ч. 1, прим. 2
ку́лька § 26, ч. 2, п. 3, прим.; § 27, ч. 1, п. 3, прим.
ку́лько- й ро́ликопідши́пники § 36, ч. 2, п. 3
культу́ра («Культу́ра і життя́», «КіЖ» § 61, ч. 3, прим. 3; *засі́дання прези́дії Украї́нського това́риства охоро́ни пам'яток істо́рії та культу́ри* § 54, ч. 6; *трипільська культу́ра* § 52, ч. 3, прим. 2)
культу́рний (істо́рико-культу́рний) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «б»
культу́рно-техні́чний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
ку́льці § 26, ч. 2, п. 3, прим.; § 27, ч. 1, п. 3, прим.
Кум (Мую́н-Кум) § 50, ч. 4, прим.
ку́нту́ша § 82, ч. 5, п. 2, пп. «и»

Купала (Янка Купала) § 144, ч. 1, п. 1
КУНАП (Кодекс України про адміністративні правопорушення) § 61, ч. 3, прим. 2
купівши § 120, ч. 2
(у) купі § 41, ч. 1, п. 9, прим.
купівля-продаж § 35, ч. 7, п. 2, пп. «б»; § 36, ч. 2, п. 1, пп. «а»
куплений § 115, ч. 4, п. 3, пп. «в», прим. 1
куплю, куплять § 115, ч. 4, п. 3, пп. «в», прим. 1; *купів* § 120, ч. 2
купував § 120, ч. 2; *купуй, купуймо, купуйте* § 116, ч. 3, п. 1
купувавши § 120, ч. 2
купці § 88, ч. 1, п. 2
курка § 100, ч. 1, п. 1, прим.; *кури* § 100, ч. 1, п. 1, прим.; § 100, ч. 4, п. 3;
курей § 100, ч. 4, п. 3; *курям* § 100, ч. 3, п. 1; *курмі* § 100, ч. 5, п. 3
кур'єр § 7, ч. 2, п. 2
куриво § 32, ч. 2
Курільські острові § 149, ч. 8, п. 3, пп. «в»
курінь § 9, ч. 2, п. 6, прим.; *курень* § 9, ч. 2, п. 6, прим.; § 82, ч. 6, п. 5
курйоз § 8, ч. 1, п. 2; § 138, ч. 2, п. 1
курлі-курлі § 35, ч. 7, п. 4
Куронь § 144, ч. 4, п. 2, прим. 1
Куросіо (течія Куросіо) § 50, ч. 11
курсор § 135, ч. 2
курча § 68, ч. 4 (парадигма); § 98, ч. 1; *курчати* § 98, ч. 2; *курчаті* § 98, ч. 3;
курчам § 98, ч. 4; *(на) курчаті* § 98, ч. 5; *курчата* § 99, ч. 1; *курчат* § 99, ч. 2; *курчатам* § 99, ч. 3; *курчат, курчата* § 99, ч. 4; *курчатами* § 99, ч. 5; *(на) курчатах* § 99, ч. 6
Куснєвич § 144, ч. 4, п. 2, прим. 1
Кустуриця § 144, ч. 4, п. 2, прим. 2
кутній § 102, ч. 1, п. 1
кутя § 30, ч. 1, п. 5, прим.
Куусінен § 137, ч. 1
кухар, кухаря § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»
кухня, кухонь § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1
Куценку (Леонідові Миколайовичу Куценку) § 83, ч. 1, п. 1, прим.
кучерявець (льон-кучерявець) § 37, ч. 2, п. 4
куцєм § 85, ч. 1, п. 1
Куцов § 144, ч. 1, п. 4, пп. «в»
Куяльника (Малого Куяльника) § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
кювет § 138, ч. 2, п. 2
Кюсю § 140, ч. 2, п. 6

Л

ла § 146, ч. 2, п. 4; *де ла Куєва* § 146, ч. 2, п. 4
лавівувати § 34, ч. 3

- ла́вра* § 131, ч. 2; *Ки́єво-Пече́рська ла́вра* § 53, ч. 7; *Поча́ївська ла́вра* § 55, ч. 2
лавреа́т § 131, ч. 3; *лауреа́т* § 56, ч. 1, прим. 1; § 131, ч. 3
Лавре́нтіївський літо́пис § 55, ч. 3, прим. 2
Лавре́нтія (за́то́ка Свято́го Лавре́нтія) § 50, ч. 2
Лаврі́н, Лаврі́на § 143, ч. 3, прим. 1
Лавуа́зьє § 139, ч. 1, п. 1; § 140, ч. 2, п. 3
Лага́рп § 146, ч. 2, п. 4, прим. 2
ла́ден § 101, ч. 1, п. 3
ла́ду́ (до ла́ду́, без ла́ду́) § 41, ч. 2, п. 1
ЛАЗ-105 § 63, ч. 2, п. 9
Ла́зар § 32, ч. 11, прим.; § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»; § 143, ч. 3, прим. 2; *Ла́заря*
 § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»; § 143, ч. 3, прим. 2
Ла́зарьович § 32, ч. 11, прим.
ла́зень § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1
ла́зити, ла́жу § 16, ч. 1
ла́йнер (кру́їзний ла́йнер «Гармо́нія морі́в») § 58, ч. 3
лакóн § 59, ч. 1
Ламáнча § 153, ч. 3, п. 3, прим.
ламáнчський § 153, ч. 3, п. 3, прим.
Ла-Ма́ни § 50, ч. 3; § 121, ч. 1, п. 1; § 153, ч. 3, п. 3, прим.; § 154, ч. 3, п. 5
ла-ма́ниський § 153, ч. 3, п. 3, прим.; § 154, ч. 3, п. 5
Ламáрк § 121, ч. 1, п. 1; § 128, ч. 4
ламáти § 11, ч. 1
Ламетрі́ § 146, ч. 2, п. 4, прим. 2; § 147, ч. 5, п. 3
ландта́г § 54, ч. 5, прим. 4
Лáнівці § 153, ч. 2
Ланка́стер § 134, ч. 1
ланове́цький § 153, ч. 2
Лáну (Ши́ро́кого Лáну) § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й», прим.
лани́южoк § 27, ч. 1, п. 3
ланч § 121, ч. 1, п. 1
Ла́о § 140, ч. 2, п. 5
Лаперу́за (прото́ка Лаперу́за) § 50, ч. 1
Ла-Пла́та § 154, ч. 3, п. 5
ла-пла́тський § 154, ч. 3, п. 5
Лáптєвих (мо́ре Лáптєвих) § 149, ч. 3, п. 2
Ларі́са (Ларі́са Петро́вна Ко́сач) § 49, ч. 1; § 146, ч. 2, п. 2
Лас-Ве́гас § 154, ч. 3, п. 5
латиноамери́канці § 49, ч. 6
латі́ський § 153, ч. 3, п. 3
латі́ш § 49, ч. 6; § 153, ч. 3, п. 3
лауреа́т § 56, ч. 1, прим. 1; § 131, ч. 3; *лавреа́т* § 131, ч. 3
Лафонтéн § 146, ч. 2, п. 4, прим. 2
ле, ле Шапельє́ § 146, ч. 2, п. 4; *Ле Корбюзьє́* § 140, ч. 2, п. 3; *Ле-Крезó* § 50,
 ч. 3

- Лебеді́н, Лебедину́* § 83, ч. 1, п. 2, пп. «б»; *Лебедино́м* § 85, ч. 1, п. 3, пп. «б»
Лебеді́не § 87, ч. 1, п. 4
Ле́бідь § 142, ч. 1 (парадигма)
лев § 9, ч. 2, п. 1, прим. 1; § 66, ч. 3, п. 3; *ле́ва* § 9, ч. 2, п. 1, прим. 1; *(по) ле́вові, (по) ле́ву* § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 2; *Лев* § 143, ч. 3, прим. 3 (парадигма)
лева́да § 1, ч. 3; *вчі́телько Лева́до* § 74, ч. 1, п. 3, прим. 2
(на) леве́няткові § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б»
леві́сько § 66, ч. 3, п. 3
Леві́цький (Нечу́й-Леві́цький) § 49, ч. 1; § 146, ч. 4, п. 2; § 146, ч. 5 (парадигма)
Ле́вовє (Рі́чард Ле́вовє Сє́рце) § 49, ч. 9, п. 2; § 146, ч. 2, п. 1; § 146, ч. 6 (парадигма); § 147, ч. 5, п. 1
легéнда § 121, ч. 2
легéнів, легéнь § 76, ч. 1, п. 1
легéнький-легéнький § 35, ч. 7, п. 1
легкі́й § 20, ч. 1
легкоатлеті́чний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «а»
легкозаймі́стий § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в»
ле́гше § 20, ч. 1
ле́гший § 20, ч. 1
ле́две-ле́две § 35, ч. 7, п. 1; § 41, ч. 3, п. 5
ле́ді § 133, ч. 2
лежа́чий § 119, ч. 1, п. 1, пп. «а»
Ле́жнєво § 149, ч. 3, п. 2
лейбгварді́єць § 35, ч. 6, п. 4
лейбме́дик § 35, ч. 6, п. 4
лейк (солт-лейк-сі́тинський, Драй-Лейк § 154, ч. 3, п. 4; *Солт-Лейк-Сі́ті* § 149, ч. 1, п. 1; § 154, ч. 3, п. 4)
-лейн § 140, ч. 2, п. 7
Лéйпциг § 129, ч. 4, п. 3; § 136, ч. 2; § 153, ч. 3, п. 1
лéйпцизький § 153, ч. 3, п. 1
лейтенáнт (генерáл-лейтенáнт) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»; § 56, ч. 1, прим. 1; *лейтенáнте* § 87, ч. 1, п. 4, прим. 1
ле́кція § 121, ч. 2
лелéк § 9, ч. 3, п. 5, пп. «в»
Лéмберт § 134, ч. 2
лемкі́ня § 32, ч. 4
Лéннон § 121, ч. 2
Ленóр § 140, ч. 2, п. 9
Леона́рдо да Ві́нчі § 49, ч. 2
Леóне (Сьє́рра-Леóне) § 130, ч. 2, п. 2
Леоні́дові Миколáйовичу Куцéнку § 83, ч. 1, п. 1, прим.
лепеті́ський § 153, ч. 3, п. 3
Лепеті́ха § 153, ч. 3, п. 3

- Лесáж* § 146, ч. 2, п. 4, прим. 2
Лесиним § 85, ч. 1, п. 3, пп. «а»
Лéссінг § 121, ч. 2
лéстоці § 28, ч. 1
Лéся § 68, ч. 1, п. 2 (парадигма); *Лéсю* § 74, ч. 1, п. 3; *Лéся Українка* § 49, ч. 1; § 146, ч. 2, п. 2
леті́ти, лечу́ § 16, ч. 1; § 115, ч. 3, п. 1; *летя́ть* § 115, ч. 3, п. 1; § 120, ч. 1
лéту § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»
летячі́ § 120, ч. 1
леща́т § 100, ч. 2, п. 3
Лесняко́в § 144, ч. 1, п. 3, пп. «г»
лжепроро́к § 35, ч. 6, п. 2
лжесві́док § 35, ч. 6, п. 2
«Лі́бідь» (рестора́н «Лі́бідь») § 54, ч. 5
лима́н § 129, ч. 2, п. 6; *лима́ну* § 82, ч. 6, п. 5
Линьо́в § 8, ч. 2
Лип (ву́лиця Іва́на та Ю́рія Лип) § 50, ч. 11
Лі́пецьк § 149, ч. 8, п. 3, пп. «в»
Лі́пич § 141, ч. 1
Лі́пова Доли́на § 154, ч. 2, п. 6
липоводоли́нський § 154, ч. 2, п. 6
липоводоли́нці § 154, ч. 2, п. 6
Лисі́ця § 49, ч. 7, п. 3
Лисі́чка-Сестри́чка § 36, ч. 2, п. 1, пп. «а»
Лі́ска § 49, ч. 8
лист § 84, ч. 1, п. 2, прим.
листа́ § 55, ч. 3; § 82, ч. 6, п. 9, прим.; § 84, ч. 1, п. 2, прим.
листоно́ша § 66, ч. 2, п. 1; § 67, ч. 2, п. 3, пп. «а»; *листоно́ш* § 78, ч. 1, п. 1
листопа́да § 82, ч. 5, п. 2, пп. «д»; § 82, ч. 6, п. 9, прим.
листопа́ду § 82, ч. 5, п. 2, пп. «д»; § 82, ч. 6, п. 9, прим.
лі́сту § 82, ч. 6, п. 9, прим.
лі́стя § 67, ч. 3, п. 2, пп. «б»; *лі́стям* § 85, ч. 1, п. 2
Литвино́м § 85, ч. 1, п. 3, пп. «а», прим.
лі́ти, ллю́ § 30, ч. 1, п. 5; § 115, ч. 3, п. 2, пп. «а»; *ллєш, ллємо́, ллєте́* § 30, ч. 1, п. 5; *ллють* § 30, ч. 1, п. 5; § 115, ч. 3, п. 2, пп. «а»
лі́тисся § 30, ч. 1, п. 5; *ллє́тсся* § 27, ч. 1, п. 5; § 30, ч. 1, п. 5; § 115, ч. 4, п. 3, пп. «в», прим. 2; *ллютьсся* § 30, ч. 1, п. 5
Лито́вський (Брест-Лито́вський мі́рний до́говір) § 52, ч. 3, прим. 1
лі́ха (до лі́ха) § 41, ч. 2, п. 1
Лиха́ (річка) § 150, ч. 1
лі́хові, лі́ху § 83, ч. 1, п. 2, пп. «а»
Лихосла́вль § 149, ч. 8, п. 3, пп. «в»
-лиций § 103, прим. 2
лиця́ (до лиця́) § 41, ч. 2, п. 1
Лі Чжаода́о § 49, ч. 3

- ліберальна партія § 54, ч. 2
 Ліберець § 149, ч. 2
 лібрето § 128, ч. 1
 Ліверпуля, Ліверпулю § 82, ч. 6, п. 8
 лівобережжя § 9, ч. 3, п. 2, пп. «в»
 ліворуч § 41, ч. 1, п. 8
 Ліга Націй § 54, ч. 5, прим. 2
 лід, льоду § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»; § 82, ч. 6, п. 6; (на) льоді § 86, ч. 1, п. 1, пп. «а»,
 прим. 1; (на) льоду § 86, ч. 1, п. 1, пп. «а», прим. 1; § 86, ч. 1, п. 2, пп. «б»
 Лідичі § 149, ч. 5, прим.
 Лієпа § 129, ч. 2, п. 2
 лієчка, лієчок § 10, ч. 2, прим.
 ліжко § 9, ч. 3, п. 1, пп. «б» (на / по / при / у) ліжкові § 86, ч. 1, п. 2, пп. «а»;
 (на) ліжку § 86, ч. 1, п. 2, пп. «а»; ліжок § 9, ч. 3, п. 1, пп. «б»
 лізти § 118, ч. 1; лізь, лізьмо, лізьте § 26, ч. 3, п. 4
 лікар § 27, ч. 1, п. 1; § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»; лікаря § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»; лікарю
 § 87, ч. 1, п. 2; § 87, ч. 1, п. 4, прим. 2; лікарі § 88, ч. 1, п. 2; § 94, ч. 1; лікарям
 § 90, ч. 1; лікарів § 91, ч. 1, п. 1; лікарями § 92, ч. 1, п. 1; лікар-еколог § 36,
 ч. 2, п. 1, пп. «а»
 лікарювати § 34, ч. 1
 ліку (без ліку) § 41, ч. 2, п. 1
 «Лілея» (парфуми «Лілея») § 58, ч. 1
 Ліля (Клода Жозефа Руже де Ліля) § 140, ч. 3
 лінгвістика § 122, ч. 1
 лінгвостилістичні § 40, ч. 1, п. 2, пп. «г»
 Лінда § 144, ч. 1, п. 7, пп. «а»
 Лінден (Ўнтер-ден-Лінден-штра́се) § 50, ч. 5
 лінійно-стрічковий § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
 Лінкольн § 121, ч. 1, п. 2
 (з) Ліною Костенко § 142, ч. 3, прим. 2
 Лінь (Дін Лінь) § 146, ч. 3, п. 5, прим.
 ліпити, ліплю, ліплять § 18, ч. 1
 ліплений § 18, ч. 1
 лірізму § 82, ч. 6, п. 1, пп. «а»
 лірико-епічний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «б»
 лірник § 32, ч. 1
 ліс § 154, ч. 1, п. 2; § 154, ч. 2, п. 1, прим.; лісу § 82, ч. 6, п. 2, пп. «а»; лісі
 § 88, ч. 1, п. 1; (по) лісах § 93, ч. 1; Булонський Ліс § 50, ч. 1, прим.;
 Дібрівський ліс § 154, ч. 1, п. 2
 Лісабон § 129, ч. 2, п. 4
 лісабонський § 129, ч. 2, п. 4
 лісгосп § 35, ч. 6, п. 1
 Лісна § 149, ч. 4
 (на / при) лісникові § 86, ч. 1, п. 3, пп. «а»

- Лісова* (балет «Лісова пісня» § 55, ч. 3; *Садове товариство* «Лісова поляна» § 54, ч. 4)
- лісовік* § 49, ч. 7, п. 2, прим. 1; *Лісовік* § 49, ч. 7, п. 3
- лісовоз* § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»
- лісопільно-стругальний* § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
- лісосплав* § 36, ч. 1, п. 1
- лісостеп* § 36, ч. 1, п. 3
- лісостеповий* § 40, ч. 1, п. 1
- літак* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «б»; (на / по / при / у) *літаків* § 86, ч. 1, п. 2, пп. «а»; (на) *літаку* § 86, ч. 1, п. 2, пп. «а»; *літак* «Бойнг 777» § 58, ч. 2; *літак* «Мрія» § 58, ч. 3
- літачка* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «б»
- література* § 129, ч. 2, п. 6
- літературний* (мовно-літературний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»; *Літературний музей, Одеський державний літературний музей* § 54, ч. 3; *газета «Літературна Україна»* § 55, ч. 3)
- літературно-художній* § 40, ч. 2, п. 2, пп. «д»
- літній* § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 1
- літопис* (Лаврентіївський *літопис, Літопис Самійла Величка*) § 55, ч. 3, прим. 2
- Літописець* (Нестор *Літописець*) § 49, ч. 1
- літр* (л) § 62, ч. 4
- (нів) *літра* § 36, ч. 1, п. 7, прим.
- літстудія* § 35, ч. 5, п. 2
- літургія* § 53, ч. 8
- Ліфиши* § 144, ч. 4, п. 2, прим. 2
- ліцеїст* § 32, ч. 15
- ліцею* § 82, ч. 6, п. 3
- Ллойд* § 128, ч. 3
- ляний* § 29, ч. 3, п. 4.
- лоб, лоба* § 9, ч. 2, п. 1, прим. 1
- лобійований* § 34, ч. 3
- лобіювання* § 34, ч. 3
- лобіювати* § 34, ч. 3
- ловелас* § 49, ч. 5
- ловець, ловця* § 9, ч. 3, п. 5, пп. «а»
- ловлю, ловлять* § 115, ч. 4, п. 3, пп. «в», прим. 1
- логарітм, логарифм* § 123, ч. 2
- логарифм, логарифм* § 123, ч. 2
- логіко-граматичний* § 40, ч. 2, п. 2, пп. «б»
- логічний* § 129, ч. 2, п. 6
- логопед* § 5, ч. 1
- Лодзь* § 153, ч. 3, п. 1
- лодзький* § 153, ч. 3, п. 1
- ложе* § 67, ч. 3, п. 3, пп. «б»; *прокрустове ложе* § 49, ч. 9, п. 3, прим.

- ложечка, ложечок* § 10, ч. 2, прим.
лозівський § 153, ч. 2
Лозова́ § 152, ч. 3 (парадигма); § 153, ч. 2
лока́тіва § 82, ч. 5, п. 2, пп. «в»
Локетек, Локетека, Локетекові § 142, ч. 3, прим. 1
Ломáга § 6, ч. 1, п. 2; § 13, ч. 1; *Ломáзі, (на) Ломáзі* § 13, ч. 1
ломі́ти § 11, ч. 1; *ломлю́, ломлять* § 115, ч. 4, п. 3, пп. «в», прим. 1
Ломни́ця § 151, ч. 2, п. 1, прим.
Ломте́в § 144, ч. 1, п. 3, пп. «в»
Лонгфелло § 133, ч. 2; § 140, ч. 2, п. 5
Лондо́н § 121, ч. 1, п. 1; § 146, ч. 2, п. 2; § 154, ч. 3, п. 4; *Лондо́на* § 82, ч. 6, п. 8, прим.; *Лондону́* § 82, ч. 6, п. 8
лос (Бретон де лос Еррерос § 49, ч. 2; *Лос-А́нђжелес* § 50, ч. 3; § 154, ч. 3, п. 5; *Лос-Фра́йлес* § 50, ч. 3)
(на) лóсеві, (на) лóсі § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 1; *Лось* § 144, ч. 4, п. 1, пп. «в»
Лотарі́нгія (Ельза́с-Лотарі́нгія) § 154, ч. 3, п. 1
лотарі́нзький (ельза́с-лотарі́нзький) § 154, ч. 3, п. 1
лотó § 140, ч. 2, п. 5
Лóхвицький пові́т § 50, ч. 8
Лóхвиця § 152, ч. 1, п. 1 (парадигма)
лоша́ § 66, ч. 5, п. 1, пп. «а» (парадигма); § 98, ч. 1; *лоша́ти* § 98, ч. 2; *лоша́ті* § 98, ч. 3; *лоша́м* § 98, ч. 4; *лоша́та* § 99, ч. 1; *лоша́т* § 99, ч. 2; *лоша́там* § 99, ч. 3; *лоша́тами* § 99, ч. 5; *(на) лоша́тах* § 99, ч. 6
лоша́ткові, лоша́тку § 83, ч. 1, п. 1
лоя́льний § 126, ч. 1
Лу Сінь § 146, ч. 3, п. 5, прим.
Лубні́ § 152, ч. 2 (парадигма)
лу́б'ям § 85, ч. 1, п. 2
Луб'я́нцев § 144, ч. 3, п. 1
луг § 14, ч. 1, п. 2; *лу́гу* § 82, ч. 6, п. 5; *лу́же* § 14, ч. 1, п. 2; *Вели́кий Луг* § 154, ч. 1, п. 1
Луга́нськ § 152, ч. 1, п. 2 (парадигма)
Луговський § 144, ч. 2, п. 2; § 144, ч. 2, п. 1; *Луговська́* § 144, ч. 2, п. 1
лужо́к § 32, ч. 14
Луї́с (Сент-Луї́с) § 154, ч. 3, п. 4
Лука́ § 32, ч. 12
Лу́каваць § 151, ч. 2, п. 1
Лука́ш § 68, ч. 2, п. 3 (парадигма)
Лу́ки (Вели́кі Лу́ки) § 152, ч. 4, п. 1 (парадигма); § 153, ч. 3, п. 2
Луки́ч § 32, ч. 12
Лу́ківна § 32, ч. 12
Лук'я́н § 7, ч. 2, п. 3; § 63, ч. 2, п. 4
Лук'я́ненко § 7, ч. 2, п. 3
Лук'я́нець § 7, ч. 2, п. 3

- Лук'янов § 144, ч. 3, п. 1
 Лук'янюк § 7, ч. 2, п. 3
 лу́па § 121, ч. 1, п. 1
 Лу́ховиці § 149, ч. 8, п. 3, пп. «д»
 Лу́цька § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
 Лу́чин § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
 Лу́чка́нином § 85, ч. 1, п. 3, пп. «а», прим.
 Льв́ів § 83, ч. 1, п. 2, пп. «б»; § 148, ч. 1; § 152, ч. 1, п. 2 (парадигма); § 153, ч. 2; Льв́ова § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»; Льв́ову § 83, ч. 1, п. 2, пп. «б»; Льв́ове § 87, ч. 1, п. 4
 льв́ів'яни § 49, ч. 6; § 88, ч. 1, п. 1, прим.
 льв́івський § 153, ч. 2; Льв́івська плóща § 50, ч. 11; «Льв́івська плóща» (зупинка) § 50, ч. 14; Льв́івська серéдня загалноосвітня шкóла № 51 і́мені Іва́на Франка́ § 54, ч. 3; Льв́івське збрóйне повста́ння 1848 р. § 52, ч. 1
 Льодо́вiтий океа́н (Пiвнiчний Льодо́вiтий океа́н) § 154, ч. 1, п. 2
 льон § 8, ч. 2; § 26, ч. 2, п. 2; льон-довгунéць, льон-кучеря́вець, льон-сирéць § 37, ч. 2, п. 4
 льонола́вса́н § 36, ч. 1, п. 3
 льóту § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»
 льоту́ (на льоту́) § 41, ч. 2, п. 1
 льох § 8, ч. 2
 Лю́бек § 121, ч. 1, п. 2
 Любе́цький § 144, ч. 2, п. 1
 любíтель § 32, ч. 3
 любíти § 18, ч. 1; люблю́, любля́ть § 18, ч. 1; § 115, ч. 4, п. 3, пп. «в», прим. 1
 любля́чи § 115, ч. 4, п. 3, пп. «в», прим. 1
 любóв § 66, ч. 4, п. 1; § 95, ч. 1, прим. 1; любóви § 95, ч. 1; любóви § 95, ч. 1, прим. 1; любóв'ю § 95, ч. 3, п. 2; любóве § 95, ч. 5; Любóв § 66, ч. 4, п. 3; § 143, ч. 4 (парадигма)
 люд § 19, ч. 2
 Лю́двіг ван Бетхо́вен § 49, ч. 2; § 146, ч. 2, п. 4; Лю́двігу § 87, ч. 1, п. 1
 люди́на § 100, ч. 1, п. 1, прим.; лю́ди § 4, ч. 1, п. 2; § 100, ч. 1, п. 1; § 100, ч. 1, п. 1, прим.; люде́й § 100, ч. 2, п. 1; § 100, ч. 4, п. 2; лю́дям § 100, ч. 3, п. 1; лю́дьми § 100, ч. 5, п. 3; Люди́на § 60, ч. 3
 людиноде́нь § 36, ч. 1, п. 3
 Людми́ла (Людми́ла Васи́лєвська-Берéзіна) § 49, ч. 1
 лю́дство § 19, ч. 2
 лю́дський § 19, ч. 2
 лю́дська́сть § 26, ч. 3, п. 1
 Люксембу́рг § 122, ч. 1; § 153, ч. 3, п. 1
 люксембу́рзький § 153, ч. 3, п. 1
 люсте́рко § 67, ч. 3, п. 1, пп. «б»
 Лю́тер § 121, ч. 1, п. 2
 люте́ра́нська (Украї́нська люте́ра́нська це́рква) § 53, ч. 5
 лю́тий, лю́того, (у) лю́тому § 103, прим. 1

«Люфтгáнза» § 122, ч. 4

ля § 140, ч. 2, п. 2

лягти § 115, ч. 7, п. 2, прим. 1; § 116, ч. 3, п. 3, прим. 2; ляжу § 115, ч. 6, п. 2, пп. «б»; § 116, ч. 3, п. 3, прим. 2; ліг § 115, ч. 7, п. 2, прим. 1; ляж, ляжмо, ляжте § 116, ч. 3, п. 3, прим. 2

ляльковóд § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»; § 36, ч. 1, п. 1

ляльóк (Київський академічний теа́тр ляльóк) § 54, ч. 3

Ляпуно́в § 144, ч. 4, п. 1, пп. «в», прим.

М

Ма́вка § 49, ч. 7, п. 3

ма́вна, мавп § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1

мавпеня́тко § 67, ч. 3, п. 1, пп. «б»

ма́впячий § 7, ч. 2, п. 1, прим.

Ма́вританія § 129, ч. 4, п. 4; § 131, ч. 2

маврита́нський § 129, ч. 4, п. 4

магази́н § 5, ч. 1; § 54, ч. 5; інте́рнет-магази́н «Розе́тка» § 54, ч. 7

магара́дже § 74, ч. 1, п. 2

МАГАТЕ § 61, ч. 2; § 63, ч. 2, п. 9

Магелла́нова (гала́ктика Вели́ка Магелла́нова Хма́ра) § 51, ч. 1

магістра́ль § 121, ч. 1, п. 2; § 139, ч. 1, п. 2; § 140, ч. 1, п. 3 (парадигма)

магніто́лог-астроно́м § 36, ч. 2, п. 1, пп. «а»

ма́гнію § 82, ч. 6, п. 6

Магомéт § 49, ч. 7, п. 1; § 53, ч. 1; § 122, ч. 1

Маго́н (Мак-Маго́н) § 146, ч. 2, п. 4, прим. 1

Магри́б § 129, ч. 4, п. 4

мада́м § 54, ч. 3; § 140, ч. 2, п. 8;

мадемуазель § 140, ч. 2, п. 8

маде́ра § 50, ч. 12

мадо́нна § 76, ч. 1, п. 3, прим. 2; § 128, ч. 1; мадо́нн § 76, ч. 1, п. 3, прим. 2

Мадрі́д § 129, ч. 4, п. 4; Мадрі́да § 82, ч. 6, п. 8, прим.; Мадрі́ду § 82, ч. 6, п. 8

маéстро § 140, ч. 2, п. 5

Маéр § 126, ч. 1

Мазéпа (корве́т «Ге́тьман Іва́н Мазéпа» § 58, ч. 3; відзна́ка Президéнта Украї́ни – Хрест Іва́на Мазéпи § 57, ч. 1; портре́т Мазéпи § 55, ч. 2, прим.)

Мазове́цький (Томáшув-Мазове́цький) § 150, ч. 3; § 151, ч. 2, п.

мазь § 30, ч. 1, п. 3; ма́ззю § 30, ч. 1, п. 3

маі́с § 129, ч. 3

Ма́йборода § 142, ч. 1 (парадигма); Ма́йбород, Ма́йбородів § 76, ч. 1, п. 3

майбу́тній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 1

ма́йво § 67, ч. 3, п. 1, пп. «б»

майдáн Незале́жності § 50, ч. 11; майдáну § 82, ч. 6, п. 5

- Майдан-Бобрик* § 154, ч. 3, п. 1
майдан-бобрицький § 154, ч. 3, п. 1
Майнгоф § 136, ч. 1
майор (генерал-майор) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
майстер § 33, ч. 7, п. 1; § 66, ч. 3, п. 1; § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»; *майстрові, майстру* § 83, ч. 1, п. 1; *майстром* § 85, ч. 1, п. 1
майстерний § 101, ч. 1, п. 1
майстріня § 32, ч. 4
майстрів § 33, ч. 7, п. 2; *майстрова* § 33, ч. 7, п. 1; § 33, ч. 7, п. 2; *майстрове* § 33, ч. 7, п. 1
Макао § 140, ч. 2, п. 5
Макар, Макара § 143, ч. 3, прим. 2
Макіївка § 153, ч. 2
Макіївський § 153, ч. 2
макінтош § 49, ч. 5; § 134, ч. 1
макіяж § 125, ч. 1
маккартизм § 128, ч. 4, прим.
Маккартні § 128, ч. 4, прим.; § 146, ч. 2, п. 4, прим. 1
Маккензі § 128, ч. 4, прим.
Маккенна § 128, ч. 4, прим.
Маккінлі § 128, ч. 4, прим.; § 146, ч. 2, п. 4, прим. 1
Мак- (Мак-Клор, Мак-Магон) § 146, ч. 2, п. 4, прим. 1
макове (ні на макове зерно) § 44, ч. 2, п. 8
макроекономіка § 35, ч. 6, п. 3
макромолéкула § 35, ч. 6, п. 3
максім § 49, ч. 5
Максіменко, Максименку § 87, ч. 1, п. 4, прим. 3
Максим'юк § 7, ч. 2, п. 1
максімóда § 35, ч. 6, п. 3, прим. 1
максіóдяг § 35, ч. 6, п. 3
максісукня § 35, ч. 6, п. 3, прим. 1
Малéнький Вовк § 146, ч. 2, п. 1
малéсенький § 26, ч. 3, п. 2
Мáлець, Мáльця, Мáльцеві § 142, ч. 3, прим. 1
малій § 104, ч. 1, п. 3; *Малóго Куяльника* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»; *ву́лиця Малá Житóмирська* § 50, ч. 11; *Малóї Ведмéдиці áльфа* § 51, ч. 1
малі́на «герáкл» § 59, ч. 2
Малі́нін § 144, ч. 1, п. 8, пп. «а»; § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
Малі́цин § 144, ч. 1, п. 9
Мáлишев § 9, ч. 3, п. 5, пп. «г»
мáлишевський § 9, ч. 3, п. 5, пп. «г»
Малі́шкова § 49, ч. 9, п. 1
Малоазійське нагі́р'я § 50, ч. 1; § 154, ч. 2, п. 1, прим.
маловжіваний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в»
мáло-помáлу § 35, ч. 7, п. 2, пп. «г»

- малочутливий § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в»
Мальме § 132, ч. 1
мальований § 34, ч. 1
мальяр § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а», прим. (парадигма); *мальяре* § 87, ч. 1, п. 3
мама § 33, ч. 3; *мам* § 76, ч. 1, п. 3; *мамі* § 69, ч. 1, п. 1; § 76, ч. 1, п. 3; *мамів* § 76, ч. 1, п. 3
Мамаліга § 142, ч. 1 (парадигма)
Мамед-заде § 146, ч. 4, п. 4; (у) *Мамеда-заде* § 140, ч. 4
мамин § 33, ч. 3
Мамонтов, Мамонтову § 83, ч. 1, п. 2, пп. «б»
мандрувати § 118, ч. 1
манна § 128, ч. 1
Маннергейма (Карла Густава Еміля Маннергейма) § 140, ч. 3
манускрипту § 82, ч. 6, п. 7
Манчестер § 134, ч. 1
Мао Цзедун § 147, ч. 2
маоцзедунівський § 147, ч. 2
Маргарет § 140, ч. 2, п. 9
марево § 32, ч. 2
Марієтта § 130, ч. 2, п. 3
Марієчка § 32, ч. 8
Марійн § 33, ч. 3; § 49, ч. 9, п. 1; § 101, ч. 1, п. 2
Маріо § 140, ч. 2, п. 5
Марі-Сесілі § 140, ч. 3
Маріуполь § 148, ч. 1, прим.
Марія § 33, ч. 3; § 49, ч. 1; § 63, ч. 2, п. 1; § 68, ч. 1, п. 2 (парадигма); § 143, ч. 6; § 144, ч. 1, п. 1; § 146, ч. 2, п. 2; *Маріє* § 74, ч. 1, п. 2; *Маріє Василівно* § 74, ч. 1, п. 3, прим. 1; *Марія Андріївна, Марія Василівна, Марія Іллівна* § 143, ч. 6 (парадигма); *Марії-Антуанетти* § 140, ч. 3; *Марія-Антуанетта* § 146, ч. 4, п. 1; (для) *Марії Сеник* § 142, ч. 3, прим. 2
Мар'їно § 149, ч. 8, п. 2; § 150, ч. 2
Марк Порцій Катон § 146, ч. 2, п. 3; *Марк Твен* § 147, ч. 4
марк-твенівський § 147, ч. 4
марка, марок § 9, ч. 2, п. 1, прим. 2
маркетинг § 122, ч. 1
маркету § 82, ч. 6, п. 3
Марко § 66, ч. 3, п. 1
Марко Вовчок (Марія Олександрівна Вілінська) § 49, ч. 1; § 59, ч. 3; § 146, ч. 2, п. 2; § 147, ч. 5, п. 1
маркиейдер § 136, ч. 2
марокканець § 128, ч. 3
Марокко § 128, ч. 3
Марс § 51, ч. 1; § 53, ч. 1; *Марса* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «в»
Марсель § 125, ч. 2
марсельєза § 139, ч. 1, п. 1

- Ма́рта, Ма́рфа* § 123, ч. 2
Марти́н (Сан-Марти́н) § 146, ч. 2, п. 4, прим. 1
Мару́син § 33, ч. 3
Мару́ся § 33, ч. 3; *Мару́сю* § 74, ч. 1, п. 3
Ма́рфа, Ма́рта § 123, ч. 2
Марціа́л § 129, ч. 2, п. 2
маришува́ти § 34, ч. 3
Мар'я́на § 7, ч. 2, п. 2
Мар'я́ненко § 7, ч. 2, п. 2
Маса́рик § 144, ч. 1, п. 9
ма́сло § 28, ч. 3
масни́й § 28, ч. 3
масти́льник § 32, ч. 1
Матве́єв § 144, ч. 1, п. 3, пп. «в»
Матві́й (апóстол Матві́й) § 53, ч. 2, прим. 1
матееве́цький § 153, ч. 2
Мате́ївці § 153, ч. 2
матема́тика § 129, ч. 4, п. 1
математи́чний (меха́ніко-математи́чний) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «б»
Ма́тері Бо́жої (Теребовля́нська іко́на Ма́тері Бо́жої) § 53, ч. 7
мате́ріа́л § 129, ч. 2, п. 2
мате́рія § 129, ч. 2, п. 2
ма́терній § 33, ч. 1
ма́ти § 66, ч. 4, п. 2; § 97 (парадигма); *Ма́ти* § 60, ч. 3; *Ма́ти Бо́жа* § 53, ч. 2; *о́рден «Ма́ти-герої́ня»* § 57, ч. 1
ма́ти-й-ма́чуха § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
ма́тір § 30, ч. 1, п. 3, прим.; § 97 (парадигма); *ма́тір'ю* § 7, ч. 2, п. 2; § 30, ч. 1, п. 3, прим.; § 95, ч. 3, п. 2; *мате́рі* § 97 (парадигма)
ма́триць § 26, ч. 3, п. 3
мату́сю § 74, ч. 1, п. 3
МАУ § 63, ч. 2, п. 9
ма́узер § 131, ч. 1
Маце́єв § 144, ч. 1, п. 3, пп. «в»
маши́на § 66, ч. 2, п. 1; § 67, ч. 2, п. 1, пп. «а»; § 68, ч. 1, п. 1 (парадигма); *маши́ни* § 69, ч. 1, п. 1; § 75, ч. 1; § 78, ч. 1, п. 2; *маши́ні* § 70, ч. 1; *маши́ну* § 71, ч. 1; *маши́ною* § 72, ч. 1; *(на) маши́ні* § 73, ч. 1; *маши́н* § 76, ч. 1, п. 1; *маши́нам* § 77, ч. 1, п. 1; *маши́нами* § 79, ч. 1, п. 1; *(на) маши́нах* § 80, ч. 1
машинобудівни́й § 40, ч. 1, п. 2, пп. «б»
машинобудува́ння (Науко́во-до́слідний інститу́т хімі́чного машинобудува́ння) § 61, ч. 3, прим. 2
мегава́т-годи́на § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
мегаефе́кт § 130, ч. 3
меда́ль § 57, ч. 1; § 57, ч. 2; *меда́ль «За військо́ву службу́ Украї́ні», меда́ль «За врято́ване життя́»* § 57, ч. 1; *олімпі́йська меда́ль* § 57, ч. 2
медвя́ний § 7, ч. 2, п. 1, прим.

- меджліс* § 54, ч. 5, прим. 4; *Меджліс кримськотатарського народу* § 54, ч. 1
медзаклад § 35, ч. 5, п. 2
мédик § 32, ч. 1, прим.
мédико-генетичний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «б»
Медіна § 129, ч. 4, п. 5
медіалінгвістика § 35, ч. 4, п. 1
медіастилістика § 35, ч. 4, п. 1
медіахóлдинг § 36, ч. 1, п. 4
Мédічі § 129, ч. 2, п. 3
медперсона́л § 35, ч. 6, п. 1
мéду § 82, ч. 6, п. 6
медуніверситéт § 61, ч. 1, п. 2
межá § 67, ч. 2, п. 3, пп. «а»; *межі́* § 69, ч. 1, п. 2; § 69, ч. 1, п. 2, прим.; § 70, ч. 1; *межу́* § 71, ч. 1; *межéю* § 72, ч. 1; (у) *межі́*, (на) *межі́* § 73, ч. 1; *межі́* § 69, ч. 1, п. 2, прим.; § 75, ч. 1; § 78, ч. 1, п. 2; *меж* § 9, ч. 3, п. 5, пп. «в»; § 76, ч. 1, п. 1; *ме́жам* § 77, ч. 1, п. 1; *ме́жами* § 79, ч. 1, п. 1; (на) *ме́жах* § 80, ч. 1
Межирі́цька (Гу́та Межирі́цька) § 152, ч. 4, п. 2 (парадигма)
Мéкка § 153, ч. 3, п. 2
мéкксський § 153, ч. 3, п. 2
Мéксика § 129, ч. 4, п. 2
Мелáшка § 22, ч. 1, п. 4, прим.
Мелáщин § 22, ч. 1, п. 4, прим.
мелений § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 3
Мéлець § 149, ч. 2
мéливо § 32, ч. 2
Меліто́поль § 148, ч. 1, прим.
Мелко́вський § 144, ч. 2, п. 1
Мéлл (Пéлл-Мéлл) § 134, ч. 2
Меморіáльний буді́нок-музе́й Дмитра́ Яворні́цького § 54, ч. 3
Мен (Ван Мен) § 49, ч. 3; § 146, ч. 2, п. 6
Менделéєв § 144, ч. 1, п. 3, пп. «в»
мéнеджер § 134, ч. 2
мéнтор § 49, ч. 5
мени вередлі́вий § 104, ч. 1, п. 2
мéниий § 27, ч. 1, п. 2; § 104, ч. 1, п. 3
мéниости, мéниості § 10, ч. 3, п. 1
меню́ § 140, ч. 2, п. 6
мер § 56, ч. 1, прим. 1
Мер (Було́нь-сюр-Мер) § 50, ч. 2, прим.; § 154, ч. 3, п. 5
Мéредіт § 124, ч. 2
мерéжа «Інтерне́т», мерéжа «Фéйсбу́к» § 54, ч. 7
мерéживо § 32, ч. 2
мереф'я́нський § 7, ч. 2, п. 1
мерино́с § 59, ч. 1

Мерку́рія § 82, ч. 5, п. 2, пп. «в»
Мерсе́дес § 140, ч. 2, п. 9
мерсі́ § 129, ч. 2, п. 5; § 140, ч. 2, п. 4
Мерсьє́ § 130, ч. 2, п. 2
Мёрфі § 135, ч. 1
Место́ (*Новé Место́*) § 149, ч. 2
металоема́ль § 130, ч. 3
металопла́ст § 36, ч. 1, п. 3
металорі́з § 36, ч. 1, п. 1
металу́ргія § 121, ч. 1, п. 1
метамóва § 35, ч. 6, п. 2
метеóра § 82, ч. 5, п. 2, пп. «в»
метеоста́нція § 35, ч. 6, п. 2
мети́ (*без мети́*) § 41, ч. 2, п. 1
метóдика § 129, ч. 4, п. 1
метр (*м*) § 62, ч. 4
ме́тра § 82, ч. 5, п. 2, пп. «г»; *ме́трів* § 89, ч. 1, п. 1; *півтора́ста ме́трів* § 107, ч. 2
ме́трів за секун́ду (м/с) § 62, ч. 7
метрó § 140, ч. 2, п. 5
метрополіте́ну § 82, ч. 6, п. 5
меха́нік § 32, ч. 1, прим.
меха́ніко-математи́чний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «б»
Мехме́д-бе́й § 146, ч. 4, п. 4; (*до*) *Мехме́да-бе́я* § 140, ч. 4
меценáт § 49, ч. 5
меч § 68, ч. 2, п. 1 (*парадигма*); *дамо́клів меч* § 49, ч. 9, п. 3, прим.
Мечисла́в § 144, ч. 1, п. 2; § 146, ч. 3, п. 4
Мэ́чников § 144, ч. 1, п. 2
Местéчкін § 144, ч. 1, п. 3, пп. «г»
ми § 108, ч. 1 (*парадигма*)
Мики́та § 67, ч. 2, п. 1, пп. «а»; § 143, ч. 1; § 144, ч. 1, п. 1
Мики́тович § 32, ч. 11
Мико́ла § 32, ч. 12; § 66, ч. 2, п. 3; § 143, ч. 1; § 143, ч. 2 (*парадигма*); § 144, ч. 1, п. 1; *Мико́ла Чудотво́рець* § 53, ч. 1
Миколо́єнко § 141, ч. 1
Миколо́їв § 83, ч. 1, п. 2, пп. «б»; § 148, ч. 1; *Миколо́єва* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»;
Миколо́єву § 83, ч. 1, п. 2, пп. «б»
Миколо́ївна § 32, ч. 12
Миколо́йович § 32, ч. 12; *Леоні́дові Миколо́йовичу Куце́нку* § 83, ч. 1, п. 1, прим.
Мико́лівна § 32, ч. 12
Мико́лович § 32, ч. 12
Миколо-Гула́к (*село́ Миколо-Гула́к*) § 154, ч. 1, п. 4
Ми́лач § 144, ч. 1, п. 6
Милéтич § 144, ч. 1, п. 6
ми́ля § 129, ч. 2, п. 6

- мимово́лі § 41, ч. 1, п. 8
 мимои́здом § 41, ч. 1, п. 8
 мимохі́дь § 41, ч. 1, п. 8
 мимохі́ть § 41, ч. 1, п. 8
 мину́лий § 1, ч. 3
 Минькі́вський § 9, ч. 3, п. 5, пп. «е»
 мир (Верса́льський мир) § 55, ч. 1
 Мі́ргород § 35, ч. 5, п. 1; Мі́ргорода § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
 мі́рний (Брест-Лито́вський мі́рний до́говір § 52, ч. 3, прим. 1; Верса́льський
 мі́рний до́говір § 52, ч. 1; Па́нас Мі́рний § 146, ч. 2, п. 2)
 мі́ро § 129, ч. 2, п. 6
 миролю́бний (послідо́вно миролю́бний) § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
 Миро́нов § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
 Миросла́ва § 143, ч. 1
 мирт § 129, ч. 2, п. 6
 мі́ру (па́ртія мі́ру § 54, ч. 2; програ́ма «Партне́рство зара́ди мі́ру» § 55, ч. 3)
 мис § 50, ч. 1; мис Капіта́на Дже́ральда § 50, ч. 2; мис Дежньо́ва § 149, ч. 6,
 п. 2; мис До́брої Наді́ї § 149, ч. 1, п. 4; § 154, ч. 1, п. 2; мис Рум'я́нцева
 § 149, ч. 3, п. 2; мис Сі́рий § 149, ч. 4
 мискі́, мисо́к § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1
 мисленне́вий § 33, ч. 6
 «Мислі́тель» (скульпту́ра «Мислі́тель») § 55, ч. 3
 мисль § 28, ч. 3
 мі́сника § 82, ч. 5, п. 2, пп. «з»
 мисте́цтв (заслу́жений дія́ч мисте́цтв) § 56, ч. 1, прим. 1
 мисте́цтво (мист.) § 62, ч. 3
 мисте́цький (мист.) § 62, ч. 3
 мите́ць § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»; митця́ § 82, ч. 5, п. 1
 мі́ти, мі́ю, мі́ють § 115, ч. 3, п. 2, пп. «а»
 мі́тий § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б»
 мі́тра § 129, ч. 2, п. 6
 митрополі́т (митр.) § 62, ч. 3
 митрополі́т § 129, ч. 2, п. 6; митрополі́т Ві́нницький і Ба́рський § 53, ч. 6,
 прим.; Блаже́нніший Митрополі́т Ки́ївський і всієї́ Укра́їни § 53, ч. 6
 Митрофа́нов § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
 мить, мі́ттю § 30, ч. 1, п. 3
 мі́ть (на мі́ть) § 41, ч. 2, п. 1
 Михайлі́шинові, Михайлі́шину § 83, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим.
 Миха́йлівно (Га́нно Миха́йлівно) § 74, ч. 1, п. 1
 Миха́йлівський Золотове́рхий монасти́р § 53, ч. 7
 Миха́йлові, (всу́переч) Миха́йлові Ба́лію, Миха́йлу Ба́лієві § 142, ч. 3, прим. 2
 Миха́йловське § 149, ч. 8, п. 3, пп. «б»
 Миха́йло-Коцю́бінське § 152, ч. 5 (парадигма); § 154, ч. 1, п. 4; § 154, ч. 3, п. 2
 миха́йло-коцю́бінський § 154, ч. 3, п. 2
 Михальче́нко § 27, ч. 1, п. 6

Михальчішин § 27, ч. 1, п. 6
Михальчук § 27, ч. 1, п. 6
міши § 75, ч. 1; *мише́й* § 76, ч. 1, п. 2
Мішкін § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
Мишурин Різ § 154, ч. 3, п. 6
мишу́рино-різький § 154, ч. 3, п. 6
мі-бемоль § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
мігра́ція § 122, ч. 1; § 128, ч. 2
міши § 9, ч. 1, п. 1, пп. «е»
мідімо́да § 35, ч. 6, п. 3, прим. 1
мідіо́дяг § 35, ч. 6, п. 3
мідіспідни́ця § 35, ч. 6, п. 3, прим. 1
мідний (свинце́во-мідний) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
мідь § 26, ч. 2, п. 1; *мі́ддю* § 95, ч. 3, п. 1
міжгі́р'я § 7, ч. 2, п. 2; *міжгі́р'їв* § 89, ч. 1, п. 1
міжконтинентальний § 31, ч. 3
Міжнародний (Міжнародний валютний фонд § 54, ч. 1; *Міжнародний день*
рідно́ї мо́ви § 52, ч. 2; *Міжнародна асоціа́ція україні́стів* § 54, ч. 1;
конгрес Міжнародної асоціа́ції україні́стів § 54, ч. 6)
міжплане́тний § 31, ч. 3
між'я́р'я § 7, ч. 2, п. 4
мій § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»; § 110, ч. 1 (парадигма); *мого́* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»
Мікелону § 82, ч. 6, п. 5
Мікло́шич § 144, ч. 1, п. 7, пп. «б»
мікро-ЕОМ § 35, ч. 6, п. 3, прим. 3
мікрооргані́зми § 35, ч. 6, п. 3
мікрохві́лі § 35, ч. 6, п. 3
мікрочасті́нка § 35, ч. 6, п. 3
міліме́тр (мм) § 62, ч. 4
Міло́ська (Вене́ра Міло́ська) § 55, ч. 2
Мілоше́во (Ново-Мілоше́во) § 152, ч. 3, прим.
мільйо́н (млн) § 62, ч. 4
мільйо́н § 8, ч. 1, п. 2; § 105, ч. 11; *мільйо́на* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «д»; *мільйо́н*
трьохті́сячний § 38, ч. 1, п. 2, прим. 1
мільйо́нний § 33, ч. 1; § 106, ч. 1
мілья́рд (млрд) § 62, ч. 4
мілья́рд § 105, ч. 11; § 139, ч. 1, п. 1; *мілья́рда* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «д»; *мілья́рд*
чотирьо́хмільйо́нний § 38, ч. 1, п. 2, прим. 1
Мін (Хо Ші Мін) § 146, ч. 2, п. 6; § 146, ч. 2, п. 6, прим.
мінеральна вода «Мо́ришинська» § 58, ч. 1
мініблóк § 35, ч. 6, п. 3
мінід́иск § 35, ч. 6, п. 3
мініескала́тор § 130, ч. 3
мінікомп'ю́тер § 35, ч. 6, п. 3
міні-ПК § 35, ч. 6, п. 3, прим. 3

Міністерство (Міністерство освіти і науки України § 54, ч. 1; міністерства України § 54, ч. 5, прим. 5; відзнака Міністерства внутрішніх справ України – нагрудний знак «За безпеку народу» § 57, ч. 1; Державний архів Міністерства внутрішніх справ України, ДА МВСУ § 61, ч. 3, прим. 1)
 міністр § 56, ч. 1, прим. 1; Міністр освіти і науки України § 56, ч. 1, прим. 3; експрем'єр-міністр § 35, ч. 6, п. 4; Кабінет Міністрів України § 54, ч. 1
 Мін'юст § 7, ч. 2, п. 4
 Мірза-хан § 146, ч. 4, п. 4; (у) Мірзі-хана § 140, ч. 4
 міри (до міри) § 41, ч. 2, п. 1
 міркувати § 34, ч. 1
 мірошник § 21, ч. 3
 мірра § 128, ч. 1
 міс § 140, ч. 2, п. 8
 місиво § 32, ч. 2
 місис § 140, ч. 2, п. 8
 Міссісіпі § 128, ч. 3, прим.; § 129, ч. 2, п. 4
 Міссурі § 128, ч. 3
 (у) містечку § 86, ч. 1, п. 2, пп. «а»
 містка § 9, ч. 3, п. 1, пп. «в»
 місто (м.) § 62, ч. 3
 місто § 37, ч. 3, п. 2; § 66, ч. 3, п. 2; § 67, ч. 3, п. 1, пп. «б»; § 84, ч. 1, п. 2; § 154, ч. 1, п. 4; міста § 82, ч. 2; містові, місту § 83, ч. 1, п. 2, пп. «а»; містом § 85, ч. 1, п. 1; (у) місті § 54, ч. 1; § 86, ч. 1, п. 1, пп. «б»; (по) місту, (по) місті § 86, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 1; міста § 88, ч. 1, п. 3; § 91, ч. 1, п. 2; міст § 9, ч. 3, п. 1, пп. «в»; § 50, ч. 11; § 84, ч. 1, п. 2; містам § 90, ч. 1; містами § 92, ч. 1, п. 1; (по) містах § 93, ч. 1; Прокуратура міста Києва § 54, ч. 1; (нів) міста § 36, ч. 1, п. 7, прим.; Вічне місто § 50, ч. 6, прим.; Нове Місто § 154, ч. 2, п. 6
 місточок § 9, ч. 3, п. 1, пп. «в»
 місце § 67, ч. 3, п. 2, пп. «б»; § 84, ч. 1, п. 2; місцем § 85, ч. 1, п. 1; місць § 26, ч. 3, п. 3; § 89, ч. 1, п. 2; місцям § 90, ч. 1; місцями § 92, ч. 1, п. 1; (на) місцях § 93, ч. 1
 міський (Київський міський будинок учителя § 54, ч. 3; Кам'янець-Подільська міська рада § 50, ч. 8)
 міськком § 29, ч. 1, п. 2
 міськрада § 35, ч. 5, п. 2; міськради § 54, ч. 6
 місяцехід § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»
 місяць § 21, ч. 1; місяця § 82, ч. 5, п. 2, пп. «д»; (на) місяці § 86, ч. 1, п. 1, пп. «а»; місяцю § 87, ч. 1, п. 2; Місяць § 51, ч. 2, прим.
 місячний § 21, ч. 1
 міт, міф § 123, ч. 2
 мітел § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1
 мітологія, міфологія § 123, ч. 2
 міф, міт § 123, ч. 2
 міфологія, мітологія § 123, ч. 2

- міхонóша* § 67, ч. 2, п. 3, пп. «а»; *міхонóш* § 78, ч. 1, п. 1
Міцкéвич § 144, ч. 1, п. 2; § 144, ч. 1, п. 7, пп. «а»
міць § 30, ч. 1, п. 3; § 66, ч. 4, п. 1; *мі́ццю* § 30, ч. 1, п. 3; § 95, ч. 3, п. 1
Мі́чатек § 144, ч. 1, п. 2; § 144, ч. 1, п. 7, пп. «а»
Мі́чигáн-авеню́ § 50, ч. 5
міша́ти, міша́ю, міша́ють § 115, ч. 3, п. 2, пп. «в»
Мішéль § 121, ч. 1, п. 2; § 140, ч. 2, п. 9, прим. (парадигма)
мішéчок § 32, ч. 8
(на) мішкú § 86, ч. 1, п. 2, пп. «а»
М'ї́н (Він М'ї́н) § 49, ч. 4
Мйодóвич § 144, ч. 1, п. 5, пп. «а»
млина́ § 82, ч. 6, п. 5
мобі́льного (оперáтор мобі́льного зв'язку́ «Ки́ївста́р») § 54, ч. 7
мо́ва (мо́ва-джерелó, мо́ва-посерéдниця § 37, ч. 2, п. 1; *Закóн України «Про забезпе́чення функціонува́ння української мо́ви як держáвної»* § 55, ч. 1)
мо́вби § 43, ч. 1
мо́вно-літерату́рний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
мовности́льовий § 40, ч. 1, п. 2, пп. «а»
мовозна́вець § 32, ч. 3
мовозна́вства (ві́дділ загáльного мовозна́вства Інститу́ту мовозна́вства ім. О. О. Потебні́ НАН України) § 54, ч. 6
Могі́ла (Го́стра Могі́ла) § 154, ч. 2, п. 6
могті́, мо́жу § 9, ч. 1, п. 1, пп. «е»; § 115, ч. 4, п. 1; *мо́жеш* § 115, ч. 4, п. 1;
міг, мо́гла § 9, ч. 1, п. 1, пп. «е»; *не мо́же* § 44, ч. 2, п. 1
могу́тній § 5, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 1
модерні́зм § 32, ч. 15
моджахе́д § 122, ч. 5
мо́дний § 101, ч. 1, п. 1
моє́ § 110, ч. 1 (парадигма)
мо́жна (не мо́жна) § 44, ч. 2, п. 7
Можó (Го Можó) § 146, ч. 2, п. 6, прим.; § 146, ч. 3, п. 5
моза́йка § 3, ч. 1, п. 4; § 126, ч. 1; § 129, ч. 3
мої́ § 3, ч. 1, п. 1; § 110, ч. 1 (парадигма)
молéкула § 121, ч. 1, п. 1
молоде́цтво § 19, ч. 1, п. 1; § 67, ч. 3, п. 1, пп. «б»
молоде́ць § 19, ч. 1, п. 1; *моло́дче* § 87, ч. 1, п. 3
молоде́цький § 19, ч. 1, п. 1
Молоде́чно § 152, ч. 3, прим.
молоді́й § 101, ч. 1, п. 1; *молодо́ї* § 10, ч. 3, п. 3
молоді́ць § 78, ч. 1, п. 1
мо́лодість, мо́лодістю § 30, ч. 1, п. 3, прим.
мо́лодь, мо́лоддю § 30, ч. 1, п. 3
молóти § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 3; *молóв, молóла* § 9, ч. 3, п. 3
молóтий § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 3
молотьба́ § 26, ч. 2, п. 1

- мо́лох* § 49, ч. 7, п. 2, прим. 2; *Мо́лох* § 49, ч. 7, п. 2
молоча́ю § 82, ч. 6, п. 2, пп. «б»
моло́чний (*м'ясо-моло́чний, о́воче-моло́чний*) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «в»
моло́чно-бі́лий § 40, ч. 2, п. 2, пп. «г»
моло́чно-м'я́сний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
молочнопромисло́вий § 40, ч. 1, п. 2, пп. «а»
мо́лу § 82, ч. 6, п. 5
Мольєр § 139, ч. 1, п. 1
монасти́р § 27, ч. 1, п. 1; § 53, ч. 7
Монбла́н § 149, ч. 1, п. 1
монго́лка, монго́лці § 26, ч. 2, п. 3, прим.
монголо-татáри § 36, ч. 2, п. 2
монголо-татáрський § 40, ч. 2, п. 1
Монго́льський (*Баянго́л-Монго́льський о́круг*) § 50, ч. 8
Моні́к § 140, ч. 2, п. 9
моніто́ра § 82, ч. 5, п. 2, пп. «б»
моновистáва § 35, ч. 6, п. 2
монокульту́рний § 40, ч. 1, п. 1
монтанья́р § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
Монтевідео́ § 129, ч. 2, п. 4
Монтеск'є́ § 138, ч. 1, п. 1
(на) Монтріо́л-ро́уд § 140, ч. 2, п. 7
Мора́вець, Мора́вця, Мора́вцеві́ § 142, ч. 3, прим. 1
моргну́ти, моргні́, моргні́мо, моргні́м, моргні́ть § 116, ч. 2, п. 3
мо́ре § 50, ч. 1; § 66, ч. 3, п. 2; § 67, ч. 3, п. 2, пп. «б»; § 84, ч. 1, п. 2; § 154, ч. 1, п. 2; § 154, ч. 2, п. 1, прим.; § 154, ч. 2, п. 6; *мо́ря* § 82, ч. 2; *мо́рем* § 85, ч. 1, п. 1; *(при) мо́рі* § 86, ч. 1, п. 1, пп. «б»; *моря́* § 88, ч. 1, п. 3; § 91, ч. 1, п. 2; § 94, ч. 1; *мо́рів* § 58, ч. 3; § 89, ч. 1, п. 1; § 89, ч. 1, п. 2; *моря́м* § 90, ч. 1; *мо́ре Ла́птевих* § 149, ч. 3, п. 2; *Півні́чне мо́ре, Чо́рне мо́ре* § 154, ч. 1, п. 2
морепроду́кти § 35, ч. 4, п. 2, пп. «б»
Мо́ринці́ (*село́ Мо́ринці́*) § 37, ч. 3, п. 2
мо́ріг § 9, ч. 2, п. 3
Мо́ріц § 50, ч. 4; § 144, ч. 4, п. 2, прим. 2
морквя́ний § 7, ч. 2, п. 1, прим.
моро́з § 9, ч. 2, п. 3; § 66, ч. 3, п. 3; § 142, ч. 1, прим. 2; *моро́зу* § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»; § 142, ч. 1, прим. 2; *Моро́з* § 142, ч. 1, прим. 2; *Моро́за* § 82, ч. 5, п. 1; § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»; § 84, ч. 1, п. 1; § 142, ч. 1, прим. 2
морозиво́ § 32, ч. 2
морозі́ще § 66, ч. 3, п. 3
Морозо́вський, Морозо́вська § 144, ч. 2, п. 2
моро́к § 9, ч. 3, п. 5, пп. «б»
морський (*військо́во-морський* § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»; *Півні́чний морський шлях* § 50, ч. 11)
«Мо́шинська» (*мінерáльна вода́ «Мо́шинська»*) § 58, ч. 1

- мориц, морицмо, морицте* § 116, ч. 3, п. 2
мостá, мосту § 82, ч. 6, п. 5; *мо́сте* § 87, ч. 1, п. 3
мості́ти, моцу § 17, ч. 1
мото́к, мотка́ § 9, ч. 3, п. 5, пп. «а»; *Мото́к* § 142, ч. 1 (парадигма)
мотокро́с § 35, ч. 6, п. 2
мото́р (дізель-мото́р) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»; *мото́ра* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «б»
мото́рний (дізель-мото́рний) § 40, ч. 2, п. 1
«Мотоциклéтний заво́д» § 50, ч. 14
Мо́тря, Мо́трі § 143, ч. 2 (парадигма); *Мотр* § 26, ч. 3, п. 3
моту́ззя, (у) моту́ззі § 30, ч. 1, п. 1
мох, мо́ху § 9, ч. 2, п. 1, прим. 1
Мо́царта (ре́квієм Мо́царта) § 55, ч. 2, прим.
мо́ці § 95, ч. 1
мо́щений § 17, ч. 1
мо́я § 4, ч. 1, п. 1; § 63, ч. 2, п. 1; § 110, ч. 1 (парадигма)
мрі́йник § 32, ч. 1
мрі́ями § 79, ч. 1, п. 2; *мрі́є* § 74, ч. 1, п. 2; *мрі́ї* § 69, ч. 1, п. 2; § 78, ч. 1, п. 2;
«Мрі́я» (літа́к «Мрі́я») § 58, ч. 3
Мстисла́в Вели́кий § 49, ч. 9, п. 2
мудре́ць § 68, ч. 2, п. 1 (парадигма)
Му́дрий (Яросла́в Му́дрий § 49, ч. 9, п. 2; *о́рден Кня́зя Яросла́ва Му́дрого*
V сту́пеня § 57, ч. 1)
му́жічий (Іва́н – му́жічий син) § 146, ч. 4, п. 3
му́жній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 1
му́за § 49, ч. 7, п. 2, прим. 1
музе́й (Літерату́рний музе́й, Меморіа́льний буди́нок-музе́й Дми́тра
Яворни́цького, Націо́нальний худо́жній музе́й Украї́ни, Оде́ський
держáвний літерату́рний музе́й, Украї́нський музе́й, Музе́й мада́м Тюссо́
§ 54, ч. 3; музе́ю § 82, ч. 6, п. 3)
Музе́йний прову́лок § 50, ч. 11
музи́чно-танцюва́льний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
Мука́чево § 152, ч. 3, прим.
мулла́ § 53, ч. 6, прим.; § 128, ч. 1
мультимі́льйоне́р § 35, ч. 6, п. 3
мультифі́льм § 35, ч. 6, п. 1
Мун (Пан Ги́ Мун) § 49, ч. 3; § 146, ч. 2, п. 6, прим.; § 147, ч. 2
Мунг (У Ну́ Мунг) § 146, ч.
Муравйо́в § 144, ч. 1, п. 4, пп. «а»
Муравйо́во § 149, ч. 6, п. 1
Мура́д-кизі́ (до Зульфі́ї Мура́д-кизі́) § 140, ч. 4, прим.
муркота́ти § 115, ч. 3, п. 2, пп. «є»
муркоті́ти § 115, ч. 3, п. 1; *муркочу́, мурко́чуть* § 115, ч. 3, п. 2, пп. «є»
Му́ромцев § 144, ч. 1, п. 3, пп. «в»
му́ру § 82, ч. 6, п. 5
му́рчики § 49, ч. 8, прим.

Мусіє́нко § 32, ч. 9
муста́нг § 59, ч. 1
му́ха § 14, ч. 1, п. 1; § 73, ч. 1, прим.; *му́сі* § 73, ч. 1, прим.; *му́хи*, *мух* § 78, ч. 1, п. 1, прим.
Муха́ммед § 122, ч. 5
му́ченик § 53, ч. 2, прим. 1
му́шка § 14, ч. 1, п. 1
Мую́н-Кум § 50, ч. 4, прим.
Мю́ллер § 128, ч. 3; § 138, ч. 2, п. 2
Мю́нхен § 50, ч. 5, прим.
мю́ри́д § 138, ч. 2, п. 2
м'я́за § 82, ч. 5, п. 2, пп. «є»
м'якопіднебі́нний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «а»
м'я́льно-тіпа́льний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
м'я́сний (молóчно-м'я́сний) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
м'я́со § 7, ч. 2, п. 1; § 44, ч. 2, п. 8
м'я́со-во́вняний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «в»
м'я́созаготіве́льний § 40, ч. 1, п. 1
м'ясоі́д § 36, ч. 1, п. 1
м'я́со-молóчний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «в»
м'я́со-са́льний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «в»
м'я́со-яе́чний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «в»
м'я́та § 4, ч. 1, п. 1
М'я́тлев § 144, ч. 1, п. 3, пп. «в»

Н

-на- (*Фра́нкфурт-на-Ма́йні*) § 50, ч. 2, прим.; § 152, ч. 6 (парадигма); § 154, ч. 3, п. 5
на бага́то § 41, ч. 1, п. 1, прим.
набага́то § 41, ч. 1, п. 1
на бігу́ § 41, ч. 2, п. 1
на́бік § 41, ч. 1, п. 2
набі́рниця § 32, ч. 4
на бі́с § 41, ч. 2, п. 1
набо́рові § 83, ч. 1, п. 1
набри́хувати § 11, ч. 2
на́бряку § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»
на вагу́ § 41, ч. 2, п. 1
Нава́рія (*Глі́нна Нава́рія*) § 152, ч. 4, п. 1 (парадигма)
наве́рх § 41, ч. 1, п. 2
наверху́ § 41, ч. 1, п. 2
навесні́ § 41, ч. 1, п. 2; § 41, ч. 2, п. 1
на ве́сну § 41, ч. 2, п. 1
навздогі́н § 41, ч. 1, п. 7; § 42, ч. 1, п. 1

на́взнак § 41, ч. 1, п. 7
на ви́бір § 41, ч. 2, п. 1
наві́ворот § 41, ч. 1, п. 2
на видно́ті § 41, ч. 2, п. 1
наві́літ § 41, ч. 1, п. 3
наві́слий § 119, ч. 1, п. 1, пп. «б»
наві́дліг § 41, ч. 1, п. 3
на відмі́нно § 41, ч. 2, п. 1
наві́дрі́з § 41, ч. 1, п. 3
на відча́й § 41, ч. 2, п. 1
наві́же́ний § 29, ч. 3, п. 2, прим.
наві́к § 41, ч. 1, п. 2
наві́ки § 41, ч. 1, п. 2
на віку́ § 41, ч. 2, п. 1
наві́ч § 41, ч. 1, п. 2
наві́чно § 41, ч. 1, п. 1
наві́що § 41, ч. 1, п. 6
навкі́дьки § 41, ч. 1, п. 7
навко́ло § 41, ч. 1, п. 7; § 42, ч. 1, п. 1
навкру́гі § 41, ч. 1, п. 7
навкула́чки § 41, ч. 1, п. 7
навмання́ § 30, ч. 1, п. 4
навмі́сне § 28, ч. 3; § 41, ч. 1, п. 7
навпакі́ § 41, ч. 1, п. 7
навперéва́ги § 41, ч. 1, п. 3
навперéйми § 41, ч. 1, п. 7; § 42, ч. 1, п. 1
навпрі́сядки § 41, ч. 1, п. 7
навпростéць § 41, ч. 1, п. 7
навря́д § 41, ч. 1, п. 7
на́вска́ч § 41, ч. 1, п. 7
на́вскі́с § 41, ч. 1, п. 7
навско́сі § 41, ч. 1, п. 7
навспра́вжки § 41, ч. 1, п. 7
на́всті́ж § 41, ч. 1, п. 7
навті́кача́ § 41, ч. 1, п. 7
навча́льний § 101, ч. 1, п. 1
навча́льно-виховні́й § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
навча́льно-наукóвий § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
(у) навча́нні § 86, ч. 1, п. 1, пп. «б»
на га́муз § 41, ч. 2, п. 1
нагі́рний § 101, ч. 1, п. 1
нагі́р'я (Малоазі́йське нагі́р'я) § 50, ч. 1; § 154, ч. 2, п. 1, прим.
на го́лову § 41, ч. 2, п. 1
на-гора́ § 41, ч. 1, п. 2
нагоро́д § 9, ч. 3, п. 5, пп. «б»

наго́ру § 41, ч. 1, п. 2
нагрудний (відзна́ка Міністе́рства внутрі́шніх справ Украї́ни – нагрудний знак «За безпе́ку наро́ду») § 57, ч. 1
нада́лі § 41, ч. 1, п. 1
надв́ечір § 41, ч. 1, п. 2
на́двоє § 41, ч. 1, п. 5
надво́рі § 41, ч. 1, п. 2
на́дголодь § 41, ч. 1, п. 2
Наддні́прянина § 50, ч. 6, прим.
надзвича́йний § 63, ч. 2, п. 2; *Надзвича́йний і Повнова́жний Посо́л* § 60, ч. 1
на́дзелень § 41, ч. 1, п. 2
на ді́во § 41, ч. 2, п. 1
наді́я § 67, ч. 2, п. 2; § 68, ч. 1, п. 1 (парадигма); *наді́ї* § 69, ч. 1, п. 2; § 70, ч. 1; § 75, ч. 1; *наді́ю* § 71, ч. 1; *наді́єю* § 72, ч. 1; (у) *наді́ї* § 73, ч. 1; *наді́й* § 76, ч. 1, п. 1; *наді́ям* § 77, ч. 1, п. 2; *Наді́я* § 143, ч. 1
надмі́р § 41, ч. 1, п. 2
надмі́рний § 63, ч. 2, п. 7
надмі́ру § 41, ч. 1, п. 2
на до́бра́ніч § 41, ч. 1, п. 1, прим.
надо́вго § 41, ч. 1, п. 1
на дозві́ллі § 41, ч. 2, п. 1
надпото́ужний § 31, ч. 3
над си́лу § 41, ч. 2, п. 1
на жа́ль § 41, ч. 2, п. 1
наза́вжди § 41, ч. 1, п. 1
на за́втра § 41, ч. 1, п. 1, прим.
наза́д § 41, ч. 1, п. 2
наза́хват § 41, ч. 1, п. 3
назв § 76, ч. 1, п. 1
наздога́д § 41, ч. 1, п. 3
наздогі́н § 41, ч. 1, п. 7
на зло́ § 41, ч. 2, п. 1
назо́всім § 41, ч. 1, п. 1
на зразо́к § 41, ч. 2, п. 1
назу́стріч § 41, ч. 1, п. 3; § 42, ч. 1, п. 1
наї́вний § 3, ч. 1, п. 1; § 129, ч. 3
наї́всь, наї́вся § 44, ч. 3, п. 3
найбі́льш, найбі́льш зру́чній, найбі́льш сті́йка § 104, ч. 2, п. 2
найбі́льший § 63, ч. 2, п. 7; § 104, ч. 2, п. 1
найкра́ща § 104, ч. 2, п. 1
найме́ння § 9, ч. 3, п. 4
наймени́, найме́ниш прие́мне § 104, ч. 2, п. 2
найме́нше § 104, ч. 2, п. 1
налеті́в § 120, ч. 2
налеті́вши § 120, ч. 2

наллю § 30, ч. 1, п. 5
 на льоту § 41, ч. 2, п. 1
 Нальчик § 149, ч. 8, п. 3, пп. «а»
 намалюва́ти, намалю́ю, намалю́ють § 115, ч. 3, п. 2, пп. «г»
 намисті́нки (о́чі-намисті́нки) § 37, ч. 2, п. 1
 на мі́ть § 41, ч. 2, п. 1
 на́міру (без на́міру) § 41, ч. 2, п. 1
 на́морозь § 26, ч. 2, п. 1
 нани́з § 41, ч. 1, п. 2
 нанизу́ § 41, ч. 1, п. 2
 на ніщо́ § 41, ч. 2, п. 1
 нанодіагно́стика § 36, ч. 1, п. 4
 нанокомп'ю́тер § 35, ч. 6, п. 3
 наночасті́нки § 35, ч. 4, п. 1; § 35, ч. 6, п. 3
 на о́ко § 41, ч. 2, п. 1
 нао́сліп § 41, ч. 1, п. 7
 наоста́нку § 41, ч. 1, п. 2
 наоста́нок § 41, ч. 1, п. 2
 напа́м'ять § 41, ч. 1, п. 2; § 41, ч. 1, п. 9, прим.
 напе́вне § 41, ч. 1, п. 4
 наперебі́й § 41, ч. 1, п. 3
 наперева́ги § 41, ч. 1, п. 3
 наперéд § 41, ч. 1, п. 2
 напередо́дні § 42, ч. 1, п. 1
 наперекі́р § 41, ч. 1, п. 3
 наперері́з § 41, ч. 1, п. 3
 напишу́ § 115, ч. 6, п. 2, пп. «а»
 напіваавтома́т § 36, ч. 1, п. 7
 напів'європе́йський § 7, ч. 2, п. 4
 напіві́мля § 36, ч. 1, п. 7
 напівку́щ § 36, ч. 1, п. 7
 напівлюди́на § 36, ч. 1, п. 7
 напівма́вна § 36, ч. 1, п. 7
 напівнітьма́ § 36, ч. 1, п. 7
 напівпра́вда § 36, ч. 1, п. 7
 напівфабрика́т § 36, ч. 1, п. 7
 напідпíтку § 41, ч. 1, п. 3
 напíй «Жі́вчик» § 58, ч. 1
 напото́ві § 41, ч. 1, п. 7
 напока́з § 41, ч. 1, п. 3
 наполови́ну § 41, ч. 1, п. 2
 на пору́ки § 41, ч. 2, п. 1
 на по́тім § 41, ч. 1, п. 1, прим.
 напо́хваті § 41, ч. 1, п. 3
 напоча́тку § 41, ч. 1, п. 2

напри́кінці § 42, ч. 1, п. 1
напри́клад (напр.) § 62, ч. 3
напри́клад § 41, ч. 1, п. 2
напрóвесні § 41, ч. 1, п. 2
напроло́м § 41, ч. 1, п. 3
напропа́ле § 41, ч. 1, п. 3
на проща́ння § 41, ч. 2, п. 1
напру́ження § 32, ч. 5
напускни́й § 33, ч. 1
на ра́дість § 41, ч. 2, п. 1
на ра́дощах § 41, ч. 2, п. 1
нара́з § 41, ч. 1, п. 2
Нарвака́н § 154, ч. 2, п. 5
нардéп § 35, ч. 6, п. 1
наректі́ § 11, ч. 2
наре́шити § 41, ч. 1, п. 2
Наре́жний § 144, ч. 1, п. 3, пп. «Г»
на́рівні § 41, ч. 1, п. 2
Нарі́жний § 144, ч. 1, п. 3, пп. «Г»
на́різно § 41, ч. 1, п. 4
наріка́ти § 11, ч. 2
наркобі́знес § 35, ч. 6, п. 2
наро́д § 9, ч. 3, п. 5, пп. «е»; § 54, ч. 1; § 57, ч. 1; § 84, ч. 1, п. 2; *наро́ди Півночі* § 50, ч. 10
наро́дження (рік наро́дження) § 62, ч. 3
наро́дний (нар.) § 62, ч. 3
наро́дний § 9, ч. 3, п. 5, пп. «е»; § 33, ч. 1; § 101, ч. 1, п. 1; *наро́дний арти́ст України* § 56, ч. 1, прим. 1; *Держа́вний ансамбль наро́дного та́нцю Гру́зії* § 54, ч. 3; *Кита́йська Наро́дна Респу́бліка* § 50, ч. 6; *Директо́рія Української Наро́дної Респу́бліки* § 54, ч. 1
наро́дно-ви́звольний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «д»
наро́днотого́спода́рський § 40, ч. 1, п. 2, пп. «а»
наро́днотое́тичний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «а»
наро́зхват § 41, ч. 1, п. 3
на ру́ку § 41, ч. 2, п. 1
Нар'я́н-Ма́р § 154, ч. 3, п. 3
на самоті́ § 41, ч. 2, п. 1
наса́мперед § 41, ч. 1, п. 8
на світа́нку § 41, ч. 2, п. 1
Насе́дкін § 144, ч. 1, п. 3, пп. «Г»
насі́лу § 41, ч. 1, п. 2
на скаку́ § 41, ч. 2, п. 1
на́скоком § 41, ч. 1, п. 3
на́скрізь § 41, ч. 1, п. 1
на сла́ву § 41, ч. 2, п. 1

- на сло́во* § 41, ч. 2, п. 1
на смі́х § 41, ч. 2, п. 1
на со́вість § 41, ч. 2, п. 1
на со́ром § 41, ч. 2, п. 1
наспі́д § 41, ч. 1, п. 2
наспі́х § 41, ч. 1, п. 3
наспо́ді § 41, ч. 1, п. 2
наспра́вді § 41, ч. 1, п. 1
наста́вник § 32, ч. 1
На́сте § 74, ч. 1, п. 2
насті́нний календа́р (настін. календар) § 62, ч. 2
насторо́жі § 41, ч. 1, п. 2
на́сторч § 41, ч. 1, п. 1
Ната́лка § 22, ч. 1, п. 5; § 26, ч. 2, п. 3, прим.; *Ната́лці* § 26, ч. 2, п. 3, прим.
Ната́лчин § 22, ч. 1, п. 5; § 26, ч. 2, п. 3, прим.
Ната́льїно § 150, ч. 2
Ната́ля, Ната́лі § 143, ч. 2 (парадигма)
на́товець § 61, ч. 2
на́товський § 61, ч. 2
натріє́вмісний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «Г»
натрі́йоргані́чний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «Д»
на́троє § 41, ч. 1, п. 5
на́тице́серце § 41, ч. 1, п. 8
нау́ки (Держа́вна премо́ія Украї́ни в га́лузі нау́ки і те́хніки § 57, ч. 3;
інститу́ти Націо́нальної акаде́мії нау́к Украї́ни § 54, ч. 5, прим. 5;
Націо́нальна акаде́мія нау́к Украї́ни § 54, ч. 3; § 54, ч. 6; *до́ктор нау́к*
 § 56, ч. 1, прим. 1)
науко́вий (наук.) § 62, ч. 3
науко́вий (навча́льно-науко́вий) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
Науко́во-до́слідний інститу́т хімі́чного машинобу́дува́ння § 61, ч. 3, прим. 2
науко́во-експеримента́льний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
науко́во-прикладні́й § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
науко́во обгру́нтований § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
на ура́ § 41, ч. 1, п. 1, прим.
на ходу́ § 41, ч. 2, п. 1
Нацба́нк § 35, ч. 6, п. 1
на́цієтві́рні (на́ціє- і державотві́рні процеси) § 36, ч. 2, п. 3
на́цієтво́рення § 35, ч. 3, п. 4
На́цій (Лі́га На́цій, Орга́ніза́ція Об'є́днаних На́цій) § 54, ч. 5, прим. 2
націо́налі́зму § 82, ч. 6, п. 1, пп. «а»
націо́нал-патріоті́чний § 40, ч. 2, п. 1
націо́нальний (нац.) § 62, ч. 3
націо́нальний (Націо́нальний банк Украї́ни § 54, ч. 1; *Націо́нальний університе́т «Остро́зька акаде́мія», Націо́нальний худо́жній музе́й Украї́ни* § 54, ч. 3; *ка́федра істо́рії Украї́ни Терно́пільського*

національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка § 54, ч. 6; Національна академія наук України § 54, ч. 3; § 54, ч. 6; Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського § 54, ч. 3; Національна премія України імені Бориса Патона, Національна премія України імені Тараса Шевченка § 57, ч. 3; інститути Національної академії наук України § 54, ч. 5, прим. 5; Рада національної безпеки та оборони України § 54, ч. 1; національні збори § 54, ч. 5, прим. 4; Українські Національні Новіни § 54, ч. 5, прим. 3)

на́чеб § 43, ч. 1

на́чебто § 43, ч. 1

на́чétверо § 41, ч. 1, п. 5

наш § 110, ч. 3; на́шого § 10, ч. 3, п. 3

нашвидку́ § 41, ч. 1, п. 4

нашвидку́руч § 41, ч. 1, п. 8

на шкóду § 41, ч. 2, п. 1

на́шої, на́шою § 10, ч. 3, п. 3

на́шої éри (н. е.) § 62, ч. 3

на́шому (по-на́шому, не по-на́шому) § 44, ч. 2, п. 7

на щáстя § 41, ч. 2, п. 1

на що § 41, ч. 1, п. 9, прим.

нащо § 41, ч. 1, п. 6; § 41, ч. 1, п. 9, прим.

на́яву § 41, ч. 1, п. 2

НВЧ-випромінювання § 61, ч. 3

Нгуéн Зу § 49, ч. 4

Нгуéн Конг Хоáн § 146, ч. 2, п. 6

НДІ (НДІ електромеханічних при́ладів, НДІ трáнспорту га́зу, Науко́во-до́слідний інститу́т хімі́чного машинобудува́ння) § 61, ч. 3, прим. 2

НДР (екс-НДР) § 35, ч. 6, п. 4, прим. 1

не § 44, ч. 2, п. 1; § 44, ч. 2, п. 2; § 44, ч. 2, п. 3; § 44, ч. 2, п. 4; § 44, ч. 2, п. 5; § 44, ч. 2, п. 5, прим.; § 44, ч. 2, п. 6; § 44, ч. 2, п. 7; § 44, ч. 3, п. 5; § 44, ч. 3, п. 6; § 44, ч. 3, п. 7; § 44, ч. 3, п. 8; § 44, ч. 4, п. 3

неа́біхто § 44, ч. 3, п. 7

неа́біякий § 44, ч. 3, п. 7

небалаку́чий § 44, ч. 3, п. 7

не ба́чити § 44, ч. 2, п. 1

небезпéчний (соціáльно небезпéчний) § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1

Небе́сна (Царі́ця Небе́сна § 53, ч. 2; ву́лиця Небе́сної Со́тні § 50, ч. 11)

Небі́т-Да́г § 153, ч. 3, п. 3, прим.

небі́т-да́гський § 153, ч. 3, п. 3, прим.

(на / у (в) / по / при) не́бо́жсєві, не́бо́жсу, не́бо́жсі § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 3

небокра́ю § 82, ч. 6, п. 5

невблагáнный § 29, ч. 3, п. 1

невблагáнно § 29, ч. 3, п. 1

невважа́ючи на... § 44, ч. 3, п. 7

невважа́ючи на те що § 43, ч. 2, п. 2

невда́лий § 44, ч. 3, п. 7
 невда́ха § 66, ч. 2, п. 1
 невдо́взі § 44, ч. 3, п. 5
 невдога́д § 44, ч. 3, п. 7
 невесе́лий § 44, ч. 3, п. 7
 невже́ § 44, ч. 3, п. 7
 не ві́мита § 44, ч. 2, п. 2
 не ві́мито § 44, ч. 2, п. 2
 неві́нно § 44, ч. 3, п. 5
 неві́льник § 44, ч. 3, п. 5
 невмі́ння § 44, ч. 3, п. 7
 нево́лити § 44, ч. 3, п. 5
 нево́ля § 44, ч. 3, п. 7
 невпа́м'ятку § 44, ч. 3, п. 7
 невпíнний § 44, ч. 3, п. 5
 невпíнно § 44, ч. 3, п. 5
 Не́врлий § 144, ч. 2, п. 3
 неврожáй § 44, ч. 3, п. 7
 невсипу́щий § 44, ч. 3, п. 5
 невтямкі́ § 44, ч. 3, п. 7
 невче́ний § 44, ч. 3, п. 7
 нега́дано § 44, ч. 3, п. 7
 нега́йний § 44, ч. 3, п. 5
 негати́вний § 122, ч. 1
 не глибо́ка § 44, ч. 2, п. 4
 негли́же § 140, ч. 2, п. 3
 него́да § 44, ч. 3, п. 5
 не го́рб(ся), не го́рбте(сь) § 116, ч. 3, п. 2
 Негорі́ле § 149, ч. 4
 неда́вній § 102, ч. 1, п. 1
 недале́ко § 44, ч. 3, п. 7
 неда́рма § 44, ч. 3, п. 7
 Не́дзведзь § 144, ч. 4, п. 2, прим. 1
 Не́дич § 144, ч. 1, п. 2
 недо́бачáти § 44, ч. 3, п. 6
 недо́биток § 44, ч. 3, п. 6
 недо́брий § 44, ч. 3, п. 7
 недові́конаний § 44, ч. 3, п. 6
 недоде́ржаний § 44, ч. 3, п. 6
 недозрі́лий § 44, ч. 3, п. 6
 недої́дати § 44, ч. 3, п. 6
 недо́їдок § 44, ч. 3, п. 6
 недока́заний § 44, ч. 3, п. 6
 недокрі́в'я § 44, ч. 3, п. 6
 недо́літок § 44, ч. 3, п. 6

недолюблювати § 44, ч. 3, п. 6
 не до́ля § 44, ч. 2, п. 4
 недо́ля § 44, ч. 3, п. 7
 недооцінений § 44, ч. 3, п. 6
 не допи́саний § 44, ч. 2, п. 3
 недопи́саний § 44, ч. 3, п. 6
 недорі́д § 44, ч. 3, п. 6
 недорі́ка § 67, ч. 2, п. 1, пп. «а»
 не до́сить § 44, ч. 2, п. 7
 недоторка́нний § 29, ч. 3, п. 1
 недоторка́нність § 29, ч. 3, п. 1
 недо́ук § 44, ч. 3, п. 6
 не дочу́в § 44, ч. 3, п. 6
 недочува́є § 44, ч. 3, п. 6
 недочува́ти § 44, ч. 3, п. 6
 недочу́тий § 44, ч. 3, п. 6
 неду́га § 44, ч. 3, п. 5
 не ду́же § 44, ч. 2, п. 7
 неду́рно § 44, ч. 3, п. 7
 Не́дюжєв § 144, ч. 1, п. 2
 не-Євро́па § 44, ч. 4, п. 3
 не́жить § 44, ч. 3, п. 5
 незаба́ром § 44, ч. 3, п. 5
 незабу́ті § 44, ч. 3, п. 8
 незабу́тній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 1
 не закін́чена § 44, ч. 2, п. 2
 незакі́нчена § 44, ч. 3, п. 8
 не закін́чено § 44, ч. 2, п. 2
 незале́жний § 101, ч. 1, п. 1; незале́жних § 54, ч. 1
 незале́жність § 66, ч. 4, п. 1; незале́жності § 95, ч. 1; незале́жності § 95, ч. 1, прим. 1; § 55, ч. 1; незале́жністю § 95, ч. 3, п. 2; День Незале́жності України § 52, ч. 3; Деклара́ція незале́жності США § 52, ч. 1
 не заса́джена § 44, ч. 2, п. 3
 незбагне́нний § 44, ч. 3, п. 7
 незважа́ючи на те що § 43, ч. 2, п. 2
 незважа́ючи на... § 44, ч. 3, п. 7
 нездійсне́нний § 29, ч. 3, п. 1
 нездо́ланий § 29, ч. 3, п. 2, прим.
 нездола́нний § 29, ч. 3, п. 1; § 29, ч. 3, п. 2, прим.
 нездола́нність § 29, ч. 3, п. 1
 нездола́нно § 29, ч. 3, п. 1
 не зду́жати § 44, ч. 3, п. 5
 незду́жати § 44, ч. 3, п. 5
 незлі́чений § 29, ч. 3, п. 2, прим.
 незлі́ченний § 29, ч. 3, п. 1; § 29, ч. 3, п. 2, прим.; § 44, ч. 3, п. 5

незліченність § 29, ч. 3, п. 1
 незнайо́мця § 82, ч. 5, п. 1
 не зовсім § 44, ч. 2, п. 7
 незрівня́нний § 29, ч. 3, п. 1
 незрівня́нно § 29, ч. 3, п. 1
 не з ру́ки § 41, ч. 2, п. 1
 незчу́тися § 44, ч. 3, п. 5
 нез'ясо́вані § 44, ч. 3, п. 8
 неіндукти́вний § 129, ч. 3, прим.
 неісто́та § 44, ч. 4, п. 3
 не їсти § 44, ч. 2, п. 1
 Нека́рі (Е́сслінген-на-Нека́рі) § 152, ч. 6 (парадигма)
 Не́льсон § 139, ч. 1, п. 2
 нелюди́на § 44, ч. 4, п. 3
 немалі́й § 44, ч. 3, п. 7
 немóв § 43, ч. 1; § 44, ч. 3, п. 7
 немóвби § 43, ч. 1; § 44, ч. 3, п. 2
 немóвбито § 43, ч. 1; § 44, ч. 3, п. 2
 немовля́ § 44, ч. 3, п. 5
 немовля́ткові, немовля́тку § 83, ч. 1, п. 1; (на) немовля́ткові § 86, ч. 1, п. 3,
 пп. «б»
 не мо́же § 44, ч. 2, п. 1
 не мо́жна § 44, ч. 2, п. 7
 ненáвидіти § 44, ч. 3, п. 5
 ненáвисний § 44, ч. 3, п. 5
 ненáвисть § 44, ч. 3, п. 5
 ненаста́нний § 44, ч. 3, п. 5
 ненáче § 43, ч. 1; § 44, ч. 3, п. 7
 ненáчебто § 43, ч. 1; § 44, ч. 3, п. 7
 не́нин § 101, ч. 1, п. 2
 не́нька (не́нька Украї́на § 37, ч. 3, п. 1; Украї́на-не́нька § 37, ч. 2, п. 1)
 необхі́дний (суспі́льно необхі́дний) § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
 неоі́мперіа́лізм § 129, ч. 3, прим.
 неолі́т § 52, ч. 3, прим. 2
 неомодерні́ст § 35, ч. 6, п. 2
 неосо́ба § 44, ч. 4, п. 3
 Непі́йвода § 36, ч. 1, п. 5; § 146, ч. 3, п. 1
 неписьме́нний § 44, ч. 3, п. 7
 не пі́ти § 44, ч. 2, п. 1
 не підхо́дячи § 44, ч. 2, п. 2
 непоко́їтися § 44, ч. 3, п. 5
 не по-на́шому § 44, ч. 2, п. 7
 непору́шно § 44, ч. 3, п. 5
 не поспіша́ючи § 44, ч. 2, п. 2
 непохі́тний § 44, ч. 3, п. 5

непохітно § 44, ч. 3, п. 5
 непра́вда § 44, ч. 3, п. 7
 непримире́нний § 29, ч. 3, п. 1
 непримире́нно § 29, ч. 3, п. 1
 непрочі́таний § 44, ч. 3, п. 8
 несамо́віто § 44, ч. 3, п. 5
 нескза́нний § 29, ч. 3, п. 1
 нескі́нче́нний § 29, ч. 3, п. 1
 нескі́нче́нно § 29, ч. 3, п. 1
 нескóрених (І́гри нескóрених) § 52, ч. 2
 не сла́вити § 44, ч. 3, п. 5
 несла́вити § 44, ч. 3, п. 5
 несмі́лівий § 44, ч. 3, п. 7
 несподі́ванка § 44, ч. 3, п. 7
 неспростóвані § 44, ч. 3, п. 8
 не старі́й § 44, ч. 2, п. 5, прим.
 нестарі́й § 44, ч. 2, п. 5, прим.
 нести́ § 9, ч. 1, п. 1, пп. «е»; § 115, ч. 3, п. 2, пп. «е»; § 118, ч. 1; несу́ § 1, ч. 2;
 § 9, ч. 1, п. 1, пп. «е»; § 115, ч. 3, п. 2, пп. «е»; несу́ть § 115, ч. 3, п. 2,
 пп. «е»; ніс § 9, ч. 1, п. 1, пп. «е»; § 115, ч. 7, п. 1; § 115, ч. 7, п. 2, прим. 1;
 несла́ § 9, ч. 1, п. 1, пп. «е»; § 115, ч. 7, п. 1; несло́, неслі́ § 115, ч. 7, п. 1
 Не́стір, Не́стора, Не́сторові § 143, ч. 3, прим. 1; Не́стор Літопи́сець § 49, ч. 1
 нестя́митися § 44, ч. 3, п. 5
 нестя́мний § 44, ч. 3, п. 5
 не сьогóдні-за́втра § 35, ч. 7, п. 3
 не тре́ба § 44, ч. 2, п. 7
 не́тто § 128, ч. 1
 Нетудиха́та § 146, ч. 3, п. 2
 не́ук § 44, ч. 3, п. 5
 не́хвороц § 30, ч. 1, п. 3, прим.; не́хвороці § 95, ч. 1; не́хвороцю § 30, ч. 1,
 п. 3, прим.; § 95, ч. 3, п. 2
 Нехоро́шев § 144, ч. 1, п. 3, пп. «в»
 не́хотя § 44, ч. 3, п. 7
 не́хтувати § 44, ч. 3, п. 5
 не ці́лком § 44, ч. 2, п. 7
 Нечу́й-Леві́цький § 49, ч. 1; § 146, ч. 4, п. 2; § 146, ч. 5 (парадигма)
 не ши́ро́ка § 44, ч. 2, п. 5
 неши́ро́ка § 44, ч. 2, п. 5
 нижньо́гірський § 35, ч. 2
 Нижньо́дунáйська низови́на § 154, ч. 2, п. 1, прим.
 Ні́жня (земля́ Ні́жня Саксо́нія § 50, ч. 9; Ні́жня Тунгу́ска § 150, ч. 1)
 ні́жче § 20, ч. 1
 ні́жчий § 20, ч. 1; § 104, ч. 1, п. 1
 низови́на § 154, ч. 1, п. 2; § 154, ч. 2, п. 1, прим.
 низькі́й § 20, ч. 1

нізько § 63, ч. 2, п. 4
нізькооплачуваний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в»
нізькопродуктивний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «а»
Никіфоров § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
нінішній § 102, ч. 1, п. 2
нірка § 129, ч. 2, п. 6
ніти, нію, ніють § 115, ч. 3, п. 2, пп. «а»
Ничіпір § 143, ч. 3, прим. 1
нішком (тішком-нішком) § 35, ч. 7, п. 2, пп. «а»
ні § 44, ч. 2, п. 8; § 44, ч. 2, п. 9; § 44, ч. 3, п. 9
ніби § 43, ч. 1; § 44, ч. 3, п. 2
нібито § 43, ч. 1; § 44, ч. 3, п. 2
ніг, нога § 9, ч. 1, п. 1, пп. «б»
ніготь, нігтя § 9, ч. 3, п. 1, пп. «а»
Нігояна (проспект Сергія Нігояна) § 50, ч. 11
ніде § 44, ч. 3, п. 9
ніде § 44, ч. 3, п. 9
ні до чого не § 44, ч. 2, п. 6
ніж § 43, ч. 1; § 84, ч. 1, п. 2, прим.; *ножа* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «з»; § 84, ч. 1, п. 2, прим.; *ножем* § 85, ч. 1, п. 1; *ножі* § 88, ч. 1, п. 2; *Тупий Ніж* § 146, ч. 2, п. 1
ніженька § 9, ч. 3, п. 1, пп. «в»; § 10, ч. 1; § 32, ч. 9
ні живий ні мертвий § 44, ч. 2, п. 8
Ніжин § 153, ч. 1
ніжинський § 153, ч. 1
ніжка § 9, ч. 3, п. 1, пп. «б»; § 14, ч. 1, п. 1; *ніжок* § 9, ч. 3, п. 1, пп. «б»
ні за що § 44, ч. 2, п. 9
ні за що § 44, ч. 2, п. 9
нізащо § 44, ч. 3, п. 9
нізвідки § 44, ч. 3, п. 9
нізвідкіля § 44, ч. 3, п. 9
Нікарагуа § 140, ч. 2, п. 1
Нікітін § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
Ніколаєв § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
Ніколаєвськ-на-Амурі § 149, ч. 8, п. 3, пп. «б»
ніколи § 44, ч. 3, п. 9
ніколи § 44, ч. 3, п. 9
Ніколь § 66, ч. 4, п. 3; § 140, ч. 2, п. 9, прим. (парадигма)
Нікополь § 148, ч. 1, прим.
ні кроку далі § 44, ч. 2, п. 8
нікуди § 44, ч. 3, п. 9
нікуди § 44, ч. 3, п. 9
Ніл § 129, ч. 2, п. 4; *Нілу* § 82, ч. 6, п. 5; *Голубий Ніл* § 154, ч. 1, п. 1
німецький § 22, ч. 1, п. 1
Німеччина § 22, ч. 1, п. 1; *Німеччини* § 54, ч. 2

ні́мфа § 49, ч. 7, п. 2, прим. 1
ні на грі́ш § 41, ч. 2, п. 1
ні на ма́кові зерно́ § 44, ч. 2, п. 8
ні на́ що § 44, ч. 2, п. 9
ніна́що § 44, ч. 3, п. 9
(на) Ні́ні Ба́йко § 142, ч. 3, прим. 2
ні па́ва ні га́ва § 44, ч. 2, п. 8
ні ри́ба ні м'ясо́ § 44, ч. 2, п. 8
ні се́ ні те́ § 44, ч. 2, п. 8
ніскі́льки § 44, ч. 3, п. 9
«ніссáн», «Ніссáн» § 58, ч. 2
ні́сиши § 9, ч. 1, п. 1, пп. «е»
ні сюди́ ні туди́ § 44, ч. 2, п. 8
ні та́к ні ся́к § 44, ч. 2, п. 8
нітро́хи § 44, ч. 2, п. 6; § 44, ч. 3, п. 9
ніхто́, ніко́го § 44, ч. 3, п. 9; § 114, ч. 1, п. 1, пп. «д»; *ніко́му, нікі́м* § 114, ч. 1, п. 1, пп. «д»; *ні в ко́го, ні до ко́го* § 44, ч. 2, п. 9; *ні з кі́м* § 44, ч. 2, п. 9; § 114, ч. 1, п. 1, пп. «д»; *ні на ко́му, ні на кі́м* § 114, ч. 1, п. 1, пп. «д»
Ні́цца § 128, ч. 3; § 153, ч. 3, п. 2
ні́ццький § 153, ч. 3, п. 2
ніч § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»; § 21, ч. 3; § 30, ч. 1, п. 3; § 66, ч. 4, п. 1; *но́чі* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»; § 95, ч. 1; § 96, ч. 1; *ні́ччю* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»; § 30, ч. 1, п. 3; § 95, ч. 3, п. 1; *но́че* § 95, ч. 5; *но́чєй* § 96, ч. 2; *ноча́м* § 96, ч. 3; *ноча́ми* § 96, ч. 4; *(по) но́чах* § 96, ч. 5; *те́мної но́чі* § 41, ч. 2, п. 3
ні́чий, ні́чий § 44, ч. 3, п. 9
ні́чний § 21, ч. 3
ні́ша § 129, ч. 2, п. 6
ніщо́, нічо́го § 44, ч. 3, п. 9; *ні до чо́го* § 44, ч. 2, п. 9;
ніщо́ (на ніщо́) § 41, ч. 2, п. 1
ні́як § 44, ч. 3, п. 9
ні́який, ні́якому § 44, ч. 3, п. 9; § 114, ч. 1, п. 1, пп. «е»; *ні́якого, ні́яким* § 114, ч. 1, п. 1, пп. «е»; *ні в я́кому, ні на що́* § 44, ч. 2, п. 9; *ні на я́кому* § 44, ч. 2, п. 9; § 114, ч. 1, п. 1, пп. «е»; *ні на я́кім* § 114, ч. 1, п. 1, пп. «е»
Но́белівська пре́мія § 49, ч. 9, п. 3; § 57, ч. 3
но́вація § 128, ч. 2
Но́вгород-Сі́верський § 148, ч. 1; § 152, ч. 4, п. 2 (парадигма)
но́вела § 121, ч. 1, п. 1
но́вий § 101, ч. 1, п. 1; *Но́вий За́віт, Но́вий Запо́віт* § 53, ч. 4; *Но́вий рік* § 52, ч. 1; *Но́вий Са́д* § 150, ч. 1; § 154, ч. 1, п. 1; *Но́ва Зе́ландія* § 50, ч. 1; *Но́ва Шотла́ндія* § 149, ч. 1, п. 5; *Но́ве Ме́сто* § 149, ч. 2; *Но́ве Мі́сто* § 154, ч. 2, п. 6
Но́виков § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
Но́віни (Украї́нські Націо́нальні Но́віни) § 54, ч. 5, прим. 3
но́вітній § 102, ч. 1, п. 1
но́віший § 104, ч. 1, п. 1

Нововолі́нськ § 154, ч. 2, п. 1
 нововолі́нський § 154, ч. 2, п. 1
 новозасно́ваний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в»
 Ново-Мілоше́во § 152, ч. 3, прим.
 новомі́ський § 154, ч. 2, п. 6
 новомі́щани § 154, ч. 2, п. 6
 Новомлі́нівська сі́льра́да § 50, ч. 8
 Новосе́лиця (Ві́льшанська Новосе́лиця) § 154, ч. 3, п. 6
 новосе́лицький (ві́льшансько-новосе́лицький) § 154, ч. 3, п. 6
 Новосі́лки-на-Дні́прі § 154, ч. 3, п. 5
 новосі́лківський-на-Дні́прі § 154, ч. 3, п. 5
 Новосьо́лов § 144, ч. 1, п. 4, пп. «б»
 Но́вотний § 144, ч. 2, п. 3
 Новотро́їцьке § 149, ч. 8, п. 2
 новоутво́рений § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в»
 нога́ § 9, ч. 1, п. 2; § 14, ч. 1, п. 1, § 66, ч. 3, п. 3; § 73, ч. 1, прим.; нози́ § 73, ч. 1, прим.
 но́жиці § 100, ч. 1, п. 2; но́жиць § 100, ч. 2, п. 3; но́жицям § 100, ч. 3, п. 2; но́жицями § 100, ч. 5, п. 2; (на) но́жицях § 100, ч. 6, п. 2
 но́жичок § 32, ч. 8
 ножі́ще § 66, ч. 3, п. 3
 ножі́вка § 32, ч. 13
 Нойба́уер § 136, ч. 1
 Нойбра́нденбург § 136, ч. 1
 норд-ве́ст § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
 норд-о́ст § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»; § 50, ч. 10
 норд-о́стовий § 40, ч. 2, п. 1
 Нортга́йм § 136, ч. 1
 но́са § 82, ч. 5, п. 2, пп. «є»
 носі́ти § 32, ч. 5; § 115, ч. 4, п. 2; ношу́ § 115, ч. 4, п. 2
 (на / у (в) / по / при) носі́єві, носі́ю, носі́ї § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 3
 носі́ння § 9, ч. 3, п. 4; § 32, ч. 5; § 115, ч. 4, п. 3, пп. «в»
 носо́к § 9, ч. 3, п. 5, пп. «а»; носка́ § 9, ч. 3, п. 5, пп. «а»
 носорі́г § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»; § 36, ч. 1, п. 3
 нота́ція § 128, ч. 2, прим.
 но́чви § 100, ч. 1, п. 1; ночо́в, ночв § 100, ч. 2, п. 3; но́чвам § 100, ч. 3, п. 1; но́чвами § 100, ч. 5, п. 1; (у) но́чвах § 100, ч. 6, п. 1
 но́шений § 115, ч. 4, п. 3, пп. «а»
 НТШ § 63, ч. 2, п. 9
 Ну (У Ну Мунг) § 146, ч.
 нульові́й § 33, ч. 7
 Нур (Нур ад Дін § 49, ч. 2; Нур ед Дін § 146, ч. 2, п. 4; § 147, ч. 3; Ха́ра-Нур § 50, ч. 4, прим.)
 нуредді́нівський § 147, ч. 3

Нью-Йорк § 153, ч. 3, п. 2; § 154, ч. 3, п. 4; § 154, ч. 3, п. 6, прим. 1; Нью-Йорка, Нью-Йорку § 82, ч. 6, п. 5, прим.
 ньюйорківці § 154, ч. 3, п. 6, прим. 1
 нью-йоркський § 153, ч. 3, п. 2; § 154, ч. 3, п. 4; § 154, ч. 3, п. 6, прим. 1
 Ньют́он § 139, ч. 1, п. 1
 ня́нька § 27, ч. 1, п. 2, прим.
 ня́ньчин § 27, ч. 1, п. 2, прим.; § 101, ч. 1, п. 2
 ня́ньчити § 27, ч. 1, п. 2, прим.

О

-о- (Порт-о-Пренс § 50, ч. 2, прим.)
 о́ба § 105, ч. 8
 о́ба́біч § 41, ч. 1, п. 8
 о́ббіти § 29, ч. 1, п. 1
 о́бґрунто́ваний (науко́во о́бґрунто́ваний) § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
 о́берлейтенáнт § 35, ч. 6, п. 4
 о́берма́йстер § 35, ч. 6, п. 4
 о́берофіце́р § 35, ч. 6, п. 4
 о́берпроку́ро́р § 35, ч. 6, п. 4
 О́б'є́днання спі́ввласни́ків багатоква́рти́рних буди́нків «Наш дім» § 54, ч. 4
 о́б'є́м § 7, ч. 2, п. 4
 о́бидва, о́бидві § 105, ч. 9 (парадигма)
 о́биді́ (по о́биді́) § 86, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 1
 о́бидни́й § 102, ч. 1, п. 1
 о́бік § 41, ч. 1, п. 2
 о́біруч § 41, ч. 1, п. 8
 о́біч § 41, ч. 1, п. 2
 о́б'ї́хати § 3, ч. 1, п. 3
 О́б'є́днаних (О́рганіза́ція О́б'є́днаних На́цій) § 54, ч. 5, прим. 2
 о́бласни́й (обл.) § 62, ч. 3
 о́бласть (обл.) § 62, ч. 3
 о́бласть § 50, ч. 8; о́бласті § 54, ч. 1; о́бласте́й § 96, ч. 2; о́бласть П'є́монт § 50, ч. 9
 о́бліччя § 67, ч. 3, п. 2, пп. «б»; § 82, ч. 2; § 88, ч. 1, п. 3; § 91, ч. 1, п. 2; о́бліччю § 83, ч. 1, п. 2, пп. «а»; о́бліччям § 85, ч. 1, п. 2; § 90, ч. 1; (на) о́бліччі § 86, ч. 1, п. 1, пп. «б»; (по) о́бліччю, (по) о́бліччі § 86, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 1; о́бліч § 89, ч. 1, п. 2; о́бліччями § 92, ч. 1, п. 1; (на) о́бліччях § 93, ч. 1
 о́бмі́ну (систе́ма о́бмі́ну повідо́мленнями «Вáйбер») § 54, ч. 7
 о́боє, о́бо́х, о́бо́м § 105, ч. 8
 Обо́ло́ні § 95, ч. 1; Обо́ло́нню § 95, ч. 3, п. 1; (на) Обо́ло́ні § 95, ч. 4
 оборо́іг § 9, ч. 2, п. 3
 оборо́ни (Ра́да націо́нальної безпе́ки та оборо́ни Укра́їни) § 54, ч. 1
 о́бпáліти § 31, ч. 3
 о́бпíкся § 115, ч. 7, п. 2, прим. 3

обра́зи § 65, ч. 1
образи́ § 65, ч. 1
о́брази § 65, ч. 1
о́брій § 68, ч. 2, п. 1 (парадигма); *о́брїї* § 88, ч. 1, п. 2; § 94, ч. 1; *о́брїїв* § 89, ч. 1, п. 1; *о́брїям* § 90, ч. 1; *(по) о́брїях* § 93, ч. 1
Обсервато́рна («Ву́лиця Обсервато́рна») § 50, ч. 14
обтру́сити § 31, ч. 3
обчи́слювальний (електро́нно-обчи́слювальний) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
Ованеся́н (Тер-Ованеся́н) § 146, ч. 4, п. 5
овва́ § 29, ч. 3, п. 4.
овес́ § 9, ч. 1, п. 1, пп. «г»; *вівса́* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «г»; § 82, ч. 6, п. 2, пп. «б»; *вівса* § 88, ч. 1, п. 3
ове́ць, ві́вці § 78, ч. 1, п. 1, прим.
Ові́дій § 129, ч. 2, п. 3
овоче́вий § 33, ч. 6
о́воче-картопля́ний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «в»
о́воче-моло́чний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «в»
овочесхо́вище § 35, ч. 3, п. 3
о́вруцький § 153, ч. 3, п. 2
О́вруч § 153, ч. 3, п. 2
О. Ге́нрі § 146, ч. 2, п. 4, прим. 1
огіро́к (огіро́к Королю́к) § 59, ч. 3; *(нів) огірка́* § 36, ч. 1, п. 7, прим.
О́глич § 149, ч. 8, п. 3, пп. «д»
о́гляду (з о́гляду на те що) § 43, ч. 2, п. 2
огне́нний § 29, ч. 3, п. 2
ого-го-го́ § 35, ч. 7, п. 4
огоро́ж § 9, ч. 3, п. 5, пп. «б»
Ода́рка § 22, ч. 1, п. 5; § 143, ч. 2, прим. 2; *Ода́рок* § 143, ч. 2, прим. 2
Ода́рчин § 22, ч. 1, п. 5
одві́ку § 41, ч. 1, п. 2
одві́рка § 82, ч. 5, п. 2, пп. «ж»
оде́ржати § 1, ч. 2
Оде́са § 148, ч. 1; § 152, ч. 1, п. 1 (парадигма); § 153, ч. 3, п. 3
оде́ський § 153, ч. 3, п. 3; *Оде́ський держа́вний літєрату́рний музе́й* § 54, ч. 3
оди́н, одна́, одне́, одно́, одні́ § 105, ч. 1 (парадигма)
оди́н в оди́н § 41, ч. 2, п. 2
оди́н до одно́го § 105, ч. 1, прим.
оди́н з одним § 105, ч. 1, прим.
оди́н одному́ § 105, ч. 1, прим.
одина́дцятєро § 105, ч. 10
одина́дцятий § 106, ч. 1
одина́дцять § 38, ч. 1, п. 1; § 105, ч. 3
Одинцо́в § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
одні́м одна́ § 35, ч. 7, п. 2, пп. «г», прим.
одноде́нний § 35, ч. 3, п. 1

- одуд* § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
одягну́всь § 44, ч. 3, п. 3; § 115, ч. 7, п. 2, прим. 3; *одягну́вся* § 44, ч. 3, п. 3
о́дягу § 82, ч. 6, п. 2, пп. «в»
о́зерець § 89, ч. 1, п. 2, прим.
о́зеро (оз.) § 62, ч. 3
о́зеро § 50, ч. 1; § 149, ч. 4; § 154, ч. 1, п. 2; § 154, ч. 2, п. 1, прим.; *о́зерові, о́зеру* § 83, ч. 1, п. 2, пп. «а»; *(в) о́зері* § 86, ч. 1, п. 1, пп. «б»; *(по) о́зеру, (по) о́зері* § 86, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 1; *о́зёр* § 9, ч. 3, п. 5, пп. «в»; § 89, ч. 1, п. 2; *(в) о́зёрах* § 93, ч. 1; *Гусі́не О́зеро* § 149, ч. 8, п. 2, прим.; *Руде́ о́зеро* § 154, ч. 1, п. 2
О́зеров § 144, ч. 1, п. 2
ознайо́м, ознайо́мте § 116, ч. 3, п. 2
ой-ой-о́й § 35, ч. 7, п. 4
Окайо́мов § 144, ч. 1, п. 4, пп. «а»
ока́йний § 29, ч. 3, п. 2
океа́н (Атла́нті́чний океа́н § 121, ч. 1, п. 1; *Півні́чний Льодо́вітий океа́н* § 154, ч. 1, п. 2)
О'Ке́йсі § 146, ч. 2, п. 4, прим. 1
о́ко § 63, ч. 2, п. 1; § 92, ч. 1, п. 2, прим.; *о́чі* § 88, ч. 1, п. 2; *оче́й* § 89, ч. 1, п. 3; *очи́ма* § 92, ч. 1, п. 2, прим.; *Іва́н Во́лове О́ко* § 146, ч. 2, п. 1
о́ко (на о́ко) § 41, ч. 2, п. 1
око́лиця § 21, ч. 1
око́личний § 21, ч. 1
О'Ко́ннор § 146, ч. 2, п. 4, прим. 1
окре́слений (чі́тко окре́слений) § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
окрі́лений § 119, ч. 1, п. 2, пп. «а»
окрі́м § 42, ч. 1, п. 2
о́круг (Бая́нго́л-Монго́льський о́круг, Бе́регівський о́круг) § 50, ч. 8
округло́йцеподі́бний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 2
Окса́на § 68, ч. 1, п. 2 (парадигма); § 143, ч. 1; *Окса́но Іва́нівна* § 74, ч. 1, п. 3, прим. 1
окуля́ри § 100, ч. 1, п. 1; § 100, ч. 4, п. 1; *окуля́рів* § 100, ч. 2, п. 2
олеа́ндр § 127, ч. 1
Оле́вськ § 153, ч. 2
оле́вський § 153, ч. 2
Оле́г § 143, ч. 3 (парадигма); *Оле́же, Оле́гу* § 87, ч. 1, п. 3
Олекса́ндр § 144, ч. 1, п. 1; *Олекса́ндра* § 57, ч. 3; § 63, ч. 3; § 82, ч. 5, п. 1
Олекса́ндрівна (Ма́рія Олекса́ндрівна Вілі́нська) § 49, ч. 1; § 146, ч. 2, п. 2; § 147, ч. 5, п. 1
олекса́ндро-па́щенківський § 154, ч. 3, п. 2
Олекса́ндро-Па́щенкове § 154, ч. 3, п. 2
Олександро́вич § 141, ч. 1
Олексі́єва § 33, ч. 7, п. 2
Олексі́єнко § 32, ч. 9; § 141, ч. 1
Олексі́їв § 33, ч. 7, п. 2

Олексійович § 32, ч. 11; § 143, ч. 5
Олексія § 82, ч. 3
Олена § 143, ч. 1; § 144, ч. 1, п. 1
оленів § 91, ч. 1, п. 1
Оленій (острів) § 150, ч. 1
Оленьок § 149, ч. 6, п. 2
Олесь § 68, ч. 2, п. 3 (парадигма); *Олесью* § 83, ч. 1, п. 1, прим.
Олеськова § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
Олефір, Олефіра § 143, ч. 3, прим. 1
«Олівковий» (шампунь «Олівковий») § 58, ч. 1
олівець § 9, ч. 3, п. 1, пп. «а»; § 63, ч. 2, п. 1; § 84, ч. 1, п. 2, прим.; *олівця* § 9, ч. 3, п. 1, пп. «а»; § 84, ч. 1, п. 2, прим.; *олівці* § 91, ч. 1, п. 2
оліїстий § 33, ч. 5
Олійникова Слобода § 154, ч. 3, п. 6
олійниково-слобідський § 154, ч. 3, п. 6
олімпіада (Біла олімпіада) § 52, ч. 2
олімпійська (олімпійська медаль § 57, ч. 2; Олімпійські ігри § 52, ч. 2)
Оломоуць § 151, ч. 2, п. 1
Олонець § 151, ч. 2, п. 1
Ольвія § 152, ч. 1, п. 1 (парадигма)
Ольга § 22, ч. 1, п. 5; § 57, ч. 1; § 143, ч. 2, прим. 1; *Ользі* § 143, ч. 2, прим. 1
Ольгопіль § 148, ч. 1, прим.; § 154, ч. 2, п. 5
ольгопільський § 154, ч. 2, п. 5
Ольвія (порт Ольвія) § 50, ч. 13
Ольжин § 22, ч. 1, п. 5
Ольстер § 121, ч. 1, п. 2
Ольштин § 152, ч. 1, п. 2 (парадигма)
омів § 89, ч. 1, п. 1
Онисько § 22, ч. 1, п. 4; *Ониська* § 22, ч. 1, п. 4, прим.
Онисьчин § 22, ч. 1, п. 4, прим.
Онисьченко § 22, ч. 1, п. 4
Онищук § 22, ч. 1, п. 4; § 87, ч. 1, п. 4, прим. 3; *Онищуку* § 87, ч. 1, п. 4, прим. 3
онколікарня § 35, ч. 6, п. 2
ООН § 55, ч. 1; § 56, ч. 1; § 61, ч. 2
оонівський § 61, ч. 2
Опарін § 144, ч. 1, п. 8, пп. «а»
опера «Травіата» § 55, ч. 3
оператор мобільного зв'язку «Київстар» § 54, ч. 7
опік § 9, ч. 3, п. 5, пп. «г»; *опіку* § 9, ч. 3, п. 5, пп. «г»; § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»
опліч § 41, ч. 1, п. 2
Ополе § 149, ч. 2
опуху § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»
Оравець, Оравця, Оравцеві § 142, ч. 3, прим. 1
органа § 82, ч. 6, п. 9, прим.

- організація § 66, ч. 2, п. 1; Організація економічного співробітництва і розвитку § 54, ч. 1; Організація Об'єднаних Націй § 54, ч. 5, прим. 2
- органу § 82, ч. 6, п. 9, прим.
- Орда́ (Кизі́л-Орда́) § 154, ч. 3, п. 3
- орден § 57, ч. 1; ордену § 82, ч. 6, п. 2; орден Держави, орден «За доблесну шахтарську працю», орден «Золота Зірка», орден Княгині Ольги III ступеня, орден Князя Ярослава Мудрого V ступеня, орден «Мати-героїня», орден Свободи § 57, ч. 1
- Оре́л § 149, ч. 6, п. 2
- оригіна́ла § 82, ч. 6, п. 9, прим.
- оригіна́лу § 82, ч. 6, п. 9, прим.
- орієнто́ваний (компете́нтнісно орієнто́ваний, профе́сійно орієнто́ваний) § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
- орке́стр (орке́стр «Віртуози Киє́ва» § 54, ч. 5; орке́стру § 82, ч. 6, п. 2)
- ору́ле § 87, ч. 1, п. 3
- ору́льний § 33, ч. 4
- ору́лий § 102, ч. 1, п. 3
- Орло́в § 150, ч. 4
- ортодо́кс § 123, ч. 1
- ортопеді́чний § 33, ч. 2
- ортопеді́я § 123, ч. 1
- орхіде́я, орхіде́й § 76, ч. 1, п. 1
- Осва́льд (Осва́льд Бу́ргардт) § 49, ч. 1
- осві́ти (Управлі́ння осві́ти) § 54, ч. 1
- осві́тній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 1
- освітя́нський § 27, ч. 1, п. 2
- Осе́л § 49, ч. 7, п. 3; (на) ослóві, (на) ослі́ § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 1
- осети́н § 153, ч. 1; осети́ни § 88, ч. 1, п. 1, прим.; осети́нів § 89, ч. 1, п. 1, прим.
- осети́нський § 153, ч. 1
- Осипо́вичі § 149, ч. 8, п. 3, пп. «д»
- осі́лий § 119, ч. 1, п. 1, пп. «б»
- осі́нній § 29, ч. 1, п. 3; § 102, ч. 1, п. 1
- осі́нь § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»; § 29, ч. 1, п. 3; § 95, ч. 1, прим. 1; о́сени § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»; § 95, ч. 1; о́сени § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»; § 95, ч. 1, прим. 1; о́сінню § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»
- О́сло § 121, ч. 1, п. 1
- Осма́н-паша́ § 147, ч. 5, п. 2
- осно́в § 9, ч. 3, п. 5, пп. «в»
- основні́й § 9, ч. 3, п. 5, пп. «е»
- осо́ба § 9, ч. 1, п. 1, пп. «б»; осі́б § 9, ч. 1, п. 1, пп. «б»; § 9, ч. 3, п. 5, пп. «в»
- Осси́ан § 129, ч. 2, п. 2
- о́ст (норд-о́ст) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»; § 50, ч. 10
- оста́нній § 102, ч. 1, п. 1; оста́ннє § 4, ч. 1, п. 2; (в) оста́ннє § 41, ч. 1, п. 9, прим.

о́стовий (но́рд-о́стовий) § 40, ч. 2, п. 1
о́стрів (о.) § 62, ч. 3
о́стрів § 50, ч. 1; § 154, ч. 1, п. 2; § 154, ч. 2, п. 1, прим.; о́стрів, о́строву § 83, ч. 1, п. 2, пп. «б»; о́стрів Свято́ї Єлє́ни § 50, ч. 2; (ні́в) о́строва § 36, ч. 1, п. 7, прим.; о́строві́ Короле́ви Шарло́тти § 50, ч. 2; Кури́льські о́строві́ § 149, ч. 8, п. 3, пп. «в»
О́строве́цький § 144, ч. 2, п. 1
О́строве́ць-Свєнтоки́їський § 149, ч. 2
О́стро́г § 153, ч. 3, п. 1
о́стро́зький § 153, ч. 3, п. 1; Клі́рик О́стро́зький § 49, ч. 1; Костянти́н О́стро́зький § 49, ч. 9, п. 2; Націо́нальний університе́т «О́стро́зька акаде́мія» § 54, ч. 3
о́стюкува́тий § 33, ч. 8
о́сь-о́сь § 41, ч. 3, п. 5
о́та́к § 29, ч. 1, п. 1, прим.; § 41, ч. 1, п. 1
о́такі́й-то § 44, ч. 4, п. 1
о́та́м § 29, ч. 1, п. 1, прим.; § 41, ч. 1, п. 1
о́тепе́р § 29, ч. 1, п. 1, прим.
о́те́ць (о.) § 62, ч. 3
О́те́ць (Бог О́те́ць) § 53, ч. 2
о́тже § 43, ч. 1
о́тже ж § 43, ч. 2, п. 1
о́ті́ту § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»
о́тоді́ § 29, ч. 1, п. 1, прим.
о́то́ж § 43, ч. 1
о́то́ж-то § 43, ч. 3
о́то́й § 29, ч. 1, п. 1, прим.; § 111, ч. 1
о́ту́т § 29, ч. 1, п. 1, прим.; § 41, ч. 1, п. 1
охо́рони (засі́дання прези́дії Украї́нського това́риства охо́рони па́м'яток істо́рії та культу́ри) § 54, ч. 6
Охті́рка § 148, ч. 1
ох-хо-хо́ § 35, ч. 7, п. 4
оце́й § 29, ч. 1, п. 1, прим.; § 111, ч. 1
о́чікуваний § 34, ч. 1
о́чікува́ння § 11, ч. 2; § 34, ч. 1
о́чікува́ти § 11, ч. 2; § 34, ч. 1
о́чі-намисті́нки § 37, ч. 2, п. 1
очеви́дно § 41, ч. 1, п. 8
оче́ре́ту § 82, ч. 6, п. 2, пп. «б»
о́чолюваний § 119, ч. 1, п. 2, пп. «а»
оща́дкні́жка § 35, ч. 6, п. 1

П

па § 140, ч. 2, п. 2

Паб'яніці § 151, ч. 1, прим.

пáва (ні *пáва* ні *гáва*) § 44, ч. 2, п. 8

Пáвел, Пáвол, Пáвела, Пáвла § 142, ч. 3, прим. 1

пáвза § 131, ч. 3

Павло́ § 131, ч. 2; *Павла́* § 53, ч. 3; § 142, ч. 3, прим. 1

Пáвлов § 9, ч. 3, п. 5, пп. «Г»; § 142, ч. 3 (парадигма)

пáвловський § 9, ч. 3, п. 5, пп. «Г»

Паву́к («Гли́та́й, або ж Паву́к») § 55, ч. 3, прим. 1

павути́ння § 32, ч. 6

пагіне́ць § 5, ч. 1

Па-де-Кале́ § 50, ч. 2, прим.; § 154, ч. 3, п. 5

пазури́, пáзури § 88, ч. 1, п. 2

пайо́к § 63, ч. 2, п. 3

Па́йонк § 144, ч. 1, п. 10, пп. «б»

Пак (*Пак Вансо́* § 49, ч. 3; *Пак Чен Ин* § 2, ч. 4; *Пак Чівон* § 146, ч. 2, п. 6; *Пакиста́н* § 129, ч. 4, п. 6)

Пала́жка, Пала́жці § 143, ч. 2, прим. 1

Пала́у § 140, ч. 2, п. 6

пала́ц § 27, ч. 1, п. 7; § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»; *пала́цу* § 82, ч. 6, п. 5; § 83, ч. 1, п. 1; *пала́цові* § 83, ч. 1, п. 1; *пала́ц Пото́цьких* § 55, ч. 2, прим.

палацо́вий § 33, ч. 7

Па́лацький § 144, ч. 2, п. 3

Пале́рмо § 121, ч. 2

пáлець § 26, ч. 2, п. 1; *пáльця* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «є»; *пáльці* § 26, ч. 2, п. 3; § 63, ч. 1

палеозо́йська е́ра § 52, ч. 3, прим. 2

палеолі́т § 52, ч. 3, прим. 2

Палесті́на § 129, ч. 4, п. 5

пáливо § 32, ч. 2

Палі́цин § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»

пальм § 76, ч. 1, п. 1

пальто́ § 140, ч. 2, п. 5; *пальт* § 89, ч. 1, п. 2

пáльчика § 82, ч. 5, п. 2, пп. «є»

Памі́ру § 82, ч. 6, п. 5

па́м'яті (*День па́м'яті та примі́рення*) § 52, ч. 1

па́м'ятник Володі́миру Вели́кому § 55, ч. 2, прим.

па́м'яток (*засі́дання презі́дії Украї́нського товари́ства охоро́ни па́м'яток істо́рії та культу́ри*) § 54, ч. 6

(*на*) *па́м'ять* § 41, ч. 1, п. 9, прим.

Пан Гі Мун § 49, ч. 3; § 146, ч. 2, п. 6, прим.; § 147, ч. 2; *Пан Гі Му́на* § 146, ч. 2, п. 6, прим.

пан (*п.*) § 62, ч. 3

панамерика́нський § 35, ч. 6, п. 2

- Панамський перешийок* § 50, ч. 1
Панас Мірний § 146, ч. 2, п. 2
пангімунівський § 147, ч. 2
пандуса § 82, ч. 5, п. 2, пп. «ж»
пане § 87, ч. 1, п. 3; § 87, ч. 1, п. 4, прим. 1; § 87, ч. 1, п. 4, прим. 2; § 87, ч. 1, п. 4, прим. 3; *панові капітану* § 83, ч. 1, п. 1, прим.
пан'європéйський § 7, ч. 2, п. 4
пан-Європа § 35, ч. 6, п. 2, прим.
пані (пп.) § 62, ч. 3
пані (п.) § 62, ч. 3
пані Гаркуше § 74, ч. 1, п. 3, прим. 2
Панібудьласка § 142, ч. 1 (парадигма); § 146, ч. 3, п. 2
Панкратъєв § 144, ч. 4, п. 1, пп. «а»
панна, панн § 76, ч. 1, п. 3, прим. 2; *панно* § 128, ч. 1
панове (пп.) § 62, ч. 3
панове § 94, ч. 1
Пантелеймон (святий Пантелеймон) § 53, ч. 2, прим. 1
панцир, панцири § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
Панченко § 27, ч. 1, п. 6
Папа Римський § 53, ч. 6
папір § 9, ч. 2, п. 6, прим.; § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»; *папéру* § 9, ч. 2, п. 6, прим.; § 82, ч. 6, п. 9, прим.; *папéра* § 82, ч. 6, п. 9, прим.
папка, папок § 9, ч. 2, п. 1, прим. 2
Папуа § 140, ч. 2, п. 1
параграф (п.) § 62, ч. 3
параграфи (пп.) § 62, ч. 3
паразіт (гриб-паразіт) § 37, ч. 2, п. 4
паранаука § 35, ч. 6, п. 2
паранормальний § 35, ч. 6, п. 2
параноя § 126, ч. 1
парапéту § 82, ч. 6, п. 5
Параска § 22, ч. 1, п. 4, прим.; § 143, ч. 2, прим. 2; *Парасок* § 143, ч. 2, прим. 2
Парасчин § 22, ч. 1, п. 4, прим.
парашут § 130, ч. 4
парвеню § 140, ч. 2, п. 6
Пардубиці § 149, ч. 5, прим.
Паріж § 149, ч. 1, п. 3; § 153, ч. 3, п. 1; *Паріжа* § 82, ч. 6, п. 8, прим.; *Паріжу* § 82, ч. 6, п. 8
«парижánка» (гру́ша «парижánка») § 59, ч. 2
парізький § 153, ч. 3, п. 1; *Парізька комуна* § 52, ч. 1
парірувати § 34, ч. 3
парі § 129, ч. 2, п. 5; § 140, ч. 2, п. 4
парк (Стрійський парк) § 50, ч. 11
парканá § 82, ч. 6, п. 5
паркану § 82, ч. 6, п. 5

- (біля) *Пáрк-лейн* § 140, ч. 2, п. 7
парлáмент § 54, ч. 5, прим. 4; *Європéйський парлáмент* § 54, ч. 1
Парна́с § 50, ч. 5, прим.
паропла́ва § 82, ч. 6, п. 7
парт § 9, ч. 2, п. 1, прим. 2
парті́йний § 129, ч. 2, п. 2
па́ртія (*па́ртія війни́, па́ртія консерва́торів, ліберáльна па́ртія, па́ртія мі́ру, Респу́бліка́нська па́ртія США, Соціáл-демократі́чна па́ртія України* § 54, ч. 2)
«Партне́рство зара́ди мі́ру» (*програ́ма «Партне́рство зара́ди мі́ру»*) § 55, ч. 3
паруби́ще § 66, ч. 3, п. 3
па́рубок § 19, ч. 1, п. 1; § 66, ч. 3, п. 3
парубо́цтво § 19, ч. 1, п. 1
парубо́цький § 19, ч. 1, п. 1
парува́ти § 34, ч. 3
парфуме́р § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
парфу́ми «Ліле́я» § 58, ч. 1
пасажи́р § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»; § 68, ч. 2, п. 4 (парадигма)
па́сіка § 51, ч. 2
па́смо § 27, ч. 1, п. 3, прим.; (у) *па́смі* § 27, ч. 1, п. 3, прим.; *па́сом* § 89, ч. 1, п. 2, прим.
па́сся § 29, ч. 2
Пасте́р § 132, ч. 1
па́сти, пасу́, пасу́ть § 115, ч. 3, п. 2, пп. «е»
па́стор § 53, ч. 6, прим.
пасту́х, пасту́ше § 14, ч. 1, п. 2
па́токовий (*крохма́ле-па́токовий*) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «в»
Пато́на (*Націо́нальна пре́мія України і́мені Бори́са Пато́на*) § 57, ч. 3
патріа́рх (*патр.*) § 62, ч. 3
Патріа́рх (*Вселéнський Патріа́рх, Католикóс-Патріа́рх усієї́ Гру́зії, Святі́йший Патріа́рх Ки́ївський і всієї́ Ру́си-Украї́ни* § 53, ч. 6)
патріоті́зму § 82, ч. 6, п. 1, пп. «а»
патріоті́чний (*націо́нал-патріоті́чний, соціáл-патріоті́чний* § 40, ч. 2, п. 1)
патронéса § 32, ч. 4
Па́уелл § 133, ч. 1
па́уза § 131, ч. 3
Па́уль § 131, ч. 1
пацифі́стський (*соціáл-пацифі́стський*) § 40, ч. 2, п. 1
паши́а § 67, ч. 2, п. 3, пп. «а»; § 140, ч. 4; § 146, ч. 4, п. 4; § 147, ч. 5, п. 2
па́щенківський (*олексáндро-па́щенківський*) § 154, ч. 3, п. 2
Па́щенкове (*Олексáндро-Па́щенкове*) § 154, ч. 3, п. 2
пая́ц § 27, ч. 1, п. 7
пéвен § 101, ч. 1, п. 3
пéвність, пéвности, пéвності, пéвністю § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»

- педаго́г* § 5, ч. 1
педагогі́чна (Всеукраї́нська педагогі́чна конфе́ренція) § 52, ч. 2;
педагогі́чного (ка́федра істо́рії Украї́ни Терно́пільського націо́нального
педагогі́чного університе́ту імені Володи́мира Гнатюка́) § 54, ч. 6
педа́ль § 121, ч. 1, п. 2
педанти́зм § 32, ч. 15
Пе́дро (дон Пе́дро) § 146, ч. 2, п. 5
педуніверсите́т § 35, ч. 5, п. 2
«Пежо́» § 140, ч. 2, п. 5
пейзажи́ст § 32, ч. 15; *пейзажи́ст-худо́жник* § 37, ч. 2, п. 3
пекти́ § 14, ч. 1, п. 3; § 115, ч. 4, п. 1; § 116, ч. 3, п. 3, прим. 2; § 118, ч. 1; *печу́*
 § 14, ч. 1, п. 3; § 115, ч. 4, п. 1; § 116, ч. 3, п. 3, прим. 2; *пече́ш* § 14, ч. 1, п. 3;
 § 115, ч. 4, п. 1; *пече́, печемо́, печете́, печу́ть* § 14, ч. 1, п. 3; *пік, пекла́, пекло́,*
пеклі́ § 115, ч. 7, п. 1; *печи́, печі́мо* § 14, ч. 1, п. 3; § 116, ч. 2, п. 1; § 116, ч. 3,
 п. 3, прим. 2; *печі́м* § 116, ч. 2, п. 1; § 116, ч. 3, п. 3, прим. 2; *печі́ть* § 14,
 ч. 1, п. 3; § 116, ч. 2, п. 1; § 116, ч. 3, п. 3, прим. 2; *хай (нехай) печу́ть* § 14,
 ч. 1, п. 3; *пекті́му, пекті́меш, пекті́ме, пекті́мем, пекті́мемо,*
пекті́мете, пекті́муть § 115, ч. 6, п. 1, пп. «б»
пекті́ся, пекті́сь § 118, ч. 1
пеку́чости, пеку́чості § 10, ч. 3, п. 1
Пеле́ § 121, ч. 2
пеле́х § 9, ч. 2, п. 3
Пелл-Мелл § 134, ч. 2
пє́нні § 128, ч. 1
Пенсі́льва́нія § 128, ч. 3, прим.
пенсне́ § 140, ч. 2, п. 3
пєньо́к § 32, ч. 14
пє́ра § 88, ч. 1, п. 3
первісноо́бщи́нний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «а»
Первозва́ний (Андрі́й Первозва́ний) § 53, ч. 1
Перебі́йніс § 36, ч. 1, п. 5
перевáжно (перев.) § 62, ч. 3
перевє́ршувати § 11, ч. 2
переві́р § 27, ч. 1, п. 1
пє́ред § 9, ч. 2, п. 3
передгро́ззя § 63, ч. 2, п. 7
перє́дній § 102, ч. 1, п. 1
передньо́бокови́й § 35, ч. 2
передплаті́ти § 31, ч. 3
передусі́м § 41, ч. 1, п. 6
передча́сний § 31, ч. 3
перейти́ в робітнику́ § 91, ч. 1, п. 1
перекóнувати § 11, ч. 1
перекоті́по́ле § 36, ч. 1, п. 5; *Перекотипо́ле* § 146, ч. 5 (парадигма)
Перелє́сник § 49, ч. 7, п. 3

- перелетіти* § 11, ч. 2
перелітати § 11, ч. 2
переляку (з *переляку*) § 41, ч. 2, п. 1
перемальовуваний § 34, ч. 2
перемальовування § 34, ч. 2
перемальовувати § 34, ч. 2
перемо́га § 12, ч. 1, п. 1; § 21, ч. 2; § 67, ч. 2, п. 1, пп. «а»; *перемо́ги* § 69, ч. 1, п. 1; § 75, ч. 1; *перемо́зі* § 12, ч. 1, п. 1; § 70, ч. 1; *перемо́гу* § 71, ч. 1; *перемо́гою* § 72, ч. 1; (у) *перемо́зі* § 12, ч. 1, п. 1; § 73, ч. 1; *перемо́го* § 74, ч. 1, п. 1
перемо́жений § 115, ч. 4, п. 3, пп. «а»
перемо́жець § 32, ч. 3
перемо́жний § 21, ч. 2
перео́р, перео́ру § 9, ч. 3, п. 5, пп. «Г»
перепрацюва́ти § 63, ч. 2, п. 7
перешийок (Пана́мський *перешийок*) § 50, ч. 1
Перея́слава § 82, ч. 5, п. 2, пп. «Й»
пері́стий § 33, ч. 5
пері́стий § 33, ч. 5
«Перлі́на стéпу» (вино́ *«Перлі́на стéпу»*) § 58, ч. 1
Пе́рсія § 50, ч. 8
пе́рстень, пе́рсня § 28, ч. 1; § 84, ч. 1, п. 2, прим.
Пе́рська зато́ка § 50, ч. 1; § 154, ч. 1, п. 2
пе́рські (гре́ко-пе́рські *війни*) § 52, ч. 3, прим. 2
Перу́н § 53, ч. 1
пе́рший, пе́риша, пе́рше § 106, ч. 1; *пе́ршої, пе́ршою* § 10, ч. 3, п. 3; (в) *пе́рше* § 41, ч. 1, п. 9, прим.; *пе́ршого* § 106, ч. 2; *пе́рше бе́резня* § 106, ч. 2; *Зали́сся Пе́рше* § 154, ч. 1, п. 3; *Пе́рше Садо́ве* § 154, ч. 1, п. 3
пестлі́вий § 28, ч. 1
Пе́тер § 142, ч. 3, прим. 1; *Пе́тера* § 142, ч. 3, прим. 1; *Пе́тра* § 142, ч. 3, прим. 1
Петра́ (собо́р Свято́го Петра́) § 53, ч. 2, прим. 1; § 55, ч. 2, прим.
Пе́трику § 87, ч. 1, п. 1
Петрі́в, Петро́вого, Петро́ва § 9, ч. 1, п. 1, пп. «В»
Петрі́вка § 53, ч. 3
Петрі́вна (Лари́са *Петрі́вна Ко́сач*) § 49, ч. 1; § 146, ч. 2, п. 2
петрі́євський § 153, ч. 2
Петрі́євці § 153, ч. 2
Петро́ § 33, ч. 7, п. 1; § 66, ч. 3, п. 1; § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»; § 143, ч. 1; § 144, ч. 1, п. 1; *Петра́* § 53, ч. 3; *Петро́ві, Петру́* § 83, ч. 1, п. 1; *Пе́тре* § 87, ч. 1, п. 3; § 87, ч. 1, п. 4, прим. 2; § 87, ч. 1, п. 4, прим. 4
Петро́в § 144, ч. 1, п. 2
Петро́ва, Петро́ве § 33, ч. 7, п. 1
Петро́вич § 32, ч. 11; § 49, ч. 1
Петропа́влівка § 154, ч. 3, п. 2

- Петрося́н (Тер-Петрося́н)* § 146, ч. 4, п. 5
- Печ* § 153, ч. 3, п. 3, прим.
- пече́ний* § 29, ч. 3, п. 2, прим.
- пе́чений* § 14, ч. 1, п. 3; § 29, ч. 3, п. 2, прим.; § 115, ч. 4, п. 3, пп. «а»
- пе́чиво* § 32, ч. 2
- Печи́води* § 154, ч. 2, п. 3
- печи́водський* § 154, ч. 2, п. 3
- пе́чський* § 153, ч. 3, п. 3, прим.
- п'єдеста́л* § 138, ч. 1, п. 1
- П'ємо́нт* § 50, ч. 9; § 138, ч. 1, п. 1
- П'є́ру (Сен-П'є́ру)* § 82, ч. 6, п. 5
- Печко́в* § 144, ч. 1, п. 3, пп. «Г»
- П'єштя́ни* § 149, ч. 3, п. 1; § 152, ч. 2 (парадигма)
- Пивова́ров* § 144, ч. 1, п. 8, пп. «В»
- Пили́півка* § 53, ч. 3
- Пиля́єв* § 144, ч. 1, п. 8, пп. «В»
- пирі́єм* § 85, ч. 1, п. 1
- Пиря́тина* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «Й»; *Пиря́тином* § 85, ч. 1, п. 3, пп. «Б»
- писа́в-писа́в* § 35, ч. 7, п. 1
- пи́сар, пи́саря* § 67, ч. 3, п. 2, пп. «А»
- Пи́сарев* § 144, ч. 1, п. 3, пп. «В»
- Писаре́вський* § 144, ч. 1, п. 8, пп. «В»
- писа́ти* § 115, ч. 3, п. 2, пп. «В»; § 116, ч. 3, п. 3, прим. 2; *пишу́* § 115, ч. 3, п. 2, пп. «В»; § 116, ч. 3, п. 3, прим. 2; *пи́шуть* § 115, ч. 3, п. 2, пп. «В»; § 55, ч. 3; *бу́ду писа́ти* § 115, ч. 6, п. 1, пп. «А»; *пиши́, пиши́мо, пиши́м, пиши́ть* § 116, ч. 3, п. 3, прим. 2
- Пи́семський* § 9, ч. 3, п. 5, пп. «Е»
- писк* § 28, ч. 2
- пи́снути* § 28, ч. 2
- письме́нник* § 29, ч. 1, п. 3
- письмо́* § 27, ч. 1, п. 3, прим.; *(на) письмі́* § 27, ч. 1, п. 3, прим.; § 86, ч. 1, п. 1, пп. «Б»; *Святе́ Письмо́* § 53, ч. 4
- пита́нням* § 90, ч. 1; *пита́нь* § 89, ч. 1, п. 2
- пи́ти, п'ю, п'ють* § 115, ч. 3, п. 2, пп. «А»; *п'є* § 7, ч. 2, п. 1; *п'ємо́* § 4, ч. 1, п. 1; *не пи́ти* § 44, ч. 2, п. 1
- пито́мий* § 101, ч. 1, п. 1
- піа́нісимо* § 128, ч. 1; § 129, ч. 2, п. 6
- піа́ніст* § 32, ч. 15
- піа́р-а́кція* § 36, ч. 2, п. 1, пп. «Б»
- піа́р-ка́мпанія* § 36, ч. 2, п. 1, пп. «Б»
- пів а́ркуша* § 36, ч. 1, п. 7, прим.
- піва́ркуш* § 36, ч. 1, п. 7, прим.
- піввіде́рний* § 40, ч. 1, п. 2, пп. «Е»
- пів відра́* § 36, ч. 1, п. 7, прим.
- пів годі́ни* § 36, ч. 1, п. 7, прим.

півдénний (півдénний záхiд § 50, ч. 10; банк «Півдénний» § 54, ч. 4; Півдénне Полі́сся § 50, ч. 10)
півдénно-záхiдний (півд.-зах.) § 62, ч. 6
півдénно (півдénно-záхiдний, півдénно-схiдний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «Г»)
південь § 35, ч. 5, п. 1; § 36, ч. 1, п. 7, прим.; § 50, ч. 10
пів Європи § 36, ч. 1, п. 7, прим.
півzáхист § 36, ч. 1, п. 7, прим.
пів Кі́єва § 36, ч. 1, п. 7, прим.
півкілограмóвий § 40, ч. 1, п. 2, пп. «Е»
півкілометрóвий § 40, ч. 1, п. 2, пп. «Е»
півкóло § 36, ч. 1, п. 7, прим.
півку́ля § 36, ч. 1, п. 7, прим.
пів лі́тра § 36, ч. 1, п. 7, прим.
півлі́тра § 36, ч. 1, п. 7, прим.
півлі́тровий § 40, ч. 1, п. 2, пп. «Е»
пів мі́ста § 36, ч. 1, п. 7, прим.
півмі́сяць § 36, ч. 1, п. 7, прим.
північ § 50, ч. 10
півні́чний (Півні́чний Льодові́тий океа́н § 154, ч. 1, п. 2; Півні́чний морський шлях § 50, ч. 11; Півні́чний по́люс § 50, ч. 1; Півні́чна Букові́на § 50, ч. 10; Півні́чна Каролі́на § 149, ч. 1, п. 5; Півні́чне мо́ре § 154, ч. 1, п. 2)
півні́чно-záхiдний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «Г»
півні́чно-схiдний (півн.-сх.) § 62, ч. 6
півні́чно-схiдний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «Г»
півóберт § 36, ч. 1, п. 7, прим.
півовáл § 36, ч. 1, п. 7, прим.
пів огі́рка § 36, ч. 1, п. 7, прим.
півóстрів § 36, ч. 1, п. 7, прим.; § 50, ч. 1; § 154, ч. 1, п. 2
пів óстрова § 36, ч. 1, п. 7, прим.
півтора § 38, ч. 1, п. 1; § 107, ч. 2
півторавіде́рний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «Е»
півтора́метрóвий § 35, ч. 4, п. 2, пп. «В»; § 35, ч. 6, п. 5
півтора́ста (ме́трів, кілогра́мів, днів) § 107, ч. 2
півторі́ § 107, ч. 2
пів України § 36, ч. 1, п. 7, прим.
пів я́блука § 36, ч. 1, п. 7, прим.
пів я́ми § 36, ч. 1, п. 7, прим.
пів я́щика § 36, ч. 1, п. 7, прим.
під бо́ком § 41, ч. 2, п. 1
підборі́ддя § 9, ч. 3, п. 2, пп. «В»
підва́лу § 82, ч. 6, п. 5
підв'язáти § 7, ч. 2, п. 1, прим.
під го́ру § 41, ч. 2, п. 1
підда́шка § 82, ч. 5, п. 2, пп. «Ж»

підда́шися § 30, ч. 1, п. 1; § 88, ч. 1, п. 3 *підда́шися* § 30, ч. 1, п. 1; § 83, ч. 1, п. 2, пп. «а»; *підда́шисям* § 85, ч. 1, п. 2; § 90, ч. 1; (на) *підда́шися* § 30, ч. 1, п. 1; § 86, ч. 1, п. 1, пп. «б»; *підда́ш* § 30, ч. 1, п. 1; § 89, ч. 1, п. 2
піджака́ § 82, ч. 5, п. 2, пп. «и»
підживля́ти § 63, ч. 2, п. 2
підзо́лист-болóтний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «д»
під'ї́зд § 3, ч. 1, п. 3
під'ї́хати § 7, ч. 2, п. 4
підкі́в § 9, ч. 3, п. 5, пп. «в»
під кінéць § 42, ч. 3
підкрéсли, підкрéслимо, підкрéслим, підкрéслить § 116, ч. 2, п. 4
Підку́ймұха § 146, ч. 5 (парадигма)
Підля́ський (Бéльськ-Підля́ський § 151, ч. 2, п. 2; *Бі́ла Підля́ська* § 149, ч. 4)
підму́рку § 82, ч. 5, п. 2, пп. «ж»
Піднебе́сна, Піднебе́сна імпе́рія § 50, ч. 6, прим.
підне́сення § 32, ч. 5
підні́жэся § 9, ч. 1, п. 2
підписі́в § 89, ч. 1, п. 1
підпо́р § 9, ч. 3, п. 5, пп. «в»
підпорядко́ваний § 34, ч. 1
підприє́мство (Комуна́льне підприє́мство «Київблагोу́стрій») § 54, ч. 4
під си́лу § 41, ч. 2, п. 1
під час § 42, ч. 3
(при) підраху́нку § 86, ч. 1, п. 2, пп. «а»
підру́чник «Істо́рія України» § 55, ч. 3
підря́д § 41, ч. 1, п. 2
підси́нюваний § 34, ч. 1
підси́нювання § 34, ч. 1
підси́нювати § 34, ч. 1
підтри́мка § 31, ч. 3
підходячи, не підходячи § 44, ч. 2, п. 2
під'ю́дити § 7, ч. 2, п. 4
пієте́т § 129, ч. 2, п. 2
пізнава́ти, пізнаю́ § 115, ч. 3, п. 2, пп. «г», прим.
пі́зній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 1
пік § 50, ч. 1; *пік Шевче́нка* § 50, ч. 1
Піка́ссо § 140, ч. 2, п. 5
піке́ § 140, ч. 2, п. 3
пикі́рувати § 34, ч. 3
піло́т § 129, ч. 2, п. 6
пілю́ля § 121, ч. 1, п. 2
пін-код, PIN-код § 35, ч. 7, п. 8
піра́ньї § 3, ч. 1, п. 2
пір'ї́на § 3, ч. 1, п. 3
пір'я § 7, ч. 2, п. 2; § 67, ч. 3, п. 2, пп. «б»; *пір'ям* § 85, ч. 1, п. 2

- піскува́тий* § 33, ч. 8
пі́сля 7-ї годі́ни § 106, ч. 2
пі́сля то́го як § 43, ч. 2, п. 2
пі́сня § 67, ч. 2, п. 2; *пісе́нь* § 26, ч. 3, п. 3; *пі́сня «Стої́ть горá висо́кая»* § 55, ч. 3
пісня́р § 33, ч. 7, п. 2; § 67, ч. 3, п. 3, пп. «а»; *пісняра́* § 67, ч. 3, п. 3, пп. «а»
пісняре́ва, пісняре́ве § 33, ч. 7, п. 2
пісо́к § 22, ч. 1, п. 2; § 22, ч. 1, п. 3; *піску́* § 22, ч. 1, п. 2; § 22, ч. 1, п. 3; § 82, ч. 6, п. 6
піст (Вели́кий піст, Різдвя́ний піст) § 53, ч. 3
піти́ у гварді́йці § 91, ч. 1, п. 1
Пі́ттсбурга § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
піфаго́рова теорéма § 49, ч. 9, п. 3, прим.
піцика́то § 128, ч. 1
піч § 66, ч. 4, п. 1
пішохі́д § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»
пішохі́дний § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»
піца́ний § 22, ч. 1, п. 3; *Піца́не* § 149, ч. 4
піци́на § 22, ч. 1, п. 2
Пйо́нте́к § 144, ч. 1, п. 10, пп. «б»
Пйо́рткув § 151, ч. 1, прим.
Пйотро́вський § 144, ч. 1, п. 5, пп. «а»
ПК (мі́ні-ПК) § 35, ч. 6, п. 3, прим. 3
плавчи́ня § 32, ч. 4
плазміноге́ну § 82, ч. 6, п. 6
пла́кса § 66, ч. 2, п. 1
план § 121, ч. 1, п. 1; *бі́знес-план* § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
планéта § 51, ч. 1
Плані́на (Старá Плані́на) § 154, ч. 1, п. 1
пласкі́й § 26, ч. 3, п. 1, прим.
плац (Яко́б-Ка́йзер-плац) § 50, ч. 5
пла́чэві § 83, ч. 1, п. 1
плаца́ § 82, ч. 5, п. 2, пп. «и»; *плащéві* § 83, ч. 1, п. 1
пла́щика § 82, ч. 5, п. 2, пп. «и»
плéср § 121, ч. 2; § 126, ч. 1
плéм'я § 66, ч. 5, п. 1, пп. «б» (парадигма); § 98, ч. 1; *плéмені, плéм'я* § 98, ч. 2; *плéмені* § 98, ч. 3; *плéменем, плéм'ям* § 98, ч. 4; (у) *плéмені* § 98, ч. 5; *племенá* § 99, ч. 1; § 99, ч. 4; *племéн* § 99, ч. 2; *племена́м* § 99, ч. 3; *племена́ми* § 99, ч. 5; (у) *племена́х* § 99, ч. 6
плéнум § 121, ч. 2
плесті́, плів, плелá § 9, ч. 1, п. 1, пп. «е»
плечé § 67, ч. 3, п. 3, пп. «б»; § 68, ч. 2, п. 2 (парадигма); § 92, ч. 1, п. 2, прим.; *плечá* § 82, ч. 2; *плечéм* § 85, ч. 1, п. 1; (на) *плечі́* § 86, ч. 1, п. 1, пп. «б»; *плéчі* § 88, ч. 1, п. 2; *плечéй, пліч* § 89, ч. 1, п. 3; *плечі́ма* § 92, ч. 1, п. 2, прим.
Плещéєво § 149, ч. 3, п. 2

плея́да § 126, ч. 1
 Плі́ски § 152, ч. 2 (парадигма)
 плиско́ватий § 33, ч. 9
 плі́вши § 9, ч. 1, п. 1, пп. «е»
 пліму́тро́к § 59, ч. 1
 плі́тка, плі́то́к § 9, ч. 3, п. 1, пп. «б»
 пліч-о́-пліч § 41, ч. 3, п. 5
 пломбі́р § 32, ч. 15
 пло́ский § 26, ч. 3, п. 1, прим.
 плотá § 82, ч. 6, п. 5
 плóту § 82, ч. 6, п. 5
 плóща (пл.) § 62, ч. 3
 плóща § 50, ч. 11; § 50, ч. 14; § 67, ч. 2, п. 3, пп. «а»; § 68, ч. 1, п. 1 (парадигма);
 плóщі § 69, ч. 1, п. 2; § 70, ч. 1; § 75, ч. 1; § 78, ч. 1, п. 2; плóщу § 71, ч. 1;
 плóщею § 72, ч. 1; (по) плóщі § 73, ч. 1; площ § 76, ч. 1, п. 1; плóщам § 77,
 ч. 1, п. 1; плóщами § 79, ч. 1, п. 1; плóща Згóди § 149, ч. 1, п. 4
 плуг § 14, ч. 1, п. 1; § 84, ч. 1, п. 2, прим.; плу́га § 84, ч. 1, п. 2, прим.
 плужо́к § 14, ч. 1, п. 1
 Пльзе́нь § 149, ч. 2
 плюск § 28, ч. 2
 плю́снути § 28, ч. 2
 пляж § 121, ч. 1, п. 2
 пне́ві § 83, ч. 1, п. 1
 По § 133, ч. 2; § 140, ч. 2, п. 5
 по-ба́тьківськи § 41, ч. 3, п. 1
 по-ба́тьківському § 41, ч. 3, п. 1
 по ба́тькові § 41, ч. 3, п. 1, прим. 2
 по́біч § 41, ч. 1, п. 2
 поблизу́ § 41, ч. 1, п. 4
 побóйце § 32, ч. 10
 по-бойовóму § 41, ч. 3, п. 1
 поборóти, поборю́, побóрють § 115, ч. 3, п. 2, пп. «г»; поборóв, поборóла § 9,
 ч. 3, п. 3
 по-брате́рськи § 41, ч. 3, п. 1
 побраті́мові § 83, ч. 1, п. 1; побраті́ме § 87, ч. 1, п. 4, прим. 2
 по-бра́тньому § 41, ч. 3, п. 1
 побу́тові́зм § 32, ч. 15
 по́буту § 82, ч. 6, п. 9
 по-ведме́жи § 41, ч. 3, п. 1
 по́вен § 101, ч. 1, п. 3
 Повене́ць § 151, ч. 2, п. 1
 пове́рх § 41, ч. 1, п. 2; § 106, ч. 2; по́верху § 82, ч. 6, п. 5; (на) по́версі § 86,
 ч. 1, п. 1, пп. «а»
 пове́рхня, пове́рхонь § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1
 повечі́р'я § 53, ч. 8

- повздо́вж § 42, ч. 1, п. 1
 пові́нен § 101, ч. 1, п. 3
 повідо́млення (смс-повідо́млення, sms-повідо́млення § 35, ч. 7, п. 8; систéма
 обмі́ну повідо́мленнями «Вáйбер» § 54, ч. 7)
 пові́к § 41, ч. 1, п. 2
 пові́к-ві́ки § 35, ч. 7, п. 2, пп. «Г»
 пові́р, пові́рмо, пові́рте § 116, ч. 3, п. 2
 по́вість, по́вістю § 30, ч. 1, п. 3, прим.
 пові́сь, пові́сьмо, пові́сьте § 116, ч. 3, п. 3
 пові́троду́в § 35, ч. 3, п. 3
 пові́трозабі́рник § 35, ч. 3, п. 3
 повні́ший § 104, ч. 1, п. 1
 Повно́ва́жний (Надзвичáйний і Повно́ва́жний Посо́л) § 60, ч. 1
 повноголо́сся § 9, ч. 3, п. 2, пп. «В»
 повнолі́цій § 103, прим. 2
 повнолі́тній § 102, ч. 1, п. 1
 пово́лі § 41, ч. 1, п. 2
 повста́ння (Льві́вське збро́йне повста́ння 1848 р.) § 52, ч. 1
 повста́нцю, повста́нче § 87, ч. 1, п. 3
 повсю́ди § 41, ч. 1, п. 1
 повсякча́с § 41, ч. 1, п. 8
 пов'я́заний (ва́лентно пов'я́заний) § 40, ч. 1, п. 2, пп. «В», прим. 1
 пога́ний § 104, ч. 1, п. 3
 по-генералгуберна́торському § 41, ч. 3, п. 1, прим. 1
 погі́рдний § 9, ч. 2, п. 2
 погли́блення § 115, ч. 4, п. 3, пп. «В», прим. 1
 поголі́в'я § 9, ч. 3, п. 2, пп. «В»
 пого́ничу § 87, ч. 1, п. 1
 пого́рда § 9, ч. 2, п. 2
 по-господа́рськи § 41, ч. 3, п. 1
 по-господа́рському § 41, ч. 3, п. 1
 по дво́є § 41, ч. 2, п. 4
 поде́куди § 41, ч. 1, п. 1
 подві́р'я § 9, ч. 1, п. 2; (на) подві́р'ї § 7, ч. 2, п. 2; подві́р'їв § 89, ч. 1, п. 1
 поді́бний (П-поді́бний, Т-поді́бний § 35, ч. 7, п. 10)
 Поді́льський (Кам'яне́ць-Поді́льський § 50, ч. 1; § 148, ч. 1; § 152, ч. 4, п. 2
 (парадигма); § 154, ч. 3, п. 1; Кам'яне́ць-Поді́льська міська́ ра́да § 50, ч. 8)
 по́дорож § 9, ч. 2, п. 3; § 30, ч. 1, п. 3; § 68, ч. 3 (парадигма); по́дорожі § 95,
 ч. 1; § 96, ч. 1; по́дорожжю § 30, ч. 1, п. 3; § 95, ч. 3, п. 1; (у) по́дорожі
 § 95, ч. 4; по́дорожсей § 96, ч. 2; по́дорожсам § 96, ч. 3; по́дорожжами § 96,
 ч. 4; (у) по́дорожах § 96, ч. 5
 подоро́жній § 102, ч. 1, п. 1; § 103, прим. 1
 по доро́зі § 73, ч. 1
 по-дру́ге § 41, ч. 3, п. 2
 Подья́чев § 144, ч. 1, п. 3, пп. «В»

- по́езії (Шевче́нкові по́езії)* § 49, ч. 9, п. 1
по́ема «Енеї́да» § 55, ч. 3
поета́пний § 130, ч. 3
поете́са § 32, ч. 4
по́за § 42, ч. 1, п. 2
по заве́ршенні § 86, ч. 1, п. 1, пп. «б»
позавчо́ра § 41, ч. 1, п. 1; § 41, ч. 1, п. 7
поза́ду § 41, ч. 1, п. 2
по закінченні § 86, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 1
по зако́ну § 41, ч. 2, п. 1
поза́торік § 41, ч. 1, п. 1
по-за́ячи § 41, ч. 3, п. 1
поздо́вжній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 2
пози́ція § 129, ч. 4, п. 1
по змо́зі § 41, ч. 2, п. 1
по зна́ку § 41, ч. 2, п. 1
По́знань § 152, ч. 1, п. 3 (парадигма)
поінформо́ваний § 34, ч. 3
поінформува́ти § 34, ч. 3; § 129, ч. 3, прим.
по-і́ншому § 41, ч. 3, п. 1
по́їзд «Чорноморе́ць» § 58, ч. 3
по́ки що § 44, ч. 2, п. 10
покли́кань § 89, ч. 1, п. 2
покли́ч, покли́чмо, покли́чте § 116, ч. 3, п. 2
по-коза́цькому § 41, ч. 3, п. 1
поко́лихати, поко́лиш, поко́лишеш, поко́лише, поко́лишемо, поко́лишите, поко́лишуть, поко́лиши, поко́лишимо, поко́лишіть, хай (нехай) поко́лишуть § 14, ч. 1, п. 3
поко́сити, поко́ш § 16, ч. 1
поко́шений § 16, ч. 1
поко́ю § 82, ч. 5, п. 2, пп. «ж»
покри́ттів § 89, ч. 1, п. 1
Покро́ва § 53, ч. 3
Покро́вське § 150, ч. 1
Поку́ття § 50, ч. 6, прим.
по-лати́ні § 41, ч. 3, п. 1
по́ле § 66, ч. 3, п. 2; § 67, ч. 3, п. 2, пп. «б»; § 68, ч. 2, п. 2 (парадигма); § 148, ч. 1, прим.; *по́ля* § 82, ч. 2; (*по*) *по́лю, (по) по́лі* § 86, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 1; *поля́* § 88, ч. 1, п. 3; § 91, ч. 1, п. 2; § 94, ч. 1; *по́лів* § 89, ч. 1, п. 1; § 89, ч. 1, п. 2; *пі́ль* § 89, ч. 1, п. 2; *поля́м* § 90, ч. 1; *поля́ми* § 92, ч. 1, п. 1; *Єлисе́йські Поля́* § 50, ч. 1, прим.; § 149, ч. 1, п. 5; § 152, ч. 4, п. 1 (парадигма)
По́левий § 144, ч. 2, п. 2
полі́вка § 32, ч. 13
поліе́др § 130, ч. 3

полієлей § 53, ч. 8
 полільник § 32, ч. 1
 полімотивація § 35, ч. 6, п. 3
 Полісся § 50, ч. 6, прим.; § 50, ч. 10
 політико-економічний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «б»
 політичний (суспільно-політичний) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
 поліцукриди § 35, ч. 6, п. 3
 полк § 84, ч. 1, п. 2; *пóлку* § 82, ч. 6, п. 2; *ву́лиця Героїв Пóлку «Азóв»* § 50, ч. 11; *«Слóво о полку́ Ігоревім»* § 55, ч. 3, прим. 2
 полови́на § 107, ч. 1; (з) *полови́ною* § 38, ч. 1, п. 2, прим. 2
поло́ження, поло́жень § 9, ч. 2, п. 4
Поло́зьєв § 144, ч. 4, п. 1, пп. «а»
полонéзу § 82, ч. 6, п. 3
полоска́ти, полощу́, поло́щеш § 115, ч. 4, п. 1
полóтен § 89, ч. 1, п. 2
полóти, полю́ § 115, ч. 3, п. 2, пп. «г»; *поло́в, поло́ла* § 9, ч. 3, п. 3
Полта́ва § 68, ч. 1, п. 2; § 152, ч. 1, п. 1 (парадигма)
полта́вський § 22, ч. 1, п. 2
Полта́вщина § 22, ч. 1, п. 2
полу́драбок § 36, ч. 1, п. 7
полу́кіпок § 36, ч. 1, п. 7
полу́мисок § 36, ч. 1, п. 7
пóлум'я § 67, ч. 3, п. 2, пп. «б»
польові́й (військо́во-польові́й) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»; *Русáлка Польова́* § 49, ч. 7, п. 3
по-лю́дськи § 41, ч. 3, п. 1
пóлюс (Півні́чний пóлюс) § 50, ч. 1
пóлють § 115, ч. 3, п. 2, пп. «г»
поля́на (Садóве товари́ство «Лісова́ поля́на» § 54, ч. 4)
поля́ни § 49, ч. 6
поля́рний § 121, ч. 1, п. 2
помáлу § 41, ч. 1, п. 4; *мáло-помáлу* § 35, ч. 7, п. 2, пп. «г»
Помарáнчева револю́ція § 52, ч. 1
помі́ї § 100, ч. 1, п. 2; *помі́ям* § 100, ч. 3, п. 2; *помі́ями* § 100, ч. 5, п. 2;
 (у) *помі́ях* § 100, ч. 6, п. 2
помі́ж § 42, ч. 1, п. 2
пóміч § 21, ч. 3
пóміч (у пóміч) § 41, ч. 2, п. 1
помі́чний § 21, ч. 3
Пом'я́ловський § 144, ч. 3, п. 1
пóнад § 42, ч. 1, п. 2
понадпла́новий § 31, ч. 3
по-на́шому § 41, ч. 3, п. 1; § 44, ч. 2, п. 7; *не по-на́шому* § 44, ч. 2, п. 7
поне́ділка § 82, ч. 5, п. 2, пп. «д»
пóні § 140, ч. 2, п. 4

по-німецьки § 26, ч. 3, п. 1
по-німецькому § 26, ч. 3, п. 1
по́ночі § 41, ч. 1, п. 2
пона́ттєвий § 33, ч. 6
по обі́ді § 86, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 1
пообі́дній § 102, ч. 1, п. 1
пооди́нці § 41, ч. 1, п. 5
поо́раний § 29, ч. 3, п. 2, прим.
попа́дя § 30, ч. 1, п. 5, прим.
попгу́рт § 35, ч. 6, п. 2
попе́ред § 42, ч. 1, п. 2
попере́чний § 101, ч. 1, п. 1
по-пе́рше § 41, ч. 3, п. 2
попідвіко́нню § 30, ч. 1, п. 4
попідті́нню § 30, ч. 1, п. 4; § 41, ч. 1, п. 7
по́пліч § 41, ч. 1, п. 2
попму́зика § 35, ч. 6, п. 2
по пра́вді § 41, ч. 2, п. 1
по́при § 42, ч. 1, п. 2
по́при те що § 43, ч. 2, п. 2
попу́рі § 129, ч. 2, п. 5
пора́дниця § 32, ч. 4
по́рений § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 2
порі́вняй (пор.) § 62, ч. 3
порі́вняйте (пор.) § 62, ч. 3
по́ріг § 9, ч. 2, п. 3; *(на) поро́зі* § 86, ч. 1, п. 1, пп. «а»
Пори́ччя Задві́рне § 152, ч. 4, п. 2 (парадигма)
порожні́на (га́йморова поро́жні́на) § 49, ч. 9, п. 3, прим.
поро́жній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 1
порося́ткові, порося́тку § 83, ч. 1, п. 1; *порося́тка, порося́ток* § 91, ч. 1, п. 1, прим.
поро́ти § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 2; *поро́в, поро́ла* § 9, ч. 3, п. 3
по́ротий § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 2
по́рох § 9, ч. 2, п. 3; *по́роху* § 82, ч. 6, п. 6
порський § 26, ч. 3, п. 1, прим.
порт О́львія § 50, ч. 13
порта́лу § 82, ч. 6, п. 5
Порт-о-Пре́нс § 50, ч. 2, прим.
портре́т Мазе́ни § 55, ч. 2, прим.
портъе́ § 130, ч. 2, п. 2
по рука́х § 80, ч. 1
пору́ки, на пору́ки § 41, ч. 2, п. 1
по́руч § 41, ч. 1, п. 2
По́рцій (Марк По́рцій Като́н) § 146, ч. 2, п. 3
по́ршня § 82, ч. 5, п. 2, пп. «б»

пóряд § 41, ч. 1, п. 2
посáдження § 15, ч. 1
посади́ти, посаджу́ § 15, ч. 1
по-сво́єму § 41, ч. 3, п. 1
Посейдо́н (бог Посейдо́н) § 53, ч. 1, прим.
посе́ред § 42, ч. 1, п. 2
посере́дині § 41, ч. 1, п. 2
посере́дниця (мо́ва-посере́дниця) § 37, ч. 2, п. 1
посере́дній § 102, ч. 1, п. 1
посила́ти § 115, ч. 3, п. 2, пп. «ж»
по си́лі § 41, ч. 2, п. 1
посі́яний § 119, ч. 1, п. 2, пп. «а»
послі́довно миролю́бний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
пóслуга (інтерне́т-пóслуга) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
по со́вісті § 41, ч. 2, п. 1
посóл (Посóл Респу́бліки По́льща § 56, ч. 1, прим. 3; *Надзвича́йний і Повнова́жний Посóл* § 60, ч. 1); *пóсле* § 87, ч. 1, п. 3
посóхнути, посóхнув, посóхнула § 115, ч. 7, п. 2, прим. 2
посóхти, посóх, посóхла § 115, ч. 7, п. 2, прим. 2
по-соціалдемократі́чному § 41, ч. 3, п. 1, прим. 1
поспіша́ючи, не поспіша́ючи § 44, ч. 2, п. 2
постача́льник § 32, ч. 1
постача́льно-збу́товий § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
постмодер́ний § 101, ч. 1, п. 1
по сусі́дству § 41, ч. 2, п. 1
по-сусі́дськи § 41, ч. 3, п. 1
по-сусі́дському § 41, ч. 3, п. 1
по су́ті § 41, ч. 2, п. 1
посу́тній § 102, ч. 1, п. 1
Потебні́ (ві́дділ загáльного мовозна́вства Інститу́ту мовозна́вства ім. О. О. Потебні́ НАН Украї́ни) § 54, ч. 6
Потебня́нські чита́ння § 49, ч. 9, п. 3
пóтинський § 153, ч. 1
По́ті § 153, ч. 1
поті́к § 9, ч. 3, п. 5, пп. «г»
пóтім (на пóтім) § 41, ч. 1, п. 1, прим.
поті́ха § 21, ч. 2
поті́шиний § 21, ч. 2
пото́п § 9, ч. 3, п. 5, пп. «г»; § 9, ч. 3, п. 5, пп. «е»; *пото́пу* § 9, ч. 3, п. 5, пп. «г»
Пото́цьких (пала́ц Пото́цьких) § 55, ч. 2, прим.
пото́чний § 101, ч. 1, п. 1
потре́б § 9, ч. 3, п. 5, пп. «в»
потребува́ти § 11, ч. 2
по-тре́тє § 41, ч. 3, п. 2
пото́ху § 41, ч. 1, п. 1

- Потсда́мська уго́да* § 55, ч. 1
поту́жний § 33, ч. 1
потя́г § 115, ч. 7, п. 2, прим. 2
по́тяга § 82, ч. 6, п. 9, прим.; § 82, ч. 5, п. 2, пп. «б»; (у) *по́тягу*, (у) *по́тязі*
 § 86, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 2
по́тягу § 82, ч. 6, п. 9, прим.
по-украї́нськи § 26, ч. 3, п. 1; § 41, ч. 3, п. 1
по-украї́нському § 26, ч. 3, п. 1; § 41, ч. 3, п. 1
по-фра́нцу́зьки § 26, ч. 3, п. 1
по-фра́нцу́зькому § 26, ч. 3, п. 1
похо́джати § 115, ч. 4, п. 3, пп. «б»
похо́ди (хресто́ві похóди) § 52, ч. 3, прим. 2
по-хри́стия́нському § 41, ч. 3, п. 1
Поча́ївська ла́вра § 55, ч. 2
поча́сти § 41, ч. 1, п. 2
поча́тий § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б»
(з) початку § 41, ч. 1, п. 9, прим.
поча́ток (поч.) § 62, ч. 3
по че́рзі § 41, ч. 2, п. 1
по че́тверо § 41, ч. 2, п. 4
почі́м, почóму § 41, ч. 1, п. 6
почорні́лий § 119, ч. 1, п. 1, пп. «б»
почуття́ § 30, ч. 1, п. 1; *почутті́в* § 30, ч. 1, п. 1; § 89, ч. 1, п. 1
пошто́ве відді́лення (п/в) § 62, ч. 7
пошто́вий (*ві́та-пошто́вий* § 154, ч. 3, п. 1; *Ві́та-Пошто́ва* § 152, ч. 4, п. 2
 (парадигма); § 154, ч. 3, п. 1; «*Пошто́ва плóща*» (станція метро) § 50,
 ч. 14)
по́штовху § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»; § 82, ч. 6, п. 9
пошуко́ва систе́ма «Гугл» § 54, ч. 7
по щі́рості § 41, ч. 2, п. 1
по́яса § 82, ч. 5, п. 2, пп. «и»; § 82, ч. 6, п. 9, прим.
по́яснення § 9, ч. 3, п. 4
по́ясу § 82, ч. 5, п. 2, пп. «д»; § 82, ч. 6, п. 9, прим.
П-поді́бний § 35, ч. 7, п. 10
прав § 101, ч. 1, п. 3
пра́вда («*Ру́ська пра́вда*») § 55, ч. 3, прим. 2
Пра́вдинськ § 149, ч. 8, п. 2, прим.
пра́вді (по *пра́вді*) § 41, ч. 2, п. 1
правобе́ре́жний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «а»
правосла́вна (*Украї́нська правосла́вна це́рква, Правосла́вна це́рква Украї́ни*
 § 53, ч. 5)
правопо́рушення (*Ко́декс Украї́ни про адміні́стративні правопо́рушення,*
 КУпАП) § 61, ч. 3, прим. 2
право́руч § 41, ч. 1, п. 8
прави́ю § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»

Пра́га § 19, ч. 1, п. 2; § 152, ч. 1, п. 1 (парадигма); § 153, ч. 3, п. 1
пра́діда (з *ді́да-пра́діда*) § 35, ч. 7, п. 2, пп. «Г»
пра́зький § 19, ч. 1, п. 2; § 153, ч. 3, п. 1
пра́пор § 9, ч. 3, п. 5, пп. «е»; *Держа́вний Пра́пор України* § 54, ч. 1
праце́здáтний § 35, ч. 3, п. 3
праці́вник § 32, ч. 1; *праці́вникóві* § 83, ч. 1, п. 1; *праці́вникóм* § 85, ч. 1, п. 1;
 (при) *праці́вникóві*, (на) *праці́внику́* § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 1;
праці́вникі́ § 88, ч. 1, п. 1; § 94, ч. 1; *праці́вникі́в* § 91, ч. 1, п. 1; *праці́вникáм*
 § 90, ч. 1; *праці́вникáми* § 92, ч. 1, п. 1; (на) *праці́вникáх* § 93, ч. 1
працьові́тий § 101, ч. 1, п. 1
пра́ця § 57, ч. 1; § 66, ч. 2, п. 1; *пра́ці* § 69, ч. 1, п. 2
превелі́кий (вели́кий-превелі́кий) § 35, ч. 7, п. 2, пп. «Г»
прега́рний § 31, ч. 4
пре́дків (фі́льм «Ті́ні забу́тих пре́дків») § 55, ч. 3
презавзя́тий § 31, ч. 4
президе́нт § 56, ч. 1, прим. 1; *Президе́нт України* § 56, ч. 1; § 57, ч. 1;
Президе́нт Націо́нальної акаде́мії нау́к України § 56, ч. 1, прим. 3;
Президе́нт Сполу́чених Шта́тів Аме́рики § 56, ч. 1
президі́я § 54, ч. 6; § 54, ч. 6
презі́рливий § 31, ч. 4
презі́рство § 31, ч. 4
прекра́сний § 31, ч. 4; *Єле́на Прекра́сна* § 146, ч. 2, п. 1
прем'є́р § 138, ч. 1, п. 1
прем'є́рлі́га § 35, ч. 6, п. 3
прем'є́р-міні́стр § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»; § 56, ч. 1, прим. 1; (на / у (в) / по /
 при) *прем'є́р-міні́строві*, *прем'є́р-міні́стру*, *прем'є́р-міні́стрі* § 86, ч. 1,
 п. 3, пп. «б», прим. 3; *Прем'є́р-міні́стр Кана́ди* § 56, ч. 1
премі́умклас § 35, ч. 6, п. 3
пре́мія (*Держа́вна пре́мія України в га́лузі нау́ки і те́хніки*, *Держа́вна пре́мія*
України і́мені Олекса́ндра Довже́нка, *Пре́мія і́мені Ю́рія Шевельо́ва*,
Націо́нальна пре́мія України і́мені Бори́са Пато́на, *Націо́нальна пре́мія*
України і́мені Тара́са Шевче́нка § 57, ч. 3; *лауреа́т Держа́вної пре́мії*
України в га́лузі архіте́ктури § 56, ч. 1, прим. 1; *Но́белівська пре́мія* § 49,
 ч. 9, п. 3; § 57, ч. 3; *Шевче́нківська пре́мія* § 49, ч. 9, п. 3)
прему́дрий § 31, ч. 4
Пре́нс (*Порт-о-Пре́нс*) § 50, ч. 2, прим.
преосвяще́нний § 31, ч. 4
препога́но § 31, ч. 4
преподо́бний § 31, ч. 4; § 53, ч. 2, прим. 1; *преподо́бний Феодо́сій Ки́єво-*
Пече́рський § 53, ч. 2, прим. 1
пресві́тер (*пресві́т.*) § 62, ч. 3
Пресвята́ (*Пресвята́ Богоро́диця* § 53, ч. 2, прим. 1; *це́рква Успі́ння*
Пресвято́ї Богоро́диці § 55, ч. 2, прим.); *храм Пресвято́ї Євха́рістії* § 55,
 ч. 2, прим.
пресконфе́ренція § 35, ч. 6, п. 2

престі́л § 31, ч. 4
префекту́ра Тоя́ма § 50, ч. 9
пре́фікса § 82, ч. 5, п. 2, пп. «В»
Пречи́ста Ді́ва § 53, ч. 2
пречудо́во § 31, ч. 4
Приазо́в'я § 50, ч. 6, прим.
прибере́жний § 31, ч. 5, п. 2
Приби́лкін § 144, ч. 1, п. 8, пп. «В»
приби́гти § 31, ч. 5, п. 1; § 115, ч. 4, п. 2, прим.
прибо́рканий § 31, ч. 5, п. 1
прибо́ркати § 31, ч. 5, п. 1
прибудо́ваний § 31, ч. 5, п. 1
прибудува́ти § 31, ч. 5, п. 1
прибу́тку § 82, ч. 6, п. 1, пп. «В»; § 82, ч. 6, п. 9
прива́бити § 31, ч. 5, п. 1
прива́бливий § 31, ч. 5, п. 1
Прива́лов § 144, ч. 1, п. 8, пп. «В»
Прива́тне акціо́нерне товарі́ство «Ки́ївський електровагоноремо́нтний завод» § 54, ч. 4
привілейо́ваний § 8, ч. 1, п. 1
Приво́лжя § 149, ч. 8, п. 3, пп. «Г»
привселя́дно § 41, ч. 1, п. 8
при́гірок § 31, ч. 5, п. 2
Приго́рін § 144, ч. 1, п. 8, пп. «В»
прида́тка § 82, ч. 6, п. 9, прим.
прида́тку § 82, ч. 6, п. 9, прим.
Придніпро́вська (Придніпро́вська залізни́ця § 50, ч. 11; *Придніпро́вська низовина́* § 154, ч. 1, п. 2)
приісикку́льський § 154, ч. 3, п. 6, прим. 2
приісикку́льці § 154, ч. 3, п. 6, прим. 2
приї́зду § 82, ч. 6, п. 1, пп. «В»
прийде́шній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 2
прикладні́й (науко́во-прикладні́й) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
прикла́ду § 82, ч. 6, п. 9
прикме́тника § 82, ч. 5, п. 2, пп. «Г»
прикордо́нний § 31, ч. 5, п. 2
прикруті́ти § 31, ч. 5, п. 1
прикру́чений § 31, ч. 5, п. 1
Прику́мськ § 149, ч. 8, п. 3, пп. «Г»
при́ладів (НДІ електромехані́чних при́ладів) § 61, ч. 3, прим. 2
прила́ддя § 27, ч. 1, п. 5
Прилу́ки § 152, ч. 2 (парадигма); § 153, ч. 3, п. 2
прилу́цький § 153, ч. 3, п. 2
примі́рення (День па́м'яті та примі́рення) § 52, ч. 1
Примі́ський вокза́л § 50, ч. 13

Примор'я § 149, ч. 8, п. 3, пп. «г»
прімула § 121, ч. 1, п. 1
принаджувати § 115, ч. 4, п. 3, пп. «б»
принадний § 33, ч. 1
принесений § 1, ч. 2
приніс § 120, ч. 2
принісиш § 120, ч. 2
принцеса § 56, ч. 1, прим. 2
припусті, припустімо, припустім, припустіть § 116, ч. 2, п. 1
пріп'ятський § 27, ч. 1, п. 3
Пріп'ять § 27, ч. 1, п. 3; § 148, ч. 1
природний § 33, ч. 1
прислівника § 82, ч. 5, п. 2, пп. «г»
прислів'я § 88, ч. 1, п. 3; *прислів'їв* § 89, ч. 1, п. 1
прістань (*Гола Прістань* § 152, ч. 4, п. 1 (парадигма); § 154, ч. 1, п. 1;
прістань Ржівців § 50, ч. 13)
пристаркуватий § 31, ч. 5, п. 3
присутній § 102, ч. 1, п. 1
притулку § 82, ч. 6, п. 5
причепіти § 11, ч. 2
причілка § 82, ч. 5, п. 2, пп. «ж»
причіпляти § 11, ч. 2
причому § 43, ч. 1
пришвидшення § 31, ч. 5, п. 1
пришвидшити § 31, ч. 5, п. 1
прищеплювати § 11, ч. 2
пріязнь § 30, ч. 1, п. 3, прим.; *пріязні* § 95, ч. 1; *пріязню* § 30, ч. 1, п. 3, прим.;
§ 95, ч. 3, п. 2
пріярок § 31, ч. 5, п. 2
прізвисько § 31, ч. 6
прізвище § 31, ч. 6; § 66, ч. 3, п. 2; § 67, ч. 3, п. 3, пп. «б»; *прізвища* § 82, ч. 2;
§ 88, ч. 1, п. 3; *прізвищу* § 83, ч. 1, п. 2, пп. «а»; *прізвищем* § 85, ч. 1, п. 1;
(у) *прізвиці* § 86, ч. 1, п. 1, пп. «б»; *прізвиц* § 89, ч. 1, п. 2; *прізвицам*
§ 90, ч. 1; *прізвищами* § 92, ч. 1, п. 1
прірва § 31, ч. 6
про § 43, ч. 1
проб § 9, ч. 3, п. 5, пп. «в»
провітри, провітрімо, провітрім, провітріть § 116, ч. 2, п. 4
проводір, проводить § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»
провулок (пров.) § 62, ч. 3
провулок (Музейний провулок) § 50, ч. 11
проголошення (Акт проголошення незалежності України) § 55, ч. 1
програма «Партнерство заради миру» § 55, ч. 3
прогресу § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»
прогавити § 6, ч. 1, п. 1

продавчіня § 32, ч. 4
прóдаж (купівля-прóдаж) § 35, ч. 7, п. 2, пп. «б»; § 36, ч. 2, п. 1, пп. «а»
продáжний § 101, ч. 1, п. 1
проє́кт § 126, ч. 1; § 130, ч. 2, п. 2; *бі́знес-проє́кт* § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
проє́кція § 126, ч. 1
проза́їк § 3, ч. 1, п. 4; § 32, ч. 1, прим.
прозаї́чний § 33, ч. 2
прої́зд § 28, ч. 1
прої́зний § 28, ч. 1
пройді́світ § 36, ч. 1, п. 5
Про́кіп § 9, ч. 2, п. 6, прим.; § 143, ч. 3, прим. 1; *Про́ко́па* § 9, ч. 2, п. 6, прим.
Про́копів § 142, ч. 3 (парадигма)
Прокóф'єв § 144, ч. 3, п. 1
прокру́стове ло́же § 49, ч. 9, п. 3, прим.
Прокурату́ра мі́ста Ки́єва § 54, ч. 1
прокурóр (Генерáльний прокурóр України) § 56, ч. 1
промені́стий § 33, ч. 5
про́мені (áльфа-про́мені, бе́та-про́мені) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
про́меня § 82, ч. 5, п. 2, пп. «г»
Прометéй § 123, ч. 1
про́між § 42, ч. 1, п. 2
промі́ння (де́льта-промі́ння) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
про́мисел (Бо́жий про́мисел) § 53, ч. 2
промисло́вий (агра́рно-промисло́вий, воє́нно-промисло́вий § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»)
промі́нчик § 27, ч. 1, п. 2
промо́вця § 82, ч. 5, п. 1
пропаганді́ст § 19, ч. 2
пропаганді́стський § 19, ч. 2
пропорці́йний § 33, ч. 1
прорóк (прор.) § 62, ч. 3
прорóк § 9, ч. 3, п. 5, пп. «е»
проскомі́дія § 53, ч. 8
просмо́люй § 116, ч. 3, п. 3, прим. 3
проспéкт Сергі́я Нігоя́на § 50, ч. 11
Прóстейов § 150, ч. 4
прості́ти § 11, ч. 1; § 17, ч. 1
протé § 43, ч. 1
протеї́новий (цúкро-протеї́новий) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «в»
проти́лэжний (діа́метрально проти́лэжний) § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
прото́ка Лаперу́за § 50, ч. 1
профе́сор (проф.) § 62, ч. 3
професі́йно оріє́нтований § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
профе́сор § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»; (на / у (в) / по / при) *профе́сорові, профе́сору, профе́сорі* § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 3

профспілка § 35, ч. 6, п. 1; *профспілок* § 54, ч. 1
профспілковий § 35, ч. 6, п. 1
процес (крéкінг-процес) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»; *процеси* (націє- і державотвірні процеси) § 36, ч. 2, п. 3
прощання (на *прощання*) § 41, ч. 2, п. 1
прощати § 11, ч. 1; *прощу* § 17, ч. 1
прощений § 17, ч. 1
Пруссія § 50, ч. 8
Приєров § 150, ч. 4
прядиво § 32, ч. 2
Пряшів § 150, ч. 4; § 151, ч. 1, прим.
Пса (сузір'я Великого Пса) § 51, ч. 1
Псалтир § 53, ч. 4
псевдо-Фауст § 35, ч. 6, п. 2, прим.
псевдо-ФОП § 35, ч. 6, п. 2, прим.
псевдогромадянський § 35, ч. 6, п. 2
псевдоефект § 130, ч. 3
псевдоісторичний § 129, ч. 3, прим.
псевдонаука § 35, ч. 6, п. 2
Псла § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
птіця (жар-птіця) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
Публічне акціонерне товариство «Укрнафта» § 54, ч. 4
пужално § 27, ч. 1, п. 4
пужальце § 27, ч. 1, п. 4
«Пума» (кросівки «Пума») § 58, ч. 1
пункт (п.) § 62, ч. 3
пункти (пп.) § 62, ч. 3
путній § 102, ч. 1, п. 1
пуття (без *пуття*) § 41, ч. 2, п. 1
пухір, пухиря § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»
Пуца (Біловéзька *Пуца*) § 50, ч. 1, прим.; § 149, ч. 5
пуца-водіцький § 40, ч. 2, п. 1; § 154, ч. 3, п. 1
Пуца-Водіця § 152, ч. 5 (парадигма); § 154, ч. 3, п. 1
пущений § 115, ч. 4, п. 3, пп. «а»
пущу § 115, ч. 6, п. 2, пп. «б»
Пиавéла § 142, ч. 1, прим 3 (парадигма)
пиеніця § 10, ч. 1; § 10, ч. 2; § 21, ч. 1; § 59, ч. 2
пиенічний § 21, ч. 1
пионó § 10, ч. 2; *пионі́*, (у) *пионі́* § 10, ч. 3, п. 2
пюі́тр § 138, ч. 2, п. 2
пюре́ § 138, ч. 2, п. 2
Пясецький § 144, ч. 3, п. 2, прим.
П'яста § 7, ч. 2, п. 1
п'ята (ахіллéсова *п'ята*) § 49, ч. 9, п. 3, прим.
п'ятдеся́т § 38, ч. 1, п. 1; § 105, ч. 4 (парадигма); *п'ятдесяти́* § 105, ч. 6

п'ятдесятий § 106, ч. 1
п'ятдесятимільйонний § 38, ч. 1, п. 2
п'ятдесятитонний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «е»
п'ятеро § 105, ч. 10
П'ятигорськ § 149, ч. 8, п. 3, пп. «Г»
п'ятий § 106, ч. 1
п'ятимільйонний § 106, ч. 1
п'ятисотий § 106, ч. 1
п'ятитисячний § 106, ч. 1
П'ятихатки § 154, ч. 2, п. 2
п'ятихатський § 154, ч. 2, п. 2
п'ятнадцять § 105, ч. 3
п'ятниця (Страсна п'ятниця) § 53, ч. 3
Пятрусь Брówka § 144, ч. 1, п. 1
п'ятсот § 38, ч. 1, п. 2, прим. 1; § 105, ч. 5
п'ятсотдвадцятип'ятиріччя § 35, ч. 6, п. 5
п'ятсоттридцяти тисячний § 38, ч. 1, п. 2
п'ять § 4, ч. 1, п. 1; § 7, ч. 2, п. 1; § 105, ч. 2 (парадигма); § 105, ч. 3; § 105, ч. 12; *п'ятьом, п'ятьох* § 105, ч. 10
П'ячénца § 138, ч. 1, п. 1

Р

Рáва-Рúська § 154, ч. 3, п. 1
ра́ва-ру́ський § 154, ч. 3, п. 1
Рáві § 49, ч. 8
рагу́ § 140, ч. 2, п. 6
рад § 101, ч. 1, п. 3
ра́да § 54, ч. 6; § 50, ч. 8; *Верхо́вна Ра́да України* § 54, ч. 1; § 54, ч. 5, прим. 5; § 56, ч. 1; *Європе́йська ра́да, Ра́да Європе́йського Сою́зу, Ра́да Євро́пи, Ра́да націо́нальної безпе́ки та оборо́ни України* § 54, ч. 1
ра́джі § 75, ч. 1; *ра́дже* § 74, ч. 1, п. 2
ра́дий-радісінький § 35, ч. 7, п. 2, пп. «Г»
ра́дити, ра́джу § 15, ч. 1
Ра́дич § 144, ч. 1, п. 6
ра́дій § 129, ч. 2, п. 2
ра́діо § 140, ч. 2, п. 5
радіопара́ту́ра (ра́діо- й телеапара́ту́ра) § 36, ч. 2, п. 3
радіоко́мітет § 35, ч. 4, п. 1; § 36, ч. 1, п. 4
радіопро́ду́кція (теле-, радіо-, аудіо- і відеопроду́кція) § 36, ч. 2, п. 3
радіоспектрогеліогра́фія § 36, ч. 1, п. 8
радіофі́зичний § 40, ч. 1, п. 1
радісінький (ра́дий-радісінький) § 35, ч. 7, п. 2, пп. «Г»

- радість* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»; § 27, ч. 1, п. 3, *радості, радості* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»; § 10, ч. 3, п. 1; § 95, ч. 1, прим. 1; *радістю* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»; § 95, ч. 3, п. 2; (у) *радості* § 95, ч. 4; *радосе* § 95, ч. 5
- радість (на радість)* § 41, ч. 2, п. 1
- радіус* § 129, ч. 2, п. 2
- радію* § 82, ч. 6, п. 6
- радості (з радості)* § 41, ч. 2, п. 1
- радоцях (на radoцях)* § 41, ч. 2, п. 1
- радоці* § 100, ч. 1, п. 2; *радоцям* § 100, ч. 3, п. 1; *радоцями* § 100, ч. 5, п. 1; (на) *радоцях* § 100, ч. 6, п. 1
- Радчук* § 27, ч. 1, п. 6
- Рáець* § 149, ч. 3, п. 1
- раз у рáз* § 41, ч. 2, п. 2
- разів, разів сто* § 89, ч. 1, п. 1, прим.
- Рáїч* § 144, ч. 1, п. 6
- райдержадміністрація* § 61, ч. 1, п. 2
- район (р-н)* § 62, ч. 5
- район* § 8, ч. 1, п. 1; § 50, ч. 8
- районної (Шевченківської районної в місті Києві державної адміністрації)* § 54, ч. 1
- рак-неборак* § 49, ч. 7, п. 3, прим.; *Рак-Неборак* § 49, ч. 7, п. 3
- Рамбує* § 126, ч. 1; § 130, ч. 2, п. 2; § 140, ч. 2, п. 3
- рандеву* § 140, ч. 2, п. 6
- ранету* § 82, ч. 6, п. 2, пп. «Г»
- ранішній* § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 2
- ранку (від ранку до вечора)* § 41, ч. 2, п. 2
- ранній* § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 1
- ранньостіглий* § 35, ч. 2
- рання* § 53, ч. 8; § 59, ч. 3
- «Ранок» (видавництво «Ранок»)* § 54, ч. 5
- Рафаєлева* § 49, ч. 9, п. 1
- Рафаель* § 121, ч. 1, п. 2; § 139, ч. 1, п. 2; § 140, ч. 1, п. 2 (парадигма)
- рахунка* § 82, ч. 6, п. 9, прим.
- рахунку* § 82, ч. 6, п. 9, прим.
- рахунок (за рахунок)* § 41, ч. 2, п. 1
- раціон* § 129, ч. 2, п. 2
- раціоналізаторів (Товариство винахідників та раціоналізаторів України)* § 54, ч. 1
- раціональний* § 128, ч. 2
- Рвачов* § 144, ч. 1, п. 4, пп. «В»
- реалізм* § 32, ч. 15; § 128, ч. 2
- реальний* § 128, ч. 2
- ребер* § 89, ч. 1, п. 2, прим.
- ревіти* § 115, ч. 3, п. 2, пп. «Ж»; *ревті* § 115, ч. 3, п. 2, пп. «Ж»; § 118, ч. 1; *реву, ревуть* § 115, ч. 3, п. 2, пп. «Ж»

революціонер § 129, ч. 2, п. 2
 революція § 52, ч. 1; § 121, ч. 1, п. 2; § 128, ч. 2; *Революція гідності, Революція на граніті* § 52, ч. 1
 регресу § 82, ч. 6, п. 1, пп. «В»
 регулювальник § 32, ч. 1
 регулятор § 121, ч. 1, п. 2
 редактор (ред.) § 62, ч. 3
 редакторка § 32, ч. 4
 редакція (ред.) § 62, ч. 3
 редька, редьці § 27, ч. 1, п. 3, прим.
 реєстр § 130, ч. 2, п. 2
 режим § 129, ч. 4, п. 1
 Резерфорд § 124, ч. 2
 Реймське Євангеліє § 55, ч. 3, прим. 2
 Рейн § 136, ч. 2; Рейну § 82, ч. 6, п. 5
 реквієм Моцарта § 55, ч. 2, прим.
 рекрутський § 22, ч. 1, п. 1
 рекрутчина § 22, ч. 1, п. 1
 ректор § 56, ч. 1, прим. 1
 реляція § 128, ч. 2, прим.
 реманенту § 82, ч. 6, п. 2, пп. «В»
 Рембрандта (тюльпán Рембрандта) § 59, ч. 3
 ремесло § 28, ч. 3
 ремігати § 6, ч. 1, п. 1
 ремінець, реміниця § 9, ч. 3, п. 1, пп. «а»
 ремісник § 28, ч. 3
 ремонту § 82, ч. 6, п. 1, пп. «В»
 Ренесанс § 52, ч. 1
 ренклоду § 82, ч. 6, п. 2, пп. «Г»
 «Рено» § 140, ч. 2, п. 5
 рентген § 49, ч. 5; Рентген § 132, ч. 1
 Реньє § 139, ч. 1, п. 1
 репетувати § 34, ч. 3
 репетувати § 34, ч. 3
 респондент § 128, ч. 2, прим.
 республіка § 129, ч. 2, п. 6; *Арабська Республіка Єгипет, Республіка Болгарія, Республіка Корія, Китайська Народна Республіка, Соціалістична Республіка В'єтна́м, Французька Республіка* § 50, ч. 6; *Директорія Української Народної Республіки* § 54, ч. 1
 Республіканська партія США § 54, ч. 2
 ресторан «Лібідь» § 54, ч. 5
 ретро § 140, ч. 2, п. 5
 реформація § 128, ч. 2
 Річниця § 149, ч. 5; § 151, ч. 2, п. 1, прим.; § 152, ч. 1, п. 1 (парадигма)
 річі § 95, ч. 1

- речовий § 33, ч. 7
 речовізм § 32, ч. 15
 Рє́піна (робóти Рє́піна) § 55, ч. 2, прим.
 Рє́пно́вський § 144, ч. 1, п. 3, пп. «Г»
 Ржев § 149, ч. 3, п. 2
 Ржі́ців (прі́стань Ржі́ців) § 50, ч. 13
 рі́ба (ні рі́ба ні м'ясо) § 44, ч. 2, п. 8
 Рибакóв § 144, ч. 1, п. 9
 рибáлка, рибáлці § 26, ч. 2, п. 3, прим.
 рибáлчин § 26, ч. 2, п. 3, прим.
 рибáльство § 26, ч. 2, п. 3
 рибокомбіна́т § 35, ч. 3, п. 1
 -ривер § 140, ч. 2, п. 7; Фолл-Рі́вер § 140, ч. 2, п. 7; § 154, ч. 3, п. 4
 рі́верський (фолл-рі́верський) § 154, ч. 3, п. 4
 Рив'є́ра § 129, ч. 4, п. 4; § 138, ч. 1, п. 1
 ривка́ § 82, ч. 6, п. 1, пп. «В»
 Рі́га § 153, ч. 3, п. 1
 Рі́га § 129, ч. 4, п. 4
 Рі́гор Боро́ду́лін § 144, ч. 1, п. 1
 Рі́джент-стрі́т § 129, ч. 4, п. 4, прим. 1; (бі́ля) Рі́джент-стрі́т § 140, ч. 2, п. 7
 рі́зький § 129, ч. 4, п. 4; § 153, ч. 3, п. 1
 Рі́ма § 82, ч. 6, п. 5, прим.
 Рі́мський (Па́па Рі́мський) § 53, ч. 6
 Рі́мсько-като́лицька це́рква § 53, ч. 5
 Рі́му § 82, ч. 6, п. 5, прим.
 рі́нгу § 82, ч. 6, п. 5
 рись, рі́сі § 142, ч. 1, прим. 2
 Рись, Рі́ся § 142, ч. 1, прим. 2
 риф § 129, ч. 4, п. 1
 ришельє́ § 129, ч. 2, п. 3
 ришто́ваний § 34, ч. 1
 ришто́вання § 34, ч. 1
 рів § 83, ч. 1, п. 2, пп. «б»; ро́ву § 82, ч. 6, п. 5; § 83, ч. 1, п. 2, пп. «б»
 рі́вень, рі́вня § 9, ч. 3, п. 1, пп. «а»
 Рі́вне § 148, ч. 1; § 152, ч. 3 (парадигма); § 152, ч. 3, прим.
 Рі́г (Золо́тий Рі́г § 50, ч. 1, прим.; Криві́й Рі́г § 148, ч. 1; § 152, ч. 4, п. 1 (парадигма); Мишу́рин Рі́г § 154, ч. 3, п. 6)
 рі́дний § 101, ч. 1, п. 1
 рі́єлтор § 129, ч. 2, п. 2; § 130, ч. 2, п. 3
 рі́ж, рі́жмо, рі́жте § 116, ч. 3, п. 2
 Рі́здво́ Хри́стове (Р. Х.) § 62, ч. 3
 Рі́здво́ Хри́стове § 53, ч. 3
 рі́здвя́ний § 7, ч. 2, п. 1, прим.; § 27, ч. 1, п. 3; Рі́здвя́ний пі́ст § 53, ч. 3
 різкі́й § 26, ч. 3, п. 1, прим.

- рі́зко* § 26, ч. 3, п. 1, прим.
різноспря́мований § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в»
різьба́р § 27, ч. 1, п. 3
різьба́р § 27, ч. 1, п. 3
різьба́рство § 27, ч. 1, п. 3
рі́к (р.) § 62, ч. 3
рі́к § 21, ч. 1; § 52, ч. 1; *ро́ку* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «д»; *році* (у дві тисячі вісімна́дцятьому році) § 106, ч. 2
рі́к наро́дження (р. н.) § 62, ч. 3
рі́к у рі́к § 41, ч. 2, п. 2
ріка́ Дніпро́ § 37, ч. 3, п. 2; *Дніпро́-ріка́* § 37, ч. 2, п. 2
рілля́, ріллі́, ріллю́, ріллею́ § 30, ч. 1, п. 2
Ріо-де-Жаней́ро § 50, ч. 2, прим.; § 154, ч. 3, п. 5
Ріо-Не́гро § 50, ч. 4, прим.; § 154, ч. 3, п. 3
рі́ши § 9, ч. 1, п. 1, пп. «е»
рі́ч § 66, ч. 4, п. 1
Рі́чард § 129, ч. 2, п. 3; *Рі́чард Ле́вово Се́рце* § 49, ч. 9, п. 2; § 146, ч. 2, п. 1; § 146, ч. 6 (парадигма); § 147, ч. 5, п. 1
рі́чечка § 32, ч. 8
рі́чка (р.) § 62, ч. 3
рі́чний § 21, ч. 1
Ріше́льс § 129, ч. 2, п. 3; § 132, ч. 1
робі́в-робі́в § 35, ч. 7, п. 1
робі́ти § 115, ч. 1 (парадигма, теп. ч.); *ро́бить, ро́блять* § 26, ч. 3, п. 4; *робі́, робі́мо, робі́м, робі́ть* § 116, ч. 1
робі́нзон § 49, ч. 5
робі́тні́к § 9, ч. 1, п. 2; *робі́тнику́, робі́тні́че* § 87, ч. 1, п. 1; *робі́тнику́* § 88, ч. 1, п. 2, прим. 1; § 91, ч. 1, п. 1; *робі́тників* § 89, ч. 1, п. 1
робі́тні́ць § 26, ч. 3, п. 3; § 76, ч. 1, п. 1
ро́блячи § 115, ч. 4, п. 3, пп. «в», прим. 1
робо́та § 9, ч. 1, п. 2; *робо́ти Ре́піна* § 55, ч. 2, прим.
рога́лика § 82, ч. 5, п. 2, пп. «і»
Рогачо́во § 149, ч. 6, п. 3
родзи́нка § 129, ч. 4, п. 1
роді́ни § 69, ч. 1, п. 1
родово́ду § 82, ч. 6, п. 7
Родо́су § 82, ч. 6, п. 5
ро́ду § 82, ч. 5, п. 2, пп. «г»; (на) *ро́ді, (на) роду́* § 86, ч. 1, п. 1, пп. «а», прим. 1
ро́єм § 85, ч. 1, п. 1
Рожі́щенський райо́н § 50, ч. 8
розванта́жувальний (ванта́жно-розванта́жувальний) § 40, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим.
розві́нений § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 1
розві́нути § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 1
розві́нутий § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 1

розвитку (Організація економічного співробітництва і розвитку) § 54, ч. 1
 розгін § 9, ч. 3, п. 5, пп. «т»; з розгону § 41, ч. 2, п. 1
 розгніждження § 115, ч. 4, п. 3, пп. «в»
 розграфіти, розграфлю, розграфлять § 18, ч. 1
 розграфлений § 18, ч. 1; § 115, ч. 4, п. 3, пп. «в», прим. 1
 роздоріжжя § 9, ч. 3, п. 2, пп. «в»; § 88, ч. 1, п. 3; роздоріжжю § 83, ч. 1,
 п. 2, пп. «а»; роздоріжжям § 85, ч. 1, п. 2; (на) роздоріжжі § 86, ч. 1,
 п. 1, пп. «б»; роздоріж § 89, ч. 1, п. 2; роздоріжжям § 90, ч. 1;
 роздоріжжями § 92, ч. 1, п. 1; (на) роздоріжжях § 93, ч. 1
 «Розетка» (інтернет-магазин «Розетка») § 54, ч. 7
 роззброїти § 29, ч. 1, п. 1
 роззява § 29, ч. 1, п. 1
 розідрати, роздёр § 9, ч. 2, п. 1
 розіллється, розіллються § 30, ч. 1, п. 5
 розіллю § 30, ч. 1, п. 5
 розказуй § 116, ч. 3, п. 3, прим. 3
 розкіш § 30, ч. 1, п. 3; § 66, ч. 4, п. 1; розкішню § 30, ч. 1, п. 3
 розкошувати § 115, ч. 4, п. 3, пп. «б»
 розмаю § 87, ч. 1, п. 2
 розм'якнути § 7, ч. 2, п. 1, прим.
 розорати § 63, ч. 2, п. 5
 розпад (альфа-розпад, бета-розпад) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
 розпачу § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»
 розповідати, розповідай § 116, ч. 3, п. 3, прим. 1
 розповісті § 115, ч. 5; § 116, ч. 3, п. 3, прим. 1
 розрахунковий рахунок (р/р) § 62, ч. 7
 розрів-трава § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
 розрісся § 29, ч. 2; § 63, ч. 2, п. 6
 розтягнути § 31, ч. 3
 розтяг-стиск § 36, ч. 2, п. 1, пп. «а»
 розуміти § 118, ч. 1
 розхитати § 31, ч. 3
 розходження § 115, ч. 4, п. 3, пп. «в»
 розчин § 31, ч. 3
 роз'юшити § 7, ч. 2, п. 4
 роки (рр.) § 62, ч. 3
 роликопідшипники (кулько- й роликопідшипники) § 36, ч. 2, п. 3
 ром «Бакарді» § 58, ч. 1
 роман «Сто років самотності» § 55, ч. 3
 Романішин § 87, ч. 1, п. 4; § 142, ч. 3 (парадигма); Романішине § 87, ч. 1,
 п. 4; Романішиних, Романішиним, Романішиними § 142, ч. 3, прим. 3
 Романів § 87, ч. 1, п. 4
 романіст § 32, ч. 15
 Романове § 87, ч. 1, п. 4
 романтизм § 32, ч. 15

- романтик § 32, ч. 1, прим.
 Ромні § 152, ч. 2 (парадигма)
 Рон (Фонтен-сюр-Рон) § 50, ч. 2, прим.
 Россіні § 129, ч. 2, п. 3; § 140, ч. 2, п. 4
 рості, ріс, росла § 9, ч. 1, п. 1, пп. «е»
 Рось § 148, ч. 1
 рот § 9, ч. 2, п. 1, прим. 1; рота § 9, ч. 2, п. 1, прим. 1; § 82, ч. 5, п. 2, пп. «е»
 -роуд § 140, ч. 2, п. 7
 Роцино § 150, ч. 2
 рою § 82, ч. 6, п. 2
 рояль § 126, ч. 1
 Рудбек § 128, ч. 4
 Руде озеро § 154, ч. 1, п. 2
 Рудольфа Дізеля § 129, ч. 2, п. 3
 Рудольштадт § 154, ч. 2, п. 5
 рудольштадтський § 154, ч. 2, п. 5
 Руже (Клода Жозефа Руже де Ліля) § 140, ч. 3
 Руж'є § 138, ч. 1, п. 1
 руїна § 3, ч. 1, п. 1; § 129, ч. 3
 рука § 14, ч. 1, п. 1; § 73, ч. 1, прим.; руці § 73, ч. 1, прим.; (но) руці § 73, ч. 1
 рукава, рукаві § 88, ч. 1, п. 3
 руках (по руках) § 80, ч. 1
 руки (не з руки) § 41, ч. 2, п. 1
 рукопису § 82, ч. 6, п. 7
 руку (на руку) § 41, ч. 2, п. 1
 Румунія § 50, ч. 6
 Румя § 151, ч. 1, прим.
 рум'яний § 7, ч. 2, п. 1
 Рум'янцев § 144, ч. 3, п. 1; Рум'янцева (мис Рум'янцева) § 149, ч. 3, п. 2
 русалка § 49, ч. 7, п. 2, прим. 1; Русалка Польова § 49, ч. 7, п. 3
 Русі § 95, ч. 1, прим. 1
 Русин § 142, ч. 3 (парадигма); § 142, ч. 3, прим. 3 (парадигма)
 русіни § 88, ч. 1, п. 1, прим.;
 Русі-України (Святійший Патріарх Київський і всієї Русі-України) § 53, ч. 6
 Руссо § 128, ч. 3
 Русте (Ібн Русте) § 146, ч. 4, п. 4
 Русь § 95, ч. 1, прим. 1; § 54, ч. 5; Русі § 95, ч. 1; (на) Русі § 95, ч. 4; Руссю
 § 95, ч. 3, п. 1
 «Руська правда» § 55, ч. 3, прим. 2
 Руф § 140, ч. 2, п. 9, прим. (парадигма)
 руху § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»
 ручаю § 82, ч. 6, п. 5
 рученька § 26, ч. 3, п. 2
 ручка § 14, ч. 1, п. 1
 руш, рушмо, руште § 116, ч. 3, п. 2

рушнік § 21, ч. 3
рушніця § 21, ч. 3
рюкзак § 4, ч. 1, п. 2; § 138, ч. 2, п. 2
Рюмін § 144, ч. 3, п. 2, прим.
рюмсати § 7, ч. 2, п. 2, прим.
рюш § 4, ч. 1, п. 2; § 138, ч. 2, п. 2
рябий § 7, ч. 2, п. 2, прим.
ряд § 4, ч. 1, п. 2
рясно § 4, ч. 1, п. 2
Ряшів (Жéшув) § 150, ч. 3

С

Саарбрюкен § 137, ч. 1
Сабіраба́д § 154, ч. 2, п. 5
Са́ва § 32, ч. 12; § 66, ч. 2, п. 3; § 67, ч. 2, п. 1, пп. «а»
Савао́ф § 53, ч. 1
Са́вич § 32, ч. 12
Са́вівна § 32, ч. 12
Са́вович § 32, ч. 12
Саво́я § 126, ч. 1
сад (Новій Сад) § 150, ч. 1; § 154, ч. 1, п. 1; *са́ду* § 82, ч. 6, п. 2, пп. «а»
саджа́ти § 115, ч. 4, п. 3, пп. «б»
сади́ти, саджу́ § 15, ч. 1
садівнік § 63, ч. 1
садка́ § 82, ч. 6, п. 2, пп. «а»
Садове товари́ство «Лісова́ поля́на» § 54, ч. 4
сажа́ § 82, ч. 6, п. 5
Са́зерленд § 124, ч. 2
Саї́д § 129, ч. 3
саквоя́ж § 126, ч. 1
сакль § 9, ч. 2, п. 1, прим. 2
Саксо́нія (земля́ Ні́жня Саксо́нія) § 50, ч. 9
Сакці́нський (Куку́левич-Сакці́нський) § 144, ч. 2, п. 3
Сала́сьєв § 144, ч. 4, п. 1, пп. «а»
Салгі́ра § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
Сало́ніки § 152, ч. 2 (парадигма)
Сальвадо́р (Сан-Сальвадо́р) § 154, ч. 3, п. 4
са́льний (м'ясо-са́льний) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «в»
сам на са́м § 41, ч. 2, п. 2
сам, сама́, самі́ § 113, ч. 1, прим. 1
са́мий, самі́й § 113, ч. 1, прим. 1
Самі́йла (Літо́пис Самі́йла Вели́чка) § 55, ч. 3, прим. 2
самі́тний § 102, ч. 1, п. 1
самобу́тній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 1

самовиховання § 35, ч. 3, п. 1
самовчитель § 35, ч. 3, п. 1
самостійність § 66, ч. 4, п. 1
самоті (на самоті) § 41, ч. 2, п. 1
самотній § 102, ч. 1, п. 1
самотності (роман «Сто років самотності») § 55, ч. 3
самохід § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»; § 36, ч. 1, п. 1
самохідний § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»; § 40, ч. 1, п. 1
самохіть § 41, ч. 1, п. 8
Сан- § 146, ч. 2, п. 4, прим. 1
сани § 100, ч. 1, п. 1; § 100, ч. 4, п. 1; *саней* § 100, ч. 2, п. 1; *санням* § 100, ч. 3, п. 1; *саньмі, санями* § 100, ч. 5, п. 3
санітарний день § 52, ч. 2
Санкт- (*Санкт-Галлен* § 154, ч. 3, п. 4; *Санкт-Моріц* § 50, ч. 4)
Сан- (*собор Сан-Марко* § 55, ч. 2, прим.; *Сан-Мартін* § 146, ч. 2, п. 4, прим. 1; *Сан-Сальвадор* § 154, ч. 3, п. 4)
Сант-Антіоко § 154, ч. 3, п. 4
Санта- (*Санта-Барбара* § 50, ч. 4; *Санта-Клара* § 154, ч. 3, п. 4)
сантиметр (см) § 62, ч. 4
сантіма § 82, ч. 5, п. 2, пп. «е»
Сан-Франціско § 50, ч. 4
Сапун (*гора Сапун* § 37, ч. 3, п. 2; *Сапун-гора* § 37, ч. 2, п. 2)
Сараєво § 150, ч. 2; § 152, ч. 3, прим.
сараю § 82, ч. 6, п. 5
Сардінія § 129, ч. 4, п. 5
СатуРН § 51, ч. 1
Сатуі § 124, ч. 2
сватівський § 153, ч. 2
Сватове § 85, ч. 1, п. 3, пп. «б»; § 152, ч. 3, прим.; § 153, ч. 2; *Сватовим* § 85, ч. 1, п. 3, пп. «б»
сватове § 94, ч. 1
сваха § 12, ч. 1, п. 1; § 22, ч. 1, п. 5; *свасі, (на) свасі* § 12, ч. 1, п. 1
сваишн § 22, ч. 1, п. 5
Свекор § 142, ч. 1 (парадигма)
свекруха § 33, ч. 3; § 66, ч. 3, п. 3
свекрушин § 33, ч. 3
свекрушисько § 66, ч. 3, п. 3
свекрушище § 68, ч. 2, п. 6, прим.
Свенціцький § 144, ч. 1, п. 10, пп. «б»
свердлільно- (*свердлільно-довбальний, свердлільно-шліфувальний* § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»)
свєтра § 82, ч. 5, п. 2, пп. «и»
свиноматка § 35, ч. 3, п. 3
свинопас § 35, ч. 3, п. 3
свинцєво-мідний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»

свиня § 30, ч. 1, п. 5, прим.; *свіні* § 78, ч. 1, п. 1, прим.; *свиней* § 76, ч. 1, п. 2;
 § 78, ч. 1, п. 1; § 78, ч. 1, п. 1, прим.; *свиньмі, свінями* § 79, ч. 1, п. 3
свистати, свищу, свіщеш § 115, ч. 4, п. 1
Свідзінський § 144, ч. 4, п. 2, прим. 1
свідомий (соціально свідомий) § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
(у) свідомості § 95, ч. 4
Свіжа § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
свіжий § 101, ч. 1, п. 1
свіжісінський § 26, ч. 3, п. 2
свіжість § 32, ч. 3; *свіжости, свіжості* § 10, ч. 3, п. 1
свіжозрубаний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в»
свіжоскопаний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в»
свій § 110, ч. 2
Свір § 152, ч. 1, п. 3 (парадигма)
світ § 27, ч. 1, п. 3; *світу* § 82, ч. 6, п. 5
світанку (на світанку) § 41, ч. 2, п. 1
світла (за світла) § 41, ч. 2, п. 1
Світлана § 143, ч. 1; § 144, ч. 1, п. 1
світловодолікування § 36, ч. 1, п. 8
світлопоглинальний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «б»
світлофór § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
Світовий конгрес українців § 52, ч. 2
Світозар, Світозара § 143, ч. 3, прим. 2
«Світоч» (шоколад «Світоч») § 58, ч. 1
Світязь § 50, ч. 1
свобод § 76, ч. 1, п. 1
Свободи (орден Свободи) § 57, ч. 1
сво́лока § 82, ч. 5, п. 2, пп. «ж»
Свьóнтек § 144, ч. 1, п. 10, пп. «б»
Свя́дек § 144, ч. 4, п. 2, прим. 1; § 144, ч. 2, п. 4
святá (Святá Трійця § 53, ч. 2; § 53, ч. 2, прим. 1; *святá великомучениця*
Варв́ара § 53, ч. 2, прим. 1; *óстрів Святóї Єлѐни* § 50, ч. 2)
Святвѐчір § 35, ч. 6, п. 1
Святѐ Письмó § 53, ч. 4
святий (св.) § 62, ч. 3
святий, святий Пантелеймóн § 53, ч. 2, прим. 1; *Святóго (затóка Святóго*
Лаврѐнтія § 50, ч. 2; *собóр Святóго Петра* § 53, ч. 2, прим. 1; § 55, ч. 2,
 прим.; *храм Святóго Іва́на Хресті́теля* § 55, ч. 2, прим.)
Святийшии Патріáрх Ки́ївський і всієї Рóсії-України § 53, ч. 6
святко́вий § 33, ч. 7
св́ято § 7, ч. 2, п. 1, прим.; § 27, ч. 1, п. 3; *св́яту* § 83, ч. 1, п. 2, пп. «а»
Святóшина § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»; *Святóшином* § 85, ч. 1, п. 3, пп. «б»
священний § 29, ч. 3, п. 2
священник § 29, ч. 3, п. 2; *священника* § 82, ч. 5, п. 1
се (ні сѐ ні тѐ) § 44, ч. 2, п. 8

- себе́ § 109, ч. 1 (парадигма); (на) се́бе § 113, ч. 1, прим. 2
се́бто § 43, ч. 1
Севасто́поль § 148, ч. 1, прим.; § 154, ч. 2, п. 5
севасто́польський § 154, ч. 2, п. 5
Севгі́ль § 140, ч. 2, п. 9, прим. (парадигма)
Севі́лья § 129, ч. 2, п. 4; § 139, ч. 1, п. 1
Седáн § 50, ч. 5, прим.
Седла́чек § 144, ч. 1, п. 2
Седльці́ § 149, ч. 2
сей § 111, ч. 1
сейл § 121, ч. 1, п. 1
сейм § 54, ч. 5, прим. 4; Сේму § 82, ч. 6, п. 5
секво́я § 126, ч. 1
секре́та́р § 27, ч. 1, п. 1; § 56, ч. 1; § 56, ч. 1, прим. 1; § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»;
 секре́та́ря § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»; секре́та́реві § 83, ч. 1, п. 1; секре́та́рем
 § 85, ч. 1, п. 1; секре́та́рі § 88, ч. 1, п. 2
секу́нда (с) § 62, ч. 4
селі́дівський § 153, ч. 2
Селі́дове § 153, ч. 2
се́лища § 91, ч. 1, п. 2; (у) се́лищах § 93, ч. 1
се́лище (с-ще) § 62, ч. 5
Селі́ге́р § 149, ч. 8, п. 1, пп. «в»
Селі́нджер § 134, ч. 2
се́ло, сторі́нка (с.) § 62, ч. 3
се́ло § 1, ч. 2; § 9, ч. 1, п. 1, пп. «б»; § 9, ч. 1, п. 2; § 67, ч. 3, п. 1, пп. «б»; § 84,
 ч. 1, п. 2; се́ла § 82, ч. 2; се́лу § 83, ч. 1, п. 2, пп. «а»; се́лом § 85, ч. 1, п. 1;
 (у) се́лі § 86, ч. 1, п. 1, пп. «б»; (по) се́лу, (по) се́лі § 86, ч. 1, п. 2, пп. «б»,
 прим. 1; се́ла § 1, ч. 2; § 94, ч. 1; сі́л § 9, ч. 1, п. 1, пп. «б»; § 89, ч. 1, п. 2;
 се́лам § 90, ч. 1; се́лами § 92, ч. 1, п. 1; (по) се́лах § 93, ч. 1; се́ло Ганно-
 Леонто́вичеве, се́ло Ганно-Мусі́ївка, се́ло Дмитро-Варва́рівка, се́ло Іва́на
 Франка́, се́ло Івано-Миха́йлівка, се́ло Миколо-Гула́к, се́ло Михайло-
 Коцю́бінське, се́ло Тара́са Шевче́нка, се́ло Тарасо-Григо́рівка § 154, ч. 1,
 п. 4; се́ло Мо́ринці § 37, ч. 3, п. 2
се́ляни § 88, ч. 1, п. 1, прим.; се́лян § 89, ч. 1, п. 1, прим.
се́лянський (сел., селян. селянськ.) § 62, ч. 2
се́лянський § 27, ч. 1, п. 2; § 62, ч. 2; се́лянський син § 146, ч. 4, п. 3
Сем § 134, ч. 2
семафо́р § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
Семе́н § 143, ч. 1; § 144, ч. 1, п. 1
Семені́шин, Семені́шину, Семені́шинові § 83, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим.
Семе́нов § 144, ч. 1, п. 4, пп. «б»
Семе́ново § 149, ч. 6, п. 2
се́меро § 105, ч. 10
семéстр § 127, ч. 1
семігі́рський § 154, ч. 2, п. 2

- Семигóри* § 154, ч. 2, п. 2
семидéнный § 35, ч. 4, п. 2, пп. «а»
семимільярдний § 38, ч. 1, п. 2
Семипі́лки § 154, ч. 2, п. 2
семипі́лківський § 154, ч. 2, п. 2
семиразо́вий § 40, ч. 1, п. 2, пп. «е»
семирі́чний § 101, ч. 1, п. 1; *Семирі́чна війна́* § 52, ч. 1
Семьо́ркін § 144, ч. 1, п. 4, пп. «б»
Сен- § 146, ч. 2, п. 4, прим. 1; *Сен-Гота́рд* § 154, ч. 3, п. 4; *Сен-Ло́* § 50, ч. 4;
Сен-П'є́ру § 82, ч. 6, п. 5; *Сен-Сімо́н* § 146, ч. 2, п. 4, прим. 1
сенáт § 54, ч. 5, прим. 4
сенберна́р § 50, ч. 12
Сéник (для *Марії Сэ́ник*) § 142, ч. 3, прим. 2
Сэ́ника (для *Васи́ля Сэ́ника*) § 142, ч. 3, прим. 2
Сенке́вич § 144, ч. 1, п. 2; § 144, ч. 1, п. 7, пп. «б»
Сент- (*Сент-Бéв* § 146, ч. 4, п. 2; (*на*) *Сент-Дже́ймс-стрі́т* § 140, ч. 2, п. 7;
Сент-Дже́онс § 50, ч. 4; *Сент-Луї́с* § 154, ч. 3, п. 4)
сеньйо́р § 139, ч. 1, п. 1
сер § 87, ч. 1, п. 4, прим. 5
Серако́вський § 144, ч. 1, п. 2
серва́нта § 82, ч. 5, п. 2, пп. «з»
Сергі́ївна § 32, ч. 12
Сергі́й § 143, ч. 3 (парадигма); *Сергі́я* § 50, ч. 11; § 82, ч. 5, п. 1 *Сергі́єві* § 83,
ч. 1, п. 1
се́рдэнько § 32, ч. 9
серде́шний § 21, ч. 3
сéред § 9, ч. 2, п. 3
(*у*) *серéдині* § 41, ч. 1, п. 9, прим.
серéдній § 102, ч. 1, п. 1; *серéдня* (*Льві́вська серéдня загалноосві́тня шкóла*
№ 51 і́мені Іва́на Франка́) § 54, ч. 3; *серéдні вікі́* § 52, ч. 3, прим. 2
середньоверхньоніме́цька § 40, ч. 1, п. 2, пп. «г»
середньові́ччя § 35, ч. 2; § 52, ч. 3, прим. 2
середньодобові́й § 35, ч. 2
середньонижньоніме́цька § 40, ч. 1, п. 2, пп. «г»
серйо́зний § 138, ч. 2, п. 1
Серпа́нок (*карто́пля Серпа́нок*) § 59, ч. 3
се́рфінг § 122, ч. 1; § 135, ч. 1; *се́рфінгу* § 82, ч. 6, п. 4; *се́рфінга* § 82, ч. 6, п. 4
Се́рце (*Рі́чард Ле́зове Се́рце*) § 49, ч. 9, п. 2; § 146, ч. 2, п. 1; § 146, ч. 6
(парадигма); § 147, ч. 5, п. 1
се́рцеві́, се́рцю § 83, ч. 1, п. 2, пп. «а»; *се́рць* § 26, ч. 3, п. 3; § 89, ч. 1, п. 2;
серде́ць § 26, ч. 3, п. 3; § 89, ч. 1, п. 2
Сесі́лі (*Марі-Сесі́лі*) § 140, ч. 3
сесія́, сесія́ Хмельні́цької міськра́ди § 54, ч. 6
сестра́ § 63, ч. 3; *сестри́* § 69, ч. 1, п. 2, прим.; *сестро́* § 74, ч. 1, п. 1; *сестри́*
§ 69, ч. 1, п. 2, прим.

- Сестрічка (Лисічка-Сестрічка)* § 36, ч. 2, п. 1, пп. «а»
Сиби́ру § 82, ч. 6, п. 5
сива́ський § 153, ч. 3, п. 3
Сива́ш § 153, ч. 3, п. 3
Сі́вий § 49, ч. 8
Сивокі́нь § 146, ч. 5 (парадигма)
«Сигна́л» (систе́ма о́бміну повідо́мленнями «Сигна́л») § 54, ч. 7
Сі́дір § 143, ч. 3, прим. 1
сиді́ти, сиджу́ § 115, ч. 3, п. 1; *сидя́ть* § 115, ч. 3, п. 1; § 120, ч. 1
сідя́чи § 120, ч. 1
сі́зий § 101, ч. 1, п. 1
Сі́зрань § 149, ч. 9
Сиксти́нська капе́ла § 55, ч. 2
Сиктивка́р § 149, ч. 9
сі́ла-силе́нна § 35, ч. 7, п. 2, пп. «Г»
силе́нний § 29, ч. 3, п. 1
сі́ли (Збро́йні Сі́ли Украї́ни) § 54, ч. 1
сі́лі (по сі́лі) § 41, ч. 2, п. 1
сі́лу (над сі́лу, під сі́лу, че́рез сі́лу) § 41, ч. 2, п. 1
силуе́т § 129, ч. 2, п. 3; § 129, ч. 4, п. 1
сильноді́йний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «В»
симента́лка § 50, ч. 12
Симео́н § 144, ч. 1, п. 6
Симоне́нко § 142, ч. 1 (парадигма); *Симоне́нкові Оле́сю Андрі́йовичу* § 83, ч. 1, п. 1, прим.
симпо́зіум § 54, ч. 6
симфо́нічний § 33, ч. 2
симфо́нія (Дев'я́та симфо́нія Бетхо́вена) § 55, ч. 2
син (Бог Син § 53, ч. 2; *Іва́н – мужі́чий син; селя́нський син* § 146, ч. 4, п. 3);
сі́нові § 83, ч. 1, п. 1; *сі́ну* § 87, ч. 1, п. 1
синаго́га § 122, ч. 1
Сине́льникове § 152, ч. 3, прим.
сі́ній, сі́ня, сі́нє, сі́ні § 103 (парадигма); *сі́ній* § 40, ч. 2, п. 2, пп. «Г»; § 102, ч. 1, п. 3; *сі́нього* § 26, ч. 2, п. 2
сині́ти, сині́ю, сині́ють § 115, ч. 3, п. 2, пп. «Б»
сині́ший § 104, ч. 1, п. 1
сі́нку § 87, ч. 1, п. 1
сі́нтаксису § 82, ч. 5, п. 2, пп. «В»
синтаксі́чний § 33, ч. 2
сі́нтезу § 82, ч. 6, п. 1, пп. «В»
синьоо́кий § 35, ч. 2
сі́ньо-сі́ньо § 35, ч. 7, п. 1
синьоцві́т § 36, ч. 1, п. 2
синюва́тий § 33, ч. 8
сип, сі́пмо, сі́пте § 116, ч. 3, п. 2

- сир* § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»; *сир* «Королівський» § 58, ч. 1
Сираку́зи § 129, ч. 4, п. 6; § 153, ч. 3, п. 1
сираку́зький § 153, ч. 3, п. 1
сирдар'їнський § 154, ч. 3, п. 3
Сирдар'я § 50, ч. 4, прим.; § 154, ч. 3, п. 3
сире́ць (льон-сире́ць) § 37, ч. 2, п. 4; «Сире́ць» (станція метро) § 50, ч. 14
сирі́єць § 129, ч. 4, п. 6
сирі́тство § 19, ч. 2
сирі́тський § 19, ч. 2
Си́рія § 129, ч. 4, п. 6
сировáр § 35, ч. 3, п. 1
сі́ро-ковба́сний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «в»
сиротá § 19, ч. 2; § 66, ч. 2, п. 1; § 67, ч. 2, п. 1, пп. «а»
систéма § 54, ч. 7; § 129, ч. 4, п. 1; *блок-систéма* § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»;
систéма обміну повідóмленнями «Вáйбер»; *систéма обміну повідóмленнями «Сигна́л»* § 54, ч. 7
ситро́ § 140, ч. 2, п. 5
сі́тцевий § 33, ч. 6
Сиці́лія § 129, ч. 4, п. 6
Сі Цзіньпін § 49, ч. 3
Сиáм § 129, ч. 2, п. 2
сі-бемóль § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
сі-бемóльний § 40, ч. 2, п. 1
сі́вба § 67, ч. 2, п. 1, пп. «а»
Сі́верський (Нóвгород-Сі́верський) § 148, ч. 1; § 152, ч. 4, п. 2 (парадигма)
Сідней § 129, ч. 2, п. 4; § 149, ч. 1, п. 2
Сі́лезія (Вéрхня Сі́лезія) § 154, ч. 1, п. 1
Сі́ллітоу § 133, ч. 1
Сі́луéтта (Етьéна де Сі́луéтта) § 129, ч. 2, п. 3
сі́ль § 30, ч. 1, п. 3; § 66, ч. 4, п. 1; § 95, ч. 1, прим. 1; *со́ли, со́лі* § 95, ч. 1;
(у) со́лі § 95, ч. 4; *сі́ллю* § 27, ч. 1, п. 5; § 30, ч. 1, п. 3; § 95, ч. 3, п. 1;
бертолéтова сі́ль § 49, ч. 9, п. 3, прим.; *хлі́б-сі́ль* § 35, ч. 7, п. 2, пп. «в»
сі́льрада § 50, ч. 8; § 61, ч. 1, п. 2
сі́льський § 9, ч. 1, п. 2; § 26, ч. 2, п. 3
сі́льськогосподáрський § 40, ч. 1, п. 2, пп. «а»
сі́м § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»; § 89, ч. 1, п. 1, прим.; § 105, ч. 2 (парадигма); *се́мі*
§ 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»
сі́мдеся́т § 105, ч. 4; § 105, ч. 6
сі́мдеся́тий § 106, ч. 1
сі́мдесятирі́ччя § 35, ч. 6, п. 5
сі́мна́дцять § 105, ч. 3
Сі́мон (Сен-Сі́мон) § 146, ч. 2, п. 4, прим. 1
сі́мсо́т § 105, ч. 5; § 106, ч. 2
сі́мсотсорока́річчя § 35, ч. 6, п. 5
Сі́мферо́поль § 148, ч. 1, прим.

- сім'я* § 67, ч. 2, п. 2; § 76, ч. 1, п. 1; *сім'ї* § 69, ч. 1, п. 2; § 69, ч. 1, п. 2, прим.; § 70, ч. 1; *сім'ю* § 71, ч. 1; *сім'єю* § 72, ч. 1; (у) *сім'ї* § 73, ч. 1; *сім'ї* § 75, ч. 1; § 78, ч. 1, п. 2; *сімей* § 76, ч. 1, п. 1; *сім'ям* § 77, ч. 1, п. 2; *сім'ями* § 79, ч. 1, п. 2; (у) *сім'ях* § 80, ч. 1
сім'я § 66, ч. 5, п. 1, пп. «б» (парадигма); § 98, ч. 1; § 98, ч. 2 § 98, ч. 5; *сімені* § 98, ч. 2; *сімені, сім'ю* § 98, ч. 3; *сіменем, сім'ям* § 98, ч. 4; (на) *сімені, (на) сім'ї; (по) сімені, (по) сім'ю* § 98, ч. 5
сім'ядоля § 35, ч. 4, п. 2, пп. «в»
сім'япровід § 35, ч. 4, п. 2, пп. «в»
Сіна (Ібн Сіна) § 146, ч. 4, п. 4
Сіндзо Абе § 49, ч. 4
сінешній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 2
сіни § 100, ч. 1, п. 1; *сіней* § 100, ч. 2, п. 1; *сіням* § 100, ч. 3, п. 1; *сіньми* § 100, ч. 5, п. 3
сінокіс § 36, ч. 1, п. 1
Сінь (Лу Сінь) § 146, ч. 3, п. 5, прим.
Сіньхуа § 54, ч. 5, прим. 3
сір § 87, ч. 1, п. 4, прим. 5
сірий § 101, ч. 1, п. 1; *мис Сірий* § 149, ч. 4
Сірко § 49, ч. 8
сірководневий § 40, ч. 1, п. 1
сіро-голубий § 40, ч. 2, п. 2, пп. «г»
сітинський (солт-лейк-сітинський) § 154, ч. 3, п. 4
Сіті (Арканзас-Сіті § 154, ч. 3, п. 4; *Канзас-Сіті* § 129, ч. 2, п. 4; *Солт-Лейк-Сіті* § 149, ч. 1, п. 1; § 154, ч. 3, п. 4)
«СіЧ» («Слово і час») § 61, ч. 3, прим. 3
січня § 82, ч. 5, п. 2, пп. «д»; 106, ч. 2
сіяний § 119, ч. 1, п. 2, пп. «а»
сіяти, сію, сіють § 115, ч. 3, п. 2, пп. «в»
Скадóвськ § 153, ч. 2
скадóвський § 153, ч. 2
скажéний § 29, ч. 3, п. 2, прим.
сказаний § 29, ч. 3, п. 2, прим.
сказати § 31, ч. 1
скакати § 11, ч. 1
скаку́ (на скаку́) § 41, ч. 2, п. 1
Скандина́вія § 129, ч. 4, п. 5
скандина́вський § 129, ч. 4, п. 5; *Скандина́вський півóстрів* § 154, ч. 1, п. 2;
Скандина́вські країни § 50, ч. 7
-сквер § 50, ч. 5; § 140, ч. 2, п. 7; § 154, ч. 3, п. 4
скелелáз § 35, ч. 3, п. 3
скелéта § 82, ч. 5, п. 2, пп. «є»
Скеля́сті го́ри § 149, ч. 1, п. 4
Скита́лець § 144, ч. 4, п. 2
скільки § 112, ч. 3 (парадигма)

скі́льки ж то § 44, ч. 4, п. 1, прим. 1
 скла́ду § 82, ч. 5, п. 2, пп. «Г»
 скла́сти § 31, ч. 1
 скля́р, скляра́ § 67, ч. 3, п. 3, пп. «а»
 Ско́п'є § 149, ч. 3, п. 1; § 151, ч. 1
 ско́пійо́ваний § 119, ч. 1, п. 2, пп. «а»
 Скорі́на § 144, ч. 1, п. 9
 Скорохо́д § 146, ч. 3, п. 3
 Скотт (Ва́льтер Скотт) § 147, ч. 4
 ско́ттівський (ва́льтер-ско́ттівський) § 147, ч. 4
 ско́чити § 11, ч. 1
 скра́ю § 41, ч. 1, п. 2
 скрі́нька (абоне́нтська скрі́нька, а/с) § 62, ч. 7
 скрипа́ль § 32, ч. 3; § 33, ч. 7, п. 2
 скрипале́ва, скрипале́ве § 33, ч. 7, п. 2
 скрі́пити § 31, ч. 1
 скульпту́ра «Мислі́тель» § 55, ч. 3
 скупо́вуваний § 34, ч. 2
 скупо́вування § 34, ч. 2
 скупо́вувати § 34, ч. 2
 слабко́на́тягну́тий § 40, ч. 1, п. 2, пп. «В»
 сла́бнути § 115, ч. 7, п. 2, прим. 2
 сла́ва Бо́жа § 53, ч. 2
 сла́вити (не сла́вити) § 44, ч. 3, п. 5
 сла́ву (на сла́ву) § 41, ч. 2, п. 1
 Славу́тич § 50, ч. 6, прим.
 сла́ти § 28, ч. 1; § 115, ч. 3, п. 2, пп. «Ж»
 сла́ти, шлю́, шлю́ть § 115, ч. 3, п. 2, пп. «Ж»
 сленг § 134, ч. 2
 сли́ва За́річна ра́ння § 59, ч. 3
 сло́во § 9, ч. 1, п. 1, пп. «Б»; (у) сло́ві § 86, ч. 1, п. 1, пп. «Б»; слів § 9, ч. 1, п. 1, пп. «Б»; § 89, ч. 1, п. 2;
 слівце́ § 9, ч. 3, п. 1, пп. «В»
 слі́д § 27, ч. 1, п. 3
 слі́ду (без слі́ду) § 41, ч. 2, п. 1
 слізьмі́, сльоза́ми § 79, ч. 1, п. 3
 слі́пий § 101, ч. 1, п. 1
 сліпо́глухоні́мий § 40, ч. 1, п. 2, пп. «Г»
 сліну́чо-бі́лий § 40, ч. 2, п. 2, пп. «Г»
 слобі́дський (олі́йниково-слобі́дський) § 154, ч. 3, п. 6
 Слобода́ (Олі́йникова Слобода́) § 154, ч. 3, п. 6
 «слобожа́нець», тра́ктор «Слобожа́нець» § 58, ч. 2
 Слобожа́ницина § 50, ч. 6, прим.
 слова́к § 153, ч. 3, п. 2
 слова́цький § 153, ч. 3, п. 2

- словéчко* § 9, ч. 3, п. 1, пп. «в»; § 32, ч. 8
словні́к § 9, ч. 3, п. 5, пп. «е»
«Сло́во о полку́ І́горевім» § 55, ч. 3, прим. 2
сло́во (на сло́во) § 41, ч. 2, п. 1
Слуга́ з Добро́миля § 146, ч. 2, п. 1; § 146, ч. 6 (парадигма)
службо́вий § 33, ч. 7
слу́жбу (меда́ль «За військо́ву слу́жбу Украї́ні») § 57, ч. 1
Слупськ § 151, ч. 2, п.
слух § 21, ч. 2
слуха́ч § 67, ч. 3, п. 3, пп. «а»; *слухаче́м* § 85, ч. 1, п. 1; *слуха́чу* § 87, ч. 1, п. 1;
слухачі́ § 88, ч. 1, п. 2; § 88, ч. 1, п. 2, прим. 1; *слухача́м* § 90, ч. 1
слу́шний § 21, ч. 2
сльоза́ § 63, ч. 2, п. 3
смаку́ (без смаку́) § 41, ч. 2, п. 1
Смаль-Сто́цький § 146, ч. 4, п. 2
сма́ртгоди́нник § 35, ч. 6, п. 2
сма́ртка́рта § 35, ч. 6, п. 2
смерть, сме́рті § 9, ч. 2, п. 2; *сме́рти* § 9, ч. 2, п. 2; § 95, ч. 1, прим. 1; *сме́рте*
§ 95, ч. 5; *Степа́н Ти́грова Смерть* § 146, ч. 2, п. 1; § 146, ч. 6 (парадигма)
сме́рчу § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»
Смирне́нський § 144, ч. 2, п. 3
Смирно́в § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
сміе́ться § 115, ч. 4, п. 3, пп. «в», прим. 2
Смі́ла § 152, ч. 3, прим. (парадигма)
Смілі́вий (Карл Смілі́вий) § 49, ч. 9, п. 2
смі́ттезби́ральний § 35, ч. 3, п. 4
смі́ттео́чисний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «б»
смі́х § 27, ч. 1, п. 3
смі́х (на смі́х) § 41, ч. 2, п. 1
смію́чись, смію́чіся § 120, ч. 2, прим.
смо́кінг § 133, ч. 2
Смо́ллетт § 128, ч. 3
смоля́р, смоляра́ § 67, ч. 3, п. 3, пп. «а»
смо́рі́д § 9, ч. 2, п. 3
сморо́дина Софі́ївська § 59, ч. 3
Смо́трича § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
смс-повідо́млення, sms-повідо́млення § 35, ч. 7, п. 8
сму́ток § 9, ч. 2, п. 1; *сму́тку* §§ 9, ч. 2, п. 1; 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»
сні́ (уві́ сні́) § 41, ч. 2, п. 1
сні́г § 27, ч. 1, п. 3; *(на) сні́гу* § 86, ч. 1, п. 2, пп. «б»
Снігі́р § 142, ч. 1 (парадигма)
снігу́р, снігу́рі § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»; *Снігу́р* § 142, ч. 1 (парадигма)
СНІД (ВІЛ-СНІД) § 35, ч. 7, п. 9
Сніжи́нка § 49, ч. 8
сніп § 27, ч. 1, п. 3

Сно́у § 133, ч. 1; § 140, ч. 2, п. 6
сноуборд § 133, ч. 1
Сня́тина § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
Со́боль § 144, ч. 4, п. 1, пп. «в»
собо́р (*Володи́мирський собо́р* § 53, ч. 7; *собо́р Сан-Ма́рко* § 55, ч. 2, прим.;
собо́р Свято́го Петро́а § 53, ч. 2, прим. 1; § 55, ч. 2, прим.)
собо́рність § 66, ч. 4, п. 1; *День Собо́рності Украї́ни* § 52, ч. 3
сове́ня § 32, ч. 7
со́вісті (*по со́вісті, на со́вість*) § 41, ч. 2, п. 1
Со́єр § 126, ч. 1
со́коле § 87, ч. 1, п. 3
соко́лика § 82, ч. 5, п. 1
соколóнько § 26, ч. 3, п. 2
(у) соку́ § 86, ч. 1, п. 2, пп. «б»
солда́тів § 89, ч. 1, п. 1
солда́тський § 22, ч. 1, п. 1
солда́тчина § 22, ч. 1, п. 1
солева́р § 36, ч. 1, п. 1
Солже́ніцин § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
со́ло § 121, ч. 1, п. 1
солов'е́ві, солов'ю́ § 83, ч. 1, п. 1; *солов'е́м* § 85, ч. 1, п. 1; *солов'і́* § 7, ч. 2,
 п. 1; § 88, ч. 1, п. 2; *солов'ів* § 89, ч. 1, п. 1; *Солове́й* § 142, ч. 1 (парадигма)
солов'і́ний § 33, ч. 4
Соловйóво § 151, ч. 1
со́лод § 9, ч. 2, п. 3
солóдкий (*кі́сло-солóдкий*) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «г»
солóдший § 104, ч. 1, п. 1
Соломíйн § 33, ч. 3
Соломíя § 33, ч. 3; § 143, ч. 2 (парадигма); *Соломíє* § 74, ч. 1, п. 2
соломоподрі́бнювальний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «б»
солóний (*гіркува́то-солóний*) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «г»
Соло́ха, Солóсі § 143, ч. 2, прим. 1
солт-лейк-сі́тинський § 154, ч. 3, п. 4
Солт-Лейк-Сі́ті § 149, ч. 1, п. 1; § 154, ч. 3, п. 4
соль-ді́єз § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
Соль-Іле́цьк § 154, ч. 3, п. 4
соль-іле́цький § 154, ч. 3, п. 4
сом § 66, ч. 3, п. 3
Сомалі́ § 129, ч. 2, п. 4
сомалі́йський § 129, ч. 2, п. 4
сомелье́ § 140, ч. 2, п. 3
сомі́сько § 66, ч. 3, п. 3
Сомко́ва Доли́на § 154, ч. 1, п. 1
сон § 9, ч. 2, п. 1; § 84, ч. 1, п. 2; *сну* § 9, ч. 2, п. 1; § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»
сон-трава́ § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»

сónце § 21, ч. 1; *сónцю* § 83, ч. 1, п. 2, пп. «а»; *Сónце* § 51, ч. 2, прим.
сонцестояння § 35, ч. 4, п. 2, пп. «б»
сónячний § 21, ч. 1
сónяшник § 21, ч. 3; *сónяшнику* § 82, ч. 6, п. 9, прим.; *сónяшника* § 82, ч. 6,
 п. 9, прим.
сóрок, сорока́ § 105, ч. 7
соро́к § 9, ч. 3, п. 5, пп. «б»
сорокагоди́нний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «е»
сорокаде́нний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «е»
сорокарі́чний § 35, ч. 4, п. 2, пп. «в»; § 35, ч. 6, п. 5
сороко́вий § 106, ч. 1
Сорокодуби § 154, ч. 2, п. 2
сорокодубський § 154, ч. 2, п. 2
сóром (на сóром) § 41, ч. 2, п. 1
сóрому § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»
сóрту § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»
сортувальний (суши́льно-сортувальний) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
сóсна, сóсон, сóсен § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1
Сóтбі § 124, ч. 2
сóтий § 106, ч. 1
сóтня, сóтень § 9, ч. 2, п. 1; *ву́лиця Небе́сної Сóтні* § 50, ч. 11
Софі́ївка § 153, ч. 2
Софі́ївський § 153, ч. 2; *сморо́дина Софі́ївська* § 59, ч. 3
Софі́їн § 33, ч. 3
Софі́йський собо́р § 55, ч. 2
Софі́я § 33, ч. 3
Сóхо-сквер § 154, ч. 3, п. 4
соцзабезпéчення § 35, ч. 6, п. 1
соці́ал-демократі́чний § 40, ч. 2, п. 1; *Соці́ал-демократі́чна па́ртія Украї́ни*
 § 54, ч. 2
соці́алізм § 129, ч. 2, п. 2
Соці́алісті́чна Респу́бліка В'єтна́м § 50, ч. 6
соці́ал-патріо́тичний § 40, ч. 2, п. 1
соці́ал-пацифі́стський § 40, ч. 2, п. 1
соці́ально акти́вний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
соці́ально небезпéчний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
соці́ально свідóмий § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
соціо́логія § 121, ч. 1, п. 1; § 129, ч. 2, п. 2
соціосфе́ра § 35, ч. 6, п. 2
соцстра́х § 9, ч. 2, п. 5; § 35, ч. 6, п. 1
соцстра́хівський § 9, ч. 2, п. 5; § 35, ч. 6, п. 1
Сóчі § 149, ч. 8, п. 1, пп. «б»
сою́з (Європе́йський Сою́з § 54, ч. 5, прим. 2; *Трої́стий сою́з* § 50, ч. 7;
Христия́нсько-демократі́чний сою́з Німе́ччини § 54, ч. 2); *сою́зу* § 82,
 ч. 6, п. 3; *Ра́да Європе́йського Сою́зу* § 54, ч. 1

спа § 140, ч. 2, п. 2
 спалахну́ти § 31, ч. 1
 спам § 134, ч. 1
 спанієль § 59, ч. 1
 спасе́нний § 29, ч. 3, п. 2
 Спаси́тель § 53, ч. 2; храм Христа́ Спаси́теля § 53, ч. 7
 Спа́сівка § 53, ч. 3
 Спас-Кле́ники § 154, ч. 3, п. 4
 спа́ти § 115, ч. 3, п. 1; спля́ть § 120, ч. 1
 спекті́, спечу́, спече́ш, спече́, спечемо́, спечете́, спечу́ть, спечи́, спечи́мо,
 спечи́ть, хай (нехай) спечу́ть § 14, ч. 1, п. 3; спі́к § 120, ч. 2
 спече́ний § 14, ч. 1, п. 3; § 29, ч. 3, п. 2, прим.
 спе́реду § 41, ч. 1, п. 2
 спе́ршу § 41, ч. 1, п. 5
 спецвипу́ск § 9, ч. 2, п. 5; § 35, ч. 6, п. 1
 спецзава́дння § 35, ч. 6, п. 1
 спеціа́льний (спец.) § 62, ч. 3
 спецко́р § 9, ч. 2, п. 5
 спецодя́г § 9, ч. 2, п. 5
 спі́нно-черевни́й § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
 спирт § 129, ч. 2, п. 6; спі́рту § 82, ч. 6, п. 6
 спиртівка § 32, ч. 13
 співа́тор (співа́вт.) § 62, ч. 3
 співака́ § 82, ч. 5, п. 1
 співа́чка § 32, ч. 4
 співвла́сників (Об'є́днання співвла́сників багатокварти́рних буди́нків «Наш
 дім») § 54, ч. 4
 співробі́тництва (Організа́ція економі́чного співробі́тництва і ро́звитку)
 § 54, ч. 1
 спідло́ба § 41, ч. 1, п. 7
 спі́дній § 102, ч. 1, п. 1
 спі́кши § 120, ч. 2
 спі́лка, спі́лці § 26, ч. 2, п. 3, прим.
 спілча́нський § 26, ч. 2, п. 3, прим.
 спі́льник § 26, ч. 2, п. 3
 спіра́ль (архіме́дова спіра́ль) § 49, ч. 9, п. 3, прим.
 спі́рит (уайт-спі́рит) § 124, ч. 1
 сплячі́ § 120, ч. 1
 сповна́ § 41, ч. 1, п. 4
 спо́кою § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»
 Сполуче́ні Шта́ти Аме́рики § 50, ч. 6
 спорти́вний (військо́во-спорти́вний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»; спорти́вний клуб
 «Со́кіл» § 54, ч. 5)
 спортмайдáнчик § 35, ч. 6, п. 1
 спо́собу § 82, ч. 5, п. 2, пп. «г»; § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»

спостерегти § 11, ч. 2
 спостерігати § 11, ч. 2
 спочатку § 41, ч. 1, п. 2; § 41, ч. 1, п. 9, прим.
 справ (відзнака Міністерства внутрішніх справ України – нагрудний знак
 «За безпеку народу» § 57, ч. 1; Державний архів Міністерства
 внутрішніх справ України, ДА МВСУ) § 61, ч. 3, прим. 1
 справжній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 2
 сприйнять § 89, ч. 1, п. 2
 сприяння § 32, ч. 5
 сприяти § 32, ч. 5
 спробо́ння § 30, ч. 1, п. 4
 спроста § 41, ч. 1, п. 4
 спрощення § 115, ч. 4, п. 3, пп. «в»
 сп'яніти § 7, ч. 2, п. 1, прим.
 сп'яну § 41, ч. 1, п. 4
 сп'ястися § 31, ч. 2
 срі́бна меда́ль § 57, ч. 2
 срі́бнякі́ (ю́дині срі́бнякі́) § 49, ч. 9, п. 3, прим.
 ссавці́ § 29, ч. 3, п. 4.
 сса́ти § 29, ч. 3, п. 4.
 Стави́ (Вінницькі Стави́) § 154, ч. 3, п. 6
 ставати § 115, ч. 3, п. 2, пп. «г», прим.; стаю́ § 115, ч. 3, п. 2, пп. «г», прим.
 (на) ста́ві, (на) ставу́ § 86, ч. 1, п. 1, пп. «а», прим. 1
 (у) ставку́ § 86, ч. 1, п. 2, пп. «а»
 ста́вмо, ста́вте § 116, ч. 3, п. 2
 ста́вський (ві́нницько-ста́вський) § 154, ч. 3, п. 6
 ста́вши § 120, ч. 2
 ста́єр § 130, ч. 2, п. 2
 ста́йні (а́вгієві ста́йні) § 49, ч. 9, п. 3, прим.; ста́єнь § 10, ч. 1; § 26, ч. 3, п. 3
 така́то § 128, ч. 1
 сталебетон § 36, ч. 1, п. 3
 сталерозливний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «б»
 ста́лі § 95, ч. 1
 ста́на § 82, ч. 6, п. 9, прим.
 Станови́й (хребет) § 150, ч. 1
 ста́ну § 82, ч. 6, п. 9, прим.
 ста́нція (ст.) § 62, ч. 3
 ста́нція Усти́нівка § 50, ч. 13
 Станюко́вич § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
 старі́й (не старі́й § 44, ч. 2, п. 5, прим.; Старі́й За́віт (Запо́віт) § 53, ч. 4;
 Старі́й Зба́раж § 152, ч. 4, п. 1 (парадигма); Ста́ра Пла́нина § 154, ч. 1,
 п. 1)
 Старода́внього Єгипту́ (богі́ Старода́внього Єгипту́) § 53, ч. 1, прим.
 Старокостянти́нів § 154, ч. 2, п. 1
 старокостянти́нівський § 154, ч. 2, п. 1

Стáрост, Стáростів § 76, ч. 1, п. 3
старóство (Черкáське старóство) § 50, ч. 8
стáрости, старості́, стáрост, старості́в § 76, ч. 1, п. 3
стáриший § 101, ч. 1, п. 1
стáти § 11, ч. 1; *став* § 116, ч. 3, п. 2; § 120, ч. 2; *стань, стáньмо, стáньте*
 § 116, ч. 3, п. 3
стаття́ (ст.) § 62, ч. 3
стаття́ § 30, ч. 1, п. 2; § 76, ч. 1, п. 2; *статті́* § 30, ч. 1, п. 2; § 70, ч. 1; § 75,
 ч. 1; *статтю́* § 71, ч. 1; *статтє́ю* § 30, ч. 1, п. 2; § 72, ч. 1; (у) *статті́*
 § 73, ч. 1; *статє́й* § 76, ч. 1, п. 2; *стаття́м* § 77, ч. 1, п. 2; *стаття́ми*
 § 79, ч. 1, п. 2; (у) *стаття́х* § 80, ч. 1
ста́тус-кво § 35, ч. 7, п. 11
Стату́т ООН § 55, ч. 1
ствóрений § 119, ч. 1, п. 2, пп. «а»
(по) стéжці § 73, ч. 1; *(по) стежкáх* § 80, ч. 1
стелі́ти § 28, ч. 1; § 115, ч. 3, п. 2, пп. «ж»; *стелю́* § 115, ч. 3, п. 2, пп. «ж»;
стéлють § 115, ч. 3, п. 2, пп. «ж»
стенд § 134, ч. 2
Стенда́ль § 142, ч. 1, прим 3 (парадигма)
стен (Євразі́йський *стен*) § 50, ч. 1
Степа́н Ті́грова Смерть § 146, ч. 2, п. 1; § 146, ч. 6 (парадигма); *Степа́не*
 § 87, ч. 1, п. 3; § 87, ч. 1, п. 4, прим. 2
Степа́нішин Степа́нішине § 87, ч. 1, п. 4; *Степа́нішину, Степа́нішинові*
 § 83, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим.
Степа́нов § 144, ч. 1, п. 2
Степанчу́к § 27, ч. 1, п. 6
сте́пу § 82, ч. 6, п. 5; (у) *сте́пу* § 86, ч. 1, п. 2, пп. «б»; *сте́пів* § 89, ч. 1, п. 1;
вино́ «Перлі́на сте́пу» § 58, ч. 1
стер § 11, ч. 3
стерегті́ § 9, ч. 3, п. 3; *стері́г* § 9, ч. 3, п. 3; § 115, ч. 7, п. 2, прим. 1; *стерегла́,*
стерегло́ § 9, ч. 3, п. 3
стереоапарату́ра § 35, ч. 4, п. 1
стереоекра́н § 36, ч. 1, п. 4
стері́гся § 115, ч. 7, п. 2, прим. 3
стері́гиши § 9, ч. 3, п. 3
Стеф'ю́к § 7, ч. 2, п. 1
стида́ § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»
сти́ду § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»
стиль § 84, ч. 1, п. 2; *стиль ба́ро́ко* § 52, ч. 1
стильові́й § 33, ч. 7
сти́мул § 129, ч. 4, п. 1
стира́ти § 11, ч. 3
Сті́ру § 82, ч. 6, п. 5
стиск (ро́зтяг-стиск) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «а»
стіжо́к, сті́жка § 9, ч. 3, п. 1, пп. «а»

- стійкий* § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1; § 63, ч. 2, п. 4; *найбільш стійка* § 104, ч. 2, п. 2
стіл § 84, ч. 1, п. 2; *стола́, сто́лу* § 82, ч. 6, п. 5; *(на) столі́, (при) столі́* § 86, ч. 1, п. 1, пп. «а»; *(при) столáх* § 93, ч. 1
сті́лки § 111, ч. 1, прим. (парадигма)
сті́льки-то § 44, ч. 4, п. 1
сті́льця § 82, ч. 5, п. 2, пп. «з»
сті́льчика § 82, ч. 5, п. 2, пп. «з»
сто § 55, ч. 3; § 89, ч. 1, п. 1, прим.; § 105, ч. 7; *ста* § 105, ч. 7; *сто раз* § 89, ч. 1, п. 1, прим.
стовбо́ватий § 33, ч. 9
сто́вбур § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
стовкту́ § 31, ч. 1
сто́гону § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»
стодва́дцятип'ятирі́чний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «е»
сто́їк § 129, ч. 3
«Стоїть горá висо́кая» (пісня «Стоїть горá висо́кая») § 55, ч. 3
Сто́їч § 144, ч. 1, п. 6
Стокго́льм § 128, ч. 4
стокра́т (у стокра́т) § 41, ч. 2, п. 1
Сто́лаць § 151, ч. 2, п. 1
Столе́тов § 144, ч. 1, п. 3, пп. «Г»
столі́тровий § 40, ч. 1, п. 2, пп. «е»
столі́ття (ст.) § 62, ч. 3
сто́ляр § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
столя́рно-тесля́рський § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
стоме́тровий § 35, ч. 4, п. 2, пп. «Г»
стомі́ти, стомлю́, сто́млять § 18, ч. 1
сто́млений § 18, ч. 1
стоп'ятдесятирі́ччя § 36, ч. 1, п. 6
сторі́нка § 9, ч. 3, п. 2, пп. «а»; § 27, ч. 1, п. 3, прим.; *сторі́нці* § 27, ч. 1, п. 3, прим.
сторі́ччя § 30, ч. 1, п. 1; § 35, ч. 4, п. 2, пп. «Г»; § 35, ч. 6, п. 5; § 36, ч. 1, п. 6; *сторі́ччю, (у) сторі́ччі, сторі́ч* § 30, ч. 1, п. 1
сто́рож § 9, ч. 2, п. 3; § 33, ч. 7, п. 2; § 67, ч. 3, п. 3, пп. «а»; *сто́роже* § 87, ч. 1, п. 3
сто́рожева, сто́рожеве § 33, ч. 7, п. 2
сторонá, сторі́н § 9, ч. 3, п. 2, пп. «а»; *Висо́кі Догові́рні Сто́рони* § 60, ч. 1
сторонні́й § 102, ч. 1, п. 1
сто́ртинг § 54, ч. 5, прим. 4
Стохі́д § 148, ч. 1
Сто́цький (Смаль-Сто́цький) § 146, ч. 4, п. 2
стоя́ти § 9, ч. 1, п. 1, пп. «д»; *стій* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «д»; § 11, ч. 1; § 115, ч. 3, п. 1; § 116, ч. 3, п. 1; § 118, ч. 1; *сті́ймо, сті́йте* § 116, ч. 3, п. 1
стоя́чий § 119, ч. 1, п. 1, пп. «а»

стравохі́д § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»; *стравохо́ду* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «є»
Стра́сбург § 153, ч. 3, п. 1
стра́сбурзький § 153, ч. 3, п. 1
Страсні́й тї́ждень, Страсна́ п'ятни́ця § 53, ч. 3
стратегі́чний (воє́нно-стратегі́чний) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
Страхо́лісся § 154, ч. 2, п. 4
страхо́ліський § 154, ч. 2, п. 4
стра́ху § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»
страше́нний § 29, ч. 3, п. 1
страше́нно § 29, ч. 3, п. 1
стреме́на § 88, ч. 1, п. 3
стри́бка § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»
Стрі́йський парк § 50, ч. 11
стрі́мувати § 1, ч. 2
Стрі́ю § 82, ч. 6, п. 5
Стрі́ла § 49, ч. 8
стріле́цтво § 19, ч. 1, п. 1
стріле́ць § 19, ч. 1, п. 1
стріле́цький § 19, ч. 1, п. 1
стрімго́лов § 41, ч. 1, п. 8
-стрі́т § 129, ч. 4, п. 4, прим. 1; § 140, ч. 2, п. 7; § 154, ч. 3, п. 4
-стрі́тський (волл-стрі́тський) § 154, ч. 3, п. 4
стрі́чкорі́з § 36, ч. 1, п. 1
струга́льний (лісопíльно-струга́льний) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
струмови́мірюва́льний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «б»
стручо́к § 32, ч. 14
студе́нт § 9, ч. 2, п. 6; § 19, ч. 2; (на / у (в) / по / при) *студе́нтові, студе́нту, студе́нті* § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 3
студе́нтка § 32, ч. 4
студе́нтство § 19, ч. 2
студе́нтський § 19, ч. 2
сту́кнути § 116, ч. 2, п. 3; *сту́кну* § 115, ч. 6, п. 2, пп. «б»; *сту́кни, сту́кнімо, сту́кнім, сту́кніть* § 116, ч. 2, п. 3
сту́пеня (о́рден Княгі́ні О́льги III сту́пеня; о́рден Кня́зя Яросла́ва Му́дрого V сту́пеня) § 57, ч. 1
тусана́ § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»
суб'є́кт § 126, ч. 1
субо́т § 9, ч. 3, п. 5, пп. «в»
субо́тний § 33, ч. 1
суве́нір § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
суво́ю § 82, ч. 6, п. 2, пп. «в»; § 82, ч. 6, п. 9
сугло́ба § 82, ч. 5, п. 2, пп. «є»
суд (Апеля́ційний суд Закарпа́тської о́бласті, Ве́рховний Суд, Конститу́ційний Суд Украї́ни § 54, ч. 1)

суддя § 30, ч. 1, п. 2; § 67, ч. 2, п. 2; судді, суддю § 30, ч. 1, п. 2; судді § 75, ч. 1; суддів § 30, ч. 1, п. 2; § 76, ч. 1, п. 3
судінно-капілярний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
Суєц § 27, ч. 1, п. 7; § 153, ч. 3, п. 2
суєцький § 153, ч. 3, п. 2
сузір'я, сузір'я Великого Пса § 51, ч. 1
сукня § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1; суконь § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1; § 89, ч. 1, п. 2, прим.
султанові (картина «Запоріжці пишуть листа турецькому султанові») § 55, ч. 3
сума § 128, ч. 1
Суми § 100, ч. 1, п. 1; Сум § 100, ч. 2, п. 3; Сумам § 100, ч. 3, п. 1; Сумами § 100, ч. 5, п. 1; (у) Сумах § 100, ч. 6, п. 1
суміші § 95, ч. 1; § 96, ч. 1; сумішню § 95, ч. 3, п. 1; сумішею § 96, ч. 2; сумішам § 96, ч. 3; сумішами § 96, ч. 4; (у) сумішах § 96, ч. 5
сумніву § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»
сумніву (без сумніву) § 41, ч. 2, п. 1
Сунь Ятсєн § 146, ч. 3, п. 5
супермаркет § 35, ч. 6, п. 3
супермодель § 35, ч. 6, п. 3
супермодний § 35, ч. 6, п. 3
супер-Шмідт § 35, ч. 6, п. 3, прим. 3
сусід § 33, ч. 7, п. 1
сусідній § 102, ч. 1, п. 1
сусідова, сусідове § 33, ч. 7, п. 1
сусідству (по сусідству) § 41, ч. 2, п. 1
суспільно (суспільно корисний, суспільно необхідний) § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
суспільно-політичний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
суспільство § 63, ч. 3
суттєвий § 33, ч. 6
суті (по суті) § 41, ч. 2, п. 1
суть § 26, ч. 2, п. 1; § 115, ч. 5
суфікса § 82, ч. 5, п. 2, пп. «в»
суфлє § 140, ч. 2, п. 3
Суха Гомільша § 152, ч. 4, п. 1 (парадигма)
сухар, сухаря § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»
сухий § 22, ч. 1, п. 5; § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
суходолу § 82, ч. 6, п. 7
Сухроб § 122, ч. 5
сушійно-сортувальний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
сушити § 22, ч. 1, п. 5
суші § 129, ч. 2, п. 5; суші-бар § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
сформульований § 119, ч. 1, п. 2, пп. «а»
сфотографувати § 31, ч. 1

схили́ти § 31, ч. 1
схід, Далéкий Схід § 50, ч. 10
схі́дний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «Г»; § 62, ч. 6; § 101, ч. 1, п. 1
східнослов'я́нський § 40, ч. 1, п. 2, пп. «а»
схо́джений § 15, ч. 1
схо́ди § 100, ч. 1, п. 1; *схо́дів* § 100, ч. 2, п. 2; *схо́дам* § 100, ч. 3, п. 1; *схо́дами* § 100, ч. 5, п. 1
сході́ли § 65, ч. 1
схо́дити, схóджу § 15, ч. 1; *схо́дили* § 65, ч. 1
схопі́ти § 11, ч. 1
США (Декларáція незале́жності США § 52, ч. 1; *Республіка́нська па́ртія США* § 54, ч. 2)
Сьє́рра-Леóне § 130, ч. 2, п. 2
сьогóдні § 8, ч. 2; § 27, ч. 1, п. 3; *не сьогóдні-зáвтра* § 35, ч. 7, п. 3
сьогóдні (вiд сьогóдні) § 41, ч. 1, п. 1, прим.
сьогóднішній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 2
сьóмий § 8, ч. 2; § 26, ч. 2, п. 2; § 106, ч. 1
Сю § 140, ч. 2, п. 6
сюди́ § 4, ч. 1, п. 2; § 44, ч. 2, п. 8
сьюр (Фонтéн-сьюр-Рон § 50, ч. 2, прим.; *Булóнь-сьюр-Мер* § 50, ч. 2, прим.; § 154, ч. 3, п. 5)
сьюрреалі́зм § 128, ч. 2
сядь, сядьмо, сядьте § 116, ч. 3, п. 3
сяк-та́к § 41, ч. 3, п. 4
Сян § 148, ч. 1
Сяопі́н (Ден Сяопі́н) § 146, ч. 2, п. 6, прим.; § 146, ч. 3, п. 5

Т

та (сполучник) § 24, ч. 4
та́бель § 121, ч. 1, п. 2
таблóйд § 121, ч. 1, п. 1
табунá § 82, ч. 6, п. 2
таджі́к § 153, ч. 3, п. 2
таджі́цький § 153, ч. 3, п. 2
Тажибáєв § 144, ч. 1, п. 8, пп. «В»
та і́нше (і́нші) (та ін.) § 62, ч. 3
Таї́р § 129, ч. 3
Таї́сія § 123, ч. 1
та й § 43, ч. 2, п. 2
Тайва́ню § 82, ч. 6, п. 5
(на) Та́ймс-сквер § 140, ч. 2, п. 7
та́к (ні та́к ні ся́к) § 44, ч. 2, п. 8
так да́лі (т. д.) § 62, ч. 3
так зва́ний (т. зв.) § 62, ч. 3

такé інше (т. ін.) § 62, ч. 3
такі́ § 44, ч. 4, п. 1; § 44, ч. 4, п. 1, прим. 2
так-о́т § 44, ч. 4, п. 1
та́к-то § 41, ч. 3, п. 3
так що § 43, ч. 2, п. 2
таксі́ст § 129, ч. 4, п. 1
таксі́ § 129, ч. 2, п. 5; § 140, ч. 2, п. 4
так-такі́ § 44, ч. 4, п. 1
таланові́тий § 33, ч. 10
та́лію § 82, ч. 6, п. 6
та́мбура § 82, ч. 5, п. 2, пп. «ж»
тампліе́р § 129, ч. 2, п. 2
танка́ § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»
та́нцю § 54, ч. 3; § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»
танцюва́льний (музи́чно-танцюва́льний) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
танцюва́ти § 27, ч. 1, п. 3
Та́о Юаньмі́нь § 146, ч. 3, п. 5
Тара́са § 50, ч. 11; § 57, ч. 3; § 82, ч. 5, п. 1; § 154, ч. 1, п. 4
Тарасо-Григо́рівка (село́ Тарасо-Григо́рівка) § 154, ч. 1, п. 4
Та́ссо (Торкв́ато Та́ссо) § 140, ч. 2, п. 5
тата́р § 89, ч. 1, п. 1, прим.; *тата́ри* § 88, ч. 1, п. 1, прим.; *монго́ло-тата́ри* § 36, ч. 2, п. 2
тата́рський (монго́ло-тата́рський) § 40, ч. 2, п. 1
Тати́щев § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
та́тові § 83, ч. 1, п. 1; *та́ту* § 87, ч. 1, п. 1; *та́ти, тати́* § 89, ч. 1, п. 1;
та́тів, тати́в § 89, ч. 1, п. 1
тату́ньо § 66, ч. 3, п. 1; § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»
тату́ся § 82, ч. 5, п. 1
Тбілі́сі § 140, ч. 2, п. 4; § 153, ч. 3, п. 3
тбілі́ський § 153, ч. 3, п. 3
Твен (Марк Твен) § 147, ч. 4
тве́нівський (марк-тве́нівський) § 147, ч. 4
тве́рдження, тве́рджень § 9, ч. 2, п. 4
Твердохле́бов § 144, ч. 1, п. 3, пп. «г»
твій § 110, ч. 2; *твоє́* § 4, ч. 1, п. 1; *Твоє́* § 53, ч. 2, прим. 2; *твої́* § 3, ч. 1, п. 1
тво́рений § 119, ч. 1, п. 2, пп. «а»
тво́рення, тво́рень § 9, ч. 2, п. 4
творе́ць, творця́ § 9, ч. 3, п. 5, пп. «а»; *Творе́ць* § 53, ч. 2
тво́рчий § 101, ч. 1, п. 1
тво́рчо § 10, ч. 3, п. 4, прим.
теа́тр § 54, ч. 3; § 123, ч. 1; § 127, ч. 1
те ж (займенник) § 41, ч. 1, п. 9, прим.
теж § 41, ч. 1, п. 9, прим.
те́їн § 129, ч. 3
Те́керей § 128, ч. 4

- Тéкля* § 123, ч. 1
телепродукція (теле-, радіо-, аудіо- і відеопродукція) § 36, ч. 2, п. 3
телеапарату́ра (ра́діо- й телеапарату́ра) § 36, ч. 2, п. 3
телегра́му § 82, ч. 6, п. 1, пп. «д»
телегра́ф § 121, ч. 2
телеканáл (т/к) § 62, ч. 7
телефо́на § 82, ч. 6, п. 9, прим.; (у) *телефо́ні* § 86, ч. 1, п. 1, пп. «а»
телефо́ну § 82, ч. 6, п. 9, прим.
телехро́ніка § 35, ч. 6, п. 2
теля́ § 66, ч. 5, п. 1, пп. «а» (парадигма); *теля́та* § 99, ч. 1; *теля́т* § 99, ч. 2;
теля́там § 99, ч. 3
теля́ткові, теля́тку § 83, ч. 1, п. 1; (на) *теля́ткові* § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б»; § 86,
ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 1; (по) *теля́тку* § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 1
теля́чий § 101, ч. 1, п. 1
Тéмза § 149, ч. 1, п. 3
те́мно-зеле́ний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «г»
те́мної но́чі § 41, ч. 2, п. 3
темнува́тий § 33, ч. 8
темп § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
Тéннессі § 128, ч. 3
Теодо́р § 123, ч. 1
теоре́ма (ніфаго́рова теоре́ма) § 49, ч. 9, п. 3, прим.
тео́рія § 123, ч. 1
тепе́р § 27, ч. 1, п. 1
тепе́рішній § 102, ч. 1, п. 2
тепловóз § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»; § 36, ч. 1, п. 1
теплоелектростáнції (те́пло- й гідроелектростáнції) § 36, ч. 2, п. 3
теплообмі́нний § 40, ч. 1, п. 1
терапі́я (УВЧ-терапі́я) § 61, ч. 3
Тере́бля § 68, ч. 1, п. 2 (парадигма)
Теребовля́нська іко́на Ма́тері Бо́жої § 53, ч. 7
Терезі́в (бе́та Терезі́в) § 51, ч. 1
Тере́нь § 143, ч. 3 (парадигма)
те́рміна § 82, ч. 6, п. 9, прим.
те́рміну § 82, ч. 6, п. 9, прим.
термогідродина́міка § 36, ч. 1, п. 8
термо́метр § 127, ч. 1
Терно́піль § 148, ч. 1, прим.; § 152, ч. 1, п. 2 (парадигма); *Терно́поля* § 82, ч. 5,
п. 2, пп. «й»
*Терно́пільського (ка́федра істо́рії України Терно́пільського націо́нального
педагогі́чного університе́ту імені Володи́мира Гнатюка́)* § 54, ч. 6
Тер- (*Тер-Казаря́н, Тер-Ованеся́н, Тер-Петрося́н*) § 146, ч. 4, п. 5
терорі́зм § 32, ч. 15
терпі́ть § 118, ч. 1, прим.
терпу́г, (на) терпузі́ § 12, ч. 1, п. 2

- те́рти* § 115, ч. 3, п. 2, пп. «е»; § 115, ч. 3, п. 2, пп. «ж», прим.
те́ртий § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б»
Теруе́ль § 152, ч. 1, п. 2 (парадигма)
тесáти § 11, ч. 2
Тесле́нка § 82, ч. 3
тэ́сля § 67, ч. 2, п. 2; *тэ́слив* § 76, ч. 1, п. 3
тесляра́ § 82, ч. 5, п. 1; *тесля́ре* § 87, ч. 1, п. 3; *тесля́рі* § 88, ч. 1, п. 2
тесля́рський (столя́рно-тесля́рський) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
Тесса́лія, Фесса́лія § 123, ч. 2
Тéтерів § 148, ч. 1; § 153, ч. 2; *Тéтерева* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
тéтерівський § 153, ч. 2
Тéтчер § 134, ч. 2
Тетя́на § 143, ч. 1
Техáс (штат Техáс) § 50, ч. 9
тéхніки (Держáвна прéмія України в гáлузі нау́ки і тéхніки) § 57, ч. 3
техні́чний (культу́рно-техні́чний) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
течія́ Куросіо § 50, ч. 11
тэ́ца § 67, ч. 2, п. 3, пп. «а»
ти § 108, ч. 1 (парадигма); *(до) тэ́бе* § 113, ч. 1, прим. 2
Тибéт § 129, ч. 4, п. 5
тигр § 68, ч. 2, п. 1 (парадигма); *(на) тíгрові, (на) тíгрі* § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 1
Тíгорова (Степа́н Тíгорова Смерть) § 146, ч. 2, п. 1; § 146, ч. 6 (парадигма)
тíждень § 28, ч. 1; § 53, ч. 3; *тíжня* § 28, ч. 1; § 82, ч. 5, п. 2, пп. «д»
тижне́вий § 28, ч. 1
Тимíш § 143, ч. 3 (парадигма); § 143, ч. 3, прим. 1
Тимофе́єв § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
тим ра́зом § 41, ч. 2, п. 3
тíм-то § 43, ч. 3; § 44, ч. 4, п. 1
Тимчасо́вий у́ряд § 54, ч. 1
тимчасо́во § 41, ч. 1, п. 8
тим ча́сом § 41, ч. 2, п. 3
тимча́сом як § 43, ч. 2, п. 2
ти́ну § 82, ч. 6, п. 5
тип § 129, ч. 4, п. 1
Тíса § 148, ч. 1
тíсяча (тис.) § 62, ч. 3
тíсяча § 105, ч. 11; *тíсячі* § 107, ч. 2; § 38, ч. 1, п. 2, прим. 2; § 106, ч. 2; *тíсяч* § 105, ч. 6
тíсяча (тíсяча дев'ятсóт вісімдеся́т восьмий § 38, ч. 1, п. 2, прим. 1;
тíсяча дев'ятсóт дев'яно́сто пéршого (року) § 106, ч. 2; *тíсяча п'ятсóт* § 38, ч. 1, п. 2, прим. 1; *(у) тíсяча сімсóт вісімдеся́т дев'я́тому (році)* § 106, ч. 2)
тíсячний § 38, ч. 1, п. 2, прим. 2; § 106, ч. 1
тисячолі́ття (тис.) § 62, ч. 3

- тисячоліття (*I тисячоліття*) § 106, ч. 2
 титán § 49, ч. 7, п. 2, прим. 1
 Титóв § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
 ті́фу § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»
 ті́хий-тихéсенький § 35, ч. 7, п. 2, пп. «г»
 тихéсенький (ті́хий-тихéсенький) § 35, ч. 7, п. 2, пп. «г»
 Тихомі́ров § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
 Тихоре́цьк § 149, ч. 8, п. 3, пп. «в»
 ті́хо-ті́хо § 35, ч. 7, п. 1; § 41, ч. 3, п. 5
 Тичі́нине § 49, ч. 9, п. 1
 ті́ші § 69, ч. 1, п. 2; § 70, ч. 1; ті́шу § 71, ч. 1; ті́шею § 72, ч. 1; (у) ті́ші
 § 73, ч. 1
 ті́шком-ні́шком § 35, ч. 7, п. 2, пп. «а»
 Ті́к (ву́лиця Бо́ричів Ті́к) § 50, ч. 11
 ті́льки ж но § 44, ч. 4, п. 1, прим. 1
 ті́льки що § 44, ч. 2, п. 10
 ті́льки-но § 43, ч. 3; § 44, ч. 4, п. 1
 у ті́м § 41, ч. 1, п. 9, прим.
 ті́м'я § 66, ч. 5, п. 1, пп. «б» (парадигма); § 68, ч. 4 (парадигма); § 98, ч. 1;
 § 98, ч. 5; § 99, ч. 1; § 99, ч. 4; ті́мені, ті́м'я § 98, ч. 2; ті́мені, ті́м'ю § 98,
 ч. 3; ті́менем, ті́м'ям § 98, ч. 4; (на) ті́мені, ті́м'ї; (но) ті́мені, ті́м'ю
 § 98, ч. 5; (на) ті́м'ї § 7, ч. 2, п. 1; ті́м'їв § 99, ч. 2; ті́м'ям § 99, ч. 3;
 ті́м'ями § 99, ч. 5; (на) ті́м'ях § 99, ч. 6
 ті́нь § 30, ч. 1, п. 3; § 66, ч. 4, п. 1; § 68, ч. 3 (парадигма); § 142, ч. 1, прим. 2;
 ті́ні § 95, ч. 1; § 96, ч. 1; § 142, ч. 1, прим. 2; ті́нню § 30, ч. 1, п. 3; § 95,
 ч. 3, п. 1; (у) ті́ні § 95, ч. 4; ті́ней § 96, ч. 2; ті́ням § 96, ч. 3; (у) ті́нях
 § 96, ч. 5; фі́льм «Ті́ні забу́тих прэ́дків» § 55, ч. 3
 ті́пáльний (м'я́льно-ті́пáльний) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
 ті́тка § 33, ч. 3
 ті́ту́сю § 74, ч. 1, п. 3
 ті́тчин § 33, ч. 3
 Ті́ціán § 129, ч. 2, п. 3
 тка́цтво § 19, ч. 1, п. 1
 тка́цький § 19, ч. 1, п. 1
 ткач § 19, ч. 1, п. 1; § 67, ч. 3, п. 3, пп. «а»
 Ткачу́к § 141, ч. 1
 то (частка) § 44, ч. 2, п. 11; § 44, ч. 2, п. 14; § 44, ч. 3, п. 2
 то (чи то) § 44, ч. 2, п. 11
 То Хоáй § 49, ч. 4
 то́бто § 43, ч. 1
 товарі́ство (т-во) § 62, ч. 5
 товарі́ство § 19, ч. 1, п. 3; § 54, ч. 4; § 54, ч. 6; Товарі́ство винахі́дників та
 раціо́наліза́торів України § 54, ч. 1
 товарі́ський § 19, ч. 1, п. 3

- товáриш § 19, ч. 1, п. 3; § 33, ч. 7, п. 2; § 66, ч. 3, п. 1; § 67, ч. 3, п. 3, пп. «а»;
товáришеві § 83, ч. 1, п. 1; (на / у (в) / по / при) товáришеві, товáришу,
товáришиі § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 3; товáришу § 87, ч. 1, п. 1;
товаришиі́ § 88, ч. 1, п. 2; § 94, ч. 1; товариши́ами § 92, ч. 1, п. 1; (на / при)
товáришеві § 86, ч. 1, п. 3, пп. «а»
товáришева, товáришеве § 33, ч. 7, п. 2
товáру § 82, ч. 6, п. 2, пп. «в»
товсті́ший § 104, ч. 1, п. 1
то́вищий § 104, ч. 1, п. 1
тогобі́чний § 101, ч. 1, п. 1
тоді́ як § 43, ч. 2, п. 2
той, та, те, ті § 111, ч. 1 (парадигма); (не від) то́го § 44, ч. 2, п. 7; (від) то́го,
(на) то́му § 113, ч. 1, прим. 2; те § 44, ч. 2, п. 8
тока́й § 50, ч. 12
Токма́к § 152, ч. 1, п. 2 (парадигма)
то́ку § 82, ч. 6, п. 5
Толéдо § 121, ч. 2
Толсто́є § 150, ч. 1, прим.
Толсто́й, Толста́ § 144, ч. 2, п. 2
том (т.) § 62, ч. 3
том § 9, ч. 2, п. 6
Тома́шув-Мазове́цький § 150, ч. 3; § 151, ч. 2, п.
тому́-то § 43, ч. 3
тому́ що § 43, ч. 2, п. 2
тонкоме́лений § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в»
тонкомі́рний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в»
тонкорозпоро́шений § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в»
то́нна (т) § 62, ч. 4
то́нна § 128, ч. 1
то́ннокіломе́тр § 36, ч. 1, п. 3
то́нший § 27, ч. 1, п. 2
тоню́сінький § 26, ч. 3, п. 2
Тоо́мінг § 137, ч. 1
топме́неджер § 35, ч. 6, п. 3
топмоде́ль § 35, ч. 6, п. 3
топо́ленька § 32, ч. 9
топо́ль § 9, ч. 3, п. 5, пп. «в»
То́ра § 53, ч. 4
торг, то́ргу § 9, ч. 2, п. 2; (на) то́рзі, (на) то́ргу § 86, ч. 1, п. 1, пп. «а»,
прим. 1
торгі́влі (бог торго́влі) § 53, ч. 1, прим.
торгфлóт § 9, ч. 2, п. 5
торі́шній § 21, ч. 3; § 102, ч. 1, п. 2
Торквáто Та́ссо § 140, ч. 2, п. 5
торфогні́й § 36, ч. 1, п. 3

торфоріз § 35, ч. 3, п. 1
торф'яний § 7, ч. 2, п. 1, прим.
Торця § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
тотóжний § 101, ч. 1, п. 1
Тоя́ма (префекту́ра Тоя́ма) § 50, ч. 9
Т-поді́бний § 35, ч. 7, п. 10
трава́ (трава́ звіро́бій § 37, ч. 3, п. 2; розрі́в-трава́ § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»)
тра́вень, тра́вня § 9, ч. 2, п. 1
трави́чка § 32, ч. 8
«Трави́ата» (о́пера «Трави́ата») § 55, ч. 3
тради́ції (бальза́ківські тради́ції) § 49, ч. 9, п. 3, прим.
тради́ційний § 33, ч. 1
трає́кторія § 126, ч. 1
тра́ктор (тра́ктор «Слобожа́нець») § 58, ч. 2; *тра́ктора* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «б»; *трактори́* § 91, ч. 1, п. 2; *трактора́м* § 90, ч. 1; *трактора́ми* § 92, ч. 1, п. 1
тра́кторний (Ха́рківський тра́кторний заво́д) § 54, ч. 4
тра́нспорту (НДІ тра́нспорту га́зу) § 61, ч. 3, прим. 2
трать, тратьмо, тратьте, § 26, ч. 3, п. 4; § 116, ч. 3, п. 3
тре́ба (не тре́ба § 44, ч. 2, п. 7; як тре́ба § 41, ч. 2, п. 1)
тре́те § 30, ч. 1, п. 5, прим.
тре́тіна (= 1/3) § 107, ч. 1
тре́тій, тре́те § 106, ч. 1; *тре́тя* § 30, ч. 1, п. 5, прим.; § 106, ч. 1
тре́тім (двом тре́тім) § 107, ч. 1
Третьяко́в § 144, ч. 4, п. 1, пп. «а»
три § 88, ч. 1, п. 2, прим. 1; § 105, ч. 2 (парадигма); § 105, ч. 8; *трьох* § 8, ч. 2; § 26, ч. 2, п. 2; § 105, ч. 8; *трьом* § 105, ч. 8
три з полови́ною тис́ячний загі́н § 38, ч. 1, п. 2, прим. 2
триа́томний § 35, ч. 4, п. 2, пп. «а»
триви́дсо́тко́вий § 35, ч. 6, п. 5
триди́цятий § 106, ч. 1
три́дцять § 105, ч. 3
три́дцять ві́сім § 38, ч. 1, п. 2, прим. 1
трикіломе́тровий § 35, ч. 4, п. 2, пп. «а»
трику́тник § 35, ч. 6, п. 5; *трику́тника* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «г»
три́лер § 124, ч. 2
трильйо́н (трлн) § 62, ч. 4
трима́ти § 1, ч. 2
трина́дцять § 105, ч. 3
трини́жок § 35, ч. 4, п. 2, пп. «а»
триокси́д § 35, ч. 4, п. 2, пп. «а»
Трипи́лля § 148, ч. 1; § 154, ч. 2, п. 2
трипи́льська культу́ра § 52, ч. 3, прим. 2
трипудо́вий § 40, ч. 1, п. 2, пп. «е»

тріста § 38, ч. 1, п. 1; § 105, ч. 5; *тръохсѡт* § 38, ч. 1, п. 1; (*на*) *тръохстах* § 38, ч. 1, п. 1
три-чотіри § 35, ч. 7, п. 3
триярусний § 35, ч. 6, п. 5
Трієст § 129, ч. 4, п. 4, прим. 2; § 130, ч. 2, п. 3
трієстський § 129, ч. 4, п. 4, прим. 2
Трійця § 53, ч. 2; § 53, ч. 2, прим. 1
тріск § 28, ч. 2
тріснути § 28, ч. 2
тріумф § 129, ч. 2, п. 2
Тріш § 140, ч. 2, п. 9
трѡє § 105, ч. 8
по трѡє § 41, ч. 2, п. 4
троїстий § 33, ч. 5; *Троїстий союз* § 50, ч. 7
Троїцьк § 151, ч. 2, п. 2
троюрідний § 35, ч. 4, п. 2, пп. «Г»
троянда (*Троянда* § 49, ч. 7, п. 3; *троянда «глорія-дей»* § 59, ч. 2; *троянда Марко Вовчок* § 59, ч. 3)
тру, труть § 115, ч. 3, п. 2, пп. «е»; § 115, ч. 3, п. 2, пп. «ж», прим.; *три* § 115, ч. 3, п. 2, пп. «ж», прим.
Трубіж § 148, ч. 1
трубоклад § 36, ч. 1, п. 1
трубопровід § 9, ч. 3, п. 5, пп. «Д»
Трускавця § 82, ч. 5, п. 2, пп. «Й»
Труцький § 144, ч. 2, п. 1; § 144, ч. 2, п. 2; *Труцька* § 144, ч. 2, п. 1
тръомá п'ятими § 107, ч. 1
тръомастáми § 38, ч. 1, п. 1
тръомстáм § 38, ч. 1, п. 1
тръохмільѡнний § 106, ч. 1
тръохмільярдний § 38, ч. 1, п. 2
тръохсѡтий § 38, ч. 1, п. 2; § 106, ч. 1
тръохсотп'ятдесятиріччя § 36, ч. 1, п. 6
тръохсотріччя § 35, ч. 5, п. 1
тръохтісячний § 35, ч. 5, п. 1; § 38, ч. 1, п. 2, прим. 1; § 106, ч. 1
тряся § 29, ч. 2
Туапсѣ § 140, ч. 2, п. 3
туберкульѡз § 121, ч. 1, п. 2
тугий § 101, ч. 1, п. 1
тугоплавкий § 40, ч. 1, п. 2, пп. «В»
туді (ні сюді ні туді) § 44, ч. 2, п. 8
тук-тук § 35, ч. 7, п. 4
тулію § 82, ч. 6, п. 6
Тулуза § 121, ч. 1, п. 1
Тульчін § 153, ч. 1
тульчінський § 153, ч. 1

туман § 29, ч. 1, п. 3; *туману* § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»
туманний § 29, ч. 1, п. 3; *Туманний Альбіон* § 50, ч. 6, прим.
туманність § 29, ч. 1, п. 3
туманно § 29, ч. 1, п. 3
тунгус § 153, ч. 3, п. 3
Тунгуска (Ніжня Тунгуска) § 150, ч. 1
тунгуський § 153, ч. 3, п. 3
Туніса § 82, ч. 6, п. 5, прим.
Тунісу § 82, ч. 6, п. 5, прим.
Тупій Ніж § 146, ч. 2, п. 1
Тупік § 149, ч. 8, п. 3, пп. «д»
турецький § 22, ч. 1, п. 1; § 153, ч. 3, п. 2; § 55, ч. 3
Туреччина § 22, ч. 1, п. 1
турне § 140, ч. 2, п. 3
турок § 153, ч. 3, п. 2
Турсунзаде § 146, ч. 4, п. 4, прим.
Турянином § 85, ч. 1, п. 3, пп. «а», прим.
тутешній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 2
Тхе (Кім Йї Тхе) § 2, ч. 4
тьмяний § 7, ч. 2, п. 1, прим.; § 27, ч. 1, п. 3
тьмяність § 27, ч. 1, п. 3
ТЬомкін § 144, ч. 1, п. 4, пп. «б»
тьохкати § 8, ч. 2; § 26, ч. 2, п. 2
тьох-тьох § 35, ч. 7, п. 4
тюгівець § 61, ч. 2
(перед) ТЮГом, (до) ТЮГу § 61, ч. 2
Тюленєв § 144, ч. 4, п. 1, пп. «в», прим.
тюльпán Рémбрандта § 59, ч. 3
тюрки § 153, ч. 3, п. 2
тюркський § 153, ч. 3, п. 2
тюрма § 27, ч. 1, п. 1
Тюссó (Музей мадам Тюссó) § 54, ч. 3
тягну́ти, тягну́в, тягну́ла § 115, ч. 7, п. 2, прим. 2
тягті́, тягла́ § 115, ч. 7, п. 2, прим. 2
тяжчий § 104, ч. 1, п. 1
тяму́щий § 101, ч. 1, п. 1

У

у § 23, ч. 1, п. 1, п. 2, п. 3, 4, 5, 6; § 23, ч. 2, п. 6, прим. 1
У Ну Мунг § 146, ч. 2, п. 6
уайт-спірит § 124, ч. 1
УАПЦ (Українська автокефальна православна церква) § 63, ч. 2, п. 9
убійця § 67, ч. 2, п. 2
Убийвовк § 36, ч. 1, п. 5; *Убийвовк* § 146, ч. 3, п. 1

- убі́к § 41, ч. 1, п. 2; § 41, ч. 1, п. 9, прим.
 убо́гий § 19, ч. 1, п. 2
 убо́зтво § 19, ч. 1, п. 2; § 63, ч. 3
 убо́ліва́льник § 32, ч. 1
 ув § 23, ч. 1, п. 2, прим. 2
 ува́га § 23, ч. 3
 увертю́ра § 23, ч. 3
 увече́рі § 10, ч. 1; § 41, ч. 1, п. 2
 уві § 23, ч. 1, п. 2, прим. 2
 уві́сні § 41, ч. 2, п. 1
 уві́мкну́в § 23, ч. 1, п. 2, прим. 2
 уво́лю § 23, ч. 1, п. 5; § 41, ч. 1, п. 2
 УВЧ-терапі́я § 61, ч. 3
 уга́ву (без уга́ву) § 41, ч. 2, п. 1
 угі́дь § 30, ч. 1, п. 1
 уго́да (Потсда́мська уго́да) § 55, ч. 1
 уго́лос § 41, ч. 1, п. 2
 угорі́ § 23, ч. 1, п. 2; § 41, ч. 1, п. 2
 угору́ § 41, ч. 1, п. 2
 Уго́ри́на § 23, ч. 3; § 50, ч. 6
 у́гро-фі́ни § 36, ч. 2, п. 2
 у́гро-фі́нський § 40, ч. 2, п. 1
 У́гля § 6, ч. 1, п. 2
 уда́рник § 23, ч. 3
 уда́ча § 23, ч. 3
 удво́є § 41, ч. 1, п. 5
 удво́х § 41, ч. 1, п. 5
 Уде́ (Ула́н-Уде́) § 154, ч. 3, п. 3
 уде́нь § 41, ч. 1, п. 2
 уде́сятеро § 41, ч. 1, п. 5
 уди́й § 9, ч. 3, п. 5, пп. «г»; § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»
 Удовиче́нко § 23, ч. 3
 удо́сві́та § 41, ч. 1, п. 7
 удо́скона́лення § 32, ч. 5
 удру́ге § 41, ч. 1, п. 5
 Уе́льс § 124, ч. 1
 У́жгород § 152, ч. 1, п. 2 (парадигма)
 ужи́нок § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
 ужи́тий § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б»
 узбе́к § 153, ч. 3, п. 2
 узбере́жся § 9, ч. 3, п. 2, пп. «в»; § 23, ч. 3
 узбе́цький § 153, ч. 3, п. 2
 узбі́ччя § 82, ч. 2; (при) узбі́ччі § 86, ч. 1, п. 1, пп. «б»
 узві́шшя § 91, ч. 1, п. 2; узві́шшям § 90, ч. 1; узві́шшями § 92, ч. 1, п. 1;
 (на) узві́шшях § 93, ч. 1

- узві́з (*Андрі́ївський узві́з*) § 50, ч. 11
 узі́мку § 41, ч. 1, п. 2
 ознаки́ § 41, ч. 1, п. 2
 узя́тись, узя́всь, узяла́сь, узяло́сь, узяли́сь § 115, ч. 7, п. 2, прим. 3
 узя́вшись, узя́вшись § 120, ч. 2, прим.
 узя́тий § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б»
 ука́з § 23, ч. 3
 укла́д § 23, ч. 3
 Украї́на § 23, ч. 3, прим.; § 37, ч. 3, п. 1; § 37, ч. 3, п. 2; § 50, ч. 6; § 52, ч. 3;
 § 54, ч. 1; § 54, ч. 2; § 54, ч. 3; § 54, ч. 5, прим. 5; § 54, ч. 6; § 55, ч. 1; § 55,
 ч. 3; § 56, ч. 1; § 56, ч. 1, прим. 1; § 57, ч. 1; § 57, ч. 3; § 61, ч. 3, прим. 1;
 § 61, ч. 3, прим. 2; (*нів*) Украї́ни § 36, ч. 1, п. 7, прим.
 Украї́на-не́нька § 37, ч. 2, п. 1
 украї́ністів (*конгрес Міжнародної асоціації україністів*) § 54, ч. 6
 украї́нка § 49, ч. 6; украї́нок § 78, ч. 1, п. 1
 украї́нський (*укр.*) § 62, ч. 3
 украї́нський § 63, ч. 3; Украї́нський музе́й § 54, ч. 3; Украї́нського товари́ства
 охоро́ни пам'яток істо́рії та культу́ри § 54, ч. 6; Украї́нська гре́ко-
 католи́цька це́рква, Украї́нська люте́ра́нська це́рква, Украї́нська
 правосла́вна це́рква § 53, ч. 5; Директо́рія Украї́нської На́родної Респу́бліки
 § 54, ч. 1; Украї́нські Націо́нальні Но́вини § 54, ч. 5, прим. 3; Зако́н Украї́ни
 «Про забезпе́чення функціо́нування украї́нської мо́ви як державно́ї» § 55,
 ч. 1
 украї́нців (*Світовий конгрес українців*) § 52, ч. 2
 украї́нцю § 87, ч. 1, п. 3
 укра́й § 41, ч. 1, п. 2
 Укрза́лізни́ця § 61, ч. 1, п. 1
 «Укрна́фта» (*Публі́чне акціо́нерне товари́ство «Укрна́фта»*) § 54, ч. 4
 Укрпрофра́да § 61, ч. 1, п. 1
 укú́ні § 41, ч. 1, п. 2
 ула́д § 41, ч. 1, п. 2
 Ула́н-Уде́ § 154, ч. 3, п. 3
 улéсливий § 28, ч. 1
 улі́тку § 41, ч. 1, п. 2
 ультимáтум § 23, ч. 3
 ультраеро́зія § 130, ч. 3
 ультразвúк § 35, ч. 6, п. 3
 ультрамо́дний § 35, ч. 6, п. 3
 У́маницина § 27, ч. 1, п. 2
 У́мань § 23, ч. 3; § 152, ч. 1, п. 3 (*парадигма*); У́мані § 95, ч. 1; У́манню § 95,
 ч. 3, п. 1; (*в*) У́мані § 95, ч. 4; У́мане § 95, ч. 5
 умі́сний § 28, ч. 3
 умі́льцю, умі́льче § 87, ч. 1, п. 3
 умі́ння § 66, ч. 3, п. 2; § 68, ч. 2, п. 2 (*парадигма*); § 82, ч. 2; § 88, ч. 1, п. 3;
 умі́нню § 83, ч. 1, п. 2, пп. «а»; умі́нням § 85, ч. 1, п. 2; умі́нь § 89, ч. 1, п. 2

- умо́ва § 23, ч. 3
 уна́слідок § 23, ч. 1, п. 2; § 42, ч. 1, п. 1
 уні́з § 41, ч. 1, п. 2
 унизу́ § 41, ч. 1, п. 2
 універма́гу § 82, ч. 6, п. 5
 університе́т (ун-т) § 62, ч. 5
 університе́т (Га́рвардський університе́т, Націона́льний університе́т «Остро́зька акаде́мія» § 54, ч. 3; «Університе́т» (станція метро) § 50, ч. 14); університе́ту § 54, ч. 6; § 82, ч. 6, п. 3
 унічию́ § 41, ч. 1, п. 6
 уночі́ § 41, ч. 1, п. 2
 Ўнтер-ден-Лінден-штра́се § 50, ч. 5
 унтерофіце́р § 35, ч. 6, п. 4
 упако́ваний § 34, ч. 1
 упако́вання § 34, ч. 1
 упáм'ятку § 41, ч. 1, п. 3
 упéнь § 41, ч. 1, п. 2
 уперéд § 41, ч. 1, п. 2
 уперéміш § 41, ч. 1, п. 3
 упе́рти, упру́, упру́ть, упрі́ § 115, ч. 3, п. 2, пп. «ж», прим.
 упе́рше § 41, ч. 1, п. 5
 упі́ну (без упі́ну) § 41, ч. 2, п. 1
 упла́в § 41, ч. 1, п. 3
 упла́ч § 41, ч. 1, п. 3
 уподо́вж § 41, ч. 1, п. 7; § 42, ч. 1, п. 1
 у по́міч § 41, ч. 2, п. 1
 упо́перек § 41, ч. 1, п. 2
 упо́ру § 41, ч. 1, п. 2
 упра́ва § 23, ч. 3
 Управлі́ння осві́ти Шевче́нківської райо́нної в мі́сті Ки́єві держáвної адміністра́ції § 54, ч. 1
 уприту́л § 23, ч. 1, п. 4
 упродо́вж § 42, ч. 1, п. 1
 ура́ (на ура́) § 41, ч. 1, п. 1, прим.
 урага́ну § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»
 ура́з § 41, ч. 1, п. 2
 у (в) ра́зі § 42, ч. 3
 Ура́лу § 82, ч. 6, п. 5
 ура́нці § 41, ч. 1, п. 2
 Урба́на § 135, ч. 2
 Урба́нчик § 144, ч. 4, п. 2, прим. 1
 у́рвища § 88, ч. 1, п. 3
 уре́шиті § 41, ч. 1, п. 2
 урі́вку § 82, ч. 6, п. 5
 урі́вень § 41, ч. 1, п. 2

урівні § 41, ч. 1, п. 2
 урожаєм § 85, ч. 1, п. 1
 ур́о́зкид § 41, ч. 1, п. 3
 ур́о́зліт § 41, ч. 1, п. 3
 ур́о́зсип § 41, ч. 1, п. 3
 ур́о́зтіч § 41, ч. 1, п. 3
 уручну́ § 41, ч. 1, п. 4
 уряд § 41, ч. 1, п. 2
 у́ряд (Тимчасовий у́ряд) § 54, ч. 1; у́ряду § 82, ч. 6, п. 3
 Усв́ятцев § 144, ч. 1, п. 3, пп. «в»
 усé, все § 113, ч. 1 (парадигма)
 усé ж таки § 44, ч. 4, п. 1, прим. 1
 усé-таки́ § 44, ч. 4, п. 1
 усере́дині § 41, ч. 1, п. 2; § 41, ч. 1, п. 9, прим.
 усі, всі § 113, ч. 1 (парадигма)
 усіе́ї (Католико́с-Патріа́рх усіе́ї Гру́зії) § 53, ч. 6
 усіля́кий, всіля́кий § 113, ч. 1, прим. 1
 услі́д § 41, ч. 1, п. 2
 усма́к § 41, ч. 1, п. 2
 усмі́хну́всь § 115, ч. 7, п. 2, прим. 3
 усмі́ху § 82, ч. 6, п. 9
 у́спіх § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»; у́спіху § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»; § 82, ч. 6, п. 9
 Успі́ння (це́рква Успі́ння Пресв́ято́ї Богоро́диці) § 55, ч. 2, прим.
 уста́лення § 23, ч. 3
 устанóва § 23, ч. 3
 устанóвлювати § 11, ч. 1
 Усті́нівка (ста́нція Усті́нівка) § 50, ч. 13
 у сто́кра́т § 41, ч. 2, п. 1
 у́стрій, у́строю § 9, ч. 1, п. 1, пп. «а»
 усту́п § 23, ч. 3
 У́стюг (Вели́кий У́стюг) § 150, ч. 1
 усу́нений § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 1
 усу́нути § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 1
 усу́нутий § 119, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим. 1
 (з) усьо́го § 113, ч. 1, прим. 2
 (в) усьо́му § 113, ч. 1, прим. 2
 уся́, вся § 113, ч. 1 (парадигма)
 уся́кий, вся́кий § 113, ч. 1, прим. 1
 уті́м § 41, ч. 1, п. 6; § 41, ч. 1, п. 9, прим.
 уто́пія § 23, ч. 3
 утрéтє § 41, ч. 1, п. 5
 утрі́чі § 41, ч. 1, п. 1
 утрóє § 23, ч. 1, п. 4; § 41, ч. 1, п. 5
 утрьо́х § 41, ч. 1, п. 5
 учені́ця § 32, ч. 4

учень § 10, ч. 1; § 32, ч. 3; учня § 82, ч. 5, п. 1
 учётверо § 41, ч. 1, п. 5
 учетвёрте § 41, ч. 1, п. 5
 учи́тель § 23, ч. 1, п. 1; § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»; учи́теля § 82, ч. 5, п. 1;
 (на / у (в) / по / при) учи́телеві, учи́телю, учи́телі § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б»,
 прим. 3; учителі § 94, ч. 1; Будінок учи́теля § 54, ч. 3; День учи́теля § 52,
 ч. 1; § 54, ч. 3; учи́тель-фі́зик § 37, ч. 2, п. 3
 учи́телька § 23, ч. 1, п. 6
 учителюва́ти § 34, ч. 1
 учотирьо́х § 41, ч. 1, п. 5
 уще́рть § 41, ч. 1, п. 2
 уя́ва § 23, ч. 3

Ф

фа § 140, ч. 2, п. 2
 фа́брика (ф-ка) § 62, ч. 5
 фа́брика § 54, ч. 4; § 67, ч. 2, п. 1, пп. «а»; § 129, ч. 4, п. 1; фа́бриці § 70, ч. 1;
 фа́брику § 71, ч. 1; фа́брикою § 72, ч. 1; (на) фа́бриці § 73, ч. 1; фа́брики
 § 69, ч. 1, п. 1; § 75, ч. 1; § 78, ч. 1, п. 2; фа́брик § 76, ч. 1, п. 1; фа́брикам
 § 77, ч. 1, п. 1; фа́бриками § 79, ч. 1, п. 1
 фа́вна § 131, ч. 3; фавн § 49, ч. 7, п. 2, прим. 1
 Фадла́н (Ібн Фадла́н) § 146, ч. 4, п. 4
 файл § 121, ч. 1, п. 1
 фа́ктора § 82, ч. 6, п. 9, прим.
 фа́ктору § 82, ч. 6, п. 9, прим.
 факульте́ту (вче́на ра́да філологі́чного факульте́ту) § 54, ч. 6
 фа́льші § 95, ч. 1
 фан-клу́б § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
 Фарао́н § 49, ч. 8
 Фара́х § 140, ч. 2, п. 9
 «Фарма́к» (заво́д «Фарма́к») § 54, ч. 5
 фармпрепа́рат § 35, ч. 6, п. 1
 фасáду § 82, ч. 6, п. 5
 Фа́стів, Фа́стова § 9, ч. 1, п. 1, пп. «г»
 (з) Фати́мою Гаса́н-кизі́ § 140, ч. 4, прим.
 Фатья́нов § 144, ч. 4, п. 1, пп. «а»
 фа́уна § 131, ч. 3
 Фа́уст § 131, ч. 1; псе́вдо-Фа́уст § 35, ч. 6, п. 2, прим.
 фахіве́ць § 9, ч. 3, п. 1, пп. «а»; фахіви́ця § 9, ч. 3, п. 1, пп. «а»; § 82, ч. 5, п. 1
 фая́нс § 126, ч. 1
 Федера́ція незале́жних профспіло́к Украї́ни § 54, ч. 1
 Фе́дін § 144, ч. 1, п. 2
 Фе́дір § 32, ч. 12, прим.; § 143, ч. 3, прим. 1
 Фе́дорівна § 32, ч. 12, прим.

- Фёдоров* § 144, ч. 1, п. 4, пп. «б»
Фёдорович § 32, ч. 12, прим.
Фёдченко § 27, ч. 1, п. 6
Федчішин § 27, ч. 1, п. 6
Феєрба́х § 126, ч. 1
феєрве́рк § 126, ч. 1; § 130, ч. 2, п. 2
фе́йсбу́к § 54, ч. 7; *фе́йсбу́ку* § 82, ч. 6, п. 1, пп. «д»; *мере́жа «Фе́йсбу́к»* § 54, ч. 7
фено́мена § 82, ч. 5, п. 1; § 82, ч. 6, п. 9, прим.
фено́мену § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»; § 82, ч. 6, п. 9, прим.
феодалі́зму (доба́ феодалі́зму) § 52, ч. 3, прим. 2
Феодо́ра (блаже́нна Феодо́ра) § 53, ч. 2, прим. 1
Феодосі́й (преподо́бний Феодосі́й Ки́єво-Пече́рський) § 53, ч. 2, прим. 1
фе́рмер § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
Фесса́лія, Тесса́лія § 123, ч. 2
фе́я § 49, ч. 7, п. 2, прим. 1
Ф'єзо́ле § 138, ч. 1, п. 1
Фили́п § 144, ч. 1, п. 6
фіа́лка § 129, ч. 2, п. 2
фібриноге́ну § 82, ч. 6, п. 6
фігури́стка § 32, ч. 4
фі́зик § 32, ч. 1, прим.; *фі́зик-учи́тель* § 37, ч. 2, п. 3
фі́зика § 140, ч. 1, п. 1 (парадигма)
фізі́чний § 129, ч. 4, п. 1
Фікрéт-кизі́ § 146, ч. 4, п. 4
фі́ле § 130, ч. 1
Філіппі́ни § 152, ч. 2 (парадигма); § 153, ч. 1
філіппі́нський § 153, ч. 1
філологі́чного (вче́на ра́да філологі́чного факультéту) § 54, ч. 6
фільва́рку § 82, ч. 6, п. 5
фі́льм § 139, ч. 1, п. 2; *фі́льм «Ті́ні забу́тих прэ́дків»* § 55, ч. 3
фі́н § 128, ч. 1; *фі́ни* § 36, ч. 2, п. 2; § 128, ч. 1
фіна́нси § 100, ч. 1, п. 1; § 100, ч. 4, п. 1; § 129, ч. 2, п. 6; *фіна́нсів* § 100, ч. 2, п. 2; *фіна́нсам* § 100, ч. 3, п. 1; *фіна́нсами* § 100, ч. 5, п. 1; *(на) фіна́нсах* § 100, ч. 6, п. 1
Фінля́ндія § 121, ч. 1, п. 2
Фі́нська зато́ка § 154, ч. 1, п. 2
фі́нський (у́гро-фі́нський) § 40, ч. 2, п. 1
фіолéтовий § 129, ч. 2, п. 2
-фіо́рд (Бо́кна-фіо́рд § 154, ч. 3, п. 4; *Вара́нгер-фіо́рд* § 50, ч. 5)
Фі́рдоусі́ § 140, ч. 2, п. 4
фі́рма § 67, ч. 2, п. 1, пп. «а»; *фі́рма «І́мідж»* § 54, ч. 5
фі́тнес-клуб § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
фі́тотерапі́я § 35, ч. 6, п. 2
фла́єр § 126, ч. 1

фланелі § 95, ч. 1
 флеш-BIOS § 35, ч. 6, п. 3, прим. 3
 флешінтерв'ю § 35, ч. 6, п. 3
 флігеля § 82, ч. 5, п. 2, пп. «ж»
 Фліт-стріт § 129, ч. 4, п. 4, прим. 1
 Флобёр § 121, ч. 1, п. 1
 Флоріда § 129, ч. 4, п. 2
 флот § 121, ч. 1, п. 1
 Фляйшер § 136, ч. 1
 фоє § 126, ч. 1; § 130, ч. 2, п. 2
 фокстроту § 82, ч. 6, п. 3
 фолкгурт § 35, ч. 6, п. 2
 Фолл-Рівер § 154, ч. 3, п. 4; § 140, ч. 2, п. 7
 фолл-ріверський § 154, ч. 3, п. 4
 фолькмузика § 35, ч. 6, п. 2
 «фольксваген», «Фольксваген» § 58, ч. 2
 фон § 146, ч. 2, п. 4; фон Бісмарк § 147, ч. 3; фон дер Гольц § 146, ч. 2, п. 4
 фонозапис § 35, ч. 6, п. 2
 Фонтен-сюр-Рон § 50, ч. 2, прим.
 ФОП (псевдо-ФОП) § 35, ч. 6, п. 2, прим.
 форм § 9, ч. 2, п. 1, прим. 2
 формула § 121, ч. 1, п. 1
 форпост § 28, ч. 1, прим.
 форпостний § 28, ч. 1, прим.
 фотографія § 5, ч. 1
 фотосправа § 36, ч. 1, п. 4
 фразеологізму § 82, ч. 5, п. 2, пп. «в»
 франка § 82, ч. 5, п. 2, пп. «е»
 Франка § 82, ч. 3; § 54, ч. 3; § 154, ч. 1, п. 4
 Франківськ (Івано-Франківськ) § 152, ч. 5 (парадигма); § 154, ч. 3, п. 2; § 154, ч. 3, п. 6, прим. 1
 Франківська кімната § 49, ч. 9, п. 3
 франківський (івано-франківський) § 154, ч. 3, п. 2
 франкознавець § 49, ч. 5
 Фрэнкфурт-на-Майні § 50, ч. 2, прим.; § 152, ч. 6 (парадигма); § 154, ч. 3, п. 5
 Фрэнкфурта § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
 фрэнкфуртський-на-Майні § 154, ч. 3, п. 5
 Франціско (Сан-Франціско) § 50, ч. 4
 францу́з § 49, ч. 6; § 153, ч. 3, п. 1
 Францу́зка (Францу́зка револю́ція § 52, ч. 1; Францу́зка Респу́бліка § 50, ч. 6)
 францу́зький § 153, ч. 3, п. 1
 фра́у § 140, ч. 2, п. 6
 фрейдізму § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»
 фре́кен § 140, ч. 2, п. 8
 Фрідріх-Вільгельм § 146, ч. 4, п. 1; Фрідріху § 87, ч. 1, п. 1

фрoйляйн § 136, ч. 1; § 140, ч. 2, п. 8
функціoнува́ння (Закoн Укpaїни «Прo забезпечення функціoнува́ння
 укpaїнськoї мoви як державнoї») § 55, ч. 1
фун́кція (дeльта-фун́кція) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
фун́та § 82, ч. 5, п. 2, пп. «г»
фун́тика § 82, ч. 5, п. 2, пп. «г»
Фур'є́ § 138, ч. 1, п. 1
футбо́л § 121, ч. 1, п. 1; *футбо́лу* § 82, ч. 6, п. 3
футля́р § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»; *футля́ри* § 88, ч. 1, п. 1
Фу́чик § 144, ч. 1, п. 7, пп. «б»
фюзеля́ж § 138, ч. 2, п. 2

X

хаба́р, хабаря́ § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»
хазяї́, хазяї́ні § 88, ч. 1, п. 1, прим.
Хаї́м § 129, ч. 3
хай (нехай) *бережу́ть* § 14, ч. 1, п. 3
хай (нехай) *збережу́ть* § 14, ч. 1, п. 3
хай (нехай) *колі́шуть* § 14, ч. 1, п. 3
хай (нехай) *печу́ть* § 14, ч. 1, п. 3
хай (нехай) *поколі́шуть* § 14, ч. 1, п. 3
хай (нехай) *спечу́ть* § 14, ч. 1, п. 3
ха́кер § 134, ч. 1
Хакі́м § 122, ч. 5
халва́ § 121, ч. 1, п. 1
Хаммура́ні § 122, ч. 5
ха́н (*Мірза́-ха́н* § 146, ч. 4, п. 4; (*у*) *Мірзі́-ха́на* § 140, ч. 4)
хану́м § 122, ч. 5; § 140, ч. 2, п. 8
хапа́ти § 11, ч. 1
хара́кірі § 122, ч. 5; § 129, ч. 2, п. 5
Ха́ра-Нур § 50, ч. 4, прим.
Ха́рків § 9, ч. 1, п. 1, пп. «г»; § 27, ч. 1, п. 1; § 63, ч. 1; § 83, ч. 1, п. 2, пп. «б»;
 § 148, ч. 1; *Ха́ркова* § 9, ч. 1, п. 1, пп. «г»; § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»; *Ха́ркову*
 § 83, ч. 1, п. 2, пп. «б»; *Ха́рковом* § 85, ч. 1, п. 3, пп. «б»
Ха́рківський тра́кторний заво́д § 54, ч. 4
ха́рків-това́рний § 154, ч. 3, п. 1; *Ха́рків-Това́рний* § 154, ч. 3, п. 1
ха́ти (до його́ *ха́ти*) § 113, ч. 1, прим. 2
ха́тній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 1
Хая́м § 126, ч. 1
хви́ліна (хв) § 62, ч. 4
хвастлі́вий § 28, ч. 1
хвастну́ти § 28, ч. 1
хва́цько § 26, ч. 3, п. 1
хворо́ба (*базе́дова хворо́ба, ві́ттова хворо́ба*) § 49, ч. 9, п. 3, прим.

- хворостняк* § 28, ч. 1
Хеєрдал § 126, ч. 1
хіжо § 10, ч. 3, п. 4, прим.
химéра § 129, ч. 2, п. 6
хісту § 82, ч. 6, п. 1, пп. «Г»
хитромудрий § 40, ч. 1, п. 2, пп. «Г»
хітроці § 100, ч. 1, п. 2; *хітроців* § 100, ч. 2, п. 2
хіба що § 44, ч. 2, п. 10
хід (хрєсний *хід*) § 53, ч. 8
хіджаб § 122, ч. 5
хімієтерапія § 35, ч. 3, п. 4
хімік § 32, ч. 1, прим.
хіміко-бактеріологічний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «Б»
хімічно стійкий § 40, ч. 1, п. 2, пп. «В», прим. 1
хімічного (Науково-дослідний інститут *хімічного машинобудування*) § 61, ч. 3, прим. 2
хімія § 129, ч. 2, п. 6
хірург § 129, ч. 2, п. 6
Хліб § 49, ч. 7, п. 3; *хліба* § 82, ч. 6, п. 6; *хлібі* § 88, ч. 1, п. 3; *хліба* § 88, ч. 1, п. 3
хлібодар § 36, ч. 1, п. 1
хлібозаготівельний § 40, ч. 1, п. 1
хліборіз § 36, ч. 1, п. 1
хлібороб § 9, ч. 3, п. 5, пп. «Д»
хліборобство § 9, ч. 3, п. 5, пп. «Д»
хліб-сі́ль § 35, ч. 7, п. 2, пп. «В»
хліва § 82, ч. 6, п. 5
хлонець § 66, ч. 3, п. 3; *хлонця* § 84, ч. 1, п. 1; *хлонче* § 87, ч. 1, п. 3; *хлонці* (два *хлонці*) § 88, ч. 1, п. 2, прим. 1
хлончика § 82, ч. 5, п. 1
хлончик-мізінчик § 37, ч. 2, п. 1
хлончісько § 32, ч. 10; § 66, ч. 3, п. 3
хлон'ят § 99, ч. 4
(на) хлон'яткові § 86, ч. 1, п. 3, пп. «Б»
хлорбензол § 35, ч. 5, п. 1
хлорвініл § 35, ч. 5, п. 1
хлорфенольний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «Д»
Хмара (гала́ктика Вели́ка Магелла́нова *Хмара* § 51, ч. 1; *Драй-Хмара* § 146, ч. 5 (парадигма))
Хмелеве § 153, ч. 2
хмелівський § 153, ч. 2
Хмельницької (сесія *Хмельницької міськради*) § 54, ч. 6
Хо Ши Мін § 146, ч. 2, п. 6; § 146, ч. 2, п. 6, прим.; *Хо Ши Міна* § 146, ч. 2, п. 6, прим.
Хоай (То Хоай) § 49, ч. 4

- Хо́ан* (*Нгуе́н Конг Хо́ан*) § 146, ч. 2, п. 6
хо́бі § 122, ч. 5
ходи́ти § 32, ч. 5; § 118, ч. 1; *ходи́ть* § 26, ч. 3, п. 4; § 118, ч. 1, прим.; *ходжу́* § 63, ч. 2, п. 2; *хо́дять* § 26, ч. 3, п. 4; *ходи́в був, ході́ла бу́ла, ході́ли бу́ли* § 115, ч. 7, п. 2; *бу́дете ході́ти* § 115, ч. 6, п. 1, пп. «а»; *ходи́ ж* § 44, ч. 2, п. 13
ходи́в-ходи́в § 35, ч. 7, п. 1
ходи́ння § 9, ч. 3, п. 3; § 32, ч. 5
Хо́дорова § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
хо́ду § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»
ходу́ (*на ходу́*) § 41, ч. 2, п. 1
хоке́й § 122, ч. 5; *хоке́ю* § 82, ч. 6, п. 3
хол § 122, ч. 5
хо́лдинг § 122, ч. 5
холо́дний § 33, ч. 1; *Холо́дний Яр* § 154, ч. 1, п. 1
холо́ду § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»
Хома́ § 32, ч. 12
Хо́мин § 142, ч. 3, прим. 3 (парадигма)
Хомі́ч, Хо́мович § 32, ч. 12; *Хомичу́* § 87, ч. 1, п. 4, прим. 4
Хо́мівна § 32, ч. 12
хори́ст § 32, ч. 15
хоро́брый § 101, ч. 1, п. 1
хоро́брости § 95, ч. 1, прим. 1; *хоро́брості* § 95, ч. 1
хорт, хорта́ § 9, ч. 2, п. 2
хо́ру § 82, ч. 6, п. 2
Хосе́ (*дон Хосе́*) § 146, ч. 2, п. 5
Хоті́нський за́мок § 55, ч. 2
хоті́ти § 115, ч. 3, п. 2, пп. «ж»; § 115, ч. 4, п. 1; § 118, ч. 1; *хо́чу* § 115, ч. 3, п. 2, пп. «ж»; § 115, ч. 4, п. 1; *хо́чеш* § 115, ч. 4, п. 1; *хо́чуть* § 115, ч. 3, п. 2, пп. «ж»
хо́ч би § 43, ч. 2, п. 1; *хо́ча б* § 43, ч. 2, п. 1
хоч-не-хо́ч § 41, ч. 3, п. 5
храм (*храм Хри́ста Спаси́теля* § 53, ч. 7; *храм Пресвято́ї Євхарі́стії, храм Свято́го Іва́на Хресті́теля* § 55, ч. 2, прим.)
хребе́т § 50, ч. 1; § 154, ч. 1, п. 2; § 154, ч. 2, п. 1, прим.; *хребта́* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «є»
хре́сний хі́д § 53, ч. 8
Хрест (*ві́дзна́ка Президе́нта Украї́ни – Хрест Іва́на Мазе́ни*) § 57, ч. 1
Хресті́тель (*Іва́н Хресті́тель*) § 53, ч. 1; *Хресті́теля* § 55, ч. 2, прим.; § 55, ч. 2, прим.
хресто́ві походи́ § 52, ч. 3, прим. 2
Хри́стіна § 143, ч. 1
хри́стіянство § 67, ч. 3, п. 1, пп. «б»; § 129, ч. 2, п. 6
Хри́стіянсько-демократи́чний сою́з Німе́ччини § 54, ч. 2
Хри́стов § 144, ч. 1, п. 6

Христос § 49, ч. 7, п. 1; § 87, ч. 1, п. 4, прим. 6; *Христосе* § 87, ч. 1, п. 4, прим. 6; *Христэ, Христе* § 87, ч. 1, п. 4, прим. 6; *храм Христа Спасителя* § 53, ч. 7
хрущів § 91, ч. 1, п. 1
хто́зна при ко́му § 39, ч. 2
хто́зна-де § 41, ч. 3, п. 3
хто́зна-колі́ § 44, ч. 4, п. 2
хто́зна-як § 41, ч. 3, п. 3
хто́зна-якій § 39, ч. 2; § 44, ч. 4, п. 2
хто § 112, ч. 1; (*бі́ля*) *ко́го* § 113, ч. 1, прим. 2
хто-бу́дь § 39, ч. 2
хто-не́будь § 39, ч. 2; § 44, ч. 4, п. 2; § 114, ч. 1, п. 1, пп. «є»
хтось § 39, ч. 1; § 44, ч. 3, п. 4; § 114, ч. 1, п. 1, пп. «ж»; *когось* § 39, ч. 1; § 114, ч. 1, п. 1, пп. «ж»; (*бі́ля*) *ко́гось* § 113, ч. 1, прим. 2; *кому́сь* § 39, ч. 1; § 114, ч. 1, п. 1, пп. «ж»; (*у*) *ко́мусь* § 114, ч. 1, п. 1, пп. «ж»
Хуа́на Ка́рлоса Альфо́нсо Ві́ктора Мари́ї де Бурбо́на § 140, ч. 3
художник (пейзажист-художник) § 37, ч. 2, п. 3
художній (худ.) § 62, ч. 3
художній § 33, ч. 1; § 102, ч. 1, п. 1; *літературно-художній* § 40, ч. 2, п. 2, пп. «д»; *Національний художній музей України* § 54, ч. 3
художник-пейзажист § 37, ч. 2, п. 3
художниця-карикатуристка § 36, ч. 2, п. 1, пп. «а»
художньо-реставраційний § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
Хусаїнов § 129, ч. 3
Хустця § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
ху́тер § 89, ч. 1, п. 2
ху́тора § 82, ч. 6, п. 5
Хя́рма § 151, ч. 1, прим.

Ц

царénко (Іва́н-царénко) § 146, ч. 4, п. 3
Цап-Відбува́йло § 36, ч. 2, п. 1, пп. «а»
цар § 56, ч. 1, прим. 2
Царі́ця Небе́сна § 53, ч. 2
Цві́к § 144, ч. 2, п. 4
цвях § 7, ч. 2, п. 1, прим.; § 27, ч. 1, п. 3
це́бто § 43, ч. 1
цей, ця, це, ці § 111, ч. 1 (парадигма); *цього́* § 8, ч. 2; § 26, ч. 2, п. 2; (*у*) *цьо́го* § 113, ч. 1, прим. 2; (*при*) *цьо́му* § 113, ч. 1, прим. 2
Цéзар (Гай Ю́лій Цéзар) § 146, ч. 2, п. 3
целуло́їд § 3, ч. 1, п. 4
цементобетонний § 40, ч. 1, п. 1
цементово́з § 35, ч. 3, п. 1
Цéнкий § 144, ч. 1, п. 2

цента § 82, ч. 5, п. 2, пп. «е»
центне́р (ц) § 62, ч. 4
центр § 127 § 127, ч. 1
Центра́льний автовокза́л § 54, ч. 4
церко́вний (церк.) § 62, ч. 3
це́рква § 53, ч. 5; § 55, ч. 2; § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1; *церко́в* § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1; *Бі́ла Це́рква* § 50, ч. 1, прим.; § 153, ч. 2; § 154, ч. 1, п. 1; § 154, ч. 2, п. 6; *Правосла́вна це́рква Украї́ни* § 53, ч. 5; *Рі́мсько-католи́цька це́рква* § 53, ч. 5; *Украї́нська гре́ко-католи́цька це́рква* § 53, ч. 5; *Украї́нська люте́ра́нська це́рква* § 53, ч. 5; *Украї́нська правосла́вна це́рква* § 53, ч. 5; *це́рква Успі́ння Пресвято́ї Богоро́диці* § 55, ч. 2, прим.
Цеци́лін § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
Цзеду́н (Ма́о Цзеду́н) § 147, ч. 2
Цзіньпі́н (Сі Цзіньпі́н) § 49, ч. 3
Циганко́в § 144, ч. 1, п. 9
цикло́ну § 82, ч. 6, п. 1, пп. «г»
цилі́ндр § 127, ч. 1; *цилі́ндра* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «в»
Цимля́нськ § 149, ч. 8, п. 3, пп. «а»
Цинда́о § 129, ч. 4, п. 3
Ці́рліць § 144, ч. 4, п. 2, прим. 1
цисте́рна § 129, ч. 4, п. 1
ци́фра § 129, ч. 4, п. 1
ціа́нід § 129, ч. 2, п. 2
цілко́м (не цілко́м) § 44, ч. 2, п. 7
Ціолко́вський § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
ціті́лно § 27, ч. 1, п. 4
Ціце́ро́н § 129, ч. 2, п. 3
цокоті́ти § 115, ч. 3, п. 1
цуке́рки «Асорті́» § 58, ч. 1
цу́кро-протеї́новий § 40, ч. 2, п. 2, пп. «в»
ЦУМ § 61, ч. 2; (з) *ЦУМу* § 61, ч. 2; (у) *ЦУМі* § 61, ч. 2
цьогорі́чний § 102, ч. 1, п. 2
Цюй Юа́нь § 146, ч. 3, п. 5, прим.
Цю́рих § 19, ч. 1, п. 3
цю́рихський § 19, ч. 1, п. 3
Цявло́вський § 144, ч. 4, п. 1, пп. «в», прим.

Ч

чагарни́ку § 82, ч. 6, п. 2, пп. «а»
чає́ня § 32, ч. 7
Ча́йка (Дніпро́ва Ча́йка (Людмі́ла Васи́лівська-Бере́зіна)) § 49, ч. 1
ча́йника § 82, ч. 5, п. 2, пп. «з»
Чан Кайши́ § 146, ч. 3, п. 5, прим.; § 146, ч. 2, п. 6, прим.
Ча́пек § 144, ч. 1, п. 2

- Ча́плін* § 134, ч. 1; *Ча́пліном* § 85, ч. 1, п. 3, пп. «а»
чар-зі́лля § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»
Ча́рльз § 139, ч. 1, п. 2
час (під ча́с) § 42, ч. 3
час від ча́су § 41, ч. 2, п. 2
Часово́го Я́ру § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й», прим.
часті́нка (а́льфа-часті́нка, бе́та-часті́нка, де́льта-часті́нка) § 36, ч. 2, п. 1, пп. «б»;
ча́сто-гу́сто § 35, ч. 7, п. 2, пп. «а»
чат § 134, ч. 1
чверть (чв.) § 62, ч. 3;
чверть (= ¼) § 107, ч. 1
Чебокса́ри § 149, ч. 9
чека́ння § 11, ч. 2
чека́ти § 11, ч. 2
Че́мберлен § 133, ч. 2
Чен (Пак Чен Ин) § 2, ч. 4
Ченстохо́ва § 149, ч. 10
черві́нця § 82, ч. 5, п. 2, пп. «е»
черві́нчика § 82, ч. 5, п. 2, пп. «е»
«Черво́ний Ху́тір» (станція метро) § 50, ч. 14
Червони́єм § 85, ч. 1, п. 1
червонога́р'ячий § 40, ч. 2, п. 2, пп. «г»
черво́но-зеле́но-сі́ній § 40, ч. 2, п. 2, пп. «г»
червононі́жка § 36, ч. 1, п. 2
червонопи́рка § 36, ч. 1, п. 2
черв'я́к § 7, ч. 2, п. 1, прим.
че́рги (без че́рги) § 41, ч. 2, п. 1
череві́ка § 82, ч. 5, п. 2, пп. «и»
череві́чка § 82, ч. 5, п. 2, пп. «и»
черевні́й (спі́нно-черевні́й) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
череда́ § 9, ч. 3, п. 2, пп. «а»
че́рез § 9, ч. 2, п. 3
че́рез си́лу § 41, ч. 2, п. 1
че́рез те що § 43, ч. 2, п. 2
черезпи́чник § 31, ч. 3
че́рзі (по че́рзі) § 41, ч. 2, п. 1
чері́д § 9, ч. 3, п. 2, пп. «а»
чері́дка § 9, ч. 3, п. 2, пп. «а»
Черка́си § 153, ч. 3, п. 3
Черка́ське старо́ство § 50, ч. 8
черка́ський § 153, ч. 3, п. 3
черке́с § 153, ч. 3, п. 3
черке́ський § 153, ч. 3, п. 3
черне́тка § 10, ч. 1; § 10, ч. 2

- Чернець* § 142, ч. 1 (парадигма)
Чернишів § 144, ч. 1, п. 9
Чернівці § 152, ч. 2 (парадигма); *Чернівці* § 100, ч. 1, п. 2; § 148, ч. 1;
Чернівців § 100, ч. 2, п. 2; *Чернівцям* § 100, ч. 3, п. 2; *Чернівцями* § 100,
 ч. 5, п. 2; (у) *Чернівцях* § 100, ч. 6, п. 2
Чернігів § 9, ч. 1, п. 1, пп. «Г»; § 148, ч. 1; § 153, ч. 2; *Чернігова* § 9, ч. 1, п. 1,
 пп. «Г»
чернігівський § 153, ч. 2
черпакá § 82, ч. 5, п. 2, пп. «З»
Чэрчилль § 135, ч. 1
чесáти, чешу́, чéшеш § 115, ч. 4, п. 1
чéсний § 28, ч. 1
честь § 28, ч. 1; § 60, ч. 3; *чéсти* § 95, ч. 1, прим. 1; *честь чéстю* § 35, ч. 7,
 п. 2, пп. «Г», прим.
чéський § 19, ч. 1, п. 3; § 153, ч. 3, п. 3
Чéські Будейóвиці § 149, ч. 2
чéтверо § 105, ч. 10
по чéтверо § 41, ч. 2, п. 4
чeтвéртий § 10, ч. 1; § 10, ч. 2; § 106, ч. 1
чex § 19, ч. 1, п. 3; § 153, ч. 3, п. 3
Чжаодáо (Лі Чжаодáо) § 49, ч. 3
чи- § 44, ч. 3, п. 1
Чигирín § 153, ч. 1
чигирínський § 153, ч. 1
чий, чия́, чиє́, чи́ї § 112, ч. 1; *чийóго* § 8, ч. 1, п. 1
чий-бóдь § 39, ч. 2
чий-нéбудь § 39, ч. 2; § 44, ч. 4, п. 2
чийсь, чийóгось, чийóмусь і чи́мусь, чи́мсь і чий́мось, (на) чийóмусь і (на)
чи́мусь, чи́мсь, чий́мось § 114, ч. 1, п. 1, пп. «З»
Чика́го § 122, ч. 1; § 129, ч. 4, п. 3
Чиковáні § 144, ч. 1, п. 8, пп. «В»
Чíкош-Горондá § 153, ч. 2
чíкош-горондéвський § 153, ч. 2
Чíлі § 129, ч. 4, п. 3
чилíйський § 129, ч. 4, п. 3
чíм би то § 44, ч. 4, п. 1, прим. 1
чималéнький § 44, ч. 3, п. 1
чи мáло § 41, ч. 1, п. 9, прим.
чимáло § 41, ч. 1, п. 9; § 41, ч. 1, п. 9, прим.; § 44, ч. 3, п. 1;
чим-бóдь § 114, ч. 1, п. 1, пп. «И»
чимдóуж § 41, ч. 1, п. 8
чим-нéбудь § 114, ч. 1, п. 1, пп. «і»
чимрáз § 41, ч. 1, п. 8
чимсь, чíмось, (на) чíмсь, (на) чíмось § 114, ч. 1, п. 1, пп. «ї»
чин чíном § 35, ч. 7, п. 2, пп. «Г», прим.

- Чингісхан* § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»; § 146, ч. 4, п. 4
Чинцов § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
чисельника § 82, ч. 5, п. 2, пп. «г»
численний § 29, ч. 3, п. 1
численність § 29, ч. 3, п. 1
численно § 29, ч. 3, п. 1
числівника § 82, ч. 5, п. 2, пп. «г»
чи́стий § 101, ч. 1, п. 1
Чистово́дне § 154, ч. 2, п. 1
чистово́днівський § 154, ч. 2, п. 1
чисть, чи́стьмо, чи́стьте § 116, ч. 3, п. 3
чита́й, чита́ймо, чита́йте § 116, ч. 1
чита́ння (Потебня́нські чита́ння) § 49, ч. 9, п. 3
(на / у (в) / по / при) чита́чеві, чита́чу, чита́чі § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 3
чаба́та § 129, ч. 2, п. 2
Чи́вон (Пак Чи́вон) § 146, ч. 2, п. 6
чи́тко окре́слений § 40, ч. 1, п. 2, пп. «в», прим. 1
член-коресpondéнт (чл.-кор.) § 62, ч. 3
член-коресpondéнт § 36, ч. 2, п. 1, пп. «а»; § 56, ч. 1, прим. 1
чо́бота § 82, ч. 5, п. 2, пп. «и»; *чо́біт* § 89, ч. 1, п. 1, прим.; *чо́ботів* § 89, ч. 1, п. 1, прим.; *чо́ботьмі, чо́ботями, чо́ботами* § 92, ч. 1, п. 2; *(на) чо́ботах, (на) чо́ботях* § 93, ч. 1
(від) чо́го, (від) чо́гось § 113, ч. 1, прим. 2
чогó-бу́дь § 114, ч. 1, п. 1, пп. «и»; *чому́-бу́дь* § 114, ч. 1, п. 1, пп. «и»; *(на) чо́му-бу́дь, (на) чи́м-бу́дь* § 114, ч. 1, п. 1, пп. «и»
чогó-не́будь § 114, ч. 1, п. 1, пп. «і»; *чому́-не́будь* § 114, ч. 1, п. 1, пп. «і»; *(на) чо́му-не́будь, (на) чи́м-не́будь* § 114, ч. 1, п. 1, пп. «і»
чогóсь § 39, ч. 1; § 114, ч. 1, п. 1, пп. «ї»; *чому́сь* § 10, ч. 2; § 39, ч. 1; § 114, ч. 1, п. 1, пп. «ї»; *(на) чо́мусь* § 114, ч. 1, п. 1, пп. «ї»
чолові́к § 10, ч. 2; § 89, ч. 1, п. 1, прим.; *чолові́ків* § 89, ч. 1, п. 1, прим.
чолові́к із дві́сті § 89, ч. 1, п. 1, прим.
(у) чо́му, (у) чо́мусь § 113, ч. 1, прим. 2
Чо́рне мо́ре § 154, ч. 1, п. 2
чо́рний § 10, ч. 2; § 10, ч. 3, п. 4; *чо́рного* § 10, ч. 3, п. 4
чорні́ло § 10, ч. 3, п. 4
чорні́ти § 10, ч. 3, п. 4
чорні́ці § 10, ч. 3, п. 4
чорні́ти § 10, ч. 3, п. 4; *чорні́є* § 10, ч. 3, п. 4
Чорно́билю § 82, ч. 6, п. 8; *Чорно́биля* § 82, ч. 6, п. 8, прим.
Чорногóрія § 149, ч. 1, п. 3
чорно́зем § 35, ч. 2; § 36, ч. 1, п. 2
чорнозе́мний § 40, ч. 1, п. 1
чорно́ліс § 36, ч. 1, п. 2
«Чорномóрець» (по́їзд «Чорномóрець») § 58, ч. 3
чорнорóб § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»

чорно́слив § 36, ч. 1, п. 2
Чорноті́нь § 142, ч. 1, прим. 2; *Чорноті́ня* § 142, ч. 1, прим. 2
чоти́ри § 10, ч. 2; § 35, ч. 7, п. 3; § 88, ч. 1, п. 2, прим. 1; § 105, ч. 2 (парадигма)
чотири́актний § 35, ч. 6, п. 5
чотириба́льний § 35, ч. 4, п. 2, пп. «а»
чотириколі́сний § 40, ч. 1, п. 2, пп. «е»
чотирику́тник § 35, ч. 4, п. 2, пп. «а»; § 101, ч. 1, п. 1
чотиримі́сячний § 35, ч. 6, п. 5
чотириосьо́вий § 35, ч. 4, п. 2, пп. «а»
чоти́риста § 105, ч. 5
чотирна́дцять § 105, ч. 3
чотирьо́м, чотирьо́х § 105, ч. 10
чотирьохмі́льйо́нний § 35, ч. 5, п. 1; § 38, ч. 1, п. 2; § 38, ч. 1, п. 2, прим. 1;
 § 106, ч. 1
чотирьохмі́лья́рдний § 35, ч. 5, п. 1
 (з) *чотирьохсо́т сімдеся́ті́ восьмі́ тис́яч шестисо́т п'ятдеся́ті́ дев'я́ті́*
 § 105, ч. 6
чотирьохсо́тий § 106, ч. 1
чотирьохсо́трі́ччя § 35, ч. 5, п. 1
чотирьохті́сячний § 106, ч. 1
чува́ський § 153, ч. 3, п. 3
чува́ш § 153, ч. 3, п. 3
Чугу́све § 87, ч. 1, п. 4
Чугу́їв § 87, ч. 1, п. 4
чудо́вий § 101, ч. 1, п. 1
 (на) *чумако́ві, (на) чумаку́* § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б», прим. 1; *чума́че* § 87, ч. 1,
 п. 3
Чума́цький Шлях § 51, ч. 2
чу́му § 82, ч. 6, п. 5
Чупрі́нків § 76, ч. 1, п. 3
чу́ти § 115, ч. 1 (парадигма, теп. ч.); § 115, ч. 3, п. 2, пп. «а»; *чу́ю* § 115, ч. 3,
 п. 2, пп. «а»; *чу́ють* § 115, ч. 3, п. 2, пп. «а»
Чхве Чхвіво́н § 49, ч. 3
Чхвіво́н (Чхве Чхвіво́н) § 49, ч. 3

Ш

шабе́ль § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1
шабло́на § 82, ч. 6, п. 9, прим.
шабло́ну § 82, ч. 6, п. 9, прим.
шайб § 76, ч. 1, п. 1
шале́ § 140, ч. 2, п. 3
шале́ний § 29, ч. 3, п. 2, прим.
шали́вка § 32, ч. 13
Шампа́нь § 139, ч. 1, п. 2

- шампу́нь «Олі́вковий» § 58, ч. 1
 Шанті́ї § 125, ч. 1; § 129, ч. 2, п. 2; § 140, ч. 2, п. 4
 Шапельє́ (ле Шапельє́) § 146, ч. 2, п. 4
 Ша́ргорода § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
 шардо́не § 130, ч. 1
 шаруді́ння § 32, ч. 5
 шаруді́ти § 32, ч. 5
 шасі́ § 128, ч. 1; § 129, ч. 2, п. 5
 шах § 19, ч. 1, п. 3; § 56, ч. 1, прим. 2
 шахі́д § 122, ч. 5
 ша́хський § 19, ч. 1, п. 3
 ша́хта § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1; шахт § 76, ч. 1, п. 3, прим. 1
 шахта́р, шахта́ря § 67, ч. 3, п. 2, пп. «а»; шахта́реві § 83, ч. 1, п. 1;
 шахта́рям § 90, ч. 1; шахта́рями § 92, ч. 1, п. 1; (на) шахта́рях § 93, ч. 1
 шахта́рську (о́рден «За до́блесну шахта́рську пра́цю») § 57, ч. 1
 Ша́хти § 149, ч. 9; § 153, ч. 1
 ша́хтинський § 153, ч. 1
 Ша́ші § 49, ч. 8
 Швейца́рія § 136, ч. 2
 Шве́ць § 141, ч. 1; § 142, ч. 1 (парадигма)
 швидкохо́ід § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»
 швидкохо́ідний § 9, ч. 3, п. 5, пп. «д»
 шевро́ле § 130, ч. 1
 шевці́в § 9, ч. 1, п. 1, пп. «в»; § 101, ч. 1, п. 2; шевце́вого § 9, ч. 1, п. 1, пп. «в»;
 шевце́ва § 9, ч. 1, п. 1, пп. «в»
 Шевцо́в § 144, ч. 1, п. 2
 шев́че § 87, ч. 1, п. 3
 Шевче́нка § 50, ч. 1; § 50, ч. 11; § 55, ч. 2, прим.; § 57, ч. 3; § 82, ч. 3; § 154,
 ч. 1, п. 4
 Шевче́нки § 49, ч. 5
 шевченкі́ана § 49, ч. 5
 Шевче́нківська пре́мія § 49, ч. 9, п. 3
 шевче́нківський § 49, ч. 9, п. 3, прим.
 Шевче́нківської (Шевче́нківської райо́нної в мі́сті Ки́єві держа́вної
 адміністра́ції) § 54, ч. 1
 Шевче́нко § 33, ч. 7, п. 1
 Шевче́нкова, Шевче́нкове § 33, ч. 7, п. 1
 Шевче́нкові (Шевче́нкові пое́зії) § 49, ч. 9, п. 1
 Шекспі́р § 133, ч. 2; § 142, ч. 1, прим 3 (парадигма)
 шеле́ст § 9, ч. 2, п. 3
 Ше́ллі § 140, ч. 2, п. 4
 Шепети́вка § 148, ч. 1; § 152, ч. 1, п. 1 (парадигма)
 шепі́т § 1, ч. 2
 шепоти́ти § 1, ч. 2
 Ше́рлі § 135, ч. 1

Шерлок § 128, ч. 4
шестеро § 105, ч. 10
шесті § 10, ч. 2
шестиденка § 10, ч. 1; § 36, ч. 1, п. 6
шестисот ((з) чотирьохсот сімдесяти восьми тисяч шестисот п'ятдесяти дев'яти) § 105, ч. 6
Шімчак § 144, ч. 1, п. 7, пп. «б»
шінку § 82, ч. 6, п. 5
шірма § 129, ч. 4, п. 1
широка (не широка) § 44, ч. 2, п. 5
широкий § 1, ч. 2
Широкий Яр § 154, ч. 1, п. 1
Широкін § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
широко § 1, ч. 2
Широкого Лану § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й», прим.
широчина § 95, ч. 1, прим. 2
широчінь § 95, ч. 1, прим. 2
шіти, шію, шіють § 115, ч. 3, п. 2, пп. «а»; *ший, шіймо, шійте* § 116, ч. 3, п. 1
шіфер § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
шифр § 129, ч. 4, п. 1
шихтівка § 32, ч. 13
шія § 63, ч. 2, п. 1
Ші (Хо Ші Мін) § 146, ч. 2, п. 6; § 146, ч. 2, п. 6, прим.
Шіофок § 129, ч. 4, п. 3
шістдесят § 105, ч. 4
шістдесятий § 106, ч. 1
шістдесятип'ятимільйонний § 38, ч. 1, п. 2
шістнадцять § 28, ч. 1; § 105, ч. 3
шітсот § 105, ч. 5
шість § 105, ч. 2 (парадигма); § 105, ч. 3; *шітьом, шістьох* § 105, ч. 10
шківа § 82, ч. 5, п. 2, пп. «г»
шкіл § 76, ч. 1, п. 1
шкод § 9, ч. 3, п. 5, пп. «в»
шкоду (на шкоду) § 41, ч. 2, п. 1
школа (Львівська середня загальноосвітня школа № 51 імені Івана Франка § 54, ч. 3; «Школа» (зупинка) § 50, ч. 14)
школяр § 27, ч. 1, п. 1; § 67, ч. 3, п. 3, пп. «а»; *школярá* § 67, ч. 3, п. 3, пп. «а»; *школяре* § 87, ч. 1, п. 3; *школярі* § 88, ч. 1, п. 2; *школярів* § 89, ч. 1, п. 1
шлакоблок § 36, ч. 1, п. 3
шліфувальний (свердільно-шліфувальний) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
шлунка § 82, ч. 5, п. 2, пп. «є»
шлю, шлють § 115, ч. 3, п. 2, пп. «ж»
шлях § 50, ч. 11; (на) *шляху* § 86, ч. 1, п. 2, пп. «б»; *вулиця Добрий Шлях* § 50, ч. 11; *Чумацький Шлях* § 51, ч. 2

шляхётний § 101, ч. 1, п. 1
Шляховá § 152, ч. 3 (парадигма)
Шмельов § 144, ч. 1, п. 2
Шмідт (супер-Шмідт) § 35, ч. 6, п. 3, прим. 3
шовк, шóвку § 9, ч. 2, п. 2
шоколад «Світоч» § 58, ч. 1
шосé § 140, ч. 2, п. 3
шóстий § 10, ч. 2; § 106, ч. 1; § 106, ч. 2
Шóстка § 153, ч. 1
шóсткинський § 153, ч. 1
Шотлáндія § 149, ч. 1, п. 3; § 149, ч. 1, п. 5
шóу § 133, ч. 1; § 140, ч. 2, п. 6
шофёр § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
шпíлька, шпíльці § 26, ч. 2, п. 3, прим.
Шпрée § 130, ч. 1
шприц § 27, ч. 1, п. 7
штабсканітан § 35, ч. 6, п. 4
штáбу § 82, ч. 6, п. 5
штані́ § 100, ч. 1, п. 1; *штанáм, штáням* § 100, ч. 3, п. 1; *штаньмі́, штанáми, штáнями* § 100, ч. 5, п. 3; *(на) штанáх, (на) штáнях* § 100, ч. 6, п. 1
штат Техáс § 50, ч. 9
Штáти (Сполучені Штáти Амéрики) § 50, ч. 6
Штóкманн § 128, ч. 4
штра́се (Ўнтер-ден-Лінден-штра́се) § 50, ч. 5
штрейкбрéхер § 136, ч. 2
штрихкóд § 35, ч. 6, п. 1
штриховій (кра́нково-штриховій) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «а»
шўму § 82, ч. 6, п. 1, пп. «в»

Щ

щавлю́ § 82, ч. 6, п. 2, пп. «б»
щаслі́вий § 28, ч. 1; § 101, ч. 1, п. 1
щáстя § 27, ч. 1, п. 3; § 28, ч. 1; *щáстям* § 85, ч. 1, п. 2
щемі́ти § 10, ч. 1
щеті́на § 10, ч. 1
Щéцин § 149, ч. 2
Щиглóв § 144, ч. 1, п. 8, пп. «в»
Щигрі́ § 149, ч. 8, п. 3, пп. «а»
Щипачóв § 144, ч. 1, п. 4, пп. «в»
щі́рості (по щі́рості) § 41, ч. 2, п. 1
що (частка) § 44, ч. 2, п. 10
що (питальний займенник) § 112, ч. 1
що (на що) § 41, ч. 1, п. 9, прим.

що- § 44, ч. 3, п. 1
 за що́ § 41, ч. 1, п. 6
 що́ б § 43, ч. 1
 що́ ж до § 44, ч. 2, п. 10
 що́ то § 44, ч. 2, п. 11
 що́ то за § 44, ч. 2, п. 11
 щоб § 43, ч. 1; § 44, ч. 3, п. 2
 що-бу́дь § 39, ч. 2; § 114, ч. 1, п. 1, пп. «и»; § 44, ч. 4, п. 2
 щовéчора § 41, ч. 1, п. 9; § 44, ч. 3, п. 1
 щогоди́ни § 41, ч. 1, п. 9; § 44, ч. 3, п. 1
 Що́голеве § 87, ч. 1, п. 4
 Що́голів § 87, ч. 1, п. 4
 щода́лі § 41, ч. 1, п. 9
 щодéнно § 41, ч. 1, п. 9
 щодня́ § 41, ч. 1, п. 9; § 44, ч. 3, п. 1
 щодобí § 44, ч. 3, п. 1
 щоду́ху § 41, ч. 1, п. 9; § 44, ч. 3, п. 1
 щока́ § 10, ч. 2; щоці́, (на) щоці́ § 10, ч. 3, п. 2
 Що́кіно § 149, ч. 6, п. 3
 щомі́сяця § 41, ч. 1, п. 9
 щомо́га § 41, ч. 1, п. 9
 щонайбі́льше § 41, ч. 1, п. 9
 щонайдóвше § 41, ч. 1, п. 9
 щонайдóжче § 41, ч. 1, п. 9
 щонайкра́ще § 41, ч. 1, п. 9
 щонайкра́щий § 44, ч. 3, п. 1
 щонаймéнше § 41, ч. 1, п. 9
 щонайсильні́ший § 104, ч. 2, п. 2
 щонайши́рше § 41, ч. 1, п. 9
 що-не́будь § 39, ч. 2; § 114, ч. 1, п. 1, пп. «і»
 щонóчі § 41, ч. 1, п. 9
 щопра́вда § 41, ч. 1, п. 9; § 44, ч. 3, п. 1
 щора́з § 41, ч. 1, п. 9
 щора́зу § 41, ч. 1, п. 9; § 44, ч. 3, п. 1
 щоро́ку § 41, ч. 1, п. 9
 щосíли § 41, ч. 1, п. 9; § 44, ч. 3, п. 1
 щось § 39, ч. 1; § 44, ч. 3, п. 4; § 114, ч. 1, п. 1, пп. «ї»; чо́гось § 39, ч. 1; § 114, ч. 1, п. 1, пп. «ї»; чо́мусь § 10, ч. 2; § 39, ч. 1; § 114, ч. 1, п. 1, пп. «ї»; (на) чо́мусь § 114, ч. 1, п. 1, пп. «ї»; чимсь, чі́мось, (на) чі́мсь, (на) чі́мось § 114, ч. 1, п. 1, пп. «ї»
 щохвилі́ни § 41, ч. 1, п. 9
 Щу́ка § 49, ч. 7, п. 3
 щур, щурі́ § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»

Ю

Юа́нь (Цюй Юа́нь) § 146, ч. 3, п. 5, прим.
Юа́ньмінь (Та́о Юа́ньмінь) § 146, ч. 3, п. 5
ювіля́р § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»
Югосла́вія (екс-Югосла́вія) § 35, ч. 6, п. 4, прим. 1
ю́дині срі́бнякі́ § 49, ч. 9, п. 3, прим.
Ю́лій (Гай Ю́лій Це́зар) § 146, ч. 2, п. 3
Ю́лія § 143, ч. 1
юна́к, юна́че § 14, ч. 1, п. 2
ЮНЕСКО § 61, ч. 2
Юно́на § 126, ч. 1
Юпі́тер § 51, ч. 1; *Юпі́тера* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «в»
Ю́р'єв § 144, ч. 3, п. 1
Ю́рїївна § 32, ч. 12
Ю́рій Клен (О́свальд Бу́ргардт) § 49, ч. 1
Ю́рійович § 32, ч. 11
Ю́рія § 82, ч. 5, п. 1; § 50, ч. 11
юроді́вий § 4, ч. 1, п. 1
юту́б § 54, ч. 7; *юту́бу* § 82, ч. 6, п. 1, пп. «д»

Я

я § 108, ч. 1 (парадигма); *(до) ме́не* § 113, ч. 1, прим. 2
Ябла́ново § 152, ч. 3, прим.
Ябло́нський § 144, ч. 2, п. 4
я́блука (пів я́блука) § 36, ч. 1, п. 7, прим.
Яблуні́цький хребéт § 50, ч. 1
я́вище § 67, ч. 3, п. 3, пп. «б»; *я́вищами* § 92, ч. 1, п. 1
я́вір § 67, ч. 3, п. 1, пп. «а»; *я́вора* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «а»
Яворні́цького (Меморіа́льний буди́нок-музе́й Дми́тра Яворні́цького) § 54, ч. 3
яворо́нька § 82, ч. 5, п. 2, пп. «а»
Я́гич § 144, ч. 1, п. 6
ягня́т, ягня́та § 99, ч. 4; *ягня́тами* § 99, ч. 5; *(на) ягня́тах* § 99, ч. 6
ягня́ткові, ягня́тку § 83, ч. 1, п. 1
Яго́тино́м § 85, ч. 1, п. 3, пп. «б»
яе́чко § 32, ч. 8; *(на) яе́чку* § 86, ч. 1, п. 2, пп. «а»
яе́чний (м'ясо-яе́чний) § 40, ч. 2, п. 2, пп. «в»
яе́чня § 21, ч. 1
(на) язи́ці § 86, ч. 1, п. 1, пп. «а»
яйце́ § 21, ч. 1; *яе́ць* § 89, ч. 1, п. 2
як- § 44, ч. 3, п. 1
як би § 43, ч. 1
якби́ § 43, ч. 1; § 44, ч. 3, п. 2
який́ § 112, ч. 2

- який-будь § 39, ч. 2
 який-небудь § 39, ч. 2
 якийсь § 39, ч. 1; § 44, ч. 3, п. 4; *яко́гось, яко́мусь* § 39, ч. 1; *яка́сь, яке́сь* § 44, ч. 3, п. 4
Яків § 32, ч. 12
Яківна § 32, ч. 12
якісний § 28, ч. 1
якість § 4, ч. 1, п. 1; § 28, ч. 1; *якістю* § 95, ч. 3, п. 2
як-небудь § 41, ч. 3, п. 3
якнайбільше § 41, ч. 1, п. 9
якнайбільший § 104, ч. 2, п. 2
якнайдовше § 41, ч. 1, п. 9
якнайду́жче § 41, ч. 1, п. 9
якнайшвидше § 44, ч. 3, п. 1
якнайшвидший § 104, ч. 2, п. 2
як-не-як § 41, ч. 3, п. 5
Якоб-Ка́йзер-плац § 50, ч. 5
Якович § 32, ч. 12
Яковішин § 83, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим.; *Яковішину, Яковішинові* § 83, ч. 1, п. 2, пп. «б», прим.
якомо́га § 41, ч. 1, п. 9; § 44, ч. 3, п. 1
як ось § 41, ч. 1, п. 9, прим.
яко́сь § 41, ч. 1, п. 9
яко́сь § 41, ч. 1, п. 9; § 41, ч. 1, п. 9, прим.; § 44, ч. 3, п. 4
як-о́т § 44, ч. 4, п. 1
яко́сь-то § 44, ч. 4, п. 1
якра́з § 41, ч. 1, п. 9
як тре́ба § 41, ч. 2, п. 1
як що § 43, ч. 1
яки́о § 43, ч. 1; § 44, ч. 3, п. 2
я́ми (нів я́ми) § 36, ч. 1, п. 7, прим.
Ямпіль § 148, ч. 1; *Ямполя* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й»
Янка Купа́ла § 144, ч. 1, п. 1
яр § 50, ч. 11; *я́ру* § 82, ч. 6, п. 5; (*у*) *яру́* § 86, ч. 1, п. 2, пп. «б»; *Широ́кий Яр, Холо́дний Яр* § 154, ч. 1, п. 1; *Часово́го Я́ру* § 82, ч. 5, п. 2, пп. «й», прим.
Яропо́лк § 146, ч. 3, п. 4
Яросла́в § 66, ч. 3, п. 1; § 143, ч. 1; *Яросла́ве* § 87, ч. 1, п. 4, прим. 4
Яросла́в (Яросла́в Му́дрий § 49, ч. 9, п. 2; *о́рден Кня́зя Яросла́ва Му́дрого V сту́пеня* § 57, ч. 1; *Яросла́в Васи́льович* § 143, ч. 5; *Яросла́в Олексі́йович* § 143, ч. 5; *Яросла́в Ігорьович* § 143, ч. 5 (парадигма); *магази́н «Яросла́в»* § 54, ч. 5)
Яросла́вів (ву́лиця Яросла́вів Вал) § 50, ч. 11
Яр-під-За́йчиком § 154, ч. 3, п. 5
я́рський-під-За́йчиком § 154, ч. 3, п. 5
я́сен § 101, ч. 1, п. 3

ясенóчка § 82, ч. 5, п. 2, пп. «а»
я́сеня § 82, ч. 5, п. 2, пп. «а»; *я́сеню* § 87, ч. 1, п. 2
я́сла § 100, ч. 1, п. 3; § 100, ч. 4, п. 1; *я́сел* § 100, ч. 2, п. 3; *я́слам* § 100, ч. 3, п. 1; (у) *я́слах* § 100, ч. 6, п. 1
я́сна § 100, ч. 1, п. 3; *я́сен* § 100, ч. 2, п. 3
Ясногорóдка § 154, ч. 2, п. 1
ясногорóдський § 154, ч. 2, п. 1
яснозóрий § 35, ч. 2
(на) яструб'ятковí § 86, ч. 1, п. 3, пп. «б»
Ятсéн (Сунь Ятсéн) § 146, ч. 3, п. 5
Яффа § 128, ч. 3
Ях'я́ § 138, ч. 1, п. 1
ячмінь § 84, ч. 1, п. 2; *ячмéню* § 82, ч. 6, п. 2, пп. «б»
ящика (пів ящика) § 36, ч. 1, п. 7, прим.
ящуру § 82, ч. 6, п. 1, пп. «б»

БУКВЕНО-ЦИФРОВІ ПОЗНАЧЕННЯ

1 січня 2000 року § 106, ч. 2
1,5-відсóткóвий § 40, ч. 2, п. 3, пп. «в»
 $\frac{1}{2}$ – *одна́ дру́га* § 107, ч. 1
 $\frac{1}{3}$ – *одна́ трéтя* § 107, ч. 1
 $\frac{1}{4}$ – *одна́ четвéрта* § 107, ч. 1
100-годíнний § 40, ч. 2, п. 3, пп. «б»
120 сторíнка § 106, ч. 2
125-рі́чний § 40, ч. 2, п. 3, пп. «а»
 $\frac{2}{3}$ – *дві трéтіх* § 107, ч. 1
 $\frac{2}{7}$ – *дві сьóмих* § 107, ч. 1
20-поверхóвий § 40, ч. 2, п. 3, пп. «а»
 $\frac{3}{4}$ – *три четвéртих* § 107, ч. 1
 $\frac{3}{5}$ – *три п'ятих* § 107, ч. 1
3-тíсячний § 38, ч. 2
30-кілограмóвий § 40, ч. 2, п. 3, пп. «а»
35-мільйóнний § 38, ч. 2
на 36-му кілоméтрі § 106, ч. 2
 $\frac{4}{3}$ – *чоті́ри трéтіх* § 107, ч. 1
4-мілья́рдний § 38, ч. 2
40-градусний § 40, ч. 2, п. 3, пп. «в»
40-дéнний § 40, ч. 2, п. 3, пп. «в»
 $\frac{5}{2}$ – *п'ять дру́гих* § 107, ч. 1
5-й по́верх § 106, ч. 2
7-разóвий § 40, ч. 2, п. 3, пп. «а»
 $\frac{9}{10}$ – *дев'ять де́сятих* § 107, ч. 1
90-метрóвий § 40, ч. 2, п. 3, пп. «б»
90-рі́чний § 40, ч. 2, п. 3, пп. «б»

вулиця 92-ї Бригади § 50, ч. 11

I тисячоліття § 106, ч. 2

XXI століття § 106, ч. 2
